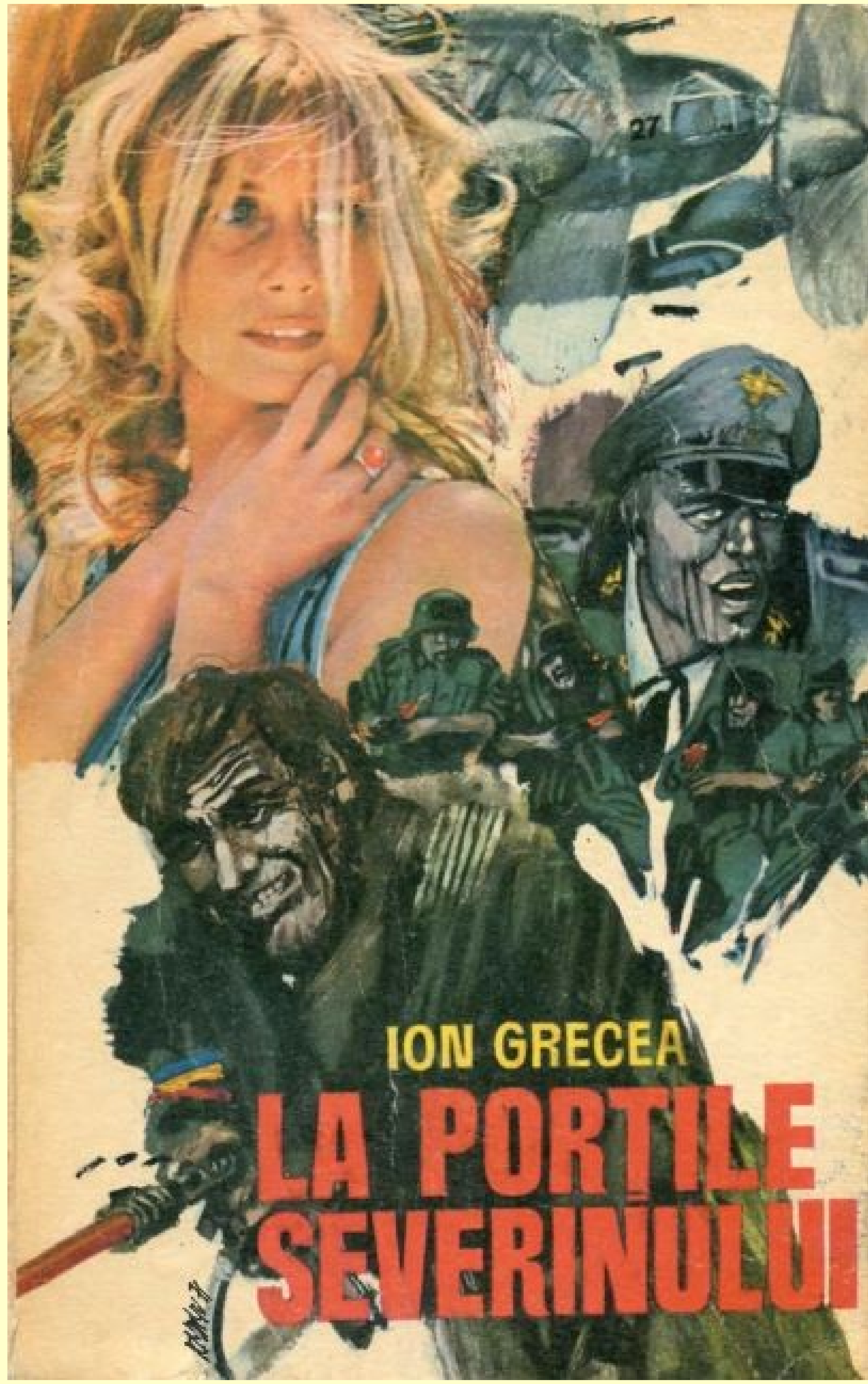

27
ION GRECEA
LA PORȚILE SEVERINULUI

ION GRECEA

LA PORŢILE SEVERINULUI

– roman –

– ediţia a II-a revăzută –

Versiunea digitală 1.0 – aprilie 2022

Realizat după volumul apărut la Editura Militară, Bucureşti, 1972
Coperta: Pompiliu Dumitrescu

Memoriei tatălui meu,
IULIAN GRECEA
muncitor timp de 30 de ani,
la Şantierul naval
din Turnu Severin

1

Într-una din zilele călduroase ale verii anului 1944, pe la orele zece dimineaţa, o fată de vreo şaptesprezece ani, potrivit de înaltă, frumoasă, ţinând sub braţ o carte învelită în hârtie albastră, mergea încet, fără grabă, pe sub bătrânii castani de pe bulevard, ocolind cu graţie de balerină trecătorii ce i se iveau în cale. Era una dintre acele eleve abia promovate în ultimul an al liceului, ce afişa ostentativ o anume maturitate şi care, ştiindu-se în pragul absolvirii, îşi permitea de pe acum o nuanţă de cochetărie feminină, atât în mersul mlădiu, puţin studiat, cât şi în ţinuta vestimentară. La începutul vacanţei, ca orice elevă, lăsase de o parte uniforma de şcoală, sobră şi austeră – şorţul de satin negru cu guleraş alb, scrobit – şi îmbrăcase în aceste zile de arşiţă o rochie uşoară şi simplă, de olandină albastră, apretată şi bine călcată. Părul lung, blond, nu-l mai purta strâns în coade sub fileul obligatoriu, ci despletit, revărsat din plin peste umeri, cu un cârlionţ răsucit ştrengăreşte pe fruntea înaltă şi netedă. Chiar sprâncenelor, uşor arcuite deasupra ochilor albaştri, adumbriţi de gene lungi, negre, îndrăznise a le pronunţa conturul cu penseta. Obrajii fragezi şi împurpuraţi ca două piersici rumene şi buzele roşii îşi păstrau însă pe deplin naturaleţea. În picioare avea sandale de pânză, cu talpă din bucăţi de crupoane, cum începuseră a se purta în acele vremuri de război.

Când şi când Dana, căci aşa o chema pe fată, privea discret în dreapta şi-n stânga, studiind în ascuns pe cei care-i treceau în preajmă. La prima vedere, oricine ar fi crezut că face acest lucru pentru a-şi da seama dacă e admirată sau nu, aşa cum procedează de obicei orice femeie când vrea să se ştie plăcută. Dar nu acesta era adevărul. Se plimba de-a lungul bulevardului aşteptând din clipă-n clipă să-i apară în faţă „legătura”, cel ce avea s-o ducă spre locul de întâlnire cu Valeriu, secretarul organizaţiei U.T.C. din oraş. Acel cineva însă nu se ivea şi faptul în sine o nelinişteа foarte mult. „Ce să se fi întâmplat? se întreba ea cu teamă, privindu-şi poate pentru a suta oară ceasul de la mână, şi pe dată o înfrigurare nedefinită îi cuprinse întreaga fiinţă. Să fi căzut Valeriu? Sau poate că „legătura” e urmărită şi nu se poate apropia în nici un fel? Ieri dimineaţă trebuia să ne întâlnim pe acest bulevard, la ora zece fix. N-a venit nimeni. Şi nici azi...”.

De trei luni, de când activa în cadrul organizaţiei locale a U.T.C.-ului, Danei nu i se întâmplase niciodată să treacă prin clipe atât de grele. De obicei întâlnea „legătura”, primea sarcinile ca pe ceva cu totul firesc, aşa încât nu numai că se obişnuise cu această activitate ilegală, dar chiar teama de a acţiona în condiţii conspirative o considera trecătoare şi lipsită de importanţă. Şi acum, iată, dintr-o dată se rupsese firul liniştei, totul părea că se năruie ca într-un abis şi

nu ştia ce trebuie să facă, cum să procedeze pentru a nu dăuna muncii organizaţiei. Cuprinsă de îngrijorare, mai porni o dată de-a lungul bulevardului, pe sub castani, de la clădirea teatrului şi până către gară, apoi se întoarse şi, ajungând în dreptul aleii ce cobora spre port, se opri o clipă locului privind cu luare aminte în toate părţile, să se încredinţeze că nu e urmărită de cineva. Nici unul, însă, dintre rarii trecători aflaţi la ora aceea pe bulevard nu-i dădea vreo atenţie. Un bărbat gras, voluminos, numai în cămaşă, pe cap cu o pălărie de pai şi haina pe braţ, mergea agale pe trotuar citind din mers un ziar. Părea absent la tot ce se întâmpla în juru-i şi preocupat numai de ştirile senzaţionale ce i le ofereau paginile gazetei, deoarece nu ridica o clipă ochii, cu toate că uneori, în mersul lui neatent, era gata-gata să se lovească de câte un copac. Înapoia lui, două fetiţe desculţe, în rochiţe de vară, înflorate şi mult decoltate, purtau cu greutate un coş de papură cu câţiva pepeni verzi. Când şi când, se opreau, lăsau sarcina jos şi se odihneau la umbra castanilor, tăcute, fără să-şi vorbească, în timp ce cu palmele îşi făceau vânt în dreptul frunţii să se mai răcorească. Pe trotuarul celălalt, trecând pe lângă zidurile încă fumegânde ale caselor bombardate, un soldat german, înalt şi blond, cu mânecile bluzei verzui suflecate şi gulerul descheiat, în spate cu o raniţă roşietică din piele de viţel, mergea repede, zorind către gară. Pesemne îi era teamă că pierde trenul, deoarece îşi privea deseori cu nervozitate ceasul brăţară, în timp ce cu batista îşi ştergea într-una fruntea de sudoare. Dana îl urmări un timp cu privirea, fără să-l scape din ochi nici pe grăsunul ce citea ziarul după care, socotind că nimeni nu se ocupă în mod special de persoana ei, porni să coboare în parc, pe aleea largă, mărginită de plopi înalţi şi falnici. Vroia să caute o bancă, să stea puţin să se mai odihnească, intenţionând apoi să urce iar pe bulevard şi să plece spre casă. Aşadar, apucă pe prima alee, la dreapta şi, după câţiva paşi, zări o bancă ascunsă înapoia unui boschet cu frunza cenuşie, prăfuită. Cu grijă să nu-şi şifoneze rochia, se aşeză, puse cartea alături şi, rezemându-se de spătarul băncii, privi câteva clipe parcul altădată atât de bine îngrijit, înmiresmat de bogăţia trandafirilor, acum pustiu, sălbatic, răvăşit de bombe, cu şanţuri pentru adăpost săpate de-a lungul şi de-a latul, străjuite de mormane înalte de pământ. O fugară aducere aminte închipui în faţa ochilor scena primei ei întâlniri cu un băiat – uimitoare coincidenţă! – chiar pe această bancă. În urmă cu trei ani, la începutul verii, Sandu, şi el elev la liceu, trecând cu crăticioarele cu mâncare către tatăl său, nituitor la Şantierul naval, aşteptase după înţelegere şi-i dăduse un bileţel, întâia ei scrisoare de dragoste. Cu câtă emoţie despăturise hârtia! Cu câtă grabă şi înfrigurare parcursese rândurile scrise cu cerneală, frumos caligrafiate prin care el îi dezvăluia sentimentele ce i le purta! „Au trecut atâţia ani, gândi Dana, copleşită de amintiri,

privind cu tristeţe parcul pustiu, răvăşit de bombe. Câte s-au întâmplat însă de atunci! Războiul, unchiul Alexandru plecat pe front, oraşul împânzit de maşini mari, grele, germane, tatăl lui Sandu, vecinul nostru, arestat, bănuit de a fi comunist, iar din pricina asta băiatul dat afară din liceu... Şi nici măcar tata, ca profesor, n-a putut să facă nimic, să-l reprimească la cursuri... Mihai, plecat la studii militare în Germania, a dispărut undeva pe frontul din Africa, unde se afla la stagiu cu trupele nemţeşti. De atunci, zile şi nopţi de chin pentru mama şi tata aşteptând fără nădejde o cât de mică veste despre singurul lor băiat! Bieţii de ei! Au început apoi bombardamentele aviaţiei anglo-americane şi oraşul a fost prefăcut în ruine... Clipe de groază! Ceasuri de groază! Iar tanti Emilia... of, tanti Emilia ce zile a mai apucat şi ea!”.

Dana îşi cuprinse capul în palme şi rămase cu fruntea plecată, copleşită de dureroasele aduceri aminte, de suferinţele pe care războiul le aruncase asupra familiei sale. Răcoarea parcului şi întreaga linişte din jur o reconfortau într-un anume fel, o făceau să uite măcar pentru puţin tot ceea ce destinul, răzvrătit poate, încerca să-i acopere cu un linţoliu de nenorociri aspiraţiile adolescentine... Şi acum, iată, peste toate, o nouă teamă, noi clipe de zbucium... Mii de ciocănele îi loveau dureros tâmplele, fruntea parcă-i era cuprinsă într-un cerc de foc. „Ce să se fi întâmplat oare cu „legătura”? O chinuia cumplit întrebarea. Să fie totul din pricina celor petrecute la şcoală, cu câtva timp în urmă? Da, da, asta este, îi trecu deodată prin minte şi un fior de gheaţă îi străbătu fulgerător tot trupul. În mod cert aceasta-i cauza... De aceea sunt evitată, nu mi se mai dau sarcini... Bine, dar de ce nu mi se spune lucrul acesta? De ce oare cei din organizaţie mă lasă să plutesc aşa în necunoscut, de ce nu mi se dă un sfat, o îndrumare?”.

În urmă cu trei săptămâni, elevele liceului „Principesa Elena”, unde învăţa şi Dana, toate câte se aflau în oraş în vremea vacanţei, fuseseră convocate într-o sală a liceului „Traian” nedeteriorată de bombardamentele aeriene, pentru ca împreună cu băieţii de aci să audieze o conferinţă a şefului comandamentului german din localitate. Locotenent-colonelul Hans von Klausing avea să le vorbească despre bogăţiile şi cultura germană, precum şi despre forţa „invincibilă” a armatei Reichului. Întrucât conferinţa era însoţită de proiecţii la epidiascop, Dana se oferise să aducă din cancelarie aproape cincizeci de diapozitive cu imagini din oraşele Germaniei şi de pe front. Dar nu apucase să facă decât câţiva paşi cu ele în braţe, alergând către sală, că se împiedicase de o altă elevă care-i ieşise în cale şi căzuse într-atât de tare, încât o săptămână încheiată a şchiopătat de piciorul drept. Bineînţeles că diapozitivele s-au făcut cioburi, au fost adunate de o femeie de serviciu pe făraş şi aruncate la lada cu gunoi.

Întâmplarea însă n-a rămas fără urmări. Dana a fost chemată imediat la cancelarie şi admonestată chiar în faţa ofiţerului german.

— Ăsta-i sabotaj, domnişoară! decretase aspru subdirectoarea liceului, enervată peste măsură că se putuse întâmpla un asemenea incident neplăcut chiar în şcoala ei. Sabotaj şi impertinenţă! Şi nu-i de mirare că autoarea eşti chiar tu, eleva Dana Gheorghiu, care ai avut acel diferend cu domnişoara Lizzi Hintz, profesoara de limba germană. Da, da, nu-i de mirare şi vom lua măsuri... Măsuri aspre...

Dana stătea tăcută, cu fruntea plecată, impasibilă, aproape indiferentă. Parcă nici n-o asculta pe profesoara ce turba de furie şi învălmăşea cuvintele gata să se înăbuşe. Răsucea în mână un stilou, aşa ca să facă ceva, înşurubându-i şi deşurubându-i mereu capacul, îi studia cu prefăcută atenţie peniţa de aur, pengala... Sânii îi tresăltau uşor sub şorţul de satin negru şi acest lucru nu scăpă ofiţerului german. Rezemat de spătarul unui fotoliu pluşat, Klausing îşi ştergea la nesfârşit cu batista lentilele ochelarilor, în timp ce cu ochii săi de un albastru spălăcit, miopi, o privea lung şi stăruitor pe fată, măsurând-o admirativ din cap până-n picioare.

— Vă rog să ne scuzaţi, domnule comandant! i se adresase curtenitor subdirectoarea liceului, înclinându-se slugarnic în faţa ofiţerului german ca înaintea unei mari personalităţi. Vă rog să credeţi, o întâmplare neprevăzută...

— O, nu-i nimic, *frau direktor*, nu-i nimic! spusese Hans von Klausing şi, cu un gest de exagerată eleganţă, îşi pusese ochelarii pe nas, fără să-şi ia însă privirea de la Dana. Un *fraulein* aşa de frumos poate face greşeli, noi nu superăm. Repetăm conferinţ alte dat... Cum chema la tumneata?

Dana nu răspunsese. Nici nu înălţase privirea. Rămăsese în aceeaşi impasibilitate de mai înainte, făcându-şi de lucru cu capacul stiloului, afişând ostentativ un aer de sfidare.

— Spune domnului comandant cum te cheamă! poruncise aspru subdirectoarea, prinzând fata de umăr, zgâlţâind-o puternic, gata s-o dea jos.

— Spuneţi-i dumneavoastră, dacă găsiţi că e cazul, răspunsese flegmatic Dana. Bună ziua!

Ieşise apoi repede, trântind uşa, fără să se uite înapoi.

— Impertinenta! aruncase în urma ei subdirectoarea.

A doua zi, dimineaţa, Dana a fost chemată din nou la cancelarie. De astă dată, în fotoliul în care stătuse în ajun şeful comandamentului german, se afla un bărbat cam la patruzeci şi cinci de ani, voinic, roşcovan, cu părul cânepiu, zbârlit, în nişte haine maron, de o calitate mediocră. În palmele sale mari, cu degete noduroase, juca un tampon pe care-l luase de pe biroul directoarei.

— Dumneata eşti eleva Dana Gheorghiu? întrebase el privind-o

lung, stăruitor, cu ochii săi verzi şi strălucitori ca de sticlă.

— Eu.

— Vreau să-ţi pun unele întrebări în legătură cu cele întâmplate ieri. Se poate?

— Se poate, dar vreau mai întâi să ştiu cine sunteţi dumneavoastră?

— Cine sunt eu? înălţase sprâncenele roşcovanul şi faţa lui, parcă pătată de rugină, se învălui deodată în lumina unui zâmbet plin de ironie. N-are importanţă, domnişoară, vorbi el voit aspru şi trânti tamponul pe birou. În orice caz, trebuie să ştii că sunt o autoritate...

— Mă rog. Nu am căderea să contest calitatea dumneavoastră. Sunteţi de la poliţie, dacă nu mă înşel...

— Exact. Îmi place, cunoşti autorităţile...

Dana nu-i mai răspunse şi-l privi lung şi sfidător, în timp ce-şi aranja părul blond sub fileu.

— Va să zică o să-mi răspunzi la unele întrebări, nu?

— Desigur.

— Aşa... Spune, e adevărat, domnişoară Gheorghiu, că la începutul trimestrului doi, dumneata ai spus profesoarei de limba germană, domnişoarei Hintz, că consideri un nimic cultura germană de azi faţă de aceea de pe timpul lui... ăsta... lui... cum dracu-i spune, dom’le, lui... Ghete?

— Goethe! îl corectase Dana cu ironie.

— Aşa, Ghete, cum spui dumneata. E adevărat?

— Nu am spus că-i „un nimic” ci că este mult inferioară...

— Şi pentru ce ai spus acest lucru?

— Pentru că aşa este. Goethe, Schiller, Beethoven, aţi auzit de ei?...

— Nu, n-am auzit dar îi ştie dom’ comisar şef, dânsu-i ştie pe toţi...

— Tot ce se poate. Şi aceştia şi alţii de seama lor au creat opere nemuritoare, dar astăzi cu ce opere se poate mândri poporul german? Cunoaşteţi dumneavoastră vreuna?

— Eu n-am de unde să cunosc, că sunt de la poliţie şi noi avem alte treburi, se apărase roşcovanul. Am spus, poate dom’ comisar şef. Sau poate că le cunoaşte domnişoara, profesoara dumitale...

— Nici dumneaei nu le cunoaşte.

— Dar ieri, cum de-ai spart clişeele alea?

— Destul de simplu: m-am lovit de o colegă, am căzut şi le-am spart. Asta-i tot. Vă rog să mă scuzaţi dacă am greşit...

— Cum o cheamă pe colega aceea a dumitale?

— Mihăilă Liliana.

— Uite, stai dumneata aicea pe scaunul ăsta – a invitat-o amabil poliţistul – ia o foaie de hârtie şi un toc, şi scrie tot ce s-a întâmplat. Discuţia despre Ghete cu domnişoara de germană, cum ieri ai cerut singură să aduci clişeele din cancelarie şi le-ai spart, scrie acolo tot ce

ştii... După aia s-o trimiţi încoace pe colega dumitale, Mihăilă Liliana...

Dana a dat declaraţia şi de atunci n-a mai întrebat-o nimeni nimic despre cele întâmplate. La prima întâlnire conspirativă l-a informat şi pe Valeriu şi el îi spusese să aştepte instrucţiuni; până atunci să treacă însă provizoriu în inactivitate, deoarece era aproape sigur că va fi suspectată. Dar această inactivitate ţinea de aproape două săptămâni şi „legătura” care trebuia s-o însoţească marţi către Valeriu, pentru a primi acele instrucţiuni, iată n-a mai apărut defel, fapt ce-o făcea să fie foarte neliniştită. „Oare cum m-am comportat eu în situaţia aceea de la şcoală? se întreba ea continuând să stea pe bancă cu fruntea tot plecată, în timp ce cu vârful sandalei trăgea dâre în nisipul aleii. Am greşit cumva, de nu mai au încredere în mine cei din organizaţie? Am acţionat doar după sfaturile lui Valeriu, şi nimic mai mult...”.

N-apucă însă să-şi termine gândul, că deodată tresări. De undeva din spate se auzeau venind paşi ce călcau apăsat pe pietrişul aleii. Un fior îi străbătu fulgerător întreaga fiinţă. „Nu cumva poliţia? îşi spuse şi în acele clipe simţea cum inima îi bate cu putere, tare, năvalnic, gata să spargă coşul pieptului. Au prins legătura, acela a vorbit şi le-a spus că aştept pe bulevard...”. Vru să întoarcă privirea, să vadă cine este cel ce se apropia cu pas apăsat pe alee, dar îşi înfrânse pe dată curiozitatea şi rămase în aceeaşi nemişcare de mai înainte, cu capul plecat şi fruntea cuprinsă în palme. Aruncă ochii spre cartea învelită în hârtie albastră. Era alături, pe bancă. Nu era nimic compromiţător între filele ei. Paşii se apropiară mai mult, apoi se opriră. Cineva se aşeză pe bancă lângă ea, stătu o clipă parcă ţintuit locului, apoi din mişcările pe care începu a le face, Dana înţelese că acela se caută prin buzunare, într-adevăr, după o clipă scoase o cutie cu chibrituri, o scutură de câteva ori să vadă dacă mai are înăuntru vreun băţ, apoi aprinse o ţigară. Un fum amărui, înţepător, o învălui pe Dana ca într-o ceaţă, dar ea nu se mişcă şi nu-şi luă palmele de pe faţă, continuând să stea cu capul tot plecat, gânditoare. Trecură aşa câteva clipe într-o apăsare încordată, chinuitoare. Cel de alături nu scotea un cuvânt, iar Dana nu cuteza să-l privească, stăruind în tăcerea ei de mai înainte. În sfârşit, într-un târziu, trase cu coada ochiului către el şi în acea clipă avu o tresărire. „Legătura”! exclamă ea, pentru sine, şi un val de emoţie o cuprinse pe dată. Tânărul de alături, un băiat cam de şaisprezece ani, înalt şi slab, cu faţa plină de pistrui, numai în cămaşă şi pantaloni de doc cenuşiu, ţinea pe genunchi o carte învelită tot în hârtie albastra. Dana îşi puse şi ea cartea pe genunchi, după care îl privi pe băiat drept în ochi. El zâmbi şi, după ce se foi niţel pe bancă, parcă să se aşeze mai comod, zise:

— Mă iertaţi, domnişoară, ceasul de la mâna dumneavoastră merge exact?

— Merge exact, răspunse Dana emoţionată, plecând privirea şi obrajii i se împurpurară şi mai mult.

— E marca „Tellus”?

— Nu, „Anker” original.

— Cincisprezece rubine?

— Şaptesprezece.

— În sfârşit, bine că am dat de dumneata! spuse satisfăcut tânărul. Am întârziat două minute, dar te-am zărit de la distanţă intrând în parc. Apoi adăugă: Fii atentă la ce-ţi spun. Eşti atentă?

— Da.

— Mă urmezi la cincizeci de paşi... Mergem pe strada Adrian, dincolo de Castelul de apă. O poartă verde, de scândură, putredă, cu o tăbliţă pe ea de culoare albastră, pe care scrie cu galben: „Nu intraţi, câine rău”. Pentru ca să-ţi dai mai bine seama care-i casa, am să mă opresc o clipă în loc, chipurile să-mi leg şiretul la pantofi, după care am să-mi continui drumul. Te uiţi bine la tăbliţă: culoare albastră, scrisă cu galben. Dacă tăbliţa e căzută şi spânzură numai într-un cui, îţi vezi mai departe de drum, fără să te opreşti şi fără să priveşti cu insistenţă casa. Înseamnă că ceva e-n neregulă. Dacă e prinsă drept pe poartă în cele patru cuie, treci de casă, mergi până la colţ, te întorci şi apoi intri. Te întâmpină o fată cu o farfurie de struguri în mână. Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles.

— E-n regulă atunci. Am plecat...

Tânărul zvârli restul ţigării cu un bobârnac departe, pe prundişul aleii, apoi se ridică, rupse învelitoarea cărţii, aruncând hârtia mototolită într-o groapă de bombe şi porni prin parc să urce către bulevard. Dana stătu locului, îl urmări cu privirea până se depărtă binişor, după care, când socoti că e timpul potrivit, se ridică şi porni după el. Un sentiment de uşurare o stăpânea acum, învăluind-o odihnitor şi liniştit ca unda unei ape. „Va să zică nu sunt în afara organizaţiei, gândea ea cu nespusă bucurie şi dacă ar fi întâlnit-o careva vedea cum îi râd ochii de fericire. Inactivitatea mea a încetat. Am să primesc noi sarcini...”. Dar, cu cât mergea mai mult înapoia băiatului ce călca nepăsător caldarâmul ţopăind uneori ca într-o joacă, un alt sentiment, parcă mai profund, mai stăruitor, acela al nelinişti, o încerca iarăşi făcând-o să simtă frig în tot corpul. „Vor fi asigurat tovarăşii noştri securitatea casei? se întreba zorind pasul. Trebuie să fiu cu ochii în patru. Trebuie... Mai ales că e ziua...”

2

Când Dana intră în odaia cu tavanul scund, întunecoasă, şoaptele încetară şi toţi ochii se aţintiră asupra ei. Pe scaune şi pe pat stăteau vreo câţiva băieţi şi fete ale căror chipuri abia se desluşeau. La masă, aplecat asupra unui ziar „Universul” se afla Valeriu, secretarul organizaţiei, un tânăr înalt, slăbuţ, tuns, cu ochi căprui, blânzi, ce exprimau multă bunătate şi înţelegere. Purta o cămaşă militară, din pânză inferioară, fără guler, descheiată la gât, nişte pantaloni bleumarin, uzaţi, cu manşetele ferfeniţă şi în picioare o pereche de bocanci parcă soldăţeşti, scofâlciţi, cu feţe rupte şi peticite. Nimeni nu-i cunoştea adevăratul nume. I se spunea Valeriu şi atâta tot. De asemeni, nimeni nu ştia unde locuieşte şi cu ce se ocupă. Dana trăsese concluzia că este militar şi că ar fi de meserie mecanic sau lăcătuş. Confirma întrucâtva lucrul acesta faptul că purta acea cămaşă militară, umbla mereu tuns cu numărul zero, iar mâinile crăpate, cu unsoare pătrunsă adânc în piele şi sub unghii, nu-l arătau străin de lucrul la strung sau la bancul de lăcătuşărie.

Auzind uşa, Valeriu tresări şi văzând-o pe Dana împături ziarul.

— Ai veni, Lila? i se adresă pe numele ei conspirativ şi-i întinse mâna.

— Am venit, Valeriule.

— Te rog, ia loc.

Dana se aşeză pe pat şi, întorcând capul, recunoscu în semiobscuritatea odăii pe colega ei de clasă, Liliana Mihăilă, subţirică şi slăbuţă, într-o rochie albă, cu năsturaşi albaştri şi părul castaniu, strâns într-un coc deasupra capului; o zări şi pe Tanţa, scundă şi durdulie ca un butoiaş, cu obrajii roşii, aprinşi şi părul negru adunat sub o basma ieftină, aşteptând cuminte cu mâinile pe genunchi ca o şcolăriţă în bancă; pe un scăunel, alături, cineva se îndeletnicea cu reparatul unei lanterne. Era Romică Dumitraşcu, după numele conspirativ Pius, un băiat voinic, în cămaşă cadrilată, cu un piept puternic şi o musculatură la braţe care uimea. Se spunea că practică boxul şi că lucrează la atelierele C.F.R. Lângă el, aplecat deasupra unei sandale căreia încerca să-i dreagă catarama, Dana îl văzu pe Pavel, cu un picior desculţ şi cu celălalt încălţat, şi el după cum bănuia ea, lucrător la atelierele C.F.R., tânăr blond, nu prea înalt, bun fotbalist după câte auzise. Iar după uşă, ascuns parcă să nu-l ia nimeni în seamă, stătea Maxim, Ştefan, după numele conspirativ, cel mai tânăr membru al organizaţiei, aproape un copilandru, covrigar şi vânzător de ziare, mic, slăbuţ, cu faţa pământie, îmbrăcat cu o cămaşă numai zdrenţe şi o pereche de pantaloni soldăţeşti, uzaţi, prea mari pentru trupul său firav.

— Ei, suntem toţi, putem începe! zise Valeriu, şi-şi trecu palma

peste capul tuns chilug, învăţat pesemne să facă lucrul acesta de pe vremea când purta părul mare.

— Nu suntem toţi, trebuie să vină şi Aurel, interveni Pavel, în timp ce încălţa sandaua.

— Exact, pe el îl uitasem...

Peste câteva clipe intră în odaie şi Aurel, vesel şi bine dispus, frecându-şi repede palmele de parcă vroia să se apuce de-o treabă de mult aşteptată a o împlini. Era un tânăr scund, îndesat, cu părul negru lins, pieptănat peste cap, într-o cămaşă albă, cu mâneci scurte. O cicatrice destul de mare îi brăzda tâmpla dreaptă. Semnul îi amintea de cearta ce-o avusese cu patronul, proprietarul unui magazin de încălţăminte, care ameninţat că de nu va mări lefurile lucrătorilor, i se va da foc la prăvălie, zvârlise cu cuţitul de cizmărie, gata cât pe-aici să-l lase pe băiat fără un ochi.

— Putem începe, Aurel? întrebă Valeriu.

— Da. Afară este cine trebuie.

— E-n regulă, aprobă Valeriu. Tovarăşi, ceru el, fiţi atenţi aici câteva clipe.

Şoaptele încetară. Romică, boxerul, închise capacul lanternei şi vârî şurubelniţa în buzunar, semn că sfârşise lucrul. Maxim, de după uşă, se trase şi el cu scăunelul mai în faţă să fie numai ochi şi urechi. Dana îşi trecu mâna prin părul lung şi zâmbi Lilianei care veni lângă ea şi o prinse de braţ, stând aşa pe pat, umăr lângă umăr, ca două bune prietene ce se aflau.

— Să alegem momentul conspirativ, propuse Valeriu, vorbind mai mult în şoaptă. Ca de obicei, socotim că suntem o echipă de teatru a cartierului şi învăţăm rolurile din piesa „O noapte furtunoasă” de Caragiale. Da?

— Daaa! răspunseră în cor toţi cei din odăiţă.

— Aşa, urmă Valeriu, Pius, tu rămâi în continuare Jupân Dumitrache, Lila, o faci pe Veta, tu Luminiţa (era vorba de Liliana) eşti Ziţa; Pavel, îl faci pe Rică Venturiano, tu Aurel, joci rolul lui Ipingescu, Ştefan, puştiule, eşti Spiridon în carne şi oase şi aşa mai departe... Vă ştiţi atribuţiile exact ca rândul trecut.

— Dar zice piesa că eu trebuie să şi fumez şi n-am nici o ţigară la mine! vorbi supărat micuţul Maxim.

— Las-o-ncolo de ţigară, că nu ăsta-i lucrul cel mai important! zise Romică şi dădu în el cu un ghemotoc de hârtie. Data viitoare să vii cu un covrig de la patron, îl iei în gură şi zici că-i trabuc!

Un râs general cuprinse odaia.

— Linişte, tovarăşi, zise Valeriu lovind cu palma în tăblia mesei. Vă rog să-mi daţi ascultare...

Stătu o clipă până ce în odaie se aşternu o tăcere deplină, apoi cu glas molcom şi egal începu a vorbi despre adevărata situaţie a

frontului. Ziarele fasciste prezentau totul eronat, minţeau cu neruşinare şi chiar când uneori erau nevoite să recunoască adevărul, o făceau pe ocolite, trunchiat. Dând lovituri zdrobitoare trupelor germane, armata sovietică obţine succese însemnate pe întregul front. Nemţii sunt în derută. Aruncă în lupte ultimele rezerve. Situaţia este destul de încordată. Antonescu a ordonat să se facă noi mobilizări, dar mulţi refuză să se prezinte la regimente. Nimeni nu mai vrea să moară pentru interesele guvernanţilor fascişti. În oraş nu e lumină, nu se găsesc alimente, pâinea se fabrică tocmai în comuna Bistricioara şi în oraş se aduc zilnic doar 700-1000 de pâini, pe care în majoritate le iau nemţii pentru comandamentul lor. Populaţia, atât cât a mai rămas în oraş, restul fugind din pricina bombardamentelor, moare de foame, nu se găsesc legume, făină, cartofi, iar uleiul pe cartelele barate şi nebarate nu s-a distribuit nici pe bonurile din luna noiembrie 1943!

— Nu se găseşte nici carne! zise Liliana mai mult în şoaptă. Ieri, mămica a stat de la trei dimineaţa în hală şi a venit doar cu nişte oase acasă...

— Când se găseşte, e foarte scumpă, urmă Valeriu tot în şoaptă. Preţurile sunt foarte mari: 250 lei kilogramul cea de porc şi peste 200 lei cea de viţel, când un lăcătuş de la Şantierul naval are un salariu abia de patru mii de lei pe lună...

— Nici covrigi nu se mai fac, adaugă şi micuţul Maxim. Dimineaţa, în loc să umblu cu coşul prin piaţă, stau în brutărie şi dau jos păianjenii de prin cotloane, iar seara vând ziare să scot şi eu un ban...

— Ei, na! că lumea stă acuma de covrigii tăi! sări Romică, boxerul, de la locul lui. Tu n-auzi că nu se găseşte pâine? Populaţiei îi trebuie pâine, nu covrigi...

— Păi ştiu treaba asta, nu se lăsă Maxim. Da uite că dacă se găseşte câteodată făină se întâmplă că tocmai atunci lucrătorii nu vin la muncă. Fug toţi de frica avioanelor. Domnu’ Graff, proprietarul fabricii de pâine, umblă cu poliţia după ei să-i aducă la brutărie şi nu află neam!

Valeriu înălţă mâna şi făcu semn celor din odaie să înceteze vorba şi să-i dea mai departe ascultare. Apoi urmă:

— Folosiţi toate aceste nemulţumiri ale populaţiei, tovarăşi, şi arătaţi oamenilor, mai ales tineretului în mijlocul căruia vă aflaţi, care sunt adevăratele cauze ale mizeriei în care trăiesc. Acolo unde munciţi sau la o coadă la pâine, la carne dimineaţa, în hală, pe stradă, în orice loc dacă se iveşte prilejul intraţi cu mult tact în vorbă şi explicaţi, celor apăsaţi de griji de unde vin toate nenorocirile. Fiţi însă atenţi către cine deschideţi gura. Să nu v-adresaţi vreunui provocator. Să nu vă miroasă vreun copoi de pe la poliţie...

Valeriu tăcu şi începu să răsfoiască prin nişte hârtiuţe ce le avea

înaintea sa pe masă. Când şi când lua câte una, o ducea aproape de ochi să poată citi mai bine în semiobscuritatea încăperii şi apoi o prindea într-o clamă, potrivind-o cu meticulozitate în rând cu celelalte.

În odaie se statornicise o linişte adâncă. Nu se auzea o şoaptă. Numai afară, în curte, câinele slobozit din cuşca sa, se plimba de la poartă până către fundul curţii şi înapoi, zuruind lanţul cu care era legat pe sârma întinsă în faţa casei.

— Fiţuicile astea fasciste, ziarele lor, zău, mint de-gheaţă apele, rupse într-un târziu tăcerea Romică, privind roată pe cei din jur. Dar Hitler miroase cât colo a mort, gata, începe să i se cânte prohodul! S-a zis şi cu sluga lui, Antonescu...

— Hitler e ca o fiară încolţită din toate părţile şi, crezând că-şi mai scapă pielea, caută să muşte în dreapta şi-n stânga, arătându-şi colţii! interveni Dana. Câte crime nu se săvârşesc acuma, în lume!

— Aţi auzit de explozia aceea puternică de duminică noaptea, dincolo de Schela Cladovei? întrebă în şoaptă Romică şi, cu ochii săi cenuşii, privi iară pe rând pe fiecare în parte. Un tren cu platforme pe care se aflau tancuri şi maşini germane a sărit în aer...

— Se zice că a deraiat din cauza macazului, intră din nou în vorbă micul Maxim. Aşa am auzit...

— Ce macaz, mă, ghindocule? îl luă în primire Romică, şi-i dădu un bobârnac peste cap. Nici nu cunoşti chestiunea şi te bagi. Gata, pe toate le ştii! Acolo a fost explozie în lege. Şi explozia asta nu s-a produs aşa, din senin...

— Mi-a spus un om, zău...

— Lasă mă, nu te mai lua după ce auzi în piaţă...

— În toate acţiunile astea, tovarăşi, trebuie să ştiţi că e mâna partidului, a tovarăşilor noştri mai vârstnici, interveni Valeriu, găsind că e nimerit să lămurească el lucrurile. Partidul veghează, acţionează. Are dreptate Pius: explozia nu s-a produs din senin.

— Dar şi macazul... nu se lăsă Maxim ştergându-şi nasul cu mâneca cămăşii. Un om de pe strada noastră a fost acolo...

— Bine, mă, şi macazul, cum spui tu, dădu înţelegător din mâna Romică şi zâmbi, arătând că face pe voia puştiului. Numai de macazuri din astea să aibă parte nemţii!

Valeriu înălţă mâna şi ceru să se facă linişte. Privi apoi câteva clipe hârtiuţele de pe masă şi zise:

— Acum să vedem cum staţi cu sarcinile...

Cei din odaie începură să se foiască la locurile lor. Prinseră apoi a vorbi pe şoptite între ei.

— Pius şi Pavel, ce-aţi făcut cu fluturaşii?

— Au zburat în Şantierul naval şi prin Atelierele C.F.R.! râse Romică, scărpinându-se la ceafă. Au fost cam puţini. Mai trebuiau încă pe atât.

— Bine. Tanţa?

Tanţa îşi potrivi basmaua pe cap, obrajii i se împurpurară mai mult şi, tăcută, înălţă din umeri, ca şi când n-avea ce să spună. De fapt, în timiditatea ei, tot timpul nu scosese o vorbă şi stătuse retrasă, stingherită, de parcă n-ar fi cunoscut pe nimeni în odaia aceea.

— Ai citit broşura?

Tresări şi înălţă privirea către Valeriu.

— Nu, n-am citit-o, mărturisi ea moale şi, ruşinată, plecă fruntea. N-am avut vreme. Nu ne lasă cocoana nici să ieşim din atelier, să bem apă, cică să dăm zor cu rochiile. Tot la miezul nopţii am închis ochii.

— Bine, ai grijă de cărţulie ca de lumina ochilor! Unde o ţii?

— La mine în odaie, sub podea. Am desprins o scândură şi am pus-o dedesubt...

— Tanţo, vezi să n-o roadă şoarecii! râse Romică şi-o trase în glumă de basma. Cum eşti tu lălâie, te rod şi pe tine!

Un râs general izbucni deodată în odaie şi râse şi Tanţa, dar fără să ridice ochii. Durdulie şi îndesată ca un pepene, stătea cu capul tot plecat, cu obrajii roşii ca para focului, frământându-şi în poală mâinile mari, crăpate de sodă.

Valeriu întrebă apoi mai departe pe fiecare despre felul cum şi-au îndeplinit sarcinile şi asculta cu atenţie, dând îndrumări, povăţuindu-i cum să acţioneze în viitor, ce trebuie să facă pentru ca totul să iasă bine.

— Dar tu, Ştefane?

Maxim, mic şi slăbuţ, cu faţa lui cenuşie, pământie, bătrânicioasă, zâmbi sfielnic şi se ridică în picioare. Îşi potrivi cămaşa numai zdrenţe pe pieptul scobit şi zise:

— Eu, tovarăşe Valer, n-am avut sarcini. M-a plimbat „legătura” de colo până colo, pe la felurite întâlniri şi asta a fost tot. Mai nimic, zău...

Înălţă din umerii săi ascuţiţi şi cu mâneca ferfeniţă îşi şterse nasul, privindu-l stăruitor pe Valeriu drept în ochi cu un fel de teamă, dar şi cu mult respect. Nu avea părinţi. Tatăl, hamal în port, murise pe front, mama, spălătoreasă, pierise în primul bombardament al aviaţiei anglo-americane asupra oraşului. Rămas orfan, crescuse ca vai de el, din mila vecinilor, până ce un lucrător brutar l-a băgat ucenic la brutăria „Fraţii Graff”, din piaţa Radu Negru.

— Şi zici că mai nimic, Maxime?

— Chiar aşa, tovarăşe Valer.

— Ei, nu-i chiar aşa, îl contrazise Valeriu şi zâmbi privindu-l cu un fel de dragoste părintească pe micuţul orfan, pe care şi-l apropiase sufleteşte încă din prima clipă a venirii lui în organizaţie. Şi spun că nu-i chiar aşa pentru că întâlnirile astea au şi ele rostul lor. Tovarăşii ţi-au verificat punctualitatea, seriozitatea cu care ai privit sarcina de a veni la ora exactă la locul stabilit, pentru că la urma urmei şi asta e tot o sarcină de organizaţie. Înţelegi tu?

— Înţeleg, tovarăşe Valer...

— Aşa, şi după asta ai să primeşti alte sarcini. Să te achiţi de ele cu aceeaşi conştiinciozitate cu care ai venit la întâlnirile unde ai fost chemat. Şi să fii cu ochii în patru, Ştefane, să nu faci vreo boacănă, că pe urmă e foarte greu să scapi din primejdie...

— Nici o grijă, tovarăşe Valer.

— Bine. Stai, te rog, jos, îl pofti Valeriu. Acuma, tovarăşi, să vă spun ce aveţi de făcut în viitor. Nu notează nimeni nimic. Sarcina noastră principală este difuzarea a cinci teancuri de manifeste pe care o să le primim de la un tovarăş din organizaţia de partid. Pentru aceasta...

În clipa aceea, câinele începu să latre cu înverşunare, zuruindu-şi lanţul pe sârma întinsă deasupra curţii. Valeriu îngheţă cu vorba pe buze. Înmărmuriţi, băieţii şi fetele se priviră într-o fulgerare de secundă, cu ochii mari, plini de spaimă. Dana simţea cum îi bate inima, tare de tot, cum i se taie răsuflarea şi din clipă în clipă e gata să se înăbuşe. Strânse braţul Lilianei şi aceasta, tremurând ca prinsă de friguri, îşi acoperi instinctiv faţa cu palmele, parcă să nu vadă, să nu audă cele ce se vor întâmpla. Era pentru prima dată când toţi cei din organizaţie treceau prin astfel de clipe. Până atunci, nimeni niciodată nu le descoperise locul unde se adunau, nu le tulburase nimeni şedinţele şi totul se desfăşura liniştit şi normal, de parcă n-ar fi trebuit să se ferească de ochii şi urechile poliţiei. Şi deodată...

— Să fugim! zise Pavel şi-şi încălţă repede sandalele. Gata, într-un minut ne-am topit!

Se ridicară toţi deodată în picioare ca la o comandă. Stăteau totuşi nemişcaţi, tăcuţi, cu sufletul la gură. Nu ştiau ce să facă. Se pierduseră cu totul. Tanţa începu să suspine, ştergându-şi cu dosul palmei o lacrimă de pe obraz, dar Maxim veni lângă ea şi o prinse de braţ, întorcând-o cu faţa către el:

— Hei, ce te-a apucat, mireaso? Tovarăşe Valer, se întoarse el, ia te uită umflata asta plânge de parcă i-ar fi murit mumă-sa...

— Ssst, las-o-n pace!

Valeriu ocoli masa la care stătuse până atunci şi veni la fereastră. Dădu niţel perdeaua la o parte şi privi stăruitor în curte. Nu se vedea nimeni în zăpuşeala amiezii. Lângă gard se zărea cuşca câinelui putrezită şi hâită într-o parte, cu paiele răvăşite în faţa ei; mai încolo un scaun răsturnat, fără un picior, cu speteaza ruptă, un lighean cu smalţul sărit, uitat pe pălimarul tinzii, iar pe lângă tulpina dudului mulţime de puişori ciuguleau dude în urma cloştii care, semeaţă, cu capul tot pe sus, îi aştepta din loc în loc să nu piardă vreunul. Câinele se înapoie de la poartă tăcut, cu coada între picioare, trăgând după el lanţul lung şi ruginit şi se tolăni pe paiele din faţa cuştii, rămânând nemişcat, cu capul pe labele de dinainte. Stătu aşa câteva clipe, apoi deodată înălţă capul privind către poartă, se ridică şi începu să latre

cu aceeaşi înverşunare de mai înainte. Peste hămăiturile lui repetate se auzi cântecul unei muzicuţe. Valeriu înălţă mâna, semn că cei din cameră nu trebuie să mai facă nici un zgomot şi orice şoaptă încetă pe dată.

— Ia auziţi, muzicuţa! zise el încet.

— Muzicuţa lui Lică... şopti şi Aurel venind lângă fereastră. Înseamnă că...

— Trebuie să fugim! propuse agitat Romică. Are dreptate Pavel...

— Ssst! Linişte, tovarăşi!

Iar nu mai vorbi nimeni. În semiobscuritatea odăii băieţii şi fetele stăteau tot în picioare, încordaţi şi nemişcaţi, cu feţele crispate, imobile, ca de piatră, fără să-şi vorbească.

Peste câteva secunde afară în curte se auzi un glas subţire de fată strigând pesemne către cineva din curtea vecină:

— Doamna Popescuuu! Doamna Popescuuu! Sunteţi acasă?

— Ăsta-i consemnul! vorbi înfrigurat Valeriu, fără să-şi dezlipească obrazul de pe geam. Tovarăşi, se întoarse el după aceea şi şopti cu glasul sugrumat de emoţie: suntem în pericol! Să părăsim casa! Pe rând, unul câte unul. Ne-am înţeles: în caz că vreunul dintre noi este prins, nici o vorbă!

Momentul era destul de critic. Tensiunea neliniştii, a înfrigurării, a spaimei la apogeu. Nervii supraîncordaţi ca nişte arcuri în comprimare.

— Ne-am înţeles, tovarăşi, mai zise Valeriu şi, prinzându-l pe fiecare de mână, căută să-l privească drept în ochi, să-i inoculeze parcă curaj şi tărie.

— Fii fără grijă, tovarăşe Valer! îl asigură Maxim dinapoia uşii, în timp ce-şi strângea pantalonii soldăţeşti cu cureaua. Jurământul nostru, al uteciştilor, îi sfânt!

— După cum am stabilit, ieşiţi prin bucătărie, lămuri repede Aurel, iar de acolo treceţi în şopronul de lemne. Este o scândură pregătita de mine, o daţi la o parte şi prin grădina vecină vă strecuraţi în strada cealaltă. Pius, boxerule, ia-o înainte, băiete, tu cunoşti drumul.

— Ia şi o fată cu tine, îl opri Valeriu. Tanţa, după el!

O clipă în odaie se produse învălmăşeală. Grăbindu-se să părăsească încăperea, băieţii şi fetele îşi luau rămas bun unul de la celălalt, încurajându-se din priviri.

— Gata, gata, tovarăşi! îi zori Valeriu. Mai repede! Lila, unde eşti?

— Aici, Valeriule! răspunse emoţionată Dana.

— Vino încoace.

Dana veni lângă fereastră. Tremura. Faţa-i devenise palidă, buzele îşi pierduseră culoarea. În ochi i se citea spaima. Valeriu o prinse de mână:

— Plănuisem să te întreb la fârşitul şedinţei, dar dacă, uite, s-a

întâmplat aşa, răspunde-mi totuşi acuma repede...

— Ce anume?

— Ce-i cu fratele tău?

— Cu Mihai?

— Ei da, cu el. Ce, mai ai altul?

— Nu mai am.

— Atunci? Ce-i cu el? Ce ştii de el?

— Nu ştiu nimic, răspunse speriată Dana, şi cu palma îşi acoperi pieptul să-şi potolească bătăile inimii. A plecat acum doi ani la Bucureşti, la şcoala militară de ofiţeri şi de acolo a fost trimis în Germania. Ultima dată ne-a scris din Africa... Dar de un an nu mai avem nici o veste... Tata şi mama sunt îngrijoraţi. S-a întâmplat ceva cu el? Spune! Vorbeşte!

— Află că a fost închis într-un lagăr german de unde a evadat. E urmărit nu numai de gestapou, dar şi de poliţia şi comenduirea noastră...

— Mihai? întrebă cu sufletul la gură Dana, şi faţa îi era acum albă ca varul. Dar ce-a făcut?

— Nu ştiu. Am fost informat că azi dimineaţă a sosit la regiment o telegramă de la Corp, în care se cerea prinderea lui. Poliţia la fel. Te rog, ai grijă. Vor fi poate percheziţii acasă. Ţi se vor cere declaraţii... Fii prudentă... Mă înţelegi, Lila?

În stradă se auzi duduind motorul unei maşini. Câinele prinse a lătra şi mai puternic, zbătându-se în lanţ. Muzicuţa încetă să mai cânte. Valeriu o prinse pe Dana de mână şi o trase către uşa dinspre bucătărie.

— Haide, du-te! Cu bine!

3

În acest timp, în gara oraşului răvăşită de bombe, intra un tren tixit de călători, cu oameni ciorchine pe scări, tampoane, unii dintre ei căţăraţi chiar pe acoperişurile şi ferestrele vagoanelor. Locomotiva şuieră lung, ascuţit şi, frânând parcă obosită de drum, se opri încet în faţa peronului, greoaie, lucie de apă şi ulei, învăluita în nori alburii de aburi.

Un conductor scund şi rotofei, cu ceafa groasă şi umerii laţi, sări din mers de pe scara unui vagon şi, potrivindu-şi geanta la şold, merse câţiva paşi pe-alături de vagoane, anunţând profesional:

— Turnu Severin, cinci minute!

Apoi, vrând parcă să asiste şi aici la vacarmul şi îmbulzeala atât de obişnuite în gările aglomerate, îşi dădu şapca pe ceafă, scoase batista să-şi şteargă faţa de sudoare şi se trase într-o parte, aşteptând.

Ca la o comandă, oamenii începură a coborî unii pe ferestrele vagoanelor, alţii sărind de pe scări şi tampoane, cu cufere şi paporniţe înălţate deasupra capetelor, strigând şi îmbrâncindu-se, cu icniri surde, duşmănoase, prăvălindu-se gălăgios între şine peste saci, lăzi şi baloturi. Iar în acea clipă, dinspre peron, un alt val de călători se năpusti să ia cu asalt vagoanele. Se auzeau ţipete, înjurături, chemări şi blesteme, îndemnuri şi plânsete, toate într-o larmă ca vuietul unei ape care creştea şi se înteţea cu fiecare clipă.

— Repede, mă, Culai, aburcă-te, ian colea, pe scara asta!

— Ioniţăăă, unde eşti, Ioniţă, bărbate? Pune mâna, omule, şi saltă sacu ăsta că io-te acu pleacă trinu!

— Lele Polixenie, un’te urcaşi, fa? Nu acolo, păcatele mele, că ăla-i vagonu pentru boieri. Treci în ăilaltu, da umblă încet să nu-ţi scape ăla micu din braţe...

— Lumeee, staţi, lume, să cobor! Uf, dumnezăule, că aţi dat năvală ca turcii. Ian, ia că acuşica mă prăpădesc!

Zicând acestea, o ţărancă tânără, voinică, cu părul despletit şi basmaua căzută pe ceafă, scăpă prin mulţimea care urca bulucindu-se pe scara unui vagon şi se răsturnă de-a berbeleacul între linii, cu picioarele în sus şi fustele ridicate, arătându-şi fără voie goliciunea coapselor.

— Trăsni-v-ar să vă trăsnească de nepricopsiţi, n-aţi mai avea hodină nici în mormânt! blestemă ea şi, bâjbâind cu mâinile printre zecile de picioare, începu să-şi caute pieptenul de sticlă roşie, bătut cu bumbi sidefii.

Pe de lături, un călugăr bătrân, cu barba sură şi anteriul cafeniu, decolorat de soare, opintindu-se sub povara a doi desagi doldora de cumpărături, era împins de colo până colo în învălmăşeala din faţa vagoanelor şi se clătina ca beat, cu o mână întinsă căutând sprijin. Un

jandarm slab şi înalt, cu faţa negricioasă, asudată, cu o raniţă în spate, îl înghionti zdravăn pe călugăr dându-l la o parte din cale-i, îşi făcu loc cu coatele şi înjurând de toţi sfinţii din calendar, începu să se caţere pe peretele unui vagon întocmai ca la asaltul unei redute. Ajuns pe acoperişul de tablă încinsă, scoase raniţa din spate şi-şi puse puşca pe genunchi, mulţumit de faptul că se aranjase pentru călătorie. Lângă el, un băietan, jerpelit şi desculţ, mânca cu poftă dintr-un pepene, zvârlind cu fereală cojile în capul celor care se învălmăşeau ţipând la scările şi ferestrele vagoanelor.

— Care dai, mă, da-ţi-ar popa cu cădelniţa să-ţi dea?! striga câte o femeie cu faţa spoită de zeama pepenelui. Tiha, măiculiţă, că mulţi neghiobi ai dumnezăule în grădina ta!

În acest timp, trenul îşi ciocni uşor tampoanele, frânele slăbiră, nori de aburi se vălătuciră sub roţi.

— Zoriţi, măi, că uite-l pleacă! dădu careva ţipăt.

Vacarmul spori. Strigătele şi ţipetele se învălmăşeau într-o larmă de nedescris. Conductorul cel scund şi rotofei începu să se înghesuie şi el, făcându-şi loc cu coatele şi îmbrâncind ca să apuce cu talpa piciorului scara unui vagon.

Dar iată că în clipa aceea undeva în înalt se auzi ca un zvon îndepărtat uruitul continuu al unor motoare. Zumzetul lor metalic, egal şi profund, creştea, se amplifica într-un vuiet înspăimântător. Parcă un burghiu uriaş sfredelea încet şi statornic tăriile cerului. Şi atunci se petrecu parcă un miracol. Ca electrizaţi, oamenii se opriră din îmbulzeala aceea, iar cei de jos nici nu luară seama că trenul începuse a luneca încetişor pe şine, pregătindu-se de plecare. Cu capetele pe spate şi mâna streaşină la ochi, ei priveau temători spre limpezimea cerului, căutând să desluşească siluetele avioanelor ce se apropiau. Dar, oricât se străduiau, nu zăreau nimic. Se auzea numai zumzetul acela îndepărtat, care venea de peste dealurile iugoslave, sporind cu fiecare clipă, înfricoşător şi lugubru.

— Iar bombardează americanii! spuse careva cu spaimă.

— Grăbiţi, măi, să nu ne prindă cu trinu-n gară, că zob ne face, nu alta!

— Uite c-am plecat...

Trenul, gemând sub greutatea încărcăturii, cu furnicar de oameni pe acoperişurile vagoanelor, pe scări şi tampoane, se pusese încet în mişcare. Cei rămaşi porniră s-alerge pe lângă el, încercând s-apuce un locşor pe câte un colţ de scară. Femeile înnebunite de groază, cu basmalele căzute şi părul despletit, prinseră a ţipa şi a blestema, iar copiii începură să se întreacă într-un plânset atât de sfâşietor şi jalnic de credeai că i-a aruncat cineva pe jăratec. Călugărul acela bătrân cu desagii în spinare, cocoşat sub greutatea lor, merse câţiva paşi pe lângă un vagon, împiedicându-se mereu în poalele anteriului, cu mâna

întinsă, până ce reuşi să se prindă de pulpana hainei unui băieţandru. Dar după o clipă, căzu de-a rostogolul într-un geamăt prelung şi deznădăjduit, cât pe-aici să intre sub roţile trenului. Un ţăran voinic, numai în cămaşă şi izmene, venind din urmă în goana mare, sări peste călugăr, se agăţă de felinarul ultimului vagon, dar în zdruncinătura trenului, la ace, slăbi strânsoarea mâinilor şi se prăbuşi între linii, zdrobindu-şi capul de braţul unui macaz.

Curând, trenul dispăru pe sub podul de lângă dispensarul Şantierului naval şi, luând viteză, începu să gonească spre dealul Balotei.

Uruitul avioanelor creştea ameninţător cu fiecare clipă, vestind apropierea dezastrului, a morţii. Sirena de pe clădirea gării începu să şuiere lung şi ascuţit, semnal ce vestea primejdia; în acelaşi timp o locomotivă de manevră, aflată dincolo de ateliere, dădu şi ea drumul la glasu-i răguşit şi spart. Sus, în oraşul care se întindea pe terasa dinapoia gării, dincolo de spitalul cu acoperişul smuls de bombe, prinseră a bate în tânguiri rare clopote, şi odată cu ele alte sirene începură a umple văzduhul cu chemarea lor de groază. Cei ce scăpaseră trenul începură să alerge îngroziţi încotro vedeau cu ochii, sărind peste linii, trecând pe sub vagoanele de marfă trase la rampă, împrăştiindu-se ca nişte potârnichi speriate de detunătura unei arme. Funcţionarii staţiei părăsiră şi ei birourile, năvălind pe uşile cu geamurile sparte şi, strecurându-se prin spatele gării, începură să urce potecile ce duceau pe sub coroanele pomilor spre şanţurile săpate drept adăpost în parcul din faţa Administraţiei financiare. În stânga, dincolo de depou, se vedea furnicarul muncitorilor de la ateliere care lăsaseră lucrul şi alergau, unii către malul Dunării, alţii în deal, spre viroagele din jurul regimentului de artilerie.

Mihai, numai într-o cămaşă zdrenţuită, murdară şi nişte pantaloni albaştri de doc, peticiţi şi unsuroşi, desculţ şi cu părul mare, netuns de multă vreme, coborâse cu greu dintr-un vagon de clasa a treia şi acum, după plecarea trenului, stătea năucit între linii, neştiind ce să facă. În jurul lui oamenii strigau şi alergau îngroziţi, căutând să se ascundă cât mai repede de urgia avioanelor ce se apropiau cu fiecare clipă. Dar el îi privea absent, fără să se clintească, de parcă tot vacarmul acela i-ar fi fost străin, nu l-ar fi interesat, nu s-ar fi aflat şi el în primejdie ca toţi ceilalţi. Ceva nevăzut îl ţintuia locului şi nu-l lăsa să facă un pas... Acel ceva era dezastrul ce i se desfăşura înainte ca un trist tablou al durerii.

Clădirea gării, altădată frumoasă, impunătoare, construită în chip de tren, cu turnul ceasului înalt, închipuind coşul locomotivei, cu ferestre mari şi luminoase, şi peronul larg, umbros, construcţie executată după o anume estetică modernă, era acum de nerecunoscut. Totul se materializa doar prin câteva ziduri ciuntite,

afumate, parcă ireale. Acoperişul era prăbuşit mai mult de jumătate şi în soarele dimineţii se zăreau grinzile negre arse, frânte în pârjolul focului. Restaurantul, coletăria, biroul de informaţii, revizia, biroul de mişcare, toate aveau geamurile sparte, iar zidurile ciuruite de schije. Pe peronul murdar se vedeau ici-colo grămezi de moloz – tencuială şi cărămizi sparte – fiare răsucite, cioburi de sticlă, bucăţi mari de tablă smulse de pe acoperişuri. Peste linii, către magazii, trei vagoane clasă stăteau răsturnate pe-o parte, iar o cisternă cenuşie, năclăită de ulei, zăcea cu roţile în sus peste un camion strivit cine ştie în ce împrejurare. Din loc în loc, zeci de gropi uriaşe, ca nişte pâlnii negre, pline cu apă verzuie, stătută, arătau numărul bombelor căzute asupra gării, depoului, triajului. Mai încolo, către stadionul „Locomotiva C.F.R.” se zărea un lung tren de marfă, cu vagoanele arse, schelete de fier, unele răsucite şi turtite, altele răsturnate şi strivite de parcă le-ar fi călcat talpa unui uriaş.

Mihai cerceta tăcut, cu privirea sa obosită acest dezolant tablou al dezastrului şi o mânie surdă clocotea în el. Pe terasa dinapoia gării văzu clădirea spitalului Grecescu, cu acoperişul smuls şi zidurile muşcate de schije. În jurul ei alte case îşi înfăţişau zidurile triste, negre, arse, copaci cu coroanele retezate, stâlpi de telegraf culcaţi la pământ, acoperişuri strivite şi prăbuşite de suflul puternic al bombelor de calibru mare ce zguduiseră din temelii întregul oraş. Şi tot privind această materială şi înspăimântătoare expresie a ruinei, deodată gândul îi zbură la părinţii săi, la rudele sale. „Ce-o fi făcând tata, mama? Dar Dana, sora mea? Or fi în viaţă? Ce s-o fi ales de casa noastră de pe strada Aurelian? O fi la pământ ca astea de pe aici? Unchiul Alexandru ştiam că e pe front. O mai fi trăind el pe acolo, pe unde-l poartă paşii nenorociţi ai războiului? Dar tanti Emilia, soţia lui? Era casieră, aici în gară...”

Mihai plecase din oraş în urmă cu doi ani, iar de aproape opt luni de zile nu mai primise nici o veste de la părinţi. De altfel, în peregrinările sale prin nordul Africii cu trupele germane, nici nu era posibilă primirea vreunei corespondenţe. Ca într-un film derulat spre trecut, revăzu ziua când se despărţise de cei dragi. Era într-o duminică la amiază, pe la jumătatea lunii august. Zi călduroasă, cu aer încins, înăbuşitor. Pleca la Bucureşti, la şcoala militară, şi veniseră să-l conducă la gară părinţii şi rudele. Mihai privea acum peronul răvăşit de bombe şi parcă-l vedea aievea pe tatăl său, profesorul de istorie Vlad Gheorghiu, scund şi slăbuţ, în haine maron, cu fruntea bombată şi părul uşor încărunţit la tâmple, cu ochelarii în ramă de aur şi nelipsitul său baston de bambus în mână. Oare unde stătea atunci? Da, lângă cel de-al doilea stâlp al peronului, în faţa biroului de mişcare. Alături de el, mama, fostă profesoară de muzică, abia pensionată din cauză de boală, într-o rochie înflorată, cu pălărie de

pai, albă, cu borurile mari şi evantaiul strâns în pumn. La doi paşi de părinţi, o vedea pe soră-sa, Dana, pe atunci elevă abia promovată în clasa a şasea a liceului „Principesa Elena”, slăbuţă, cu ochi albaştri şi părul blond strâns în codiţe peste pieptul rotunjor. Nu venise singură. O ţinea de braţ pe Liliana, colegă de an, fiica unui muncitor de la Atelierele C.F.R., tot subţirică şi slăbuţă, cu păr bogat, castaniu şi ochi căprui, mari şi frumoşi, căreia cu un an în urmă Mihai îi declarase dragoste statornică, aşa cum declară de obicei orice elev din ultimele clase ale liceului. Cu cinci minute înainte de plecarea trenului, apăruse tot într-o fugă prin mulţimea de pe peron şi tanti Emilia, sora tatei, mică şi firavă ca o fetiţă, în halat albastru de olandină şi cu ţigara aprinsă între degete. Fusese învoită de şeful gării să părăsească pentru câteva minute ghişeul biletelor şi venise să-şi ia rămas bun de la singurul nepot, „băiat în toată firea”, cum îl apostrofa totdeauna când greşea cu câte ceva. Iar în jurul tuturor ţopăia neastâmpăratul Costel, băieţelul ei în vârstă de şase ani, căruia Mihai îi spunea în glumă Costelino, amintindu-i prin aceasta de un clovn al circului Kludsky ale cărui giumbuşlucuri le văzuseră deseori împreună, înveselindu-se tare mult... Era cald, foarte cald şi tanti Emilia vorbea repede şi aprins, aşa cum îi era obiceiul, despre cearta ei de dimineaţă cu un maior de artilerie care-i prezentase o foaie de drum cu ştersături şi căruia, pentru că fusese într-un anume fel obraznic, îi trântise geamul ghişeului în nas. „Auzi, tu, Eleno, ce neobrăzat, lua-l-ar dracu’, că-l cunosc şi pe el şi pe nevasta-sa, o paţachină, care bate toată ziua bulevardul alături de elevii şcolii de aviaţie!” Tata, mama şi chiar Dana o ascultau cu plăcere, pentru că totdeauna tanti Emilia povestea frumos, antrenant, colorat, se enerva, apoi pe dată redevenea zâmbitoare şi bine dispusă, de parcă toată lumea ar fi fost a ei. Numai Liliana, tristă, cu buzele răsfrânte, stătea parcă absentă şi-l privea cu ochi plânşi pe Mihai, impunându-şi să se arate indiferentă, nepăsătoare, să nu-şi trădeze cumva dragostea...

Sosise trenul, intrând în gară ca o vijelie; îl îmbrăţişaseră cu toţii, Dana îi urase în glumă să ajungă cât mai repede general, în timp ce Costel îl trăgea mereu de mână, cerându-i poate pentru a mia oară să nu uite să-i aducă de Crăciun o sabie adevărată. Liliana, cu ochii plecaţi, ruşinată de prezenţa părinţilor lui Mihai, primise în fugă, cu o anumită împotrivire, sărutarea ce i-o dăduse el înainte de a urca pe scara vagonului...

Acum stând între linii şi privind cu durere peronul pustiu, Mihai îşi amintea totul, absolut totul, până în cele mai mici amănunte, pentru că acest ultim tablou, viu şi grăitor al familiei îl avusese mereu în faţa ochilor în cei doi ani ai peregrinărilor sale. Unde-or fi ei în clipa asta? se întreba, privind dezastrul din jurul său. Ce-or fi făcând? I-o fi ocolit, oare, urgia sălbaticelor bombardamente care, după cum vedea, au

distrus aproape întregul oraş? A trecut vremea şi...

— Hei, tinere, te-ai smintit la scăfârlie sau faci cumva pe grozavul?

Mihai tresări din gândurile lui şi privi cu mirare în jur, să vadă cine strigă.

— Tu, ăla, vagabondu...

Continuă să-şi rotească ochii în jur dar nu zărea pe nimeni. Peronul, câmpul liniilor, rampa, toate erau acuma pustii, tăcute, lipsite de viaţa. Sus, soarele dogorea puternic şi aerul parcă fierbea, tremurând zarea la orizont.

— Mă, tu ăla care te răsuceşti în loc ca un semafor, tu n-auzi, mă?

Mihai privi din nou în toate părţile, de astă dată cu multă luare-aminte şi, după câteva clipe zări înapoia unui stâlp de susţinere a peronului un impiegat de mişcare, slab şi înalt, numai în cămaşă, cu şapca roşie pe cap. Acesta agita ameninţător pumnul, vădit revoltat de comportarea ciudatului călător.

— Ce vrei, dom'le, pentru ce ţipi la mine? îl întrebă enervat Mihai şi porni întărâtat către el, păşind cu grijă să nu se împiedice de şine.

— Cum „ce vreau”? se sumeţi impiegatul cu glasul răguşit de atâta strigat. Stai ca un popândău acolo, între linii, să te vadă ăia de sus şi să ne lase aici câteva bombe!... Nu ne ajung atâtea bombardamente pe capul nostru? Ai rămas ca prostu-n bâlci cu gura căscată în văzul avioanelor!

— Bă, moţ de curcan, ce te legi aşa tam-nisam de mine? Ţi s-a făcut de vreo două după ceafă? îi sări ţandăra lui Mihai, gata pus pe harţă. De ce mă faci vagabond?

— Păi nu eşti?

— Ia vezi că acu-ţi dau chipiul jos! nu se lăsă Mihai şi căuta în jur un băţ, ceva, cu care să-l înfrunte pe impiegat. Uite al dracului! Eşti fricos ca un iepure. Se vede că n-ai mirosit praful de puşcă undeva pe front...

Văzându-l pornit, impiegatul ocoli gara şi se făcu nevăzut. Mihai îl căuta un timp cu privirea, apoi renunţând să-l mai intereseze incidentul, vârî mâinile adânc în buzunarele pantalonilor jerpeliţi şi porni de-a lungul terasamentului, călcând cu picioarele-i desculţe, zdrelite, pietrişul colţuros dintre traversele înnegrite de păcură. Ajuns în umbra unor tufe de liliac, se opri. Se simţea obosit, sfârşit de puteri. Căldura ce se revărsa din plin în aerul încins devenea tot mai apăsătoare. Zărind la zece paşi mai încolo câteva traverse putrede stivuite lângă peretele prăbuşit al unui canton, se aşeză pe ele să se odihnească puţin înainte de a porni către casă. Sus, în oraş, glasul sirenelor şi al clopotelor continua să vestească alarmant apropierea dezastrului. Iar peste Dunăre, undeva în înalt, zgomotul avioanelor creştea cu fiecare clipă, trepidant şi înspăimântător. Mihai puse palma streaşină la ochi şi privi îndelung şi stăruitor în sus încercând să le

descopere. Zadarnic însă. Limpezimea de cleştar a cerului întins şi strălucitor îi obosea ochii, încât după câteva clipe de zadarnice căutări, simţi dureri în adâncul lor. Totuşi nu renunţă. Cercetă din nou de la un capăt la altul întreaga boltă a cerului şi, după puţin, printre câţiva norişori albi şi pufoşi, zări la mare înălţime, scânteind în sclipirea lor de argint cinci avioane mici, atât de mici, încât păreau nişte puncte sidefii. Pluteau în formaţie săgeată, lin, aproape nemişcat, asemenea unor cocori de staniol. Curând intrară într-un nor cenuşiu, scămoşat şi nu se mai văzură. Îndată însă se iviră în urma lor alte cinci, urmând aceeaşi cale. Iar când primele se arătară din nou în largul cerului, o a treia formaţie sclipi argintiu în urma celorlalte, învăluită în aburul de puf al norilor ce păreau că le însoţesc în plutirea lor lină. „Poate că nu se abat asupra oraşului, gândi Mihai, apreciind direcţia de zbor a bombardierelor. Trec Dunărea şi cred ca se îndreaptă către Braşov sau Ploieşti”.

Deodată, sirenele încetară. Şi nici glasul de bronz al clopotelor nu se mai auzi. Peste toate coborî o linişte adâncă şi tristă, prevestitoare de primejdii. Întreaga fire parcă încremenise. Numai zumzetul acela metalic al morţii, venind de peste dealurile iugoslave, se intensifica coborând parcă tot mai aproape de pământ.

Ascunşi prin gropi umede, mărginite de bălării înalte, trântiţi pe burtă în umbra magaziilor şi a vagoanelor răsturnate, oamenii, stăpâniţi de groază, aşteptau. Poate că nici nu-şi vorbeau... Şi nici nu se priveau... Stăteau tăcuţi, nemişcaţi. Ascultându-şi bătăile inimii şi numărând clipele de viaţă ce-i mai despărţeau de hotarul morţii.

— Iote-le, mămicoooo! dădu deodată strigăt un copil, de undeva din pustietatea parcului. Iote-le, vin! Thii, ce mai lucesc! Au aripi de oglinzi?

Mihai întoarse capul, dar nu zări nicăieri copilul acela guraliv. Parcul era pustiu. Printre copaci se înălţau ici-colo grămezi de pământ uscat, acoperite de mărăcini, se vedeau câteva bănci răsturnate, iar sus pe bulevard alerga în mare viteză o maşină neagră, claxonând repetat şi strident, pentru cale liberă. Privi apoi din nou către limpezimea cerului. Avioanele, ajunse deasupra Dunării, se zăreau acum destul de bine; erau din acelea cu două fuselaje. Siluetele lor pluteau lin în uruitul sumbru al motoarelor. Se apropiau parcă sfidător, într-o linişte ameninţătoare, sclipind viu, diamantin în pulberea de aur a soarelui.

4

Dana trecuse prin destule emoţii până să se vadă scăpată din acel perimetru al cartierului bănuit a fi pus sub observaţie de către poliţia oraşului. Ieşise prin spărtura gardului pregătită din vreme de Aurel, traversase o curte pustie – pe-o parte şi pe alta erau două rânduri de case vechi, cu tencuiala căzută, părăsite de locatarii lor – şi deschizând o poartă de fier, se pomenise în strada Virtuţii. De aici, ţinând-o tot într-o fugă, apucă pe strada Alecsandri, în jos, spre calea Traian, şi tocmai pe când traversa strada Providenţei, începură să sune sirenele, vestind primejdia unui nou bombardament aerian. „Trebuie să intru repede într-un adăpost, chibzui ea fără să se oprească din alergătură, cu palma pe piept ca să-şi potolească bătăile inimii. Dacă sunt într-adevăr urmărită, în mod sigur mi se va pierde urma”.

Ajunsă în piaţa Mihai Bravu, zări înapoia unor boschete un şanţ de adăpost către care se îndrepta în grabă un bătrânel cu o bocceluţă în mână. Fugi şi ea într-acolo. După ce se încredinţa că înapoia ei nu venea nimeni, coborî câteva trepte de pământ, în adăpostul săpat în aer liber, acoperit din loc în loc cu bârne peste care erau aruncate crengi uscate de tei.

De câteva clipe se afla aici, între pereţii de pământ, istovită de alergătură, stând pe o banchetă improvizată, putredă. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare şi nici măcar n-avea la ea o batistă. Rochia i se lipise de spate, umedă şi rece, iar părul i se despletise în şuviţe năclăite de sudoare, ce-i cădeau în neorânduială peste ochi. Stătea tăcută, cu palma încă pe piept, emoţionată şi neliniştită, gândindu-se la cei de care se despărţise în urmă cu un sfert de oră. Să li se fi întâmplat oare ceva? O fi venit poliţia acolo în curte sau n-au reuşit agenţii să descopere casa?

În adăpostul destul de adânc era răcoare. Deasupra se zărea cerul limpede şi albastru, liniştit şi curat, fără pată de nor. Bătrânelul cu bocceluţa pe genunchi, care coborâse în adăpost înaintea Danei, stătea ghemuit într-un colţ al acestei încăperi strâmte de pământ, cu capul plecat, de parcă dormita într-o aşteptare fără de sfârşit. Lângă el se vedea o femeie între două vârste, cu o faţă frumoasă, dar exagerat fardată şi cu părul strâns sub un tulpan înfăşurat în chip de turban, îmbrăcată într-un capod lung, de mătase. Ţinea pe genunchi un căţeluş cu botul mic şi părul lăţos, căruia îi mângâia mereu gâtul liniştindu-l să nu scâncească. Iar în faţa ei o altă femeie, ceva mai în vârstă, cu o faţă aspră, cenuşie, cu un mic geamantan lângă ea, îmbrăcată într-un balonzaid jerpelit şi murdar, privea mereu cerul şi se închina şoptind cuvinte numai de ea ştiute.

După un timp, femeia în balonzaid înălţă uşor capul din groapă şi,

ascultând spre înalt huruitul sinistru al avioanelor, anunţă parcă pentru toată lumea, cu un glas plin de deznădejde:

— I-auziţi-le, vin! Prea-sfântă fecioară Maria, aibi în pază păcătoşii de pe pământ...

Se aşeză iarăşi la locul ei, trase mai bine geamantanul lângă ea şi începu să se închine cu ochii tot în sus. Presimţind parcă primejdia, căţeluşul vecinei în capod de mătase începu să latre, dar îndată stăpâna îi prinse botul în pumn şi-l ameninţă cu degetul întocmai ca pe un copil:

— Fii cuminte, Pufi, se poate să faci gălăgie? Tocmai ţie, ţoancă mică, să-ţi fie frică? Căţeluşul unui domn colonel?

Şi în timp ce mângâia coama lăţoasă a căţelului se adresă Danei pe un ton prietenos:

— Vai, domnişoară, ştii ce inteligent este? Simte de la distanţă că se va întâmpla ceva rău... Şi are un fler... ce să-ţi spun, mă uimeşte! Bărbatul meu e colonel, poate aţi auzit, colonelul Dona, de cavalerie, a adus bijuteria asta de pe front, cu avionul... Şi ce insistă, dragă, pe lângă mine un dentist polonez, din ăia refugiaţi, să i-l vând. „Fugi, domnule, încolo cu banii dumitale, i-am zis, nu-mi trebuie, nu mă despart eu de sufleţelul ăsta al meu!” Ce să-i faci?! oftă ea într-un târziu. Bărbatu-i plecat, am şi eu cu cine-mi petrece vremea...

Dana însă n-o asculta. Stătea tăcută, cu capul plecat şi se gândea la vestea ce i-o dăduse Valeriu despre Mihai. Va să zică fratele ei trăia! Într-un anume fel o bucura lucrul acesta. De când plecase în Germania, la şcoala militară de mecanizate, părinţii, mai ales mama, îi purtaseră o neasemuit de mare grijă. Scrisorile venite de pe acele meleaguri străine, le citeau cu toţi ai casei de zeci şi zeci de ori, încât aproape că le învăţaseră pe dinafară. Erau singura lor legătură cu el, aflat atât de departe. Şi deodată n-a mai venit nici măcar un rând de la Mihai. Totul s-a stins ca o flacără suflată de vânt. Oricât s-a străduit tatăl, profesorul Vlad Gheorghiu, să afle vreo veste despre fiul plecat pe meleaguri străine, totul a fost fără nici un rezultat. Atunci s-a înstăpânit în casă o tăcere şi o tristeţe grea, apăsătoare. Nu-şi vorbeau, umblau uşor, cu frunţile tot plecate, cu inimile cernite, îndurerate. Îl considerau mort sau dispărut pe frontul din Africa, de unde le trimisese cu un an înainte ultima lui scrisoare. În rarele discuţii ale familiei, seara, în jurul mesei, sau după-amiezele, când timpul prilejuia acest lucru, numele fiului dispărut era rostit în şoaptă, cu adâncă smerenie. Şi îndată mama începea să plângă cu faţa îngropată în palme, iar tatăl rămânea tăcut cu chipul împietrit de durere. Atunci Dana căuta să abată discuţia pe alt făgaş, în speranţa că poate totuşi într-o zi o veste luminoasă le va însenina din nou viaţa. Şi acum iată... Mihai trăieşte, a evadat dintr-un lagăr german... Dar vestea asta poate aduce liniştea atât de mult aşteptată în familie? Ce

va zice tatăl? Dar mama? Mihai trăieşte, dar... a evadat dintr-un lagăr german... Pentru ce a fost în lagăr?...

Dana îşi cuprinse capul în palme şi rămase gânditoare. În liniştea grea, adâncă, ce se lăsase cu încetul peste năpăstuitul oraş, se auzea acum desluşit undeva în înalt uruitul puternicelor motoare ale avioanelor de bombardament. Numai în apropiere, la o casă pesemne cu ferestrele deschise, un radio, sfidând parcă clipele de groază, trimetea în zăpuşeala amiezii melodia atât de cunoscută tuturor:

Violete pentru fete,
Pentru inimioara lor...
Le-a cules o ţigăncuşă
Din grădina fermecată,
A poveştilor de-amor...

Danei îi plăcea foarte mult acest cântec, dar acum nu-i da ascultare. Inima ei nu era făcută în aceste clipe pentru bucurie, pentru destindere. O nelinişte grea o apăsa, gata parcă s-o strivească. „Să le spun părinţilor cele aflate, sau să nu le spun? era chinuitoarea întrebare care-i frământa mintea. Desigur se vor bucura că Mihai trăieşte, că nu-i putrezesc oasele undeva, prin locuri îndepărtate. Dar ce vor zice când vor auzi că a evadat dintr-un lagăr, că nemţii şi poliţia noastră au pornit o urmărire turbată, vrând cu tot dinadinsul să pună mâna pe el? Bineînţeles că tata se va duce iară la comandamentul german, aşa cum a mai fost de atâtea ori în zbuciumul lui, se va duce pe la regiment să vadă ce-i de făcut, ce se poate aranja şi în mod sigur va fi întrebat de unde are ştirea? El se va referi poate la mine. Atunci eu ce va trebui să răspund? Nu, n-am să le spun nimic despre Mihai! hotărî în cele din urmă Dana. De ce să mai amărăsc inimile părinţilor când şi aşa ei sunt destul de necăjiţi cu viaţa asta plină de mizerie, cu urgia bombardamentelor americane care s-a abătut ca un blestem asupra oraşului de nu ştii dintr-o clipă într-alta dacă vei mai trăi, dacă vei mai avea adăpost sau te vei mulţumi să priveşti cu ochii plânşi la zidurile fumegânde ale casei doborâte la pământ? În familia noastră s-a aşternut un fel de uitare voită în privinţa lui Mihai, e bine să rămână aşa, conchise ea. Ce va mai fi, vom vedea. Am totuşi o mare mulţumire că trăieşte; bine, rău, dar e în viaţă şi nutresc speranţa că nu va trece mult şi-l vom revedea în mijlocul nostru. Şi totuşi... totuşi bucuria aceasta îmi este umbrită de-o nelinişte, de îngrijorare, pentru că nu ştiu ce-a făcut pe acolo, pentru care motiv a fost închis... Şi nici Valeriu n-a putut să-mi spună ceva precis...”

Astfel gândind, îşi potrivi rochia pe genunchi, îşi îndreptă părul pe frunte şi rămase tăcută, ascultând cântecul ce se răspândea în eter, dulce şi melodios:

Violete pentru fete
Din iubire înfloresc,
Să le-aducă pentru-o seară
O speranţă-n inimioară,
Celor care mai iubesc...

„Adevărat, celor care mai iubesc, gândi Dana, reflectând asupra textului ce însoţea plăcuta melodie. Mai iubesc... Dar poate ea, iubirea, să fie întreruptă, de pildă, de necazuri, fie ele cât de mari? Cred că iubirea trebuie să fie continuă ca apa unui izvor, ea nu poate seca, nu se poate stinge, e veşnică şi pentru totdeauna”. Îşi aminti de Sandu, băiatul vecinului Ion Raicu, muncitor da Şantierul naval. Alături de el aflase întâia iubire, aşa cum se poate afla la vârsta de treisprezece ani. Învăţau împreună – erau în clase paralele – se plimbau împreună seara prin parcul tribunalului sau prin grădina publică, mergeau la stadion să vadă meciurile de fotbal ce le susţinea Locomotiva C.F.R., îşi scriau scrisori de dragoste, se certau, se împăcau şi iar se certau pentru pricini imaginare de gelozie... Dar într-o zi viaţa lor tihnită, liniştită a fost zdruncinată. Mama lui Sandu a murit în primul bombardament din noaptea de 4 aprilie, tatăl a fost închis în preajma zilei de 1 Mai, bănuit a fi comunist, iar băiatul, dat afară de la liceu pentru acest motiv, a devenit ucenic la Şantierul naval; acuma era plecat la Constanţa, unde fusese mutat împreună cu mai mulţi lucrători, din pricină că atelierele de pe malul Dunării suferiseră grele avarii şi Şantierul nu prea avea comenzi.

„Am rămas singură, îşi spunea Dana, gândindu-se la toate acestea. Dar îmi pare bine că Sandu s-a ţinut de carte şi a continuat să-şi treacă examenele în particular. Acuma, poate că vine de la Constanţa să-şi dea restul examenelor pentru a promova şi el în clasa a opta. Şi liceul e tocmai la Şişeşti, cale de zeci de kilometri! Bietul tata, cât drum trebuie să facă şi el în fiecare săptămână pentru a încheia situaţiile şcolare!”

O umbră se profilă atunci deasupra adăpostului şi un glas de băieţandru întrebă aproape răstit:

— Hei, e careva aici?

Dana tresări. Cineva coborî în grabă treptele de pământ şi în acea clipă căţelul doamnei cu capodul de mătase prinse să latre din nou tare, asurzitor. Noul venit nu era altul decât Maxim, cu cămaşa murdară, zdrenţuită, în pantalonii lui soldăţeşti, prea mari pentru trupu-i firav şi slăbit.

— Pufi, ţoancă mică, iar faci scandal? îşi apostrofă doamna colonel „odrasla” din braţe. Ce-ai cu băiatul?

Dar câinele nu-i da ascultare. Se smucea, gata să-l sfâşie cu botul său mic şi rânjit pe Maxim, care cât mai ferit vroia să treacă înainte,

spre fundul adăpostului.

— Huo, javră râioasă, ţine-ţi clanţa, că acu-ţi dau una peste bot, de-ţi piere glasul!

Şi zicând acestea, făcu un gest de lovire cu pumnul. Câinele se înverşună şi mai mult. Maxim începu să râdă, sări peste geamantanul femeii cu balonzaidul jerpelit, care tocmai citea o carte de rugăciuni şi, dând cu ochii de Dana, se înveseli şi mai mult.

— Hei, ce grozăvie, dom'le! exclamă el şi se lovi cu palma peste frunte. Ia uite unde era prinţesa noastră?!

Dana puse degetul arătător pe buze, făcându-i semn să nu mai trăncănească, deoarece poate fi auzit de cei de faţă. Apoi îi făcu loc să se aşeze lângă ea pe banca improvizată.

— S-a întâmplat ceva? întrebă Dana în şoaptă la urechea lui Maxim.

— Nimic, răspunse el tot în şoaptă, în chip misterios, privind cu precauţie către cei din adăpost. Mi se pare că s-au speriat ăia de pe stradă de pomană. Măi, şi ce ghinion! urmă el necăjit, lovindu-se iar cu palma peste frunte. Tocmai azi ziceam că primesc şi eu o sarcină...

Vru să mai spună ceva, dar Dana îi făcu semn că nu pot vorbi aci de faţă cu cei din adăpost, întrucât puteau uşor atrage atenţia cuiva că se cunosc. Maxim înclină din cap în semn că a înţeles şi tăcu făcându-şi de lucru cu un beţişor pe care îl rupea bucăţele şi le azvârlea în peretele de pământ umed. Dana îl privi câteva clipe într-ascuns; era netuns de multă vreme, cămaşa zdrenţuită mirosea a sudoare, iar pantalonii kaki, soldăţeşti, abia se mai ţineau petic peste petic. Băiatul avea ochi frumoşi, căprui, inteligenţi, în care se citea cu uşurinţă suferinţa unei vieţi de mizerie.

Dana continua să-l privească pe Maxim în tăcere, căutând să dezlege în minte tainele ce păreau să învăluie trista lui biografie. Ştia că e orfan, le-o mărturisise el o dată, şi că munceşte ca ucenic la întreprinderea „Fraţii Graff”, dar încolo nu mai cunoştea nimic despre viaţa lui.

— O duci greu la stăpânii tăi, Ştefane? îl întrebase ea o dată, când se adunaseră într-o casă conspirativă pentru şedinţa organizaţiei.

— Greu, Lila, răspunsese el trist, înnegurat. Dar ne spunea tovarăşul Valer că o să vie o vreme în care şi noi săracii vom fi fericiţi, vom avea ce mânca, ce îmbrăca. Zicea c-o să fie numai pâine şi trandafiri...

— Zău? făcuse cu prefăcută mirare Dana.

— Aşa cum îţi spun. Să treacă numai prăpădul asta, să dăm jos boierii şi-apoi să vezi matale! zice că şi dumnealui i-ar fi spus despre treaba asta cu pâinea şi cu trandafirii, unul Max...

— Marx, îl corectase Dana zâmbind.

— Aşa, Marx... Cine-i ăsta, Marx?

— Un învăţat al proletariatului, căutase a-l lămuri Dana. Învăţătura

lui arată tuturor celor ce muncesc drumul pe care trebuie să meargă ca să nu mai fie oameni exploataţi de patroni, de fabricanţi, să fie ei, proletarii, stăpâni pe toate bogăţiile pământului, că numai ei muncesc şi asudă...

— Că drept mai grăieşte învăţatul ăsta, prinţeso, se luminase la chip Maxim. Numai să vină el la patronii mei, să vadă cum îmi duc viaţa şi ce mănânc, şi cred că i-ar băga în doi timpi şi trei mişcări la puşcărie!

— Bine, aşa ar trebui să fie, încuviinţase Dana, dar vreau să te întreb ceva, Ştefane.

— Întreabă, şi am să-ţi răspund.

— De ce-mi zici tu mie prinţesă?

Maxim roşise până-n vârful urechilor şi plecase ruşinat privirea. Tăcea. Parcă îi luase cineva graiul dintr-o dată.

— Îmi spui?

— Pentru că eşti foarte frumoasă, de-aia! mărturisise el cu sinceritate. Am fost de Crăciun la cinema „Regal”, m-am furişat printre oameni, de nu m-a dibuit nimeni ca n-aveam bilet şi am văzut acolo în film una frumoasă ca matale, căreia îi ziceau toţi prinţesă. Numai că avea pe cap o coroniţă strălucitoare, din alea cum poartă irozii...

Dana îşi reamintea cu plăcere discuţia de atunci şi-l privea stăruitor pe Maxim, căutând acum, ca şi altă dată, să pătrundă în intimitatea vieţii lui oropsite. O stăpânea un sentiment de profundă umanitate, de milă şi înţelegere pentru durerile micului ei tovarăş de luptă...

Deodată, Maxim se ridică în picioare şi întinse mâna arătând către peticul de cer:

— Aoleu, uite-le! Mamă, mamă ce mai sclipesc! Unul... două... cinci avioane!

Pe cerul albastru de deasupra adăpostului apăru în plutire lină prima formaţie a bombardierelor americane. Într-adevăr, sclipeau ca argintul în bătaia soarelui. Sirenele tăceau. În jur linişte. Numai sus, în înalt, motoarele avioanelor huruiau monoton şi statornic, făcând parcă aerul să vibreze în trepidaţii continue, înfricoşătoare. Nu după mult, zgomotul acela se stinse şi se aşternu o linişte într-atât de adâncă, încât se auzea limpede fâlfâitul păsărilor de deasupra adăpostului. Dana, înspăimântată, cu sufletul la gură, ţinându-l strâns de mână pe Maxim, privea în sus, către limpezimea cerului, urmărind siluetele de argint ale avioanelor.

— Parcă nu se mai aud, şopti Maxim, cu teamă în glas. Aşa e? Le-au stat motoarele...

— Acum urmează clipele cele mai grele... răspunse Dana mai mult în şoaptă. Vor arunca bombele...

Într-adevăr, după câteva secunde se auzi o explozie înfiorătoare,

apoi alte două aproape în acelaşi timp şi iar încă una, toate într-atât de puternice, încât zguduiră pământul din temelii. Ecoul lor se înălţă o clipă ca o rostogolire de tunete peste oraş, dar fu acoperit îndată de alte explozii tot atât de profunde şi adânci. Ecoul acestora, prelung şi sinistru, se contopi cu al primelor şi un vuiet continuu şi dens dăinui minute în şir. Urmară alte explozii, de data asta şase la număr, undeva foarte aproape. Răbufnirea lor fu atât de cumplită încât pământul se cutremură şi parcă începu să se scufunde cu încetul, rupându-se în bucăţi.

Înfricoşată, Dana se ghemui şi mai mult în colţul ei şi închise ochii, acoperindu-şi totodată urechile cu palmele. Maxim stătea şi el chircit, cu capul între umeri şi numai cu un ochi privea când şi când cerul, îngrozit de exploziile surde şi puternice ce urmau una după alta ca loviturile unui uriaş ciocan, în partea cealaltă a adăpostului doamna colonel îl stăpânea cu greu pe Pufi, care urla şi se zbătea în braţele ei, cuprins parcă de turbare. Cealaltă femeie se închina mereu, cu capul plecat, vârât adânc în gulerul balonzaidului, să nu audă, să nu vadă nimic. Numai bătrânelul, cu bocceluţa pe genunchi, se arăta oarecum liniştit şi privea impasibil către înalt să vadă ce se mai întâmplă. Dar parcă nu se mai întâmpla nimic. Pământul răbufnea uneori surd, înăbuşit, desigur spintecat de explozii. Iar în răstimpuri, afară, în mica piaţă, radioul îşi urma nestingherit cântecul şi acelaşi glas cald şi plăcut de femeie trimitea depărtărilor invariabila melodie ce părea că nu se mai sfârşeşte:

De câte ori rătăcesc,
Încercând să-mi alung un dor,
O ţigăncuşă întâlnesc
Care-mi cântă încetişor...

Violete pentru fete,
Pentru inimioara lor, le-a cules o...

Deodată, ca o fulgerare, se auzi un fâlfâit prelung undeva în apropierea gropii şi în clipa următoare răsună o bubuitură puternică, asurzitoare, de apocalips. Cântecul acela se frânse. O bucată mare din acoperişul unei case trecu în zbor razant, ca o aripă neagră, pe deasupra adăpostului şi tot atunci o ploaie de ţarină începu a se cerne asupra celor ce stăteau nemişcaţi aşteptând sfârşitul. Unul dintre pereţii de pământ ai adăpostului crăpă de-a curmezişul în toată lungimea lui şi în aceeaşi clipă câteva bârne de deasupra se prăbuşiră cu crengi cu tot. Bătrânelul scoase un geamăt surd, înăbuşit. Doamna colonel ţipă sfâşietor, prelung, iar căţelul, schelălăind ca lovit de un retevei, ţâşni din braţele ei şi ieşi glonţ din adăpost. Dana deschise ochii şi văzu dezastrul. Cutremurată, îşi trecu palma peste faţa

mânjită de praf, îşi scutură ţărâna de pe rochie şi vru să se ridice. Dar o ameţeală o cuprinse pe dată şi căzu la loc pe bancă, cu spatele rezemat de peretele umed.

— Stai matale liniştită, zise micuţul Maxim, că le sar eu în ajutor. Mi se pare că omul acela bătrân...

5

Undeva foarte aproape cineva tuşi sec şi Mihai, care stătuse până atunci trântit la rădăcina unui copac, înălţă capul şi privi în jur. Sus, pe terasa dinapoia spitalului Grecescu, oraşul clocotea sub urgia bombardamentului. Coloane de fum negru se ridicau către cer vălătucindu-se în înalt. Exploziile surde, zguduitoare, urmau continuu, una după alta, şi se părea că erau ultimele lovituri ce aveau să prefacă oraşul într-o ruină. O ceaţă de funingine şi praf dens plutea peste coroanele copacilor ca o năframă neagră; în căldura amiezii aerul devenise acru, înecăcios, sufocant.

Omul acela tuşi iară şi de astă dată Mihai îl zări. Nu departe, înapoia lui, la umbra unui castan, un ceferist stătea aplecat asupra unui ştergar şi îmbuca de zor, parcă fără să-i pese de tot ce se întâmpla în jur. Insul, neras de multă vreme, purta o cămaşă fumurie, murdară şi o pereche de pantaloni de dimie, făcuţi ferfeniţă, plini de unsoare. Mesteca rar, liniştit, de parcă numai la mâncare îi fusese gândul toată viaţa; când şi când ducea un ulcior pântecos la gură şi sorbea din el cu nesaţ, după care îşi ştergea încetişor mustăţile mari cânepii, cu mâneca largă a cămăşii. Tot privindu-l, lui Mihai îi încolţi un gând: de bunăseamă că omul face serviciu aici în gară. Şapca lui, de ceferist, se odihnea lângă paporniţa cu mâncare. Ce-ar fi deci să-l întrebe de soarta mătuşii Emilia? Negreşit o cunoaşte, lucrează doar în gară de atâţia ani. Dacă ea trăieşte, înseamnă că acasă nu s-a întâmplat nimic, că nici o bombă n-a cumnat vieţile alor săi. Locuiau doar în aceeaşi curte...

Gândind astfel, se ridică şi porni către bătrânul ceferist, îi dădu bună ziua şi omul înclină din cap în semn de răspuns, după care îi făcu semn să ia loc alături. Pe un ştergar alb erau întinse câteva cepe, o bucată mare de mămăligă rece, una de brânză şi trei ouă răscoapte.

— Nici dumitale nu ţi-e frică de bombe? întrebă bătrânul şi faţa lui scorojită se lumină de un zâmbet.

— De ce să-mi fie frică? se miră Mihai şi se aşeză pe iarbă în faţa bătrânului. Tot atât de bine poţi să mori şi în adăpost...

— Aşa am zis şi eu, aprobă el, înfulecând fără zăbavă. Când ţi-a venit ceasu neică, moartea te caută şi te găseşte chiar de-ai fi în fundu pământului! Da, ia şi ’mneata ceva în gură. Din ce avem şi noi, de, ca ăi săraci, că anu ăsta nu s-a prea făcut nimic... Nici n-a avut cine munci pământu...

— Mulţumesc dumitale, am mâncat mai adineauri, minţi Mihai şi înghiţi în sec. Dar dacă-ţi face plăcere...

— Cum să nu, cu dragă inimă, hai, îndeamnă, zise bătrânul cu bunătate, că bucatele, vezi ’mneata, de-aia-s date: să fie mâncate. Colea în ulcior, avem şi apă, bună, rece, am luat-o mai adineauri

tocma de la fântâna Călăraşilor. Ar fi fost bun un vin, dar de, dacă nu e, nici burta nu cere, săraca de ea...

Mihai luă o bucată mare de mămăligă, o bucăţică de brânză şi începu să mănânce repede, hulpav, de parcă l-ar fi zorit careva. De două zile nu pusese nimic în gură. N-avusese nici bani cu ce să cumpere ceva alimente şi, chiar dacă ar fi avut, n-ar fi găsit nimic prin gările prin care trecuse. Numai în apropiere de Timişoara, o bătrână îi dăduse în tren un castravete verde şi o bucăţică de lipie şi cu ele îşi mai astâmpărase foamea. De atunci însă...

— Ce se mai aude cu frontu, îl mai ţin nemţii sau îi dau ruşii mereu de-a berbeleacu? întrebă bătrânul şi cu un gest al mâinii îl îndemnă să mănânce, să nu se sfiască. Că din gazete nu ştii ce să mai alegi...

— Eu ştiu? înălţă din umeri Mihai. Nu cunosc situaţia.

— E groasă de tot, dom'le! clătină bătrânul din cap atotştiutor. Au dat de dracu nemţii! Vin ceferiştii noştri de prin părţile alea ale Moldovei şi ne spun că a intrat spaima în ei... Să-i vedem acuşica pe unde-or să scoată cămaşa... Cum îi bumbăcesc ruşii din faţă, să le dăm şi noi nişte ghionţi din spate, tot ar fi o treabă, i-am stropşi ca pe coropişniţe şi i-am da mai repede afara din ţară! Că ăştia au adus prăpădu pe capu nostru. Dreptu-i?

— Aşa e! consimţi Mihai.

Discutară apoi despre una, despre alta; mai mult vorbea bătrânul. Omul se plânse că la ei în sat n-are cine să strângă bucatele în toamnă, pentru că toţi bărbaţii sunt pe front şi au rămas numai muierile, copiii şi câţiva invalizi, oameni fără mâini, fără picioare, ce de-abia îşi trag sufletul. Apoi chiar dacă s-ar face ceva, tot or să moară de foame în iarnă că de bunăseamă, la fel ca şi în anul trecut, le iau nemţii tot grâul şi tot porumbul pe nişte preţuri de batjocură...

— Şi toate s-au scumpit, dom'le, vorbi el cu amărăciune. Uite, de pildă alaltăieri, în târg la Strehaia, s-au vândut vacile până la douăzeci şi cinci de mii de lei capu, iar porcii şase mii. Apăi, spune şi 'mneata, poţi să te mai apropii de târg?

Omul tăcu, se scarpină în cap răvăşindu-şi părul cânepiu, după care oftă din adâncul pieptului, stăpânit parcă de o grea suferinţă.

— Ascultă, moşule, întrebă Mihai după o vreme, aici în oraş este armată germană?

Chibzuise că e bine să ştie, să se ferească de patrulele nemţeşti pe care eventual le-ar întâlni pe stradă şi în faţa cărora ar putea apărea suspect.

— Apăi, aşa... regimente nu sunt, că nu mai au nici ei, le-au tocat ruşii pe toate, dar au un comandament, tocmai în vale, lângă tribunal, pe bulivard...

— Chiar lângă tribunal?

— Da, lângă el, într-o casă mare, cu etaj; e cam prăpădită dar e

întreagă, a scăpat până acu de urgia bombardamentelor. Am văzut mereu un neamţ de santinelă la poartă şi multe maşini trase în faţă. Aşa că comandament trebuie să fie... Dar ’mneata nu eşti de pe aici?

— Nu sunt, minţi Mihai şi ocoli privirea bătrânului. Vin tocmai de la Ploieşti. Mă duc la nişte rude de-ale mele, în oraş. La casiera de la gară, dac-o cunoşti dumneata... doamna Emilia Nicoleanu...

— Pe doamna casieră să n-o cunosc? se arată intrigat, bătrânul. O cunosc, cum să nu, că doară fac servici la întreţinere. Dar, dânsa, de...

Ceferistul se întunecă la chip, clătină capul cu amărăciune şi dădu din mână în semn de părere de rău.

— Ce-i cu ea? sări Mihai şi neliniştit prinse mâna bătrânului de la încheietură. Spune! A murit?

— Nu, n-a murit, dar din noaptea aia de 4 aprilie...

Omul clătină iar capul, se şterse cu dosul palmei la gură şi-şi făcu de lucru, adunând resturile bucatelor pe ştergar, pregătindu-se să le lege în bocceluţă. Tăcea, socotind că nu-i bine să vorbească despre lucruri care în mod sigur nu-i fac nici o bucurie tânărului din faţa lui.

— Ce-i cu noaptea de 4 aprilie? stărui Mihai cu glas tremurat şi se dădu mai aproape, fără să lase mâna bătrânului. Hai, vorbeşte, ce dumnezeu!

— Apăi, ce să fie? glăsui moale bătrânul. Iaca, atunci a început prăpădu ăsta care s-a abătut pe capu nostru.

— Atunci a fost primul bombardament asupra oraşului?

— Da, atunci.

— Şi ce s-a întâmplat cu tanti-mea, casiera de la gară?

— Ce să se întâmple? vorbi bătrânul, fără să-l privească pe Mihai în timp ce punea bocceluţa cu mâncare în paporniţa ruptă de alături. Bine nu e cu ’mneaei. Trebuie numa să-ţi povestesc ca să vezi dumneata cum a fost...

— Hai, povesteşte.

Bătrânul îşi trecu dosul palmei peste mustăţile mari, cânepii, tuşi scurt şi începu:

— Apăi, dom’le, în sara aia, era înainte de Paşti, mă aflam aici în gară, că eram de servici şi aveam treabă la o garnitură tocma încolo spre triaj. Şi cum mergeam aşa cu lădiţa cu scule printre linii, deodată numa ce văd aşa pe cer nişte umbrele ca de foc care pluteau pe deasupra oraşului şi-i luminau străzile ca ziua. Ei, am zis c-o fi vreo minune dumnezeiască, că de, aşteptam învierea Domnului, că în biblie spune, mi se pare, într-un loc de luminile cerului care la judecata de apoi or să arate oamenilor unde-i raiul... Vorbesc de-ăia cu credinţa-n dumnezeu, care au făcut numai lucruri bune pe pământ, nu de păcătoşi. Şi cum îţi spun, am văzut umbrelele alea aprinse care se tot lăsau către pământ într-o plutire lină. Lumea a ieşit îndată pe străzi şi a început să ţipe, să alerge către marginile oraşului, dar cu

ochii tot către cer, de parcă se fereau de ghiavolul ce cobora spre ei cu harapnic de foc. Şi-atunci au prins a bate şi clopotele, şi-a suna şi sirenele de pe la vapoarele din port, de la făbrici, din şantier, iară locomotivele noastre din depou au prins şi ele îndată glas. Toate vesteau lumea de primejdia ce se apropia. Ei, şi după vreo câteva minute numa ce auzim uruit de avioane, aşa cum s-a auzit acuma, dar alea s-au lăsat jos de tot, nu ca astea, că, uite, priveşti după ele şi de-abia le vezi cu ochiu liber. Şi cum spun, treceau atât de jos, de zbârnâiau geamurile şi tremura frunza în pom nu alta, şi din ce huruiau motoarele lor mai tare, din aia băgaseră mai mult spaima în oameni.

— Dar cum s-a întâmplat cu tanti-mea? întrebă nerăbdător Mihai care, nu că nu l-ar fi interesat cele povestite de bătrân, dar vroia să afle mai degrabă veşti despre ai lui.

— Îndată... îndată... zise bătrânul tot cu glas moale, şi-i făcu semn cu mâna să fie liniştit. Ajung eu şi acolo.

Îşi drese niţel glasul, mai bău o dată zdravăn apă din ulcior, şi urmă:

— Şi cum îţi spuneam dumitale, în noaptea aia mă aflam în triaj, umblam pe la osiile unui tren cu muniţie, că vroiam să-l băgăm pe linia a patra, să-i mai legăm câteva vagoane cu cherestea. Păi când am văzut cum fuge lumea care-ncotro, am lăsat totu baltă şi am fugit şi eu încoace în deal, către biserica Grecescu; mă tot strecuram pe după copacii ăştia, să nu m-ajungă cumva blestemata aia de lumină a umbrelelor. Şi cum alergam tot mai tare, numa ce m-am împiedicat de-un bolovan aruncat în mijlocul drumului de m-am dus de-a berbeleacu cât colo, gata să-mi rup un picior. Dar m-am ridicat şi tot tremurând de frică, am început iar să alerg. Şi nu crezi că numa ce-am ajuns colo la colţu străzii Decebal, lângă cârciuma lui Felker – nu-l ştii dumneata, că nu eşti de pe-aci – şi cum am ajuns acolo, am şi auzit primele bubuituri jos în gară, dar într-atât de zdravene, încât am zis că s-a răsturnat pământu cu susu-n jos. Cădeau bombele ca ploaia. Nu ştiam unde lovesc, dar era un vuiet, şi-un prăpăd, de ziceam că-i blestemu iadului pe capu nostru. Acuma de, ne-am învăţat, uite de pildă auzi cum bubuie şi prăpădesc pământu, dar dacă nu mai mi-e aminte de ele, nu-mi e, şi gata! Poate să bubuie domnii americani cât or pofti, că le-arăt dosu, iartă-mi vorba, dom’le, dar de, ce să-i faci, mi-e şi mie năcaz că nu se mai sfârşeşte odată războiu ăsta...

— Şi mai departe?

— Aşa. Mai departe, reveni bătrânul la şirul povestirii sale, mai departe, ce crezi ’mneata? O bombă, dom’le a nimerit drept în trenu cu muniţii din gară, ăla care-i umblasem eu pe la osii, ca să vezi ce noroc am avut de-am plecat la vreme de lângă el! Şi două zile şi două nopţi au tot pocnit drăcoveniile alea din lăzi, că puşcau şi şuierau

amarnic de nu te puteai apropia din nici o parte. D-apoi gara?! Când am coborât înspre zori, ardea cu fum gros şi negru, iar în juru-i se rădicau numai nori de praf, că nu mai avea nici acoperiş şi nici atelierele nu mai aveau, şi nici teatru cel nou de lângă ateliere, că peste tot loviseră bombele...

— Dar tanti-mea, casiera?

— Ea, săraca de ea, când a auzit că încep să cadă bombele s-a zăpăcit de tot şi, până a strânge biletele, hârtiile, până a lua banii cu ea – că nu-i putea lăsa aşa în voia domnului – nu ştiu cum s-a făcut că s-a încuiat iala la uşă şi n-a mai putut-o deschide în zăpăceala aia în nici un fel. Şi nima nu-i putea veni într-ajutor, că fiecare fugea care'ncotro să-şi scape pielea. Şi uite aşa a stat biata de ea până-n zori în grozăvia bombelor iară când ne-am întors noi, ăştia teferii, să dăm ajutoare, am găsit-o tot acolo în biroul ei...

— Rănită?

— Da de unde! făcu bătrânul dând din mână. Nici măcar o zgârietură cât de mică n-avea. În odaia aia a ei nu s-a clintit decât un părete şi atât. A crăpat de-a curmezişul...

— Atunci?

— Era teafără, săraca de ea, dar stătea jos pe duşumea şi, aci râdea, aci plângea, după care începea să cânte. Înnebunise... şi părul îi albise tot pe la tâmple... Păi spune 'mneata, să stai toată noaptea sub grozăvenia aia de bombe, să dai să ieşi din odaie şi să nu poţi, mai rămâi zdravăn la minte? Ei, asta-i...

Bătrânul sfârşi vorba şi clătină din cap cu amărăciune. Mihai rămase cu privirea plecată, îngândurat, fără să scoată un cuvânt. Îl cuprinsese o uşoară ameţeală şi ochii i se împăienjeniseră, de parcă se aşternuse pe ei o ceaţă lăptoasă şi grea. „Biata tanti Emilia!... o compătimea el în gând. Nu-i venea să creadă că femeia asta, atât de veselă şi de prietenoasă, cu un suflet atât de bun şi de mărinimos, care-i făcuse o copilărie fericită, se afla acum într-o situaţie de plâns. Vitregă soartă a avut! Dar unchiul Alexandru? O mai trăi oare acolo pe front? Dar Costel, băieţaşul lor? Dar tata? Mama? Dana?...”

— După aia, urmă bătrânul, socotind că trebuie să mai adauge ceva la cele spuse, a venit dimineaţa fratele ei, sau cumnat – nu ştiu ce-i vine – e profesor mi se pare, şi a luat-o acasă. Io-te, de atuncea au trecut atâtea luni şi n-am mai văzut-o pe doamna casieră. Săraca de ea! Biata femeie!... Îmi dădea câteodată ţigări din alea scumpe, că primea şi ea de pe la călători. „Ţine, nea Tudorane, că mie Tudoran îmi zice, Ilie Tudoran, ţine să faci şi 'mneata pe boieru măcar după ţigara asta!”

— Dar profesorul, nu ştii, trăieşte? se interesă Mihai stăpânindu-şi cu greu durerea ce-l cuprinsese.

— Care profesor?

— Acela care spui c-a venit s-o ia pe tanti-mea acasă.

— De, ştiu eu? înălţă bătrânul din umeri. Atunci trăia, în vremea aia, dar soarta omului, vezi ’mneata, acu îi legată ca de-un fir de aţă. Nu ştii când se întinde firu şi se rupe. Au trecut aproape patru luni din noaptea aia şi de atunci au mai venit şapte-opt valuri de avioane şi-au tot bombardat, au tot bombardat de nu mai ştiu dacă din trei-patru case mai e vreuna întreagă sau nu. Acum, io-te, iară prăpăd... Auzi cum bubuie... Au lăsat bombele mi se pare în deal, prin cartieru dinspre pădurea Crihala sau pe Strada Mare...

Răbufnituri surde se repetau la intervale egale, şi cu fiecare dintre ele pământul se zguduia ca după un puternic cutremur.

— Moare lumea pe capete, dom’le, moare şi tot necazu ăsta parcă nu mai are sfârşit, zise bătrânul şi, luând papornіţa de jos, se ridică. Dar, am uitat să te întreb, pe la Ploieşti pe acolo de unde vii ’mneata, tot aşa e?

— Tot aşa...

— Sfârşitu lumii, dom’le, anul două mii, cum spune biblia; ei, ăsta e anu două mii... Ne-a trebuit război, uite-l acum că ne iese pe nas...

— Dar ce, parcă ţi-a trebuit dumitale sau mie? zise Mihai înciudat, ridicându-se şi el de jos.

— Apăi, nu nouă, ci mărimilor, ălora de la cârma ţării. Nu-i bine să vorbim, că nu ştii niciodată cum zboară vorba, urmă el şoptit, dar uite că bine-a zis cine-a zis: unu face, altu trage! Aia e! Apăi, cu sănătate şi s-auzim de bine! Mă duc prin vale, prin gara, că văd că pe aici, astăzi domnii americani nu ne-au adus nici o outoare...

Prinse papornіţa mai bine în mână şi porni printre pomii parcului, coborând repejor pe o potecă ce ducea la cantonul părăsit. Mihai privi un timp în urma lui, apoi se hotărî să pornească chiar în clipa aceea către casă. Momentul era cât se poate de potrivit. Alarmă aeriană, bombardament intens, toată lumea stătea ascunsă prin adăposturi, nu-l putea vedea nimeni. Oraşul era pustiu şi în mod sigur n-avea să întâlnească nici măcar vreo patrulă sau vreun poliţist.

Profesorul Vlad Gheorghiu venise în Turnu Severin în urmă cu cincisprezece ani, fiind transferat de la un liceu din Iaşi. Născut în Piteşti, făcuse studiile liceale acolo, după care urmase facultatea în marele oraş al Moldovei, unde şi rămăsese să-şi înceapă cariera profesorală, îndată după primul război mondial. Era om drept şi cinstit, nu putea suferi minciuna şi înşelătoria. Mai bine să-i fi spus elevul că n-a învăţat lecţia pentru ziua aceea, decât să tragă cu urechea la ce i se sufla din bancă, sau să umble cu fiţuici. Barem în privinţa emancipării timpurii a unora dintre copii ducea o adevărată luptă, atât cu ei cât şi cu susţinătorii lor. Nu admitea ca la ora lui elevul să vină cu frizură şi cravată. „Aceasta, bre, îi o cinste numai pentru cei ce-au ajuns în clasa a opta! decreta el de la catedră, cu degetul arătător ridicat în semn de ascultare. Voi, ăştia mai mititeii, umblaţi aşa cum am pomenit şi eu disciplina în şcoală: tunşi şi cu haina încheiată la gât!” Bineînţeles că se iveau proteste, comentarii, se argumenta că de ce, de pildă profesorul Oprescu, de matematică, permisese elevilor clasei unde era diriginte, clasa a şaptea B, să poarte părul mare şi cravată... La fel şi profesorul Ştefănoiu... Atunci? „Bine, bre, v-a dat domnul profesor Oprescu voie, să vă fie de bine, umblaţi cum vi-i voia, numai la ora mea să veniţi fără claie de păr, că altminteri vă scot afară din clasă!” N-aveau ce face elevii şi se tundeau, însă îi purtau pică şi de multe ori chiar îl bruftuluiau pe Mihai, care le era coleg. „Ce-are, măi, tat-tu cu noi, are impresia că-i Nero călare pe Roma? De ce face altminteri de cum zic ceilalţi?” Mihai înălţa din umeri, fără să ştie ce să răspundă, şi-şi arăta zâmbind capul tuns chilug, dovadă elocventă că în şcoală nu există nici o excepţie.

În perioada guvernării legionarilor, principiile lui Vlad Gheorghiu ajunseseră de pomină în şcoală. Nu admitea, de pildă, ca pe cei câţiva elevi înscrişi în „Garda de fier”, să-i vadă pe stradă, şi cu atât mai mult la cursuri, îmbrăcaţi cu cămaşa verde scoasă peste pantaloni. „Mă cimpanzeilor, troglodiţilor! îi lua el la rost, prinzându-i zdravăn de urechi. Ştergeţi-vă întâi nasul şi după aceea apucaţi-vă de politică! Nu ştiţi anii de domnie ai lui Ştefan cel Mare şi ziceţi că voi o să scrieţi istoria ţării? Mucoşilor! Ia să nu vă mai văd la ora mea în cămăşile astea scoase din izmene! Aţi înţeles? Scurt! Ori şi izmenele le aveţi tot verzi?” Bineînţeles că îndrăzneala lui n-a rămas fără urmări. N-a trecut mult şi a fost chemat de două ori la inspectoratul şcolar judeţean, unde un profesor tinerel, destul de bine legat şi cu părul mare, l-a muştruluit zdravăn pentru insultele aduse mişcării legionare, după care i-a amintit conţinutul circularei nr. 230882 din 1940 a Ministerului Educaţiei Naţionale care dădea „Frăţiilor de cruce” sarcina „educaţiei” elevilor, şcoala făcând separat numai instrucţia acestora. Zadarnic

însă. Oricât s-a străduit tinerelul acela să-l convingă pe bătrânul profesor de pretinsa justeţe a dispoziţiilor superioare, cu Vlad Gheorghiu tot n-a fost chip s-o scoată la capăt. Profesorul îşi susţinea punctele de vedere cu tenacitate, nu renunţa la nici una din concepţiile sale privind felul în care trebuie să se comporte elevii la şcoală, afirmând în repetate rânduri că „politica nu e de nasul oricărui mucos”... Profesorul cel tinerel şi cu părul înfoiat, enervat peste măsură, a schimbat pe dată tonul discuţiei, dar pe Vlad Gheorghiu nu l-au speriat nici ameninţările şi nici avertismentul că va fi îndepărtat din învăţământ. „Eu, dragii mei colegi – s-a adresat celor de la inspectorat care asistau la discuţie – nu mă tem nici dacă ajung în împărăţia întunecatului Hades, în adâncul pământului! Vedeţi domniile voastre, eu nu concep ca pe mine, profesorul Vlad Gheorghiu, să mă conducă din punct de vedere politic elevul Ciocârdel, de pildă, din clasa a şasea, un destrăbălat şi un golan notoriu, repetent şi vagabond, care aruncă cu pietre în vitrinele evreilor şi devastează ziua în amiaza mare casele unor oameni cinstiţi şi nevinovaţi. Dacă comportarea huliganică a acestui dezmăţat se cheamă educaţie, apoi aprobaţi-o dumneavoastră, eu n-o aprob! Bunul simţ îmi dictează să întorc spatele unor asemenea specimene şi chiar educatorilor lor!” Cu faţa aprinsă de supărare, congestionată, s-a ridicat, şi-a lua pălăria şi bastonul de bambus şi a plecat trântind uşa, fără să spună bună ziua. A avut noroc că peste câteva zile s-a terminat cu guvernarea legionarilor, altfel cine ştie ce i s-ar mai fi putut întâmpla!

Vlad Gheorghiu se purta îmbrăcat modest, în haine ieftine dar curate, cu pantalonii totdeauna călcaţi şi cămaşă albă, scrobită. Intra în clasă cu un aer marţial, plin de o anumită gravitate, cu catalogul sub braţ, se aşeza tacticos la catedră, îşi scotea încet ochelarii cu ramă de aur şi, până să le şteargă lentilele, privea cu ochii micşoraţi peste rândurile elevilor, tăcut şi aspru, fără să-i tresară măcar un muşchi pe obrazul totdeauna proaspăt ras. Zâmbea rar, făcea uneori şi glume, însă fără să treacă măsura „bunei tactici pedagogice”, cum socotea el. Era zgârcit în aprecierea cunoştinţelor şi totdeauna notele pe care le da elevilor nu treceau de şapte. De asemenea, se declara împotriva însuşirii mecanice a materiei şi nu era lecţie unde să nu vorbească de zeci de ori despre o anume problemă care i se părea că nu s-a înţeles, devenind după părerea elevilor enervant şi cicălitor. Dar când trecea la ascultare şi vedea că nu se ştie lecţia, fără nici un fel de reţinere dădea note doar între doi şi patru, încât în clasă începeau pe dată văicărelile. Cât despre comentarii, afară, în recreaţie, acestea nu se mai sfârşeau.

— Ce-ai făcut, Alexiule, la istorie? îl auzeai pe câte unul întrebându-şi plin de curiozitate colegul din clasa paralelă.

— Ce să fac? N-am cunoscut drumul celei de-a doua expediţii

romane şi m-a tras „Vlad-Ţepeş” în ţeapă cu un doi de m-a dărâmat!

— Îl avem şi noi ora asta. Să ştii că dă dracu-n turcii noştri! Cu „Ţepeş” ăsta nu-i de joacă!

Îl porecliseră elevii astfel şi aproape toată şcoala nu-i mai spunea decât „Vlad-Ţepeş”. El aflase lucrul acesta, dar se făcea că nu ştie nimic, socotind că fiecare elev este un bârfitor şi un nemulţumit când se situează printre cei din urmă la învăţătură.

Când venise de la Iaşi şi se instalase în casa de pe strada Aurelian din Turnu Severin, pe care o închiriase de la un preot, copiii lui nu erau de loc răsăriţi ca vârstă. Mihai, mic şi dolofan, împlinise cinci ani, iar Dana abia începuse să meargă în picioare. Grijuliu cu educaţia lor, cu mare dragoste pentru ei, Vlad Gheorghiu le dăruia mult din timpul său liber, prinzându-se cu ei în joacă. Sau citindu-le poveşti din cărţile pe care le împrumuta de la biblioteca liceului. Seara, împreună cu ei şi cu soţia sa Ana, profesoară şi ea, însă de muzică, la liceul de fete, ieşeau la plimbare prin grădina publică a oraşului, unde într-un chioşc cânta uneori fanfara regimentului 95 Infanterie. Când se însera, ieşeau din grădină, treceau prin faţa cafenelelor de pe „centru”, locul de promenadă al severinenilor, se opreau la restaurantul „Imperial” unde beau bere, mâncau alune şi ascultau orchestra lui Victor Predescu sau pur şi simplu se aşezau pe o bancă sub castanii de pe bulevardul Carol ce ducea la gară, odihnindu-se şi privind lumea care trecea în sus şi-n jos prin faţa monumentului Eroilor.

Când Mihai a terminat şcoala primară, a fost înscris să urmeze cele opt clase secundare la liceul „Traian” unde preda tatăl său, iar Dana a fost înscrisă la liceul de fete „Principesa Elena”, să fie sub supravegherea mamei. Băiatul învăţa destul de bine, câţiva ani a fost chiar premiant, însă nu avea înclinaţii de a deveni slujitor al catedrei, fapt ce l-a mâhnit foarte mult pe tatăl său, care vroia să-l vadă un mare cercetător al monumentelor istorice din antichitate. Terminând liceul, Mihai şi-a manifestat dorinţa să se facă ofiţer, spre satisfacţia mamei, care avea slăbiciune pentru uniforma militară, dar spre nemulţumirea tatălui care îi hărăzise în taină o altă meserie: aceea de profesor.

Aşa că mama l-a susţinut din răsputeri să-şi aleagă cariera armelor şi a fost în culmea fericirii când a citit în „Universul” rezultatele examenului de admitere la Şcoala de ofiţeri de infanterie, unde băiatul a reuşit al zecelea din cei peste trei sute de candidaţi admişi. Şi în timp ce Mihai lua drumul Capitalei, Dana urma mai departe liceul. Era o fată plăcută, veselă, cu mare predilecţie pentru pian (cânta destul de bine câteva bucăţi din repertoriul clasic), fapt care o făcuse pe mamă să se gândească a o îndruma în viitor către conservatorul din Bucureşti, unde să-şi desăvârşească talentul şi cultura muzicală.

Cu zece ani în urmă venise în oraş şi sora profesorului Vlad Gheorghiu, Emilia, în vârstă de treizeci şi doi de ani, încă nemăritată din pricină că era prea mofturoasă în alegerea bărbaţilor. Mică, slăbuţă, cu un coc mare, bogat, şi ochi albaştri ce-i luminau vesel obrazul, era o fire deschisă, plină de dezinvoltură, săritoare la nevoie şi cu foarte multă dragoste pentru copii. Venise din Piteşti, unde multă vreme fusese funcţionară la o bancă şi se aciuase în Turnu Severin, pe lângă fratele său, profesorul, cu gândul s-o sprijine, să-şi facă şi ea un rost în viaţă. După câteva luni a intrat casieră la gară. A fost repede remarcată pentru bunăvoinţa şi conştiinciozitatea ei în serviciu, fiind apreciată şi stimată de întreg personalul staţiei. La serviciu se purta îmbrăcată în halat albastru, cu guleraş alb, scrobit, şi cum mergea repede, cu pas mărunt, vioi, ai fi zis că e mai degrabă o elevă de liceu rătăcită prin staţie decât o funcţionară de vârsta ei. Tot timpul ţinea între degete ţigara aprinsă, slobozind fumul pe gură cu o anumită graţie, parcă studiată, după spusele cumnatei Ana. La doi ani după aceea, într-o iarnă, l-a cunoscut pe Alexandru Nicoleanu, viitorul ei bărbat, contabil la Banca Naţională, cu care s-a căsătorit foarte repede. Noua familie a ocupat două camere şi un antreu într-o casă foarte veche de pe strada Horaţiu, proprietatea unei doamne pe nume Roza, fostă bucătăreasă aproape douăzeci de ani, pe un mare vas de pasageri, astfel că Emilia s-a văzut nevoită să se despartă de fratele ei şi de cumnata Ana, cu care convieţuise atâta vreme. Totuşi, îi vizita des, mai ales că-l iubea nespus de mult pe Mihai, căruia îi accepta toate ştrengăriile, înveselindu-se odată cu el de poznele pe care le făcea. Îşi dorea un băiat asemenea lui şi iată că după doi ani l-a născut pe Costel, un drăcuşor de copil, neastâmpărat şi zburdalnic, care la cinci ani îl bătea de-l zvânta pe unul de opt, se căţăra pe toate gardurile, devenind totodată spaima pisicilor şi a câinilor de pe strada Horaţiu pe care-i alunga cu pietre până departe.

— Am dorit un drac şi-am dat peste tat-su! spunea deseori Emilia, mirată de nebuniile lui Costel, pe care i le accepta întrutotul. Alexandre, să ştii că ăsta micu seamănă cu tine!

Dar Costel nu semăna nici pe departe cu tatăl său. Alexandru era o fire blândă, îngăduitoare, împăciuitor şi supus ca o fată. Urmase liceul comercial în Bucureşti, făcuse Academia Comercială tot în Capitală, lucrase câţiva ani la Banca Naţională de pe Lipscani şi apoi, după ce fusese mutat prin câteva oraşe ale ţării, se stabilise pentru totdeauna la Turnu Severin, unde-şi întemeiase familia. Îşi iubea nespus de mult cumnatul, pe profesorul Vlad Gheorghiu, pentru care avea un deosebit respect şi căruia îi dădea întâietate în toate discuţiile iscate în sânul familiilor lor. De asemenea, o stima pe Ana, femeie muncitoare şi mamă devotată a celor doi copii, care, pensionată fiind în urma unei grele operaţii, continua totuşi să muncească, dând acasă lecţii de pian

celor ce se îndeletniceau cu muzica. Alexandru era şi el o fire săritoare la fel ca nevastă-sa Emilia; nu rareori renunţa la timpul său liber şi se ducea pe la Vlad să-l ajute ba la căratul lemnelor pentru iarnă, ba la săpatul grădinii sau la cine ştie ce altă treabă gospodărească.

În iarna lui patruzeci şi doi a primit ordin de mobilizare şi a plecat să-şi caute regimentul de artilerie undeva prin stepele ruseşti, către Cotul Donului. Uneori, înainte de a fi mobilizat, spunea cumnatului său în discuţiile lor intime, seara, în faţa unei ceşti de cafea:

— Dacă apuc să plec pe front, să ştii, Vlade, că nu mă mai întorc. Am impresia că războiul nu mă cruţă...

— Vorbeşti prostii! replica profesorul privindu-l compătimitor prin lentilele ochelarilor. Prostii...

— Nu, nu vorbesc prostii, îl contrazicea Alexandru. Dar vreau să-ţi spun ceva...

— Ce anume?

— Uite, stau câteodată singur şi reflectez, fie la birou, fie acasă, când prind câte-o clipă de singurătate. Ştii la ce concluzie am ajuns eu? Războaiele n-ar mai avea loc dacă toţi oamenii s-ar înţelege şi nu s-ar duce să lupte. Aşa este?

— Aşa este!

— În fond, crezi că războiul ăsta pe care l-a pornit Hitler are vreo justificare? Sau are vreo justificare faptul ca ne-am băgat şi noi ca musca-n lapte în această horă a morţii?

— Uite ce-i, Alexandre, vorbea moale Vlad Gheorghiu, punându-i mâna pe umăr, iartă-mă dar asemenea discuţii, nu le pot duce. Eu, dragul meu, nu fac politică. Sunt profesor de istorie şi atâta tot. Istoria consemnează fapte deosebite de-a lungul timpului, pe care le redă apoi generaţiilor viitoare spre ştiinţă şi bună preţuire. Ori istoria nu-i politică...

— Bine, Vlade, dar ca om, nu ca istoric, ca simplu om poţi accepta situaţia asta care duce la dezastrul ţării?

— Ţi-am spus, dragul meu, eu nu fac politică, încerca să încheie discuţia profesorul. Poate să ai dreptate, poate nu. Nu ştiu. Şi nici nu caut să aflu un adevăr undeva deasupra cunoştinţelor mele...

Atunci, iarna, în seara plecării, Alexandru se arătase trist, posomorât fără chef de vorbă. În gară, pe peronul acoperit de zăpadă, în vâltoarea viscolului care bătea cu putere, îşi îmbrăţişase încă odată soţia, copilul, dăduse mâna cu Vlad şi cu Mihai, care veniseră să-l petreacă.

— Ai grijă de tine, Alexandre, îl povăţuia mereu Emilia, abia stăpânindu-şi plânsul. Nu sta în calea glonţului, nu face rău nimănui, că mare-i dumnezeu şi le vede pe toate. Ia seama să nu răceşti...

Castel, mic şi zgribulit în paltonaşul lui negru, cu căciula vârâtă

adânc peste urechi, stătea lipit numai de taică-său şi se juca nepăsător cu curelele raniţei. Iar Vlad, în paltonul gros, îmblănit, tăcea îngândurat, tropăind din picioare să se încălzească.

Alexandru a plecat şi n-au mai aflat nimic despre el. După vreo şase luni, vara, a venit în oraş unul Vasiliu, căpitan rezervist într-un regiment de artilerie şi, întâlnindu-l pe Vlad, i-a spus că cumnatul său a fost dat dispărut pe front. La auzul acestei triste veşti, Emilia a plâns, s-a zbuciumat, a petrecut nopţi de-a rândul în nesomn şi chin, până în noaptea primului bombardament al avioanelor americane, când acolo în gară, îngrozită de spaimă, mintea şi aşa slăbită de gânduri negre, i-a rămas rătăcită pentru totdeauna.

La sfârşitul verii, în anul acela, a plecat şi Mihai la şcoala militară. Au primit scrisori de la el din Bucureşti, apoi după un timp din Germania, Franţa, Italia şi la urmă din nordul Africii. De opt luni de zile însă se aşternuse o tăcere prevestitoare de rău şi-n jurul lui. Biata mamă nu ştia ce să mai facă de durere. La îndemnul ei, Vlad s-a dus la colonelul Predoiu, comandantul „părţii sedentare” a regimentului de infanterie şi al garnizoanei, să se intereseze de soarta băiatului, a făcut apoi un drum chiar la Bucureşti, la şcoala militară, să vadă dacă nu au vreo ştire despre soarta celor trimişi să-şi continue studiile în Germania, după aceea a trecut pe la legaţia germană... În zadar toată această osteneală. Nimeni nu ştia nimic, nu putea da nici o relaţie. Evident, se eschivau de la un răspuns direct, categoric, ocolind adevărul sau pur şi simplu înălţau din umeri: „De, e război, şi-n război se întâmplă multe!”

Înţelegând că nu mai poate face nimic pentru a da de urma fiului dispărut, profesorul s-a întors acasă zdrobit, înfrânt, şi din ziua aceea în odăile locuinţei lui din strada Aurelian s-a aşternut o tăcere ca de moarte. Nimeni nu mai scotea un cuvânt, nici măcar o şoaptă. Umblau cu toţii în linişte, ca într-un cimitir, trişti şi îndureraţi, cu grijă să nu facă nici cel mai mic zgomot, să n-o supere mai ales pe mama îmbătrânită în câteva zile cu peste zece ani. Vlad Gheorghiu pleca deseori în comuna Şişeşti, unde fusese evacuat liceul, pentru a încheia situaţiile elevilor sau pentru a examina pe cei care urmau cursurile în particular. Se întorcea după câteva zile obosit şi prăfuit, scârbit parcă de tot ce-i în juru-i, cu umerii plecaţi ca sub apăsarea unor nevăzute greutăţi. Auzea paşi pe stradă şi tresărea ori de câte ori cineva trântea poarta. Sau desluşea glasuri dincolo de ea. Dar nu era el... N-avea chef de nimic, nu făcea nimic. Îşi petrecea timpul stând în grădina din faţa casei şi răsfoind ziarele venite cu întârziere prin poştă. Dana se ducea zilnic să presteze „munca de război”, împreună cu elevii şi elevele care rămăseseră în oraş, ajutând la demolarea clădirilor distruse de bombardamentele aeriene, ale căror cărămizi sparte, grinzi sau pereţi prăbuşiţi baricadau străzile. Cine

lipsea de la această treabă nu primea adeverinţă şi deci în toamnă nu se putea înscrie la şcoală. Venea târziu acasă, după prânz, uneori pe înserat, frântă de oboseală, cu mâinile zdrelite şi rochia îmbâcsită de praf, nemulţumită că-şi petrecea în felul acesta vacanţa. De cum intra în odaie, căuta să înţeleagă dintr-o privire dacă în viaţa familiei se produsese vreo schimbare. Poate adusese cineva vreo veste despre Mihai? Poate sosise vreo scrisoare rătăcită de la el? Sau poate... Dar nu, nu se întâmplase nimic deosebit. Ca în fiecare zi, toţi îşi vedeau de treburile lor, umblând tăcuţi, cu ochii plecaţi, vinovaţi parcă de soarta celui dispărut.

Astfel treceau una după alta zilele, săptămânile... Treceau într-o monotonie apăsătoare, tristă, care măcina nervii, sufletele...

7

Starea de alarmă nu încetase încă. Undeva, în cealaltă parte a oraşului, se mai auzeau încă răbufnirile surde ale bombelor ce continuau să cadă parcă fără oprire. Dar după un timp exploziile se răriră, apoi nu se mai auziră de loc. Se ridicau numai către înalt, plutind peste ruinele oraşului, trâmbe de fum şi nori cenuşii de praf ca o ceaţă densă, grea. Avioanele, sclipind peste dealuri ca nişte bumbi de argint, se îndepărtau acum cu fiecare clipă încât abia se mai desluşeau în zare cu ochiul liber. Şi odată cu ele, zumzetul acela metalic şi înfricoşător se pierdea tot mai mult peste dealuri, estompându-se cu încetul până ce nu se mai auzi. După câteva minute sirenele prinseră a suna din nou, vestind supravieţuitorilor că primejdia trecuse. Şi, ca la o comandă, de prin adăposturile săpate în parcuri sau în locurile virane, începură a ieşi bărbaţi şi femei, cu copiii de mână, sub braţe cu pleduri, mici geamantane şi bocceluţe, aşa cum se pregăteau de fiecare dată pentru o eventuală pribegie. Se priveau speriaţi, cu feţe livide, trase, neliniştite, o clipă-două apoi îşi zâmbeau parcă fericindu-se din ochi pentru faptul că iată, trecuse şi prăpădul acesta, erau sănătoşi, teferi, şi se puteau bucura de viaţă. Unii mai neîncrezători puneau palmele streaşină la ochi şi cercetau de la un capăt la altul cerul, să ia seama dacă într-adevăr primejdia trecuse sau nu, după care se închinau şi zoreau la drum către casă.

— Cică au bombardat în jurul bazinului de apă, îşi dădea cineva cu părerea, oprindu-se în colţul primăriei.

Îndată câteva zeci de curioşi se şi adunară în jurul aceluia, vrând să afle cât mai repede veşti, fie bune, fie rele, numai să le afle.

— Ce este? Ce spune?

— Zice că ar fi bombardat în jurul bazinului de apă...

— Nu, domnule, se arătă un altul atotştiutor, avioanele au venit din direcţia Cladovei, au trecut pe deasupra grădinii publice şi au lăsat bombele tocmai în jos, spre cartierul celălalt, ăl nou.

— Da de unde! se auzi alt glas. Uite acuma numai ce trecu pe aicea un birjar şi spuse că în cartierul nemţesc, sus, către stadionul Angelescu, nu se mai ţine cărămidă pe cărămidă.

— Ei, acuma, unde-o fi dat, a dat, bine c-am scăpat cu viaţă. Haideţi către casele noastre, să vedem dac-om mai recunoaşte locurile...

În trecerea sa prin oraş, Mihai prindea din mers, fără să vrea, toate aceste discuţii. Nu se oprea însă să asculte totul. Nu că nu l-ar fi interesat, dar nu vroia să se arate în calea oamenilor. Cine ştie cine l-ar fi putut recunoaşte şi l-ar fi denunţat imediat. Regreta că nu pornise spre casă chiar de la începutul bombardamentului; nu l-ar mai fi surprins acum încetarea alarmei pe drum. Iată, de prin şanţuri, de prin parcuri, de după case apăreau grupuri-grupuri de oameni ce se

îndreptau zoriţi către centrul oraşului.

Cu grijă să nu fie văzut, tăie parcul în două, ţinând-o tot prin umbra pomilor. Jos, în vale, către dreapta, se înşiruiau atelierele Şantierului naval, iar în continuare portul cu magaziile şi pontonul. Prin desimea frunzişului se zărea sclipind apa Dunării, ce vălurea uşor în lumina soarelui. Mihai ieşi cu multă precauţie în aleea principală a parcului, apoi trecu aproape în fugă pe lângă monumentul Eroilor. O clipă stătu locului, mai mult ascuns după tulpina unui copac, să-şi tragă răsuflarea. Se simţea obosit. Inima îi bătea cu putere. Îşi roti ochii în jur – după doi ani de absenţă, revedea locurile pe unde alta dată se plimbase cu băieţii şi fetele de vârsta lui. Parcul rozelor, numit astfel de severineni pentru bogăţia trandafirilor săi, nu mai avea farmecul cunoscut tuturor. Boschetele neîngrijite, năpădite de iarba crescută sălbatic şi văduvite de gingăşia petalelor, se uscaseră. Păreau nişte mărăcini. Din loc în loc se vedeau gropi adânci făcute de bombe şi şanţuri săpate drept adăpost în vechile ronduri de flori. Peste ele bârne putrede aruncate de-a curmezişul. Pietrişul aleilor fusese luat de ape, împrăştiat. Iar arcadele de lemn, vopsite în verde, ce susţinuseră pe vremuri trandafirii căţărători, erau acum rupte, prăbuşite la pământ. Totul arăta trist, lipsit de viaţă, asemenea unor locuri părăsite, singuratice.

Mihai întoarse capul şi privi spre bulevardul care începea de la gară şi ducea către centrul oraşului. Şi acesta era pustiu. Asfaltul pe care-l călcau în plimbările lor zilnice localnicii, mergând încet pe sub umbra bătrânilor castani, era acum murdar, acoperit de grămezi de moloz şi cărămizi sparte, de cioburi şi tinichele smulse de la clădirile lovite de bombe. Iar casele, care altădată se înşiruiau cochete şi sobre în eleganţa lor, cu ferestre mari, luminoase, deschise spre Dunăre şi cu grădini încărcate de flori, fuseseră distruse la rând, nemilos şi sălbatic; nu mai rămăseseră din ele decât ziduri ciuntite, negre, cu tavanuri prăbuşite şi acoperişuri smulse, năpădite ici-colo de bălării.

În clipa aceea se auzi pe bulevard motorul unei maşini. Un claxon ţipa strident pe mai multe tonuri, cerând să i se facă loc maşinii prin mulţimea ce se îndrepta spre case. Instinctiv, Mihai întoarse capul. Pe sub coroanele castanilor gonea un „Mercedes” albastru, decapotabil, condus de un subofiţer neamţ. În spate, în uniformele lor verzi-cenuşii, un locotenent-colonel cu ochelari şi un căpitan roşcovan, stăteau înţepeniţi în canapele, îndesându-şi din când în când pe cap caschetele înalte, cu grijă să nu le zboare vântul. Zărindu-i, Mihai se trase înfrigurat înapoia copacului. „Într-adevăr, în oraş sunt nemţi, gândi el, cuprins de un sentiment de teamă în timp ce urmărea cu privirea maşina ce zbura pe bulevardul umbrit de castani. Trebuie să mă feresc... Trebuie... Fără îndoială că ăştia de aici au primit ordin să mă urmărească şi să mă aresteze. Am fost doar înrolat în armata

germană. Şi acelaşi ordin l-au primit de bună seamă şi autorităţile române... Dar dacă... Nu, nu, îşi luă el seama, evadarea mea a fost sesizată, am fost doar un deţinut înmatriculat, e imposibil să nu fiu căutat. Chiar aici, la mii de kilometri de Bremen, sunt căutat... Îşi pot da seama că nu m-am aciuat nici la partizanii iugoslavi şi nici la cei slovaci, bănuiesc că e posibil să fi venit acasă. Şi atunci un ordin telegrafic a zburat şi către Turnu Severin: *Urmăriţi, prindeţi şi arestaţi pe deţinutul... evadat...* Brr, ce groaznic! Groaznic!”

Mihai simţi că-i cuprins de-un fior de gheaţă. Se închipuise pentru o clipă înapoi între sârmele cu curent electric ale lagărului de la Bremen sau în vreo celulă umedă din închisorile gestapoului. Cunoştea regimul detenţiunii germane. În şcoala militară de motomecanizate fusese închis în repetate rânduri pentru indisciplină, pentru neexecutare de ordin şi insultarea superiorului... Ultima dată fusese închis la Bremen pentru motivul că intenţionase să ajute unui deţinut să evadeze şi dăduse şi două palme unui subofiţer german. „Nu, mai bine mort decât arestat. Şi dacă vreau să trăiesc – îşi zise el cu hotărâre – trebuie să fiu cu ochii în patru!”

Gândind astfel, se desprinse de lângă tulpina copacului şi porni cât mai ferit, de-a lungul bulevardului, către casă. Zăpuşeala creştea tot mai mult. Soarele încălzea puternic şi căldura muiase asfaltul trotuarelor. Prin dreptul clădirii teatrului, un convoi puţin obişnuit îi tăie calea: o trăsură veche, hodorogită, lăsată pe arcuri şi trasă de un cal costeliv, urmată de trei furgoane militare, cu roţi înalte, transportau în mare grabă către spital mulţime de răniţi, femei, bărbaţi şi copii, îngrămădiţi de-a valma unii peste alţii, ale căror ţipete sfâşiau văzduhul. Un gardian înalt, voinic, cu faţa buhăită şi mustăţi mari, răsucite către vârf, încerca să facă ordine, îndepărtând pe curioşii ce se apropiau să vadă muribunzii.

— La o parte, cetăţeni, faceţi loc, faceţi loc! ordona el autoritar, înălţând bastonul negru de cauciuc. Ce beliţi ochii aşa? Circulaţi! Ăştia nu e maimuţe de la circ, e oameni ca şi voi, nenorociţi!...

Mihai traversă repede bulevardul, intră pe strada maior Strehăianu, locul de plimbare al severinenilor prin faţa cafenelelor şi rămase de-a dreptul uimit de cele ce i se înfăţişară înaintea ochilor. Marile clădiri ale oraşului, ridicate în centru, în care se aflaseră principalele instituţii şi localuri publice, nu mai erau în picioare. Banca Mehedinţiului şi toate casele din juru-i erau acum la pământ. Hotelul „Regal”, hotelul „Traian”, liceul comercial de băieţi, hotelul „Europa”, o sumedenie de prăvălii, cafenele, restaurante, tot ce marcase cu câteva luni înainte perimetrul vechilor clădiri din faţa primăriei, erau acum numai ruini. Parcul din mijlocul acestui perimetru în care se afla impunătoarea statuie a lui Traian, era şi el răvăşit de bombe; peste boschetele pârjolite de arşiţă şi peste fostele ronduri de flori zăceau culcaţi stâlpi

de telegraf, se vedeau bucăţi de tablă smulsă de pe acoperişuri, cioburi de sticlă şi resturi de tencuială, iar din loc în loc gropi imense ce se căscau hâde, înconjurate de bălării. Mihai privea totul din fugă, se cutremura până-n adâncul fiinţei lui de această privelişte sumbră urmându-şi neostenit alergarea către casă, cu gândul să fie cât mai de grabă între ai săi. Îndată o coti la dreapta pe strada Aurelian, o stradă liniştită, pavată cu pietre de râu şi mărginită de trotuare acoperite cu dale pătrate de ciment. De o parte şi de alta se înşiruiau case vechi, înalte, cu ferestrele zăbrelite în cruciş de scânduri, cu zidurile afumate, unele fără acoperişuri sau distruse de bombe, până în temelii. Peste tot mirosea a ars, a funingine şi a vopsea încinsă. Prin curţi – bălării crescute sălbatic, mobilă spartă, moloz şi grămezi de cărămizi cu tencuială dezghiocată. Trecând pe lângă biserica Maioresii, în dreptul unei străzi ce urcă în pantă către calea Traian (sau Strada Mare – cum îi spun severinenii), arteră comercială principală, Mihai rămase deodată locului. O mulţime de oameni era adunată în faţa unei case cu etaj care, lovită în plin de o bombă ardea ca o torţă uriaşă. Acoperişul de tablă, cu grinzile negre cuprinse de flăcări, era prăbuşit mai mult de jumătate. Prin ferestrele înalte răbufneau limbi de foc şi nori de fum. Pe uşa deschisă a unui balcon, doi bărbaţi numai în cămăşi, cu mânecile suflecate, negri de funingine, aruncau în stradă lucrurile ce se mai puteau salva în clipele acelea: perne, saltele, haine, geamantane. În curte o femeie ţipa ţinându-se cu mâinile de cap şi cerea celor din jur ajutor să-şi mai poată salva şi ea câteva lucruri din casă. Altă femeie, în stradă, căzută la pământ, plângea cu sughiţuri, smulgându-şi părul din cap de durere că nu-şi aflase copilul pe care-l lăsase în casă cu un ceas înainte.

— Am plecat să iau uleiul pe bon, se jelea ea, m-am dus tocmai în vale la Economatul funcţionarilor publici, şi m-a prins prăpădul pe drum... şi copilaşul în casă... cu fereastră deschisă...

— Dar bărbatul unde-ţi este? o scutură de umăr o bătrână care-i punea mereu comprese cu apă rece la tâmple.

— E la serviciu, unde să fie... îi comisar-ajutor... Anghelescu, Anghelescu îl cheamă... Daţi fuga careva să-l chemaţi... Of, doamne, zilele mele... Copilaşul meu...

Mihai se băgă şi el în mulţime să vadă ce se mai întâmplă şi într-adevăr, casa care ardea îl impresiona profund. Se prăbuşeau în flăcări giurgiuvele, grinzi, cu trosnete seci, se auzeau plânsete sfâşietoare, strigătele bărbaţilor care alergau cu căldări cu apă, încercând să oprească într-un fel pârjolul. În jur aerul plin de funingine era încins, pălălaia se înălţa tot mai sus ameninţând clădirile vecine, iar lumea privea neputincioasă învăţată cu asemenea dureri ce le încerca în fiecare săptămână.

Deodată, un băieţaş din mulţime dădu un strigăt, arătând cu mâna

către plopul înalt ce scăpase ca prin minune în faţa casei bombardate.

— Ia uitaţi-vă ce se zbate colo-n vârful plopului! O pasăre cu aripi roşii... Uite că-i gata să cadă printre crengi la vale...

Toţi cei adunaţi pe trotuar priviră într-acolo cu mâinile streaşină la ochi. Într-adevăr, printre crengile destul de stufoase ale plopului, sus, către vârf, se zbătea ceva, ce nu aducea însă a pasăre. O flamură roşie parcă luneca în jos, printre frunze. Se zărea şi ceva alb...

— Nu-i pasăre, domnilor! zise un invalid din mulţime, un om între două vârste, neras şi cu ochi bulbucaţi. Era îmbrăcat încă în uniforma militară, dar cu capul descoperit; la o cheutoare a vestonului avea prinsă destul de vizibil o panglică a „Crucii de fier”. Ce, aşa arată o pasăre? făcu el contrariat. Să fim serioşi...

— Ba pasăre este!

— Nu, nu este, are dreptate dumnealui... intră şi un bătrânel în vorbă.

Atunci, parcă pentru a confirma sau infirma părerile unora şi altora, căzu din plop la picioarele celor adunaţi în juru-i, un pantof de lac, scorojit, mic, de copil. Invalidul scăpă îndată cârja, se apleca cu greutate şi-l ridică de jos.

— Acolo, sus, e un copil! zise careva din mulţime.

— Ei, cum să fie un copil? Ce caută copilul acolo?

— Uite că e un copil. E al domnului comisar. Îl cunosc după jacheţică...

— Doamne, dumnezeule, scapă printre ramuri şi zob se face!

Nevasta comisarului-ajutor se repezi, luă pantoful, îl strânse la piept şi începu sa ţipe mai avan ca înainte, privind într-una către vârful plopului.

— Copilul meu! Copilul meu! gemea ea cuprinsă de disperare. Uite-l cum se prăpădeşte! Săriţi, oameni buni!... Săriţi! Ajutor! Ajutor!

Părul despletit îi căzuse peste ochi, iar privirea i se tulburase. Lumea comenta în fel şi chip această nemaipomenită întâmplare. Suflul bombei smulsese copilul din odaie şi-l proiectase drept în ramurile copacului de care rămăsese agăţat printr-o împrejurare fericită. Dar copilul nu scotea nici un ţipăt, nu vorbea, ci numai se zbătea pesemne în neştiinţă, contuzionat. I se zărea prin frunziş o mânuţă spânzurată şi capul lăsat într-o parte, de parcă el însuşi s-ar fi pregătit să coboare, dar nu putea.

— Urcaţi-vă careva, oameni buni! îndemna bătrâna care se îngrijise până atunci de mama copilului. Un bărbat mai cu curaj...

— Aici nu-i vorba de curaj, intră în vorbă invalidul abia menţinându-şi echilibrul între cârje. E nebunie curată să se urce cineva în plopul ăsta. Ia vedeţi numai cum i-a retezat o schijă din tulpină... Acu-acu se prăbuşeşte...

Lumea curioasă, se îngrămădi şi mai mult în jurul plopului, apoi,

văzând că într-adevăr, copacul avea la rădăcină o tăietură destul de adâncă, făcută parcă de un fierăstrău, începu a se da de-a-ndăratelea. Unii mai fricoşi chiar plecară, de teamă să nu cadă plopul peste ei.

— Feriţi-vă, fraţilor, că nu ştiţi în ce parte se prăbuşeşte...

Deznădăjduită, femeia cu părul căzut peste ochi se năpusti în disperarea ei şi prinse tulpina copacului în braţe. Încercă apoi să se caţere, dar abia puse un picior pe coaja trunchiului că talpa îi alunecă, mâinile i se desprinseră şi se prăbuşi neputincioasă pe caldarâm. Izbucni apoi într-un plâns năvalnic, lovind cât putea de tare cu palmele pietrele din pavajul străzii.

— Ce dumnezeu, aveţi inimă de iască? sări cu gura bătrâna către cei câţiva bărbaţi, care mai rămăseseră la oarecare distanţă să vadă ce are să se întâmple. Ptiu! Aşa oameni n-am văzut de când mama m-a făcut!

— Să se ducă cineva şi să cheme pompierii cu scara lor cea mare, zise o altă bătrână ce stătea mai de-o parte. Că pompierii vin la treburi de-astea.

— Ce să facă pompierii? se miră invalidul întorcându-se către femeie. Dumneata nu vezi că plopul n-are stabilitate? He-hei, dacă nu era beleaua cu tăietura la rădăcină, uite, aşa cum mă aflu, mă căţăram chiar eu până acolo sus... Am fost în război în situaţii mai grele, nu ca asta...

Şi, ca să atragă tuturor atenţia asupra vitejiei sale, îşi scutură cu degetul o urmă de praf imaginară de pe panglica medaliei fasciste prinsă la cheutoarea vestonului şi privi roată în jur, plin de o anumită importanţă.

Mihai asista la toate aceste discuţii vădit nemulţumit de pasivitatea cu care toţi cei din jur priveau la nenorocirea femeii. Desigur, dacă n-ar trebui să treacă atât de neobservat, s-ar oferi primul, fără a mai sta pe gânduri, să salveze copilul. Dar făcând acest lucru, de bună seamă că toţi ochii s-ar aţinti asupra lui şi poate că s-ar găsi cineva care să-l recunoască. Trăise doar în oraş, întâlnise atâta lume, mulţi îl cunoşteau prin tatăl său, profesorul Vlad Gheorghiu. Tot chibzuind astfel, zări deodată la doi paşi de el, un tânăr ce abia sosise şi care cerea explicaţii celor de faţă, neştiind ce anume se întâmplă. Era înalt, slăbuţ, tuns chilug, purta o cămaşă militară, fără guler, şi nişte pantaloni bleumarin, uzaţi.

Mihai îl văzu pe tânăr cum cercetează cu atenţie înălţimea plopului şi cum se apropie apoi, lovind de câteva ori trunchiul cu palma, chiar deasupra tăieturii, de parcă ar fi vrut să-i încerce trăinicia. După aceea, tăcut, urmărit de privirile celor din jur, se trase lângă un zid, îşi scoase bocancii soldăţeşti, scofâlciţi şi-i aruncă pe trotuar.

— Te urci dumneata? îl prinse de umăr invalidul.

— Da, am să mă urc eu...

Cei ce priveau mai de departe se apropiară, curioşi să vadă ce ispravă va face noul venit. Stăteau pe trotuarul vecin, la umbra unei case, înşiruiţi ca într-o tribună oficială pentru a asista la o demonstraţie a curajului. Din casa cuprinsă de flăcări ieşea acum un fum gros, negru, iar în aerul încins al amiezii pluteau nori de funingine îngreunând respiraţia. Dar oamenii nu se clinteau. Dimpotrivă, numărul curioşilor veniţi de pe străzile vecine creştea tot mai mult. Unii stăteau cu batistele la gură, ochii le lăcrămau din pricina fumului, dar nu se îndurau să plece. Alţii se aşezaseră pe lângă ziduri, la umbră şi discutau în şoaptă, fără să-şi ia ochii de la tânărul care, desculţ, se apropiase de plop şi începuse să se caţere cu uşurinţă pe trunchiu-i scorojit. Atunci sosi şi comisarul-ajutor Anghelescu, un bărbat voinic, gras, cu pântec rotund şi ceafă puternică. Uniforma neagră părea să pleznească pe trupu-i voluminos. Faţa-i roşcovană, parcă pătată de rugină, era lac de sudoare. Eghileţii albi îi atârnau pe piepţii vestonului în neorânduială, rupţi şi scămoşaţi de parcă atunci ar fi scăpat dintr-o încăierare. Cravata neagră n-o mai avea la gât, îi spânzura într-unul din buzunarele vestonului, iar cămaşa albă, descheiată, lăsa să se vadă un gât gros ca de taur, peste care era nevoit să-şi treacă deseori batista, să-şi şteargă transpiraţia.

— Arde casa, domnu'şef! zise invalidul şi se înclină slugarnic în chip de salut. Dându-se aproape de poliţist, vru să mai spună ceva, dar în clipa aceea se auzi o trosnitură ca de trăsnet, urmată de o răbufnitură puternică; jerbe de scântei izbucniră deodată spre înalt, asemenea unor artificii, plutind prin norul de fum.

— Domnu'şef, interveni tot slugarnic invalidul, căutând a-l prinde de braţ pe poliţist, s-a dus dracului tavanul din partea ailaltă...

— Lasă-mă, domnule-n pace! se răsti comisarul-ajutor şi, scoţându-şi repede vestonul, îl agăţă de un gard, semn că-i gata să treacă la treabă. Unde mi-e nevasta? Copilul? se întoarse el, privind disperat în juru-i... tu-i biserica mamii ei de viaţă! Elviro! Unde eşti, Elviro! Ia uite şi la ăla cum se urcă-n plop... ridică el privirea către tânărul ce înainta acum destul de anevoie către vârful copacului, strecurându-se prin frunzişul des. Unde dracu' te duci, mă, neghiobule? Să-i culegi poamele?

Cineva îi spuse că nevasta lui e într-o curte vecină, a leşinat de două ori până acuma, iar copilul e tocmai în plop sus, unde l-a zvârlit suflul bombei care a lovit casa. Pesemne că trăieşte, deoarece se zbate acolo între ramuri. La început n-a vrut nimeni să se urce după fel, că-i plopul aproape tăiat de la rădăcină, dar s-a oferit tânărul acela...

Anghelescu rămase o clipă năuc. Parcă-l izbise careva în moalele capului cu o măciucă. Cum? Copilul lui e acolo... sus? Bine, dar cum... Un curent electric îi străbătu pe dată întreaga fiinţă. Se cutremură.

Ochii săi verzi se măriră ca de o cumplită spaimă. Apoi după o clipă, revenindu-şi privi repede în sus, dând capul pe spate cu palma streaşină la ochi, să vadă mai bine. Tânărul ajunsese în vârful plopului. Se ţinea cu mare greutate de un ram gros, iar cu mâna dreaptă încerca să prindă copilul, să-l ia în braţe. Nu reuşea însă în nici un fel.

— Trăieşte, domnule? strigă de jos comisarul-ajutor, punând palmele pâlnie la gură. Când şi când, trăgea agitat de bretelele pantalonilor, gata parcă să le rupă; simţea că în clipele acelea trebuia să facă ceva şi nu ştia ce anume. Vorbeşte, domnule, cu el... Îl cheamă Mircea... Ia strigă-l dumneata... Strigă-l... Mircea. Vorbeşte-i blând că răspunde... Ei, ce zici, trăieşte?

— Trăieşte! veni răspuns din vârful plopului. E mai mult speriat. Numai că trebuie să-mi vină cineva într-ajutor. Nu-l pot coborî singur...

— Mda, să se mai urce careva, făcu comisarul-ajutor şi privi în juru-i să vadă cine ar mai putea face treaba asta. Eu m-aş urca, dar...

— Cade copacul, domnu' şef! zise invalidul şi zâmbi uşor, ferit, ca să nu-l supere pe poliţist. La greutatea dumneavoastră... Şi-aşa nu vedeţi plopul cum se clatină? Nu ştiu cine s-ar mai încumeta...

— Zău, domnule Vărzaru, iartă-mă, te-am repezit adineaori, sunt cam nervos, căută a-şi cere scuze comisarul-ajutor, adresându-se pe un ton politicos invalidului. Îl cunoştea, avusese doar prăvălie pe Strada Mare, apoi deschisese o bodegă unde când şi când Anghelescu se mai răcorea cu câte-o ţuică rece şi castraveciori muraţi de la gheaţă. Ai fost aici, domnule Vărzaru, când s-a întâmplat nenorocirea?

— Nu, n-am fost, mărturisi amical invalidul, eram pe Strada Mare. Am văzut lumea adunată şi am venit şi eu...

— Hei! Cine-mi vine-n ajutor? strigă tânărul din vârful copacului, care nu era altul decât caporalul Tudor Dincu. Fusese la şedinţa organizaţiei U.T.C. şi, cum trecea către casă să-şi schimbe hainele civile, văzuse nenorocirea şi se oprise. Hei! Nu se-aude?

Nici unul însă, dintre cei de jos, nu se încumeta să dea vreun răspuns. Unii chiar începuseră a pleca, să nu fie solicitaţi de comisar la o treabă atât de primejdioasă. Nu-l puteau refuza, dar nici nu riscau... Anghelescu privi roată în jur, căutând din ochi un binevoitor, dar nu se oferea nimeni.

Mihai se ferise până atunci să dea ochii cu omul ordinei publice, temându-se ca acesta să nu-l recunoască. Dar în situaţia aceea comisarul era prea disperat ca să se mai intereseze de altceva. Aşa că nu mai stătu pe gânduri. Cum era milos din fire, – nu putea suferi să ştie oameni în nenorocire, pradă unor întâmplări tragice, neprevăzute, cu atât mai mult fiind vorba de copii, – îşi făcu hotărât loc printre oameni, prinse tulpina copacului în braţe şi, în câteva minute, ajunse sus. Peste puţin coborâră amândoi, el şi Dincu, sfârşiţi de oboseală.

Mihai, lac de sudoare cu părul lui mare, netuns căzut peste ochi şi cămaşa murdară scoasă afară din pantaloni, ţinea în braţe un băieţaş de 4-5 ani, alb la faţă ca varul, ce suspina uşor privind speriat în toate părţile. Jacheta lui roşie era sfâşiată iar mânuţele îi tremurau de parcă îl prinseseră frigurile. Caporalul cu faţa aprinsă şi palmele zdrelite, îşi făcu loc printre oameni şi, tăcut, de parcă săvârşise o treabă obişnuită, se duse lângă zid unde-şi încălţă liniştit bocancii. Se îndreptă apoi de şale şi cu dosul palmei începu să-şi şteargă încet, fără grabă sudoarea de pe frunte.

Comisarul-ajutor Anghelescu, cu mâinile tremurânde, luă repede copilul din braţele lui Mihai, îl cercetă atent pe toate părţile, vorbindu-i cu blândeţe, să-l liniştească, şi, bucuros că era nevătămat, începu să-l joace, cântându-i şi ţopăind cu el ca un urs. Dădu apoi copilul în braţele unei femei şi vesel, bine dispus se întoarse spre Mihai:

— Mă, băiete, ia cheamă-l şi pe vagabondu celălalt, să vă cinstesc. Bravo, aţi făcut treabă bună...

Zicând acestea, începu a se scotoci prin buzunare după bani, vârând adânc mâinile până la coate, de parcă ar fi căutat cine ştie ce lucruri minuscule într-un sac fără fund.

Mihai îl privi câteva clipe cu dispreţ, făcându-se a nu fi auzit chemarea şi dădu să plece, dar invalidul îl prinse de mână şi, întorcându-se către caporal, îl strigă şi pe el:

— Hei, domnule, te cheamă domnu’ şef... Stai, domnule şi dumneata, unde te grăbeşti aşa?

Mihai rămase cam nehotărât locului, vădit nemulţumit de intervenţia invalidului şi de faptul că era nevoit să mai stea în faţa comisarului-ajutor.

Tudor Dincu veni şi el cu pas moale, parcă lipsit de vlagă şi se opri lângă Mihai. Îi zâmbi şters, obosit şi-i întinse mâna.

— Îţi mulţumesc, eşti un om curajos. Şi cu inimă...

— Ca şi dumneata...

În acest timp, fără să-i privească, grăsunul comisar nu mai sfârşea cu scotocirea buzunarelor. Scoase la repezeală jumătate de ţigară mototolită, nişte hârtii, cravata, apoi un nasture mare, alb, o batistă murdară şi în sfârşit găsi o monedă de o sută de lei. O privi pe toate părţile, apoi o întinse celui cu cămaşă militară şi pantaloni jerpeliţi.

— Ţine, mă, pentru amândoi, şi să fiţi sănătoşi. Azi aţi câştigat un ban prin muncă cinstită. Bravo...

Faţa roşcovană a comisarului-ajutor era numai lumină.. Zâmbea mărinimos, patetic, cu acel aer de superioritate pe care i-l dădea funcţia de poliţist. De obicei pe vagabonzi îi prindea, îi bătea şi-i zvârlea în beciul arestului. Acum, iată, putea fi şi alt om... Îi ajuta cu bani... Cu o sută de lei.

— Hei, mă, nu iei banii? stărui el, adresându-se lui Dincu. Mă ţii cu

mâna întinsă...

— Mulţumesc, domnule comisar, zise caporalul în timp ce, nehotărât luă moneda şi o băgă în buzunar. Nu era cazul. Pentru ce-am făcut noi poate ăţi face şi dumneavoastră vreun bine, altuia, vreodată...

— Ei, lasă că bine am făcut şi fac eu la toată lumea, răspunse plin de sine comisarul, bătându-l prieteneşte cu palma pe umăr. Sunt eu mai al dracului cu ăi de tulbură ordinea publică, dar încolo...

— Să trăiţi, domnu' şef!

— Mergeţi cu bine...

Dincu duse două degete în dreptul frunţii în chip de salut, îi făcu un semn din ochi lui Mihai, după care strecurându-se printre oameni, se îndepărtă grăbit. Mihai îl urmă. Comisarul-ajutor Anghelescu privi o clipă după ei, ironic, batjocoritor, apoi plescăindu-şi buzele groase, zise:

— Uite-ai dracului vagabonzi! Cât pe-aci să nu ia banii... de parcă trăiesc pe picior mare. Dacă-i bagi la zdup şi le dai vreo doi pumni să le vină disciplina la cap, zic că-s om rău...

Îi urmări un timp cu privirea, aspru, ameninţător, după care se întoarse şi se duse degrabă în curtea vecină să vadă ce face nevastă-sa.

Un val de fum, negru, dens se vălătucea peste case, iar scânteile zburătăceau ca nişte licurici în amiaza fierbinte de vară.

Închise cu grijă poarta şi stătu o clipă locului, privind către curţile vecine, să vadă dacă nu l-a zărit cineva intrând. Dar în jur casele erau tăcute, pustii, cu ferestrele oblonite. Se vede treaba că unii dintre locatari părăsiseră pentru totdeauna oraşul, plecând undeva la ţară, iar alţii, care se încumetaseră să suporte urgia bombardamentelor, fugiseră în dimineaţa aceea pe câmp sau în pădurea Crihala şi încă nu se întorseseră acasă.

Cu inima bătându-i puternic la revederea casei părinteşti, după o absenţă atât de îndelungată, Mihai alergă pe lângă zidul acoperit cu iederă şi se opri pe scările verandei. „Or fi acasă, tata, mama?” Apăsă clanţa uşii de fier. Era încuiată. Ciocăni de câteva ori cu degetul îndoit în geamul din dreapta, acolo unde ştia că e dormitorul părinţilor. Aşteptă o secundă, dar nu răspunse nimeni. „S-au dus să se ascundă în vreun adăpost, la marginea oraşului, gândi el, nemulţumit că întârzie clipa revederii. Sau poate că au plecat undeva la ţară?”

Înciudat, coborî treptele de piatră şi-şi roti ochii peste curtea în care copilărise. Întâlnirea cu locurile lui de joacă, de odinioară îl înduioşă. Nimic nu se schimbase aici. Nucul cel mare, de care spânzurase multă vreme leagănul, se înălţa tot falnic şi umbros în faţa casei. Lângă tulpina lui, cuşca câinelui, acoperită cu tablă (o lucrase unchiul Alexandru într-o toamnă), având în jur paie răvăşite şi resturi de mâncare, stătea singuratică. Unde-o fi Haiduc, lăţosul? Mai trăieşte oare? Poate că rătăceşte pe undeva pe stradă. Grădina, altă dată înveselită de panseluţe şi petunii, era acum de nerecunoscut. Rondurile erau stricate, florile pârjolite, călcate parcă în picioare, amestecate cu pământul aspru şi zgrunţuros. Crescuseră pe lângă gard buruieni înalte printre care se vedeau ciugulind două găinuşe. Mai încolo, la umbra viţei de vie, zări masa la care mâncau vara toţi ai casei; avea tăblia tot verde, dar spartă, cu vopseaua scorojită şi picioarele noroite cum o stropiseră ploile. Stătea într-o rână, gata să se prăbuşească. Dincolo de ea era întins un şezlong, cel în care după-amiezile stătea tatăl şi corecta în linişte tezele ce se înălţau teanc alăturea pe un scaun. Acuma şezlongul se odihnea singuratic, la umbra... Ba nu! Pe spătarul de pânză se vedea culcat un cap, cu păr bogat, argintiu...

Mihai tresări. „Cine să fie oare? se întrebă el neliniştit şi porni cu pas şovăielnic către umbrarul viţei de vie. Poate că e mama. Am să merg uşor, să n-o sperii...”

Călcând în vârful picioarelor, ocoli masa, veni înaintea şezlongului, dar rămase deodată înmărmurit cu răsuflarea tăiată. Nu, nu era mama. În faţa lui se afla o femeie, îmbrăcată într-o rochie de stambă, veche şi decolorată, în picioare cu nişte târligi de postav. Stătea

culcată în scaunul de pânză, cu capul pe spate, visătoare, cu un zâmbet împietrit în colţul gurii. Absentă, privea cerul, prin frunzişul viţei de vie. Cearcăne vineţii îi umbreau ochii albaştri. Avea faţa palidă, suptă, iar buzele subţiri erau roşite neîndemânatic şi grosolan cu foiţă; părul albit şi lăţos şi-l prinsese cu câteva agrafe pe lângă urechi, ceea ce îi dădea o înfăţişare caraghioasă, de păpuşă cu perucă prost fixată pe creştetul capului.

— Doamne, dar asta e tanti Emilia! zise Mihai şi cu pas şovăielnic se dădu mai aproape, să fie văzut. Sărut mâna, tanti, i se adresă el reverenţios, ce faci matale?

Femeia tresări, se ridică de pe spătarul de pânză şi întoarse privirea spre străinul din faţa ei îmbrăcat ca un cerşetor. Ochii ei mari, plini de mirare şi nelinişte, îl măsurară de sus până jos de câteva ori, în tăcere, apoi întoarse capul fără să-i mai dea vreo atenţie.

— Nu mă cunoşti, tanti? stărui băiatul şi, aplecându-se, încercă să-i prindă mâna ca să i-o sărute. Dar Emilia, speriată, şi-o retrase, ducând-o repede la spate, ca într-o apărare.

— Eu sunt, Mihai, nepotul matale...

În ochii dementei se aprinse pentru o clipă o luminiţă ce se reflectă alb pe chipul palid şi slăbit ca după o grea suferinţă. Zâmbetul din colţul gurii crescu. Fruntea i se descreţi.

— M-am întors, tanti Emilia, urmă el blând, de parcă vorbea unui copil. Unde-i mama? Dar tata? Văd că uşa din faţă e încuiată...

Femeia nu răspunse. Continua să-l privească în tăcere, cu aceeaşi luminiţă vie în ochi şi cu zâmbetul pietrificat în colţul gurii. Apoi, după câteva clipe, ca şi când şi-ar fi amintit de ceva, se ridică, îşi potrivi rochia pe trupul slab ca o nuia şi, târşâindu-şi târligii de postav cu talpă de cauciuc, plecă încet, către fundul curţii, păşind dreaptă, cu fruntea sus, stăpânită de un aer grav, de nerecunoscut. După puţin, se opri în luminişul dintre caişi, cu mâinile la spate şi, înălţând privirea, cercetă cerul de la un capăt la altul, lung şi stăruitor. Căuta parcă ceva în imensitatea albastră de deasupra pământului. Nu găsi nimic. Mulţumită de această constatare, vru să plece făcând câţiva paşi prin iarba înaltă, dar se răzgândi, se înapoie şi mai privi o data către înălţimi. Înveselită apoi peste măsură, trecu tot dreaptă pe lângă Mihai, plutind ca o umbră şi, fără să-l bage în seamă, se aşeză iar în şezlong, cu capul rezemat pe speteaza de pânză, rătăcind cu ochii pe bolta înverzită a viţei de vie.

Mihai nu ştia ce să facă. O urmărise tot timpul cu un sentiment de durere şi compătimire. Cu toate că aflase de la bătrânul ceferist despre cele ce i se întâmplase, fiind oarecum pregătit, acuma, constatând realitatea, cruda realitate, ceva parcă se prăbuşise în el stârnindu-i o revoltă surdă pe tot ceea ce putuse să aducă asemenea nenorociri unor oameni lipsiţi de apărare. Tanti Emilia... O femeie atât

de bună şi de inimoasă, care-l iubise ca pe propriul ei copil, iată ajunsese într-o situaţie de plâns, cu mintea rătăcită, slăbită... O victimă a războiului... Şi câte asemenea victime nu împânzeau pământul? Mame îndurerate plângând moartea copiilor sfârtecaţi de schijele bombelor... Oameni înnebuniţi de grozăvia atacurilor la baionetă... Trupuri sângerânde, fără mâini şi picioare, zvârcolindu-se sub ploaia gloanţelor şi a grenadelor... Orfani micuţi, dezbrăcaţi, flămânzi şi slăbiţi ca nişte umbre rătăcind în căutarea unor mâini proteguitoare... Umblase prin multe locuri, văzuse atâtea dezastre, atâtea suferinţe, cunoştea necazurile, durerile oamenilor...

Se aşeză pe treptele de piatră ale verandei, adânc răscolit de toate acestea. Se simţea obosit. Mintea îi era încâlcită în gânduri negre, apăsătoare, amare. Îl cuprinsese o tristeţe grea, nemiloasă şi parcă-i era scârbă să trăiască când în juru-i unii oameni lipsiţi de scrupule, de conştiinţă, de umanitate, puteau aduce asemenea nenorociri semenilor lor...

Tăcut, îşi sprijini capul pe braţe şi rămase în nemişcare, parcă lipsit de viaţă, multă vreme.

Pe cerul limpede, soarele se înălţase bine de tot şi încălzea puternic. Sub streaşina lată a casei un stol de vrăbii gureşe se zbenguiau, apoi deodată zbucneau spre înălţimi ca un nor viu, cenuşiu şi gălăgios. Pe stradă se auzea vorbă. Oamenii începuseră să umble după treburi, plecând sau venind din oraş. O căruţă, trasă de doi cai mari, dolofani, trecu uruind pe piatra de râu a caldarâmului, zdrăngănindu-şi fierăria într-un chip asurzitor şi enervant. La colţul străzii se auzeau strigătele unor copii care încercau să înalţe un zmeu. Iar pe celălalt trotuar, un om cu şorţ alb pe dinainte, purtând în mâini două oale de pământ îmbăierate şi acoperite cu ştergare, striga oprindu-se prin dreptul porţilor:

— Lapte covăsit! lapte, lapteee!

Oraşul prinsese din nou viaţă. Ascultând zvonul acesta al străzii, atât de cunoscut încă din vremea copilăriei, Mihai se revăzu deodată cu câţiva ani în urmă, pe când urma clasele liceale... Stătea la umbra nucului, cu câinele tolănit la picioare şi învăţa. Tata era în examene, mama la liceu. În odaia dinspre stradă, cu geamul deschis, acoperit de perdelele subţiri, fluturânde, Dana cânta la pian, încercând să înveţe „Carnaval” de Schumann sau „Nocturna” lui Chopin. Era linişte şi pace, viaţa îşi urma cursul, orânduită aşa parcă de când lumea. Se părea că nimic nu avea s-o clintească, s-o abată de pe făgaşul obişnuinţei familiei. Apoi, deodată, cerul liliachiu al acestei tihne patriarhale s-a acoperit tot mai mult de nori prevestitori de furtună. Ziarele au început să aducă veşti din ce în ce mai neliniştitoare despre Germania fascistă. Hitler se zvârcolea, fierbea, se zbătea, pretenţiile nu-i mai încăpeau între hotarele statornicite prin vechile convenţii...

Profesorul Gheorghiu venea acasă tot supărat, mânca puţin, citea gazetele pe care apoi le zvârlea cât colo, de parcă-i frigeau mâinile. Pleca şi se întorcea seara târziu de la cafenea. Copiii îl auzeau mereu spunând mamei: „La radio s-a comunicat... în cutare ziar scrie... A venit cineva din Bucureşti care a aflat că... Profesorul Teodorian a primit ordin de concentrare... De mâine, se spune, pleacă şi cei din contingente mai vechi...”

A început războiul... S-a dezlănţuit ca un uragan. Ţările au mobilizat... Treceau pe Strada Mare a oraşului, venind dinspre Regimentul 95 infanterie, coloane de soldaţi în marş, cu echipament nou, mirosind a naftalină, cu bidoane şi lopeţi zdrăngănind la şold, cu căşti lucioase şi raniţe doldora în spinare. Huruiau în urmă-le, pe caldarâm, bucătăriile de campanie, cu cazanele clocotinde, chesoane şi tunuri acoperite cu prelate, căruţe cu lăzi de muniţie şi saci de alimente. Se duceau coloanele, se duceau... Şi după câteva zile altele noi, proaspete se iveau dinspre bariera Craiovei, trecând în cadenţă şi linişte pe strada prăvăliilor spre gară. Oamenii în uniforme priveau trist de sub căşti, cercetau fugar lumea de pe trotuare şi mărşăluiau mai departe, sub apăsarea raniţelor şi a amarului din suflete.

Şi nu după multă vreme, pe aceleaşi străzi ale oraşului, au început să umble răniţi în cârje, în haine zdrenţuite, cu bonete albastre, slabi şi pământii ca nişte umbre. S-au ivit pe la porţi steaguri îndoliate, lungi, negre... Iar în ziare, listele celor morţi nu se mai sfârşeau... „Marius Cristescu, sublocotenent de cavalerie, căzut în luptele de la...”, „Virgil Pană, adjutant aviator, şi-a frânt aripile deasupra poziţiilor de luptă la o recunoaştere aeriană...”, „în veci îndureraţi, părinţii, fraţii şi surorile, precum şi rudele apropiate, plâng moartea prematură a unicului lor fiu, Sandu, dintr-o unitate de infanterie, căzut în atacul de la...”

Zile negre... Zile triste... Noaptea oraşul zăcea în bezna unui camuflaj total... Pâinea se dădea pe cartelă... În vitrinele magazinelor apăruseră haine de celofibră... Carnea se distribuia numai de trei ori pe săptămână... Nu se găseau ulei, untură... Iar pe pereţii caselor alături de „ordonanţele” primăriei, prin care se aducea la cunoştinţa populaţiei că este interzisă tăierea vitelor, erau lipite afişe ţipător colorate care îndemnau pe severineni: „Consumaţi deliciosul sirop de fructe TUTTI-FRUTTI, fabricat german, 327 lei sticla...”

Zile negre. Zile triste... Apăruseră pantofii cu tălpi de lemn, care bocăneau zgomotos pe trotuare... Elevii ultimelor două clase de liceu, premilitarii, erau instruiţi în fiecare duminică de către ofiţeri rezervişti pe câmpul din spatele cimitirului sau pe stadionul oraşului. Aproape zilnic, din casă în casă, umblau cu colecte: „Daţi rufărie pentru ostaşi!” Iar ofiţerii italieni şi nemţi, cantonaţi în oraş, se înghesuiau la „Regal” s-o vadă pe Danielle Darrieux în „Clubul femeilor” sau dansau

până noaptea târziu pe terasa teatrului, ca nişte vilegiaturişti puşi pe petreceri.

Mihai stătea cu capul sprijinit în palme şi se gândea la toate astea. Vremurile pe care le trăise în urmă cu doi ani, înainte de a părăsi oraşul, i se arătau limpede în minte, de parcă abia s-ar fi despărţit de ele. Ce se mai întâmplase de atunci? Nu putea şti. Veniseră bombardamentele aeriene... Distruseseră clădirile, parcurile, răvăşiseră străzile. În goană către casă văzuse mormane de cărămidă acolo unde pe vremuri fuseseră Banca Mehedinţiului, hotelurile „Europa”, „Regal”, „Traian”. De la gară până în centrul oraşului, pe tot bulevardul, nu mai rămăsese o clădire în picioare. Atelierele C.F.R., liceul de fete, liceul comercial, majoritatea prăvăliilor de pe Strada Mare erau la pământ...

Zile negre... Zile triste...

Cineva trânti poarta şi Mihai tresări ca trezit dintr-un vis. Se ridică încet în picioare. În curte intrase tatăl, gârbovit, abătut, în nişte haine cenuşii, ponosite, purtând sub braţ un pled galben făcut sul, iar în cealaltă mână un geamantănaş cafeniu, ros şi scorojit. În urma lui se arătă şi mama, slăbită, abia mergând, ducând în mână un alt geamantănaş.

— Tată! Mamă! izbucni deodată Mihai şi alergă înaintea lor cu braţele întinse.

Vlad Gheorghiu rămase deodată locului ca împietrit fără să mai facă un pas. Mama se opri lângă el mută, cu palma pe gură, în aceeaşi încremenire. Amândoi, unul lângă altul, ca două stane de piatră, îşi priveau lung şi stăruitor fiul întors ca dintr-o altă lume. Părea o făptură ireală, o vedenie care crescuse fantomatic dintr-un abur...

— Mihai, tu eşti? întrebă tatăl cu glas moale, nesigur, măsurându-şi fiul de sus până jos cu aceeaşi uimire de la început.

— Eu, tată.

Neîncrezător, profesorul întoarse capul şi aruncă o privire nevestei. Îi cerea parcă încuviinţare de adevăr. Nu-i venea a crede ochilor că fiul lor, pe care-l aşteptaseră atâta, pentru care se zbuciumaseră zile şi nopţi de-a rândul li se înfăţişa acum viu şi nevătămat înaintea ochilor. Lăsară repede bagajul lângă zidul casei şi-şi îmbrăţişară fiul pe rând, sărutându-l pe frunte, pe obraji.

— Ce-i cu tine, măi băiatule? Pe unde-ai umblat? De unde vii? Ce-i cu tine în halul ăsta?

Profesorul se dădu un pas înapoi şi îşi cercetă prin lentilele ochelarilor fiul, măsurându-l din cap până-n picioare, vădit nemulţumit de ţinuta lui vestimentară aidoma unui vagabond, cu picioarele desculţe, zdrelite...

— Ce s-a întâmplat cu tine?

— Lasă-l, Vlad, întâi să se spele, să se schimbe... interveni mama, ştergându-şi cu mâneca rochiei lacrimile de pe obraz. După aceea vom avea timp şi de vorbă. Hai, Mihai, hai băiatule, în casă...

Mihai făcu câţiva paşi alături de părinţi, apoi întrebă:

— Dar Dana unde-i?

Nu-şi văzuse sora şi era neliniştit.

— Cred că vine şi ea acuma, răspunse tatăl, descuind uşa verandei. A plecat de dimineaţă la munca de război. Pe tanti-ta ai văzut-o?

— Am văzut-o, mărturisi îndurerat Mihai şi făcu loc mamei să treacă înainte. E acolo în şezlong, sub umbrar...

— A rămas aşa de la primul bombardament. Eh, nenorocită soartă a avut femeia asta! De Alexandru nu mai ştim nimic... Casa în care locuiau pe Horaţiu a fost bombardată... Uite, stă şi ea aici la noi cu mititelul ăla de Costel. Copilul se joacă, iar maică-sa, cât îi ziua de mare, nu se mişcă din şezlong. Tace... Tace... Sau priveşte neliniştită cerul, temându-se pesemne de avioane...

În odaie era răcoare şi linişte. Mirosea a naftalină. Mihai îşi roti privirea jur-împrejur: toate erau la locul lor, aşa cum le lăsase. Masa lungă din mijlocul camerei acoperită cu catifea albastră, divanul din colţ, scrinul cu multe sertăraşe, pendula din perete, lampa din tavan, cu cele trei braţe metalice pe care de atâtea ori, când era mica, Dana îşi azvârlea bascul când venea de la şcoală... Iată şi colivia cu cei doi canari, prinsă deasupra ferestrei. Şi oglinda mare de cristal, înrămată, în care se privea înainte de a pleca la liceu sau la cinematograf. Şi bufetul prin ale cărui geamuri se vedeau rafturile încărcate cu ceşcuţe, păhărele şi farfurioare... Iar pe mica bibliotecă de lângă el, fotografia lui în uniformă germană, cu gradul de „gefreiter”, pe care o făcuse la Erfurt. Îl înfăţişa zâmbind, privind vesel într-o parte, cu pieptul scos în afară şi caschetă înaltă, cu vultur în chip de pajură şi şnur argintiu pe cozorocul mic, lucios.

— Stai, băiete, stai pe scaun! îl îmbie tatăl. Stai şi povesteşte. Vii de pe front? Unde ţi-s hainele?

— Nu, nu vin de pe front.

— Atunci?

Vlad Gheorghiu se aşezase pe divan, îşi ştergea liniştit lentilele ochelarilor cu o batistă şi aştepta.

— Vin din lagăr...

— Cuuum?

— Din lagăr.

— Ce fel de lagăr?

— Lagăr german...

— Dar ce-ai căutat tu în lagărul ăsta german? se miră tatăl şi, punându-şi ochelarii se ridică de pe divan, înmărmurit de cele ce auzise. Cu mâna tremurândă trase un scaun şi se aşeză lângă Mihai

să fie mai aproape, să audă mai bine fără însă să-şi ia ochii de la el. Spune, măi băiete, te ascult. Ana! se întoarse el şi-şi strigă soţia care se apucase să pregătească de-ale mâncării în odaia alăturată. Ia vino încoace să auzi şi tu de unde vine fiul nostru!

Asprimea din glasul tatălui, privirea-i rece ca de gheaţă, gesturile lui agitate vesteau declanşarea unui scandal pe care, de fapt Mihai îl prevăzuse. Cunoştea firea dreaptă, cinstită a tatălui, grija sa permanentă de a da copiilor o educaţie deosebită, aşa încât prin comportamentul lor să nu dea niciodată naştere unor situaţii neplăcute ce i-ar fi putut tulbura liniştea. Nu credea însă că totul se va petrece aşa de repede, că va fi luat la rost încă din primele clipe ale sosirii sale. Spera că va avea prilejul să explice părinţilor, să-i facă să înţeleagă situaţia destul de dificilă în care se afla şi că într-o zi-două, sau chiar mai multe, cu încetul, totul se va limpezi, că va găsi chiar un sprijin în tatăl atât de neînduplecat faţă de cei care-i pricinuiau necazuri, supărări, totuşi concesiv când era vorba de propriul lui fiu.

Mihai stătea cu privirea plecată, frământând între degete un colţ al feţei de masă. O uşoară fierbinţeală îi cuprinsese fruntea. Simţea că aerul din cameră îl înăbuşă, că ceva îl ameţeşte cu fiecare clipă tot mai mult, mai stăruitor. Un nod ivit pe neaşteptate în gât îl sugruma, îi tăia răsuflarea. Iată că venirea lui nu-i bucura pe părinţi... Tatăl îl privea într-atât de aspru, de parcă ar fi făptuit o crimă. Nu, el n-a făptuit nici o crimă... A salvat cel mult un om...

În uşă se ivise mama, în mână cu o farfurie pe care tăiase un castravete, o bucăţică de brânză şi câteva felii de pâine neagră.

— Ana, te rog, ia loc, o îndemnă profesorul. Haide, băiete! se întoarse apoi către Mihai. Spune, ce-ai făcut de-ai ajuns în lagăr? Ai fost eliberat? Sau poate că ai fugit?

— Cum? A fost închis? sări mama şi începu să plângă. Dar ce-ai făcut, Mihai? Ce? Spune, ai fost închis?

— Da, a fost închis într-un lagăr german... vorbi tatăl. Nu, băiete? Sau n-am înţeles eu bine...

Mihai îşi privi tatăl pieziş, apoi mama şi, după o clipă, tăcut, clătină uşor capul a încuviinţare.

— Va să zică, e adevărat! izbucni Vlad Gheorghiu şi-şi cuprinse deznădăjduit capul în mâini. Dumnezeule, ce viaţă mi-ai dat?! Auzi tu, Ana? Auzi?

Broboane de sudoare îi năpădiră fruntea. Ochelarii i se aburiră şi lentilele păreau acum mate, lipsite de transparenţă. O vână albăstruie i se zbătea ritmic la încheietura gâtului, gata parcă să plesnească. Mama, cu ochii în lacrimi, îl fixa şi ea cu o privire speriată, imobilă, totuşi cercetătoare şi aspră. Tăcea... Clătina uşor capul a deznădejde şi tăcea.

— Nu te nelinişti, tată, vorbi moale Mihai, trecându-şi degetele

răşchirate prin părul mare. Nici matale, mamă. N-am făcut nimic rău... Nu sunt un criminal. Vă rog din suflet să nu mă judecaţi greşit.

— Copilul meu... Copilul meu... începu a suspina mama şi plecând capul izbucni mai tare în plâns.

— Ştiu... înţeleg... e dureros pentru dumneavoastră, urmă Mihai cu acelaşi glas convingător. Însă dacă mă veţi asculta... mă veţi înţelege... Te rog, mamă, linişteşte-te...

— O să înceapă poliţia să ne bată noaptea în poartă ca la vecinul ăsta al nostru, Raicu de la Şantier, zise tatăl cu amărăciune. Şi o să ne facem şi de râs în oraş.

— Ei, Vlade, de Raicu se aude că-i comunist, spuse Ana, vorbind mai mult în şoaptă. Că e împotriva mareşalului şi a războiului...

— Ce e, ce nu e, pe noi nu ne priveşte! îi tăie vorba profesorul. Fiecare cum îşi aşterne, aşa doarme. Uite-l că acuma e arestat, după ce i-au întors casa pe dos cu zeci de percheziţii... Păi asta ne-ar mai lipsi nouă?

Tăcu. Tremura de enervare. Îşi scoase batista, şi-o trecu uşor peste fruntea îmbrobonată de sudoare, după care se întoarse către Mihai:

— Spune, măi băiete, îndemnă el cu glasul mai potolit, pentru ce ai fost închis? Ce-ai făcut? A fost o condamnare politică?

— Nu, tată.

— Atunci?

— Am să vă povestesc.

— Povesteşte.

— Lasă-l, Vlade, întâi să se spele şi să mănânce, interveni mama grijulie, ştergându-şi ochii cu o batistă. Nu-l vezi în ce hal este? Pielea şi osul...

— Nu, nu pot s-aştept! îi reteză vorba Vlad, aspru. Vreau mai întâi să ştiu cine stă la masa mea... Pe cine hrănesc... pe cine cresc. Eu sunt un om cinstit, drept, n-am cârtit împotriva nimănui. Nu fac politică. Nu m-amestec. Am fost totdeauna supus şi ascultător şi mi-am văzut de treabă, de grijile mele. Aşa am vrut să fie şi copiii mei. Şi, uite-l pe dumnealui!

Vlad Gheorghiu fierbea. Rămase câteva clipe tăcut, îngândurat, cu privirea plecată.

— Ia s-auzim, băiete, zise el într-un târziu, parcă mai domolit. Spune-ne şi nouă ce s-a întâmplat, să-ţi cunoaştem isprăvile. Ai plecat bine îmbrăcat, ca băiatul unui om cu stare, şi iată, te-ai întors zdrenţăros, ca un derbedeu. Haide, dă-i drumul!

În odaie se aşternu liniştea. O rază de soare pătrundea prin geamul acoperit cu fâşii de hârtie lipite cruciş, oprindu-se pe catifeaua albastră a mesei. În perete pendula îşi urma tic-tacul ei monoton, de totdeauna. Mihai privi o clipă cadranul vechi cu cifrele aproape şterse de vreme, voind parcă să-şi adune gândurile şi începu să

povestească. Îi plăcuse viaţa militară. De aceea ţinuse să se facă ofiţer, mai ales că asta fusese şi dorinţa mamei. Cât a învăţat la Bucureşti, lucrurile au mers cum au mai mers. Viaţa ostăşească era destul de aspră, dar s-a obişnuit cu ea. A bătut în marşuri şi teme de luptă câmpul de instrucţie de la Ghencea, lunca Jilava, împrejurimile fermei Costaforu de la marginea Bucureştiului, a mers pe brânci kilometri întregi pe şoselele Măgurele, Giurgiului, Pantelimon... Apoi, într-o dimineaţă, pe când începuse a fulgui mărunt şi des, a venit ordinul Marelui stat major ca prima sută de elevi din efectivul şcolii de ofiţeri, cei care în primele luni se distinseseră şi obţinuseră mediile cele mai mari, să plece pentru a-şi continua studiile militare în Germania. A plecat deci şi el. Au călătorit cu trenul prin Ungaria, Austria, au sosit în sfârşit la Berlin şi imediat, conform unei planificări, au vizitat cu toţii capitala Germaniei, pe care o cunoşteau numai din filme sau din imaginile colorate ale revistei ilustrate „Signal". După aceea, timp de o lună de zile, au fost purtaţi prin cele mai renumite locuri ale războiului, ca să se convingă cu proprii lor ochi de superioritatea armatei germane, căreia, după cum spuneau instructorii nemţi, „i s-au plecat la picioare aproape toate popoarele Europei". Au vizitat, aşadar, linia de fortificaţii Maginot de la graniţa cu Franţa, au ajuns în Paris şi au cutreierat timp de câteva zile străzile acestei capitale cu monumentalele clădiri construite în secolele trecute, la ferestrele cărora fluturau acum steagurile cu crucea încârligată ale armatei germane cotropitoare. Au rătăcit prin Cartierul Latin, admirând clădirea Universităţii Sorbona, au intrat în Panthéon şi au rămas timp de câteva minute în faţa criptelor sub lespedea cărora se odihneau pentru totdeauna Voltaire, Victor Hugo, Emile Zola, Jean Jacques Rousseau şi alte personalităţi celebre. S-au plimbat după aceea pe malurile Senei, unde o mulţime de pictori profesionişti creau şi apoi vindeau pe preţuri de nimic tablourile ca să-şi poată duce zilele de azi pe mâine. În altă zi s-au urcat în turnul Eiffel şi au admirat de acolo întregul Paris, contemplând până departe cu ochiul liber sau cu binoclul clădirile şi pieţele marii capitale a Franţei, de la Place de la Concorde până la catedrala Notre-Dame şi de la rue de Tolbiac ce trece prin periferia de sud până la cartierul Montmartre cu monumentala Église du Sacré-Coeur, alături de care se află gările de nord şi est, despărţite prin marele bulevard La Fayette. Într-o dimineaţă au vizitat şi cimitirul Montparnasse, simetric amplasat, cu alei largi şi cavouri lucrate în stil italian. S-a oprit cu pioasă reculegere la mormântul lui Maupassant, ale cărui nuvele îi plăcuseră foarte mult încă în vremea liceului, la cel al lui Sainte-Beuve, marele critic francez, şi la acel al poetului Baudelaire. Timp de treisprezece zile cât au rămas în capitala Franţei au trecut prin sălile muzeului Louvre, au rătăcit pe marile bulevarde Voltaire, de la Bastille, Bonne-Nouvelle

sau Saint-Germain, au admirat faţada operei al cărei stil le-a amintit de Cercul Militar din Bucureşti... În sfârşit, în ultima zi, au vizitat Hôtel des Invalides, măreţ edificiu construit din ordinul lui Ludovic al XIV-lea, unde se află mormântul lui Napoleon I, pe a cărui lespede au citit celebra frază din testamentul său: „Je désire que mes cendres reposent sur les bords de la Seine, au milieu de ce peuple français que j'ai tant aimé...”[1]

— Dar te-ai plimbat, măi, băiete, nu glumă! spuse Vlad Gheorghiu, aşezându-se mai bine pe scaun, semn că e gata să asculte mai departe.

— Lasă, e bine că a putut să cunoască locurile astea, intră în vorbă mama. A fost o plimbare instructivă...

— Ei, s-auzim mai departe, îşi exprimă nerăbdarea profesorul. Sunt curios să văd cum ai ajuns, unde ai ajuns... asta mă interesează mai mult...

Mihai înclină capul în semn că a înţeles, îşi drese niţel glasul tuşind în pumn şi urmă:

— Chiar în după-amiaza plecării am vizitat Şcoala militară franceză, instalată într-o veche clădire, construită pare-mi-se prin anul 1792, cu o faţadă de aproape două sute de metri lungime, având două etaje şi o curte interioară în care acum se găseau diferite pavilioane ale Şcolii Superioare de Război. Aici se instalase provizoriu comandamentul german şi, încheind vizita prin Franţa, la plecare, adunaţi în careu, am ascultat cuvântarea unui general cu monoclu, care, mai mult ţipând, în răcnete scurte, sacadate, ne-a vorbit despre viitorul nostru şi despre perspectivele ce ni se deschid învăţând sub comanda instructorilor germani, după cum zicea el, „cei mai capabili, cei mai viteji, cei mai culţi”. În încheiere ne-a urat ca, odată încadraţi în armata celui de-al treilea Reich, să ajungem să cucerim şi alte numeroase capitale asemenea Parisului, pe al cărui turn Eiffel, flutura semeţ, la o înălţime de trei sute de metri, steagul cu svastică, simbolul victoriei armatelor lui Hitler...

Mihai povestea cu glas scăzut, egal, subliniind apoi cu o notă de indignare tot ceea ce i se întâmplase mai târziu, după prima lună de aclimatizare cu noile realităţi ale vieţii lui de ostaş în uniformă germană. Filmul amintirilor sale derula cu încetinitorul înfăţişând alte şi alte secvenţe de acum triste, apăsătoare, pline de suferinţă şi mizerie. După „luna de miere”, cum o denumiseră elevii pe cea în care făcuseră pe excursioniştii, au urmat cele mai grele zile din câte au cunoscut. A început instrucţia prusacă caracteristică tuturor cazărmilor germane, în care din primele clipe s-a demonstrat cum poate fi terfelită demnitatea de om. În Germania nimic nu s-a potrivit

---

[1] Doresc ca cenuşa mea să se odihnească pe malurile Senei, în mijlocul acestui popor francez pe care l-am iubit atât de mult (l. franceză, n.a.)

firii lui Mihai. Regimul aspru, inchizitorial şi neomenos al traiului din cazarmă, insultele şi batjocurile care cădeau ca ploaia, ar fi zdruncinat până şi nervii celui mai paşnic om din lume. Pentru o nimica toată erai băgat la carceră, oprit de a ieşi în învoire duminici de-a rândul sau pur şi simplu pus să faci corvezi înjositoare. De pildă, pentru că la o inspecţie, lui Mihai i-a scăpat baioneta din mână, înfigându-se cu vârful în pământ, a fost pedepsit ca zece nopţi la rând să sape pe un câmp dincolo de cazarmă câte două amplasamente de mitralieră, în măsurători regulamentare. În total douăzeci. „Baioneta se înfige în duşman, nu în pământ!” îl admonestase aspru instructorul său, Rudolf, un subofiţer neamţ scund şi îndesat. „Pământul doar se cucereşte!” Altădată, pentru că la conducerea tancului n-a schimbat repede vitezele şi maşina de luptă s-a oprit înclinată pe o pantă, gata să se răstoarne, a fost pedepsit cu cincisprezece nopţi, de la ora stingerii şi până la aceea a deşteptării, să stea în picioare într-o carceră strâmtă de zid, în care nu puteai nici să te răsuceşti pe-o parte. Iar dimineţile i se ordona să spele closetele ofiţerilor germani. „Este încă o onoare pentru dumneata, elev, să speli closetele unor eroi, i se atrăsese atenţia de către acelaşi subofiţer neamţ, instructorul său. Pe viitor, dacă mai greşeşti, vei trece să faci curăţenie la trupă!” După câteva luni de instrucţie, prin bălţi şi păduri, de marşuri lungi şi istovitoare, cu cărămizi în raniţă şi după examenul de conducerea tancului, i s-a conferit în sfârşit şi lui primul grad în armata germană, acela de „gefreiter”. După alte patru luni urma să fie avansat, dar a rămas bun în grad fiind acuzat de îndărătnicie în însuşirea ştiinţei militare germane. Dar nu numai atât. A fost băgat şi la închisoare şi nu i s-a dat concediu de vară pentru a veni în ţară. A fost oprit împreună cu alţi elevi să ajute nişte meşteri zidari la văruirea pe de-a întregul a cazărmii cu ziduri cenuşii şi reci. Iar pentru că într-o zi la prânz, nemulţumit de lăturile pe care le mânca, a vărsat ciorba sub masa unde ospătau ofiţerii, a fost destituit din grad, fiind trimis la obişnuitul stagiu pentru practică în unităţile de pe front, ca simplu elev. Aşa a ajuns Mihai să participe la campania germană din nordul Africii.

Într-o noapte fierbinte, cu aer încins, sufocant, a debarcat cu regimentul lui de tancuri la Bengazi. Au urmat marşuri şi lupte prin nisipurile calde ale Saharei, în diviziile de sub comanda lui Rommel. În lupta de lângă oaza Er-far, schija unui proiectil i-a rănit piciorul, mai jos de genunchi. A fost debarcat de pe tanc şi internat la spitalul de campanie din Tripoli. La 9 mai, mareşalul Rommel, vizitând coasta Mării Mediterane, a trecut prin Tripoli, printre alţii a stat de vorbă şi cu Mihai şi i-a strâns mâna ca unui brav supravieţuitor al crâncenelor bătălii de la Er-far. După o lună a ieşit din spital, dar n-a mai luptat pe tanc şi, până la completa restabilire fizică, a fost trimis înapoi în

Germania, pentru a fi folosit în trupele auxiliare. Astfel a ajuns în detaşamentul de pază al unei uzine de armament. Aci, într-un conflict cu un subofiţer neamţ – în care parcă-l vedea pe instructorul său Rudolf – i-a dat acestuia două palme atât de puternice, încât i-a spart timpanul urechii drepte. Bineînţeles, a fost băgat imediat la închisoare. După câteva zile, pe când era scos la corvoadă, a zărit într-un convoi de deţinuţi ce deserveau uzina cărând cu spinarea lăzi grele de muniţii, pe Leon, un vechi coleg de liceu, fiul evreului Avram Kern, vânzător la o prăvălie în Turnu Severin. După trei zile a încercat să-i strecoare acestuia un bilet prin care-i promitea că o să-l ajute să evadeze. Bileţelul a căzut însă în mâna poliţiei militare germane şi, până la judecare, Mihai a fost trimis în lagărul de lângă Bremen. Credea că aci îşi va avea sfârşitul. Nimănui să nu-i fie dat să trăiască regimul unei detenţiuni sub paza gestapoului german! După zile întregi de planuri, de chibzuinţă, a reuşit să evadeze într-o noapte ploioasă împreună cu un polonez. Desculţ, în haine de căpătat, mergând mai mult pe jos, sau căţărat pe scările şi tampoanele vagoanelor, flămând şi slăbit, dar mereu cu ochii în patru să nu cadă în mâinile urmăritorilor, a ajuns la Oradea, apoi la Timişoara şi de acolo la Turnu Severin...

— Drumul a fost destul de greu, încheie Mihai povestea peripeţiilor sale. Însă mă bucur că vă văd şi că sunt iară lângă dumneavoastră... Ce dor mi-a fost... ce dor... mai ales că aflasem de bombardamentele americane asupra oraşului şi de atâtea luni nu mai aveam nici o veste de aci...

Mihai tăcu, îşi trecu palma peste faţă şi rămase cu capul plecat. Mama plângea încetişor şi-şi ştergea mereu ochii cu batista, privindu-şi printre lacrimi băiatul după care suferise aproape doi ani de zile. Cutremurat de cele auzite, profesorul nu scoase o vorbă multă vreme. Tăcut, bătea cu degetele în catifeaua albastră de pe masă şi se uita gânditor pe fereastră. Judeca lucrurile, chibzuia, făcea presupuneri şi calcula, lua hotărâri, apoi le anula şi-şi frământa în reflecţii chinuitoare mintea, pentru a găsi soluţia cea mai potrivită. Într-un târziu întrebă:

— În ce constă deci gravitatea faptei tale? în aceea că l-ai lovit pe instructorul neamţ sau pentru că ai vrut să-l ajuţi pe fiul lui Avram Kern să evadeze?

— Pentru că l-am lovit pe dobitocul acela, poate nu prea păţeam mare lucru, zise Mihai, cu glas moale. În definitiv, a fost vinovat că a încercat să mă lovească mai întâi el pe mine. Eu m-am apărat... Făceam puţină închisoare şi...

— Atunci?

— Pentru celălalt caz, cu evadarea. Am fost acuzat de complicitate...

— Nenorocitule! izbucni profesorul şi, lovind tare cu pumnul în

masă, se ridică brusc în picioare. Cine te-a pus, nesocotitule, să-ţi pui capul sub sabie pentru altul? Nu-ţi ajungeau belelele tale? Nu-ţi puteai vedea de treaba ta, de necazurile tale, să nu te amesteci în lucruri care nu te privesc?

— Nu, tată, zise liniştit Mihai. Nu te supăra, dar n-ai dreptate. Lucrurile acelea mă priveau. Nu puteam să văd dus la moarte un coleg, un...

— Nu-ţi mai era coleg de patru-cinci ani. A plecat la Cluj...

— N-are importanţă. Mi-a fost coleg. Un băiat nevinovat...

— Dar cine eşti tu să apreciezi dacă era vinovat sau nu? strigă profesorul aproape înăbuşindu-se de mânie. Cine? Ştii tu ce a făcut el? Ştii tu pentru ce a fost condamnat?

— Pentru simplul motiv că este evreu...

— Şi te-ai găsit tu să iei apărarea evreilor?

— M-am găsit, răspunse hotărât Mihai. Dumneata m-ai învăţat să fiu totdeauna om şi să iubesc oamenii. Dar oare nu dumneata ai luat apărarea evreilor cărora le erau devastate casele de către unii elevi smintiţi, îmbrăcaţi în cămăşi verzi? Spune, este sau nu adevărat? Am fost împotriva huliganismului legionar! Ştii bine asta... Acuma mi-am dat seama ce înseamnă şi fascismul...

Profesorul înălţă sprâncenele a mirare, întoarse capul şi o privi întrebător pe nevastă-sa, apoi se uită lung şi stăruitor la Mihai, fixându-l aspru, necruţător.

— Ai început să ai concepţii de răzvrătit, Mihai? zise el, clătinând capul a dojană. Se vede că s-a prins ceva de tine în zilele pe care le-ai petrecut în lagăr printre cei cu asemenea concepţii...

— Orice om cinstit, care ar da la o parte poleiala realităţilor germane şi ar pătrunde adânc în miezul lucrurilor, ar avea fără îndoială astfel de concepţii! vorbi cu aceeaşi hotărâre Mihai. Dumneata, tată, cunoşti doar din ziare viaţa Germaniei. Sau de la cinematograf... Atât. Eu însă am trăit această viaţă. Doi ani de zile am trăit-o. Aşadar, cred că totuşi concepţiile mele au o justificare...

— Şi soră-ta, Dana, o luase razna acum câteva luni cu concepţiile astea, continuă tot aşa de aprins profesorul. S-a apucat să conteste actuala cultură germană, încât era gata-gata să fie dată afară din toate şcolile statului. Noroc că sunt profesor şi am găsit înţelegere printre profesoarele de acolo, colegele mamei. Altfel...

În cameră se aşternu din nou liniştea. În limpezimea tăcerii se desluşea iară tic-tacul pendulei din perete. Vlad Gheorghiu îşi scoase din nou ochelarii şi începu să le şteargă încet lentilele; mama stătea cu capul sprijinit în palme şi-şi privea cu ochii înlăcrimaţi fiul întors din lunga-i pribegie. Toate necazurile prin care trecuse îl maturizaseră, îl făcuseră să fie mai aspru la vorbă, săpaseră cute în obrazul lui tânăr, îmbătrânindu-l cu câţiva ani, îl căliseră, îi conturaseră caracterul.

„Bietul de el, îl compătimea ea în gând. Cum a plecat şi cum s-a întors! Poate că are dreptate...”

— Şi acum, bineînţeles, eşti urmărit de autorităţi, zise tatăl într-un târziu, cu glas molcom, nefiresc pentru fierberea în care se afla.

— Cred că da...

— În cazul ăsta, nu poţi rămâne aici în casă! hotărî el desfăcând larg braţele ca unul care n-are ce face în asemenea împrejurări. Caută-ţi adăpost în altă parte, te ajut şi eu în treaba asta, dar aici în nici un caz nu poţi rămâne. Îmi pare rău, eşti copilul meu, atâta timp m-am zbuciumat şi eu şi mamă-ta să te aflăm lângă noi, însă, dragul meu, nu vreau să am neplăceri de pe urma ta. Văd că eşti destul de dezgheţat la minte. Umbletul prin străini, departe de casă, te-a copt într-un fel. Aşa că judecă şi trage singur concluziile...

— Bine, tată... zise moale, Mihai – şi se ridică pregătindu-se chiar în clipa aceea de plecare. Trei săptămâni am rătăcit în halul în care mă aflu, desculţ, dezbrăcat şi flămând, ca să găsesc la dumneata un sprijin, un adăpost şi când colo... Nu-i nimic!

Se îndreptă spre uşă cu pas hotărât, drept, cu fruntea sus.

— Mihai! dădu mama un ţipăt ca scoasă din minţi şi, repezindu-se îl cuprinse în braţe. Nu, nu pleca! Of, doamne, rugăciunile mele, zbuciumul meu să te văd acasă, lacrimile mele... Nu pleca, dragul meu! Vlad, se întoarse ea, ce, ai înnebunit? Unde goneşti băiatul? Stai, Mihai, dragule, stai şi te odihneşte, te spală, ia şi mănâncă, uite ţi-am adus astea. Pâine, castraveţi, brânză... Nu se mai găseşte nimic în piaţă, trăim şi noi cum putem... şi, după ce că-i viaţa atât de amară ne mai şi duşmănim!

Izbucni într-un plâns năvalnic; apoi prinse capul băiatului, îl strânse la piept, îl mângâie pe părul mare, crescut sălbatic. Cât se chinuise! Cât îl aşteptase! Şi acum să plece? Nu, nu-l va lăsa. Unde să plece? Să rătăcească iar într-o nesfârşită pribegie, ca un câine alungat din curtea stăpânului? Mihai, băiatul ei cel drag? Nu, nu, asta nu se va întâmpla niciodată! Poate că nu e urmărit... şi chiar dacă îl vor căuta, va sta şi el ascuns, cum se aude că mai stau şi alţii fugiţi de pe front şi nu-i va da nimeni de urmă... Se va găsi unde... Se vorbeşte că războiul nu mai ţine mult. Nemţii sunt gata să-şi dea duhul... O da dumnezeu să se sfârşească prăpădul, să fie pace şi linişte, să-şi vadă fiecare de treburile lui. Va pleca băiatul la o facultate, undeva la Bucureşti sau la Iaşi. Îşi va rândui viaţa altfel de cum l-a îndemnat ea. Poate că era mai bine de la început să-l fi ascultat pe Vlad, să nu-l dea la Şcoala militară, să-l fi lăsat să urmeze istoria ca şi el... Poate...

— Copilul meu... Copilul meu...

Profesorul stătea gânditor, cu fruntea sprijinită în palme, copleşit de amărăciune. Parcă totul i se învălmăşea în minte şi nu-şi putea limpezi nici un gând. Nu, nu pentru lagăr îşi crescuse el băiatul. Şi nici să

devină un răzvrătit, un revoluţionar, aşa cum vedea că anumite idei începuseră să-i cuprindă mintea încă fragedă. Visa să facă din el un intelectual de mâna întâi, un om al cărţilor şi al studiilor, preocupat de cercetări ştiinţifice, cu o anumită reputaţie. De aceea îi propusese să urmeze o facultate. Istoria... Şi acum? A ascultat-o pe mamă-sa, s-a dus să se facă ofiţer. S-a întors ca un dezertor, un evadat, urmărit şi fugărit de autorităţi...

În clipa aceea, prin curte se auzi dupăit de paşi, apoi deodată uşa se deschise şi în cameră intră Dana, veselă şi zgomotoasă. Se ferea cât putea de Costel, care se ţinea după ea cu un laţ de sârmă şi vroia s-o prindă de un picior.

— Stai, vrăbioară, stai că te bag eu acuma la colivie! striga copilul înverşunat. Convenise cu ea că, dacă o va prinde, să o închidă în cuşca câinelui de lângă tulpina nucului.

Văzându-şi tatăl stând la masă, cu capul plecat, trist şi abătut, iar mama în picioare, plânsă, cu ochii roşii, umflaţi şi cu un tânăr înalt şi jerpelit pe care-l strângea la pieptu-i, fata se opri deodată în pragul uşii ca electrizată. „Ce se întâmplă aici? se întrebă ea şi cu palma îşi îndreptă părul de pe frunte. Nu cumva...” Mirată, privi spatele străinului, cămaşa lui murdară, ceafa cu părul mare, lăţos, mâna aspră de pe umărul mamei...

— Mihai! dădu ea un strigăt şi, repezindu-se, îşi prinse fratele de gât şi începu să-l sărute repede şi zgomotos. Te-ai întors! Ce bine-mi pare că te-ai întors!

— Da, m-am întors, Dana, şopti el cu glas stins, prinzându-şi sora de amândoi umerii şi privind-o drept în ochi. Însă trebuie să plec...

— Să pleci? întrebă ea mirată şi, plină de nedumerire, aruncă o privire fugară mai întâi tatălui, apoi mamei. Unde să pleci? De ce? Pentru numele lui dumnezeu, s-a întâmplat ceva? Spuneţi-mi şi mie, nu sunt o străină...

— Străin sunt eu, şopti Mihai cu acelaşi glas stins. Străin în casa părinţilor mei...

— De ce, Mihai?

— Sunt fugit dintr-un lagăr german. Sunt urmărit... Nu pot sta aici... Tulbur liniştea tatei...

Dana îşi cuprinse capul cu palmele şi faţa i se făcu albă ca varul. „Va să zică a avut dreptate Valeriu, gândi ea copleşită de durere. Sperase că e numai un simplu zvon, o presupunere. Dar iată că totul era adevărat. Confirma chiar el. E urmărit de autorităţi”... Întinse mâna şi prinse braţul fratelui scuturându-i-l uşor, ca să-l trezească din apatia în care căzuse.

— Dar ce-ai făcut Mihai, de-ai ajuns în lagăr? întrebă şi-l îndemnă să se aşeze alături de ea, pe unul dintre scaunele aflate în jurul mesei.

— Ia mai lasă curiozităţile, domnişoară! i-o reteză tatăl. Mai bine

spune-mi unde-ai umblat de azi dimineaţă de la ora zece? De unde vii în halul ăsta, cu rochia murdară de pământ, cu părul despletit ca o ţigancă? Te-ai uitat în oglindă să vezi cum arăţi?

— M-am uitat! răspunse Dana înţepată. Arăt destul de bine... Sunt frumoasă, am ceva natural...

— Lasă obrăznicia! îi reteză vorba profesorul. O auzi, Ana? Uite, asta e emanciparea de care-ţi vorbeam...

— Dana, se poate să dai un asemenea răspuns? interveni Ana mâhnită. Şi cui? Tatălui tău...

— Am fost la munca de război, mamă, apoi m-am plimbat puţin pe bulevard, se scuză ea, aranjându-şi părul pe frunte. M-a prins după aceea alarma şi, când a început bombardamentul m-am ascuns şi eu într-un adăpost ca toată lumea. După încetarea alarmei, am venit acasă.. Asta-i tot. Ce puteam face? Să trec prin ploaia de bombe?

— Umblăm toţi ca nişte zănatici! vorbi aspru profesorul, săgetând-o pe Dana cu privirea lui rece, de gheaţă. V-am spus că în situaţii din astea grele trebuie să fim toţi la un loc, cad bombele, nu ştim ce se întâmplă...

— E frumos ceea ce spui dumneata, tată, că trebuie să fim toţi la un loc, zise Dana în timp ce cu un pieptene începu să-şi aranjeze cârlionţul de pe frunte în faţa oglinzii. Dar văd că de-abia ne-am adunat şi iar ne despărţim...

— ???

— Degeaba mă priveşti aşa, vorbi fata înţepată, întorcând capul de la oglindă. Mihai îţi tulbură liniştea... cu prezenţa lui. Sunt chiar spusele dumitale.

— Îmi tulbură liniştea cu apucăturile lui răzvrătite.

— Daa? se miră ea puţin ironic, înălţând sprânceana dreaptă. F... f... f... foarte grav... zău...

— Nu te mai scălâmbăi aici că nu-ţi stă bine! o apostrofă tatăl privind-o cu aceeaşi asprime. Am doi copii şi amândoi, în loc să-şi vadă de carte, au început să aibă concepţii... politice. Şi nu numai atât, dar şi o atitudine obraznică...

— Totdeauna copiii seamănă părinţilor.

— Neruşinato!

Zicând acestea, Vlad Gheorghiu se ridică roşu de enervare şi ieşi. Mama privi o clipă în urma lui, apoi se adresă Danei:

— Se poate, fata mea, să vorbeşti astfel cu tatăl tău?

— Presupun cum a vorbit el cu copilul lui, mamă, zise Dana supărată. A umblat atâta vreme să-l găsească şi, când a venit singur, îl obligă să plece, că-i tulbură... liniştea.

— Ei, n-a zis chiar aşa, vorbi pe un ton împăciuitor mama. Are şi el niţică dreptate, dacă stăm să judecăm lucrurile...

Lângă bufet, Costel stătea îmbufnat cu laţul acela în mână, absent

la tot ce se petrecea în casă.

— Ce faci, măi voinicule? îl mângâie Mihai pe cap, după care îl prinse cu două degete de bărbie şi-l privi drept în ochi. Te-ai făcut băiat mare. Mă mai cunoşti?

— Te cunosc. Nu eşti nenea Mihai?

— Da, eu sunt.

— Păi, dacă eşti de ce umbli îmbrăcat aşa ca un ţigan?

— Uite aşa m-am îmbrăcat eu! încercă Mihai să zâmbească şi-l mângâie iar pe cap. Nu-ţi place?

— Nu.

— Bine, o să mă schimb şi o să îmbrac alte haine, conveni el. E bine aşa?

— E bine. Dar sabia mi-ai adus-o?

— N-am adus-o, că n-am găsit una bună, sclipitoare, cum îţi place ţie, zise Mihai zâmbind. Toate erau ruginite...

Costel asculta cu fruntea plecată. Cine ştie ce judeca mintea lui în clipele acelea. Mihai îl privea cu dragoste şi în acelaşi timp cu compătimire: tatăl pe front, nu se ştia nimic de el, iar mama cu mintea rătăcită, bolnavă.

— Da’ un zmeu îmi faci? întrebă Costel nerăbdător.

— Îţi fac.

— Da? Nu mă minţi?

— Vai de mine, se poate? se apără Mihai cu palma pe piept. Sunt un om de cuvânt.

— Uraaa! se bucură Costel şi, zvârlind laţul din mână începu să sară într-un picior. Ce bine c-a venit nenea Mihai! Ce bine! Mă duc să-i spun lui unchiu să-mi dea din biroul lui nişte hârtie groasă...

O zbughi pe uşă în cealaltă cameră, dupăind mărunt pe podele, îmbrâncind şi trântind totul în cale-i.

— Sărmanul de el! zise mama, privind în urmă-i. Ce ştie el? Bine că are un adăpost în casa noastră.

— Trebuie învăţat să nu spună nimănui nimic despre prezenţa lui Mihai, interveni Dana şi, ridicându-se de pe scaun, luă un prosop din scrin şi un săpun de pe bufet, pregătindu-se să se spele. Poate să-l tragă cineva de limbă. Hai, Mihai, tu nu te speli?

— Vino mai întâi să-i pregătim nişte rufe să se schimbe, zise mama şi o prinse pe Dana de braţ. Of, dumnezeule, bine că a venit acasă! Bine că trăieşte şi că-i sănătos...

Trecură împreună în odaia dinspre stradă, închizând cu grijă uşa în urma lor. Rămas singur, Mihai, se aşeză pe scaun, la masa acoperită cu catifea albastră. Se simţea foarte istovit, slăbit, parcă o greutate imensă îl trăgea cu încetul spre fundul unei ape tulburi. Îşi sprijini capul pe braţ în chip de pernă şi stătu aşa un timp, până ce-l cuprinse somnul.

În faţa primăriei oraşului se află un mic parc, cu ronduri de flori mărginite de merişori, cu alei presărate cu pietriş multicolor, cu bănci şi brazi umbroşi. În mijlocul lui se înalţă o veche statuie a împăratului Traian. De-o parte şi de alta a parcului, două străzi late, asfaltate, duc din bulevardul gării în sus, către piaţa oraşului şi hala centrală. Pe aceste străzi, cu faţa spre parc, se ridicau câteva dintre marile şi importantele clădiri ale urbei – instituţii de stat, bănci, hoteluri, restaurante, librării, cafenele, toate distruse acum de numeroasele bombardamente aeriene.

Într-o parte şi alta a primăriei, era locul de parcare a vehiculelor pentru transportul public. În stânga maşinile, iar în dreapta trăsurile. În vremuri de linişte, birjarii, în aşteptarea clienţilor, se adunau ciopor în spatele halei, la bodega lui Diaconescu şi, cu ţoiurile de ţuică în mână, povesteau întâmplări de prin armată, de prin mahalalele unde locuiau, sau se văicăreau că s-a scumpit fânul şi nu se mai găsesc grăunţe pentru cai. Câteodată, bine dispuşi, treceau strada şi, hotărâţi să se mai distreze puţin, se opreau la librăria lui Măldărescu din colţ, lângă zidul căreia Toma, lustragiul, concesionase doi metri pătraţi de trotuar de la stat şi-şi instalase „prăvălia”, singurul de altfel admis să facă ghetele clienţilor mai simandicoşi, aici în centrul oraşului.

Toma era un om scund şi gras, ras în cap, cu faţa măslinie şi fălci mari, lăsate. Nasul puţin ascuţit, ca ciocul unui uliu, ochii negri, mici şi oblici ca şi sprâncenele uşor înălţate şi stufoase îl făceau să semene cu vreun oştean mongol de-al faimosului Gingis-Han, rătăcit de istorie pe meleagurile severinene. Purta pe cap o şapcă de piele maron, pantaloni negri, bazonaţi tot cu piele şi un pieptar cu nasturi alămii, în buzunarul căruia adăpostea un ceas de aur, cu capace frumos ornamentate, prins de un lanţ tot de aur, de care atârna un breloc monogramat. Era mut din naştere. Când încerca să vorbească, îşi însoţea gângăvelile cu gesturi repezite, întinzând mâna, bătându-se cu ea pe piept, făcând diferite semne, într-un cuvânt, căutând să fie cât mai convingător. „Prăvălia” lui era o cutie mare, de lemn, cu două suporturi pentru tălpile ghetelor, vopsită în negru, cu chenare de alamă pe la colţuri. În jur, pe câteva planşe de lemn, avea agăţate felurite perii, mai rare şi mai dese, cu părul mai lung sau mai scurt, iar în cutioare şi sticluţe ţinea tot felul de cremuri, paste şi unsori, trebuincioase meseriei. Era favoritul intelectualităţii liberale din oraş. Ori de câte ori sosea la Turnu Severin câte o personalitate din conducerea partidului, el îşi strângea lucrurile, le lăsa în grija unui vânzător de librărie şi pleca la gară să întâmpine oaspetele. Se înapoia apoi alături de acela, pe centrul oraşului, călcând semeţ şi privind de sus la cei de pe trotuare, de parca era un general ce-şi

trecea în revistă trupele. Ca să-l necăjească, deseori birjarii, sau cei care ieşeau duminica la plimbare şi voiau să se înveselească, profitau de neatenţia lustragiului şi, cu creta, la repezeală, îi desenau în faţa cutiei cu perii şi cremuri, un cerc mare, alb, semnul electoral al „Partidului naţional ţărănesc”, faţă de care Toma avea o nemăsurată aversiune. Când observa treaba asta, lustragiul lăsa clientul să aştepte cu gheata cremuită pe suportul lădiţei, se ridica în picioare şi începea să răcnească şi să ameninţe cu pumnul către birjarii ce stăteau grămadă în colţul opus al străzii şi se prăpădeau de râs; pe ei îi bănuia întotdeauna de necuviinţe. Intra apoi în librărie, cerea o căldare cu apă şi o zvârlea pe trotuar să şteargă creta. Şi, dacă totuşi semnul persista, îşi lua lădiţa, prindea clientul de braţ şi-l ruga mai mult prin semne să se mute cu câţiva paşi mai încolo. Începea apoi lustruitul, tot strigând şi scoţând sunete guturale, ciudate, ca nişte şuierături, înălţând când şi când mâna cu peria în aer, drept ameninţare.

Nu lustruia ghetele orişicui. Când se oprea clientul în dreptul lui, îl măsura mai întâi de sus şi până jos, cercetându-i din ochi îmbrăcămintea (şi deci şi punga) şi numai după aceea, dacă îi convenea, bătea cu peria în lădiţă, îndemnându-l sa pună piciorul pe suport. Avea clientela lui permanentă, avocaţi, doctori, profesori, negustori, şi nu-şi strica crema pe orice ghete sparte şi noroite. Aşa că atunci când, dinspre gară, trecea prin centrul oraşului vreun străin neavizat, un om simplu, în haine ponosite, de pildă cu o papornită în mână, şi vroia să-şi cremuiască încălţările, Toma se ridica în picioare, îl prindea de braţ şi, cu mâna întinsă îi arăta să se ducă la lustragiii mai oropsiţi, ţigani sau coşari, care se înşiruiau, lipsiţi de privilegiile mutului, în piaţă, pe lângă zidul halei. El cu asemenea clienţi nu se încurca...

De când veniseră ofiţerii nemţi în oraş şi aviatorii italieni, numărul „bunei” clientele a lui Toma se mărise. Nu mai prididea cu văcsuitul cizmelor înalte, cu carâmb moale, şi al pantofilor negri de box. Îşi dădea tot interesul să fie pe placul străinilor, pentru că şi ei îi zvârleau în şapcă mai mulţi bani de cât se cuvenea. Însă cel căruia îi acorda cea mai mare atenţie, ostenindu-se să-i facă cizmele lucii ca oglinda, era locotenent-colonelul Hans von Klausing, şeful comandamentului german din oraş, un bărbat înalt, blond, cu faţa pistruiată şi ochelari cu ramă de aur. Klausing se purta foarte elegant îmbrăcat: tunică bine ajustată pe corpu-i de atlet, cu nasturi aurii şi petliţe argintii, pantaloni de şeviot cenuşii, strâmţi la genunchi, dar cu bufa înaltă, cizme negre din cel mai fin box, iar pe cap un chipiu cu partea din faţă a calotei mult ridicată, cu cozoroc mic şi vulturul german cusut în fir de argint. Venea întotdeauna cu maşina, un Mercedes albastru, decapotabil, pe care şoferul o trăgea în faţa primăriei. Cum îl vedea

pe locotenent-colonel că se dă jos şi se îndreaptă către el, Toma se ridica repede în picioare şi-l aştepta cu şapca în mână, în semn de mare respect şi de bună cuviinţă.

Lustragiul îl cunoscuse pe ofiţerul german cu doi ani în urmă, când acesta venise pentru prima dată în oraş. Atunci, ca şi acum, pe geamul unei vitrine a librăriei Victor Măldărescu, din colţul străzii, era lipită o hartă mare a frontului răsăritean, cu mici steguleţe colorate înfipte ici-colo, ce marcau mersul operaţiilor de pe pământul sovietic. De fiecare dată după ce punea cizma pe suportul de pe cutia de văcsuit şi periile lustragiului începeau a umbla repede pe carâmbul de box, Klausing îşi trecea vremea privind prin ochelari harta din faţa sa, prinsă pe geamul vitrinei. O studia în tăcere, liniştit, uneori aplecându-se să vadă mai bine unele localităţi despre care ştia din comunicatele de război că fuseseră cucerite. Se arăta foarte mulţumit de victoriile armatei ţării sale, deoarece în timp ce privea cu stăruinţă linia frontului, începea să fluiere un cântec la modă, bătând totodată tactul cu talpa cizmei pe lădiţa lustragiului într-atât de ritmat, încât aproape că-l împiedica pe acesta să-şi facă treaba.

— *Blitzkrieg!*[2] arăta el lui Toma cu palma înmănuşată steguleţele din jurul Stalingradului. Armata german forte bun! *Ja?*

Faţa sa era numai zâmbet şi într-atât se arăta de mândru încât tot umflându-şi pieptul ai fi crezut că dintr-o clipă într-alta plesneşte vestonul pe el.

— Forte bun: *Ja... Ja...* forte bun...

Mutul îl asculta, dădea repede cu periile să scoată lustrul cizmelor, gângăvind, dând aprobator din cap, privind când şi când înapoi la harta de pe geamul vitrinei.

— Bolşevic kaput. *Fünf* zile, gata! *Fertig! Ja?*

Toma îl privea pe sub sprâncene şi clătina capul a neîncredere. Degeaba îi arăta neamţul degetele răşchirate ale mâinii, numărându-le rar şi apăsat, în timp ce prin gesturi căuta să-i explice cum înaintează armata germană, că Toma tot nu putea fi convins cu una cu două. De opt săptămâni Klausing îi tot arăta degetele mâinii, numărându-i câte zile mai sunt până la înfrângerea armatelor sovietice, dar steguleţele de pe hartă nu se mai mişcau din locul unde fuseseră înfipte. Dimpotrivă, începuseră a se rări. Aşa că într-una din zile, după încercuirea totală a trupelor germane la Stalingrad, când Klausing l-a mai întrebat o dată de ce dă negativ din cap, lustragiul a strâmbat din nasu-i coroiat, arătându-i prin aceasta într-un mod nu tocmai delicat că nu pune temei pe vorbele lui.

— *Warum?*[3] s-a încruntat Klausing şi l-a lovit pe lustragiu cu mănuşa peste cozorocul şepcii de piele.

---

[2] Război fulger (l. germană, n.a.)

[3] Pentru ce? (l. germană, n.a.)

Toma nu s-a pierdut însă cu firea. A lăsat periile jos, a răşchirat degetele ambelor mâini, le-a strâns pumn şi iar le-a deschis aproape de şapte ori, gângăvind supărat şi nemulţumit, arătând neamţului de câte zile îi tot spune că „bolşevik kaput” şi „kaput” nu se vede de fel. Dimpotrivă...

— *Gut!*[4] a zis Klausing, punând mâna pe piept, vădit jignit că un oarecare lustragiu nu pune temei pe vorbele lui, ofiţer al marelui Reich, decorat de două ori cu „Crucea de fier”. *Gut!* Facem pariu. Eu dau la tine ceas aur, bun, *sehr gut!*[5] şi i-a arătat ceasul-brăţară de la încheietura mâinii stângi. Dacă pierde tu dai la mine ceas aur! şi, aplecându-se, a prins lănţişorul de aur ce spânzura de buzunarul vestei lui Toma scuturându-l de câteva ori ca să fie înţeles. *Jawohl?*[6]

Lustragiul şi-a dat cu un gest moale şapca de piele pe ceafă, a stat puţin la îndoială, privind faţa asudată a domnului oberstleutnant, după care, zâmbind de năstruşnica afacere, a dat aprobator din cap, semn că târgul fusese încheiat.

De atunci au trecut aproape doi ani. În dimineaţa aceasta, când Klausing veni iară să-şi văcsuiască cizmele, îl găsi pe Toma în picioare, cu o perie în mână, zgâindu-se cu interes la harta de pe geamul vitrinei librăriei. Lustragiul privea şi clătina capul vesel, bine dispus. Steguleţele se mutaseră atât de mult în ultimul timp către apus, încât de prin aprilie se aflau chiar în preajma Iaşului. Unele se înşiruiau prin Polonia, ajungând răzleţite până aproape de Marea Baltică.

— Ei, *achtung!*[7] zise Klausing şi, bătând cu vârful cizmei în lădiţă, îl avertiză pe lustragiu că e timpul să-şi facă meseria.

Toma tresări şi se întoarse. Văzându-l pe şeful comandamentului german, faţa i se lumină de bucurie. Salută înclinându-se din şale şi înălţă şapca în chip de mare respect. Apoi îl prinse pe ofiţerul german de mână, îl duse în faţa geamului şi-i arătă harta. Situaţia nu era deloc strălucită, aşa cum susţinuse oberstleutnantul, lucru ce-l ştia şi el, mai ales că de la o vreme se arăta foarte nervos şi din nimica toată îi sărea ţandăra. Şi ca să se facă înţeles, lustragiul ciocăni de câteva ori, cu degetul său butucănos, întâi în geamul librăriei, apoi în cadranul ceasului de aur de la mâna ofiţerului german şi, mai mult prin semne şi cuvinte gângăvite, căută să arate că nu va trece mult şi pariul se va încheia în favoarea sa. Dar pe domnul oberstleutnant Klausing îl supără nespus de mult comportarea lustragiului, mai ales că în jurul lor se strânseseră şi vreo câţiva birjari, curioşi să audă discuţia dintre Toma şi ofiţerul neamţ. Cum să fie el luat de mână şi jignit de un ţigan

---

[4] Bine! (l. germană, n.a.)
[5] Foarte bun! (l. germană, n.a.)
[6] Da? (l. germană, n.a.)
[7] Atenţie! (l. germană, n.a.)

valah cu care şi-a permis să schimbe în glumă două vorbe, doar aşa pentru a-şi trece vremea în timp ce-i lustruia cizmele? Să aducă o insultă la adresa armatei germane, cea mai vestită din lume, cea mai vitează, cea mai...

Şi în timp ce Toma continua să-i facă cunoscut prin semne că se apropie sorocul şi că trebuie să intre în posesia ceasului de aur, Klausing, roşu la faţă, smuci mâna într-o parte şi îl plesni peste faţă cu mănuşile.

— *Zigeuner!*[8] exclamă el, făcând aluzie la faţa măslinie a lustragiului şi, întorcându-se plin de enervare, chemă maşina, se urcă şi porunci şoferului să pornească imediat către comandament.

Toma îşi frecă obrazul cu palma, apoi răcnind în gângăveala lui înăbuşită, înălţă mâna în care ţinea peria şi ameninţă în urma lui Klausing, gesticulând şi căutând să se facă înţeles de cei care erau în jur, că el are dreptate şi că ofiţerul neamţ este un pungaş care l-a dus cu vorba că-i va da ceasul în caz că pierde pariul. Şi, înfuriat cum era, intră ca o vijelie în librărie şi peste un minut toată lumea îl văzu în vitrină, călcând peste cărţi, penare, caiete. Se sprijini cu mâna de geam şi nervos, repezit, mută steguleţele ce însemnau linia frontului tocmai prin dreptul Budapestei...

— S-a înfuriat mutul, şi mare lucru dacă n-are s-o păţească! zise Vărzaru, invalidul, care întâmplător asistase la întreaga scenă.

— Ce pot să-i facă, domnule Vărzaru? îl întrebă un tânăr vânzător din librărie care tocmai ştergea cu o cârpă geamul vitrinei. N-a zis omul nimic. Nici nu poate vorbi...

— N-a zis, dar a făcut, răspunse contrariat invalidul. Se poate să ameninţe cu pumnul un ofiţer german? Un aliat de-al ţării noastre? De-al domnului mareşal Antonescu? Cum îşi permite? Şi-acum uite unde a mutat frontul... Păi aici s-a retras armata germană?

— Ajunge ea şi acolo, n-avea grijă. Ţine la fugă...

Toma ieşi în stradă şi, tot mai nervos, începu a opri trecătorii şi a le arăta noua linie a frontului, demonstrând prin degetele ce le răşchira mereu că în puţine zile armata germană va fi definitiv înfrântă şi că războiul se va sfârşi. Dar după un minut, însuşi proprietarul librăriei, Victor Măldărescu, şchiopătând puţin de-un picior, ieşi în stradă supărat şi cu un cârlig trase repede ruloul peste geamul vitrinei.

---

[8] Ţiganule! (l. germană, n.a.)

În aceeaşi după-amiază, profesorul Vlad Gheorghiu se plimba agitat pe unul dintre coridoarele poliţiei, privindu-şi când şi când, cu nerăbdare şi nervozitate, ceasul de buzunar. Pe nişte bănci roase de vreme, scrijelate, aşezate de-a lungul pereţilor cenuşii, murdari, stăteau oameni veniţi aici cu diferite pricini. Vorbeau pe şoptite şi, ori de câte ori se deschidea câte o uşă, urmăreau curioşi cu privirile pe gardienii sau comisarii în uniformă neagră şi cu eghileţi albi ce treceau de la un birou la altul în mână cu dosare, cu hârtii sau îmbrâncind pe câte un beţivan adus la cercetări.

Coridorul era întunecos, luminat de un singur bec ce spânzura de tavanul murdar; între pereţii lui cenuşii stăruia un aer închis, stătut, ce provoca greaţă. Profesorul se retrase lângă o fereastră cu gândul să o deschidă, ca să intre puţin aer curat. Dar, privind jos, în curtea interioară a poliţiei, constată cu scârbă că era plină de balegă. O mulţime de boi dejugaţi, legaţi de loitrele carelor, stăteau tolăniţi în murdăria aceea, mestecând între fălcile lor mari coceni uscaţi.

— Sunt care luate pentru rechiziţie! îl lămuri un bărbat mărunţel la trup, cu faţa întunecată, neras, şi cu haine pătate de uleiuri. Îl văzuse pe profesor că priveşte mirat spre curtea interioară şi găsise nimerit să-i dea această explicaţie. De trei zile stau aici bieţii oameni, nici nu primesc vreun ordin, nici nu-i lasă să plece.

Profesorul înclină din cap în semn că a înţeles dar nu-i răspunse omului şi chiar găsi nimerit să-i întoarcă spatele, socotind că nu-i bine să lege vorbă cu cine se nimereşte. Auzise că pe sălile poliţiei se găsesc totdeauna fel de fel de agenţi, care zicând că sunt împricinaţi ce stau să fie chemaţi la unul sau altul dintre comisari, nu fac altceva decât trag cu urechea, să audă ce se vorbeşte în dreapta sau în stânga despre cârmuitorii statului, despre traiul din ce în ce mai greu, despre război, sau pur şi simplu provoacă ei asemenea discuţii, pentru a trage de limbă pe cei chemaţi la cercetări. Aşa că fără să-l mai bage în seamă pe binevoitorul său informator, plecă cu pas moale către capătul coridorului şi cu aceeaşi nelinişte de mai înainte aştepta să vadă pentru care motiv fusese chemat chiar de şeful poliţiei. „Desigur, cugeta el, trebuie să fie ceva în legătură cu Mihai. Să se fi aflat oare că a venit acasă? Sau poate că e vorba de altceva...”

Deodată, din spatele unei uşi masive, cenuşii, auzi o discuţie aprinsă, cineva strigă: „bolşevicule, puşcăria te mănâncă!” şi nu mult după aceea răsunară câteva palme într-atât de puternic aplicate pe obrazul cuiva, că omul gemu surd şi se prăbuşi răsturnând un scaun sau chiar o masă, nu se putea desluşi bine ce anume. Apoi acelaşi glas, care fără îndoială era cel al comisarului-şef (biroul era al lui – cel puţin aşa informa tăbliţa prinsă pe uşă) strigă: „Anghelescule, fă-i

acte şi trimite-l cât mai neîntârziat la Bucureşti, la Siguranţa generală. De două luni şi jumătate îl ţineţi aici de pomana dracului şi nu scoate o vorbă. Să-l condamne, să-l trimită pe front, să-l împuşte, nu mă priveşte ce-or face cu el, dar să nu-l mai văd aici în prevenţie! Aşa că întocmeşte raportul şi înaintează-l Siguranţei generale.”

După puţin, uşa se deschise şi pe coridor ieşi un om cam de 50 de ani, tras la faţă, cu părul răvăşit şi barba atât de crescută, încât îi dădea o înfăţişare sălbatecă. O urmă sângerie îi înflorise la tâmplă, obrazul drept îi era vânăt şi umflat. Purta haine ponosite, rupte, iar în picioare bocanci mari, grei şi scofâlciţi, cu boturile întoarse. Mâinile şi gleznele picioarelor le avea prinse în lanţuri.

— Domnule Raicu! exclamă deodată Vlad Gheorghiu, zărindu-şi vecinul, nituitor la Şantierul naval şi instinctiv făcu un pas înainte, vrând să pună mâna pe braţul celui arestat, dar imediat amintindu-şi de strigătele comisarului-şef, gândi că nu e bine să-şi pericliteze situaţia, îi întoarse spatele şi vru să se îndepărteze.

— Stai o clipă, domnule profesor! zise Ion Raicu. Ce bine că te văd! Uite pe mine mă ţin în arestul puşcăriei, fără să mă judece... Spune-i, te rog, lui Sandu al meu, că sunt bine, să aibă grijă de casă... De când mi-a murit nevasta...

Oftă şi, cu mâinile prinse în cătuşe, încercă să-şi şteargă sângele ivit în colţul gurii. Fusese arestat chiar în ziua de 1 Mai dimineaţa. Muncitorii Şantierului naval erau adunaţi în hala mare a atelierului de montaj să asculte apelul adresat lor de către un arhitect, subsecretar de stat la „Muncă”. Când unul, Anghel, tâmplar la secţia dulgherie, cunoscut ca unealtă a directorului, dăduse citire apelului şi printre altele spusese că „... anul acesta 1 Mai este umbrit de pătimirea adusă de urgia războiului pe care nu l-am dorit, nici provocat...”, Raicu ceruse să i se explice pentru care motiv mareşalul Antonescu, conducătorul statului, poruncise armatei să intre în război? Cum poate să se spună că „nu l-am provocat”? Acuma, când le-a ajuns cuţitul la os, mai marii ţării caută justificări în faţa poporului, că „n-am dorit război” şi câte şi mai câte...

Anghel, urcat pe o tribună improvizată, la fel ca şi directorul şi maiorul Atanasescu, comandantul militar al şantierului, s-au prefăcut a nu fi auzit replica nituitorului, dar la două ore după sfârşitul adunării, acesta a fost luat pe sus din atelier de către patru poliţişti şi aruncat într-o maşină ce aştepta în faţa clădirii administraţiei. De atunci zăcea în penitenciarul oraşului, supus la nenumărate anchete şi torturi de către zbirii poliţiei.

— Băiatul să-şi vadă de lucru la şantier, urmă Raicu, apropiindu-se mai mult de Vlad Gheorghiu. Şi te mai rog, domnule profesor, să-mi trimită un flanel...

— Hai, hai şi lasă vorba! îl înghionti pe nituitor o namilă de gardian

care fiind ocupat cu aprinderea unei ţigări de la un ţăran ce aştepta pe sală, nu observase la început că arestatul ce-l avea în grijă îşi găsise o cunoştinţă. Iară dumneata, ochelaristule, fă bine şi vezi-ţi de treburile dumitale că acu' raportez la domnu' şef că eşti în cârdăşie cu bolşevicul ăsta!

Vlad Gheorghiu făcu feţe-feţe şi-şi retrase ruşinat capul între umeri, vădit jignit de vorbele necioplitului gardian. Nu cumva îl mai auzise careva în jur? se întrebă el privind roată în toate părţile. Dar oamenii nu luau în seamă, ci priveau cu compătimire după Raicu, ce mergea mai mult înghiontit pe coridorul întunecos, zuruindu-şi lanţurile de la picioare.

„Cine ştie care-i adevăratul motiv al detenţiunii, cugetă profesorul, privind lung după vecinul său. Desigur mulţi, foarte mulţi oameni din oraş şi de prin alte părţi, chiar la sate, discută în mod nefavorabil regimul dictatorial al mareşalului, comentează în fel şi chip situaţia grea din ţară, iar de pe front vin zilnic veşti cât se poate de proaste, mor oamenii pe capete, cu miile, seceraţi de gloanţele mitralierelor şi schijele brandurilor. Vorbesc oamenii, dar o fac cu prudenţă, cu oarecari rezerve. Au dreptate unii, nu se ştie către cine deschizi gura şi cum ţi se interpretează adevăratele concepţii, stările sufleteşti... Dar Raicu, vecinul meu, se arată a fi om hotărât, cu o minte ageră, sclipitoare şi, după câte am auzit, plin de curaj, dovadă că s-a pronunţat deschis împotriva stărilor de lucruri din ţară... Poate că era mai bine să-şi fi văzut de treabă, că uite-l acuma, pătimeşte fără rost, suferă şi el şi copilul, rămas fără nici un fel de sprijin. Aşa se întâmplă când omul nu-şi stăpâneşte la timp pornirile... când nu chibzuieşte îndeajuns înainte de-a face ceva... Ajunge eroul propriei sale tragedii... În ce încurcătură a intrat şi Mihai al meu! Repezit, impulsiv şi necontrolat cum e, iată-l în pragul unei mari nenorociri! Şi după el mă trage şi pe mine... S-au poate că citaţia nu e în legătură cu el... Atunci ce rost are să fiu chemat aici”?

Profesorul se simţea istovit, venise tocmai din comuna Şişeşti, unde era transferat liceul, cale de zeci de kilometri pe jos, cu grijă să fie la ora exactă la poliţie, şi-acum stătea aci de atâta timp fără să-l bage cineva în seamă, neliniştit că nu ştia pentru care motiv fusese chemat. Dar iată că în clipa aceea uşa din faţa sa se deschise şi comisarul-ajutor Anghelescu, burtos, roşcovan, se ivi în prag şi strigă în lungul coridorului:

— Profesorul Vlad Gheorghiu a venit?

— Aici sunt, domnule comisar! tresări profesorul şi veni repede în faţa poliţaiului. Aştept cam de mult...

— Şi ce dacă aştepţi? îi replică tăios roşcovanul, măsurându-l de sus până jos cu o privire aspră. Ce, aici eşti la liceul dumitale unde intri în clasă când sună clopoţelul?

— Mă rog, dar nu cred că tonul...

— Hai, şi lasă gâsca, că nu suntem în parlament să vorbim care cum vrem! răbufni comisarul-ajutor şi părul i se zburli pe dată ca o coamă. Intră aici la domnu şef, că miroase a pârnaie, să ştii. Nu te prea văd bine.

Vlad Gheorghiu simţi că-l cuprinde ameţeala. Nervii îi erau peste măsură de încordaţi. Acesta era personalul poliţiei oraşului? se întrebă el plin de indignare. Oamenii ordinei publice? Cei care vegheau la respectarea legilor ţării? Nu avusese până acum de-a face cu ei, dar nici nu mai întâlnise în viaţa lui asemenea bădărani de tipul comisarului-ajutor. Atitudinea poliţaiului roşcovan, cu faţa parcă pătată de rugină, îl revolta la culme şi simţea că mii de ciocănele îi bat într-una tâmplele, gata să i le spargă. Dar ce putea oare face? Trebuia să sufere orice fel de grosolănie, până ce situaţia lui Mihai avea să se limpezească. Fără îndoială că pentru el îl chemaseră.

— Poftiţi, poftiţi, domnule profesor!

Trecu pragul în biroul comisarului-şef, atât de emoţionat şi în acelaşi timp atât de revoltat, încât se împiedică de carpeta de la uşă, cât pe ce să cadă.

— Încet, încet, că mai ai până a face plecăciuni! îi râse la ureche Anghelescu şi-l prinse zdravăn de braţ, ca să-l sprijine. Să trăiţi, domnu’ şef, a sosit domnu’ profesor! Dumnealui este...

Şeful poliţiei, comisarul-şef Paul Alboiu, înalt şi voinic, cu umerii largi şi gâtul gros, îmbrăcat civil, cu cămaşă albă apretată şi batistă de mătase la haina verzuie, se ridică plin de amabilitate, ocoli biroul şi întinse mâna profesorului, ca unei vechi cunoştinţe, vrând să arate prin aceasta că cei doi ani petrecuţi prin facultatea de drept îi serviseră măcar să cunoască regulile bunelor maniere.

— Îmi pare bine că aţi răspuns chemării noastre, domnule profesor! zise el şi-l pofti pe Vlad Gheorghiu foarte curtenitor să ia loc pe un scaun. De altfel, dacă nu mă înşel, mi se pare că noi ne-am mai văzut o dată...

— Da... ne-am mai văzut, confirmă profesorul şi, fulgerător, îi apăru în minte scena când mai fusese în acest birou în vremea când îi scosese afară din clasă pe elevii îmbrăcaţi în cămăşi verzi.

— Sunt vreo patru ani, dacă nu mă-nşel... urmă amical şeful poliţiei. Dar, mă rog, n-are importanţă... Anghelescule! se întoarse el către roşcovan, adă încoace băiatule, dosarul cu chestiunea. Apoi, adresându-se profesorului, găsi cu cale să adauge: sunt câteodată în viaţă lucruri neplăcute, stimate domnule profesor, dar de, noi ca oameni ai legii, trebuie să le executăm, că şi noi, vedeţi dumneavoastră, suntem nişte ostaşi credincioşi ai conducătorului, la fel ca cei ce luptă pe front...

Alboiu zâmbi încântat de comparaţia găsită. Obrazul alb, proaspăt

ras fu învăluit pe dată de-o lumină blândă, binevoitoare, prietenoasă. De altfel era cunoscut pentru amabilitatea ce-o arăta orişicui, chit că în spate înjura fără oprelişti, făcându-i pe toţi porci şi smintiţi ce-i tulbură ordinea publică şi-l aduc în situaţia să aibă necazuri cu mai marii lui de la Bucureşti.

În oraş vroia să fie remarcat ca un neîntrecut cavaler al eleganţei. Câte belele nu erau pe capul croitorilor! Iar dimineţile pierdea minute în şir în faţa oglinzii – îşi aranja haina, batista din buzunarul de la piept, potrivea cravata sau îşi masa pielea în jurul ochilor să nu capete creţuri care trădează mersul spre bătrâneţe.

Acum, cu un gest elegant, studiat, luă dintr-o cutie de pe birou o ţigară, o aprinse, ţăcănind scurt bricheta şi, lăsându-se alene pe spătarul scaunului, cu privirea aţintită în tavan, dădu drumul spre înalt rotocoalelor de fum alburiu. Amintindu-şi însă că are un musafir, se scuză repede şi-l servi îndată şi pe profesor, întinzându-i cu o politeţe exagerată cutia.

— Vă rog să mă iertaţi, îşi ceru el afabil scuze, însă m-am luat cu vorba şi... Serviţi, vă rog, domnule profesor. Ţigări „4 Mai” din Ada-Kaleh...

— Mulţumesc, nu fumez! zise Vlad Gheorghiu şi, scoţând batista din buzunarul hainei, îşi tampona de câteva ori fruntea îmbrobonată de sudoare.

— E mult mai bine că nu fumaţi, domnule profesor, constată şeful poliţiei şi închizând capacul cutiei de ţigări se lăsă iar leneş pe spătarul scaunului tapisat în piele. Aveţi sănătatea asigurată. Uite, eu de pildă, am avut plăcerea să cunosc alaltăieri prin domnul colonel Klausing pe un doctor german, om eminent. Trecea către Bucureşti şi de acolo mai departe spre front. Ştiţi ce mi-a spus? Că tutunul nu numai că dă un mare număr de bolnavi de plămâni, dar zdruncină foarte serios şi sistemul nervos. Ori, pentru un intelectual cum sunt eu sau dumneavoastră... a, uite, a venit Anghelescu. Hai, băiete, hai trap...

Poliţaiul roşcovan, cu faţa parcă pătată de rugină, intră şi puse pe masa comisarului-şef un dosar cenuşiu, legat cu şnur tricolor. Apoi, observând un gest al superiorului său, se retrase, închizând cu zgomot uşa în urma lui.

— Aşaaa! făcu comisarul-şef, dezlegând încet şnurul colorat şi deschizând coperta dosarului. Să vedem cum devine, vorba ceea, cazul cu... macazul!

Luă una câte una hârtiile, le duse sub ochii săi negri, afundaţi în grăsimea obrajilor buhăiţi şi le citi cu o atenţie exagerată, ca şi cum în clipa aceea ar fi luat pentru prima dată cunoştinţă de conţinutul lor. După fiecare citire, scotea câte un sâsâit printre buzele-i mari, unsuroase, clătinând capul a nemulţumire, de parcă era nevoit să facă

o treabă împotriva voinţei lui, dar n-are încotro şi-şi dă silinţa ca lucrurile să iasă cum trebuie.

— Uite despre ce e vorba, domnule profesor... zise el într-un târziu, lăsând ultima hârtie să-i cadă pe birou. Ia să auzim ce veşti mai aveţi de la băiat, de la Mihai, care-i plecat sa facă şcoala militară în Germania?

Vlad Gheorghiu se aştepta la o asemenea întrebare. Ca să câştige timp pentru a ticlui un răspuns cât mai verosimil, scoase ochelarii şi cu batista începu să le şteargă lentilele. Simţea cum cu încetul îl învăluia o căldură ameţitoare, ce-i dădea o stare de nelinişte deosebită. Nu se gândise niciodată că la vârsta aceasta, când prin propriile sale strădanii îşi făcuse o carieră destul de onorabilă, ar putea fi chemat la interogatorii în birourile poliţiei. Şi pentru ce? Pentru o nesocotinţă a lui Mihai, pentru un teribilism care avea să-l coste poate chiar viaţa?

— Vă ascult, domnule profesor! insistă comisarul-şef, potrivindu-şi batista albă în buzunarul de la piept.

— M-aţi întrebat ce veşti am de la băiatul meu? întrebă Vlad Gheorghiu, vădit încurcat, în timp ce-şi punea ochelarii. Păi... cum să vă spun, nu mai ştiu nimic de el de aproape un an de zile. După o tăcere atât de îndelungată, bineînţeles că m-am neliniştit şi am început să fac unele întrebări pe la oficialităţile competente. Am fost pe la comandamentul german, pe la regimentul de infanterie, apoi m-am dus la Bucureşti, la legaţia germană. Nimeni însă nu mi-a putut da vreo explicaţie edificatoare în privinţa fiului meu. Prin urmare m-am resemnat, gândind că poate a căzut în vreo luptă sau poate că e prizonier... Aşa că de un an nu mai ştiu nimic...

Tăcu şi-şi plecă fruntea, privind pălăria pe care o învârtea în mână, fără astâmpăr. Va fi observat oare comisarul-şef că minţise? se întrebă. Nu cumva ei ştiu că Mihai a venit de aproape o săptămână în oraş, că stă ascuns în casă, şi pândesc doar momentul potrivit să pună mâna pe el? Dar dacă ştiu – chibzui profesorul – atunci ce rost mai mare această invitaţie la poliţie, ce rost mai au aceste întrebări, aceste suspiciuni?

— Deci, de un an de zile nu mai ştiţi nimic... încheie şeful poliţiei şi începu să bată toba pe tăblia biroului cu degetele-i butucănoase ca nişte cârnăciori. Mda... foarte interesant...

— Da, nu mai ştiu nimic, întări profesorul, privindu-l cu oarecare teamă pe comisar.

Şeful poliţiei rămase câteva minute pe gânduri, privind afară în stradă prin geamurile înalte, mărginite de draperii grele de pluş, vişinii; apoi, ca şi când ar fi găsit chiar în acele clipe soluţia, plescăi din buzele-i groase şi zise:

— Păi, domnule profesor, dacă nu mai ştiţi nimic de fiul

dumneavoastră de un an de zile, vă rog să scrieţi lucrul acesta pe o bucată de hârtie... Uite, trase el sertarul, am aici o coală albă, poftim toc şi...

— Cum s-ar spune, să dau o declaraţie?

— Da, să daţi o declaraţie, întări şeful poliţiei, privindu-l oarecum cu mirare. Ce vi se pare anormal în treaba asta? Aici, la noi, domnule Gheorghiu, se dau sute de declaraţii zilnic, pe baza lor facem cercetările, opiniem acuzaţiile... mă rog, într-un cuvânt ne facem meseria.

Profesorul rămase tăcut, gânditor, fără să ştie ce să răspundă.

— E ca şi cum, urmă Paul Alboiu, dumneavoastră aţi scoate un elev la tablă şi l-aţi pune să vorbească, de pildă, despre luptele dintre daci şi romani, nu-i aşa? râse el, dezvelindu-şi dinţii mari, îngălbeniţi de tutun. Ce-ar părea anormal unuia şi altuia, că dumneavoastră scoateţi un elev la lecţie? Vă faceţi doar meseria de fiecare zi...

Tăcut, profesorul luă coala de hârtie, tocul şi călimara de pe biroul şefului poliţiei şi se retrase la o măsuţă din colţul încăperii, pregătindu-se să scrie. Îşi mai luă odată ochelarii de pe nas, le şterse lentilele, privi apoi lung peniţa cam uzată a tocului, după care rămase nemişcat în faţa foii de hârtie de parcă s-ar fi aflat înaintea unei teze ale cărei probleme dificile cereau multă chibzuială. În acest timp telefonul zbârnâi lung, strident, umplând odaia cu glasul lui de alarmă. Şeful poliţiei ridică cu un gest leneş receptorul şi-l duse la ureche, lăsându-se moale pe spătarul scaunului înalt, tapisat în piele.

— Ce-i, Anghelescule? întrebă el, plictisit. Ia cântă, zmeule, să te-aud. Cine, mă? Toma, lustragiul? Dă-l dracului, lasă-l liber că nu facem nimic cu el. Mă, nu auzi ce-ţi ordon eu? Lasă-l liber, dă-l în mă-sa! Ei, cum să fie acuzat că a înjurat Germania, când el e mut, nu scoate două vorbe! Păi, vezi? Ne facem de râs, Anghelescule... Dă-i vreo două să ştie că a trecut pe la noi şi apoi fă-i vânt în stradă. Aşa, zmeule!

Paul Alboiu trânti receptorul în furcă, apoi după ce-l privi câteva minute pe profesor cum scrie aplecat asupra hârtiei, se ridică de la birou şi trecu la fereastră să vadă cine mai trece pe stradă. Trotuarele erau aproape pustii. Prăvăliile care mai rămăseseră în picioare aveau obloanele trase. Un bragagiu, om bătrân cu barbă albă şi fes roşu, vindea unui preot o sticlă de limonada. O femeie tânără, cochetă, cu fustă strâmtă şi pantofi ortopedici, înalţi, trecea grăbită prin umbra castanilor, îndreptându-se către primărie. „Doamna colonel Dona, îşi zise Paul Alboiu, tresărind. Să văd ce-a făcut aseară la nevasta farmacistului la poker”. Vru să se aplece peste pervaz, să strige după ea, dar tocmai atunci telefonul zbârnâi iar şi comisarul-şef renunţă. Cu pasul lui greoi, ca de urs, porni către birou şi ridică receptorul:

— Ce mai vrei, mă? Ia cântă! Cum? Vorbesc eu cu primarul, n-avea

tu grijă. Desigur, în seara asta. Spune-i lui Graff să-şi care făina la moară cu ce ştie şi mâine să zvârle pe piaţă câteva sute de pâini, că dacă nu, îl văd cam albastru. Ce spui? Nu, nu putem. Carele astea le-am agăţat prin piaţă cu rechiziţie şi le trimitem chiar în noaptea asta la moara Bistricioara tot pentru ca să aducă făină. Aşa, zmeule... Iar mâine dimineaţă în zori mai scoate două-trei echipe de gardieni în piaţă şi mai puneţi mâna pe vreo zece-cincisprezece care. Vin ţăranii cu lemne, cu fân şi oale; să lase dracului marfa şi să vină la cărăuşie. Altfel n-avem pâine în oraş. Ai înţeles, zmeule? Gata, executarea!

Zicând acestea, aruncă degajat receptorul în furcă, îşi potrivi bretelele pantalonilor pe pântecu-i voluminos, după care se aşeză în scaunul tapisat în piele. Luă ţigara de pe marginea scrumierei şi o vârî în colţul gurii, privindu-l pe profesor prin ceaţa fumului, cu ochii micşoraţi, lung şi stăruitor. Vlad Gheorghiu tocmai se ridicase în picioare şi recitea încă o dată cele scrise, stând cu capul aplecat asupra hârtiei.

— Gata, domnule profesor? întrebă pe un ton foarte politicos şeful poliţiei şi întinse mâna să i se dea hârtia.

— Gata. Am scris cele ce am ştiut...

— Foarte bine, zise Paul Alboiu, netezind hârtia cu palma. În câteva zile noi vă vom dovedi dacă ne-aţi spus adevărul sau nu.

— Ce trebuie să înţeleg prin afirmaţia asta? se arată neliniştit Vlad Gheorghiu.

— Ce doriţi. Cugetarea dumneavoastră e liberă, zâmbi şeful poliţiei. Poate că vă vom ajuta noi să căpătaţi unele veşti despre fiul dumneavoastră.

— Mă rog...

— Sunteţi liber şi vă mulţumim pentru vizita făcută.

Vlad Gheorghiu se înclină în semn de salut, deschise uşa şi ieşi pe coridorul întunecos şi murdar trecând cât mai repede pe lângă oamenii necăjiţi ce-şi aşteptau rândul la audienţe.

Ajuns în strada, respiră cu nesaţ aerul curat al după-amiezii aceleia de vară şi porni încet, cu pas măsurat, către casă. Era copleşit de gânduri. Îl neliniştea foarte mult venirea lui Mihai acasă. Stătea, ce-i drept, ascuns, într-atât de ascuns, încât nici de dinapoia perdelelor nu îndrăznea să privească în stradă. Dar până când avea să dureze situaţia asta? Dacă într-una din zile poliţia ar face pe neaşteptate o percheziţie, nu l-ar găsi oare acolo? Şi atunci o să se işte scandal, tărăboi, agenţii o să-i aresteze pe toţi ai casei şi numai bine tot prestigiul lui de om paşnic, aşezat, se va spulbera. Mergea pe stradă ocolind mormanele de moloz şi zidurile căzute ale caselor bombardate şi tot gândind parcă îşi asemuia propria situaţie cu aceea a vecinului Raicu, în curtea căruia aproape în fiecare lună veneau dimineaţa, seara sau la miez de noapte poliţişti repeziţi şi obraznici, care fără nici

o introducere începeau, aşa-zisele „percheziţii fulger”. De după garduri, sau de dinapoia ferestrelor cu perdelele lăsate, oamenii priveau cum agenţii îl înghionteau pe Raicu urcându-l cu forţa într-o maşină sau cum Sandu, băiatul lui, era pălmuit pentru diferite pricini. „Să ajung să am o asemenea situaţie în familia mea? se întreba contrariat profesorul, chiar revoltat de încurcătura în care-l băgase Mihai, fără voia lui. Asta nu, niciodată. Asemenea lucru nu se va întâmpla. Voi discuta cu el chiar în seara asta şi-i voi porunci să părăsească imediat casa. Nu vreau ca pentru actele lui necugetate să mă expun tuturor brutalităţilor celor de la poliţie...”

11

Caporalul Tudor Dincu intră în cancelaria companiei şi rămase în picioare lângă uşă. Înalt, slăbuţ, cu faţa trasă şi ochi căprui, blânzi, era îmbrăcat în nişte haine militare largi şi mototolite de parcă atunci le scosese de la etuvă. Pantalonii aveau bazoane de foaie de cort, iar moletierele scămoşate erau într-atât de scurte încât nu treceau mai sus de glezne.

La o masă cu tăblia veche, scrijelată, pătată cu cerneală violetă, pe care se aflau mai multe dosare şi nişte imprimate, stătea plutonierul major Petre Grădinaru, un om scund şi îndesat, cu obrajii roşii, bucălaţi şi cu mustaţa tunsă scurt din foarfecă. Şapca, cu calota slinoasă, decolorată şi cozorocul spart, şi-o ţinea dată pe ceafă. După urechea dreaptă aşezase o ţigară „Mareşal Antonescu”, s-o aibă mai la îndemână, ca s-o aprindă după ce mai termina cu treburile. Acum n-avea nici măcar timp să tragă un fum, într-atât era de ocupat. Era şeful magaziei de armament, ţinea şi locul comandantului la compania depozit numită şi companie de garnizoană, pentru că sublocotenentul Victor Ganea era plecat într-o detaşare, iar de dimineaţă îl chemase colonelul Predoiu, comandantul P.S. al regimentului de infanterie, şi-i ordonase să facă ce-o şti, dar să se ocupe şi cu aprovizionarea cu furaje pentru cai, că mor cu zile în grajd. Subofiţeri sunt puţini la P.S., toată lumea e pe front, iar cei care au rămas aci scăpaţi ca prin urechile acului de vitregia războiului, să facă bine şi să muncească cât şapte, că de nu, intră şi ei în primul batalion de marş pentru frontul de la Iaşi. „Situaţia e delicată, Grădinarule, îi spusese în dimineaţa aceea colonelul în biroul său. Frontul cere oameni şi nu ştiu cât om mai putea ţine frontul ăsta, că cei de la mobilizare n-au pe cine mai trimite. Aşa că să te împărţi într-o sută de locuri şi să faci treabă. Eşti om bătrân, cu experienţă, nu mă îndoiesc de capacitatea ta. De altfel, te-am şi propus pentru gradul de adjutant.” „Să trăiţi şi să vă dea dumnezeu sănătate, dom’ colonel!” luase el poziţie de drepţi, bâlbâindu-se din pricina emoţiei ce-l cuprinsese pe dată, că nu se aştepta la o asemenea veste. I-auzi, adjutant, acum când mai avea trei ani până la pensie! „Şi să vă văd şi pe dumneavoastră general de brigadă sau chiar pe undeva pe la Corp”... „Bine, bine, hai, du-te şi să te văd zorind ca o sfârlează!”

— Alo, unu! Alo, unu! ţipa el acuma în receptorul telefonului de campanie pe care-l ţinea strâns în palma asudată. Alo, unu! Mă, n-auzi, mă, fir-ai al dracului cu mămiţica ta de mârlan, că dormi pe tilifon... Alo, unu! Alo, unu!

Învârti nervos de manivela aparatului, apoi începu din nou să strige în receptor, cu sudoarea şiroindu-i pe frunte, lovind mereu cu pumnul în masă, de parcă telefonistul de la celălalt capăt al firului l-ar fi putut

vedea şi s-ar fi speriat pe dată.

— Ia uite a dracului de treabă, acuma se face noapte şi eu n-am putut intra în legătură cu ăia de la Ergheviţa, vorbea el de unul singur, enervat peste măsură. Mă gândisem la vremea prânzului să mă duc până acolo, dar mi-am zis că aranjez treburile prin tilifon şi uite acuma nici n-am plecat şi nici tilifonul nu cuvântă. Ei, anafura mamii lui de mârlan, că ăştia de la transmisiuni toţi e tehnicieni, dar la treabă dau dosu, nu-s în stare să stea lângă un tilifon!

Trânti cu putere receptorul şi, zărindu-l pe caporal lângă uşă i se adresă aspru:

— Ai venit, mă?

— Am venit, dom' major.

— Păi de ce nu spui c-ai venit? se stropşi Grădinaru la el. Aştepţi să te văz eu ca pe-un general? Tu nu ştii cum cântă regulamentul? Militaru vine, se prezintă şi raportează!

— Eraţi ocupat, dom' major, încercă caporalul să se apere. Şi n-am îndrăznit...

— Eram, că uite, ai dracului de mârlani nu stau lângă tilifoane, stau cu ochii aiurea, zgâiţi pe pereţi, şi soneria sbârnâie dar ei dorm, dormir-ar somnu ăl lung să-l doarmă! Toţi învârtiţii au rămas la P.S., dar treabă nu fac şi colo-n război moare floarea mândră a ţării, cum spune cântecu...

Caporalul Tudor Dincu nu răspunse. Poate că plutonierul major Grădinaru făcea aluzie şi la el, pentru că fusese reformat şi datorită unui certificat medical pe care-l obţinuse cu mare greutate – în civilie, ca meseriaş turnător înghiţise mult praf de plumb şi se îmbolnăvise de plămâni – reuşise să rămână în ţară şi să nu plece nici măcar o zi pe front.

— Acuma, tu ce ai să raportezi?

— Păi, dom'major, n-aţi ordonat dumneavoastră să viu când s-o însera, că mă trimiteţi nu ştiu unde?

— Aha! îşi aminti deodată Grădinaru, da, ai dreptate. Du-te, măi băiatule, la sergentul major Găluşcă, la aprovizionare, şi spune-i să-ţi dea ce l-am rugat eu, după care dai fuga acasă la mine şi duci cocoanei pachetul. Ai înţeles, mă?

— Am înţeles, dom'major.

— Gata, trap, băiete!

— Zic să se întunece mai mult, dom'major, propuse caporalul. Ştiţi, e mai bine...

— Ai tu treabă cu vreo gagică pe camuflaj? râse plutonierul major, dezvelindu-şi cei patru dinţi de aur din faţă. Mă, pezevenghiule, lasă că te-am cam mirosit eu că umbli lelea prin oraş...

— Nu umblu, dom'major...

— Lasă, lasă nu te-ncontra cu mine la vorbă că-s vulpe bătrână, sa

ştii!

— Se poate, dom'major?

— De *par ecsampl* unde-ai stat alaltăieri toată dimineaţa?

— Păi n-a fost alarmă aeriană şi bombardament, dom'major? se apără caporalul. Puteam veni aşa, prin prăpădul ăla?

— Să fi venit, mă, c-aşa-i stă bine unui melitar viteaz, spuse Grădinaru patetic şi luă iar în mână receptorul. Prin ploaie de şrapnele, cu toţi ne-am avântat... cum spune cântecu. Îl ştii?

— Nu-l ştiu, dom'major...

— Păi, vezi, se cunoaşte că n-ai fost în compania mea de recrute. Că dacă ţi-ar fi intrat sfânta disciplină în oase de când ai învăţat a pune molitieru, acuma erai melitar cu scaun la cap. Dar eu stau aicea şi-mi omor sănătatea cu situaţii peste situaţii, pune mârlanii la ordinar, scoate-i de la ordinar, fă efectivu, caută răspândirile, aleargă la compania depozit, du-te încoace, du-te-n colo şi furieru meu lelea prin oraş...

— N-am umblat lelea dom'major, m-aţi învoit dumneavoastră, v-am spus că mă duc acasă la dom'colonel Predoiu să lucrez mai departe la instalaţia pompei.

— Mai ai mult de lucru acolo?

— Mai am, dom'major, că nu găsesc tot ce-mi trebuie. Am fost pe la noi, pe la Atelierele C.F.R. să fac rost de nişte ţeavă, dar de câte ori mă duc nu găsesc pe nimeni să stau de vorbă. Toată lumea îi pe câmp ascunsă de frica bombardamentelor...

Caporalul, meseriaş turnător, era folosit de ofiţerii şi subofiţerii „părţii sedentare" a regimentului pentru diferite servicii pe la casele lor. El se arăta săritor la orice treabă şi se îndeletnicea cu de toate, numai să-şi facă drum în oraş unde conducea munca ilegală a organizaţiei U.T.C. locale. Repara instalaţii sanitare, robinete de apă, biciclete, făcea pe vopsitorul, pe zugravul, desfunda canale, repara garduri, într-un cuvânt tot ce i se cerea. De două luni se apucase să sape un puţ american înapoia casei colonelului Predoiu, cu scopul de a instala o pompă să tragă apă, deoarece în oraş conductele fuseseră sparte din cauza bombardamentelor. Avea cam tot ce era necesar ca material, dar înadins întârzia cu terminarea lucrării, ca să aibă mai departe motiv să iasă cât mai des în oraş. Uneori, când în adevăr săpa puţul, din curtea colonelului Predoiu, umbla îmbrăcat militar, alteori nici nu da pe-acolo, ci trecea repede pe acasă şi-şi punea în grabă hainele civile pentru ca, participând la şedinţele organizaţiei, să nu i se poată identifica de către utecişti locul de muncă.

— Şi azi ai umblat tot după ţeava aia? întrebă într-un târziu Grădinaru, zdrobind cu coperta unui registru o muscă ce umbla mereu peste hârtii.

— Tot, dom'major.

— Îmbrăcat ţivil?

— Nu, dom’major, nu m-am îmbrăcat civil.

— Mă, minte sergentul major Găluşcă? înălţă Grădinaru sprâncenele, fulgerându-l pe ostaş cu privirea. Hai, minte un domn subofiţer?

— Nu zic că minte, dom’major, dar poate m-o fi confundat cu altcineva. Că oamenii, de, mai seamănă între ei.

— Cică te-ar fi văzut îmbrăcat ţivil şi beleai ochii la o casă să vezi cum arde.

— Nu-i adevărat, dom’major, n-a ars nici o casă p-acolo pe unde am umblat eu...

— N-a ars... N-a ars... bombăni supărat Grădinaru, dar ardea ficaţii-n mine aicea, că nici cheia de la magazie n-ai lăsat-o. Ehei, de-aia-i bine ca mârlanu să nu facă armata lângă casă, toată ziua cere învoire sau dacă nu, iese la raport să fie descazarmat. Ca să umble cu muierili sau gagicili prin oraş...

— Am fost în misiune, dom’major.

— Lasă că ştiu eu misiunea ta. Lucrezi ce lucrezi la dom’colonel şi pe urmă, gata cu muierili...

Tăcu, învârti nervos de câteva ori de manivela telefonului de campanie de pe masă şi începu iar să răcnească, cu faţa congestionată şi ochii bulbucaţi, parcă gata să-i sară din orbite:

— Alo, unu! Alo, unu! Fir-ai al dracului de batalionu unu, cu tilifonistu tău ăl adormit, să fie cu mumă-sa şi cu tat-su şi cu tot neamu lui de mârlan! Alo, unu! Alo, unu! Unuuu!

Ridică ochii către caporal, îl văzu şi se stropşi la el:

— Ce faci, mă? N-ai plecat?

— Credeam că mai aveţi ceva, dom’major.

— Am draci, aia am! zise el aprins, cu glas răguşit. Hai, stânga-mprejur, şi dă-i drumu că aşteaptă cucoana mea pachetu!

— Am plecat, dom’major, dar să ştiţi că trec şi pe la un meşter de la ateliere, să fac rost de nişte şuruburi pentru pompa lui dom’colonel. Întârzii puţin...

— Bine, du-te! Ai grijă însă, să nu spui nimănui ce-i în pachet, ai înţeles, mă?

— Am înţeles, dom’major.

— Gata, executarea!

Casa plutonierului major Petre Grădinaru era situată în marginea de nord-est a oraşului, la periferie, aproape de câmpul de instrucţie al regimentului. Era o clădire nu prea înaltă, dar frumoasă, formată din cinci camere mari, luminoase, cu gard de piatră şi şipci vopsite în verde. O grădină în faţa casei, cu trandafiri şi globuri colorate înfipte în beţe ici-colo printre rondurile cu flori completau liniştitul decor. Din

poarta casei, ziua se zărea departe câmpul întins pe care păşteau oile sau care era folosit de soldaţi pentru instrucţie.

Când caporalul ajunse aci în cartier, se întunecase de-a binelea. Casa era cufundată în beznă, la fel ca toate cele din jur. Ostaşul ducea sub braţ un pachet destul de voluminos, cu carne, macaroane, pâine de război şi ceva marmeladă. Nu-l găsise la aprovizionare pe sergentul major Găluşcă, dar în schimb un soldat, ajutorul acestuia, care ştia despre ce e vorba, îi pregătise în grabă pachetul şi în mai puţin de cinci minute Dincu se aşternea la drum către oraşul ce se cufunda tot mai mult în întunericul nopţii.

Bătu în poartă, dar nu-i deschise nimeni. Mai bătu o dată de data asta mai tare. Un câine din vecini începu să latre şi imediat îi ţinu isonul un altul de peste drum. Caporalul aşteptă câteva minute să se ivească cineva în verandă şi, dacă văzu că nu se arată nimeni, deschise poarta şi intră în curte. Trecu de-a lungul verandei, călcând pe pietrişul aleilor şi, după ce ocoli casa, ajunse la uşa din dos, care da spre bucătărie. Ştia rostul pe aici, o cunoştea şi pe doamna Florica – Fifi, cum i se spunea în intimitate – soţia plutonierului major Grădinaru, că doar fusese de nenumărate ori, ba să repare un comutator electric sau clanţa la o uşă, ba să schimbe vreun burlan spart sau vreun bec ars. Intră deci într-un coridor întunecos şi deschise o uşă. Făcu un pas, doi şi podelele prinseră a scârţâi. Deodată, în cealaltă cameră se auziră şoapte, somiera patului scârţâi zgomotos, semn că cineva se ridică grăbit de pe ea, un pahar se sparse în cioburi şi Dincu, rămas locului în aşteptare, desluşi glasul sergentului major Găluşcă mai mult şoptit:

— Fir-ai al dracului de pahar, să fii! Fifi, tu stai liniştită aici, nu te mişca, că văd eu cine e...

— O fi Petrică...

— Boşorogul tău? Ăla-i plecat de la amiază la Erghevişa, altfel nu veneam eu...

— Atunci cine-o fi?

— Umblă bagabonţii după furtişaguri, când se lasă noaptea, c-aşa-i în timpul bombardamentelor, nu-i lumină, nu-i nimica... Stai că văd eu...

O brichetă scapără dincolo şi la flacăra ei, prin geamul cu perdeluţă transparentă, caporalul zări pentru o clipă capul sergentului major, cu părul răvăşit, care se tot apleca şi se ridica de parcă ar fi căutat ceva pe jos, în timp ce umbra mărită se proiecta destul de bine pe geamul uşii ca pe un ecran. Dincu nu mai stătu locului, se întoarse, vru să plece, dar uşa acelei camere se deschise şi sergentul major întrebă somnoros:

— Cine-i acolo? Hei, nu se aude? Cine-i?

Caporalul nu răspunse. Stătu o clipă rezemat de perete, să nu fie

văzut, apoi când după câteva minute totul se linişti, lăsă pachetul pe o masă ce se afla în coridor şi ieşi repede în curte. Şi tot aşa de repede trecu pragul porţii şi plecă pe strada cufundată în beznă către marginea oraşului. „Al dracului om Găluşcă ăsta, zise el în gând, zorind să fie la ora fixată într-un anumit loc numai de el ştiut. Cu mâna ţeapănă lemn şi tot îi arde să se dea la nevasta majorului. Mi se pare că porcul ăl bătrân cam ştie el ceva, dar îl lasă în apele lui sperând să-l prindă o dată asupra faptului!” Găluşcă, însă, era mare şmecher, ştia cum să aranjeze lucrurile ca să iasă totul bine. Florica, nevasta lui Grădinaru, era o femeie slăbuţă, cu ochi negri şi obrazul alb, fardată tot timpul, lăsând dâre de parfum în urmă-i, plină de draci la cei peste patruzeci de ani ai ei. Prima nevastă a majorului murise în urmă cu zece ani şi Grădinaru o aflase pe Florica la ţară, la o nuntă. Atât îl jucase ea de-l ostenise şi atât îl sărutase de faţă cu toată lumea că-l înnebunise nu alta. Hotărât şi înfierbântat, omul a zis că fără ea nu se mai întoarce în oraş, chiar dacă are să-l dea regimentului dezertor. Aşa că s-a însurat, femeia i-a jurat dragoste veşnică, dar de un timp ochii au început a-i umbla tot după bărbaţi tineri, ferindu-se totodată de centironul lui Grădinaru, ca dracul de tămâie. De altfel, prudentă, nu îndrăznise niciodată să cheme pe cineva să-i treacă pragul casei. Numai Găluşcă, cu firea-i prietenoasă şi slugarnică, reuşise să se facă iubit de plutonierul major şi să-i fie admise vizite acasă chiar în lipsa lui. Se vorbea că ar fi părtaş cu el la nişte afaceri de vreo câteva vagoane de fasole şi fân pe care le învârtise Găluşcă, frustrând regimentul de sume destul de mari de bani, dar nimeni nu cuteza să-i acuze de ceva, nefiind probe concludente.

Se mai vorbea prin regiment că sergentul major ar fi fost într-adevăr pe front, dar că nu ar fi fost rănit aşa cum se lăudase el, că totul nu era decât o înşelătorie. Fiu de chiabur, plătise bani grei unei întregi comisii medicale şi doctorii îl declaraseră inapt pentru front, dar apt pentru serviciul administrativ pe vreme de război. Aşa că l-au trimis în ţară. Evident că era un învârtit, unul dintre aceia care nu precupeţesc nimic şi nu se dau în lături de la nimic pentru salvarea propriei lor persoane. În regiment era plin de servilism faţă de cei mari şi aspru, neînduplecat cu cei de sub comanda sa. Nu o dată a fost auzit spunând militarilor care reclamau că mâncarea e proastă: „Vreţi meniu ca la palatul regal, gorobeţilor? Ei, ai dracului, cu burţile voastre! Nu e carne, nu e macaroane, nu e marmeladă, nu-i nimic. Ţara trece prin momente grele. Să fi fost pe front ca mine, să fi luptat şi să fi rămas şi cu mâna invalidă... Şi uite că nu zic nimic, stau şi-mi fac datoria către ţară, aici la regiment”.

Era un bărbat destul de frumos sergentul major Găluşcă, totdeauna proaspăt bărbierit, frizat şi parfumat, cu uniformă din stofă ofiţerească şi în picioare cu cizme bilgher, maron, lustruite, lucii ca oglinda.

Singurul lui defect era că ţinea mâna stângă cam ţeapănă, încolo plăcea femeilor, mai ales că avea bani, numai el ştie de unde, şi ceva avere la ţară. Chiar se vorbea în ascuns că ar plăcea nu numai cucoanei Fifi, nevasta plutonierului major Grădinaru, ci chiar şi altor neveste, care-l cunoscuseră în diferite împrejurări. „Cade el o dată pe bec! îl judeca în gând Tudor Dincu pe Găluşcă, mergând pe străzile întunecate ale oraşului. Nu se poate să nu dea într-o zi Grădinaru peste el. Şi cum e majurul al dracului de răzbunător...”

Caporalul îşi privi ceasul de la mână şi zori pasul. Trebuia să fie la ora opt şi jumătate fix tocmai sus, pe bulevardul Elisabeta, acolo unde această arteră importantă a oraşului se întretaie cu strada Coroanei. Mergea repede pe străzile periferice ale căror case erau cufundate în beznă, cu ferestrele oblonite, tăcute aşa cum erau întotdeauna la lăsarea serii. Prin curţile pline cu verdeaţă, stând pe scăunaşe la taifas, bărbaţi şi femei sporovăiau toate câte le treceau prin minte, aşteptând să treacă vremea până către miezul nopţii, să vadă ce se întâmplă: se dă iar alarma, cum se statornicise obiceiul, cam între orele zece şi douăsprezece în fiecare noapte, sau se duc liniştiţi la culcare? Copiii stăteau şi ei tot prin curţi, pe lângă părinţi, să fie gata la porunca acestora pentru a fugi cu bagajele pregătite către pădurea Crihala, la doi kilometri de oraş, sau spre comunele Cerneţi, Banoviţa sau Schela Cladovei, mai puţin vizate de aviaţia anglo-americană.

Ajungând la târgul de vite, un imens teren viran, la colţul străzii Banatului, zări afară, în faţa unei cârciumi, câţiva bărbaţi stând pe scaune la lumina unui felinar camuflat cu hârtie neagră, cu ţoiuri de ţuică în mână, vorbind tare, gălăgios, aşa cum fac oamenii la beţie. Unul dintre ei, purtând veston militar, cu capul descoperit, stătea rezemat de oblonul prăvăliei, în cârje şi cânta lălăind tare să se audă pe toată strada:

Frunză verde ca lipanu
De trei ori potcovii calu.
Ca să trec la mândra dealu!... Uiuuu! Uiuuu!

— Las-o dracului, măi, nea Vărzarule, nu mai răcni aşa şi stai jos pe scaun ca oamenii! îi zise negustorul care numai ce ieşise în uşa prăvăliei cu o sticlă în mână. De ce bei dacă ţi se urcă ţuica la cap? Faci gălăgie ca până la urmă să m-amendeze pe mine poliţia...

— De ce să te-amendeze pe dumneata? întrebă bâlbâindu-se Vărzaru, cu părul căzut pe ochi şi bale la gură. De ce? Că cânt eu? Păi, mă, nea Mitică, eu sunt rănit de pe front, am fost luptător, uite ici, na „Crucea de fier”, cine mai e ca mine? şi, bălăbănindu-se, gata să cadă, prinse panglica decoraţiei ce o avea la una din cheutorile vestonului militar, vrând parcă s-o desprindă. Uite-o, na, o vezi? Eu

sunt un erou, mă, nea Mitică, un erou, înţelegi dumneata? Cu o mitralieră am omorât singur într-o noapte peste o sută de duşmani, aia să ştii dumneata. Dar mi-am pierdut şi umbletu. Nu-i nimic, mă nea Mitică, pentru ţară l-am pierdut şi pentru domnu mareşal Antonescu, că a venit şi a dat şi mâna cu mine în spital la 303 la Bucureşti, ce ştii dumneata? Habar n-ai. Mi-a promis domnu mareşal că-mi dă şi pământ, şi casă, să deschid prăvălie cum am mai avut eu aici în Severin şi s-a ales prafu de ea c-au făcut-o americanii zob cu bombele lor. Uite, d-aia cânt eu, na...

— Lasă că acum nu-ţi mai dă prăvălie, zise un bătrân de alături, care stătea liniştit pe un scaun şi sorbea când şi când din ţoiul lui de ţuică ce-l ţinea pe genunchi. Acum i-a ajuns cuţitul la os, nu mai ştie unde i-e capul, ce să mai aibă el grijă de prăvălia dumitale...

— Ba o să-mi dea! Iovi aerul cu mâna Vărzaru şi în acea clipă scăpând cârja se prăvăli ca un butuc pe caldarâmul din faţa prăvăliei.

Vreo doi se ridicară de pe scaune, îl luară de subsuori şi-l aşezară jos, pe treptele de ciment ale prăvăliei.

— Stai aici, domnule Vărzaru, stai liniştit şi lasă, nu te mai necăji, că ai să capeţi de toate, zise tot bătrânul acela care sorbea liniştit din ţoiul de ţuică. Dacă ţi-a promis mareşalul, să ştii că se ţine de cuvânt...

Vărzaru, cu cârjele alături, lăsat într-o parte, cu bărbia în piept şi părul pe ochi, părea că nici nu-l ascultă. Dormita şi lălăia în surdină cântecul, repetând la nesfârşit unele şi aceleaşi cuvinte, singurele pe care le învăţase de altfel.

Caporalul îl cunoştea pe invalid, îl mai văzuse cu câteva zile în urmă, lângă plopul din faţa casei comisarului-ajutor Anghelescu. Chiar îl întrebase atunci invalidul dacă are curaj şi e hotărât să se urce în copac, dar nu ştia cine este, nu-i cunoştea „isprăvile” de pe front, atât de apreciate de nemţi încât îl şi decoraseră.

Dincu mai stătu puţin locului în colţul străzii Banatului să asculte discuţia celor din faţa cârciumii, apoi porni cât mai repede peste câmpul târgului.

Ajuns pe bulevardul Elisabeta, la colţul străzii Coroanei, se opri. Privi în toate părţile şi prin bezna nopţii nu zări nici o umbră de om. Totul în jur era pustiu. Blocul cenuşiu din colţ, cu două etaje, era întunecat. Unele ferestre erau acoperite cu fâşii de hârtie puse în cruciş, altele cu jaluzelele lăsate. Casa de peste drum, mare, frumoasă, pare-se a unui arhitect, era şi ea cufundată în întuneric. Undeva îndepărtat, se auzea în liniştea nopţii cum lătra un câine, iar dinspre gară se desluşea pufăitul ritmic al unei locomotive şi din când în când şuierul ei lung, ascuţit.

Caporalul îşi privi ceasul de mână şi constată că minutarele arătau exact opt şi jumătate. „De ce oare nu întâlnesc „legătura”? se întrebă

el cu înfrigurare. E ora exactă... sau ceasul meu a stat?” Dar abia ridică ochii de pe cadranul fosforescent, că în clipa aceea auzi în urma sa paşi. Întoarse repede capul. Se apropia un om. Călca uşor pietrişul mărunt al străzii şi abia i se desluşea silueta sub coroanele întunecate al teilor ce populau bulevardul.

Dincu se căută repede prin buzunare, scoase o ţigară din pachet şi o puse între buze. Scăpără apoi un chibrit şi duse flăcăruia la capătul ţigării s-o aprindă.

— Îmi daţi voie? i se adresă cel ce se oprise în faţa sa.

Era un bărbat voinic, într-o cămaşă maron, cu mânecă scurtă, şi cu capul descoperit. Sub braţ ţinea un ziar împăturit.

— Poftiţi! îi oferi caporalul propria ţigară să aprindă şi-l cercetă fugar, pe sub sprâncene pe cel din faţa sa. Ceruse un foc, avea sub braţ un ziar...

— Fumaţi „Regale” cu carton?

— Nu, „Mareşal Antonescu”, ca toţi militarii.

— N-aţi văzut trecând pe-aici un preot înalt, slăbuţ cu pălărie cu boruri largi?

— N-a trecut decât o ţărancă cu un copil de mână. A luat-o pe strada Coroanei către oraş...

— Vino după mine! şopti omul cu cămaşă maron. Fii atent pe lângă cine treci. Urmează-mă la distanţă de vedere...

Caporalul zvârli ţigara şi rămase câteva clipe locului, până ce străinul se depărtă câţiva paşi. Apoi, când abia îi desluşi silueta în noapte, porni în urma lui, privind în dreapta, în stânga şi înapoi, să ia seama dacă nu-i văzut de cineva. Încerca să păşească uşor, dar bocancii lui scălâmbăiaţi şi mari dupăiau destul de zgomotos pe caldarâmul străzii. Ţinându-se cât mai aproape de cel din faţa sa, se gândea în clipele acelea dacă n-ar fi mai bine să se descalţe, dar renunţă la ideea aceasta, deoarece presupusese că ar atrage şi mai mult atenţia eventualilor trecători. Un militar desculţ... cu bocancii subsuoară... era desigur nepotrivit.

Trecu pe câteva străzi cufundate în beznă, ajunse lângă stadionul „Dr. Angelescu”, intră pe strada Tabla Buţii şi tot ţinându-se în urma celui ce-i ceruse să aprindă ţigara, se pomeni pe strada Cireşoaia. În dreptul unei case, cu fereastra mare, pe al cărei pervaz se vedeau cinci glastre cu flori, acela se opri. Dincu fu îndată lângă el şi îl văzu pe omul în cămaşă maron cum dintr-o fulgerare a privirii numără glastrele. Se întoarse apoi, şopti caporalului „intră” şi se depărtă repede, pierzându-se în întunericul nopţii.

Caporalul Dincu se afla de aproape cinci minute într-o odaie, nu prea mare, destul de modest mobilată, şi aştepta. Curios îşi roti ochii în jur. Totul în încăpere era simplu, sobru, mobilă de oameni nu prea avuţi, care adunaseră din munca lor strictul necesar traiului. Un dulap vechi cu oglindă, destul de demodat, un pat dublu de brad, vopsit în maron, acoperit cu o cuvertură de aţă, iar în mijlocul odăii o masă cu două scaune. În dreptul ferestrei ce dădea spre curte se vedea o maşină de cusut marca „Singer”, de tip vechi, pe care erau înşiruite câteva figurine de ipsos. Iar în colţul de lângă uşă o sobă de zid cu tencuiala coşcovită, crăpată. Pereţii camerei erau zugrăviţi într-un model simplu, câteva linii albe întretăiate pe un fond gălbui şi din loc în loc floricele de câmp.

Intrase aci condus de o femeie între două vârste, cu faţa ovală şi ochi cenuşii, întunecaţi, îmbrăcată într-un capod uzat; ea nu scosese o vorbă, şi nici măcar nu-l privise. Dincu îi mulţumise înclinând uşor capul, iar ea închisese uşa şi plecase parcă zorită de cineva. Caporalul se aşezase pe unul din scaune şi acum aştepta să vină cel cu care trebuia să se întâlnească. În odaie era cald, hainele lui miroseau a naftalină, dar nu putea deschide fereastra. Geamurile erau acoperite cu două pleduri albastre, bătute în cuie, ce abia se zăreau sub perdelele de aţă.

Tot aşteptând, zări în perete o fotografie înrămată în coajă de copac. Unde mai văzuse el fotografia asta? Curios, se apropie şi o privi cu luare-aminte. Într-adevăr, era aceeaşi cu cea pe care o ştia din odăiţa părinţilor săi, în cartierul Moara de foc. În spate un decor de iarnă, în care fulgi uniformi, mari, cădeau în linişte peste un brad verde, grosolan executat de un pictor lipsit de talent. În faţa acestui brad, pe o bancă asupra căreia, ciudat, nu mai ningea, stăteau vreo cinci bărbaţi, în haine de sărbătoare, ieftine, cu capetele descoperite, iar jos trei băietani între doisprezece şi cincisprezece ani, aşezaţi cu picioarele cruciş şi mâinile pe genunchi. Priveau cu toţii senini, cu ochi mari, luminoşi, către obiectivul fotografic. Dedesubtul fotografiei, un scris mărunt, aplecat, cu cerneală neagră: „Lucrătorii şi ucenicii tipografiei Imprimeria mehedinţeană, 1 Mai 1937.” Printre cei cinci bărbaţi, caporalul îl recunoscu şi pe tatăl său, zeţarul Ştefan Dincu, mort în urmă cu doi ani, într-o gară, într-un accident de tren.

Privind fotografia, se gândi că, de bunăseamă, gazda casei în care se afla acum (şi în mod sigur omul trebuie să fie printre cei din fotografie) l-a cunoscut pe tatăl său, au lucrat împreună. Dar care dintre cei patru bărbaţi şi trei ucenici să fie acela? Munca ilegală de partid îl dusese prin multe case conspirative, dar nicăieri nu trăise ca acum emoţia de a descoperi că tatăl său fusese prieten cu locatarul,

la rândul lui simpatizant al partidului sau chiar membru de partid. Desigur, putea trage de aici concluzia că tatăl nu fusese străin de ţelurile şi idealurile de luptă ale comuniştilor sau poate că activase chiar în organizaţia ilegală locală a partidului. Cât trăise tatăl, Tudor nu aflase nimic nici despre activitatea lui în rândurile partidului comunist, nici faptul că era poate numai unul din simpatizanţii acestui partid. Era un om tăcut din fire, adânc nemulţumit de viaţa pe care o ducea; doar când şi când îi scăpa câte-o vorbă de alinare pentru nevastă şi copil, că nu va trece mult şi „va ieşi soarele”. Despre ce soare putea fi vorba, nu înţelegea nici nevasta şi nici micul Tudor.

La un an de la moartea soţului ei, Ecaterina Dincu, spălătoreasă la hotelul Traian, murise şi ea de tuberculoză în sărăcăcioasa odăiţă din cartierul Moara de foc. Tudor, care între timp intrase ucenic la Atelierele C.F.R., a petrecut-o îndurerat pe drumul cel fără de întoarcere şi a rămas singur, fără vreo rudă sau vreun cunoscut mai apropiat. Exploatat şi umilit, cu un salariu de mizerie, fără îmbrăcăminte şi mâncare ca lumea, a găsit repede calea pe care trebuia să lupte pentru ca să vină ziua în care va „ieşi soarele” cum îi spusese tatăl său. A intrat în rândurile organizaţiei locale a Uniunii Tineretului Comunist...

Uşa se deschise şi caporalul tresări, oarecum ruşinat că fusese surprins contemplând fotografiile de pe pereţii încăperii.

— A, tovarăşul Haralamb! zise el şi se întoarse zâmbind, recunoscând pe omul prin care ţinea permanenta legătură cu organizaţia de partid locală. Tot dumneata ai venit... Tocmai priveam o fotografie.

Haralamb – Dincu nu-l cunoştea decât sub acest nume conspirativ, după cum, la rându-i nici Haralamb nu-l ştia pe caporal decât sub numele de Valeriu – era un bărbat cam de cincizeci de ani, înalt, uscăţiv, cu sprâncene groase, stufoase şi ochi negri, vii, pătrunzători. Părul albit la tâmple, ca şi faţa aspră, cu obrazul uscat şi gura strânsă, îi dădeau o înfăţişare severă, rece. Era numai într-o cămaşă de in, albă, cu gulerul răsfrânt şi o vestă din postav verzui în culoarea pantalonilor.

Dincu rămase în picioare în timp ce Haralamb se întoarse şi răsuci cheia în uşă. Îl văzu apoi cum se duse să se încredinţeze dacă cele două pleduri acoperă în întregime ferestrele, după care îl invită să ia loc.

— De ce-ai venit îmbrăcat militar? întrebă Haralamb în timp ce bătea capetele unei ţigări de tăblia mesei. E cam imprudent...

— N-am avut timp să trec pe acasă, mărturisi sincer caporalul. Şi aşa am avut noroc că am putut să ies din cazarmă, pentru că i-am dus majorului acasă un pachet cu alimente...

— Bine, dacă poţi, pe viitor evită lucru acesta, îl povăţui Haralamb,

în timp ce-şi aprindea foarte calm ţigara. E mult mai bine. Prin însuşi faptul că porţi uniformă, deconspiri în primul rând locul dumitale de muncă. Or, în situaţia asta eşti mai uşor de depistat...

Dincu, cu o uşoară roşeaţă în obraji, lăsă capul în jos, găsindu-şi de lucru cu aţa unui nasture de la bluza-i militară. Într-adevăr, nu se prea gândise la treaba asta... De fapt era pentru prima oară când se întâmpla acest lucru. Fie înainte de şedinţele organizaţiei de tineret, fie de cele care aveau loc cu „legătura” pentru organizaţia de partid locală, trecuse totdeauna mai întâi pe acasă, în mare grabă, şi se schimbase în haine civile. Dar acum...

Haralamb fuma liniştit, scuturând când şi când, cu gesturi leneşe, scrumul în farfuria de pe masă ce ţinea loc de scrumieră. În cameră era o zăpuşeală înăbuşitoare ca înainte de ploaie. Într-adevăr, după câteva clipe se şi auziră afară, undeva îndepărtat, tunete adânci şi repetate, ca nişte prăvăliri de bolovani pe un jgheab de tablă. După câteva clipe, frunza pomilor din curte începu să freamăte vijelios, ramurile lovind geamurile în clătinările lor tot mai puternice.

— Vine furtuna! Adelo, închide, dragă, puii ăia! auziră cei doi o femeie afară, în curte, adresându-se pesemne unei fetiţe. Lasă joaca şi ai grijă de orătănii!

Haralamb privi atent către geamurile acoperite cu pleduri apoi se aplecă şi scotoci prin manşeta pantalonilor.

— Adelo, reluă femeia din curte, ia ceva pe umeri, că uite a început să picure. Şi aleargă mai repede, dragă, nu te mai moşmoni atâta...

Caporalul ascultă glasul femeii, după care întrebă:

— Gazda a avut sau are soţul tipograf?

— Nu ştiu, răspunse rece Haralamb. E o casă conspirativă a partidului şi, tocmai pentru că este conspirativă, e bine să ştim cât mai puţine lucruri despre proprietarii ei. Cred că înţelegi rostul...

Dincu înclină din cap şi tăcu. Afară ploaia se pornise de-a binelea, vijelia şuiera ascuţit prin frunzele pomilor, iar apa prinse a lovi geamurile în rafale scurte şi repezi. Lampa din tavan avea pâlpâiri scurte, repetate, şi ori de câte ori tuna cutremurând pământul, părea că e gata să se stingă.

— Uite ce este, tovarăşe Valeriu, începu să vorbească mai mult pe şoptite Haralamb, în timp ce cu palma netezea pe masă o minusculă bucată de hârtie. Spune-mi, te rog, dacă sarcinile trecute au fost duse la îndeplinire de către toţi utecişti...

— De către aproape toţi, tovarăşe Haralamb.

— N-aţi ridicat încă manifestele de acolo, vorbi oarecum nemulţumit Haralamb şi ochii îi luciră în sclipiri de cărbune. E o sarcină a voastră...

— Ştiu, dar n-am putut organiza nimic, am crezut că suntem filaţi şi şedinţa s-a întrerupt, se scuză caporalul. După aceea a început

bombardamentul... Însă vom organiza.

— Cât mai neîntârziat şi cu multă precauţie, vorbi autoritar Haralamb. Sunt patru teancuri de fluturaşi.

— Nu cinci?

— Patru. Cel ce le are în păstrare şi-a schimbat domiciliul pentru depozitarea lor şi aşteaptă. Nu putem ţine omul ăsta multă vreme în inactivitate...

— Am înţeles...

— Convoacă câte doi-trei utecişti, pe rând, prin „legăturile” pe care le ai şi treci la treabă.

Haralamb tăcu, încercă să citească ceva pe bucăţica aceea de hârtie, o înălţă puţin sub lampă, dar neizbutind scoase din buzunar o pereche de ochelari cu rama de sârmă şi-i puse pe nas.

— M-a lăsat de tot vederea, spuse el ca o scuză; seara mai ales nu desluşesc nici literele ziarului, darămite liniuţele astea înşirate aici de-ţi trebuie o lupă să le dai de rost. Aşa, zise el netezind iară cu palma bucăţica aceea de hârtie. Ei, tovarăşe Valeriu, „Fulgerul” cere să raportezi, aşa cum ai primit sarcina, situaţia efectivelor din garnizoană. Ai reuşit să faci ceva?

— De bună seamă, răspunse caporalul satisfăcut. Cum s-ar spune situaţia e la zi...

— O ai scrisă?

— Nu, am memorat-o.

— Foarte bine. Te ascult.

— Păi, chestiunea stă în felul următor, începu Dincu. În regiment se află o companie de ostaşi, compania de garnizoană aşa se cheamă, sau compania depozit, comandată de un sublocotenent de rezervă, în viaţa civilă profesor. Îl cheamă Victor Ganea. Se mai află o gardă la depozitul de muniţii, formată din câţiva ostaşi rezervişti, mai în vârstă. Apoi în comunele Ergheviţa şi Poroiniţa, având şi tabără în pădurea Bolota, la câţiva kilometri de oraş, se găsesc două batalioane de recruţi contingentul 1945, cu instrucţia neterminată, o companie de armament greu, precum şi un pluton cu apărarea pasivă, comandat de un sergent major. Atât în ceea ce priveşte regimentul de infanterie.

— Şi restul?

— Îndată vă spun şi despre restul, urmă caporalul, privind undeva către colţul încăperii, de parcă acolo ar fi fost scrise toate datele. Aşa... Regimentul 37 artilerie de pildă, cu cazarma pe dealul din spatele Atelierelor C.F.R., lângă aeroportul civil, are la partea sedentară două baterii, una cu tunuri, alta pe jos. Tot acolo se mai găsesc două escadroane de cavalerie... Numai că atât artileriştii cât şi cavaleriştii sunt plecaţi în tabără tocmai la Padina, cale de vreo 60 de kilometri.

— La Regimentul 95 infanterie nu mi-ai spus nimic despre

comandanţi, interveni Haralamb care-şi făcea unele mici însemnări pe spatele acelei foiţe de hârtie.

— Batalioanele acelea cantonate în pădure sunt încadrate complet cu ofiţeri şi subofiţeri, spuse caporalul. Nu le cunosc numele tuturora...

— Bine, vom discuta la urmă despre problema comandanţilor care ne pot ajuta. Spune te rog mai departe efectivele.

— Mai departe... Păi la Cercul Teritorial Mehedinţi se găseşte un pluton de secretari...

— Ce-s ăştia? Furieri?

— Da, furieri, însă eu i-am denumit după ordinea de bătaie.

— Bine, mai departe...

— Va să zică, am spus un pluton de secretari, iar la compania a 7-a sanitară, care se află în clădirea de lângă penitenciarul oraşului se găseşte un pluton de soldaţi de serviciu, înzestrat cu două mitraliere. Mai este Centrul de exploatare Mehedinţi, care se ocupă cu aprovizionările pentru armată, la sediul căruia se găsesc câţiva militari pentru pază şi diferite corvezi. Cam acestea sunt efectivele ce se găsesc în garnizoană la ora actuală, încheie caporalul scurtul său raport. Situaţia e la zi şi cred că ea corespunde realităţii.

— Mda, făcu Haralamb şi continuă să mai scrie ceva pe hârtiuţa din faţa sa. Dar cu armamentul cum mai stăm?

— Am mai făcut rost de zece grenade şi de două puşti Z.B.

— Le-aţi ascuns tot în acelaşi loc?

— Da, în gheţăria părăsită pe care o ştie „Fulgerul”. Sunt în deplină siguranţă.

— Ai grijă de tot acest armament, de muniţie. Nu va fi departe ziua când va trebui să le folosim. Te-am informat la timp asupra indicaţiilor primite de la centru în privinţa pregătirii formaţiunilor de luptă patriotice. Se apropie timpul să ne răfuim cu Antonescu şi cu nemţii. Un rol important în această acţiune îl are bineînţeles şi organizaţia U.T.C. de aici.

Un tunet năprasnic sparse deodată tăriile cerului şi casa parcă se zgudui din temelii. Haralamb încetă să mai vorbească şi privi în sus spre tavanul care se crăpase în mai multe locuri. Afară ploua cu găleata şi apa continua să lovească în geamuri cu aceeaşi furie de la început.

— Vai de cei care n-au un acoperiş în vremea asta, zise Haralamb cu glas scăzut. Multe distrugeri au făcut bombardamentele americane în oraşul nostru...

— Nici casa asta nu mai ţine mult. Uite tavanul...

— Casă de oameni nevoiaşi, ce să-i faci! Se duce cu vremea...

Îşi potrivi mai bine ochelarii pe nas şi privi iar hârtiuţa din faţa sa. Vorbi mai departe:

— Aveţi grijă, tovarăşe Valeriu, şi folosiţi alarmele false pe care le organizăm. Îndemnaţi oamenii să părăsească lucrul şi să fugă către adăposturi. La Şantierul naval, la Atelierele C.F.R., oriunde, să întârziem prin orice mijloace efectuarea lucrărilor, să împiedicăm de pildă reparaţiile de armament, că în ultima vreme au început să aducă tunuri să le peticim scuturile cu tablă groasă. Avem multe posibilităţi în direcţia asta.

— Tovarăşe Haralamb, îl întrerupse caporalul, noi am avut câteva acţiuni bune, îndeplinite cu succes, cunoaşteţi cazul acelei eleve care prin distrugerea unor diapozitive a împiedicat ţinerea unei conferinţe de către şeful comandamentului german din oraş. Apoi acţiunea băieţilor noştri de la Atelierele C.F.R., care au distrus instalaţiile grupului electrogen, să nu se mai lucreze noaptea, iar cei din Şantier au uns curelele la maşini, să lunece şi să nu se mai facă transmisia. Au distrus apoi rezistenţele electrice de la unele motoare... Eu v-am informat la vreme despre treburile astea, le cunoaşteţi... Apoi la vasul german Kepler, care a fost în Şantier pentru a i se aduce modificări să fie transformat în vas de război...

— Şi ce s-a făcut la vasul ăsta? I-aţi defectat tunurile ca la ăla, cum dracu' se chema...

— Dürer...

— Aşa, Dürer...

— Nu, tunurile nu i le-am putut defecta, însă doi utecişti de-ai noştri au acţionat şi de data asta cu mult curaj, cu sânge rece. Ştiţi ce-au făcut? Unul dintre ei a atras santinela germană într-o cursă, iar celălalt a intrat repede în sala maşinilor unde a distrus cărbunii dinamurilor şi carburatorul. Vasul a plecat cu o întârziere de cinci zile...

— Foarte bine, aprobă Haralamb. Care dintre băieţi a acţionat?

— Pius şi Gabriel. Acesta din urmă a plecat la Şantierul naval din Constanţa, cu lotul acela de muncitori care n-au mai avut de lucru aici, din cauza bombardării atelierelor şi a calei de lansare...

— Da, bine, zise Haralamb. Să continuaţi şi pe viitor cu multă precauţiune.

— Am înţeles.

— Aveţi grijă şi nu neglijaţi munca în rândul tinerilor de vârsta voastră, băieţi şi fete, nemulţumiţi de viaţa pe care o duc sub dictatura lui Antonescu, reluă discuţia Haralamb. Iar dumneata, acolo, în cazarmă, prin oamenii cu care lucrezi, caută şi măreşte numărul grupelor antifasciste din rândul militarilor. Câţi mai ai acum în evidenţă?

— S-au mai adăugat patru la cei pe care-i ştiţi.

— Foarte bine. Acum, că a venit vorba de unităţile militare – de altfel îmi şi notasem aici, propunându-mi să vorbesc cu dumneata mai

la urmă – spune-mi, te rog, cum stăm cu ofiţerii şi cu subofiţerii? Ai găsit vreun om de încredere, patriot, cu vederi progresiste, antifasciste pe care ne vom putea bizui la momentul potrivit? Sau poate mai mulţi... Dumneata stai toată ziua alături de ei, poate ai şi discutat cu unii, aşa mai pe departe, bineînţeles...

Caporalul stătu niţel pe gânduri, netezind cu palma faţa de masă şi apoi zise:

— Tovarăşe Haralamb, nu mă prea pot lăuda că am făcut mare lucru în privinţa asta, însă un om de nădejde am reuşit totuşi să atrag de partea noastră...

— Ofiţer?

— Da, ofiţer, întări caporalul. E chiar comandantul companiei unde sunt eu. Sublocotenent de rezervă. Îl cheamă Victor Ganea, v-am mai amintit de el la început când am dat efectivele, profesor de latină în viaţa civilă, undeva într-un oraş din Ardeal...

— Mda...

— A învăţat carte în condiţii foarte grele. A fost argat, îl cunoaşte chiar un om concentrat de la noi din companie care e dintr-un sat vecin cu el.

— Şi cum l-ai aflat?

— L-am studiat de mai multă vreme şi mi-am dat seama că e mai deosebit decât alţii. Are o atitudine înţelegătoare faţă de ostaşi, nu le face mizerie, stă deseori cu ei de vorbă şi le înţelege necazurile. Chiar s-a exprimat într-o zi că războiul pe care-l ducem „e o aventură din care cu tristeţe trebuie să constatăm că unii profită şi alţii plătesc. Plătesc chiar cu vieţile lor”. Sunt cuvintele lui.

— Da, e interesant.

— Acum e plecat într-o delegaţie la Bucureşti şi Craiova, dar trebuie să se întoarcă. A rămas plutonierul major Grădinaru „tatăl companiei”, cum îşi zice el, şi numai în răcnete şi pumni ţine oamenii.

— Bine, tovarăşe Valeriu, zise Haralamb, ai grijă şi apropie-te mai mult de acest sublocotenent Ganea, parcă aşa ai zis că-l cheamă, nu?

— Da, aşa.

— Totodată fii prudent. Ştii, centrul ne cere tot mai mult să atragem de partea noastră şi ofiţeri. Dumneata l-ai depistat pe acest Victor Ganea. Foarte bine. Cum vine din delegaţia aceea, ocupă-te mai mult de el, studiază-l mai temeinic, vezi cum discuţi şi cum pui problema; am vrea să avem confirmarea dumitale că ne vom putea bizui pe el. Să putem raporta „Fulgerului” şi de acolo mai sus. Deci mare grijă...

— Nouăzeci la sută sunt convins că e foarte apropiat de vederile noastre, tovarăşe Haralamb, zise caporalul cu certitudine. De unde trag această concluzie? De vreo patru ori, sub diferite motive am fost la el acasă şi discuţiile noastre au alunecat în mod firesc spre problemele cele mai importante ale zilei: războiul care ne-a adus

numai necazuri, mizeria poporului, nedreptăţile care ne-apasă... Spre surprinderea mea, mi-a vorbit foarte deschis arătându-şi limpede poziţia faţă de aceste probleme: i-a urât întotdeauna pe cei avuţi, războiul e susţinut de profitori, de capitalişti, nu poate suferi actualul regim dar, spunea el, îi e ciudă că nu se ridică mai repede o forţă care să pună capăt dezastrului... Ştia de unele acţiuni ale partizanilor din Valea Prahovei, chiar citise un manifest al partidului ce-i căzuse întâmplător – spunea el – în mână.

— Foarte interesant...

— Apoi, altceva, zise Dincu. El le scrie ostaşilor cărţile poştale către cei de acasă. Şi nu numai că se fereşte să scrie plângerile şi nemulţumirile bieţilor oameni împotriva mizeriei şi a războiului, aşa cum cer ei, dar chiar întăreşte aceste probleme, alegând cuvintele cele mai potrivite.

— Ce vorbeşti?

— Aşa cum vă spun. Iar acum două săptămâni, urmă caporalul tot mai aprins, au fost aduşi în cazarmă, sub escortă, patru militari care dezertaseră din trenul ce-i transporta pe front. Au declarat deschis că nu vor să mai lupte să se mai ducă şi alţii la război din cei care stau pe-acasă scutiţi pe motiv că sunt cultivatori de tutun, fasole, soia şi câte şi mai câte. Cei patru au fost băgaţi la închisoare până a li se face acte de trimitere în judecată. Ei bine, nici până astăzi sublocotenentul Victor Ganea nu le-a întocmit aceste acte. Mai mult, a dat ordin să li se dea mâncare de la cazan integrală şi nu raţia redusă de închisoare şi uneori îi scoate la muncă prin curtea cazărmii chiar fără santinele.

— Şi i se tolerează asemenea lucruri?

— Văd că i se tolerează, răspunse sigur pe sine caporalul. I se tolerează, pentru că e un om dintr-o bucată care ştie cum să discute cu colonelul, comandantul P.S.-ului. Vine cu argumente, cu justificări, mă rog, ştie cum să pună problema, încât nimeni nu reuşeşte să-l acuze pentru ceva. Tovarăşe Haralamb nu ştiu, dar am impresia că el cunoaşte munca ilegală a partidului, că nu e străin de lupta noastră... Mi se pare că prin Banat sau Ardeal a făcut chiar parte din grupul de simpatizanţi ai partidului nostru...

— Pe ce te bazezi când faci această afirmaţie?

— Mi-a dat să înţeleg lucrul ăsta...

— Bine, tovarăşe Valeriu, încuviinţă Haralamb, atunci aşa cum ţi-am spus, găseşte prilejul şi mai discută cu el. Însă foarte, foarte pe departe. Ţi-am spus, când eşti complet sigur asupra lui, îmi dai de veste ca să-l anunţ pe „Fulgerul". Şi nu-i neglija nici pe cei patru militari care n-au vrut să se mai ducă pe front. Vezi care le sunt vederile, analizează şi trage concluziile potrivite. Cam asta a fost tot ce aveam să discutăm. Eu îţi urez succes pe mai departe şi am să

informez „Fulgerul” de tot ce-aţi făcut voi tineretul până acum...

Zicând acestea, Haralamb se ridică de la masă şi-i întinse mâna lui Dincu, strângându-i-o cu putere, tare, bărbăteşte.

— Vezi, ai grijă cum părăseşti casa, îl sfătui el pe caporal. Profită de faptul că plouă şi că e întuneric. Când fulgeră, stai locului lângă un zid şi nu mai înainta, ca să nu fii văzut... Aşteaptă omul de legătură şi la viitoarea întâlnire nu mai veni în uniformă...

— Am înţeles. Rămâneţi cu bine şi sănătate!

Afară continua să plouă cu găleata. Apa şiroia năvalnic din burlane, noroind şi mai mult trotuarele. Din loc în loc răsăreau în lumina scurtă a fulgerelor bălţi lucii ca nişte oglinzi. Apoi după ce şerpuirea de foc a fulgerelor se stingea, întunericul devenea parcă şi mai dens, aproape de nepătruns, încât nu vedeai nici la doi paşi înainte. Dincu îşi potrivi mai bine boneta pe cap, ridică gulerul bluzei de doc şi, după ce stătu mai întâi câteva clipe înapoia porţii, ca să se încredinţeze că nu mai trece nimeni pe stradă, ieşi, mistuindu-se în beznă.

Ploaia îi biciuia faţa, uneori, dar el alerga pe lângă zidurile caselor, să ajungă cât mai repede la cazarmă. Nu se gândea decât la un singur lucru: partidul trăieşte, acţionează din plin, pătrunde tot mai mult în conştiinţa maselor. Nu cunoştea nici un membru de partid al organizaţiei locale, în afară de Haralamb care se vede că avea sarcina să se ocupe de tineretul comunist, dar tocmai prin el, prin „bătrânul”, cum îl numea pentru sine, întrevedea viaţa partidului.

13

Era într-o după-amiază. Soarele trecea către asfinţit şi umbrele caselor, pomilor, stâlpilor de telegraf se alungeau tot mai mult pe pământul uscat de arşiţă. Sandu, feciorul lui Ion Raicu, un băiat de vreo şaptesprezece ani, stătea în curtea casei sale, la umbra unui vişin şi cu briceagul încerca să cioplească un cui de lemn pentru strâns o coardă a viorii. Sosise în dimineaţa aceea de la Constanţa, unde fusese cu mai mulţi muncitori ai Şantierului naval şi avea să rămână aci în oraş pentru a se pregăti în vederea examenelor particulare ce trebuia să le dea la liceu. Găsise casa pustie, aşa cum o lăsase la plecare. Ferestrele acoperite cu scânduri, uşa blocată cu şipci groase bătute în cuie. Prin curte bălării înalte, sălbatice. Nu-l întâmpinase nimeni, pentru că nu mai avea pe nimeni. Mama îi murise în noaptea de 4 aprilie, în timpul primului bombardament aerian asupra oraşului. O surprinsese năvala bombelor pe străzi, alergând către Şantierul naval, unde auzise că primul val de avioane făcuse prăpăd nu alta. Plecase să vadă ce face soţul ei, şi nu s-a mai întors. Dimineaţa, în zori, Sandu şi tatăl său au găsit-o pe un trotuar, în faţa cinematografului „Regal”, nemişcată, cu pieptul sfârtecat de schija unei bombe ce distrusese două case din apropiere. La câteva săptămâni după aceea, veniseră două maşini ale poliţiei şi-l ridicaseră de acasă pe Ion Raicu, bănuit a fi comunist. Se afla închis în beciurile poliţiei, ori la penitenciar, băiatul nu ştia unde anume, se făceau anchete peste anchete, dar nici nu era judecat în vreun proces, nici nu i se dădea drumul. Sandu nu-l văzuse decât o singură dată, în curtea poliţiei, într-o dimineaţa când venise să-i aducă flanelul, bocancii şi paltonul, deoarece, după cum îi spusese un gardian, avea să fie transportat într-un lagăr din ţară de unde nu se ştia când avea să se mai întoarcă. Atunci, tatăl îi zâmbise liniştit, cu ochii blânzi şi-i spusese să aibă grijă de casă, să se ţină de muncă, de carte, să fie corect la Şantier şi pretutindeni, să trăiască totuşi cu speranţa că nu va trece multă vreme şi se va întoarce acasă.

De dimineaţă, când coborâse în gară venind de la Constanţa, Sandu se întâlnise cu mama unui ucenic, coleg de-al lui de atelier, care-i spusese c-ar fi auzit că tatăl nu se mai află la poliţie şi nici la închisoarea din oraş, că ar fi evadat de vreo două săptămâni şi nimeni nu ştie unde este. Cel puţin aşa umblă vorba printre muncitorii care-l cunoşteau şi care pesemne auziseră aceste lucruri de pe la vreun gardian guraliv. Dar cum o fi evadat, unde se afla, cum o ducea cu sănătatea, Sandu nu ştia nimic şi nimeni nu-i putea da vreo informaţie. Să se ducă la penitenciar şi să vadă, poate s-o îndupleca vreun paznic să-i spună câte ceva? Sau poate pe la poliţie? Dar oare familia profesorului Gheorghiu, vecinii lui, nu ştiu nici ei nimic?

Sandu lucra repede cu lama briceagului, fasonând viitorul cui de vioară, dar nu uita să privească din când în când prin crăpăturile ulucilor, în speranţa că poate o s-o zărească pe Dana. N-o mai văzuse de aproape două luni de zile şi-i era tare dor s-o întâlnească. Curtea profesorului însă era pustie. Ferestrele casei închise, iar sub umbrarul viţei de vie nu se vedea ţipenie de om. Probabil că nu era nimeni acasă sau dormeau, aşa cum făcea mai toată lumea după-amiezele, deoarece nopţile oamenii stăteau de priveghi până spre zori, să vadă dacă nu cumva se mai abate vreun val de avioane americane asupra oraşului. În acel ceas al după-amiezii soarele trecea încet către asfinţit, dar cu toate astea era încă destul de cald şi o zăpuşeală înăbuşitoare stăruia în aerul încins. În faţa cuştii sale, câinele profesorului, un dulău mare, lăţos, dormita cu capul pe labele dinainte, tresărind când şi când la înţepătura vreunei muşte ce nu-i dădea pace şi i se plimba pe ochi.

Deodată, una dintre ferestrele dinspre curte se deschise şi Sandu tresări. Lăsă lucrul şi porni încet către gard, păşind în vârful picioarelor să nu fie auzit. Se apropie cu răsuflarea întretăiată şi privi stăruitor printre uluci. Pe după perdeaua de mătase albă, zări capul Danei, cu părul ei lung, blond, revărsat peste umeri. Se pieptăna. Agăţase o oglindă de ivărul ferestrei, se privea în ea şi-şi trecea încet, cu gesturi leneşe, pieptenele prin păr, plecându-şi cu o anumită graţie capul într-o parte, de parcă s-ar fi ştiut admirată. Într-un târziu, prinse două agrafe într-o parte şi alta a frunţii, după care dispăru în cameră. Reveni după câteva clipe, dădu perdeaua la o parte şi cu o cană de tablă smălţuită începu să ude florile din glastrele de pe pervazul ferestrei.

— Dana! strigă mai mult şoptit Sandu, parcă cu un fel de temere în glas şi, înălţându-se pe vârfurile picioarelor, căută să se facă zărit peste gard.

Fata tresări şi rămase mirată, cu cana în mână. Privea nedumerită în toate părţile, nu ştia de va fi fost glas de om sau numai aşa, o părere.

— Aici, aici, Dana! zise Sandu şi înălţă mâna să-i arate locul unde se află. Hei, mă vezi?

— Ce, te-ai întors Sandule? întrebă ea mirată, cu licărul bucuriei în priviri. Vai, ce bine-mi pare! Te rog aşteaptă-mă, vin îndată...

Perdeaua căzu şi peste câteva minute Dana apăru în uşa verandei, veselă, zglobie, într-o rochie de vară albă, decoltată, strânsă în talie cu un cordon roşu. În picioare avea tot sandalele ei în barete, singurele de altfel cu care se încălţa când ieşea în oraş. Alergă către poartă, ieşi în stradă, apoi intră alături, în curtea casei lui Sandu.

Nici nu închise bine poarta, că băiatul îi ieşi grăbit în întâmpinare, deschise larg braţele şi o strânse la piept sărutând-o apăsat pe ochi,

pe buze, pe frunte. Apoi, dându-şi seama că poate l-a zărit careva de prin vecini şi mai ales că era într-o cămaşă cam murdară şi pantalonii de toate zilele cu care mergea la lucru, jegoşi şi unsuroşi, se ruşină pe dată şi-şi ceru scuze că nu se schimbase. „Nu se face, chiar aşa...”

— Hai, lasă, nu mai face pe fandositul! îi zise Dana şi în glumă îi răvăşi părul castaniu, ondulat... Ce, eu te plac pentru hainele tale?

— Ei, ce faci? Îmi strici frizura! se împotrivi glumind Sandu. De două ceasuri mi-o tot aranjez ca să te dau gata...

— M-ai dat gata mai de mult, şi nu cu asta, zise Dana prinzându-l de mână şi pornind cu el către fundul curţii. Pe vremea aceea, dacă-ţi aminteşti, erai tuns în cap ca un soldat...

— Cu ce te-am dat gata? fu curios să afle Sandu şi se opri în loc, s-o privească drept în ochi.

— Ştii tu cu ce...

— Zău că nu ştiu...

— Ei, cu felul tău de a te comporta, cu curăţenia ta sufletească, cu caracterul tău deosebit, cu multe...

— Cu multe şi mărunte, râse Sandu.

— Fie şi mărunte, cum spui tu, conveni Dana, dar să ştii că mărunţişurile astea sunt de mare importanţă... Când ai venit?

— Azi dimineaţă.

— Definitiv?

— Cred că da, zise el şi-o rugă să se aşeze pe o bancă sub vişinul din faţa casei. Vreau să-mi dau examenele. Liceul pe unde-o fi?

— Dragă, e tocmai în comuna Şişeşti, răspunse Dana, făcându-şi vânt cu palma în dreptul frunţii. Uf, ce cald e, se lasă seara, dar tot e zăpuşeală.

— Deci, în Şişeşti?

— Da, în Şişeşti, întări fata. Acolo-s toate cataloagele, registrele, o parte din bibliotecă. Bietul tata, când vine de acolo, o dată sau de două ori pe săptămână, cum poate şi el, că e chemat pentru diferite treburi administrative, cade frânt de oboseală...

— Ce mai face dumnealui? se interesă Sandu. Tot aşa de sever este?

— Cum îl ştii. Numai că a cam slăbit...

— Şi Mihai? Ce mai ştiţi de el? Aveţi vreo veste?

— Nimic, nici una, minţi Dana. Şi tata şi mama sunt foarte îngrijoraţi că n-a mai dat nici un semn de viaţă.

Conspirativitatea în privinţa fratelui nu-i îngăduia să trădeze cu nimic prezenţa lui în oraş. Orice neatenţie cât de mică în legătură cu întoarcerea lui acasă, l-ar fi putut costa chiar viaţa. Mihai stătea toată ziua în casă, în odaia dinspre stradă şi urmărea, de după perdea, cine trece şi încotro trece, veghind să nu fie luat cumva prin surprindere.

— Ţi-a fost dor de mine? întrebă Dana ca să schimbe firul discuţiei.

Nici n-ai scris...

— Mi-a fost, Dana, mărturisi sincer Sandu. Ce să-ţi scriu? Banalităţi? Cu cenzurarea asta a scrisorilor, parcă nici nu-ţi mai vine să-ţi aşterni pe hârtie gândurile adevărate.

— Şi ce făceai tu aici? întrebă fata luând de pe scaunul alăturat beţişorul cioplit.

— Un cui pentru vioară. S-a rupt cuiul de la nota *la*...

— Ia te uită dom’le! se miră ea. Te ştiam mare viorist, dar nu şi meşter de viori...

— De nevoie înveţi de toate. Eu, acum de când sunt singur, spăl, gătesc, îmi cos nasturii, ciorapii... Apropo, ştii ceva de tata?

— Se aude c-ar fi evadat, răspunse Dana în şoaptă, dar nu ştiu sigur. Tata l-a văzut acum vreo săptămână sau nu, două, da două, l-a văzut pe sala poliţiei. Tocmai ieşea de la comisarul-şef...

— Daaa? se miră Sandu. Atunci dacă a evadat înseamnă că a făcut lucrul ăsta de curând...

— Tot ce se poate...

Tăcură un timp amândoi. În curte ea şi pe stradă coborâse o linişte adâncă. Doar undeva în depărtare se auzea o căruţă uruind pe caldarâmul străzii. Dana ascultă o clipă zgomotul roţilor stingându-se în amurgul ce se lăsa pe nesimţite, apoi întoarse capul şi-l privi într-ascuns pe Sandu. Cât de mult se maturizase băiatul acesta! Faţa i se înăsprise, braţele îi deveniseră mai puternice, mâinile îi erau îmbibate cu uleiuri şi pilitură de fier, iar cămaşa murdară era grea de sudoare şi praf. Îl cunoştea de patru ani, de când se mutase acolo cu părinţii săi. Crescuseră unul lângă altul, îşi scriseseră primele scrisori de dragoste, timide, stângace, se întâlniseră şi se plimbaseră de atâtea ori prin parcurile oraşului după-amiezele sau în zilele de sărbătoare. Îl cunoştea, era un băiat răbdător dar hotărât, cu un suflet deosebit, care ştia să primească loviturile, dar mai ales ştia să lupte, adunând în inimă putere pentru a învinge pe cei care-l apăsau, îl duşmăneau. După moartea mamei lui, Dana îl zărise adesea printre gard stând singur şi plângând. „Suferi mult, Sandule, îi spunea ea ca o alinare. Te înţeleg...” „Nu, Dana, nu sufăr, mă doare mult de tot... Dar...” Înălţa capul bărbăteşte, hotărât să alunge chinuitoarele gânduri. După o clipă, însă, lăsa iar fruntea în pământ şi cădea într-o uitare adâncă. Îi arestaseră apoi tatăl, îl chemaseră şi pe el la poliţie în mai multe rânduri şi-l bătuseră cu pumnii, cu frânghia udă, cu bastoanele de cauciuc, ca să vorbească despre „activitatea clandestină comunistă” a părintelui său. N-a scos un cuvânt. A tăcut şi a răbdat scrâşnind din dinţi, adunând în suflet ură şi răzbunare. „Prea de timpuriu ai început să suferi, Sandule”, îi spunea Dana când îl întâlnea şi el îi povestea toate câte i se întâmplau. „Nu-i nimic, răspundea el, e bine că ne dăm seama de timpuriu cât îi de strâmbă lumea şi cât îs de hidoşi călăii

care apără această strâmbătate...” Ultima lovitură venise la câteva zile după arestarea tatălui. Băiatul fusese dat afară din liceu, cu drept de a-şi da examenele în particular. Iniţial se făcuse propunerea să fie dat afară din toate şcolile statului, dar singurul profesor care se ridicase în apărarea lui şi obţinuse, după îndelungate pledoarii, înlăturarea acestei propuneri, fusese Vlad Gheorghiu. „Domnilor profesori, colegi, vorbise el în şedinţa aceea. Nu fac politică şi de aceea cuvântul meu, intervenţia mea să nu fie socotite ca fiind ale unui politician. Deci, departe de mine gândul şi deci şi de dumneavoastră, aceia care aveţi vreo intenţie de acuzare asupră-mi, de a mă considera adeptul vreuneia sau alteia dintre ideile partidelor politice. Dar îl cunosc pe acest băiat de atâţia ani de zile, a crescut sub ochii mei, aş putea spune în curtea mea, alături de copiii mei, îi cunosc părinţii, oameni cinstiţi, muncitori, respectaţi în cartier. Se spune că tatăl său ar fi fost arestat pentru că-i comunist. Se prea poate să fie comunist – cum tot la fel de bine se poate să nu fie. Mă rog, aici îi vorba de politică şi la politică nu mă pricep. Dar, domnii mei, în chestiunea de faţă nu-i vorba despre părinte, ci despre un elev al şcolii noastre. Alexandru Raicu, iubiţi colegi, e un băiat eminent, cu bune rezultate la învăţătură, în două rânduri chiar premiant, cu o purtare exemplară. Şi cunoscându-l deci, socotesc că se face o mare nedreptate dacă adoptăm propunerea colegului nostru Stanciu, de la catedra de latină. Mi-aş permite chiar să cred că luând o asemenea hotărâre, nu facem altceva decât să dăm dovadă de iresponsabilitate în faţa societăţii!”

Vlad Gheorghiu se aşezase pe scaunul lui de la masa consiliului profesoral, sub privirile tăioase ale lui Stanciu. Apoi, nemaiputând suporta fulgerele duşmănoase ale ochilor acestuia, se ridicase din nou şi adăugase: „Am uitat, domnilor, să fac o remarcă, şi rog să fiu scuzat pentru această nouă intervenţie. V-am spus că nu fac nici un fel de politică şi nici n-am făcut. Colegul nostru, domnul Stanciu, preşedinte al organizaţiei locale a partidului ţărănesc, organizaţie desfiinţată dar destul de activă în inima domniei sale, cred că-şi susţine propunerea împotriva elevului Raicu Alexandru numai pe considerente politice. Dumnealui e ţărănist iar tatăl elevului, v-am spus, se zice că e comunist. Or, cred că asemenea considerente personale nu trebuie să stea la baza unei hotărâri când discutăm – şi trebuie să discutăm în lumina dreptăţii – situaţia unui elev şi încă a unui elev eminent!”

Se aşezase din nou, aprins la faţă, congestionat, sub privirile pline de mirare ale celorlalţi profesori. Când a fost pusă la vot propunerea profesorului Stanciu, acesta n-a găsit decât trei adepţi, împotriva ei ridicându-se douăsprezece mâini. Astfel Sandu a rămas să dea liceul în particular, fără a mai fi exclus din toate şcolile statului.

Dana îi povestise toate aceste lucruri lui Sandu şi de atunci el îl stima şi mai mult pe profesorul Gheorghiu. Intrase imediat ca ucenic la Şantierul naval, fiind sprijinit la angajare de câţiva muncitori, prieteni ai tatălui său, şi începuse a prinde rostul meseriei de strungar. Şantierul fusese bombardat în câteva rânduri, îşi mutase o parte din ateliere în pădurea Crihala şi în comuna Malovăţ, iar în urmă cu două luni Sandu plecase cu lotul muncitorilor detaşaţi la Constanţa...

Cobora amurgul. Zgomotele oraşului piereau cu fiecare clipă ca afundate într-o apă. Începea încă o noapte de beznă sub camuflajul acela total, încă o noapte de aşteptări înfrigurate, de teamă pentru eventualele incursiuni ale bombardierelor americane. În corcoduşul din fundul curţii, găinile se şi rânduiseră pe crengile înfrunzite, pregătindu-se de culcare. Stele firave prinseră a clipi timid în înaltul întunecat al cerului, ca nişte luminiţe îndepărtate, mângâiate de vânt.

— Pe la Constanţa au fost bombardamente aeriene? întrebă într-un târziu Dana, punând mâna pe braţul lui Sandu.

— Au fost, dar n-au provocat atâtea distrugeri ca aici.

— Severinul e oraş martir, ce crezi! zise Dana râzând. De vreo două ori a şi fost citat de Antonescu pe naţiune.

— Dacă mai bombardează americanii de vreo trei ori, cred că până la urmă n-are ce mai cita pe naţiune domnul mareşal, răspunse Sandu cu ironie în glas. Tu nu vezi că sunt străzi întregi unde n-a mai rămas nici o casă în picioare? Ia de pildă bulevardul Carol. Am venit azi dimineaţă către casă şi m-am uitat de-a lungul lui mirat şi în acelaşi timp revoltat. De la gară şi până în centru, toate clădirile au fost făcute zob...

Fata tăcu un timp, sprijinindu-şi capul pe umărul lui, apoi înălţă fruntea şi zise:

— Ascultă, vreau să-ţi aflu părerea într-o anume privinţă. Mi-o spui?

— Desigur, acceptă Sandu. Pentru tine eu nu am gânduri ascunse, ştii lucrul ăsta şi de aceea te rog să mă întrebi orice că am să-ţi răspund cu toată sinceritatea...

Dana stătu o clipă pe gânduri, privind covorul sclipitor de stele, căutând anume în minte cuvintele cele mai potrivite, care să exprime ceea ce vroia să afle. Într-un târziu zise:

— Spune sincer, ce crezi tu despre toate câte se întâmplă în ţara noastră?

— Cum ce cred? se miră Sandu şi o privi cu ochii mari, neînţelegând ce anume vrea să afle de la el.

— Părerea ta sinceră, ştiu, eşti sincer, mi-ai spus...

— Bineînţeles, dar dă-mi măcar câteva jaloane, să pot înţelege ce vrei să-ţi spun...

— Jaloane? Ce jaloane să-ţi dau? Ţi-am spus destul de clar: ce crezi

despre toate câte se întâmplă în ţară?...

— Şi ce se întâmplă în ţară? se prefăcu Sandu a nu înţelege, interesat s-o vadă pe ea ce gândeşte. Îl surprindea felul ei de a pune această problemă, mai ales că până acum n-o auzise niciodată discutând asemenea chestiuni. Şi nici în familia ei, total apolitică, după câte ştia el, nu se discutau asemenea lucruri. Profesorul Vlad Gheorghiu era cunoscut ca un om intransigent, neînduplecat, aspru şi nu admitea, după cum se exprima câteodată, ca „copiii să-şi bage nasul unde nu le fierbe oala!” Şi acum, iat-o dintr-o dată pe Dana răbufnind, luând iniţiativa unei dispute de păreri, pe care el, Sandu, n-o bănuia nicicând că ar putea-o avea.

— Nu zău, Dana, n-ai vrea să fii mai explicită? stărui Sandu şi în acelaşi timp un gând îi fulgeră mintea. „Ce-ar fi, îşi zise el, s-o atrag în organizaţia noastră de tineret? Ar fi bine, o cunosc de atâta vreme, numai să văd unde vrea să ajungă cu discuţia...”

Sandu activase în organizaţia locală un timp, apoi după desele percheziţii pe care poliţia le făcuse acasă tatălui sau, primise indicaţia să nu mai participe la şedinţe, ci să primească sarcini direct prin Romică Dumitraşcu, cunoscut pe numele conspirativ de Pius. Plecase apoi la Constanţa, lipsise două luni de zile şi acum, înapoindu-se, desigur că avea să caute să intre în legătură cu Valeriu, secretarul, pentru a fi reluat în evidenţă.

Şi în timp ce el o rugase pe Dana să fie mai explicită în ceea ce vroia să afle de la el, fata, preocupată în aceeaşi măsură de aceeaşi problemă, gândea în sinea ei cum să procedeze mai bine să-l atragă pe acest băiat inimos, muncitor, cu un tată în mod sigur activist de partid, în organizaţia tineretului comunist din care făcea şi ea parte. Poate că discuţia începută avea să-i uşureze realizarea intenţiei... Aşa că nu mai stătu pe gânduri şi-i relată lui Sandu tot ceea ce îl interesa. În ţară era foamete, mizerie, preţurile creşteau cu fiecare zi, nu se găseau alimente, lucruri de îmbrăcăminte... Toate acestea le cunoştea şi el foarte bine. Se purtau haine de celofibră şi pantofi cu talpă de sfoară sau de lemn... Oraşele erau cufundate în beznă, din pricina camuflajului, firele electrice erau rupte, iar din lipsă de curent nu funcţionau uzinele, cinematografele, aparatele de radio. Conductele de apă erau sparte... Cozi imense se înşiruiau, încă de la ivirea zorilor, la pâine şi mălai şi deseori auzeai noaptea câte-un glas strigând în beznă, parcă pentru a nu fi identificat:

Antonescu şi Mihai
Ne dau pline cu mălai

Într-adevăr, pâinea era neagră, cleioasă, făcută din tărâţe de mălai amestecate cu paie, cu nelipsitu-i timbru aplicat pe spate, pentru ca

impozitul să nu scape nici măcar cu această ocazie guvernanţilor. Un kilogram de carne de porc, când se găsea, costa 250 de lei, o pâine „populară” de şase sute de grame douăzeci de lei, iar ca să-ţi confecţionezi un costum de haine îţi trebuiau unsprezece mii de lei, adică de două ori salariul mediu al unui muncitor de rând. Uleiul se dădea pe cartelă, gazul de lampă la fel... Numeroase colecte erau lansate pentru front şi, pe lângă bani, cetăţeanul era obligat să dea îmbrăcăminte, nouă sau uzată, să subscrie la împrumuturile de stat şi câte şi mai câte...

— Ei, ce părere ai, Sandule, de toate acestea? întrebă Dana într-un târziu. Care crezi că e calea pe care trebuie să apuce poporul nostru, ca să iasă la un drum bun, luminos?...

Sandu întoarse capul şi din nou, poate pentru a suta oară, în seara aceasta, o privi pe Dana cu ochi măriţi de uimire, parcă n-o mai recunoştea nici măcar fizic. De unde până unde la ea atâta putere de pătrundere, de analiză, de orientare politică?

— Ce să spun, Dana? înălţă el din umeri şi deschise larg braţele a neputinţă. Sunt lucruri prea complicate ca să le putem rezolva noi... Nu voia să-şi trădeze gândurile, concepţiile lui politice, năzuinţele lui. Desigur Dana, cu sufletul ei deosebit, inteligentă, apropiată lui, nu l-ar fi putut nicicând denunţa. Totuşi... era mai bine să fie prudent, să analizeze problemele mai pe ocolite, să aibă timp să tragă anumite concluzii. Bineînţeles vederile fetei îl bucurau, însă nu putea înţelege cui se datora această nouă atitudine a ei faţă de problemele grele ale vieţii.

— Va să zică, spui că sunt lucruri prea complicate ca să le putem rezolva noi? reluă Dana.

— Întocmai...

— N-ai dreptate! îl contrazise ea cu fermitate şi-şi cuprinse genunchii cu braţele, lăsându-se pe spătarul băncii. Principalul e să înţelegem aceste lucruri. Şi dacă le înţelegem, apoi drumul către rezolvare e mult mai simplu...

— Păi de înţeles socotesc că le înţelegem, făcu Sandu pe naivul. Iar dacă-i vorba de un drum, eu după câte ştiu pot să spun că există în ţara asta un far care să-l lumineze, care să taie în noapte drum liber celor mulţi...

— Există? făcu Dana cu mirare. Ce fel de far?

— Ei, un far... zise Sandu roşind niţel. Am spus numai aşa, la figurat...

— Bineînţeles că la figurat, dar îmi place să cred că expresia ca atare exprimă o realitate, nu?

— Desigur, exprimă o realitate...

Tăcură un timp, rămânând fiecare cu gândurile lui. Întunericul se lăsase de-a binelea şi întregul oraş era cufundat în beznă. Contururile

caselor dispăruseră cu desăvârşire. Pe deasupra pomilor din grădină, o pasăre îşi fâlfâia fugar aripile în zborul ei rătăcitor. Dana stătea gânditoare, cu capul sprijinit pe umărul lui Sandu, aşa cum îi plăcea să stea mai întotdeauna şi simţea un val de bucurie cuprinzându-i întreaga fiinţă. „Am să vorbesc cu Valeriu despre el, îşi zise. Neapărat am să vorbesc. E un băiat destoinic, dezgheţat, fiu de muncitor... Cum de-o fi rămas până acuma în afara organizaţiei?”. „A crescut Dana, nu mai este aceea pe care o cunoşteam eu, gândea şi Sandu. Asta dovedeşte că sunt mulţi tineri ca ea ce pot fi atraşi în rândurile noastre. Aşa am adus-o şi pe Tanţa, ucenica de la croitoria doamnei Rafael. Cu prima ocazie, când stabilesc legătura, am să-i spun lui Valeriu despre treaba asta... Îmi pare bine c-o voi avea alături de mine...”

Pe stradă se auzi undeva îndepărtat fluierul unui gardian. O maşină claxona strident către bariera oraşului şi un tren, şuierând ascuţit, cobora zgomotos dealul Balotei spre gara Şimian. Dincolo de gard, pe trotuarul ce mărginea casa, un grup de băieţi şi fete vorbeau tare, zgomotos, ţinând-o numai în glume şi râsete. Apoi începură să cânte toţi deodată în cor, de parcă strada toată ar fi fost numai a lor:

Ochii tăi nu-s camuflaţi,
şi-ai s-o paţi...
Şi-o să fluiere sergentul,
c-ai călcat regulamentul
şi întregul Bucureşti l-ai luminat!

— Mămulică doamne, ce beznă, fraţilor, nu vezi la doi paşi. Uite mă, ia uite cum din greşeală îmi bag degetele-n ochi!

Un râs general cuprinse strada. Un băiat dădu un chiot, iar un altul începu să cânte dintr-o muzicuţă de gură o sârbă îndrăcită. O fată interveni pe dată, rugător, mai mult ţipând peste glasurile zgomotoase ale băieţilor, să se facă auzită:

— Mircea dragă, cântă mai bine un tango...

— Da, măi, hai, zi un tango!

— Cântă tu, Cristino, pe ăla cu trenul. Hai că ai voce, te-a făcut mă-ta cântăreaţă...

— Cântăreaţă călăreaţă!

— Ohoho, ca alea de la circ!

Iar izbucniră cu toţii în râs, umplând strada cu larma lor. Câinii începură să latre. Peste glasul lor răsună din nou melodia stridentă a muzicuţei. Urmară chiote, strigăte, frânturi de melodii. În beznă totul se amplifica, creştea, dând străzii o notă accentuată de veselie.

— Mă duc şi eu, că e târziu, zise Dana, ridicându-se de pe bancă. Ai mei poate că s-au şi culcat.

— Bine, Dana...

— Dar nu m-ai lămurit ce e cu acel far...

— Îmi ţin cuvântul şi-ţi voi spune altă dată, o asigură Sandu.

Zicând acestea, se ridică de pe bancă şi o prinse pe Dana de braţ. O apropie la pieptu-i şi o mângâie uşor cu palma lui aspră pe părul lung, mătăsos. Apoi o sărută lung şi apăsat pe buze şi simţi cum în acea clipă o înfiorare caldă îi cuprinde fiinţa...

— Hai, mai lasă şi pentru mâine, glumi Dana desprinzându-se din braţele lui. Că pe urmă, vorba ălora de pe stradă, o să fluiere sergentul, c-ai călcat regulamentul...

Sandu zâmbi şi, luând-o de braţ, porni alături de ea către poartă.

— De toate am vorbit, Dana, numai despre noi n-am vorbit nimic, zise el cu părere de rău în glas. Şi cât te-am dorit, câte aveam să-ţi spun...

— Serios? se miră ea.

— Foarte serios.

— Lasă, Sandule, că cele ce-am vorbit tot despre noi au fost, zise ea păşind uşor alături de el. Apropo, ştii că într-o zi am stat în parc pe banca pe care ne-am întâlnit noi prima dată?

— Când. Mai mergem acolo?

— Când doreşti tu.

— Bine, rămâne să hotărâm împreună...

Dana deschise poarta şi vru să plece. Sandu însă o reţinu o clipă, spunându-i că vrea să-i şoptească o vorbă la ureche şi ea, ascultătoare, se întoarse.

— Ce vorbă?

— O vorbă. Hai, vino mai aproape...

Îşi plecă fruntea. El îi prinse repede capul şi-i sărută ochii.

— Hoţule! îl ameninţă ea zâmbind şi fugi în stradă.

Sandu îi auzi paşii pe pietrişul din curtea vecină, apoi o zări printre uluci cum urcă, pată albă în noapte, scările verandei.

14

De aproape două săptămâni de când venise acasă, Mihai îşi schimbase complet înfăţişarea. Era îmbrăcat curat, mereu bărbierit, cu hainele călcate, într-un cuvânt revenise la ţinuta lui de om civilizat, dar părul îl avea tot netuns, crescut mare la urechi, şi la ceafă, deoarece nu se putea duce în oraş la o frizerie. Se mai împlinise puţin la faţă, la trup era însă tot slab şi, cu toate că se odihnea de dimineaţa până seara, încă nu se restabilise complet. Neavând ce face, îşi petrecea vremea citind literatură sau ascultând radioul în camera dinspre stradă. De fapt, mai mult pândea dinapoia perdelei studiind trecătorii şi luând seama să nu intre cineva străin în curte, vreun copoi al poliţiei sau militari de la comenduirea pieţii, să-i dea de urmă şi să-l aresteze. Plănuise ca, în caz de se va întâmpla ceva, să se ascundă într-un şanţ adânc, săpat în grădina din fundul curţii, ce folosea drept adăpost pentru alarmele aeriene. S-ar fi strecurat pe uşa din dos a bucătăriei, apoi pe sub coroanele pomilor şi în câteva clipe ar fi fost în siguranţă. Dar trecuseră atâtea zile şi se vede treaba că nimeni nu se mai interesa de soarta lui. Tatăl, Vlad Gheorghiu, fusese chemat la poliţie pentru a da declaraţia aceea şi atâta tot. „Pesemne, gândea Mihai, stă cineva la pândă la colţul străzii ziua sau noaptea, să vadă dacă vin sau plec de acasă. Sau poate ei cred că nici n-am venit acasă? Este posibilă şi treaba asta... Desigur consideră că n-aş fi atât de imprudent să viu la părinţi...”

De fapt, lângă Berlin, Mihai a recurs la un şiretlic ce poate avea să-i folosească. Într-o noapte, în timp ce împreună cu polonezul evadat, încerca să se strecoare neobservat printr-o gară, s-a produs în apropiere o mare catastrofă de cale ferată. S-au ciocnit două trenuri, unul de marfă, celălalt cu pasageri. Pe câmp au rămas sute de morţi. Unii dintre ei erau într-atât de mutilaţi, încât nu li se mai putea deosebi chipul. Ajutat de întunericul nopţii şi de panica grozavă ce-i cuprinsese pe cei din staţie, Mihai s-a furişat prin larma aceea de oameni ce ţipau strigând după ajutor, în vacarmul de groază ce stăpânea noaptea. Făcându-se chipurile că ajută la evacuarea răniţilor, a cotrobăit prin buzunarele unui tânăr muribund şi i-a luat actele, lăsând în locul lor carnetul său de identitate militar, scrisorile şi fotografiile ce le avea asupra sa. De atunci a călătorit tot timpul sub numele de Otto Mahler, concesionar de piei de şoareci din München şi delegat al unei fabrici de marochinărie din Berlin... „Poate că autorităţile nemţeşti, descoperind actele, mă consideră mort şi mă lasă în pace, îşi zicea el când vedea că mai trece o zi şi nimeni nu-l arestează. Desigur, la început, în primele zile, au trimis hârtii pentru urmărirea mea în toate părţile, dar ulterior, aflându-mi identitatea la locul accidentului de cale ferată, cred că au renunţat să mă mai caute

şi m-au înregistrat ca atare, decedat. Evadat şi decedat...”

Mihai împărtăşise şi tatălui său aceste gânduri, dar profesorul era neînduplecat în hotărârea lui. Băiatul trebuia să părăsească neapărat casa, altfel din clipă în clipă se putea abate o cumplită nenorocire asupra întregii familii. Cu o seară înainte avusese cu el o discuţie foarte aprinsă în acest sens şi conflictul în loc să se atenueze, dimpotrivă, se înăsprise şi mai mult

— Aşadar, băiete, conchisese Vlad Gheorghiu, te rog să-ţi cauţi un adăpost, unde vei crede de cuviinţă şi unde să nădăjduieşti că vei fi în siguranţă. Îţi sunt părinte, îmi pare rău că te oblig să pleci din casă, dar gândeşte-te la liniştea familiei noastre. Povestea cu catastrofa de tren şi cu găsirea actelor tale nu are temei. Ăştia de la gestapou sau cei de la poliţia noastră nu sunt atât de naivi să se rezume la această simplă constatare. Tăcerea lor, faptul că de atâta vreme nu întreprind nimic, mă îngrijorează foarte mult... Cine ştie ce pregătesc...

— Nu pregătesc nimic, căutase să-l asigure Mihai. Îţi spun eu dumitale că pentru ei concluzia este clară...

— Clară-neclară, te rog să părăseşti casa, decretase autoritar profesorul. Pentru dumnezeu, Mihai, înţelege odată că nervii mei nu mai rezistă... Zi şi noapte tresar la orice zgomot de pe stradă!

— Bine, tată, consimţise Mihai. În două-trei zile, sau chiar mâine dacă am să pot, cu ajutorul Danei, am să-mi caut acel adăpost, numai să te văd odată liniştit. Contează mai mult liniştea nervilor dumitale decât viaţa mea...

— Viaţa ta ţi-ai pus-o singur în joc, băiete, după cum te-a tăiat capul. Aşa că acum nu-ţi rămâne decât să tragi consecinţele...

Mihai vorbise după aceea cu Dana şi ea îl asigurase că are să se intereseze să vadă ce se poate face cu tăinuita lui găzduire; avea să vorbească cu unele prietene de-ale ei, cu cunoscuţi, cu oameni de încredere şi într-o zi sau două totul avea să se rezolve.

Încredinţându-l astfel pe Mihai, Dana se gândise în primul rând să ceară sprijin lui Valeriu. Era un om cu experienţă, care cunoştea destul de bine legile conspirativităţii şi în afară de asta cunoştea şi situaţia lui Mihai. „Mihai nu mai este un oarecare – cugeta Dana, gândindu-se la fratele ei – este un om care-i urăşte de moarte pe fascişti şi acest lucru îmi întăreşte şi mai mult convingerea că situaţia lui îl va preocupa în mod deosebit pe Valeriu”.

Chibzuind astfel, ea mergea în acel ceas al amiezii pe bulevardul Carol către locul de întâlnire cu „legătura” ce avea s-o îndrumeze mai apoi către casa unde urma să aibă loc şedinţa organizaţiei.

Era cald. Soarele ardea atât de puternic, încât muiase asfaltul trotuarelor. În smoala cenuşie, zgrunţuroasă, se vedeau imprimate ca nişte efigii, urme de tocuri, blacheuri şi ţinte. Aerul încins mirosea a fum şi a lemn ars. Dana mergea numai pe sub coroanele umbroase

ale castanilor şi cu o revistă ilustrată îşi făcea mereu vânt în dreptul frunţii, să se mai răcorească. Purta o rochie albă cu cordon din piele roşie, iar în picioare obişnuitele ei sandale lucrate din barete, cu talpă din bucăţi de crupon. Prin dreptul liceului Traian, întâlni un bătrân bragagiu, cu păr alb şi fes roşu tras pe-o sprânceană, în mână cu o cofă strânsă în cercuri de alamă. Se opri şi ceru un pahar cu apă rece.

— Nu estem apa, domnişoara, regretă turcul, înălţând sprâncenele a părere de rău. Numai braga estem. Braga bun pentru domnişora giugiuc!

— Fie şi-un pahar cu bragă...

Sorbi cu poftă lichidul gros şi dulceag, din făină şi lapte, plăti, şi în timp ce turcul îşi trecea mereu monezile peste barba-i sură, murmurând maşinal în urmă-i: „Alah detem saftea, cinstit să fie Alah”, plecă mai departe pe bulevard, cu grijă să întâlnească „legătura”.

Peste drum de teatru, două clădiri fuseseră culcate la pământ de ultimul bombardament aerian. Rămăseseră în picioare numai câteva ziduri, ce-şi arătau zugrăveala afumată, două coşuri de cărămidă pentru sobe, iar în fundul curţii un garaj cu acoperişul prăbuşit într-o parte. Printre mormanele de cărămizi şi tencuială, se vedeau ţăndări de mobilă, covoare şi perdele sfâşiate, sau pe jumătate arse în incendiul ce abia fusese stins. Grămezi de moloz se întindeau până în mijlocul străzii, împiedicând circulaţia. Ajungând în dreptul acestor ruine, Dana zări în curtea largă a fostelor case, mulţime de băieţi de la liceul Traian, care într-o zarvă de nedescris, numai în cămăşi şi cu mânecile suflecate, cărau cărămizi şi moloz cu tărgile, aruncând totul în două căruţe trase la umbra unui dud. Printre ei se vedeau câţiva profesori, tot în cămăşi, ce dădeau îndrumări şi supravegheau lucrul sub arşiţa dogoritoare a soarelui.

Dana grăbi pasul, să nu fie observată. Nu scăpă însă de privirile băieţilor din clasele mari; urcat pe o grămadă de moloz, unul dintre ei dădu primul de veste:

— Măi băieţi, uitaţi-o pe fata profesorului de istorie

Toţi, ca la o comandă, lăsară lucrul şi rămaseră cu privirile după Dana. Zeci de tărgi, lopeţi, cazmale fură aruncate cât colo, zeci de palme se puseră streaşină la ochi, zeci de glasuri începură a şopti: „Frumoasă tipa, fraţilor. Şi are un mers de parcă pluteşte...”

— Afrodita, fiica lui Uranos, născută din spuma albă a mărilor! strigă deodată un vlăjgan din clasa a opta, înalt şi slab, cu părul roşcat şi ciufulit.

Şi punând două degete în gură trase un fluierat de răsună parcul de peste drum.

— Zi mai bine Pandora făcută de Hefaistos din lut şi apă.

— Sau Persefone, fiica lui Zeus...

— Fiica lui Vlad Ţepeş!

— Ei, să vedeţi voi cum o să vă tragă tat-său în ţeapă cu câte un doi chiar în primele zile ale şcolii. Îi ştiţi obiceiul...

Dana cunoştea asprimea tatălui şi ştia că elevii îl porecliseră „Vlad Ţepeş”, aşa că auzind din urmă strigătele băieţilor şi glumele pe seama ei, se făcea a nu le da importanţă. Afişând o subliniată indiferenţă, mergea repede cu pas hotărât dar mlădiu pe sub umbra răcoroasă a castanilor.

— Un-te duci tu până-n zori, cu papucii roşiori? strigă în urma ei vlăjganul cu păr roşcat şi ciufulit.

— Las-o mă, că poate are şi ea o întâlnire...

— Trage chiulul de la munca de război...

— Cine poate, oase roade, nu ştii proverbul?

— Trage chiulul, dar adeverinţă că a prestat munca de război tot o să aibă, că e tat-său profesor!

— Crezi că face cumva secretara gură că n-o înscrie până nu-i aduce ţidula? Aşi! Asta să i-o spui lui mutu’!

Dana nu mai auzi ultimele vorbe ale băieţilor şi, ocolind clădirea înaltă a teatrului, coborî pe autostrada largă, în curbă, către Baia Comunală. De aici, intră în parcul Rozelor şi apucă pe o alee dreaptă ce ducea către Monumentul Eroilor.

Obrajii i se îmbujoraseră, erau aprinşi, inima-i bătea cu putere; apucăturile huliganice ale celor câtorva băieţi, care avuseseră pesemne de-a face la liceu cu asprimea tatălui său, o indignau. „Nişte golani, lipsiţi de caracter şi de bună creştere!” îi categorisi ea mânioasă şi căută să uite. Dar abia făcu câţiva paşi pe alee, că deodată tresări. De pe o bancă se ridicase în întâmpinarea ei „legătura”. Era acelaşi băiat de vreo şaisprezece ani, înalt şi slab, cu faţa plină de pistrui, ce avea parcă un zâmbet statornic în privire.

— La ora unsprezece, în grădina publică, sus la Turnul lui Sever! şopti el şi trecu pe lângă ea, de parcă nici n-ar fi cunoscut-o.

Dana repetă de câteva ori în gând locul şi ora, iar când după câţiva paşi întoarse capul, pistruiatul nu se mai văzu. Parcă intrase în pământ. Se opri şi-şi privi ceasul de la mână. Era zece şi jumătate. Mai avea o jumătate de oră, deci suficient timp pentru a ajunge la vreme. Aşa că mai merse câţiva paşi şi urcă prin parc pe lângă Monumentul Eroilor, către bulevard.

În grădina publică a oraşului, un frumos şi bogat parc, umbrit de castani, tei şi brazi înalţi cu nenumărate ornamentaţii de merişori şi ronduri de flori, se află un loc numit Turnul lui Sever, situat către Dunăre, pe o înălţime dominantă şi ascuns vederii atât datorită copacilor, cât şi abundenţei vegetaţiei ce-l înconjoară. Aici a existat în vechime, cam prin secolul al doisprezecelea al erei noastre, cetatea Severinului, din care astăzi n-au mai rămas decât urmele unei biserici, ale unor locuinţe aparţinând fostului ban de Severin şi ostaşilor săi,

precum şi un turn de piatră înalt de vreo zece metri. Din acest turn privirea putea cuprinde odinioară toată valea Dunării, de la Cladova şi până în jos spre Hinova şi chiar către înapoi spre fosta câmpie întinsă a Severinului.

Ruinele Turnului lui Sever, importantă construcţie medievală, erau înconjurate de un gard de fier ruginit şi năpădite de bălării. Pe lângă castrul militar roman Drubeta şi piciorul podului de peste Dunăre, construit de vestitul arhitect Apolodor din Damasc, din ordinul împăratului Traian, ca să-şi treacă trupele către Sarmisegetuza, Turnul lui Sever constituie unul dintre principalele locuri de atracţie pentru turiştii ce vizitează oraşul.

Severinenii, atât de obişnuiţi cu descoperirile arheologice din oraşul lor, nu le mai dau importanţă acestor relicve ale trecutului şi nu le mai vizitează decât cu rare ocazii: fie ca părinţi, când trebuie să-şi însoţească copiii de şcoală în excursiile locale, fie cu prilejul sosirii în oraş a unei rude sau cunoştinţe de pe alte meleaguri şi căreia ţin neapărat să-i arate unele din podoabele istorice ale oraşului de incontestabilă valoare mondială. În rest, plimbându-se duminica prin frumoasa grădină publică, urcă uneori panta abruptă către vechiul Turn al lui Sever şi de aici, în asfinţitul soarelui, admiră jos în vale peisajul Dunării, cu mulţimea vapoarelor ancorate în port, cu geamandurile ale căror luminiţe verzi clipesc seara ca nişte licurici în largul întunecat al apelor, cu micul ostrov al Şimianului, acoperit de verdeaţă; sau contemplă piciorul podului roman ce se zăreşte dincolo pe malul iugoslav, pe locul vechiului castru militar Egeta...

Iată de ce, se gândea Dana mergând către grădina publică, acest loc atât de retras, lipsit de vizitatori în zilele liniştite ale oraşului – cu atât mai mult acum, în timpul războiului când severinenii erau refugiaţi de frica bombardamentelor în comunele învecinate – fusese bine ales de către Valeriu pentru ţinerea şedinţei.

După puţin, intră în vechea grădină a oraşului. Cine ar fi văzut-o, ar fi fost încredinţat că această plimbare pe sub castani nu are de loc o ţintă anume. Mergea agale pe alei, cu revista în mână, admirând parcă frumuseţea şi răcoarea parcului. Ici-colo se vedeau gropi adânci, nişte pâlnii uriaşe, făcute de bombe, în jur cu pământ răvăşit, acoperit în parte de buruieni. Printre copaci se zărea impunătoarea clădire a hotelului turistic, albă, luminoasă, cu vederea spre Dunăre, acum transformată în spital de război. În jurul ei ambulanţe sanitare ce aşteptau sub coroanele copacilor, grămezi de paturi de fier şi saltele abia aduse, infirmiere ce umblau de colo până colo printre răniţii ce-şi purtau cu greutate cârjele în scurtele plimbări la umbra binefăcătoare a castanilor.

În dreptul chioşcului deteriorat, în care altădată, duminicile, fanfara regimentului 95 Infanterie cânta valsuri şi tangouri la modă, Dana se

opri şi privi cu atenţie în urmă. În afară de cei din jurul spitalului nu se zărea nimeni în tot parcul şi nici pe bulevardul larg ce trecea pe lângă grădină şi ducea către gară. Astfel, încredinţându-se că nu era urmărită, coborî treptele de piatră ale unei scări mărginite pe-o parte şi pe alta de ţevi protectoare, ajunse în valea umbroasă unde cu ani în urmă se făcea într-un chip fastuos serbarea împărţirii premiilor pe întregul oraş şi apoi începu să urce alte trepte, rudimentar lucrate din piatră de râu, ce duceau către Turnul lui Sever. O linişte odihnitoare, adâncă, învăluia totul în răcoarea din jur. Dana urca treaptă cu treaptă şi, ca de fiecare dată când ştia că-i întâlneşte pe cei din organizaţie, o încerca o emoţie deosebită.

În sfârşit, ajunse pe platoul pe care se afla istoricul monument. Turnul, în parte deteriorat, cu piatra acoperită de muşchi verzi, se înălţa singuratic, părăsit, înconjurat de boschete şi tufe sălbatice. Rămase o clipă locului să-şi tragă răsuflarea. Departe, în vale, apa Dunării sclipea ca o oglindă, iar cheiul portului era pustiu. Un singur şlep se vedea ancorat lângă ponton, iar pe puntea lui o femeie întindea rufele la uscat, agăţându-le pe o sfoară între cabina de cârmă şi un mic catarg.

— Ce faci, contempli peisajul danubian?

Dana tresări şi întoarse capul. În faţa ei se afla Sandu. Era îmbrăcat într-o cămaşă albă, curată, cu o impecabilă frizură trasă într-o parte, zâmbitor, cu privirea vie, neastâmpărată.

— Tu... aici? întrebă ea abia şoptit, nesigur, şi simţi că deodată parcă îi încetaseră bătăile inimii. Obrajii i se împurpuraseră. Ardeau...

— Da... aici, răspunse Sandu şi-o prinse de mână privind-o drept în ochi, stăruitor, şi vesel, sărutându-i pentru o clipă luminiţele albastre şi limpezi.

— Dar... nu ştiu... nu înţeleg...

— Ce nu înţelegi?

— Totul... Faptul că tu eşti aici...

— Îţi spun sincer, nici eu nu mă aşteptam să te întâlnesc în acest loc! mărturisi el prinzând-o de braţ. Am venit mai devreme şi Valeriu printre altele îmi vorbea mereu de Lila. Nu ştiam cine este această fată, am lipsit doar atât de mult din organizaţie, iar tu ai venit între timp. Când ai sosit aici sus şi te-ai oprit o clipă să priveşti în jur peisajul, iar el mi te-a arătat, am tresărit de parcă un curent electric mi-ar fi străbătut corpul. Pe cuvânt de onoare!

— Îţi pare bine, Sandule?

— Foarte bine, Dana, mărturisi el fără să-i lase braţul. Cred că-i cea mai frumoasă întâlnire a noastră de totdeauna. Sunt fericit că te ştiu alături de mine şi aici...

Rămase o clipă tăcut, privind-o cu dragoste, învăluind-o în căldura sentimentelor sale adânci. Parcă nu-i venea să creadă că totul e

adevărat. Dar ea se afla lângă el, lângă ceilalţi din organizaţie, prezenţă vie, reală, aşa cum nici nu-şi închipuise.

— Şi când te gândeşti că eu sondam terenul să văd dacă te pot atrage în rândurile noastre! râse Dana. Îţi aminteşti? Atunci seara, în ziua când ai venit de la Constanţa... Când colo, tu erai mai vechi ca mine...

— Să fiu sincer şi eu intenţionam să te atrag pe tine, spuse Sandu. Şi ştii de când? Puţin mai târziu ca tine, cu câteva minute, râse şi Sandu. După ce ai intrat în curte la tine şi am rămas singur, mi-am dat seama că eşti alta decât cea pe care am lăsat-o când am plecat pe malul mării...

— Hai, să mergem. Poate suntem aşteptaţi...

Porniră încet, unul lângă altul, ţinându-se de mână, ocoliră gardul de fier ce înconjura Turnul lui Sever şi ajunseră într-un luminiş. La umbra unui arţar, Tudor Dincu, în cunoscuta-i cămaşă militară, cu capul gol şi în pantaloni bleumarin, uzaţi, discuta ceva cu Maxim şi cu Romică Dumitraşcu, boxerul. Auzind paşi, întoarse capul.

— Ce, vă cunoaşteţi? se miră el şi, ridicându-se întinse mâna Danei.

— Suntem doar vecini, zise Sandu şi aşternu un ziar pe o piatră, pregătindu-i Danei să se aşeze.

Maxim, în cămaşa lui zdrenţuită şi pantaloni soldăţeşti, mari şi peticiţi, arăta un neastâmpăr deosebit. De cum o văzu pe Dana, chipul i se lumină, înclină uşor capul în semn de salut şi-i făcu chiar şmechereşte cu ochiul, ca unei vechi cunoştinţe. Apoi, parcă nevenindu-i să stea locului, se desprinse de lângă Romică şi, venind lângă ea, îi şopti plin de bucurie la ureche:

— Prinţeso, azi primesc o mare sarcină. Degeaba mă priveşti aşa, mi-a spus tovarăşul Valer. Zău dacă te mint... Şi uite colo în pachetul acela mi-a adus şi-o pereche de pantaloni, dar tot militari... Noi, ca din cutie...

„Oare Valeriu să fie militar? se întrebă Dana privind către el. Cămaşa aceea înseriată, de croială soldăţească... părul tuns... bocancii... Tot ce se poate...”

— Tovarăşi, acum pentru că sunteţi toţi, veniţi mai aproape, spuse caporalul, şi-i făcu semn lui Maxim să se aşeze şi el undeva, să nu stea în picioare. Nu avem mult timp la dispoziţie, şedinţa noastră va fi scurtă. Vroiam la început să i-l prezint Lilei pe Gabriel, crezând că nu s-au văzut niciodată, dar văd că lucrurile s-au potrivit mai bine decât mă aşteptam. Sosind primul la întâlnire, Gabriel îmi vorbise chiar despre ea, propunându-mi s-o atragem în organizaţie. „Am o fată, o vecină, cu vederi înaintate, elevă, care îmi dau seama că e alături de noi”, şi aşa mai departe, mi-a turuit el vreo cinci minute şi când colo, el forţa o uşă care era deschisă. Îmi pare bine că avem în organizaţie oameni capabili, care se stimează unul pe altul.

Şi-acum să trecem la ordinea noastră de zi, urmă el vorbind pe şoptite. Iată despre ce este vorba.

— Mă auziţi?

— Da...

— Partidul pregăteşte acţiuni mari. La ele trebuie să contribuim şi noi, tineretul. Avem patru teancuri de manifeste, tipărite pe hârtie mică, în chip de fluturaşi, manifeste care trebuie difuzate. Această sarcină o va îndeplini Lila şi cu Ştefan. Lila – se adresă el Danei – vei ridica materialul de la adresa pe care ţi-o va stabili „legătura” în seara zilei de joi, la ora nouă. Tu, Ştefane, te ocupi de difuzarea acestui material, adică vei lipi fluturaşii pe burlane, pe case, pe geamuri, pe garduri, oriunde, la loc vizibil, sub supravegherea Lilei, care-ţi va face siguranţa... Ne-am înţeles?

— Da, tovarăşe Valer! zise Maxim bucuros peste măsură şi ochii lui neastâmpăraţi luciră viu, aprins. Îşi îndreptă pe dată şi umerii, plin de o anume importanţă şi-i dădu un cot lui Romică, boxerul, vrând prin asta să-i spună: „Vezi, nenicule, ce fac eu? Să nu mai zici una şi alta... că sunt înapoiat şi mai ştiu eu ce...”

— Voi, Gabriel şi Pius, aveţi o sarcină de mare răspundere, urmă caporalul adresându-se lui Sandu şi lui Romică. Suntem informaţi de către „legăturile” noastre superioare că peste maximum zece zile va trece prin staţia Turnu Severin un tren de 70 de platforme care transportă tancuri şi maşini destinate frontului, la Iaşi. Trenul vine din Ungaria şi are pază nemţească. Tancurile şi maşinile germane nu trebuie să ajungă pe front. Trenul să rămână între Şimian şi Balota...

— Cum să rămână? interveni naiv Maxim, privind cu mirare pe fiecare în parte. Să sară în aer, tovarăşe Valer, ca ăla de atunci... Altfel...

— Ei bine, fie cum spui tu, să sară în aer! aprobă caporalul zâmbind şi ochii lui se luminară de admiraţie pentru acest puşti din cale afară de inimos. Auziţi, tovarăşi, ce spune Ştefan al nostru: să sară în aer. Pentru asta însă, acţiunea trebuie pregătită cu mare grijă...

— Bineînţeles, spuse Romică, în timp ce-şi aprindea o ţigară. Dar exploziv?

— Vorbim îndată şi despre asta. Când am spus că acţiunea trebuie pregătită, m-am gândit în primul rând la faptul că e nevoie să studiaţi din vreme toate posibilităţile pentru ca planul să reuşească pe deplin şi, fireşte, în cât mai mare siguranţă. Pentru aceasta trebuie chiar de mâine să vă deplasaţi în respectiva regiune, să studiaţi terenul, să vă faceţi un plan de acţiune şi să mi-l arătaţi şi mie. Cât despre exploziv, mă voi îngriji eu. Ne-am înţeles?

— Când prezentăm planul, întrebă Sandu.

— În trei zile, prin „legătura” care-l va întâlni pe Romică.

— În regulă.

— Asta-i tot, încheie caporalul în şoaptă. V-am convocat la şedinţă numai pe cei care aveţi aceste sarcini urgente de îndeplinit. Însă, vă rog, prudenţă, cât mai multă prudenţă! Conspirativitatea să fie lege de fier...

— N-aveţi nici o grijă, tovarăşe Valer, că ştim noi cum să ne purtăm, îl asigură Maxim şi cu mâneca cămăşii îşi şterse ca de obicei foarte nedelicat nasul.

— Şi cu asta am terminat, tovarăşi, zise Tudor Dincu, ridicându-se de pe piatra pe care stătuse. Vă rog să părăsiţi locul la interval de cinci minute. Lila, te rog porneşte tu prima...

— Nu, eu vreau să mai discut ceva cu tine...

— Bine, atunci tu, Ştefane, dă-i drumul la vale.

— Gata, tovarăşe Valer, sări Maxim de la locul său şi vârî repede sub braţ pachetul cu pantalonii cei noi. M-am dus ca vântul...

— Şi ai grijă, măi, vezi ce faci cu fluturaşii aceia...

— Îi fac să zboare, tovarăşe Valer. Ei ne aduc pâinea şi trandafirii despre care spunea învăţatul acela, Max... Sănătate şi vă las cu bine! Şi vă mulţumesc pentru pantaloni!

Zicând acestea, micuţul Maxim, cu cămaşa umflată de vânt, şi pantalonii soldăţeşti largi şi peticiţi, porni ca o vijelie pe potecă la vale, pierzându-se printre boschetele şi bălăriile înalte. Îl urmară îndată Sandu şi Romică.

— Ei, ce ai să-mi spui? întrebă caporalul, întorcându-se către Dana.

Ea oftă, trăgând adânc aer în piept, îl privi pe Dincu drept în ochi şi zise:

— Totul e referitor la fratele meu, la Mihai...

— A venit?

— Da, a venit. Chiar în ziua când am avut noi ultima şedinţă şi a fost bombardamentul acela...

— I-au dat cumva de urmă?

— Nu, spuse Dana, nu s-a întâmplat nimic rău până acuma. Numai că tata...

— Ce-i cu dumnealui?

— Nu mai vrea să-l ţină adăpostit în casă. Îi e teamă şi mereu are discuţie cu Mihai, cerându-i să plece cât mai neîntârziat. Unde să plece, bietul de el? Unde să se ducă, să se ascundă? A trecut şi el prin atâtea necazuri, a scăpat cu viaţă şi acuma... Vezi, eu m-am gândit că prin comportarea lui, prin atitudinea pe care a avut-o acolo faţă de fascişti, e apropiat de vederile noastre, că l-am putea atrage mai târziu şi pe el alături de noi...

— De bună seamă! aprobă caporalul, privind departe, la vale, spre Dunăre, în timp ce căuta în minte o soluţie cât mai favorabilă acestei probleme destul de complicate.

— M-am gândit să-ţi cer sprijinul, urmă Dana. Cui altcuiva să-l fi

cerut?

— Bine ai făcut, încuviinţă caporalul, trecându-şi mereu palma peste frunte, gânditor, preocupat să găsească chiar atunci rezolvarea cea mai potrivită.

Apoi, după o vreme, întrebă, înălţând fruntea:

— Poliţia nu s-a interesat de el până acum?

— L-au chemat o dată pe tata la poliţie, să dea o declaraţie în sensul celor susţinute de el, că nu mai ştie nimic de Mihai de un an de zile. Atât...

— Bine, Lila, zise caporalul, şi-o prinse pe fată de braţ. Printr-o „legătură” vei primi instrucţiuni în cel mult trei zile unde anume să se prezinte Mihai. Însă te rog să nu-i spui fratelui tău că ne cunoaştem. Îţi dai seama că ar fi imprudent. Motivezi totul vorbindu-i de o cunoştinţă de-a ta, o colegă, care la rândul ei are un văr ce-l va adăposti. Tu nu m-ai văzut deloc, nu ştii cine sunt. E bine?

— Foarte bine şi-ţi mulţumesc din inimă! spuse Dana emoţionată. Eram sigură că tu vei găsi o rezolvare...

— Stai, stai puţin că încă n-am găsit-o, zâmbi caporalul. Poţi să-mi spui asta după ce Mihai va fi la adăpost.

— Bine, Valeriule...

— Acum dă-i drumul către casă, o îndemnă el. Ai grijă şi observă mereu în urma ta...

Dădură mâna şi Dana porni pe aceeaşi potecă pe care urcase cu zece minute mai înainte. Caporalul privi multă vreme în urma ei, până ce n-o mai zări printre copacii din grădina publică, apoi se hotărî să plece şi el.

Când Dana ajunse în faţa primăriei, se întâlni deodată faţă în faţă cu Lizzi Hintz, profesoara de limba germană. Era o femeiuşcă blondă, înaltă şi subţire ca o trestie, cu faţa pistruiată şi prelungă, cu ochi albaştri, mai mult verzi. Avea buze subţiri, pe care nu le farda niciodată. Când râdea, şi asta se întâmpla foarte rar, îşi dezvăluia dinţii laţi, cariaţi şi îngălbeniţi de tutun, ca nişte boabe de porumb putred înşiruite pe-o aţă. În dimineaţa aceasta purta o bluză portocalie de olandină, închisă până sus la gât cu nasturi mici şi galbeni de metal şi o fustă albă din buret, cam uzată, dar bine întreţinută. În picioare încălţase pantofii ei de totdeauna: ortopedici, înalţi, cu talpă de plută, confecţionaţi dintr-o piele ce imita pe aceea de şarpe. Sub braţ ducea un teanc de caiete învelite în hârtie albastră şi legate în cruciş cu o panglică albă.

De cum o zări, Dana înclină din cap în semn de salut şi vru să treacă înainte, dar profesoara, cu un aer rece şi distant, îi făcu semn cu degetul să se apropie.

— Unde ai fost dumneata? întrebă ea pe un ton marţial,

micşorându-şi ochii parcă s-o privească şi mai bine pe elevă.

— La plimbare, domnişoară, răspunse Dana tot aşa de rece ca şi privirea profesoarei. Până la capătul bulevardului spre gară şi înapoi...

— Dumneata nu prestezi munca de război?

— Ba da, prestez. Ieri am fost toată ziua cu elevele clasei noastre, care mai sunt în oraş şi am cărat cărămizi chiar la liceul nostru... Nu ştiu dacă aţi văzut că n-a mai rămas nici un zid în picioare...

— Şi astăzi?

— Astăzi... n-am mai fost.

— De ce?

— Pentru că am cerut voie tatei să nu mă mai duc, minţi Dana. De dimineaţă am avut puţină treabă acasă. Apoi când am terminat, era prea târziu...

— Nu e bine că tatăl dumitale îţi tolerează asemenea atitudini! vorbi tăios, glacial şi autoritar Lizzi Hintz. Dumneata ştii şi ştie şi dumnealui, cu atât mai mult cu cât e profesor, că în toamnă nu te poţi înscrie la liceu dacă n-ai prestat numărul obligatoriu de ore pentru munca de război. Trupele germane şi române fac un efort supraomenesc să apere civilizaţia de barbaria bolşevică şi dumneata nu iei parte la un efort local pentru acţiuni obşteşti?

Dana vru să-i răspundă că trupele germane nu apără, ci distrug civilizaţia, că fasciştii lui Hitler sunt principalii vinovaţi de suferinţa de azi a întregii omeniri, că dacă n-ar fi pornit ei războiul n-ar fi fost distruse atâtea case şi vieţi omeneşti... În consecinţă n-ar mai fi fost nevoie nici de această muncă de război (ce termen caraghios!)... Îşi luă însă seama, zicându-şi că nu e momentul potrivit să combată mentalitatea prusacă a acestei fiice de ceasornicar neamţ, care de la venirea trupelor germane în oraş era mereu văzută la plimbare în compania ofiţerilor fascişti.

— ...Mâine să faci bine să mergi la munca de război! stărui profesoara de germană; de atâta enervare pistruii i se accentuaseră parcă, iar faţa căpătase o culoare de mozaic. Acuma mergi către casă?

— Da, domnişoară.

— Te rog să duci caietele astea la mine. Ştii unde stau?

— Da, pe calea Traian... adică pe strada Mare cum i se mai spune...

— Exact. La atelierul tatălui meu, magazinul „La ceasul de aur”. Îi spui că eu mai întârzii puţin de la masă, deoarece trec pe la Comandamentul german.

— Am înţeles, domnişoară...

Dana luă caietele sub braţ, lucrări scrise ale unor eleve corigente la limba germană, spuse „bună ziua” şi plecă cât mai grăbită sub privirile lungi şi cercetătoare ale domnişoarei Lizzi Hintz.

— Iar mâine să nu uiţi să te prezinţi la munca de război! mai strigă

ea în urma Danei.

De astă dată, Dana se făcu că nu aude şi grăbi pasul. Era enervată peste măsură... Cum de-i răsărise în cale această caricatură de femeie pe care n-o putea suferi, pentru aroganţa ei, nici o elevă? Şi culmea, are şi tupeu: îi dă, ca unei servitoare, să-i ducă caietele acasă...

Trecu prin apropierea magazinului de coloniale al lui Cristescu, unde era o coadă imensă – se dădea uleiul pe cartelele nebarate, câte un sfert de litru de persoană. Printre cei ce stăteau la rând o zări şi pe Liliana. Era în rochia ei albă cu năsturaşi albaştri şi în mână cu o plasă cu două sticle. Îi făcu un semn cu mâna, ea îi răspunse la fel, şi se depărta.

15

Ostaşii companiei „depozit” din regimentul 95 Infanterie se aflau afară la câmp, între râpele cu pământ galben, lutos (unde câţiva ţigani înălţaseră două cuptoare de cărămidă) şi drumul ce ducea către comuna Cerneţi. Stăteau în careu, cu armele la picior, moleşiţi de căldură, sub soarele dogoritor de august, şi-l ascultau pe plutonierul major Grădinaru care le preda o lecţie de tactică. Cei mai mulţi erau tineri, abia încorporaţi, nişte copilandri, îmbrăcaţi cu bluze decolorate, ude de transpiraţie, şi pantaloni din doc. Printre ei se aflau şi unii bătrâni, concentraţi de multă vreme sau înapoiaţi de pe front, oameni cu spinările îndoite, cu feţele cenuşii, aspre, arse de soare, cu mustăţi mari, nişte moşnegi ce se rezemau în puşti ca în toiege. Câţiva dormitau de-a-n picioarelea, cu pleoapele pe jumătate lăsate, clătinându-se uşor, ca nişte trestii sub adierea vântului; când şi când tresăreau la vorba repezită a majorului şi atunci îl priveau buimaci, cu ochii holbaţi a spaimă, de parcă nu ştiau pe ce lume se aflǎ.

— Bă, inamicul trebuie luat prin *suprindere*! striga Grădinaru, asudat tot, roşu la faţă, cu mustaţa zburlită şi cascheta dată pe ceafă. Ce-nseamnă *suprindere*? Înseamnă că nu te vede. Dacă inamicul nu te vede, înseamnă că l-ai *suprins*. Asta este. Deci ce este *suprinderea*? Ia spune tu, soldatul Niţă Dogaru!

Soldatul Niţă Dogaru, un bătrân cocârjat, cu boneta pusă strâmb pe cap, dormea de-a binelea, clătinându-se, gata-gata să se prăbuşească. Noroc cu cei din dreapta şi din stânga lui care cu câte un ghiont îl mai trezeau uneori, reuşind să-l ţină în picioare ca între doi stâlpi de poartă.

— Soldatul Niţă Dogaru! strigă plutonierul major Grădinaru şi făcu un pas înainte, gata să-l mănânce din ochi pe ostaş.

— Ordonaţi, dom’major! se bâlbâi bătrânul, trezindu-se ca dintr-o amorţeală şi lovi călcâiele bocancilor.

— Ce făceai, bă, cap de dovleac? se răsti la el plutonierul major. Dormeai?

— Nu dormeam, dom’major, ia numa mă gândeam aşa şi vă ascultam pe dumneavoastră cum glăsuiaţi...

— Ei, despre ce glăsuiam eu?

— Păi... despre armată... dom’major. Despre armată şi despre noi toţi... despre inamic... despre majestatea sa regele...

— Bă, neghiobule, v-am vorbit eu acuma despre majestatea sa? se înfierbântă Grădinaru şi porni cu pas apăsat până în faţa bătrânului ostaş.

— Nu, dom’major, ne-aţi vorbit de prima dată despre majestatea sa...

— Şi-acuma despre ce v-am vorbit?

Soldatul Niţă Dogaru lăsă privirea în pământ, frământându-şi mintea să ghicească cam despre ce le-o fi vorbit majorul, că de vorbit vorbise el ceva, îl auzea prin vis cum scrâşneşte ca pietrele morii lui Ghindoc, de la el din sat, scrâşneşte şi macină spusele de n-alegi fărâmă din ele. Dar uite, afurisită treabă oricât se străduia nu-i putea da de capăt. Ce anume cântase el în clipele acelea? Rugător, întoarse privirea pe furiş către vecinul din dreapta, un băietan înalt, cu faţa îmbujorată, lac de apă, cu ochi negri, vii, neastâmpăraţi.

— Despre surpriză, nea Dogarule! îi şopti acesta şi întoarse repede faţa către înainte, să nu-l observe Grădinaru.

— Ei, zii, bă, cap de dovleac! porunci iară plutonierul major. Despre ce v-am vorbit eu? Ori nu v-am vorbit pe româneşte?

— Ba pe româneşte, dom'majur...

— Păi atunci?

Soldatul Niţă Dogaru înălţă privirea şi în ochii lui mici, ascunşi în creţurile obrajilor se putea citi nelinişte, teamă, îngrijorare...

— Ei?

— Dom'major, dumneavoastră ne-aţi vorbit despre... despre asta... despre su... despre su...

— Ei, hai, rupe-o!

— Despre... despre...

— Surpriză! şopti iarăşi din dreapta ostaşul cel înalt, cu faţa îmbujorată.

— *Supriză*, dom'major! zise deodată soldatul Niţă Dogaru şi faţa i se lumină ca de o mare izbândă. Asta el Despre su...

— Şi ce-i aceea *supriză*?

Bătrânul ostaş se posomorî iară de parcă i s-ar fi aşternut o pânză neagră peste ochi. Ce putea el şti ce e aceea *supriză*. El ştia numai de necazurile lui, că umblă îmbrăcat militar de aproape cinci ani, ba concentrat, ba pe front, vai de zilele lui, iar ăi de acasă nici tu grâu, nici tu mălai să-şi astâmpere foamea. Şi războiul ţine şi tot ţine de nu mai are capăt, să se sfârşească odată suferinţele oamenilor şi să se întoarcă fiecare la casa lui...

— Ei, ia zii, bă, cap de dovleac!

Soldatul Niţă Dogaru, tăcea, cu fruntea plecată, cuprins de aceeaşi teamă şi picioarele începuseră a i se muia încât simţea că dintr-o clipă într-alta e gata să se prăbuşească. Îl cunoştea pe majurul Grădinaru încă de pe vremea concentrărilor şi mai apoi de pe front, era om dat dracului, aspru, şi-i sărea ţandăra din te miri ce. Şi când îl apuca nebunia, apoi lovea cu centura, cu lopata Linemann sau dădea cu bocancul în stomac, de nu-ţi aflai alinare săptămâni în şir după ce scăpai din mâinile lui.

— Nu vrei să zici, nu? îl privi Grădinaru tăios pe sub sprâncene, dându-şi cu un bobârnac şapca pe ceafă.

— Ba zic, dom’major...

— Păi atunci, de ce paştele mă-ti, bă, mă faci să aştept atâta de parcă ţi-aş trage vorbele cu cleştili din gură? Hai? Ia spune ce-i aia *supriză*?

Soldatul Niţă Dogaru privi iară pe furiş către dreapta să-i vină salvarea de la băietanul acela înalt, cu faţa îmbujorată şi băietanul înţelese, că se arăta tare dezgheţat, aşa că prinse îndată a-i şopti. Dar nu apucă să lege două vorbe, că plutonierul major îl şi zări.

— Bă, Chirică... tu-ţi dumnezeirea cui te-a încălţat, cine eşti tu, bă, de-i sufli boşorogului ăsta, hai?

— Dom’major, n-am su...

— Gura! răcni Grădinaru către el şi în aceeaşi clipă îi şi croi două perechi de palme într-atât de tare, încât Chirică se clătină şi se prăbuşi peste Niţă Dogaru.

— Va’s’că mă prosteşti tu pe mine, hai, bă? strigă majorul, roşu de mânie, cu mustaţa zburlită. Auzi cică n-a suflat... De *par ecsamplu* eu îs orb, nu? Am dat în orbu găinilor...

Chirică îşi luă boneta de jos, o puse sub braţul mâinii cu care ţinea puşca şi cu cealaltă mână începu a-şi şterge sângele ce-i curgea din nas. Niţă Dogaru se căută repede prin buzunare şi-i întinse batista sa, un şervet mare, cenuşiu, din pânză ţărănească, mototolit şi murdar.

— Lasă-l, bă, lasă-l, nu-l obloji atâta că nu-i muiere! îl opri majurul. Ăsta n-a mirosit frontu, n-a dat piept cu inamicu, că de da el, alta-i era pricopseala acum! Dincule! se întoarse plutonierul major şi strigă către caporal care se afla în flancul drept al companiei.

— Ordonaţi, dom’major!

— Ia vino tu niţel încoace...

Caporalul Dincu alergă sprinten şi se opri la un pas înapoia lui Grădinaru. Aruncă o privire compătimitoare lui Chirică şi apoi rămase cu capul sus, aşteptând ordinele plutonierului major.

— Mă băiete, începu Grădinaru, ia să-l iei tu pe lunganul ăsta, pe Chirică şi pe boşorogul de Niţă Dogaru şi cum se lasă noaptea faci pe aici pe câmp nişte teme de luptă cu... salturi, înţelegi tu?

— Am înţeles, dom’major! răspunse răspicat Dincu, ducând palma la bonetă.

— O sută, două, trei, o mie de salturi, să se ducă tot într-un atac până dau peste inamic şi fac cum s-ar spune *supriza*. Ai înţeles, mă?

— Am înţeles, dom’major!

— Că *supriza* mai mult noaptea se face, de nu te vede inamicu... Aşa le-am şi spus mârlanilor, dar să-i ia dracu’, au capete de dovleac, de nu judecă nici măcar cât un bocanc reformat! Ei, acuma ia să-i întrebăm şi pe alţii câte ceva...

Şi plutonierul major Grădinaru a tot întrebat şi a explicat şi iar a întrebat şi iar a explicat până ce soarele s-a ridicat la amiază. Făcuse

clăbuci la gură, dar „teoria” s-a prins de ostaşi ca apa de penele gâştii. N-a fost unul în stare să priceapă două vorbe din toată strădania lui. Şi dacă „mârlanii” n-au priceput, că „au capete de dovleac”, apoi au fost trecuţi pe nota lui Dincu vreo cincisprezece la număr, trebuind ca la căderea nopţii să vină şi ei aci pe câmp şi să facă „salturile către inamic” pentru a realiza cu alte cuvinte *supriza*...

Cum s-a întunecat, cei cincisprezece ostaşi încolonaţi, şi mai bătrâni şi mai tineri, cu puştile pe umăr au pornit în cadenţă către câmpul de instrucţie din afara oraşului. Tot mai mult se lăsa întunericul ca o năframă neagră fără sfârşit, acoperind depărtările. În liniştea aceea a începutului de noapte, când zăpuşeala încă nu se topise, pe câmp, dinspre comunele Cerneţi şi Halânga se auzea zvon de glasuri şi lătrat de câine, iar undeva către regimentul rămas în urmă se desluşea uruitul roţilor unei căruţe pe caldarâmul de piatră al şoselei ce ducea spre comuna Şimian.

— Cântăm ceva, măi băieţi? întrebă în glumă Dincu, mergând alături de coloană.

— Apoi de cântat ne arde nouă acuma, dom’caporal? zise soldatul Niţă Dogaru, ce mărşăluia undeva înapoia coloanei. Vai de zilele noastre, că mai bine am boci şi ne-am plânge bătrâneţele, că ne-a fost dat la anii ăştia să suferim batjocura unuia şi altuia...

— Sst, mă, ăl bătrân, ce-ţi veni de-ţi porni gura împotriva superiorului? se auzi un glas dinapoi. Te aude dom’caporal...

— De dom’caporal nu mi-e mie teamă! zise Niţă Dogaru, că dom’caporal l-am ghicit eu, e om cu inimă bună, e de-ai noştri. Ei, dac-ar fi toţi ca’mnealui...

Ajunseră la marginea unor râpe, dincolo de cărămidărie şi caporalul ordonă îndată să se ia repaus câteva minute. Oamenii se strânseră în jurul lui şi se aşezară pe iarba încă încinsă de arşiţa zilei. Jur-împrejur era linişte adâncă. Foarte de departe, de undeva din întuneric, veneau şoaptele oraşului cufundat în bezna camuflajului. Nu se zărea nici măcar o luminiţă cât de mică într-acolo. Totul se mistuia într-un negru dens, abia de se ghicea conturul primelor case de la periferie, peste ale căror acoperişuri se înălţau siluetele singulare ale unor plopi.

— Şi vă e gândul să ne muiaţi oscioarele, dom’caporal? începu vorba bătrânul Niţă Dogaru, stând cu picioarele sub el şi cu arma sprijinită pe genunchi.

— Lasă, mă nea Niţă, că face dumnealui cum e bine, zise careva din întuneric.

— Care eşti, mă ăla?

— Eu, nea Niţă, Totelică...

— Aha...

— Eu nu vreau să vă moi oscioarele, măi tată Niţule, interveni

caporalul ce abia îşi aprinsese o ţigară şi o ţinea ascunsă în pumn, aşa cum îl învăţase majorul Grădinaru că se fumează pe front, în linia întâi. Ce dracului, nu suntem tot oameni? Mi-a dat domnul plutonier major ordinul ăsta, apăi eu l-am executat şi v-am adus încoace. Aici, de, vedem noi ce temă de luptă facem...

— Vedeţi, numai vedeţi bine şi cu folos, dom'caporal, zise iar soldatul Niţă Dogaru cu înţeles. Of, doamne-dumnezeule, nimeni nu ştie câte salturi din astea am făcut eu în concentrări, pe ploaie şi pe viscol, sau în război, prin viforniţele luptelor. Numai cine n-a fost pe front, nu-şi poate închipui...

— Că şi cine a fost, ori a venit beteag, ori a venit jigărit şi amărât ca o umbră.

— Ori n-a mai venit de loc! zise Niţă Dogaru. Că vedeţi voi, măi, oameni buni, urmă el trăgându-se mai în faţă să fie auzit de toţi, am luat sama că azi trăiesc şi trăiesc bine ăia de se învârt, ăia care au neamuri sau proptele la armată şi-i scutesc de mobilizare, ăia care dau bani şi plocoane... Dară eu, păcatele mele, ce să fi dat? N-am nici uluci la bătătură, dară mite să zic că sunt propitar...

— Cât pământ ai acasă, măi nea Niţule? întrebă caporalul trăgând cu poftă din ţigară.

— Cât pământ am? se scarpină după ceafă bătrânul soldat şi privi roată în jur, parcă să vadă de este vreunul care poate da un răspuns mai altfel decât al lui. Păi, dom'caporal, am şi eu o juma'de pogon şi-o grădină pe lângă casă. Încolo, în deal, la cimitir, cât să sari un pas în dreapta şi altu în stânga...

Ostaşii începură să râdă. Dincu însă nu râse şi urmă cu altă întrebare:

— Cine-i cel mai bogat om de la dumneata din sat?

— De la noi? Păi, dom'caporal, sunt mai mulţi din ăştia cu stare, zise el şi întinse degetele pentru a-i număra. Iacă e unul întâi şi întâi cu moşie mare, îl cheamă Tintorescu, Oscar Tintorescu, boier mare pe care nu l-am văzut de vreo douăzeci de ani prin sat. Se zice că stă prin străinătăţuri...

— Şi cine are grijă de moşie?

— Are un ginere, colonel de cavalerie, unul Dona, ăsta taie şi spânzură acolo. Dar acum şi ăsta e pe front. Aşa. Apăi avem un negustor, unul Stelică Sultan, care ţine două prăvălii, una la şuşeaua mare, alta mai înspre marginea satului. Asta de la şuşeaua mare are şi salon pentru nunţi, şi maşină de umplut sifoane, nu mai vorbesc de maşina lui de treierat, şi tractorul, şi hambarele, şi căşile, că are vreo trei căşi toate arătoase, de a zis că vrea să mai aridice una să-l puie-n pozenar pe boieru Tinctorescu, auziţi dumneavoastră cum se joacă blestematu ăsta cu banii!?

Niţă Dogaru tăcu, întoarse capul în dreapta şi-n stânga şi întrebă:

— Care-aveţi, mă, copiilor, să-mi daţi şi mie o ţigară? Că mi se usucă gura...

— Ia de aici, nea Niţule! îl îmbie caporalul întinzându-i pachetul. Fumezi „Naţionale”?

— Fumez, dom’caporal, de ce să nu fumez? Crezi că mai stau să aleg? Vorba ceea: calul de dar nu se caută-n gură!

Aprinse ţigara, slobozi spre înalt câteva fumuri, tuşi sec, după care bătrânul ostaş urmă:

— Şi cum vă spuneam de negustoru ăla cu două prăvălii, pe nume Sultan... Ei bine, ăsta are doi băietani, iacă niţel mai în vârstă decât Chirică al nostru şi decât alţii din companie, mă rog, oameni de armată, dar credeţi-mă, vă spui pe zâlele mele care le mai am, că ăştia doi nici nu ştiu unde se află cazarma regimentului, dar să mai fi văzut frontu...

— Au dat bani grei, nea Niţule...

— Au dat, dom’caporal, au dat că au de unde şi a avut şi cine lua, zise Niţă Dogaru cu năduf. Ei, oameni ca alde dom’major al nostru se găsesc prin toate locurile.

— Mă, ăl bătrân, iară vorbeşti prostii, se auzi un glas înapoia lui.

— De ce vorbesc prostii, mânca-ţi-aş sufletu? se întoarse mirat Niţă Dogaru şi-l căută cu privirea pe acela prin întuneric. Află dumneata care eşti că nu-ţi văz ochii, că dom’major Grădinaru mi-a cerut cinci mii de lei ca să mă lase acasă de tot...

— Cinci mii?

— Cinci mii! întări Niţă Dogaru. Uite să mă bată dumnezău dacă vă minţăsc. Cinci mii în cap. Era atunci, la început, când umblau banii altfel... I-am zâs: „Dom’major, n-am, păcatele mele, nici cinci sute, dară cinci mii, şi n-am nici cincizeci de lei în pozonar, de unde să fac eu banii? Daţi-mi drumu, că de când mi-a murit băiatu pe front, n-are cine munci peticul ăla de pământ acasă, că muierea îi oloagă de vreo şase ani, abia se târăşte pe prispă, şi moare cu zile, săraca de ea, şi pământu ăla ajunge pârloagă, şi n-am nici eu cu ce da foncierea, că vine pirceptoru şi bate-n poartă şi cere, că aşa l-a învăţat mumă-sa să ceară...”

— Ai avut un băiat, nea Niţule? întrebă interesat Dincu.

— Am avut dom’caporal, suspină bătrânul şi dădu drumul unui oftat din adâncul pieptului. Am avut... Şi ce băiat! Înalt şi frumos, şi ascultător, şi muncitor, săritor la orice nevoie, şi uite că s-a prăpădit cu zile pe front... Era într-un regiment de dorobanţi...

Bătrânul tăcu, lăsă capul în piept şi-şi şterse lacrimile cu dosul palmei în care ţinea ţigara aprinsă.

— S-a prăpădit, săracu de el, şi s-au mai prăpădit şi alţii din sat şi din alte sate, urmă cu glas stins, că unde te uiţi, dom’caporal, vezi numai cârpe negre la porţi. Numa copiii lui Sultan, negustoru nostru,

şi alţii, şi alţii ca ei stau şi au zile... şi ce zile! Ei, tot banu bogătanului face politica!

Zicând acestea, Niţă Dogaru dădu a lehamite din mână, îşi potrivi mai bine puşca pe genunchi şi tăcu. Caporalul Dincu îl privi câteva clipe, după care zise:

— Aşa-i războiul, nea Niţule, mor oamenii... Dacă l-am pornit...

— Apăi, eu l-am pornit, dom’caporal? sări Niţă Dogaru cu gura, dându-şi cu un gest repezit boneta pe ceafă. Sau poate dumneata? Sau Chirică, prăpăditu ăsta? Sau Totelică de aci, ori moşneagu Gheorghe Cârlig de colo, că parcă-i o umbră în ţoalele astea militare? Spune, noi l-am pornit?

— Vrei să spui că nu?

— Îţi baţi joc de sufletele noastre dom’caporal?

— Atunci cine? întrebă cu un aer nevinovat caporalul.

— Cum cine? Boierii, miniştrii, ăia cu bani, ca de pe urma răzbelului să facă alţi bani. Ei l-au pornit! dădu ca o sentinţă Niţă Dogaru. Aşa-i, măi, oameni buni? se întoarse el către ceilalţi militari. Am grăit drept sau nu?

— Drept, nea Niţule!

— Apăi vedeţi? Asta-i... Dac-ar fi după noi, dom’caporal, uite acuşica ai veni cu noi la magazie, ţi-am da puştile astea şi ne-am tot duce fără să ne mai uităm înapoi!

— Ba eu m-aş uita să n-alerge dom’major Grădinaru după noi şi să ne cheme înapoi, zise Totelică, un om între două vârste, cu o mustaţă neagră, tăiată scurt şi un veston prea lung pentru trupul lui puţintel şi rebegit.

— Ei, şi chiar de-ar alerga, m-aş trage după un dâmb, la o cotitură, l-aş aştepta şi i-aş da una în cap cu un bolovan, să mă ţie minte toată viaţa dac-o mai avea minte după aia! zise Niţă Dogaru şi răsuflă uşurat de parcă s-ar fi răcorit numai la gândul că ar putea odată şi-odată să-l răpună pe cel care-i batjocoreşte zilele acum la bătrâneţe.

Alături, stând trântit într-un cot pe iarbă, Chirică încerca să cânte dintr-o frunză, pe care mereu o umezea între buze şi nu-i afla în nici un fel rostul.

— E de tei, mă, Chirică? se întoarse către el Niţă Dogaru.

— Nu e, nea Niţă. E de plop. Când ieşirăm pe poarta cazărmii şi rămăsei mai în urmă să-mi leg moletiera găsii o ramură smulsă...

— Îi bună şi de plop, zise Niţă Dogaru, dară ţie îţi arde a cânta?

— Păi, de ce să nu-mi ardă, nea Niţă?

— Eşti tânăr, ce-ţi pasă, de-aia îţi arde a cânta. Numai noi cu jalea-n suflet...

— Am şi eu jalea mea, nea Niţă, vorbi moale Chirică, da-ncerc a o uita, că dacă mă ia gându, iar mă apucă nebunia... Da, da, geaba te uiţi mata aşa la mine, eu am o nebunie a mea care când mă apucă îmi

vine să fac prăpăd în jur!

— Ce nebunie ai, mă Chirică? întrebă Totelică de alături, care se trăsese şi el mai aproape, să intre în vorbă. Ia auziţi oameni buni... Uite muream şi nu ştiam nimica de judeţ ăsta...

— Ei, mă doare sufletu când mi-aduc aminte, da rabd şi rabd până s-o rupe răbdatu ăsta odată...

Totelică aruncă o privire întrebătoare lui Niţă Dogaru şi acesta înălţă din umeri a neştiinţă, ca şi când ar fi vrut să spună că nu poate şti el pe unde-i umblă mintea lui Chirică.

Caporalul Dincu veni şi el mai aproape, aruncă ţigara cu un bobârnac departe în întuneric, şi-l stârni pe Chirică la vorbă. Flăcăul nu se lăsă mult îndemnat, mai ales că-l ruga chiar caporalul, faţă de care avea un mare respect, aşa că începu a povesti cam de unde-i vine „nebunia” aceea a lui. Cu un an în urmă, în comuna lui, a venit la moşierul Petre Soreanu, fiul acestuia, maior de stat major, ca să-şi petreacă concediul la vie. Dar n-a venit singur. A venit însoţit de un locotenent-colonel neamţ, unul înalt, blond, cu ochelari cu ramă de aur, căruia i se spunea de către boieri, „domnu Klausing”...

— Îi ţiu minte numele câte zile oi avea, vorbea cu răsuflarea întretăiată Chirică şi ochii pierduţi într-aiurea. Nu l-oi uita în vecii vecilor!

— Ei, şi ce dac-a venit neamţu ăsta în sat? întrebă plin de curiozitate Niţă Dogaru.

— Păi a venit acolo, în deal la moşie, şi a stat vreo câteva zile ţinând-o tot într-o petrecere, urmă Chirică cu glas sugrumat de neîmpăcare. Tocma atuncea venise şi soră-mea Marioara de la oraş, de la şcoală, că era la şcoala de menaj, o dăduse taica să înveţe şi ea carte, măcar s-ajungă ceva de capu ei că nu l-a lăsat învăţătoru în nici un fel până n-a trimis-o la examen că era bună la învăţătură. Aşa, şi cum spun venise şi ea, era fată la şaisprezece ani împliniţi, şi frumuşică, şi cuminte, şi muncitoare, că numa ce-a venit şi auzind că eu cu taica şi cu muma ne ducem să muncim în via moşiei ca să scoatem şi noi un ban, ea numa ce-a zis că merge şi ea, că doară pentru ea munceşte taica să facă bani ca s-o ţină la învăţătură. Şi uite aşa a doua zi ne-am dus cu toţii la vie şi administratoru de pe moşie a trecut-o şi pe ea la catastif să-i facă parte la plată. Şi cum treceam noi aşa în cea de-a treia zi pe lângă cerdacu conacului în sus către vie, numa ce zărim acolo sub umbrar, stând tolăniţi în două foteluri de pânză, pe George, maiorul, fiul moşierului, în cămaşă albă, cu ochelari negri pe nas, şi alături de el, pe neamţu ăla, Klausing, cum i-am spus. Stăteau şi fumau privind în vale către sat, peste livezi, cum răsărea soarele în dimineaţa aceea. Şi acum am trecut prin preajma cerdacului cu sapele pe umăr, am dat şi noi ziua bună aşa ca oamenii şi ne-am văzut de drum în sus, printre vii. După vreo câţiva paşi, taica

s-a uitat în urmă, şi l-a văzut pe neamţ că pune binoclu la ochi şi priveşte după noi, dar şi-a zis că de, e omu străin şi vrea să vadă cum arată ţăranii noştri. Şi am ajuns noi în deal, şi-am început a da cu sapele pe lângă buştenii de vie. Ei, şi n-a trecut mult şi aşa cam după vreun ceas şi ceva numa ce vine o femeie bătrână, una Aristiţa, îngrijitoare acolo la conac, şi spune că a poruncit domnu George ca să vină soră-mea Marioara până la el că are s-o întrebe nu ştiu ce. Taica a aruncat o privire către mine, eu către el şi-apoi după ce s-a scărpinat în cap a zis femeii acelea să se ducă şi să-i spună lu domnu George că n-are ce s-o întrebe pe Marioara de vorbă, că el îi boier, băiat subţire, iară ea îi fată de ţărani necăjiţi şi neştiutori şi nu-i poate da învăţătură, cu atât mai mult vreo povaţă. Şi s-a dus Aristiţa, femeia aceea şi a dus vorba către boier şi numa că ne pomenim cu ea ca vine înapoi tot într-un suflet şi-i spune lu taica să facă bine şi să vină şi el cu fata până la domnu George. Taica tot nu s-a dus şi atuncea numa ce ne pomenim, aşa, cam când se ridicase soarele bine pe cer că răsar printre buştenii de vie chiar cei doi boieri: maiorul şi cu ofiţerul neamţ. Veneau agale, urcând dealu, domnu George tot în cămaşa aceea albă, cu mâinile la spate şi cu ochelarii negri pe nas şi neamţu îmbrăcat în uniforma lui, cu centură neagră de lac şi cu şapca înaltă, verzuie. S-au oprit lângă noi şi numa ce l-a întrebat băiatu moşierului pe taica de ce n-a vrut sa vină acolo la cerdac? Ori s-a întors lumea cu susu în jos şi vin boierii la ţărani?

Taica n-a zis nimic, nici nu i-a aruncat măcar o privire lu George ăsta, ci şi-a văzut mai departe de treabă, muşuroind pământul la rădăcina buştenilor, că aveam mare zor, trebuia să sfârşim în săptămâna aceea treaba, că mai aveam şi pe-ale noastre pe lângă casă de făcut.

— Vezi, domnule Klausing, cum se poartă ţăranii noştri? s-a întors băiatu moşierului către neamţ.

— Forte prost! Forte prost, nu-i bun! a clătinat din cap neamţu şi cu ochii umbla tot după soră-mea, Marioara, care se îndepărtase câţiva paşi mai către deal dând mereu cu sapa. Ţăran trebuie ascultat boier.

Taica a înţeles ce vor cei doi şi când soră-mea a întors capu către el, numai ce i-a făcut semn din sprâncene şi ea îndată a priceput. A lăsat sapa şi a luat-o la fugă prin vie la vale, către sat. Neamţu a încercat şi el să se ia după ea, aşa ca într-o joacă, dar eu m-am pus îndată în cale-i cu sapa înălţată deasupra capului. Înfuriat, el mi-a dat încet sapa la o parte cu mâna, iar cu cealaltă mână umbla să desfacă tocu pistolului. Într-o fulgerare de-o clipă, taica l-a văzut ce vrea să facă şi l-a prins de mână.

— Ce vrut? Ce vrut? s-a întors înfuriat neamţu către taica şi aşa tam-nesam a scos pistolu şi a descărcat două focuri în pieptu lui.

Muma a început să ţipe. Eu am ridicat sapa şi am vrut să-i dau una

în cap neamţului, dar s-a pus între noi George, băiatu moşierului, şi l-am lovit pe el atât de zdravăn, încât i-am tăiat umărul adânc de tot. Atunci, neamţu a întins repede pistolu către mine şi nu ştiu de unde am avut atâta putere de mi-a venit un gând bun, şi i-am dat una cu sapa peste mână, încât pistolu i-a căzut în ţărână. M-am aplecat în clipa aceea, l-am luat, m-am îndepărtat câţiva paşi şi am întins arma către cei doi, spunându-le că ori pleacă, ori trag.

Au plecat. George a făcut câţiva paşi, ţinându-se cu mâna de umăr, apoi s-a întors şi mi-a spus că am să dau socoteală la postu de jandarmi. Taica a murit peste o săptămână, eu am fost luat de jandarmi şi trimis într-un batalion de reabilitare şi uite aşa am ajuns să fac armata înainte de a-mi veni rându...

— Dar când îţi vine ţie rându?

— La toamnă...

Chirică tăcu şi privi roată în jur să vadă ce efect au avut cele povestite de el asupra celorlalţi militari din companie. Ostaşii fumau în tăcere, clătinau capul dar nimeni nu zise nimic. Numai caporalul Dincu întrebă într-un târziu:

— Şi cu boierul cum a rămas, măi Chirică?

— Cu George ăla? Păi am să-l dau în judecată când m-oi întoarce acasă. Dară mi-a spus notaru nostru că nu fac nimic cu procesu, că nu el l-a împuşcat pe taica, iară pe neamţ, vorba aceea, prinde orbu scoate-i ochii! E străin şi n-au ce să-i facă legile noastre... Aşa umblă vorba...

— Neamţul ăsta e aici în oraş, zise Dincu. E şeful comandamentului german...

— Cine? se miră Chirică şi se dădu aproape de Dincu, să-l privească în ochi.

— Cum cine? Ăla de l-a omorât pe taică-tău. Klausing, că văd că-i ţii bine minte numele...

— E aici în oraş? holbă ochii Chirică. Ei, dumnezeirea cui l-a adus pe lumea asta! scrâşni el din dinţi, atuncea numa lasă-l pe mâna mea, că-i fac eu de petrecanie...

— Mai încet, măi Chirică, mai încet, nu te-nfierbânta aşa, zise Totelică de alături. Nu uita că nemţii îs aliaţii noştri şi...

— Şi ce dacă-s aliaţi? sări cu gura bătrânul Niţă Dogaru, care tăcuse până atuncea. Să ne fure bucatele din bătătură, să ne bage pe front numai în linia întâi şi ei să dea mereu dosu că zic că-s de ilită sau cum se spune, să ne omore ca pe nişte vite, auzi să tragă cu pistolu în om nevinovat şi să facă ce vor, asta însamnă că-s aliaţi? Ei, mânca-i-aş ficaţii lu domnu Clausin ăsta, că uite pentru necazurile lu Chirică, cum l-oi vedea, întâi eu mă-nfig în el...

— Măi, nea Niţă...

— Lasă, măi frate, că ajunge cât am tot înghiţit, vorbi supărat Niţă

Dogaru. Uite, măi Totelică, ia-ţi inima ta şi citeşte în ea ca într-o carte şi citeşte şi-n a altuia, şi-n a altuia, şi-ai să vezi că şi tu şi toată lumea sunteţi de părerea mea, şi tu şi toată lumea nu mai puteţi suferi toate câte sunt pe capu nostru de când s-a pornit războiu ăsta. Ajunge! Nu ştiu cum să se facă, dar oricare dintre noi simte că i-a ajuns cuţitu la os! Că trebuie să se întâmple ceva, ca să se sfârşească odată chinu ăsta... Aşa-i dom’caporal? Bine am grăit, că uite să mă bată dumnezău dacă te mint, îmi spune inima că eşti om bun şi nu mi-e teamă de toate câte le-am sporovăit şi noi aicea!

Dincu zâmbea în întuneric şi-l încerca în clipele acelea o mulţumire fără margini. Avea în jurul său oameni simpli ca şi el, cei mai mulţi desigur fără o conştiinţă politică ridicată, dar care oricând erau gata să fie alături de lupta adevăraţilor patrioţi pentru izbăvirea ţării de fasciştii din afară şi dinăuntru. Asemuia în închipuirea lui masa aceasta de oameni cu o pastă de lut, materie definită prin o mie şi una de însuşiri, de caracteristici, proprii modelajului, dar care nu putea căpăta o anumită formă revelatoare decât prin iscusinţa, prin meşteşugul şi priceperea unui neîntrecut maestru în lucrarea obiectelor de ceramică. De felul cum acesta îşi dă toată osteneala, punând în joc priceperea şi talentul, obiectul capătă forma realităţii. „Câtă forţă, câtă înţelepciune, câtă putere de luptă are poporul nostru! – cugeta Dincu în sinea lui, privind pe rând feţele militarilor care se desluşeau destul de bine în noaptea ce acoperea câmpul. Şi mai ales câtă putere de pătrundere şi de analiză, de înţelegere adevărată a lucrurilor...” Putea oricând să se bizuie cu încredere şi cu fermitate pe ei, erau oameni muncitori ca şi el, cu aceleaşi aspiraţii, cu aceleaşi nădejdi, oprimaţi de exploatare, batjocoriţi de cei avuţi, oameni care datorită unei judecăţi limpezi, datorită minţilor clarvăzătoare dibuiseră în necunoscutul ce-i înconjura adevărata cauză a nenorocirii în care se zbătea ţara. Poate că întrezăreau şi drumul pe care trebuiau să meargă cu toţii pentru a ieşi la adevărata lumină a dreptăţii...

— Uite de-asta am eu nebunia aia de care v-am vorbit, zise ca o încheiere soldatul Chirică. Şi numa când văd pe stradă un soldat cu uniformă verzuie, un neamţ din ăsta, eu uit că-i aliat sau ce este şi-mi vine să mă reped la el şi să-i bag baioneta în şale până dau de buric în partea ailaltă, aşa-mi vine mie, să ştiţi... Ei, fraţilor, oftă el clătinând din cap a durere, ce mai om a fost taica şi cum şi-a trudit el viaţa, că s-a târât printre oameni ca o furnică din ălea şi uite că tot l-a călcat un netrebnic... Asta e!

Chirică tăcu, aruncă frunza ce-o tot umezise între buze, se ridică şi se pierdu în întuneric, trăgând puşca după el.

— Are dreptate, bietu de el, zise Niţă Dogaru. Nebunii din astea de care zice Chirică avem cam fiecare, că fiecare avem câte-o socoteală

de încheiat cu câte cineva: cu boieru, cu negustoru, cu priceptoru, cu ăi care ne mănâncă viaţa cu dobânzile pe la bancă, iacă aşa cu toţi ăştia...

— Ai vrea să nu mai fie boierii mai marii ţării, nea Niţule? îl întrebă caporalul şi-i puse mâna pe umăr prieteneşte, simţindu-se apropiat de sufletul lui.

Niţă Dogaru râse din toată inima. Râseră şi ceilalţi ostaşi pe de lături.

— Zău, dom'le caporal, zise el ştergându-şi gura cu dosul palmei, ştii numa cum m-ai întrebat dumneata? Aşa ca şi cum ai fi zis: „Mă, nea Niţule, ţi-ar place, mă, să te pupe o femeie frumoasă?” Paşte calule iarbă verde, vorba ceea!...

Militarii se porniră iar pe râs şi odată cu ei şi caporalul Dincu, înveselindu-se peste măsură de mult.

— Păi cum să nu-mi pară bine, dom'le caporal? urmă Niţă Dogaru şi-i privi pe cei din jur, pe rând, pe fiecare în parte. Aş vrea să fie la cârma ţării tot de-ai noştri, ţărani ca mine sau muncitori ca dumneata, oameni care ne ştiu năcazurile şi durerile...

— Aşa e, nea Niţule, zise caporalul, fiecare am vrea să fie mai marii noştri oameni muncitori ca şi noi, dar vezi dumneata, pentru ca oamenii ăştia să ajungă la cârma ţării, trebuie să fie schimbate rânduielile astea strâmbe pe care-i aşezată ţara, să fie altă preţuire pentru omul muncitor, uite ca mine, ca alde dumneata, Totelică, şi alţii. Or, treaba asta nu se poate face fără luptă, strâmbătatea n-o putem înlătura decât prin luptă, o lupta pe viaţă şi pe moarte împotriva a tot ce-i putred şi ne batjocoreşte, ne mănâncă viaţa asta şi aşa destul de amară şi de grea. Lupta asta, nea Niţule, trebuie purtată de oamenii care muncesc ca să trăiască, care nu trăiesc de pe spinarea altora...

Caporalul Dincu vorbea cât mai pe ocolite despre viaţa grea şi de mizerie pe care o ducea poporul umilit, exploatat, târât într-un război pe care nu l-a dorit, batjocorit de bogătaşi şi de bancheri, despre ce trebuie să facă fiecare om cinstit, care nădăjduieşte să se ivească odată lumină peste întunericul ce-a cuprins ţara. El vorbea şi ostaşii din jurul său, într-o tăcere deplină, îl ascultau fără să clipească din ochi, sorbindu-i parcă fiecare vorbă şi minunându-se totodată de câtă deşteptăciune e cuprins gradatul lor, pe care acuma socoteau că-l cunosc şi mai bine, că e mai lipit de inima lor şi de sufletul lor, că nu-i de mirare lucrul ăsta, deoarece şi el e muncitor şi-şi duce traiul din ce câştigă cu mâinile.

— Mă înţelegeţi, măi oameni buni? încheie într-un târziu Dincu scurta sa discuţie cu soldaţii pe care-i avea în subordine. Voi nu puteţi citi ziarele, nu puteţi asculta ce se mai spune pe la radio, nu auziţi ce mai vorbeşte lumea prin oraş, că staţi în cazarmă, dar eu umblu cu

diferite treburi prin oraş, şi uite cele ce v-am spus le-am auzit şi eu de la unul şi de la altul, că lumea vorbeşte, fraţilor, şi nu numai că vorbeşte dar adună şi venin în suflet şi caută fiecare un drum care să ducă spre o viaţă mai bună...

— Adevărat dom'caporal...

— Oamenii s-au săturat de război, urmă caporalul tot mai insistent, mai convingător, că mulţi nu şi-au dat numai vita din bătătură la rechiziţie, dar şi-au dat şi viaţa sau au ajuns schilozi, de nu mai au vindecare, s-au săturat să mai primească pâine, şi gaz, şi ulei, pe cartelă, s-au săturat să mai plece şi să moară aiurea pentru interesele unuia şi altuia dintre mai marii ţării. Duşmanul nostru de moarte, măi oameni buni, e aici în ţară, la doi paşi de noi, umblă pe lângă noi ca stafiile de zici că nu-l poţi vedea, dar îl vezi dacă vrei, ne suge sângele şi ne strânge de grumaji şi de beregăţi şi ne ia suflarea, – îi mareşalul cu toţi ai lui, cu nemţii lui Hitler şi toţi cei care s-au dat de partea lor. Aşa să ştiţi, măi oameni buni. Ei, uite asta-i toată chestiunea ce aveam să vă spun.

— Drept şi pe inima noastră ai grăit dom'caporal...

— Acuma, vă rog, atenţie la mine, ceru Tudor Dincu.

Se auziră câteva îndemnuri, ostaşii tăcură, se liniştiră.

— Ce vreau să vă spun? Am vorbit aici ca oamenii cuprinşi de aceleaşi necazuri, nu cred să se afle printre noi vreo coadă de topor să ne vândă către mai marii noştri...

— Cum ai zis, dom'caporal, să ne vândă? sări Niţă Dogaru şi-l prinse pe Dincu de mână. Să ne vândă, zici? Uite na, mă uit acuşica în ochii lor, cum mă uit într-ai dumitale dom'caporal, ce dracu, că ne cunoaştem între noi, vorbim mai de mult pe ascuns despre treburile astea, nu-i prima dată, dar dacă acu sunteţi şi dumneavoastră în gând cu noi, parcă ni-i inima mai uşoară şi sufletele mai deschise. Aşa-i, fraţilor?

— Literă de lege, nea Niţă, ce-ţi mai răceşti gura de pomană întrebându-ne? zise Totelică din întuneric. L-am mirosit eu pe dom'caporal că-i de-al nostru, ştii, ţi-am spus odată dumitale o vorbă, aşa-i omu care-i tot de-o suferinţă ca a noastră...

— Şi eu, ca şi voi, urmă Tudor Dincu, nu am alt gând, măi fraţilor, decât să se facă mai repede pace şi dreptate în ţară.

— Aşa-i dom' caporal, şi dreptate, întări Niţă Dogaru. Că geaba se face pace, dacă dreptatea ne-o mănâncă mai departe boierii...

— Şi acum că a trecut vremea cu sporovăitul, zise caporalul, haide-ţi să vedem ce facem cu salturile alea pe care a ordonat dom' major Grădinaru să le faceţi...

Şi zicând acestea, se ridică de jos, îşi scutură pantalonii cu latul palmei şi aşteptă până ce se ridicară şi ceilalţi militari din jurul său.

— Dom'caporal, interveni Niţă Dogaru, aş avea şi eu o vorbă de

spus, zise el şi-i privi cu şiretenie pe ceilalţi de lângă el, pe rând, pe fiecare în parte.

— Ei, spune, nea Niţule...

— Ce să ne mai omorâm ăle oase pe blestematu ăsta de câmp? zicem şi noi că am făcut salturi din alea, şi gata! Aşa-i măi, fraţilor? se întoarse el către militari. Iaca, mai bine ne-au prins cele auzite de la dumneavoastră, decât să ne izbim ăle burţi de pământ...

— Aşa-i, dom’caporal, are dreptate nea Niţu... zise şi Totelică.

— Nu suflă unul o vorbă, dom’caporal...

— Mai bine ziceţi mai departe despre viaţa asta a noastră, că parcă le ziceţi din cărţi... zău, oameni buni, din ce ascult şi tot nu m-aş sătura să-l aud pe dumnealui vorbind...

Caporalul Dincu îşi luă iar boneta de pe cap, îşi şterse fruntea de sudoare cu latul palmei şi zâmbi subţire în întuneric, fără să ştie ce să răspundă. Părea nehotărât în cele ce gândea... De fapt şi el plănuise să nu mai omoare oamenii, unii dintre ei cu ani de război în spinare, să nu-i mai alerge acum noaptea pe câmpul cu iarba pârjolită de arşiţă, mai ales că era convins că pedeapsa era nedreaptă, urmare a apucăturilor păcătoase ale plutonierului major, care nu ştia altceva decât să înjure, să bată şi să pedepsească... Ce rost aveau salturile acelea, când oamenii, majoritatea dintre ei, înaintaseră pe adevărate câmpuri de luptă, chiar sub ploaia gloanţelor? Căutase şi el la amiază să-i explice lucrul acesta lui Grădinaru, dar plutonierul major îi aruncase o privire care mai degrabă ar fi vrut să însemne „ia vezi că ai să faci salturile alea cu tine în fruntea companiei!”, decât că e surprins de cuvintele lui.

— Măi, oameni buni, zise caporalul, să nu fie printre voi vreunul care să înceapă a-i turui gura către dom’major, că noi n-am făcut instrucţie, ci am stat de vorbă...

— Care să fie ăla, dom’caporal? întrebă Niţă Dogaru, şi-şi roti o dată ochii peste cei din jur. Uite, numa să-l aflu eu că-i mănânc ficaţii, să fiu al dracului dacă vă minţăsc! Este vreunu printre noi din ăia, măi fraţilor? Care eşti, dă-te acuma în fapt până nu te dibui eu, că la urmă vorbim altfel!

— Vezi-ţi de treabă, nea Niţule, ce mai întrebi? zise Chirică de alături. Parcă nu ne-ai cunoaşte...

— Mormânt, nea Niţule, asta suntem! grăi Totelică din întuneric.

— Dar ce *enteres* am avea? zise un altul. Care-i prostu ăla să se ducă şi să-i spună majurului că el nu şi-a dat burta de pământ de-o mie de ori şi vrea să şi-o dea sub comanda ’mnealui?

— Bine, fu de acord caporalul. Atunci să ne încolonăm şi să mergem încet către cazarmă.

— Aşa da, dom’caporal!

— Şi vă rog încă odată, nu discutaţi cu nimeni...

— Ce dracu’, dom’caporal, suntem oameni sau ce suntem? sări Niţă Dogaru cu gura. Păi ar trebui să ne cunoaşteţi mai bine şi atunci să gândiţi ce vreţi despre noi!

Peste câteva minute, cei cincisprezece ostaşi mergeau în pas de voie pe câmpul întunecat către cazarmă, în frunte cu caporalul Dincu. Noaptea era neagră şi nu se vedea mai departe de câţiva zeci de metri. O linişte firească, liniştea câmpului adormit, stăruia în acele clipe în imensitatea de necuprins din jur. Se auzea numai ţârâitul ascuţit al unor greieri şi undeva înainte se desluşea tropotul copitelor unor cai pe caldarâmul şoselei ce ieşea din oraş.

— Acum cântăm ceva, nea Niţule? întrebă caporalul şi-şi întoarse faţa către bătrânul soldat ce mărşăluia la mijlocul coloanei niţel şchiopătând de-un picior.

— Cântăm, dom’caporal! fu de acord Niţă Dogaru. Acuma, că am vorbit de-ale noastre, parcă ne-am mai mângâiat şi noi sufletele...

— Atunci să dăm tonul. Chirică!

— Ordonaţi, dom’caporal!

— Ia zii, mă, pe-ăla care l-am învăţat alaltăieri...

— Ăla cu gornistul?

— Aşa, ăla.

Chirică îşi drese puţin glasul, cântă de unul singur începutul melodiei, după care la comanda lui Dincu toţi militarii reluară o dată:

Mă bădiţă, nu fi trist,
C-ai s-ajungi şi tu gornist,
Tra-la-la-la-la...
Ai s-ajungi poate gradat
Până n-ăi veni în sat,
Tra-la-la-la-la...

Cântecul se revărsa peste câmpul întunecat şi se auzea până departe la cazarmă. Aşa că Dincu nu se miră când, în timp ce dădea comanda de oprire militarilor în faţa pavilionului companiei, îl zări pe scările de piatră, tocite de vreme, chiar pe plutonierul major Grădinaru. Stătea ca o umbră, neclintit, cu două pâini la subsuoară şi aştepta ca gradatul companiei să dea repaus oamenilor.

— Dincule! strigă el după aceea.

— Ordonaţi, dom’major!

Caporalul veni imediat în faţa lui Grădinaru şi salută regulamentar, stând în poziţia de drepţi.

— Văd că-s veseli mârlanii, i-ai dat cu burta de pământ să-nveţe *suprinderea*?

— I-am dat, dom’major. Cred că acuma s-au învăţat minte şi când explicaţi dumneavoastră la teorie nu mai greşesc...

— Aşa, băiete. Acuma să treacă la dormitor. Trap!

Zicând acestea, plutonierul major Grădinaru plecă prin curtea întunecată a cazărmii, călcând greoi, pe sub castanii cu coroane bogate, ţinând strâns sub braţ cele două pâini cazone.

Într-o seară, Dana l-a vestit pe Mihai că în noaptea următoare, la orele unsprezece şi jumătate, va trebui să fie în marginea câmpului de instrucţie al regimentului, în locul unde începe strada Brâncoveanu. Acolo îl va aştepta un tânăr scund şi îndesat, cu şapcă de licean pe cap, îmbrăcat într-o cămaşă albă şi în mână cu o ramură de brad. Consemnul recunoaşterii, parola: „Nu ştiţi cumva unde este strada Austrului?” „Nu ştiu că nu sunt de pe aicea, dar puteţi întreba la cârciuma din colţ”. „Cârciuma este închisă”.

Se bucurase foarte mult Mihai că se aranjase într-un fel această situaţie, dar nu-i era limpede unde anume avea să meargă. Dar nici Dana nu ştia mai multe. Caporalul Dincu îi spusese numai atâta: „În seara de cutare, la ora cutare...” „Unde îl vei adăposti pe fratele meu, Valeriule?” încercase ea să afle. „Nu-ţi pot spune, vorbise el deschis. Îl va aştepta tânărul despre care ţi-am vorbit şi fii încredinţată că va fi găzduit în deplină siguranţă şi nu va duce lipsă de nimic”.

Mihai se întâlnise cu cel ce-l aştepta, se recunoscuseră după consemnul stabilit şi pornise cu el peste câmp. După vreo trei sute de metri, dintr-o groapă le ieşise înainte caporalul Dincu, îmbrăcat civil. Îl luase în primire pe Mihai, îi mulţumise tânărului cu şapcă de licean pe cap şi după ce acesta se pierduse în noapte, caporalul îl rugase pe fratele Danei să-l aştepte cel mult douăzeci de minute în groapa în care stătuse el. Trebuia să se ducă până la marginea oraşului, la o casă, ca să se schimbe de haine, să se îmbrace militar.

— Dumneata eşti sub arme? se mirase Mihai.

— Deocamdată, da, spusese Dincu pregătindu-se de plecare. Trebuie să îmbrac uniforma ca să pot intra în cazarma...

— În cazarmă va fi adăpostul meu?

— Da, în cazarmă.

— Mă mai ia cineva în primire de la dumneata? întrebase neliniştit Mihai.

— Nu. Eu o să fiu acela care o să te am în grijă. Te asigur, domnule Mihai, că vei fi în deplină siguranţă.

— De unde ştii că mă cheamă aşa?

— Crezi dumneata că mi-am luat sarcina să adăpostesc un necunoscut?

— Deci dumneata eşti vărul...

— Nu, vărul este cel care te-a adus la mine. Eu sunt vărul vărului, râse Dincu şi dându-i mâna îi spuse să-l aştepte că are să se întoarcă numaidecât.

Peste exact douăzeci de minute, caporalul Tudor Dincu se înapoie echipat în uniforma militară. Se îmbrăcase mai înainte civil pentru ca nici măcar „legătura”, tânărul cu şapcă de licean, să nu-l ştie că e

ostaş. Din toată reţeaua conspirativităţii, singurul care ştia că e militar şi că face parte dintre ostaşii Regimentului 95 infanterie era tovarăşul Haralamb şi mai sus „Fulgerul”. Încolo absolut nimeni.

— Haide, domnule Mihai, spusese Dincu luându-l de braţ. Să mergem...

— Ce eşti dumneata, caporal? întrebă Mihai, căutând a desluşi prin întuneric tresele de lână de pe epoleţii bluzei.

— Da, caporal...

— Parcă te-aş cunoaşte... Uite, după ce m-ai lăsat singur şi-ai plecat să te îmbraci militar, m-am tot gândit la lucrul ăsta. Parcă te-am mai văzut undeva...

— Se prea poate, consimţi Dincu. Şi ştii unde? Chiar mă gândeam acum pe drum. Ne-am urcat amândoi în plop să salvăm copilul comisarului...

— Exact, dom’le! exclamă bucuros Mihai. Uite acum îmi aduc perfect aminte... Dumneata eşti curajosul salvator...

Au ajuns la poarta numărul doi a regimentului, aceea din spatele cazărmilor, ce da spre câmpul de instrucţie şi pe care în timpul zilei ieşeau militarii încolonaţi sau căruţele cu fân, cu alimente sau cu echipament.

Dincu îl lăsă pe Mihai să aştepte puţin mai deoparte şi se duse către santinela ce abia se desluşea în noapte.

— Dumneata eşti, nea Niţule? întrebă Dincu, apropiindu-se.

— Dar care eşti acolo, mă, frati-miu, de mă cunoşti? vorbi Niţă Dogaru cu glas răguşit.

— Eu, caporalul Dincu...

— Să trăiţi, dom’caporal, eu sunt, vai de bătrâneţele mele, zise necăjit Niţă Dogaru. Stau la miezul nopţii cu puşca-n braţe să păzesc stelele de pe cer...

— Dă-te mai încoace să-ţi spun o vorbă...

Bătrânul soldat se apropie şi Dincu îi şopti că i-a venit un cumnat de la ţară, n-are unde să doarmă şi-l ia cu el în cazarmă să se odihnească până dimineaţa, că e amărât vai de zilele lui, a venit pe picioare vreo treizeci de kilometri, să vadă ce mai face nevasta că e în spital de două luni de zile...

— Să doarmă sănătos, dom’caporal! spuse Niţă Dogaru, bucuros că-l putea servi pe Dincu cu ceva. Că ce ziceţi dumneavoastră, pentru mine-i sfânt... Mai rar aşa suflet...

— Ştii, eu ziceam de consemn...

— Dă-l dracului de consemn, dom’caporal! vorbi Niţă Dogaru cu arma la umăr. Dacă s-ar fi ţinut ăi mari de consemn, nu porneau prăpădul ăsta...

Mihai şi Dincu intrară în curtea cazărmii. Chiar lângă poarta numărul doi se înşiruiau grajdurile şi remizele în jurul cărora plutea un

miros greu de balegă putredă. Mai încolo se vedeau câteva clăi de fân, şoproane şi stive de lemne.

Prin curtea largă, prăfuită, nu se vedea ţipenie de om. Trecură în mare taină pe lângă magaziile regimentului, nişte clădiri lucrate în acelaşi stil, cu cerdacuri într-o parte şi alta, scunde şi acoperite cu tablă, ale căror uşi masive de lemn de stejar erau închise cu drugi de fier puşi de-a curmezişul. Către stradă se zăreau pavilioanele înalte, din cărămidă roşie, cu mulţime de geamuri, ale căror trepte de la intrare erau date cu var.

Ajungând în dreptul uneia dintre magazii, Dincu se căută prin buzunare, scoase un lanţ cu multe chei şi deschise lacătul unui drug de fier ce bara o uşă laterală. Dădu uşa la o parte, scăpără un chibrit şi-l pofti pe Mihai să intre. Trecură printre rastele de arme şi rafturi cu lăzi mari şi grele şi ajunseră la o cameră în fundul magaziei.

— Aici va fi locuinţa dumitale! zise Dincu şi-l pofti pe Mihai să intre.

Un aer închis, stătut, mirosind a unsoare râncedă şi a var, îi izbi deodată nările lui Mihai. Totuşi trecu pragul şi rămase lângă uşă, rotindu-şi privirea în toate părţile să vadă unde-şi va petrece cele câteva săptămâni sau poate luni de adevărată detenţiune.

Era o odaie scundă, văruită în alb, cu tavanul înclinat, pe lângă ai cărei pereţi se înălţau stive de lăzi. Duşumeaua roasă, putredă, era găurită din loc în loc şi scârţâia jalnic la orice apăsare a piciorului. Avea o singură fereastră acoperită cu gratii prin ale cărei geamuri mate, vopsite în alb nu se putea vedea nimic afară. De tavanul coşcovit atârna un bec murdar, stropit cu var, ce împrăştia în jur o lumină slabă, difuză.

— Îţi mulţumesc, domnule caporal, îţi mulţumesc din suflet, spuse Mihai, aşezându-se pe patul improvizat de către Dincu pe două lăzi de puşcă-mitralieră. Am să-ţi fiu recunoscător pentru toată strădania dumitale...

Dincu asculta şi-l examina în tăcere pe Mihai. Părea un tânăr interesant. Destul de voinic, cu părul răvăşit, privirea ageră, deschisă, îmbrăcat curat, chiar elegant pentru vremurile acelea. Ochii îi erau încercănaţi probabil de nesomn sau suferinţă, dar obrazul se arăta parcă luminat de-o trăire lăuntrică, intensă. Caporalul îl studia în ascuns şi căuta să-şi închipuie prin câte putuse trece acest om în lunile de instrucţie sub comanda germană, şi mai ales între sârmele lagărului de lângă Bremen unde fusese închis.

— Te rog, domnule caporal, să înţelegi şi să judeci la justa ei valoare atitudinea mea faţă de fraţii noştri de arme, ostaşii germani, urmă Mihai privindu-l drept în ochi. Şi-mi place să cred că dacă ai consimţit să mă protejezi în felul acesta, asigurându-mi un adăpost, îmi îngădui a aprecia că şi vederile dumitale nu sunt departe de ale mele...

— În ce privinţă? ceru Dincu o lămurire, înălţând sprâncenele.

— În privinţa fraţilor noştri de arme, preciză Mihai. Despre ei e vorba. Despre ostaşii germani...

— Mda, făcu Dincu, puţin stânjenit, ca omul care se fereşte să ia o atitudine. Vezi dumneata, cum să-ţi spun ca să mă înţelegi mai bine, cu toate că n-am avut un contact direct cu ei şi nu m-au lovit ca pe dumneata, totuşi nu pot spune că nu împărtăşesc întrucâtva punctul dumitale de vedere...

— Vrei să-ţi spun ceva?

— Te rog...

— Ştii, gestul dumitale de a mă adăposti în asemenea condiţii, destul de periculoase pentru dumneata, mă face să trag concluzia că eşti un om cu un caracter deosebit, zise Mihai prinzându-l pe caporal de braţ. Un om dintr-o bucată... Ce meserie ai în viaţa civilă?

— Turnător, însă cunosc şi instalaţii de apă, sanitare, electricitate...

— Din ce oraş?

— De aici, din Turnu Severin...

— A, va să zică eşti localnic, se bucură Mihai. Şi cum ai aranjat de n-ai plecat pe front?

— Medical. Sufăr de plămâni... Şi apoi am mai făcut unele lucrări ofiţerilor, colonelului Predoiu şi chiar plutonierului major Grădinaru, „sufletul companiei”, râse Dincu.

— Păi să ştii dumneata că majorii ăştia sunt cei care trag sforile în regiment, întări Mihai. Ei mobilizează, ei lasă la vatră. Regimentului îi trebuie un efectiv de atâţia oameni să completeze pierderile pe front, dar nu se precizează că trebuie să i se trimită ordin lui cutare sau cutare... Şi atunci totul rămâne la alegerea majorului de la mobilizare, care se are bine cu ăla de la îmbrăcăminte sau de la aprovizionare şi aşa mai departe. Cine are noroc şi zile, scapă, cine nu – nu!

— Văd că cunoşti toate mecanismele astea, aşa-zise ascunse, ale majorilor! zise Dincu vesel.

— Dar cine nu le cunoaşte?!

Mihai îl întrebă apoi pe Dincu dacă are părinţi, unde locuieşte în oraş, dacă-l cunoaşte pe profesorul Gheorghiu şi câte şi mai câte.

Dincu răspundea cu plăcere întrebărilor şi făcea lucrul acesta nu pentru a îndeplini o cerinţă a politeţei, ci fiindcă fratele Danei, manierat şi binecrescut, un băiat cult şi cu deosebire integru, se arăta a fi un interlocutor agreabil, plăcut şi foarte sociabil. Nu-i mai puţin adevărat că-l aprecia fără rezerve cunoscându-i justificata revoltă împotriva nemţilor. De aceea, în timp ce Mihai începuse a povesti din peripeţiile sale prin străinătate, Dincu chibzuia şi-şi frământă mintea cum să-l atragă la activitatea organizaţiei de tineret, a întregii mişcări antifasciste din oraş, bineînţeles fără ca el, Dincu să se deconspire şi să-şi trădeze calitatea de membru al organizaţiei tineretului comunist.

În cele din urmă ajunse la o soluţie şi spuse:

— Domnule Mihai, te rog să n-ai nici o grijă în privinţa hranei şi a siguranţei în care te afli. Voi face tot posibilul să-ţi asigur, dacă se poate spune, un „confort” cât mai acceptabil.

— Îţi mulţumesc foarte mult, domnule caporal.

— Vreau însă să te rog ceva...

— Cu plăcere. Ascult.

— Ca să nu te plictiseşti, pot să-ţi ofer o anume îndeletnicire? Una simplă de tot...

— Desigur! acceptă Mihai, fără nici un fel de rezervă, bucuros că poate răsplăti într-un fel bunătatea militarului. E vorba de curăţitul unor arme? Văd pe-aicea nişte lăzi...

— O, nu, nici pe departe nu poate fi vorba de aşa ceva! râse Dincu, ci de cu totul altă chestiune. Uite, vreau să cunosc situaţia exactă a felului cum merg treburile pe front, ce mai e nou prin lume...

— Şi cum te pot ajuta pe dumneata în această problemă, atâta vreme cât sunt nevoit să stau închis între aceşti patru pereţi? întrebă Mihai zâmbind de năstruşnica idee a caporalului pe care practic, în acel moment n-o vedea realizabilă. Ai vreo soluţie, alta decât a-mi furniza presa din care eu să extrag articolele trebuincioase?

— Desigur.

— S-o vedem.

Fără prea multe ocolişuri, în câteva cuvinte, Dincu îi spuse că el, om cinstit, nu poate da crezare comunicatelor germane care denaturează situaţia frontului şi acoperă cu o perdea de minciuni adevărata situaţie a războiului. Ca militar, desigur, este interesat direct de mersul operaţiunilor şi la dorinţa unor camarazi din regiment ar vrea să-i informeze şi pe ei despre declinul tot mai accentuat al armatei germane, despre situaţia reală care-i în ţară şi câte altele. Din unele date pe care le deţine în privinţa biografiei lui, ştie că în Germania a urmat un curs de limba rusă, deci poate înţelege puţin din ceea ce se vorbeşte. În acest caz i-ar aduce un mic aparat de radio, cu ajutorul căruia să asculte emisiunile unui post românesc clandestin şi care se cheamă, pare-se „România liberă”, apoi Moscova, Londra, Alger, după care să întocmească mici buletine pe care să i le dea în fiecare dimineaţă când va veni să-l vadă. N-ar fi îndrăznit să-i ceară acest lucru, dar din cele discutate şi-a dat seama că şi el, Mihai, este un adevărat patriot care înţelege datoria fiecărui om cinstit din ţara noastră de a o ajuta să nu meargă către pieire.

— Poate că dacă toţi oamenii cinstiţi, patrioţi, îşi vor uni gândurile, glasurile – continuă Dincu – dacă vor trece la fapte, se mai poate schimba ceva spre binele ţării şi a salvării ei din dezastrul în care a adus-o regimul dictatorial al lui Antonescu.

— Deci şi dumneata, ca şi mine, nutreşti aceleaşi sentimente de ură

împotriva guvernanţilor antonescieni şi a nemţilor? întrebă Mihai.

— Dacă din cele ce ţi-am spus până acuma, tragi aceasta concluzie...

— Da, eu trag această concluzie.

— Eu nu te contrazic...

Constatarea aceasta îl bucură într-atât de mult pe Mihai, încât nu se putu stăpâni să nu-l îmbrăţişeze pe caporal.

— Păi atunci, zise el vesel, se cheamă că privim lucrurile prin acelaşi binoclu...

— Da, prin acelaşi binoclu, însă ţin să adaug că adevăratul conţinut al acestor lucruri îl putem desluşi în raport cu vederea fiecăruia...

— Cum anume? se miră Mihai. Nu înţeleg...

— Destul de simplu: unul are vederea mai bună, altul mai slabă, râse Dincu. Nu? Dar important este că privim prin acelaşi binoclu, cum bine te-ai exprimat dumneata, şi în aceeaşi direcţie...

— Da, în aceeaşi direcţie...

Dincu îşi aprinse o ţigară, îl îmbie şi pe Mihai să ia una din pachet, dar Mihai spuse că nu fumează şi că mai degrabă ar vrea să doarmă. Se simţea tare obosit, stătuse toată ziua într-o continuă încordare, crezând că va veni poliţia să-l caute pe acasă şi nici noaptea trecută nu închisese ochii tot din această pricină; la orice mic zgomot de paşi auzit pe stradă sau motor de maşină, tresărea şi stătea cu sufletul la gură, aşteptând ca cineva să intre în curte. Dar faptul că astăzi avea să fie rezolvată favorabil găzduirea sa, îl mai înviorase puţin spre seară, mai exact căpătase o anume stăpânire de sine aşteptând clipa când avea să fie condus aci.

— Da, e destul de dificilă situaţia asta a dumitale, zise Dincu şi-şi puse boneta pe cap, semn că se retrage. Însă acuma sper că te vei linişti.

— Asta e adevărat...

— Te rog, însă, un singur lucru, domnule Mihai, şi cred că şi dumneata eşti convins de lucrul ăsta – nu faci nici cel mai mic zgomot, mai ales ziua, când majurul şi unii militari poate vor umbla prin magazie...

— Daaa? făcu ochii mari Mihai. Păi... se foloseşte această magazie?

— Desigur...

— Atunci...

— Nu, nu-ţi fie teamă, îl asigură caporalul. Uşa camerei va fi tot timpul încuiată iar cheia este la mine.

— Ufff! zâmbi Mihai şters. M-am liniştit.

— Deci, continuă Dincu, grijă mare când auzi paşi sau glasuri alături...

— Este în interesul meu, aşa că voi lua toate măsurile de precauţie. Să n-ai nici o îndoială în privinţa asta. Apropo, când primesc aparatul

de radio?

— Poate chiar în noaptea asta. Mă duc să văd dacă pot să-l aduc. Am o cunoştinţă în oraş...

— Bine, am să aştept.

— Nu, dumneata te poţi culca. Când viu am să te scol eu... Deci, noapte bună.

— Noapte bună şi încă o dată îţi mulţumesc din inimă!

Peste câteva zile, caporalul Dincu avea în mână primele buletine cu ştiri emise pe calea undelor de posturile de radio „România liberă”, Moscova şi Londra. Noapte de noapte, Mihai asculta cu multă răbdare toate emisiunile, regla butoanele „Tellefunken-ului” în aşa fel ca sunetul să fie abia perceptibil şi scria de zor pe bucăţele de hârtie tot ce recepţiona.

— Îţi foarte mulţumesc, domnule Gheorghiu! exclamase caporalul Dincu citind primele însemnări ale lui Mihai. Îţi rămân foarte recunoscător...

La prima întâlnire cu Haralamb, într-o casă conspirativă din cartierul Tabaci, caporalul îl informase de faptul că-l găzduise în cazarmă pe Mihai şi de îndeletnicirea ce i-o dăduse. La început, Haralamb nu se arătă mulţumit de iniţiativa lui Dincu; dimpotrivă se şi supără şi-l mustră aspru pentru acţiunea întreprinsă, acţiune ce putea aduce mari neajunsuri muncii ilegale a organizaţiei. Tocmai în cazarmă s-a gândit să-l adăpostească? Nu putea să-l ascundă în altă parte, undeva în oraş sau într-o comună învecinată? Dar până la urmă, socotind că nu se mai putea face nimic, încuviinţase să continue a lucra cu el, însă cu mare precauţie, cu mult tact...

— În definitiv, tovarăşe Haralamb, băiatul e sub cheia mea, aşa că nu mă poate trăda în nici un fel...

— Asta e foarte adevărat. Dar cum i-ai justificat necesitatea acelor buletine?

— I-am spus că-mi trebuie pentru aflarea exactă a situaţiei de pe front. Soldaţii sunt curioşi să ştie când se termină războiul, deoarece circulă fel de fel de zvonuri şi nu mai ştiu cărora să le dea crezare şi cărora nu...

— Foarte bine. Te rog să-mi aduci şi mie acele buletine.

17

Au trecut câteva zile. Într-o dimineaţă înnourată, gata să înceapă ploaia, pe când se aflau în cancelaria companiei numai caporalul Dincu şi plutonierul major Grădinaru, intră pe neaşteptate comandantul regimentului – partea sedentară – colonelul Predoiu.

Grădinaru tocmai mânca un pepene verde şi era tot mozolit pe la gură şi pe mustăţi de zeama roşie ce i se prelinsese până şi pe piepţii vestonului. Dincu, la o masă, lângă fereastră, trăgea nişte linii cu creionul roşu într-un registru.

De cum se ivi colonelul în prag, Grădinaru sări în picioare ca ars şi rămase stană de piatră cu felia de pepene în mână, pe jumătate mâncată.

— Să trăiţi, dom’ colonel! zise el cu gura plină şi lăsă repede pe masă felia de pepene. Mă iertaţi că...

— Te respecţi, Grădinarule, te respecţi, zise colonelul, plimbându-se prin cameră cu mâinile la spate. Era un bărbat nu prea voinic, cu părul alb, tuns scurt şi ochi căprui, blânzi, ca de adolescent. Mănânci de parc-ai fi în ceasul morţii...

— Să trăiţi, dom’ colonel... mănânc... ce să fac... vorbi fâstâcit majorul şi cu dosul palmei se şterse discret la gură. Să vedeţi, veneam azi dimineaţă încoace spre cazarmă şi se tot ţinu după mine o lăptăreasă din alea din Cerneţi şi a dracului nu se lăsă până ce nu-mi puse pepenele ăsta în braţe. „Ia-l, zice, că-i de-ăla turcesc, cu seminţe negre, zahăr nu alta!” Şi, de, nu mai avusei răbdare până acasă şi tăiai acolea o feliuţă să văd e zahăr sau e numai o vorbă aşa... Că dacă-i altminteri de ce să-l mai car doi kilometri până acasă?

Grădinaru vorbea, gura îi turuia ca o morişcă, dar colonelul, absent, nu lua aminte la cele ce-i spunea. Deschisese un registru ce-l găsise pe masa unde lucra caporalul şi citea cu atenţie însemnările din el. Răsfoi câteva file, mai citi ce mai citi, apoi îl închise cu un gest de plictiseală, mai mult de dispreţ, suflându-şi praful imaginar de pe degete. Într-un târziu se întoarse şi privi câteva clipe pe fereastră afară, la câţiva soldaţi desculţi, numai în cămăşi care descărcau dintr-o căruţă vestoane şi pantaloni de reformă.

— ...că dacă v-amintiţi când eram cu dumneavoastră pe front, dom’ colonel, urmă cu insistenţă Grădinaru, tot aşa o femeie cu un afurisit de pepene din ăsta...

— Lasă-l, măi, dracului de pepene! îi reteză vorba colonelul şi veni lângă masa lui. Spune-mi mai bine de unde au civilii din oraş arme?

— Ce să aibă, dom’ colonel? holbă ochii Grădinaru.

— Arme, mă! Ar-me! înţelegi? Puşti. Puşti Z.B. ...

— Păi de unde le au?

— Asta te întreb eu pe tine. Tu ai în primire magazia de armament

şi muniţii şi poate că ai început să vinzi armele precum lăptăreasa aia pepenii!

Grădinaru, vădit precipitat, neliniştit, făcu feţe-feţe, roşu tot ca un rac, se mai şterse o dată la gură cu dosul palmei fără să-şi ia privirea de la colonel şi tot cu palma încercă să înlăture un roi de muşte care se tot învârtea să se aşeze pe pepenele tăiat de pe masă.

— Dom’ colonel, uitaţi să mă bată dumnezeu dacă eu ştiu ceva de armili alea! zise el eu glasul înecat, mai mult bâlbâindu-se. Poate că au venit cu ele de pe front. Că ştiţi dumneavoastră cum e omu: pe ce găseşte pune mâna... că aşa suntem noi fiecare, strângători. Nu ştiţi dom’ general...

— Hai, şi nu mai trăncăni despre lucruri fără rost, care n-au nici o legătură cu problema în discuţie! zise supărat colonelul şi lovi cu cravaşa în tăblia mesei. Eu vorbesc una şi tu îi dai zor cu alta. Te întreb: ştii ceva de armele pe care poliţia le-a găsit la civili?

— Nu ştiu, dom’ colonel, să mă bată dumnezeu dacă ştiu! se apără Grădinaru luând poziţia de drepţi. Faţa i se îmbrobonase de sudoare, fălcile lăsate îi tremurau uşor ca piftia. V-am spus doară. Dar câte arme s-au găsit? încercă el să afle o lămurire.

— Două. Puşti Z.B. amândouă.

— Puşti Z.B.? se miră el. Se poate. Tot ce se poate. Doar toată armata are numai puşti Z.B. Cine ştie de unde dracului au venit cu ele. De la noi în nici un caz, nu lipsesc...

— Dar dacă lipsesc? întrebă colonelul şi-l privi pe Grădinaru lung pe sub sprâncene. Ia uite aici biletul ăsta, citeşte-l că scrie seriile puştilor. Mi le-a dat la telefon şeful poliţiei... Ia vezi tu după registru, astea sunt trecute în evidenţa noastră?

Grădinaru luă cu mâna tremurândă bileţelul din mâna colonelului, îl depărtă mult de ochi, citi cifrele ce însemnau seriile celor două puşti, după care se întoarse şi porunci lui Dincu:

— Ia dă, măi băiete, registru ăla încoace!

— Care registru, dom’ major? întrebă Dincu ridicându-se de la masă. Ăla cu armamentul de pe oameni sau din magazie?

— Din magazie.

— Păi e acolo, în magazie. Mă duc să-l aduc...

— Lasă, măi băiete, că mergem mai bine acolo, zise colonelul şi se îndreptă spre uşă. Să vedem dacă nu sunt cumva şi unele posibilităţi de sustragere a armamentului... Să luăm ceva măsuri pentru a asigura paza magaziei... Haide, Grădinarule!

Ieşiră toţi trei, în curte. Colonelul mergea înainte, tăcut, grav, mai mult îngândurat, cu mâinile în care ţinea cravaşa la spate. Plutonierul major venea la un pas în urma lui şi îi vorbea mereu învălmăşind cuvintele, căutând să arate că el are o evidenţă clară a materialelor, pe oameni, în răspândiri şi în magazie, că a făcut atâtea verificări, dar

poate că situaţiile care vin de pe front aici la partea sedentară nu corespund cu realitatea, că pe front e ca pe front, se distrug vieţi omeneşti darămite nişte puşti, şi oamenii le mai schimbă de la o unitate la alta, nu se mai ţin de serie, puşcă să fie, cu ţeavă, cu magazie de cartuşe, cu trăgaci, cătare şi crestătura înălţătorului...

— Lasă, măi Grădinarule, lasă că de gură nu te-ntrece nici dracu'! îl opri la un moment dat colonelul. Ce te mai justifici atâta? Am zis că-s puştile de la tine? Eu numai am presupus.

— Că bine ar fi dom' colonel să fie numai o presupunere, zău să trăiţi, i-auzi ai dracului de civili, pe front nu se duc, dar acasă ţin arme, dar-ar dracu în ei, că bine era dacă intra disciplina şi-n ei cum se auzea atunci cu Frontu Renaşterii Naţionale că le făcuse şi uniformă...

— Lasă tu Frontul Renaşterii şi du-te de deschide mai repede magazia. Unde-s cheile?

— La caporalul Dincu, dom' colonel!

— De ce le ţii la el?

— Pentru că e un băiat de încredere şi apoi i-am dat şi lui o mică gestiune, adică vreo douăzeci de poziţii din registru: chei, grile, tuburi arse, arcuri pentru încărcătoare şi altele. Restu armamentului, puşti, grenade, pistoale, sunt în lăzi sigilate aşa că acolo el nu are *apces*... Dincule!

— Ordonaţi, dom' major! răspunse caporalul din urmă şi alergă venind lângă Grădinaru.

— Fugi, băiete, şi deschide magazia! Trap, mă, să n-aştepte dom' colonel, că-i grăbit...

— Ia stai niţel, caporale! îl opri colonelul pe Dincu printr-un gest al mâinii.

Caporalul Tudor Dincu se întoarse, luă poziţia de drepţi şi ducând palma la marginea bonetei salută cât mai corect.

— Ordonaţi, dom' colonel!

— Măi băiete, cum mai merge lucrarea aceea de acasă de la mine? Conducta de apă e spartă, ţeavă nu se găseşte, iar până faci tu puţul acela, n-avem strop de apă...

— Luaţi din vale, de la fântâni, dom' colonel! dădu o lămurire Grădinaru, plecându-se slugarnic din şale. Acolo jos, lângă liceul Traian, sunt nişte cişmele...

— Las' că le ştiu eu cişmelele acelea, dar n-o să beau toată viaţa apă de-acolo... vorbi superior Predoiu. E şi cam departe... Toată ziua ordonanţa e cu căldările după apă. Ei, caporale, se întoarse el către Dincu, când văd puţul acela american gata?

— În două-trei săptămâni, dom' colonel! răspunse Dincu, stând tot în poziţia de drepţi. Am făcut rost de ţeavă, îmi trebuie nişte chei. Am să mă duc la atelier...

— Păi du-te mai repede, că stă pământul acela răvăşit în curte, e un aspect mizerabil acolo.

— Am înţeles, dom’ colonel!

— Acuma grăbeşte şi deschide magazia...

Dincu o rupse la fugă, zorit să descuie lacătul în timp ce inima îi bătea într-atât de tare, încât parcă dintr-o clipă într-alta era gata să-i spargă coşul pieptului. Lipseau vreo şapte arme din magazie pe care le sustrăsese el în interval de câteva luni, depozitându-le după sfatul „Fulgerului” într-o gheţărie părăsită de la marginea oraşului, dar acelea erau scăzute din evidenţa registrelor, pentru că avusese el grijă să aranjeze în aşa fel lucrurile, încât la orice control totul să fie în ordine: trei la atelierul de armurărie la Corpul de Armată, patru cu ţevile decalibrate trecute la reformă... Deci lipsa acelor arme, sesizată de colonel, nu-l nelinişteа din acest punct de vedere, ci mai degrabă îl bucura. „Se înarmează oamenii, se înarmează! cugeta el gândind la cei care puneau mâna pe arme şi se pregăteau pentru doborârea dictaturii militare fasciste şi alungarea nemţilor din ţară. Asta demonstrează că forţa noastră creşte, că victoria noastră e pe cale de a se înfăptui...”

Dar ceea ce îl nelinişteа pe caporal era faptul că nu avusese putinţa să-l prevină pe Mihai de o eventuală surpriză. „Nu, colonelul nu va cere să vadă şi camera aceea, gândea Dincu în timp ce urca şovăielnic treptele de piatră ale magaziei. Avem acolo numai lăzi goale şi n-are rost să le controleze. Şi dacă totuşi va cere, am să-i spun că n-am cheile la mine, le-am pierdut şi am să raportez să treacă după amiază sau cel mai târziu mâine dimineaţă să facă câte cercetări voieşte. Până atunci îi fac eu vânt fratelui Danei într-alt loc...”

În acest timp, Mihai tocmai transcria pe foi curate de hârtie ştirile înregistrate în cursul dimineţii. Auzind alături, în magazie, nişte voci, tresări şi îngheţă cu stiloul în mână. Vroi să se ridice de pe lăzile ce-i serveau drept pat, dar rămase nemişcat, cu auzul încordat, fără măcar a face un pas. Cineva călca apăsat pe cimentul magaziei, iar o altă persoană se ţinea în preajmă-i şi-i dădea unele explicaţii. Din discuţiile ce se desluşeau foarte limpede, el înţelese că cel ce dădea lămuririle nu era altul decât plutonierul major Grădinaru, pe care-l mai auzise umblând şi în alte rânduri prin magazie şi-i cunoştea de-acum vocea, iar celălalt, după cum i se adresa Grădinaru pronunţând gradul, „domnul colonel”, nu putea fi decât comandantul părţii sedentare a regimentului.

— Şi astea ce-s aicea? auzi Mihai.

— Nişte măşti de gaze reformă, dom’ colonel, răspunse repede Grădinaru. Trebuie să le vărsăm. Am făcut actili... Dincule, gata, măi, actili pentru măştili reformă?

— Gata, dom’ major! răspunse Dincu de undeva din fundul magaziei.

„Va să zică e şi caporalul cu ei, constată cu oarecare satisfacţie Mihai, apreciind că dacă e şi el prezent, înseamnă că nimic nu i se poate întâmplă. Este el atât de prevăzător să motiveze într-un fel blocarea uşii către cămăruţă”.

— Ia vezi, măi Grădinarule, cercetează cele două serii de pe puştile Z.B., vezi nu-s ale noastre? zise colonelul cu glasul parcă mai muiat ca la început. Ai registrul aicea... Şi până te uiţi tu, eu iau puţin seama să văd dacă gratiile de la ferestre sunt în bună ordine, sau pe aici se pot strecura unii bandiţi să ne fure armamentul?

— Nu se *ezicstă*, dom’ colonel! făcu Grădinaru contrariat. Cum o să calce picior străin în magazie?

— Ei, uite că în alte părţi s-a întâmplat lucrul ăsta, zise Predoiu cu certitudine. Ne-a venit o circulară de la Corpul I Armată şi apoi mi-a spus şi domnul comisar-şef Alboiu. S-a spart chiar o uşă de fier, înţelegi tu? Uşă de fier... Apropo, uşa asta unde duce?

Colonelul se apropie cu pas apăsat de uşa cămăruţei. Mihai înlemni pe patul lui improvizat, cu hârtiile în mână, într-o aşteptare încordată, neclintit, de parcă ar fi fost de piatră. Predoiu ciocăni de câteva ori în tăblia uşii cu degetul îndoit şi apoi, zdrăngănind lacătul atât de tare de parcă ar fi vrut să-l smulgă din belciuge, întrebă:

— Mai Grădinarule, tu auzi ce te-am întrebat eu?

— N-am auzit, dom’ colonel, mă iertaţi, să trăiţi! zise plutonierul major şi i se desluşiră paşii alergând prin magazie, venind lângă colonel. Ordonaţi!

— Ce se găseşte aici în camera asta?

— Mai nimic, dom’colonel, răspunse Grădinaru gâfâind. Ţinem nişte lăzi goale, vreo trei bidoane din alea mari de ulei, o masă de curăţat puştile...

— Dar armament?

— Nimic, dom’ colonel.

— Ei, ai găsit seriile acelea?

— Nu corespund cu registrul nostru, dom’ colonel.

— Precis?

— Foarte precis. Aşa că nu sunt de la noi...

— Bine. Controlează încă o dată gratiile de la ferestre şi te rog să fixezi un post de santinelă aici noaptea, să umble în jurul magaziei, ai înţeles? Spui ofiţerului de serviciu că am dat eu ordin.

— Am înţeles, dom’ colonel...

— Aşa. Să respectăm recomandările făcute de Corpul de Armată. N-are voie să intre în magazie nimeni în afară de dumneata şi de caporal. Ne-am înţeles?

— Întocmai, dom’ colonel!

Paşii se îndepărtară, se pierdură în cuprinsul magaziei şi după un sfert de oră se auzi uşa trântindu-se şi zgomotul drugului de fier ce-o fereca de-a curmezişul. Abia atunci Mihai răsuflă uşurat şi se întinse pe patul improvizat, mai obosit parcă decât după trei nopţi de nesomn.

Magazinul sau mai bine zis atelierul „La ceasul de aur” era o încăpere nu prea mare, situată pe strada centrală a oraşului, nu departe de clădirea primăriei. Peter Hintz, proprietarul, germanofil convins, era un omuleţ pirpiriu, gheboşat, cu părul alb şi ochelari cu ramă de sârmă pe care-i purta mai mult atârnând pe nasul subţire, pistruiat. Era cunoscut ca omul cel mai conştiincios în repararea ceasornicelor, indiferent de marcă şi, mai ales foarte condiţional în ceea ce priveşte termenele. Dacă, de pildă, îţi promitea că reparaţia e gata sâmbătă la orele cincisprezece, desigur că termenul era o adevărată lege pentru el. Însă ceea ce-l făcuse apreciat în lumea severineană nu era meşteşugul înzdrăvenirii ceasornicelor, pricepere de altfel recunoscută, ci arta cu care grava bijuteriile, îndemânarea cu care executa orice fel de piesă din aur. Verighete, brăţări, cercei, lănţişoare sau capace de ceas, toate, dar absolut toate erau executate cu un deosebit talent de mare maestru în ale gravurii. De dimineaţa până seara, fără să aibă vreun ajutor, stătea aplecat la masa lui de lucru înconjurată de paravane de sticlă, cu lupa la ochi şi sub lumina becului învelit cu o hârtie neagră sau, când nu era curent, a lămpii cu gaz, meşterea tăcut, preocupat parcă numai de meseria lui, fără să ridice ochii de la piesa pe care căuta s-o aşeze la locul ei în maşinăria complicată a ceasului.

Când clopoţelul agăţat deasupra uşii vestea printr-un uşor clinchet intrarea vreunui client, el îl privea fugar cu ochiul la care nu avea lupa şi apoi îşi vedea mai departe de treabă, ca şi când nu l-ar fi căutat nimeni. Întreba fără să ridice privirea:

— Cu ce vă pot fi de folos, domnul meu?

Şi apoi, tot cu privirea plecată, fără să întrerupă o clipă lucrul, dădea lămuririle necesare în privinţa reparaţiei, a termenului şi bineînţeles a preţului din care nu scădea o centimă. Atât costă, atâţi bani trebuie să primească. Reparaţie garantată. Cine doreşte poate să meargă şi în altă parte, la ceasornicăria lui Begu, Elias, Dombach, Ivanovici, sau unde pofteşte... El şi aşa este aglomerat cu lucrul până peste cap. Mai ales că nu are nici lucrător.

Singura lui preocupare în afară de meseria migăloasă de ceasornicar era îngrijirea unui frumos canar pe care-l ţinea într-o colivie agăţată pe perete printre mulţimea de pendule ce băteau toate într-un glas orele şi jumătăţile de oră. Canarul, primit în dar cu câteva luni în urmă de la domnul oberstleutnant Klausing, era socotit de Peter Hintz drept o pasăre aducătoare de noroc. Şi aceasta nu numai pentru faptul că de când pasărea începuse a cânta în triluri fermecătoare înveselind mica prăvălioară, clientela parcă crescuse la număr, ci mai ales pentru că din ziua aceea domnul oberstleutnant

Klausing îi onora aproape zilnic atelierul cu vizita lui, întrebându-l de sănătatea canarului, dorind deopotrivă veşti despre domnişoara Lizzi, profesoară de limba germană la liceul de fete.

— Cum se simte *freulein* Lizzi? era prima întrebare a ofiţerului german. Cum a dormit?

— Foarte bine, domnule ofiţer. Foarte bine...

— Doreşte să mergem la plimbare? Nu-i cumva obosit?

— Pentru dumneavoastră nu-i obosită niciodată, domnule oberstleutnant! răspundea bătrânul Peter Hintz, roşind până-n vârful urechilor de atenţia ce i-o acorda şeful comandamentului german din oraş. Aşa o cinste nici că s-a pomenit... Vă rog să treceţi în camera ei... Lizzi! striga bătrânul cu glas răguşit. Lizzi! A venit domnul comandant...

Vizita intimă a domnului comandant în camera domnişoarei Lizzi ţinea două-trei ceasuri, uneori întreaga noapte şi de fiecare dată se auzeau din încăpere râsete, melodiile aparatului de radio sau clinchet de pahare ciocnite în clipele de adâncă fericire. Peter Hintz nu îndrăznea să-şi tulbure fiica nici măcar cu o şoaptă. Stătea la masa lui de lucru, în micul atelier, cu lupa la ochi şi lucra încordat trăgând cu urechea la tot ce se vorbea dincolo, în odaia fiicei sale. Nu-l deranjau nici accesele de dragoste excesivă ce le mărturisea sau practica violent domnul comandant, nici pasiunea declarată a domnişoarei Lizzi ce îndrăgostită se înlănţuia de gâtul lui Hans, nici orgiile cu care se sfârşeau mai toate aceste vizite. Câteodată, părăsind odaia, Klausing mai stătea de vorbă cu bătrânul ceasornicar. Dar de cele mai multe ori, pleca în zori, duhnind a coniac şi răspândind în jur miros tare de parfum; atunci domnul Klausing nici nu-l băga în seamă, ci trecea înainte ca o umbră, în timp ce Peter Hintz, după o noapte de nesomn, ridicat pe jumătate de pe scaun încerca să-l salute cât mai respectuos printr-o adâncă înclinare a capului. Bătrânului ceasornicar îi ajunsese la ureche o vorbă a lui Klausing spusă într-o clipă de confidentă destăinuire şi apoi confirmată de Lizzi şi anume că nu va trece mult şi o va cere în căsătorie, înainte de a se înapoia în Germania. Războiul va fi câştigat de armata führerului, iar el, Klausing, se va întoarce acasă împreună cu ea, adorata lui, în Mercedesul albastru, proprietate personală, şi vor locui la vila părinţilor săi, crescători de vaci într-un mic orăşel de lângă graniţa cu Franţa. El îşi va termina studiile în filozofie la Berlin, după care va ocupa o catedră universitară acolo în capitala Germaniei sau poate la Paris şi o va lua şi pe Lizzi cu el. Doi profesori care se iubesc şi vor face o căsătorie fericită... Nimic mai frumos!

O, cât de măgulitoare erau toate astea pentru bătrânul ceasornicar. Ce perspective! Dar cât de fericită se simţea domnişoara Lizzi, gândindu-se la viitorul ei atât de strălucit!

Şi pentru ca zestrea ei să fie cât mai cuprinzătoare, într-o seară i-a propus tatălui ei, în numele lui Hans von Klausing, o mică afacere: domnul ofiţer are drept proprietate o mică valiză plină cu dinţi de aur, verighete, inele, brăţări, tot ce a putut strânge de pe vremea când făcea serviciu în unele garnizoane din nordul Poloniei. Le-a „cumpărat” de la diverşi misiţi, pe preţuri derizorii, pentru că polonezii aveau nevoie de bani să-şi refacă gospodăriile distruse de război.

— Şi ce să fac eu cu un asemenea material, Lizzi dragă? s-a mirat foarte mult Peter Hintz. Să-l cumpăr la rându-mi?

— O, nu, nici pe departe asemenea propunere, tată, a vorbit cât mai convingător Lizzi. Trebuie numai să-l prelucrezi şi apoi obiectele finite să le vinzi. Iar banii...

— Care bani?

— Banii ce vor rezulta din vânzarea lor o să constituie averea noastră. A mea şi a lui Hans...

— Bine, dar tu mi-ai spus că vrei să pleci cu dumnealui în Germania, că te vei stabili acolo...

— Foarte adevărat. Şi ai să mergi şi dumneata cu noi...

— Şi ce vei face cu banii româneşti pe piaţa germană? Mai bine plecaţi cu aurul...

— E imprudent să valorificăm acolo obiectele acestea. Aşa că mai bine le prelucrezi dumneata, le vindem aici şi banii româneşti îi vom preschimba în cocoşei de aur... Au circulaţie internaţională. Acesta e planul lui Hans şi dumneata trebuie să-l ajuţi să şi-l realizeze...

Peter Hintz a stat multă vreme pe gânduri, la masa lui de lucru, cu un ceas în mână, fără să-l mai meşterească. Ce urmărea oare domnul ofiţer cu asemenea afacere? Şi de unde până unde a adunat el atâţia dinţi de aur? Cum, oamenii de prin Polonia îşi vindeau dinţii numai ca să facă, cum spunea Lizzi, capital? Cam greu de presupus asemenea lucru. Bine, în definitiv, nu-l interesează pe el provenienţa aurului, că domnul ofiţer este stăpân pe bunurile sale, dar cum va vinde el acele obiecte? Cum le va justifica fiscului? Că de bună seamă vor trebui înregistrate verighetele, capacele de ceas, brăţările, tot ce va rezulta din prelucrarea aurului...

— La ce te gândeşti, tată? l-a întrebat într-un târziu Lizzi, privindu-l cu duioşie prin lentilele ochelarilor săi.

— Ce fac cu cei de la fisc? şi-a mărturisit el teama. Că aurul trebuie înregistrat.

— O, în privinţa asta, n-ai nici o grijă. Nu e Hans cel mai mare în oraşul ăsta? l-a asigurat cu certitudine Lizzi mângâindu-şi tatăl pe părul cărunt. Cine ar îndrăzni măcar să întrebe ceva în această privinţă?

Peter Hintz a căzut iar pe gânduri, rămânând într-o consternare mută, cu capul plecat, privind mulţimea de piese, capace, ciocănele,

şurubelniţe şi rotiţe îngrămădite sub abajurul lămpii, pe masa lui de lucru.

— Gândeşte-te, tată, că ceea ce faci, faci pentru viitorul meu, a urmat Lizzi cu tot mai multă stăruinţă. Ţi-am spus, nu putem pleca în Germania cu dinţii aceia de aur...

— Bine, draga mea, a zis după o vreme bătrânul. Mâine am să-ţi dau răspunsul. Bineînţeles un răspuns care să nu-l supere pe domnul ofiţer.

— În acest caz, răspunsul nu poate fi decât unul singur, să accepţi propunerea mea. Mai bine zis a lui Hans...

N-au trecut decât zece zile de la această discuţie şi în vitrina atelierului „La ceasul de aur” au apărut bijuterii şi capace de ceasuri, brăţări şi inele executate „cu materialul clientului” şi eventual „al patronului”. Iar după încă patru zile, într-o dimineaţă, clopoţelul de la intrare vesti lui Peter Hintz că un client a trecut pragul atelierului. Era un bărbat nu prea înalt, roşcovan, cu ochii verzi şi faţa mare, roşie, parcă pătată de rugină. Purta haine din doc maron şi sub braţ o servietă din piele galbenă.

— Cu ce vă putem servi, domnul meu? întrebă cu acelaşi glas invariabil bătrânul ceasornicar, fără să ridice ochii de pe piesele unui ceasornic de mână ce-l avea demontat într-o farfuriuţă în faţa sa.

— Sunt comisarul-ajutor Anghelescu, de la poliţia oraşului! zise străinul şi trânti servieta pe un scaun. Dumneata eşti Peter Hintz?

— Întocmai, domnule! înălţă bătrânul ochii săi albaştri, spălăciţi, şi scoţând lupa îşi puse ochelarii cu ramă de sârmă să-l vadă mai bine pe vizitator. Cu ce vă pot fi de folos?

Comisarul-ajutor nu luă în seamă întrebarea ceasornicarului şi nici nu înregistră chipul acestuia ce se albise ca varul înapoia paravanelor de sticlă ce-i înconjurau masa de lucru. Se duse calm la vitrină, deschise un gemuleţ de dinapoia ei, întinse mâna şi luă în palmă un capac de ceas şi o brăţară pe care le privi multă vreme întorcându-le când pe-o parte când pe alta.

— Aur adevărat? se întoarse el şi-l întrebă pe ceasornicar.

— Veritabil, domnule comisar...

— Care-i provenienţa lui?

— Mă rog? întinse urechea bătrânul. N-am auzit...

— De unde ai dumneata aurul acesta?

— De unde-l am?

— Da, de unde-l ai?

— Păi... de la clienţi... Cumpăr şi vând... Ştiţi dumneavoastră cum se face negustoria. Vremurile sunt atât de grele! Oamenii n-au cu ce trăi şi atunci se gândesc că se pot lipsi de-o verighetă...

— Sau de-o dantură...

— Câteodată şi aşa...

Anghelescu tuşi în pumn, îl privi pe bătrân lung şi bănuitor pe sub sprâncene, apoi deschise servieta, scoase o hârtie şi citi cu atenţie ceva, preocupat de-o problemă a cărei dezlegare se părea că n-o putea afla decât în acea hârtie. O lăsă apoi să alunece în servietă şi zise:

— Dumneata, domnule Hintz, eşti acuzat a fi în legătură cu o bandă de hoţi care noaptea dezgroapă morţii din cimitir, le ia danturile şi apoi le aduce la dumneata să le prelucrezi...

— Eu, domnule comisar? se miră bătrânul făcând ochii mari şi ridicându-se în picioare. Eu să am legătură cu hoţii? Dar asta e o infamie... o acuzare lipsită de temei... o...

— Mă rog, până la proba contrară sunt nevoit să-ţi sigilez toate obiectele lucrate din aur. Aşa că te rog strânge vitrina şi pune totul în casa de fier.

— Domnule comisar, vă rog, nu pot face acest lucru, zise Peter Hintz, ocolind masa. Obiectele nu sunt ale mele... Sunt proprietatea chiar a domnului oberstleutnant Hans von Klausing în persoană. Aşa că...

— Cum proprietatea domnului oberstleutnant? se miră la rându-i Anghelescu şi faţa i se roşi şi mai tare. Ce legătură are dumnealui cu atelierul dumitale? Şi apoi, la urma urmei, chiar dacă ar fi aşa, legea nu dă drept domnului oberstleutnant să-ţi vândă dumitale aur fără autorizaţie! E clar? Ce, dumnealui are depozite de aur? E furnizor de obiecte preţioase? De unde şi până unde îndeletnicirea asta?

— Aţi înţeles greşit, domnule comisar, găsi nimerit să adauge bătrânul ceasornicar. Eu am spus că obiectele sunt proprietatea dumnealui şi nu că mi le-a vândut...

— În ce fel trebuie să înţeleg acest lucru?

— Adică sunt obiectele dumnealui şi se foloseşte de vitrina mea pentru a le vinde.

— Nici acest lucru nu e permis fără o prealabilă autorizaţie, zise cu voce gravă Anghelescu. Cu atât mai mult, cu cât dumnealui, domnul oberstleutnant nu e cetăţean al statului român şi deci comerţul pe care-l face dumnealui a frustrat vama de sume considerabile!

— Nu ştiu, domnule comisar, eu nu ştiu nimic, înălţă din umeri Peter Hintz, cu un aer nevinovat. Poate fi aşa cum spuneţi dumneavoastră, că dumneavoastră cunoaşteţi legile, noi numai le executăm. Dar în cazul acesta, vă rog să staţi de vorbă cu dumnealui...

— Deocamdată stau de vorbă cu dumneata, că pe dumneata te-am găsit în neregulă, zise aspru comisarul-ajutor. Aşa că strânge, te rog, obiectele cum am spus şi pune-le în casa de fier ca să le sigilez. După aceea, vei semna şi un proces-verbal.

Peter Hintz desfăcu larg braţele a neputinţă, semn că e pus în mare

încurcătură, şi cu pas moale, aproape fără vlagă, mergând gheboşat, bătrâneşte, se duse şi deschise vitrina. Pe o tavă de argint începu să aranjeze cu mâna tremurândă tot ce se afla acolo: verighete, capace de ceas, brăţări, monograme, cercei. Apoi se duse şi le puse în casa de fier, a cărei uşă masivă o dăduse la perete. Comisarul ajutor Anghelescu stătea de-o parte şi observa întreaga operaţie, în timp ce cu un băţ de chibrit se scobea insistent în măsele, schimonosindu-şi faţa într-un chip foarte caraghios. Bătrânul ceasornicar îl privea pe sub sprâncene, cu un fel de teamă şi în acelaşi timp cu ură, străduindu-se totuşi să pară cât mai nepăsător posibil. Se gândea că nu are cum să-l anunţe pe domnul ofiţer Hans von Klausing, pentru că dacă dumnealui ar fi avut cunoştinţă de cum îi sunt sigilate obiectele, în definitiv averea sa personală, desigur că lucrurile nu ar fi ajuns aici, ci ar fi luat altă întorsătură. Dar aşa? E nevoit să închidă totul în casa de fier, să iscălească un proces-verbal, poate chiar să-i fie confiscate... Şi ce va zice atunci domnul Hans von Klausing? Îi va găsi oare vină că n-a fost mână de fier? Dar oare poţi fi mână de fier cu comisarul-ajutor Anghelescu, care trece drept cel mai brutal şi mai neomenos dintre toţi slujbaşii poliţiei? Omul care bate până lasă leşinat un ţăran în piaţă pentru că vinde pe-un ştergar câteva grămăjoare de spanac sau fasole uscată şi nu are bilet de plata taxei comunale?

Tocmai când gândea astfel, se auzi clinchetul clopoţelului de deasupra uşii şi în prag apăru destul de grăbită domnişoara Lizzi, într-o rochie de mătase înflorată şi pantofi albi cu tocul ortopedic, după moda vremii. Cum o văzu, comisarul-ajutor se dădu un pas la o parte ca să-i facă loc să treacă şi apoi o urmări cu privirea ochilor săi verzi, bulbucaţi, cum se duce şi-l sărută pe bătrânul ceasornicar pe frunte. Dar umbra de tristeţe de pe chipu-i înnegurat îi dete imediat a înţelege lui Lizzi că se întâmplase ceva deosebit, ceva care îi îngreunase sufletul şi-i zdrobise inima.

— Ce-i tată? Ce s-a întâmplat? întrebă ea în limba germană şi aruncă o privire fugară lui Anghelescu presupunând că totul e în legătură cu el.

— Du-te, te rog, şi spune-i logodnicului tău (vorbi astfel pentru a nu-i pronunţa numele ofiţerului german ca să-l audă poliţaiul) că obiectele lui vor fi sigilate...

— Cum se poate asta? se miră domnişoara Lizzi şi aruncă o privire ascuţită comisarului-ajutor care de astă dată arăta că nu-l mai interesează făptura ei şi continua a se scobi cu acel băţ de chibrit în măsele. Pentru care motiv?

— Nu putem vorbi acuma. Spune-i numai ce ţi-am comunicat şi roagă-l să ia măsuri urgente...

Domnişoara Lizzi trecu în camera ei, se pieptănă în faţa oglinzii,

dădu cu puţin roşu pe buze, după care intră iarăşi grăbită în atelier, trecu pe lângă comisarul-ajutor fără să-l mai bage în seamă şi ieşi în stradă.

Comandamentul german era instalat într-o casă veche, cu un etaj, pe bulevardul principal al oraşului, în imediata vecinătate a tribunalului. Întreaga faţadă a clădirii cu pereţii coşcoviţi, era îmbrăcată în iederă şi acest veşmânt verde îi dădea o notă de cochetărie tinerească. Era una dintre puţinele case mari rămase nevătămate de pe urma numeroaselor bombardamente aeriene şi acest lucru, cât şi faptul că era situată în centrul oraşului fuseseră considerente pentru care oberstleutnantul Hans von Klausing se hotărâse în alegerea ei. În curtea nu prea largă, dar destul de umbroasă, se vedeau trase sub ramurile unui bătrân cais două maşini militare germane, decapotabile. Lângă una dintre ele, cea dinspre stradă, doi soldaţi în salopete de culoare cenuşie stăteau jos şi reparau un cauciuc. Un altul, cocoţat pe aripa maşinii, în uniformă gri-verzuie, cu vestonul descheiat şi boneta dată pe ceafă, se delecta cântând dintr-o muzicuţă de gură.

La poartă, înaintea unei gherete vopsită în gri şi pe care erau trase în diagonală două dungi late, negre, se plimba santinela, un ostaş scund şi blond, cu ochi albaştri şi sprâncene alburii, ce-şi ţinea cu o anume gravitate automatul spânzurat de umăr.

Domnişoara Lizzi trecu pe lângă el repede, cu capul pe sus, afişând un aer marţial, fără să-i dea vreo importanţă. Surprins, ostaşul german tresări şi luă imediat poziţia de drepţi, înclinând uşor capul în semn de salut, apoi întoarse privirea după „admiratoarea domnului oberstleutnant”, aşa cum o cunoştea tot comandamentul, apreciind din ochi mersul ei graţios pe tocurile înalte, ortopedice. Nu-i ceruse să-şi decline identitatea, înainte de a intra în comandament, aşa cum se proceda de obicei cu orice persoană din oraş şi nici nu o întrebase unde se duce şi pentru care motiv. Ar fi fost o îndrăzneală de neiertat pentru un subaltern al domnului comandant. Şi asemenea îndrăzneli dumnealui le pedepsea întotdeauna socotind că hotărârile sale, în interesul disciplinei, nu aveau nevoie de explicaţii...

Hans von Klausing se afla în biroul său. Stătea în picioare lângă fereastră, între draperiile albastre, fuma foarte liniştit şi discuta cu colonelul Dimitrie Jurăscu, primarul oraşului, despre problema aprovizionării trupelor germane cu făină de grâu.

— Calitate forte prost, tomnule primar, vorbea Klausing într-o românească stricată, strâmbând nasul şi trăgând leneş din ţigară. Faine prost, paine prost... Doare stomac... Soldat german trebuie se lupta, trebuie forţa... Dacă paine prost şi forţa prost...

— Aveţi dreptate, domnule oberstleutnant, încuviinţa primarul, un om înalt şi slab ca trestia, cu părul alb, lins peste cap şi cu monoclu, purtând uniforma cavaleriei, cu eghileţi din şnur galben, de stat-

majorist. Însă vedeţi dumneavoastră, aprovizionarea oraşului se face foarte greu. Am vorbit acum câteva zile cu şeful poliţiei, domnul comisar-şef Alboiu, şi dânsul m-a asigurat că va face tot posibilul să rechiziţioneze în continuare toate carele şi căruţele pe care le găseşte prin piaţă, dimineaţa. Numai astfel putem asigura transportul făinii la moară şi aducerea pâinii în oraş. Cât despre făină, mă rog, asta-i calitatea ei şi nu avem ce face... desfăcu larg braţele primarul oraşului.

— Forte prost! zise Klausing. Forte prost...

— O fi, domnule oberstleutnant, nu vă contrazic, dar bine că avem pâine şi în condiţiile astea. Iată, zilele trecute, întreprinderea „Fraţii Graff” a trimis primăriei o adresă prin care ne face cunoscut că nu va mai putea aproviziona oraşul cu pâine deoarece n-au apă şi curent din pricina bombardamentelor aeriene. Apoi, după toate acestea, domnul Graff se plânge, şi pe bună dreptate, că Marele stat major nu i-a admis muncitorii în planul de mobilizare şi că aceştia au lăsat lucrul baltă şi au fugit din oraş.

— Grevă? înălţă sprâncenele alburii Hans von Klausing. Împuşcat... împuşcat... decretă el nervos, apăsând cu degetul pe un trăgaci imaginar.

— Nu-i vorba de grevă, căută să explice colonelul Dimitrie Jurăscu. Dar oamenii nu vor să lucreze sub bombardamente. Dacă întreprinderea ar fi militarizată, ar fi altceva... Şi apoi nu au întotdeauna de lucru şi ei sunt plătiţi cu ziua...

— Atunci cine face pâine? întrebă el mirat şi trase adânc din ţigară. Trupe german trebuie se lupta, trebuie forţa...

— Am aranjat cu întreprinderea „Fraţii Graff” şi va face pâine în cuptorul de probă din comuna Bistricioara. Zilnic va asigura aducerea în oraş a maximum o mie de pâini...

— Forte bun! spuse satisfăcut oberstleutnantul Klausing, punând mâinile la spate, înălţând bărbia şi privindu-l admirativ pe primar. Forte bun! Totul pentru armata german...

— A, nu, domnule colonel, îi tăie vorba primarul. Cantitatea asta de pâine e pentru populaţia civilă. Oamenii aceştia din oraş ce mănâncă? Vom căuta să dăm din această raţie şi comandamentului dumneavoastră o cantitate aproximativă.

— Ce-i asta aproxi... ta...

— Aproximativă, adică nu o cifră exactă, ci în raport cu ce socotim noi necesar că s-ar putea da, lămuri colonelul, aranjându-şi mai bine monoclul la ochi. În orice caz nu vom lăsa armata germană, glorioasa dumneavoastră armată, care a dat pilde de nenumărate acte de vitejie, să nu aibă ce mânca în urbea noastră. Vă închipuiţi că ar fi ridicol...

— Da... da... forte bun gândit... forte bun... aprobă Hans von

Klausing şi apropiindu-se de birou mai trase un fum în piept, după care stinse restul ţigării în scrumiera de metal de lângă telefon. Apoi se aşeză pe scaun şi scoase ochelarii cărora începu să le şteargă lentilele folosindu-se de draperia de pluş din spatele său.

În încăpere se aşternu pentru câteva clipe liniştea. De jos, din curtea umbroasă venea până sus zvonul unui cântec german cântat din muzicuţă. Undeva în port, un vapor sună lung şi gros ca un muget, iar prin dreptul parcului liceului Traian din vecinătate trecu un tren şi pământul prinse a se cutremura atât de tare, încât şi clădirea comandamentului german parcă trepida, gata să se prăbuşească.

Într-un târziu, zărind pe masa oberstleutnantului un ziar german desfăcut, colonelul Jurăscu găsi nimerit să-l întrebe pe Klausing ce se mai aude nou în legătură cu atentatul împotriva führerului, pus la cale, în ziua de 20 iulie, de către colonelul Klaus von Stauffenberg.

— Totul forte bun, spuse Klausing, punându-şi pe nas ochelarii cu ramă aurie. Führerul rănit puţin, forte puţin chiar zâmbit şi apoi chemat pe Ducele Mussolini la discuţie cu el. Venit la el şi Reichsmarschall Goering. Scrie ziarul...

— Deci führerul n-are nimic?

— Nimic.

— Şi tâlharii?

— Ce-i asta... telharii?

— Acei care au tras cu pistolul...

— Nu tras pistol, corectă Klausing puţin enervat. Stauffenberg pus bomba cu ceasornic.

— Ei, mă rog, aceştia care au pus bomba, au fost condamnaţi?

— Da, confirmă oberstleutnantul şi deschise ziarul de pe birou, bătând cu degetul îndoit întruna din pagini. Opt acuzaţie... Tribunalul poporului marelui Reich condamnat la ei, la opt august, la moarte... forte bun... La moarte...

Colonelul Jurăscu tăcu, înclinând numai din cap în semn că e de acord cu cele spuse de şeful comandamentului german, apoi îşi puse cascheta pe cap, arătând prin aceasta că discuţia s-a terminat şi socoteşte că e timpul să plece. Klausing se ridică imediat în picioare, îşi potrivi vestonul, îşi aranjă centura de lac negru şi, zâmbind foarte politicos şi amabil, întinse mâna peste birou, strângându-i-o puternic pe cea a primarului.

— Nu uitat! ameninţă în glumă cu degetul Klausing şi zâmbi iară, micşorându-şi ochii albaştri prin lentilele ochelarilor. Paine forte bun pentru armata german...

— Se face, domnule oberstleutnant, îl asigură primarul, luând poziţia de drepţi şi ducând mâna la caschetă. Se face. Cam greu, v-am spus, dar vom lua măsuri...

— Forte bun... Forte bun...

Abia ieşi primarul, zdrăngănindu-şi pintenii pe coridorul acoperit cu linoleum, că uşa se deschise şi ca o vijelie intră domnişoara Lizzi fără a se mai lăsa anunţată.

— Hans, dragul meu! zise ea în germană şi aruncă cu un gest degajat geanta drept pe biroul lui. Simt că înnebunesc! Înnebunesc, înţelegi tu?

Faţa domnişoarei Lizzi era congestionată, lentilele ochelarilor i se aburiseră, iar pe frunte îi apăruseră deodată mulţime de bobiţe sclipitoare, semn că asudase de atâta alergătură.

— Dar ce s-a întâmplat? se ridică el îngrijorat de la birou şi veni în faţa logodnicei sale, prinzându-i amândouă mâinile în ale sale. Linişteşte-te...

— Hans, poliţia a sigilat bijuteriile noastre în casa de fier a lui papa...

— Ce-a făcut? se miră Klausing, înălţând sprâncenele şi strâmbând din nas, semn că nu înţelege nimic. Cine a sigilat bijuteriile?

— Poliţia!

— De ce?

— Nu ştiu. A venit un comisar-ajutor, unul fălcos şi roşcovan şi a poruncit tatei să adune totul din vitrină, din sertare şi de pe unde mai are asemenea obiecte şi să le depună în casa de fier pentru a fi sigilate...

Şi domnişoara Lizzi, fără a atenua nimic din întreaga-i efervescenţă ce-o cuprinsese, continuă a vorbi repede şi pe nerăsuflate, explicând, gesticulând, ba, într-un timp, cuprinsă de nervozitate trânti aşa de tare tamponul de metal pe capacul călimării de bachelită, încât îl sparse.

— Un imbecil! încheie ea şi tot cu gesturi repezite îşi aranjă părul care-i cădea mereu peste ochi.

— Fii liniştită, îi spuse la urmă Klausing. Am să iau imediat măsuri.

Şi ca să arate că nu întârzie cu nimic realizarea acestei hotărâri, puse mâna pe telefon şi ceru să i se dea imediat legătura cu poliţia oraşului.

Peste zece minute, în cabinetul comisarului-şef Alboiu intră puţin speriat Anghelescu şi, gâfâind de alergătură, rămase lângă uşă, aşteptând, într-o aproximativă poziţie de drepţi, cu o mână întinsă de-a lungul vipuştii pantalonului negru, iar cu cealaltă ştergându-şi mereu cu batista fruntea îmbrobonată de sudoare.

— Ascultă, bă, Anghelescule, cine dracu' ţi-a dat voie să te duci la ceasornicarul Hintz şi să-i sigilezi giuvaerurile alea sau ce dracu are în prăvălie?

— Să trăiţi, domnu' şef, eu mi-am dat voie, vorbi bâlbâit comisarul-ajutor şi înghiţi o dată în sec, deoarece îl văzu pe şeful poliţiei că se ridică masiv de la birou şi vine înspre el. Ştiţi... am primit un denunţ

şi... am zis să iau imediat măsuri...

— Dar ce, tu faci totul de capul tău? ţipă Alboiu şi ochii săi negri ascunşi în grăsimea obrajilor buhăiţi îl fulgerară ascuţit pe Anghelescu, gata parcă să-l sfâşie în bucăţi. Unde te trezeşti aicea? Pui sigiliuri la oamenii Reichului?

— Păi, domnu' comisar-şef...

— Bă, ăla-i omul Reichului, înţelegi tu, sau nu înţelegi? strigă iară şeful poliţiei atât de tare încât geamurile cabinetului său zăngăniră ca după un cutremur. Ce te bagi tu în afacerile lor? Cine eşti tu?

— Legea, domnu şef... încercă Anghelescu să se apere. Ştiţi, legea nu permite...

— Bă, când e vorba de aliaţii noştri germani, legile astea ale noastre nu mai fac doi bani, înţelegi tu? Ce vrei, să ne ia domnul von ăla Klausing şi să ne zvârle cât colo ca pe nişte măsele stricate? Să-mi pierd postul din cauza tâmpeniilor pe care le săvârşeşti tu?

Anghelescu tăcea, cu capul plecat, asudat tot, cu fruntea îmbrobonată şi părul căzut pe ochi. Nu îndrăznea nici să se clintească măcar. Îl ştia pe comisarul-şef cât era de pornit în asemenea situaţii; îi trăgea două palme şi un picior în spate şi-l trimitea şi legat la Bucureşti să-l ancheteze aceia pentru insulte aduse la adresa instituţiei. Era zbir şi nu admitea o singură abatere care să-i zdruncine autoritatea.

— Să te duci imediat, trap, să rupi sigiliile alea de la ceasornicar şi să-i ceri şi scuze! încheie comisarul-şef parcă liniştindu-se puţin. Ai înţeles? Acum să te duci!... Îi spui că a fost o eroare, deoarece denunţul era pe numele altui ceasornicar, sau mă rog spui ce vrei, numai să vii să raportezi că lucrurile au fost reparate, e clar?

— Clar, domnu comisar-şef!

— Aşa! Dă-i bătaie!

— Să trăiţi!

Anghelescu se întoarse, îşi puse cascheta pe cap, dar când să apese pe clanţa uşii, şeful poliţiei îl opri cu un gest al mâinii.

— Ia stai puţin...

— Ordonaţi, domnu şef!

— Cum merge ancheta cu arestarea lui Mihai Gheorghiu?

— Cu...

— Ce beleşti ochii aşa la mine? strigă iară şeful poliţiei. Te-am întrebat cum merge ancheta cu Mihai Gheorghiu, fiul profesorului de istorie de la liceul Traian. Ăla de-a fugit din lagărul din Germania.

— Da, ştiu, domnu şef, că eu mă ocup de chestiune...

— Păi dacă te ocupi de ce mama dracului mă priveşti aşa de parcă nici n-ai fi auzit de numele ăsta? zise şeful poliţiei şi trecu înapoia biroului, aşezându-se greoi pe scaun. Ei, ce veşti mai ai?

— Domnu şef, n-avem nici o veste, vorbi moale Anghelescu şi faţa

lui căpătă o asemenea expresie încât părea că spune „puteţi să mă şi spânzuraţi dar n-am de unde să-l scot!”. Oamenii mei au cotrobăit peste tot, au făcut cercetări, nimic!

— Ce spun vecinii?

— Nimeni nu ştie nimic. Nu l-au văzut de doi ani de zile.

— Dacă se ascunde acasă?

— Imposibil, domnu şef, zise Anghelescu, tăind aerul cu palma. Ar fi o nesocotinţă prea mare din partea lui!

— Deocamdată e o nesocotinţă din partea noastră, vorbi aspru şeful poliţiei. Sau mai bine zis o neglijenţă. Imediat după ce l-am chemat pe profesor la poliţie, dumneata care aveai cazul, trebuia să iei măsuri pentru prinderea individului.

— Domnu şef, îmi permiteţi să vă întrerup, dar nu avem nici un indiciu că ar fi venit în oraş, se apără Anghelescu. Circulara spune că a evadat din lagăr... Apăi, lumea e mare, cine ştie unde s-o fi dus... Aşa că de ce să fi făcut zgomot pentru nimic?

— Ce zgomot, bă, zevzecule, ce zgomot! strigă iară şeful poliţiei şi se ridică în picioare cât era de voluminos. Ce, poliţia trebuie să facă zgomot când urmăreşte pe cineva? Trebuie să tragem noi concluzii că n-a venit în oraş, că lumea e mare, cum spui tu, sau cum dracu îţi trece prin cap să spui? Noi trebuie să ne facem datoria, să facem cercetări, anchete, să luăm măsuri. Ce, am ajuns în situaţia să ne aprecieze şeful comandamentului german ca incapabili? Ştii bine că şi el se interesează de acest caz...

— Ştiu, domnu’şef...

— Şi-atunci? Uite, mi-a dat telefon domnul colonel Klausing acum câteva minute şi pe lângă neghiobia ta m-a întrebat şi de mersul cercetărilor în privinţa lui Mihai Gheorghiu. Şi ce-i putem spune? Nimic! Pentru că nimic e şi-n capul tău, domnule Anghelescu, ai înţeles?

— Am înţeles, domnu şef, consimţi Anghelescu şi cu dosul palmei îndrăzni să-şi şteargă iar sudoarea de pe frunte, că-i şiroia atât de tare încât îi intra în ochi. „E întors pe dos şeful astăzi, cugetă el în sinea lui şi se gândi ce rău e când superiorului nu-i merg toate cum trebuie. Ori a pierdut aseară la poker, ori l-a tradus nevasta farmacistului!”.

— Dac-ai înţeles, ia imediat măsuri! zise aspru şeful poliţiei. Scoate ordinul parchetului şi fă-i în două ceasuri o percheziţie să întorci casa cu dosul în sus, ai înţeles, mă? Poate găseşti un indiciu cât de mic...

— Am înţeles, domnu şef. Să trăiţi!

— Hai, circulă, că dracu-i pe tine! Pe urmă îmi faci un raport cu rezultatul cercetărilor să-l înaintăm garnizoanei şi comandamentului german. Ţi-am spus: colonelul Klausing se interesează personal de treaba asta!

Profesorul Vlad Gheorghiu stătea afară sub umbrarul viţei de vie, la masă şi citea ziarul *Universul*, foarte preocupat să vadă cum mai merg treburile pe front. Îl interesau de asemenea problemele de ordin diplomatic, unele ştiri referitoare la spectacole, crime, accidente, într-un cuvânt tot ce se poate citi într-un ziar, chiar dacă vine în oraş, la chioşc, cu o întârziere de câteva zile. Alături, într-un şezlong, se odihnea soţia sa, Ana, care ţesea o pereche de ciorapi. Lângă picioarele mesei, Costel, nepotul lor, săpase cu un beţişor în pământ nişte şănţuleţe pe care le umplea acum cu apă, acoperindu-le totodată cu cioburi de sticlă găsite pe stradă de la casele bombardate. În camera dinspre stradă, cu ferestrele deschise, Dana cânta la pian, încercând să descifreze un menuet de Ravel.

— S-au scumpit pânzeturile, zise într-un târziu profesorul, împăturind foile ziarului. „America” a ajuns şase sute cinci lei metrul, şifonul de optzeci centimetri costă şapte sute şaizeci şi trei, iar „Olanda”, nouă sute şaptezeci şi cinci lei!

— Scrie în ziar? întrebă mirată Ana.

— Da, e aici o reclamă... Aşa reclamă îi lasă rece pe cumpărători!

— Mda, se scumpeşte viaţa din ce în ce mai mult, conchise şi Ana, ţesând de zor ciorapii. Carnea de porc a ajuns la aproape trei sute de lei kilogramul. Iar uleiul nu s-a mai dat de mult, nici pe cartelele barate, nici pe cele nebarate. Uite, suntem în august, şi nu ni s-a dat nici cota din aprilie!

— Am auzit că se dă la economatul funcţionarilor publici, zise profesorul ridicând ochii de pe ziar. Astăzi parcă le-a venit un butoi. Vorbea cineva de dimineaţă în piaţă... Sau la oficiul de aprovizionare al Şantierului naval? căută el să-şi amintească, privind undeva în sus, către umbrarul viţei de vie. Da, da, la cel de la Şantier a venit...

— În cazul ăsta să vorbim cu Sandu, băiatul vecinului Raicu, poate ne face el rost de vreun kilogram, hotărî Ana şi acest gând i se păru atât de salvator, că faţa i se lumină pe dată. Îi dăm cartelele mâine dimineaţă... Nu se găseşte nici untură...

Dana, auzind discuţia şi mai ales văzând că tatăl său citeşte ziarul (o gazetă se găsea foarte greu în acel timp în oraş, deoarece nu veneau din lipsă de comunicaţii), închise capacul pianului şi coborî şi ea în curte. Luă un scăunaş, şi se aşeză lângă mama sa.

— Uite, oraşul nostru a fost citat pe naţiune, ca unul care a suferit grele bombardamente! exclamă deodată profesorul şi potrivindu-şi mai bine ochelarii se aplecă asupra ziarului şi începu să citească comunicatul preşedinţiei consiliului de miniştri, publicat în pagina întâi. Da, da, iată, Ploieşti, Turnu Severin, Braşov, Iaşi, Craiova, Câmpina, Piteşti, Giurgiu... Semnează chiar Antonescu.

— Poate să semneze el oricâte comunicate o vrea, intră în vorbă Dana şi, dându-şi cu un gest al capului părul spre spate, luă din poala mamei un ciorap, un ac cu aţă şi începu şi ea să cârpească. Comunicatele astea nu alină în nici un fel durerile pe care le-au pricinuit oamenilor guvernanţii antonescieni!

Vlad Gheorghiu lăsă pentru o clipă ziarul din mână şi-şi privi fata cu ochii mari, plini de mirare, foarte contrariat pentru cele ce auzea. Cum, iară nu-şi controla vorbirea? Iară avea păreri politice, când el i-a spus poate, de sute de mii de ori că n-are voie nici să gândească aşa ceva?

— Durerile nu le-au pricinuit guvernanţii, cum spui tu, fata mea, căută s-o corecteze profesorul, ci bombardamentele...

— Dacă nu era politica dumnealor, nu erau nici bombardamentele, căută Dana să se facă mai bine înţeleasă, vorbind pe un ton sentenţios, fără echivoc.

Profesorul lăsă iară ziarul din mână şi peste ramele ochelarilor o privi lung, mustrător şi în acelaşi timp neliniştit, fără să ştie ce să mai creadă. „Ce se întâmplă cu fata mea? gândea el aruncând priviri îngrijorate soţiei, care la rându-i înălţa din umeri şi se arăta de asemenea neliniştită. Ce dracului de prostii i-au intrat în cap şi nu i le mai poate scoate nimeni? Cine ştie ce boroboaţă mai face şi nici că aş mai fi în stare s-o salvez cum am salvat-o atunci după discuţia cu profesoara de limba germană, când a subapreciat actuala cultură germană...”

— ...Poporul nostru n-a dorit războiul ăsta, vorbi Dana mai departe, ca pentru sine, stând cu capul aplecat, cu părul căzut pe frunte, preocupată parcă numai de cârpitul ciorapilor. Nimeni n-a pus de bună voie mâna pe puşcă şi a zis: „Hai măi, hai să murim pentru ţară şi rege”, cum spun unele cântece pe la radio...

— Ajunge! tună deodată tatăl şi, ridicându-se în picioare, zvârli enervat ziarul pe masă. Ai căpiat, fetiţo dragă? întrebă el privind roată în jur, să se încredinţeze că nimeni prin vecini nu i-a auzit fata vorbind asemenea lucruri nepermise. Ţi-ai ieşit din minţi? Vrei să te trezeşti chiar tu la Curtea Marţială? Cine dracu te-a îndemnat să vorbeşti aşa, să faci politică?

Era peste măsură de enervat. Faţa i se împurpurase, ochelarii îi căzuseră pe nas, iar bărbia îi tremura uşor. Ana lăsase ciorapii în poală, nu mai cosea şi se uita şi ea lung şi îngrijorător la Dana, cu o umbră de nelinişte pe faţă, fără să spună nimic. Ce-ar fi putut spune? În ce fel ar fi putut interveni?

— Mihai, frate-tău, la fel, n-a avut de lucru, s-a apucat şi el de politică şi acuma umblă ca un dezertor cu poliţia pe urmele lui, zise supărat profesorul vorbind repezit, mai mult în şoaptă să nu-l audă careva. Dumnezeule, se prinse el cu mâinile de cap, ce copii mi-ai

dat?! Ce copii!

— Dar dumneata, tată, nu faci politică? întrebă Dana sumeţindu-se, preocupată mai departe de cusutul ciorapilor. Spune, nu faci?

— Euuu? se miră profesorul şi înălţă sprâncenele, rămânând cu gura căscată pentru cele auzite. Eu, politică? Ce-ţi trece prin cap, fată dragă? Tu eşti în toate minţile sau nu eşti?

— Sunt în toate minţile.

— Păi dacă eşti, de ce debitezi nişte prostii mai mari decât tine? De unde şi până unde m-ai văzut tu că fac eu politică?

— Nu te-ai afirmat, vorbi liniştit Dana, dar chiar faptul că taci şi nu iei atitudine împotriva rânduielilor strâmbe de acum din ţară, înseamnă că accepţi politica guvernului Antonescu. Ori asta nu se numeşte tot un fel de politică? Nu înseamnă că tolerând dezastrul ăsta – şi dumneata fii te rog sincer, îţi dai seama că-i un dezastru – zic nu înseamnă că tolerându-l eşti de partea celor care l-au provocat? Ei, ce părere ai?

Profesorul stătea în picioare, lângă masă, cu mâinile puse cruciş pe piept şi tăcut îşi privea stăruitor fata prin lentilele ochelarilor. Era cu desăvârşire uluit! Parcă cineva îi zvârlise peste faţă o căldare cu apă rece. I-auzi ce-l întreabă fata lui? Copilul lui? Dana care crescuse într-o cuminţenie exemplară, asupra căreia, la fel ca şi asupra lui Mihai, îşi îndreptase atât el cât şi Ana toată atenţia, să fie model de supunere şi ascultare, să-şi vadă de învăţătură şi de viitor, să n-o intereseze ce-i în dreapta şi ce-i în stânga. Auzi ce-i trece prin cap? Chiar că nu ştia ce să-i răspundă! Acuma, cinstit vorbind, ea avea puţină dreptate – nu lua nici un fel de atitudine, în nici o ocazie, afară numai de cazurile de indisciplină şi de nedreptate ce se făceau la şcoală – dar aceasta ea trebuia s-o catalogheze nici mai mult nici mai puţin decât drept politică? Politică de acceptare a măsurilor luate de guvern? A dispoziţiilor şi hotărârilor guvernului? Bine, dar era oare un om în ţara asta care putea declara deschis că nu este de acord cu politica guvernului?

— N-ai nici o părere, tată? întrebă într-un târziu Dana şi zărind ziarul aruncat pe masă, lăsă ciorapul în poală, îl luă şi se apucă să-l răsfoiască afişând un total aer de degajare. Sau nu vrei să ai vreo părere?

Tatăl nu luă în seamă ironia fetei şi ca şi când nu ar fi fost angajat în această discuţie, îi întoarse spatele şi, supărat, intră în casă. Dana rămase mai departe cu privirea în paginile ziarului, imperturbabilă şi în acelaşi timp satisfăcută că pusese la punct o problemă care o frământa de multă vreme. Mama o privi un timp fără să mai lucreze şi din întreaga ei înfăţişare se putea citi o umbră de îngrijorare pentru ieşirile necontrolate ale fetei.

— Se poate, Dana, să vorbeşti astfel cu tatăl tău? îi zise ea pe un

ton de mustrare şi ca s-o facă atentă îi puse mâna pe braţ.

— Cum am vorbit? înălţă ea privirea din ziar.

— Să-i spui că face politică, când tu ştii prea bine că el e departe de orice partid... Mai ales că partidele ştiu că sunt şi desfiinţate de câţiva ani...

— Nu-i neapărat nevoie, mamă, să fii înscris într-un partid ca să faci politică, replică Dana autoritar, şi se apucă să citească iarăşi ziarul. A, exclamă ea deodată plină de bucurie, uite, mamă, la Bucureşti, la Casandra, un nou film cu Alida Vali: „Te voi iubi mereu”... Joacă cu Antonio Centa şi Gino Cervi. Ce păcat că cinematografele din oraşul nostru nu pot da filme... Uf, lipsa asta de curent mă înnebuneşte. Vezi ce înseamnă războiul? răbufni ea. Ce ne-a adus războiul? Şi tata...

— Ei, lasă, lasă, căută s-o liniştească mama. De ar fi numai asta... Dar câte nu ne apasă?

— Păi vezi?

Din fundul grădinii se zări printre pomi înaintând cu pas uşor o umbră. Era tanti Emilia în rochia ei veche de stambă, decolorată, târându-şi papucii de pâslă rupţi, scămoşaţi. Cu părul despletit, albit şi faţa brăzdată de cute adânci, umbla cu ochii rătăciţi pe sus, căutând să zărească prin frunziş cerul albastru. Ţinea mâinile cruciş pe piept şi, fără să-şi ia ochii de la cer, murmura, mai mult şoptit, nişte versuri pe care nimeni nu-şi amintea să le fi citit undeva:

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare...
Se-ntunecă văzduhul şi nu e pic de soare...
Trec păsări argintii... Trec păsări argintii...

Se oprea pentru câteva clipe locului, se uita înapoi de parcă s-ar fi ferit de cineva şi apoi privea iar cerul şi murmura aceleaşi versuri, încet şi cu răbdare, dar într-atât de mult repetate că făcea spume la gură şi glasu-i devenea tot mai răguşit:

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare...
Se-ntunecă văzduhul şi nu e pic de soare...

— Lasă-le-ncolo de păsări argintii, tanti Emilia, îi zise Dana şi zvârlind ziarul îi ieşi în întâmpinare. Ce tot vorbeşti de ele? Unde vezi dumneata acuma păsări din acelea argintii?

Tanti Emilia se opri şi-o privi pe Dana mirată, cu ochii ei albaştri mari, înconjuraţi de cearcăne viorii. Prinse apoi să zâmbească, şi-o undă de lumină parcă îi învălui faţa. Costel ieşi de sub masa unde se juca, îşi prinse mama de mână şi îşi lipi capul de trupul ei slăbit. Ea îl mângâie pe păr, pe frunte, pe obraji şi era atâta duioşie în privirea ei încât în clipele acelea părea că mintea îi este destul de lucidă, că

nimic n-a întunecat-o şi a îndepărtat-o de la judecata limpede a lucrurilor, că nici un fel de nenorocire nu s-a abătut pe capul ei.

— Mamă, eu mă joc cu bărcuţele, spuse Costel prinzând-o de mână. Mi le-a făcut nenea Mihai...

— Ssst... îi puse Dana palma peste gură copilului. Să nu spui nimănui că nenea Mihai a venit acasă. Ai înţeles, Costel? Noi am vorbit odată amândoi ceva, ai uitat?

— Ştiu, ştiu, Dana, replică el candid, am vorbit, dar n-am spus la nimeni. Mama ştie doar c-a venit. Cu ea pot să vorbesc de nenea Mihai că e doar de la noi din casă...

— Ei poţi să-i spui, zise Dana şi făcu mamei sale cu ochiul. Şi aşa tanti nu vorbeşte cu nimeni.

— Of, vai de viaţa ei, săraca! oftă Ana şi ochii i se umeziră de lacrimi. Ce femeie capabilă a fost! Ce gospodină! A rămas şi fără casă şi fără bărbat... Bietul Alexandru...

— Ei, ce este cu el?

— Se zice că a murit undeva pe front, şopti mama cu fereală să n-o audă cumnată-sa. Asta e...

— Mort? se miră Dana şi se cutremură cuprinsă de spaimă. De unde aveţi vestea asta?

— Tatăl tău a adus-o azi dimineaţă. A venit de pe front un profesor de desen, ofiţer de rezervă, rănit, şi acesta i-a spus.

Îndurerată, Dana rămase pe gânduri, cu chipul întunecat. Îl mângâie pe Costel pe obraji şi tanti Emilia văzând gestul prinse a zâmbi, dar tot tăcută şi împietrită, cu privirea rătăcită într-aiurea. Ana îşi şterse ochii cu dosul palmei şi după puţin luă iar ciorapii din poală şi începu să-i cârpească.

În acea clipă, undeva în susul străzii se auzi motorul unei maşini. Nu trecu un minut că în faţa casei se opri un automobil negru, cu luciul caroseriei şters, cam hodorogit şi lăsat pe arcuri ca o veche droşcă de ţară. Era una dintre acele maşini de piaţă cu mulţi ani de serviciu, rechiziţionată de stat şi repartizată instituţiilor, a cărei fierărie zdrăngănea la fiecare hop, hurducându-se zgomotos şi sinistru în mai toate gropile ivite în caldarâm.

— O maşină! exclamă Costel şi începu să bată din palme de bucurie. A venit tăticu! A venit tăticu!

Şi zicând acestea, o şi zbughi către poartă. În pragul verandei se ivi pe dată profesorul Vlad Gheorghiu, numai în cămaşă, cu ochelarii în mână şi capul descoperit. Rămase în uşă, cu privirea spre poartă, să vadă cine-i face o vizită în această după-amiază călduroasă de august. Dana, mama şi tanti Emilia stăteau tăcute sub umbrarul viţei de vie şi aşteptau să vadă cine descinde din maşină şi deschide poarta.

Peste câteva clipe însă se lămuriră cu toţii despre cine era vorba.

Din automobilul negru coborî greoi comisarul-ajutor Anghelescu, îndesat, roşcovan, îmbrăcat civil în nişte haine cenuşii, cu gulerul cămăşii răsfrânt peste cel al hainei, cu fălcile lăsate şi ochii verzi privind în jur, de parcă s-ar fi ferit de cineva. Şi în clipa când el încercă să apese pe clanţa porţii, alţi trei poliţişti – de astă dată gardieni – şi încă doi îmbrăcaţi civil se rânduiră la spate-i ca la o comandă.

— Ăsta gras, roşcovanul, e comisarul care m-a anchetat la şcoală, şopti Dana la urechea mamei. El mi-a cerut declaraţia...

— Dumnezeule! exclamă Ana cutremurată de spaimă. O fi pentru Mihai sau... tot pentru tine?

Văzându-l, Vlad Gheorghiu, puţin emoţionat, îşi trecu cu un gest stângaci palma peste părul lins, pieptănat într-o parte cu cărare şi coborând treptele de piatră ieşi în întâmpinarea poliţiştilor.

— Bună ziua! zise grav comisarul-ajutor Anghelescu ducând două degete la tâmplă, în chip de salut, în timp ce călca greoi cu mersul lui legănat ca de raţă, îndreptându-se spre verandă. Domnul profesor Vlad Gheorghiu?

— Da, eu în persoană.

— Am onoarea să mă prezint, comisarul-ajutor Anghelescu, de la poliţia oraşului. Parcă ne cunoaştem, nu?

— Mda... parcă.

Anghelescu zâmbi niţel ştrengăreşte, clipind dintr-un ochi, apoi îl bătu familiar cu palma pe umăr pe profesor. „Eşti niţel şmecher, domnule profesor, părea că spune privirea lui obraznică. Dar să nu uiţi că eu sunt tatăl şmecherilor! I-auzi, „parcă”... Cum să nu mă cunoşti doară eu te-am băgat la anchetă în cabinet la domnul comisar-şef Alboiu”.

— Ce scop are vizita dumneavoastră? întrebă profesorul cu amabilitate, fără să-şi poată ascunde însă starea de surescitare ce-l cuprinsese.

— Ce scop? zâmbi iară Anghelescu, un zâmbet acru, distant, şi plescăi zgomotos din buzele-i groase. Mă miră întrebarea dumneavoastră, domnule profesor! Zău că mă miră!

— Păi de ce să vă mire?

— Foarte bine, uite că mă miră...

— Nu trebuie să vă mire de fel, replică Vlad Gheorghiu, de astă dată vădit enervat de impertinenţa comisarului-ajutor. Datoria mea de locatar al acestei case îmi cere să vă întreb pentru care motiv poliţia îmi face această vizită neaşteptată? Vă rog să nu vă supăraţi, dar uzanţa bunei cuviinţe, ştiţi... impune acest lucru.

— Atunci sunt dator să vă explic, plescăi din buze comisarul-ajutor şi vârî mâinile adânc în buzunarele pantalonilor, luând un aer grav, marţial, impunător, socotindu-se „cineva” în poliţie şi căruia numai cine nu-i cunoaşte meritele şi perspectivele îşi poate permite să-l

întâmpine astfel. Şi în ce împrejurare? Faţă de nişte pârliţi de gardieni? Daaa, sunt dator să vă explic, urmă el pe un ton superior şi obraznic, fără să-şi scoată mâinile din buzunare. Dacă vă amintiţi, domnule Gheorghiu, aţi fost la noi într-o scurtă vizită şi domnul şef al poliţiei v-a promis c-o să vă ajute să-l găsiţi pe domnul Mihai, fiul dumneavoastră de la care nu mai aveţi veşti de... de...

— De aproape un an, completă profesorul.

— Exact, de aproape un an. Ei, şi în consecinţă, pentru ca să-l găsim trebuie să-l căutăm. Logic, nu? De aceea am venit. Să-l căutăm... Să vă ajutăm să-l găsiţi... şi... pentru o mică percheziţie.

Tanti Emilia, fără să dea vreo importanţă poliţiştilor plecă în obişnuita-i plimbare către fundul grădinii, târşâindu-şi papucii zdrenţuiţi pe sub coroanele umbroase ale pomilor. Dana şi mama ei, se apropiară la oarecare distanţă ca să asculte discuţia. Zărindu-le, şi afişând un aer voit politicos, Anghelescu le salută extrem de reverenţios, înclinând uşor capul, după care se întoarse şi întrebă.

— Mă iertaţi, domnule Gheorghiu, dânsele sunt rudele dumneavoastră?

— Da. Soţia şi fiica mea...

— Ooo, trebuie să vă felicit! exclamă el teatral trăgând cu coada ochiului către Dana. Aveţi nu o fată, ci o adevărată zeiţă! Pe onoarea mea dacă vă mint! Şi parcă aş cunoaşte-o... sau...

Vlad Gheorghiu îl asculta pe comisarul-ajutor, dar după felul cum îl privea, rece, tăios, printre gene, se vedea că-l dispreţuieşte, că doi bani nu dă pe-un asemenea terchea-berchea ce atunci la poliţie, la fel ca şi acum îi vorbise obraznic, cu impertinenţă. Un bădăran şi-un necioplit...

Şi într-adevăr, parcă vrând în acea clipă să-i confirme aprecierile, Anghelescu, fără să-i pese că se află de faţă şi două femei, vârî adânc un deget în nas şi începu să se scotocească cu insistenţă.

— Care va să zică, asta este situaţia! zise el ca o concluzie în timp ce-şi ştergea degetul de pulpana hainei. Trebuie să ne facem datoria...

Se întoarse, făcu un semn cu capul către gardienii ce-i stăteau în preajmă şi porni cu mersul lui greoi, legănat, către verandă. După câţiva paşi, gardienii îl depăşiră, iar unul chiar pătrunse grăbit în casă, de parcă l-ar fi fugărit careva din urmă. Doi dintre ei ocoliră clădirea şi se pierdură în livada cu pomi dinapoia ei. Profesorul porni şi el în urma lui Anghelescu, tăcut, enervat, roşu de tot la faţă, cu broboane de sudoare pe fruntea înaltă şi bombată.

— Vlad! îl strigă Ana din urmă. Ce-nseamnă asta?

— Ce anume? se întoarse el agitat.

— Pentru ce intră în casă?

— N-ai auzit? Îl caută pe Mihai...

Şi fără să mai dea vreo explicaţie, grăbit, profesorul urcă treptele verandei câte două o dată, zorind să-l ajungă cât mai repede din urmă pe comisarul-ajutor. Dar, acesta se afla deja în mijlocul sufrageriei şi stătea cu mâinile în şold privind cu mult interes jur împrejur pereţii acoperiţi cu tablouri. Gardianul care intrase primul, trăsese de pe masa lungă din mijlocul camerei catifeaua albastră şi acum scotocea înfrigurat prin sertare. Anghelescu se grăbi să-şi imite subalternul: se întoarse, trase şi el sertarele scrinului şi începu a scotoci prin rufăria frumos călcată, zvârlind pe-un scaun feţe de pernă, cearceafuri, prosoape...

Dana, enervată la culme de această neaşteptată vizită, intră şi ea repede în casă şi zărindu-l pe comisarul-ajutor cum cotrobăie ca un smintit prin rufăria spălată şi călcată de ea, îl prinse de braţ şi-l smuci înapoi cu putere.

— Aici îl cauţi pe fratele meu, domnule comisar? Ochii ei aruncau fulgere de mânie, de revoltă. Pieptu-i tresălta uşor iar mâinile îi tremurau şi întregu-i corp parcă era cuprins de friguri. Spune, aici? În sertarele astea?

Anghelescu însă nu se pierdu cu firea. Dimpotrivă, arătă a fi foarte calm ca unul ce-i obişnuit cu atitudinile celor cărora li se face percheziţie. Şi ca să demonstreze acest lucru, lăsă din mână un teanc de şerveţele de masă şi se întoarse zâmbind către Dana:

— Ce-aţi întrebat? vorbi calm, pe un ton măgulitor şi cu anume inflexiuni în voce. Mă iertaţi, n-am auzit... A, constată el plăcut surprins, chiar zâmbind, mi se pare că-mi sunteţi o veche cunoştinţă, aşa-i domnişoară? V-am văzut adineauri în curte şi-mi ziceam: „dom' le parcă... parcă...” Uite, abia acum când vă văd mai bine şi mai îndeaproape, îmi amintesc perfect!

— Eu nu-mi amintesc nimic!

— N-aţi spart dumneavoastră nişte plăcuţe din alea de geam cu fotografii despre Germania? întrebă calm Anghelescu. Aţi dat o declaraţie... la liceu... Nu sunteţi elevă?

— Se prea poate, replică rece Dana. Eu însă nu-mi mai amintesc nimic.

— Desigur, a trecut cam mult timp şi, mă rog, n-aveţi nici un interes să vă amintiţi. Însă să ştiţi că niciodată poliţia nu uită!

— Nici cei care sunt anchetaţi nu-i uită pe anchetatori! zise ea şi, văzându-l pe poliţai că răvăşeşte iar rufele, puse din nou mâna pe braţul lui şi i-l trase atât de puternic la o parte încât era gata-gata să-l dea jos...

— O, dar puternică mai sunteţi domnişoară! zâmbi Anghelescu. Parol! V-am supărat?

— V-am întrebat adineauri ceva şi nu mi-aţi răspuns.

— Mă iertaţi, ce anume?

— În sertarele astea îl căutaţi pe fratele meu? Că aşa spuneaţi, că-l căutaţi pe el...

— O, nu, frumoasă domnişoară, zise poliţaiul, cu acelaşi zâmbet de la început, parcă fără să dea importanţă faptului că fusese brutalizat. Desigur, nu presupun câtuşi de puţin că un om ar putea fi ascuns într-un sertar. Vai, dar ar fi un afront pentru meseria mea. Însă vedeţi dumneavoastră, practica ne învaţă multe: aici un indiciu, dincolo altul, aici ceva, dincoace altceva, putem până la urmă trage anumite concluzii...

— Vă rog totuşi să daţi dovadă că sunteţi un om civilizat, vorbi Dana tăios, enervată peste măsură. Şi dumneavoastră şi oamenii dumneavoastră. Uitaţi cum se comportă...

Unul dintre gardieni răsturnase o somieră şi-i cerceta arcurile, în timp ce alături de ea, pe podea, aruncase pernele, cearceaful şi o cuvertură lucrată de mână. Un altul lovea cu bastonul de cauciuc limba pendulei din perete ca s-o pornească, deoarece umblase la ceas şi-l stricase. Iar în camera vecină unul dintre cei doi civili deschisese uşile şifonierului şi scotea repede, aruncându-le de-a valma pe pat, rochii, haine, pălării şi tot ce găsea.

— Cu atenţie, domnilor, cu atenţie! le strigă comisarul-ajutor, înclinând capul către Dana, vrând să arate că iată, făcându-i plăcerea, ordonase gardienilor să se comporte „civilizat”. Nu scăpaţi însă nimic din vedere!

Zărind biblioteca, Anghelescu se întoarse şi, cu ochii ţintă numai către ea, se repezi într-acolo şi deschise repede uşile, privind lacom titlurile volumelor înşiruite pe rafturi.

— Aveţi ceva suspect pe aici, domnule profesor? îl întrebă el pe Vlad Gheorghiu, care tocmai atunci venea din camera vecină, neştiind unde să supravegheze mai întâi.

— Ce înţelegeţi dumneavoastră prin „suspect”?

— Păi cum, dumneavoastră ca profesor nu ştiţi ce înseamnă „suspect”?

— În meseria pe care o predau, eu nu utilizez acest termen! răspunse ironic Vlad Gheorghiu.

— Ce predaţi dumneavoastră?

— Istoria.

— A, istoria? păru că se miră comisarul-ajutor. Mda, în istorie nu se găsesc domnitori suspecţi. Decât ăia fanarioţii mi se pare... Apropo, ce-i asta?

Cu ochii plini de mirare, Anghelescu luă în mână un dosar între coperţile căruia se aflau câteva zeci de foi dactilografiate şi mai multe schiţe desenate pe calc. Le răsfoi în grabă, apoi întoarse dosarul şi privind coperta, silabisi scrisul mare, cu creionul roşu: *„Studiu asupra cercetărilor arheologice în oraşul Turnu Severin”*. Mai silabisi o dată

titlul acela, după care se întoarse către profesor şi întrebă plin de uimire:

— Ce, şi dumneata faci cercetări?

— Da, cercetări arheologice...

— Ce-s alea... arhelogice?

— Arheologice, îl corectă profesorul, vădit revoltat de incultura poliţaiului. Adică cercetări ce se referă la trecutul istoric, privind unele săpături menite să scoată la iveală o aşezare din vremuri foarte îndepărtate, de pildă...

— Dar cine v-a dat dumneavoastră voie să faceţi cercetările astea?

— Cum cine? se arătă contrariat Vlad Gheorghiu. Meseria mea de profesor.

— Păi dumneavoastră nu ştiţi că orice cercetări se fac numai de poliţie? vorbi apăsat comisarul-ajutor, cu un licăr de satisfacţie în priviri pentru că-l găsise, gândea el, în defect pe profesor. Ce, credeţi că pe oricine îl taie capu, şi-i vine lui pe chelie, se apucă să facă cercetări? Unde ne trezim aicea? Ce, lucraţi la anchete? Dumneavoastră aveţi dreptu să interogaţi oamenii? De unde până unde îndrăzneala asta?

Dana, care asista la discuţie, zâmbea de prostia comisarului-ajutor şi vorbea şoptit cu mama ei, căutând s-o liniştească, să-i arate că la mijloc era vorba de-o simplă necunoaştere a problemei şi că desigur, cu toate constatările acestui găgăuţă, se vor găsi la poliţie şi oameni mai luminaţi care îşi vor da seama că ţin între ei o nulitate, că studiul tatei nu are absolut nici o legătură cu cele pretinse de el.

— Bine, dar până atuncea poate îl arestează...

— N-ai nici o grijă, vorbi Dana tot în şoaptă. Nu are motiv pentru asemenea lucru...

— Dar când l-au arestat pe vecinul nostru, Raicu, au avut vreun motiv?

Comisarul-ajutor Anghelescu parcurgea grăbit foile dactilografiate, umblând cu degetul arătător de-a lungul şi de-a latul lor, în timp ce Vlad Gheorghiu îl privea în aparenţă liniştit, dar tot numai un pachet de nervi.

— Aha! tresări deodată poliţaiul şi bătu cu degetul într-o schiţă lucrată pe calc. Uite aici e vorba de nişte legiuni române...

— Romane, îl corectă profesorul.

— Lasă, nu mă duce dumneata pe mine cu muia, că nu suntem noi din ăia fleţii, de n-avem pic de cap să pătrundem lucrurile! îi replică supărat Anghelescu şi parcă fălcile i se revărsaseră şi mai mult peste gulerul hainei. Am mai găsit noi manifeste din astea scrise camuflat. Va să zică studiul dumneavoastră nu-i nici mai mult nici mai puţin decât o lucrare despre Garda de Fier! Extraordinară descoperire! Cu schiţe, cu planuri cum să vină legiunile să atace oraşul... Ei, ce părere

aveţi, domnişoară, despre munca noastră? se întoarse comisarul-ajutor către Dana, vorbindu-i pe un ton impertinent. Ziceaţi să nu mai răvăşim lucrurile şi mai ştiu eu ce, să umblăm civilizat... Uite de ce răvăşim noi. Astea sunt indiciile...

— Indiciile astea demonstrează că nu aveţi nici măcar patru clase primare! zise Dana cu faţa congestionată de supărare. Pentru că dacă le-aţi avea aţi fi învăţat despre legiunile romane care au atacat Dacia la anul 101 şi 106, despre luptele care s-au purtat la Sarmisegetuza şi Tapae, despre castrul roman Drubeta la care se fac săpături de ani de zile aici în oraş, lângă Dunăre... Dar cred că e prea greu pentru dumneavoastră cei de la poliţie, care confundaţi cercetările ştiinţifice cu cercetările dumneavoastră, zic e prea greu să înţelegeţi unele lucruri elementare! Mă rog, prostia poate să-şi facă loc şi-ntr-o instituţie de stat ca poliţia...

— Domnişoară! strigă deodată Anghelescu şi ochii săi verzi, bulbucaţi se măriră nefiresc de mult în orbite. Te rog să fii respectuoasă când vorbeşti cu ordinea publică!

— Eu nu vorbesc cu ordinea publică, pentru că e imposibil să vorbesc cu noţiunea însăşi, zise Dana dându-şi la o parte cu un gest al capului părul de pe frunte. Eu vorbesc cu oamenii care se pretind că reprezintă ordinea publică, sau mai bine zis care sunt plătiţi să facă această ordine. Dar văd că dumneavoastră sunteţi mai degrabă oamenii dezordinei...

— Nu vă permit! strigă Anghelescu cu spume la gură şi călcând peste mormanul de cărţi răsturnate din bibliotecă, vru s-o prindă pe Dana de mână. Dar fata se trase într-o parte, ocoli masa şi rămase înapoia ei. Despre ce dezordine vorbiţi? Cum îndrăzniţi?...

— Despre dezordinea pe care aţi făcut-o aici, zise fata cu privirea aprinsă de ură. Nu vedeţi ce-aţi făcut în casă?

În mijlocul camerei stăteau învălmăşite vase de bucătărie, perne, cearceafuri, cărţi, tablouri, până şi colivia cu cei doi canari în care bietele păsări se zbăteau neliniştite neştiind ce se întâmplă cu ele. În camera vecină – dormitorul profesorului şi al soţiei sale – un gardian se opintea de zor să deplaseze şifonierul de la locul său, ca să vadă de nu-i ascuns ceva în spate, iar un altul, îmbrăcat civil, răvăşind patul, descosea saltelele şi introducea în zegrasul cu care erau umplute un cârlig lung, trăgând din când în când cu putere afară, doar-doar va agăţa vreun obiect dubios.

În acest timp, în curte, tanti Emilia stătea dreaptă sub umbrarul viţei de vie şi oricât încerca gardianul ce controlase grădina s-o întrebe câte ceva, ea rămânea impasibilă, privindu-l fix, cu ochii ei albaştri, mari, tulburi.

— Dumneata, cucoană, nu înţelegi româneşte? se răstea la ea gardianul, un om înalt, între două vârste, cu uniformă cafenie,

ponosită şi şapcă jegoasă, decolorată de soare. Unde-i cheia de la pod?

Tanti Emilia însă părea că nici nu-l bagă în seamă.

Costel se apropie în fugă şi-l îmbrânci pe gardian să se dea la o parte, deoarece din nebăgare de seamă îi călcase pe bucăţile de sticlă ce acopereau şanţurile săpate de el şi umplute cu apă.

— Nene, uite, îmi strici cetatea! zise el supărat şi în ochii săi albaştri prinseseră să joace lacrimi. Dă-te la o parte, n-auzi?

Gardianul tresări şi se întoarse de îndată, ca să vadă cine vorbeşte, dar fără să-şi ia piciorul de pe lucrarea copilului. Zărindu-l, îl prinse de mână şi-l întrebă pe el dacă nu ştie ceva de cheia de la pod.

— Nu ştiu! înălţă el din umeri. Ultima dată a umblat cu ea nenea Mihai...

În clipa aceea, ca la o comandă, toate sirenele din oraş începură să şuiere unindu-şi glasurile într-un strigăt continuu, ameninţător, de moarte. Gardianul lăsă braţul copilului şi privi spre casă să vadă ce face comisarul-ajutor, apoi se îndreptă grăbit către uşa verandei să primească ordine. Clopotele bisericilor începură şi ele să bată pe întrecute şi în acelaşi timp sirenele locomotivelor şi ale vapoarelor ce se aflau în port ca şi cele ale fabricilor ce nu fuseseră încă dispersate dădură drumul glasurilor metalice ce prinseră a umple văzduhul cu strigătele lor de groază.

Nu trecu nici un minut, că din casă ieşi în mare grabă Anghelescu, urmat de gardieni şi se îndreptară cu toţii, în fugă, către maşina aflată în faţa porţii. Înainte de a deschide portiera, comisarul-ajutor se opri o clipă, cercetă cerul cu palma streaşină la ochi, şi apoi strigă profesorului ce aştepta în uşa verandei:

— După alarmă, să treceţi pe la mine, pe la poliţie! M-aţi auzit? Deocamdată sunteţi acuzat pentru lucrarea aceea care e la mine şi constituie corp delict!

Apoi adresându-se şoferului:

— Dă-i bătaie, nea Petrică, afară, către pădurea Crihala, că ne ajung din urmă „Liberatoarele”.

Maşina porni în mare viteză, cu gardienii claie peste grămadă înăuntru, coti la stânga în Strada Mare şi apucă apoi pe drumul către târgul oraşului.

Profesorul împreună cu Dana şi soţia parcă uitaseră de necazurile pricinuite de poliţist cu câteva minute mai înainte. Auzind alarma, coborâră repede în curte şi, speriaţi, începură a privi şi ei cu palmele streaşină la ochi cerul. De la un cap la altul era limpede ca sticla, fără urmă de nor, de-un albastru marin, ca o imensă cupolă de peruzea. Dar nu zăreau încă nimic. După câteva minute, sirenele îşi opriră pe rând strigătul şi într-o clipă se aşternu peste oraş o linişte atât de adâncă şi de profundă încât te înspăimânta tăcerea aceea rece,

prevestitoare de moarte.

— Se văd? întrebă într-un târziu Ana fără să ia mâna de la ochi.

— Nu, nu se văd, răspunse Dana, care pentru a-şi lărgi orizontul, ieşise chiar în stradă, privise în toate direcţiile cerul şi acum se înapoia în curte.

— Ssst! Linişte, se aud! zise profesorul şi înălţă urechea ascultând undeva către marginea dinspre Dunăre a oraşului. Le desluşiţi zgomotul? Vin dinspre Iugoslavia...

Într-adevăr, în depărtare, peste dealurile iugoslave, se auzea un uruit continuu, înspăimântător, care creştea cu fiecare clipă. Motoarele „Liberatoarelor” americane duduiau înfundat şi zumzetul acela metalic, statornic, constant, se apropia mărind spaima.

— Iată-le, se văd! zise Dana şi arătă cu mâna peste casă, departe, în zare. Unul, două, trei... patru... uite-l şi pe-al cincilea mai înapoi...

— Unde? Unde? întrebă profesorul ştergându-şi în mare grabă cu o batistă lentilele ochelarilor.

— Priveşte pe lângă coşul casei! zise Dana şi prinzându-şi tatăl de mână îl trase mai spre poartă, dincolo de umbrarul viţei de vie. Uite-le, sclipesc în soare...

— Aha, le văd, zise el şi chipul i se albi deodată ca varul. Înapoia lor vine alt grup... Şi încă unul...

Sus, în înalt se zăreau plutind liniştit, în formaţie de V, mulţime de avioane ale căror planuri străluceau când şi când aprins în lumina soarelui. Veneau către oraş şi nu era exclus, aşa cum se întâmplase de opt ori până atunci, să bombardeze restul clădirilor rămase în picioare, sau chiar ruinele caselor încă fumegânde.

— Ce facem? întrebă speriată Ana cu palma pe piept, abia ţinându-şi răsuflarea. Stăm aici în curte să ne facă zob?

— Haideţi! porunci Vlad Gheorghiu. Încuiaţi şi să fugim şi noi către pădurea Crihala. Luaţi copilul. Unde-i Costel?

— Aici, unchiule! răspunse Costel de lângă şezlongul maică-si. Unde mergem?

— La pădure, că vin avioanele!

— Şi mama? Pe mama n-o luăm?

— Nu, ea nu vrea niciodată să meargă...

Peste două minute alergau cu toţii pe strada Aurelian în mână cu mici bocceluţe, alăturându-se grupurilor tot mai mari de oameni ce afluiau către Strada Mare şi mai departe spre periferiile oraşului.

Numai tanti Emilia rămăsese în scaunul acela de pânză, cu ochii privind cerul atât cât îl putea vedea prin frunzişul viţei de vie, recitând la nesfârşite versurile ce parcă-i dădeau o anume satisfacţie:

Trec păsări argintii de moarte-aducătoare,
Şi-ntunecă văzduhul şi nu e pic de soare...

Mihai stătea în cămăruţa lui strâmtă, igrasioasă, cu miros acru de tencuială scorojită, şi la lumina becului înfăşurat într-o foaie de ziar făcea unele însemnări într-un carnet, redactând concis ultimele ştiri auzite cu o oră mai înainte la radio. Abia termină de scris, că tresări şi îşi privi repede ceasul de la mână. Era timpul să asculte postul „România liberă”. Închise, aşadar, carnetul şi se aplecă asupra aparatului de radio, încercând să potrivească lungimea de undă şi să prindă postul. Era atent să nu ridice tonalitatea aparatului, deoarece putea în orice clipă să fie auzit de afară, de santinelă, sau de către cei care treceau pe lângă clădirea magaziei. În acelaşi timp însă, se străduia să găsească „plaja” cea mai potrivită pentru ca emisiunea să fie clară, limpede şi totul să se înţeleagă perfect. Postul german de radio ILSE II, pe 302 metri lungime de undă, transmise câteva minute muzică de dans, apoi crainicul anunţă invariabilul text liniştitor pentru trupele lor aflate pe pământul ţării noastre: *„Achtung! Achtung! Luftraummeldung – im Luftraum Rumäniens herrscht Ruhe!”* [9]. Postul Alger transmitea pe unde scurte un comunicat în limba franceză despre situaţia unităţilor care înaintau spre Paris şi Marsilia, iar radio Bucureşti vestea ascultătorii că la Teatrul Alhambra actriţa Nora Piacentini joacă şi prezintă cu mult succes spectacolul „În spaţiul Alhambra... linişte deplină!” în două acte şi 24 de tablouri de Mircea Şeptilici. Echipa de fotbal F.C. Rapid a făcut meci egal – doi la doi – cu Juventus, duminică pe arena din Splai. O melodie plăcută îndemna pe ascultători să folosească cu încredere numai lama de ras „Pucha”, „o minune, cea mai bună”, în timp ce alta făcea reclama hainelor de ploaie, relatând o întâmplare „într-o zi de toamnă rece, în tramvaiul cincisprezece” cu un cetăţean care a început să strănute deoarece n-avea fulgarin...

Tocmai se pregătea să treacă indicatorul de-a lungul scalei pentru a găsi „România liberă”, când Mihai tresări. Cineva ciocănise la uşă. Fără îndoială că era caporalul care-i aducea mâncarea de seară. Într-adevăr, uşa se deschise încet şi Dincu, în mână cu o gamelă plină cu ciorbă de arpacaş şi sub veston cu o jumătate de pâine neagră, cu miezul zgrunţuros, îşi făcu apariţia, încet, ca o umbră.

— Cum merge? întrebă el şi puse cu grijă gamela pe una dintre lăzile goale de muniţie.

— Merge bine, răspunse Mihai şi lăsând aparatul sări să-i vină în ajutor caporalului. Mă pregăteam să prind „România liberă”.

— Ce se mai aude?

— Armata Roşie atacă insistent pe toate fronturile.

---

[9] Atenţiune! Atenţiune! În spaţiul aerian al României, linişte deplină! (l. germană, n.a.)

— Dar pe frontul din Moldova?

— Nimic deosebit. Rare schimburi de focuri de armă. Totuşi am impresia că se pregăteşte ceva...

— Altceva?

— Diferite ştiri externe, vorbi Mihai în şoaptă. Mareşalul Mannerheim a preluat conducerea statului finlandez, fiind numit preşedintele republicii. Cei care au atentat la viaţa lui Hitler, la 20 iulie, au fost condamnaţi la moarte. În Franţa se pregăteşte eliberarea Parisului, de altfel lucrul ăsta l-a anunţat şi postul Alger... Am notat tot în carnetul meu...

— Bine, ai să-mi dai pe urmă o notiţă, zise caporalul tot în şoaptă, grăbit, parcă preocupat să termine cât mai repede convorbirea. Peste cât timp emite „România liberă”?

— Peste un sfert de oră.

— Foarte bine. Acuma, te rog, ia şi mănâncă şi în timp ce mănânci, ascultă-mă, am să-ţi fac o propunere...

Mihai micşoră la minimum tonalitatea aparatului de radio, mai privi o dată ceasul de la mână şi în timp ce caporalul Dincu se aşeză pe o ladă în faţa lui, el trase alături gamela şi începu să mănânce cu poftă zeama de arpacaş.

— Te ascult, domnule caporal...

Dincu îşi trecu palma peste faţă, stătu puţin cu fruntea plecată, parcă pentru a găsi cuvintele cele mai potrivite, apoi începu să-i spună lui Mihai cele ce avea de gând să-i propună. Avea nevoie de pregătirea unui exploziv, sub forma unei mine sau chiar o simplă cutie de tablă cu trotil. Militarii urmau să execute peste câteva zile un exerciţiu denumit „compania în atac” şi explozia la inamic, marcând tragerile masive de artilerie, trebuie să fie cât mai reală, să se declanşeze la momentul potrivit, să aibă în acelaşi timp efect...

Mihai asculta spusele caporalului, cu un uşor zâmbet în colţul buzelor, fără să mai afunde lingura în zeama arpacaşului. Mesteca arar bucata de pâine ce-o avea în gură şi-l privea ţintă pe Dincu, interesat de cele ce auzea dar în acelaşi timp puţin contrariat de falsitatea argumentelor caporalului. „De ce umblă cu asemenea ocolişuri? se întreba el. În urma acestei propuneri se conturează cum nu se poate mai bine chipul lui, activitatea lui ascunsă, sau mai bine zis voit ascunsă. Nu are de fel încredere în mine... Oare el nu înţelege că tocmai pentru atitudinea asta a lui, pentru această activitate care o presupun că este în slujba oamenilor cinstiţi, antifascişti, eu îl stimez şi îl apreciez? Crede oare că am să-l trădez? El nu-şi dă seama că eu poate sunt mai pornit împotriva nemţilor decât el, că am toate argumentele să fiu astfel? E prudent caporalul şi ăsta e un lucru bun. Totuşi, ar trebui să cunoască mai mult oamenii... Doar îi sunt un fel de prizonier, nu iau contact cu nimeni şi mă are, cum s-ar spune, la

mână...”

— Ei, ce spui, domnule Gheorghiu, mă ajuţi să realizăm explozivul ăsta? întrebă la urmă caporalul şi puse mâna pe umărul lui Mihai. Vreau ca într-adevăr compania din care fac parte şi de a cărei muniţie răspund, să iasă bine la exerciţiu. Vine şi domnul sublocotenent Victor Ganea, comandantul meu din detaşare. Se anunţă mi se pare şi o inspecţie... Dumneata, după câte mi-ai spus, cunoşti şi instrucţia pionierilor...

— Da, o cunosc, fu de acord Mihai, şi am să te ajut. Vreau însă, dacă-mi este îngăduit, să-ţi pun o întrebare. Se poate?

— Cu plăcere...

— Uite, vezi dumneata, ar trebui să-mi fie indiferentă cererea ce mi-ai făcut: realizarea unei mine. O fac şi gata, ce-i aşa mare lucru? Pentru ce, de ce, puţin îmi pasă! Datorită dumitale pot azi să fiu în siguranţă, la adăpost de orice urmărire a gestapoului sau a poliţiei române aşa încât nici nu încape îndoială că te-aş fi putut refuza. Şi nici n-aş fi avut nevoie de explicaţiile pe care dumneata ai încercat să mi le dai cu viitorul exerciţiu al militarilor din companie, cu mai ştiu eu ce, după mine argumente de prisos. Am spus doar: dumneata eşti binefăcătorul meu şi pentru asta îţi stau la dispoziţie cu toată priceperea mea. Însă... mă asculţi, domnule caporal?

— Te ascult, desigur, de ascult... zise Dincu şi se trase mai aproape pe lada de muniţie.

— Aşa, după cum îţi spuneam, n-ar trebui să mă intereseze obiectul cererilor dumitale, scopul lor. Totuşi, pe mine mă nemulţumeşte un lucru...

— Ce anume?

— Este vorba chiar de întrebarea pe care vroiam să ţi-o pun...

— Te ascult...

— De ce oare mă crezi un naiv? Un om lipsit de înţelegerea anumitor lucruri? De ce mă consideri un străin de gândurile şi preocupările dumitale?

— Nu înţeleg ce vrei să spui, zise Dincu şi-şi încruntă sprâncenele arătând a fi mult mai atent în discuţia ce-o purta. Fii te rog mai explicit.

— Am să încerc, conveni Mihai şi împinse cu un gest moale gamela din faţă-i, punând alături de ea bucata de pâine neagră ce-i fusese adusă pentru cină. Vezi dumneata, domnule caporal, eu sunt fiul unor intelectuali, după cum bine ştii şi poate că tot atât de bine ştii – din auzite măcar – că tata e împotriva faptului ca noi, copiii lui, să ne amestecăm în treburi politice. Aceste precepte el ni le-a insuflat, mie şi soră-mi Dana, încă de când am început a ne ridica la înţelegerea anumitor lucruri. Cu aceste precepte am plecat şi eu în Germania să fac şcoala militară. De fapt „am plecat” nu e bine spus. Am fost trimis

e mai corect. Trimis împotriva voinţei mele. M-am dus acolo din ordin. Am ajuns la Berlin. Acolo însă, printre militarii germani, mai bine zis printre corpul de comandă, ofiţeri, subofiţeri şi chiar printre elevii, camarazii de şcoală la motomecanizate, am înţeles că lucrurile stau cu totul altfel, că noii românii nu suntem consideraţi aliaţi, aşa cum de fapt se trâmbiţează în toate cuvântările conducătorilor statului german şi ale alor noştri, ci suntem catalogaţi drept supuşii lor, oameni cărora trebuie să le mărturisim veşnică recunoştinţă pentru că ne împărtăşesc, cică, civilizaţia lor superioară.

— Foarte interesant!

— Acolo, urmă tot mai înfierbântat Mihai, în Germania, mi-am dat seama de adevărata faţă a lucrurilor. Şi pentru că sunt un om drept, cinstit, care nu suferă defăimarea şi ţin la ţara în care m-am născut şi am crescut, la poporul ăsta umilit şi batjocorit de cei ce-s în cârdăşie cu Hitler, pentru că eu însumi am fost pălmuit şi batjocorit de instructorii nemţi din pricina unor motive imaginare, pentru toate acestea, zi cu zi în suflet am adunat împotriva lor ură, revoltă, răzbunare. Şi cu atât mai mult a crescut această ură şi revoltă cu cât eu însumi am fost deţinut în lagărul acela de la Bremen şi mi-am aşteptat din clipă în clipa moartea cum poate o aşteptam şi acasă dacă nu se ivea bunăvoinţa dumitale de a mă adăposti...

Mihai se opri, trase adânc aer în piept şi urmă:

— De aceea, spun sincer, ştiindu-mă cine sunt şi care-mi sunt sentimentele, concepţiile, atitudinea faţă de regimul antonescian şi de nemţi, gândind după cele discutate din prima clipă a cunoştinţei noastre, că şi dumneata nu eşti departe de aceste sentimente, ci dimpotrivă – şi mi-a plăcut lucrul acesta – împărtăşeşti oarecum concepţiile mele, de aceea, spun, mă miră rezerva pe care o ai faţă de mine, ascunderea anumitor acţiuni întreprinse de dumneata, acţiuni la care în limita posibilităţilor aş putea participa şi eu din toată inima.

Dincu tăcea. Emoţionat, îl privea cu plăcere pe Mihai, zâmbind, plin de-o nemărturisită afecţiune. Până aici, după fiecare discuţie, adăugase noi culori în conturarea portretului său moral. Acuma însă, totul era parcă învăluit într-o lumină nouă, înviorătoare, descoperise în concepţiile lui valenţe care-i fixau şi mai hotărât fizionomia morală, completaseră cu trăsături definitive liniile portretului său atât de neclar la început, atât de viu acuma, în aceste clipe.

Bucuros că descoperise în el un nou tovarăş de luptă şi idei, caporalul era gata să-l îmbrăţişeze, să-l sărute ca pe un frate, să-l ia de mână şi plin de entuziasm să-i arate drumul pe care trebuia să meargă de aci încolo. Drumul lui şi al atâtor altora... Dar putea oare face acest lucru acum, în situaţia aceea destul de dificilă? Putea oare să-şi deconspire calitatea, sarcinile ce le avea în rândurile tineretului comunist din oraş, obiectivele luptei lor ilegale? Desigur totul ar fi fost

riscant. Mihai rămânea pentru el un înflăcărat, un om de acţiune, un răzvrătit împotriva celor care-i umiliseră demnitatea, dar deocamdată atât şi nimic mai mult. Se va putea el, oare, ridica la concepţiile marxist-leniniste ale organizaţiei? Iată întrebarea al cărei răspuns avea să hotărască atragerea definitivă a acestui năpăstuit şi vitregit în rândurile tinerilor comunişti din oraş. Până atunci, însă, era necesar să mai reflecteze asupra concepţiilor şi vederilor lui după câte se vedea net progresiste.

— Ei, ce zici, domnule caporal? întrebă într-un târziu Mihai, văzându-l pe Tudor Dincu că stă parcă impasibil, dar totuşi frământat de anumite gânduri.

— Ai foarte multă dreptate, domnule Mihai, răspunse caporalul. Desigur, orice om cinstit – aşa cum bine ai afirmat – care judecă totul limpede, nu poate să nu vadă prăpastia către care mergem, dezastrul ăsta care-i în ţară datorită lui Antonescu. Şi atunci oamenii acţionează, nu stau cu mâinile în sân şi ca adevăraţi patrioţi caută diferite căi pentru a ajunge la drumul cei drept şi sigur către izbândă...

— Aceste căutări le ai şi dumneata? Mai bine zis le întreprinzi şi dumneata?

— Nu pot afirma cu certitudine că da, dar nici să neg acest lucru nu pot, răspunse moale caporalul şi ochii săi luciră viu în lumina slabă a becului din tavan. Există totuşi o preocupare... Orice om cinstit, bun patriot am spus, caută drumul cel drept...

— Buletinele acestea ale ştirilor radiofonice nu ajută şi ele cumva la găsirea acelui drum „drept şi sigur” care să ducă către izbândă? întrebă Mihai zâmbind cu înţeles.

— Am spus, există o preocupare...

— În orice caz, preocuparea aceasta ar trebui s-o aibă cât mai mulţi militari, fu de părere Mihai. Şi după capul meu, dumneata eşti cel mai indicat să dai tonul... Ce zici?

— Condiţiile din cadrul cazărmii nu permit să avem asemenea preocupări, căută o scăpare Dincu. E greu...

— Totuşi, condiţiile trebuie adaptate scopului, stărui Mihai. Astfel dacă rămânem robii acestor condiţii, niciodată nu vom putea acţiona cu succes împotriva blestematului regim antonescian!

„E băiat deştept şi are vederi apropiate de-ale noastre, îl judecă în gând Dincu pe Mihai. Îmi place. Consider că mă pot bizui pe el, însă sarcinile muncii noastre de partid nu-mi permit să pot discuta încă de acum mai multe cu el. Se arată hotărât şi sincer... Îi voi vorbi tovarăşului Haralamb despre el...”

— Oamenii au nevoie de organizare, au nevoie de cineva care să le arate acel drum „drept şi sigur” de care vorbeai dumneata adineauri, urmă Mihai tot cu glas şoptit. Atât cât am putut umbla printre aceşti oameni în fuga mea ascunsă către ţară, mi-am putut da seama că

totu-i un vulcan pe punctul de a-şi revărsa lava fierbinte, incandescentă... Nu se mai poate... Înţelegi? Nu se mai poate!

Tăcu şi prinse a mesteca cu lingura prin zeama de arpacaş din gamelă. Rupse o bucăţică de pâine şi începu să mănânce.

— Am să mai reflectez la cele discutate, spuse caporalul şi se ridică, semn că trebuie să plece. Dar până atunci, am asigurarea că-mi vei confecţiona acea cutie cu exploziv?

— Bineînţeles, răspunse Mihai şi se ridică. Mai ales, adăugă el zâmbind, nu se face ca exerciţiul să se desfăşoare fără a fi marcată... tragerea de artilerie.

Caporalul zâmbi la rându-i şi, după ce-i dădu mâna, se îndreptă spre uşă.

— A, era să uit! se întoarse el din prag. Ce materiale trebuie?

— O cutie de tablă, un ceas deşteptător, un sfert de kilogram de trotil, un fitil Bikford, o brichetă, nişte sârmă şi deocamdată atât... Restul mai vedem noi. Când să fie gata?

— Exact peste două zile.

— Dacă mâine am materialul, spuse Mihai şoptit, promit că totul va fi gata la timp. Se poate să se desfăşoare exerciţiul fără acest efect de regie scenică?

Caporalul râse din nou, îi atrase atenţia să nu scape cumva emisia postului „România liberă”, după care duse două degete la bonetă în semn de salut şi ieşi, închizând uşa cât mai încet, să nu fie auzit cumva de santinela ce patrula în curte, de-a lungul zidului.

În amurg, Sandu se trezi din somn şi se dădu repede jos din pat. Dormise două ore încheiate şi căldura odăii îl moleşise întrucâtva. Îşi scoase cămaşa, o aruncă pe un scaun şi apoi ieşi în curte. Răcoarea serii se făcea tot mai simţită. Soarele coborâse undeva după casele oraşului şi în lumina albastră a începutului de seară se zărea la orizont numai o dungă roşietică, estompată, ca o tentă ruginie. În jur totul se cufundase într-o tăcere adâncă. Luă din dulapul aflat în săliţă o cană de tablă şi cu ea se duse lângă butoiul aşezat la gura burlanului. O afundă în apa de ploaie călduţă din timpul zilei şi începu să se spele. Se şterse apoi cu prosopul, şi când să intre în casă rămase deodată locului ascultând. Dincolo, în curtea profesorului, se auzea muzică. Dana cânta la pian şi prin ferestrele deschise se revărsau în amurgul serii acordurile pline de prospeţime ale unui lied de Schumann. Cu prosopul în mână, Sandu se duse până la gard, se înălţă pe vârfurile picioarelor şi privi o clipă către fereastră – fata se zărea foarte vag înapoia perdelei de mătase – după care intră în casă. Puse prosopul într-un cui după uşă şi trecu în bucătărie. Pe maşina de gătit se mai afla crăticioara în care după-amiază gătise o simplă mâncare de fasole verde. O luă, şi o puse pe masă, pe un taler de lemn, ca să nu se strice muşamaua. Găsi o bucată de pâine uscată într-un dulap şi începu să mănânce. Nu era tocmai gustoasă mâncarea, dar îi plăcea că era făcută de el. Când şi când mai venea şi-l ajuta Dana, iar uneori chiar mama ei îi trimitea în ascuns, să nu vadă vecinii, câte o farfurie de mâncare. Dar de cele mai multe ori Sandu îşi gătea singur, de obicei seara după ce se întorcea de la lucru şi trecea prin piaţă, unde mai apuca să găsească cele trebuitoare.

Încet-încet, amurgul devenea tot mai dens. În odăiţa în care, înainte de a muri, mama lui improvizase bucătăria, era cald şi mirosea a mâncare. Pe tavan şi pe pereţi mulţime de muşte stăteau lipite ca nişte puncte negre sau roiau de colo-colo bâzâind enervant. Prin fereastra deschisă larg, să intre aerul serii, pătrundeau de afară şoaptele tot mai stinse ale oraşului ce se pregătea de culcare. În corcoduşul din dreptul ferestrei, găinile se înşiruiseră pe o cracă, cu capetele vârâte sub aripi, moţăind în somn.

Sandu privi ceasul de masă, vechi, cu cadranul murdar, instalat pe bufet, şi se gândi că mai are aproape o oră până să se întâlnească cu Pius. Acesta terminase lucrul la ora patru, spunea că trece pe la sala căminului de ucenici să facă un uşor antrenament la box după care se ducea acasă, mănâncă şi la ora opt şi jumătate fix avea să fie la întâlnire. „Ne va aduce Valeriu explozivul? se întreba Sandu în timp ce închidea ferestrele la bucătărie, pregătindu-se să plece. Ne-a spus că planul acţiunii e bun, dar să vedem cum îl vom pune în aplicare...”

Gândindu-se la toate acestea, îl încerca o uşoară emoţie. Avea parcă o strângere de inimă. Ceva nedefinit îl făcea să aibă continuu o stare de nelinişte, de neîmpăcare şi grijă. Mai acţionase atunci pe vasul german Kepler şi trecuse prin stări sufleteşti destul de puternice, dar totul rămăsese undeva în urmă, ca o simplă amintire sau o faptă comună, obişnuită. Acum îl încerca parcă un sentiment deosebit poate şi datorită faptului că pentru prima dată îndeplinea o astfel de sarcină, nu tocmai uşoară, ce comporta riscuri destul de serioase. „Principalul e să ne stăpânim nervii, conchise el scurtul colocviu cu el însuşi. Şi dacă lucrăm cu calm, cu precauţie, fără să ne pripim, este imposibil să nu reuşim”.

Lăsă în sertarul mesei actele ce le avea asupra sa şi orice obiect de prisos de prin buzunare. Nu-şi opri decât briceagul. Căută apoi într-un săculeţ de pânză, ascuns într-o ladă, şi scoase de acolo o lanternă mică, portativă, fabricată în Germania, pe care tatăl său o cumpărase cu un preţ de nimic de la nişte marinari. Nu avea nevoie de baterie. Se încărca electric şi dacă n-o utilizai frecvent, o putea folosi multă vreme.

Încuie uşa de la bucătărie, apoi pe cea de la odaia din faţă şi ascunse cheia înapoia unei glastre cu flori ce se afla afară în curte, lângă treptele de piatră ale casei. Ieşi după aceea în stradă. Se întunecase de-a binelea. Cât ţinea trotuarul de la un capăt la altul, nu se vedea ţipenie de om. Casele cu ferestre oblonite sau cu hârtie pusă cruciş peste geamuri îşi pierduseră conturul în pâcla serii. Ici-colo se desluşeau vag ca nişte cuburi imense în negura tot mai adâncă. Auzind încă pianul, intră uşurel, cât mai neobservat, în curtea profesorului şi se duse la fereastra dinspre stradă.

— Dana! şopti el şi întinse mâna să dea perdeaua la o parte. Dana, pianisto, n-auzi?

Dana se ridică repede de la pian şi veni la fereastră. Era într-un capod de casă lung, roşu, cu flori mari albe. Părul şi-l strânsese în fileul de şcoală.

— Ce faci, prinţeso? râse Sandu dezvelindu-şi şirul dinţilor albi. Te distrezi?

— Exersez! răspunse ea ţuguindu-şi buzele şi alintându-se. De ce-mi spui „prinţeso”? Te-ai apucat şi tu să-l imiţi pe Ştefan?

— Da, mărturisi Sandu, complimentele inteligente îmi plac şi le imit întotdeauna.

— Unde te duci acum, noaptea?

— Până la un prieten...

Prin curte se auziră paşi. Cineva îşi târşâia papucii prin pietrişul mărunt.

— Du-te, spuse Dana, să nu te vadă tata. Nu vreau să zică...

— Ce?

— Ei, îl ştii cum e el, zise fata, dând a lehamite din mână. Nu vreau să ne vadă stând de vorbă la fereastră. Ne-a mai văzut într-o seară, ştii tu, duminică şi după ce-ai plecat mi-a şi zis: „Ce făceai Julieto, vorbeai cu Romeo despre camuflaj?” Închipuieşte-ţi tu ce vorbă!

Sandu începu să râdă pe înfundate şi în acea clipă de după colţul casei apăru o umbră. Parcă plutea. Era tanti Emilia, cu braţele puse cruciş pe piept, mergând uşor, târşâindu-şi papucii prin pietrişul mărunt al curţii.

— Săraca de ea, zise Dana, uite-o, aşa umblă şi ziua şi noaptea. N-are somn de fel...

— E târziu, am plecat, Julieto! glumi Sandu şi înălţându-se pe vârfurile picioarelor, o strânse de încheietura mâinii. Romeo te sărută!...

Ieşi pe poartă repede, fluturând mâna, în semn de bun rămas şi se pierdu în întuneric. Dana mai rămase niţel cu coatele rezemate de pervazul ferestrei, cu fruntea mângâiată de boarea răcoroasă a serii, apoi se retrase în odaia ei şi se aşeză din nou la pian.

Sandu se întâlni cu Romică Dumitraşcu exact la ora stabilită, pe un teren viran, înapoia bisericii Maioresii. Boxerul era numai într-un maieu subţire, de culoare albastră şi într-o pereche de pantaloni de pânză, uşori, iar în picioare încălţase nişte pantofi de tenis rupţi, legaţi cu şireturi peste glezne, ca să nu-i iasă din picioare. Era asudat tot, roşu la faţă de alergătură şi pieptul lui îndesat, puternic, îi tresălta uşor în ritmul respiraţiei.

— Măi, dar am alergat, nu glumă! zise el şi-şi trecu palma peste faţă să-şi şteargă broboanele de sudoare. Am fost la antrenament, am aşteptat ce-am aşteptat şi, văzând că nu vine antrenorul, m-am dus acasă. Tata numai ce venise şi el de la lucru. M-a pus să sap nişte gropi în dosul casei, să puie stâlpi pentru gard, că a căzut gardul de vreo două luni şi ies găinile în câmp... Şi ori am dat cu ranga aceea, ori n-am dat! încheie el răsuflând din adâncul pieptului. Ziceam că mă ia dracu, aşa mă grăbeam, că ştiam că aştepţi...

Sandu îl privea cu admiraţie, ascultându-l cum povesteşte, şi în sinea lui îl preţuia din adâncul inimii pentru prietenia ce-i lega. Îl ştia un sportiv în continuă dezvoltare, – făcea din zi în zi progrese în boxul pe care-l practica de vreo doi ani. Avea o musculatură de atlet, un piept lat, puternic şi o ceafă groasă, îndesată. Îl văzuse de atâtea ori în meciuri amicale, jucând pe ringuri improvizate în grădina publică sau în curtea atelierelor şi cu sinceră emoţie îi urmărise mişcările braţelor şi jocul picioarelor dorind din toată inima să iese învingător. Iar când, prin lovituri precise, date prin surprindere, îşi trimitea adversarul într-o secundă să se legene între corzi sau chiar la podea, entuziasmul lui nu mai avea margini. Aplauda, sărea în sus de bucurie

şi îndemna toată lumea să-l ovaţioneze.

— Până ce vine Valeriu, să stăm să mai fumăm o ţigară... zise Romică şi-l prinse pe Sandu de mână, plecând cu el către nişte stive de stâlpi de telegraf, înşiruite în spatele bisericii.

Se aşezară. Romică scoase pachetul, îl îmbie şi pe Sandu să ia o ţigară, dar fiind refuzat, luă numai el una, o puse între buze şi o aprinse tacticos, ca unul ce face treaba asta de ani îndelungaţi şi are o anume experienţă de fumător. În jur era o beznă de nepătruns. Prin bălăriile ce crescuseră sălbatic pe acest loc unde altă dată copiii jucau fotbal, umblau acum nişte găini, pesemne ale preotului ce locuia în casa parohială de lângă biserică. Acolo se zărea licărind slab o lumină la una din ferestre, dar până la urmă se stinse, ceea ce însemna că preotul se culcase. Pe cer alergau nori groşi, alungiţi, ca nişte reptile unduitoare, şi curând, de undeva de după turla bisericii, răsări luna, mare, rotundă ca un talger de aramă, presărat ici şi colo cu pete de umbră. Şi în clipa aceea, deodată totul se lumină, ca în revărsatul zorilor. Se vedeau acum destul de bine casele din jurul locului viran, nişte magherniţe, scundace, cu acoperişuri de şindrilă, căzute, hâite, cu ochiuri de geam cât să le măsori cu palma, în care locuiau oameni săraci, hamali sau birjari, în orice caz nevoiaşi ce abia îşi duceau zilele de azi pe mâine. În partea de sud se zărea şi clădirea alungită a fabricii de gheaţă dinspre care venea un miros de amoniac, greu, apăsător, chiar greţos.

— Dacă e aşa lumină tot timpul, am dat-o dracului! vorbi Romică, trăgând cu poftă din ţigară, în timp ce privea cu îngrijorare spre discul imens al lunii. Uite, parcă e ziuă. Orice om al poliţiei ne ia la ochi ca pe iepuri...

Sandu privi cerul tăcut, de parcă atunci ar fi constatat apariţia lunii. Zise, după o vreme:

— E mai bine pe lună. Ne orientăm mai uşor şi găsim şi drumul de întoarcere mai repede... Ţi-e teamă?

— Mie? întrebă Romică întorcând capul. Nu, băiatule, nu mi-e teamă, dar nu vreau să dăm greş.

— Dacă funcţionează aparatul sau explozibilul, că nici nu ştiu ce ne aduce Valeriu, totul va fi în ordine.

Romică mai trase o dată din ţigară, apoi cu un bobârnac zvârli chiştocul într-o arcuire largă, destul de departe, fapt ce-l făcu să-l privească pe Sandu într-un anume fel, ca şi când ar fi vrut să spună, că uite ce grozav este el, încât o poate face şi pe asta.

— Ascultă, măi băiatule, zise după aceea, tu poate eşti mai informat, nu ştii ce-a făcut duminica trecută F.C. Rapid în meciul cu Juventus? Au jucat pe arena din Splai...

— Meci egal, răspunse Sandu, jucându-se cu briceagul pe care-l scoase din buzunar. Doi la doi.

— Zău, mă? se miră Romică. Credeam că bate Rapidul...

— Uite că n-a bătut.

— Au jucat cu formaţia completă?

— Da, după câte-mi amintesc din cele citite în ziar. Sadowsky în poartă, Ghiuriţan, Moldovan, Baratki centru, Ionică Bogdan extremă...

— Va să zică, doi la doi, vorbi de unul singur Romică, clătinând capul a mirare. Ei, parcă nu mai merge Rapidul ca altădată.

În clipa aceea, de după colţul bisericii se ivi o umbră ce abia se desluşea ca o pată neagră în întuneric. Când intră în lumina lunii, Sandu îl făcu atent pe Romică, lovindu-l uşor cu cotul.

— Acela e Valeriu...

— Mda, după statură şi după mers, el este, fu de acord Romică. Ascultă, măi băiatule, ăsta-i militar? întrebă el în şoaptă. Eu parcă-mi amintesc că a lucrat în ateliere. Aşa, după figură, nu mi-e străin...

— Nu ştiu dacă e militar sau nu.

— Ba cred că este. Nu l-ai văzut că uneori vine îmbrăcat cu o cămaşă cazonă, înseriată sau ştampilată, nu ştiu ce dracu de număr are pe piept, că a ieşit la spălat.

— Ei, cămăşi militare din astea poartă acuma toată lumea, că mai toţi au trecut prin concentrări şi mobilizări, zise Sandu şi închizând lama briceagului îl băgă în buzunar.

Cel ce se apropia, traversă câmpul plin cu bălării şi, în lumina vie a lunii, cei doi îi desluşiră chiar chipul. Într-adevăr, era Valeriu. Îmbrăcase ca întotdeauna cămaşa albă de in, obişnuiţii pantaloni bleumarin, uzaţi, iar în picioare încălţase acum nişte sandale confecţionate din resturi de piele.

— Noroc, tovarăşilor, zise el în şoaptă şi rămase drept, nemişcat în faţa lor. Avea sub braţ o servietă scorojită, cu pielea roasă, destul de grea, pentru că se vedea că de-abia o ţine. Sunteţi gata?

— Gata, zise Sandu, şi se ridică în picioare:

Se ridică şi Romică, încet, greoi şi-şi şterse palmele de fundul pantalonilor, tot privindu-le apoi, de parcă le-ar fi controlat dacă sunt murdare sau nu.

— Ştiţi ce aveţi de făcut, cum veţi acţiona? întrebă Valeriu tot în şoaptă şi privi o dată roată cu ochii în toate părţile, să vadă dacă n-a venit careva după el să-i ia urma. Dar maidanul era pustiu, liniştit, iar pe lângă biserică nu se mişca nimeni. Uite, aveţi aicea explozivul, arătă el servieta. E o încărcătură destul de puternică. Aveţi grijă cum vă strecuraţi până acolo. Trenul va intra în gara de aici exact peste o oră şi jumătate. Va pleca la ora unsprezece şi zece. O garnitură de patruzeci şi opt de platforme...

— Nu sunt şaptezeci? întrebă Romică. Că aşa era vorba...

— Nu, sunt patruzeci şi opt de platforme pe care se află tancuri şi maşini grele de război. Sunt acoperite cu prelate. Veţi monta

explozivul numai după ora unsprezece şi zece, ne-am înţeles? La ora aceasta va pleca garnitura din staţie, va trece fără oprire prin Şimian, luând apoi pieptiş panta Balotei. Deci, suntem siguri că din moment ce i s-a dat cale liberă, nu mai coboară altul la vale către Turnu Severin, vreun tren cu cherestea sau personal, ca să ne încurce socotelile...

— E în regulă, zise Sandu în timp ce lua servieta din mâna caporalului. Aoleu, da-i grea, dom'le!

Deschise curios capacul, privi cu luare-aminte pachetul dinăuntru şi-l pipăi îndesându-l cu degetele.

— Ştiţi cum să lucraţi cu explozivul, vorbi mai departe Tudor Dincu. Cred că n-aţi uitat cele ce-am vorbit.

— Nu, n-am uitat...

— Căutaţi un loc mai potrivit lângă şină, montaţi cutia, că totul e pus într-o cutie de tablă, controlaţi după aceea fitilul, să nu fie răsucit. Apoi fixaţi clama pe şină. Când trec primele roţi ale locomotivei, greutatea lor apasă clama, în clipa aceea se face contactul declanşând scânteia, flacăra trece fulgerător prin fitil şi următoarele trei-patru vagoane au şi sărit în aer. Aveţi grijă să vă retrageţi la mare depărtare... Înăuntru e o cantitate foarte mare de trotil...

— E clar, tovarăşe Valeriu, zise Romică. Vreau însă să te întreb: în mod precis trece garnitura la ora aceea?

— În mod precis, asigură caporalul, vorbind tot în şoaptă. Toată acţiunea e organizată de „Fulgerul”, informaţiile sunt verificate de sus...

— Ce mai, totul e limpede, zise Sandu, arătând a fi gata de plecare.

Valeriu le întinse mâna. Îi privi apoi tăcut câteva clipe, de parcă ar fi vrut să le citească gândurile. Faţa parcă i se înăsprise dintr-o dată. Zise cu glas şoptit, emoţionat:

— Vă urez succes şi nu uitaţi, Gabriel şi tu Pius, asta este o sarcină pe care ne-a încredinţat-o partidul!

— Rămâi cu bine, tovarăşe Valeriu şi n-avea nici o grijă. Vom şti să ne descurcăm destul de bine...

Cerul se limpezise. Nu mai alergau nori negri într-o parte şi-n alta, iar stelele sclipeau acuma strălucitor şi vesel, ca de argint. Luna lumina totul ca ziua, văruind în alb casele, pomii, aşezările. Sandu şi Romică, mergând unul înapoia celuilalt, se strecurară cât mai ferit prin umbra bisericii şi caporalul privi mult timp în urma lor, până nu le mai desluşi siluetele. Porni apoi şi el către casă, să-şi schimbe hainele; trebuia să ajungă cât mai degrabă la cazarmă, de unde plecase în urmă cu o oră, pe poarta dinspre câmp, fără voia nimănui.

Mergeau târâş, de-a buşilea sau aplecat, urcând cu greutate povârnişurile destul de abrupte din pădurea Balotei. Romică, boxerul, scund şi îndesat, sufla din greu, dar nu se da bătut şi înainta metru cu metru, luând pantele pieptiş, în timp ce schimba servieta dintr-o mâna într-alta. În urma lui, la câţiva paşi, venea Sandu, călcând uşor, să nu facă zgomot. Desluşea în faţa lui silueta masivă a lui Romică şi-l mira cu câtă agilitate se strecura acesta printre copaci, urcând la deal fără istov. După un timp, ajunseră într-un luminiş şi Romică se opri să-şi tragă răsuflarea. Se aşeză lângă trunchiul unui stejar şi aşteptă până ce veni şi Sandu alăturea. Sufla şi el greu, obosit de urcuşul pantei, şi-şi apăsa pieptul cu palma să-şi domolească bătăile inimii.

— Cât e ceasul? întrebă el în şoaptă.

— E aproape zece, zise Romică, privind cadranul fosforescent de la mâna stângă. Peste o oră trebuie să fim la locul stabilit...

— E greu al dracului urcuşul ăsta...

— Dar ce credeai c-o să mergi ca la plimbare pe bulevard?

Sandu tăcu şi nu mai răspunse. Îşi rezemă spatele de trunchiul stejarului şi rămase aşa, să se odihnească. Luna se zărea undeva sus, printre ramurile dese ale copacilor, luminând departe în vale oraşul, ale cărui acoperişuri sclipeau viu, aprins, de parcă toate erau de tablă lucitoare. Deasupra tuturor aşezărilor, cam în mijlocul îngrămădirilor de case, se înălţa ca un imens turn de cetate, cu acoperişul ţuguiat, bazinul de apă al oraşului, a cărui turlă sclipea ca o oglindă. Iar către stânga, apa Dunării netedă şi liniştită, de un luciu cenuşiu, mai, se pierdea undeva în depărtare, contopindu-se cu zarea.

— Uite, măi băiatule, cum se vede oraşul de aici de sus, şopti Romică în timp ce cu o batistă îşi ştergea cu mişcări domoale gâtul şi ceafa de sudoare. Cu tot camuflajul lui, că într-adevăr nu se vede nici o lumină aprinsă, dar din pricina lunii, casele se desluşesc ca ziua...

— Dacă ar veni acum bombardierele americane, n-ar mai avea nevoie de paraşutele acelea luminoase, ca în noaptea de 4 aprilie, zise Sandu tot în şoaptă. Ai dreptate, se vede totul ca-n palmă...

Deodată, în vale, prin pădure se auziră scârţâind nişte roţi. Pesemne un car, încărcat cu povară, urca încet pe drumul Balotei. Sandu îl prinse pe Romică de mână şi-l făcu atent. Rămaseră câteva clipe nemişcaţi, cu auzul încordat în noapte.

— Hăi, tu, Napoleoane! Cea, Turcule, cea! Ei, al dracului cu coarnele tale, că de-abia îţi tragi picioarele!

Un om îndemna boii şi glasul i se desluşea acuma limpede, în liniştea pădurii. Nu trecu mult şi printre copaci, jos în vale, cei doi zăriră o luminiţă ce se legăna într-o parte şi-n alta, uşor, ca o părere.

— E felinarul de la car, şopti Romică. Pesemne vreun ţăran de prin

partea locului.

Ascultară un timp zgomotul acela al roţilor, apoi după puţin li se păru că-l aud undeva în spate, foarte aproape, cam la zece-cincisprezece paşi. Întoarseră capul în direcţia aceea şi într-adevăr zăriră înapoia lor felinarul ce se legăna prin luminişurile dintre ramuri.

— Să ne adăpostim! zise Sandu şi punând mâna pe umărul lui Romică îl apăsă la pământ. Ne poate vedea în fâşiile de lumină ale lunii...

Se trântiră amândoi la tulpina bătrânului stejar şi rămaseră nemişcaţi, cu ochii ţintă către luminiţa ce se zărea parcă tot mai aproape.

— Măi, să fie-al dracului, nu-mi explic cum vine treaba asta? şopti Sandu. Că parcă am auzit roţile carului în partea cealaltă...

— Şoseaua urcă în serpentină, asta e...

După puţin, carul se opri. Cei doi priviră cu atenţie printre ramuri şi răchiţi, şi-l zăriră foarte vag în lumina lunii. Era un furgon militar, înalt, cu roţi mari, grele, acoperite cu o prelată, tras de doi boi, cu coarnele mari, puternice. De capătul oiştei era agăţat un mic felinar, cu lumina slabă, abia pâlpâitoare. Un soldat bătrân, puţin aplecat de şale, veni, desprinse felinarul din agăţătoarea lui, îl luă şi porni cu el să umble pe sub car, pe la roţi, de parcă ar fi căutat ceva. Omul avea petrecută în bandulieră o armă şi la şold un sac cu merinde, gol, cu curelele desprinse şi atârnate ca nişte aţe. Umblă ce umblă, apoi lăsă felinarul jos, în marginea drumului, căută în jur doi bolovani mari, şi, aplecându-se, îi puse înapoia roţilor din spate ale furgonului, înţepenindu-i bine, cu lovituri de bocanc.

— Aici, în pădurea asta, e un cantonament militar, şopti Sandu la urechea lui Romică. Sunt recruţi de la Regimentul 95 Infanterie. Aşa că am nimerit-o ca Ieremia cu oiştea-n gard!

— Ce, măi băiatule, boşorogul ăsta e recrut? râse Romică şi arătă cu capul către bătrânul soldat care tot trebăluia în jurul furgonului cu arma în spate. Tu nu-l vezi cum umblă? Parcă duce bolovani în spinare... Aoleu, ia uite la el!

Zicând acestea, Romică îngheţă cu vorba pe buze. Sandu se ridică într-un cot să vadă mai bine şi rămase nemişcat, cu privirea speriată, îndreptată către omul acela cu arma la spinare.

Soldatul lăsase carul în mijlocul drumului şi aplecat din şale cum îi era umbletul pornise către ei prin pădure, călcând cu grijă peste vreascurile uscate, ocolind răchitele şi tulpinile groase ale copacilor. Când şi când privea către înapoi, de parcă s-ar fi ferit de cineva. Ajungând la vreo câţiva metri de cei doi, el se opri, scoase încet arma din bandulieră şi o rezemă de un copac, după care se apucă să-şi descheie centura de pânză din jurul trupului. Desfăcu apoi cureaua de la pantaloni...

— Acuma trebuie să stăm aici până ce-şi goleşte ăsta burta! şopti Sandu şi apucând mâna lui Romică de la încheietură, privi cadranul ceasului. Timpul trece, ce facem?

— Mă duc şi-i iau arma, zise Romică hotărât. Apoi îl somez să se predea...

— Şi ce faci cu el?

— Vedem ce are în furgon, poate ceva arme, le capturăm şi înseamnă că am îndeplinit o sarcină foarte importantă. Nu ştii ce ne spunea Valeriu la una din şedinţe? Să procurăm arme. Avem nevoie de arme. Mult n-o să mai dureze situaţia asta. Va veni curând ceasul răfuielilor...

Înfierbântat, Romică ridicase niţel glasul, apoi dându-şi seama de acest lucru, se opri. Era prea târziu însă. Bătrânul soldat îl auzise. Stând pe vine înapoia copacului, începu a scoate când şi când capul de după trunchi, cercetând stăruitor cu privirea în jur. Nu-şi putea da seama din ce parte îi ajunseseră la urechi câteva şoapte. Cei doi, nemişcaţi, se făcuseră una cu pământul. După câteva clipe, soldatul, bănuind că e cineva prin apropiere, întinse mâna după armă, dar Romică îl văzu şi înţelese că de acum totul e pierdut. Într-o fulgerare de-o secundă se ridică în picioare şi din câteva sărituri ajunse lângă soldat şi se năpusti asupră-i. Luat prin surprindere, soldatul cu pantalonii în vine se răsturnă pe spate, cu fundul gol şi picioarele în sus. Romică îl acoperi cu pieptul lui puternic, apăsându-l la pământ, îi puse palma lui grea pe gură şi bătrânul începu să geamă înfundat, gata parcă să-şi dea sfârşitul. Totul se petrecu atât de repede, încât Sandu nu avu timp să se dezmeticească din uluitoarea-i vedenie. Lăsând servieta lângă tulpina stejarului, se ridică şi veni şi el în ajutorul lui Romică, ce se lupta cu bătrânul şi încerca să-i bage în gură o batistă mototolită.

— Măi, Pius, dar cu ce-l legăm?

— Scoate-i cureaua de la pantaloni, şopti repede Romică. Desprinde-i şi centura de la veston...

Bătrânul soldat se zvârcolea, căutând să scape din strânsoarea braţelor voinice ale lui Romică, dar toate încercările lui erau zadarnice. Continua să geamă înfundat, clătinând capul într-o parte şi-n alta, vrând să scuipe batista, dar Romică i-o vâra la loc în gură, apăsându-i-o tare cu palma, gata-gata să-l înăbuşe. Îl legară zdravăn de mâini şi de picioare cu cureaua de la pantaloni şi centura de pânză, îi luară arma şi lăsându-l jos, lângă tulpina copacului, plecară. Sandu se repezi, luă servieta cu exploziv şi îl ajunse din urmă pe Romică, care alerga cu paşi mari, strecurându-se printre copacii pădurii, urcând cu o viteză de neînchipuit panta dealului.

— Să ne fi uitat, să vedem ce era în furgon, zise Sandu cu răsuflarea întretăiată, venind mai aproape. Poate dam peste nişte

arme...

— Nu era bine, răspunse Romică în şoaptă, întorcând capul. Rămâneam în şosea mai mult de un minut şi era periculos. Poate trecea cineva... Tabăra militarilor cred că e aproape. Bine c-avem o puşcă. E bună şi-asta... Ia să vedem, e încărcată?

Trase închizătorul şi privi în magazia de cartuşe.

— Are trei cartuşe! zise el satisfăcut. E-n regulă. Tot e ceva. Captură de arme şi muniţie...

Mergeau grăbiţi la deal, prin pădure, şi priveau mereu înapoi cu teamă să nu le ia cineva urma. Sandu călca acum aproape de Romică şi-i vorbea în şoaptă, spunând că de fapt nu făcuseră bine ceea ce făcuseră. Trebuia să-şi fi văzut de misiunea ce-o aveau de îndeplinit, şi să nu-şi pericliteze situaţia acuma cu atacarea soldatului. În mod sigur, se va alarma unitatea şi vor porni patrule pe urmele lor.

— Mai bine îi dădeam una în cap bătrânului şi-l lichidam de nu mai dădea nici o informaţie! zise Romică, oprindu-se o clipă locului şi umflându-şi puternic pieptul să tragă aer.

— De ce să fi făcut treaba asta? spuse Sandu. Omul poate că e un necăjit, un năpăstuit de vitregia războiului, ca atâţia alţii şi nu e vinovat cu nimic...

— Dar întinsese mâna să ia arma şi să tragă. Ce spui de asta?

— Oricare ar fi făcut la fel, îi luă Sandu apărarea bătrânului. Instinctul de conservare dictează aceasta...

— Ia mai lasă-mă, măi băiatule, dracului în pace, cu instinctele tale! îi tăie vorba supărat Romică. Eu am să răspund singur de faptele mele. Ce-am făcut rău că am capturat o armă pentru partid? Voi fi chiar felicitat pentru treaba asta...

În clipa aceea, undeva, în vale, deasupra satului Şimian, scăldat în lumina lunii, se auzi un şuierat ascuţit şi prelung de locomotivă. Şuierul se repetă după câteva secunde şi se amplifică în ecouri metalice, ca un vaiet ce se înălţa peste dealul împădurit al Balotei.

— Ăsta-i trenul! şopti Romică şi privi înfrigurat ceasul de la mână. În cel mult douăzeci de minute începe să urce panta. Să ne grăbim...

Prinse mai bine arma la umăr şi luă în acelaşi timp servieta din mâna lui Sandu.

— Dă-o-ncoace! zise el. Şi ţin-te zdravăn după mine.

Începu să urce şi mai grăbit panta, strecurându-se printre copacii al căror frunziş des scânteia sub clarul de lună. Jos, în vale, se auzea tot mai înfundat gâfâitul sacadat al locomotivelor care trăgeau din greu garnitura trenului.

— Pe aici, măi, pe poteca asta! zise Sandu şi-l prinse pe Romică de mână.

Începură să coboare tot mai repede, aproape rostogolindu-se de-a berbeleacul pe-o cărăruie ce se desluşea cu greu printre copacii deşi

şi rămuroşi. Crengile întinse ale răchitelor şi ale arinilor le împiedicau mersul, lovindu-i peste mâini sau peste faţă, dar ei nu luau seama la nimic şi zoreau, cu feţele lac de sudoare, grăbind să ajungă cât mai repede la vale, în locul stabilit, lângă linia ferată.

— Nu ne-am rătăcit cumva, măi băiatule? întrebă Romică, cu teamă şi, oprindu-se puţin, privi îngrijorat în toate părţile să se orienteze. Parcă nu-i asta cărarea...

— Asta este, îl asigură Sandu. Nu-ţi aminteşti de la recunoaştere? Mergi înainte fără grijă, că în câteva minute suntem acolo. Uite, na, chiar se vede linia ferată...

Printr-o deschizătură în rămurişul des al copacilor, se zărea o tăietură adâncă, un fel de vale strâmtă, pe ai cărei pereţi abrupţi se înălţau stejari tineri. În acea vale, linia ferată sclipea argintiu în lumina lunii, ca două fire lungi şi subţiri de beteală întinse peste verdele întunecat al pădurii.

Ajunseră lângă un stâlp de telegraf, proptit cu altul mai mic. Pe el era bătută o tăbliţă neagră pe care se desluşeau cifre scrise cu vopsea albă. Cei doi se opriră şi ascultară o clipă în jurul lor. Se uitară chiar în urmă. Nu se auzea nici un zgomot. Totul era cufundat într-o linişte deplină. Se auzea numai, tot mai apropiat, gâfâitul ritmic al celor două locomotive ce urcau încet la deal trăgând după ele cele patruzeci şi opt de vagoane platformă pe care se aflau tancurile şi maşinile germane. Când şi când, de undeva nu prea de departe, se înălţau peste frunzişul pădurii jerbe de scântei ca două jeturi de confeti aprinse, ce se împrăştiau în noapte.

— Măi băiatule, locomotivele sunt aproape! zise Romică îngrijorat şi zvârli arma de la umăr, luând în braţe servieta cu exploziv. Haide să montăm drăcia asta aici...

— Era bine mai încolo, zise Sandu şi arătă cu capul un loc mai la vale.

— Nu mai mergem până acolo, că pierdem timpul, se împotrivi Romică. Ori aici, ori acolo, e tot una.

Coborâră în marginea terasamentului. Sandu luă servieta din braţele lui Romică, scoase cutia metalică şi o puse jos, alături de el. Ziarul în care fusese învelită cutia îl făcu cocoloş şi-l aruncă mai încolo într-o râpă. Desfăşură sârma, probă printr-o uşoară apăsare clapa metalică...

— Merge? întrebă Romică, ce se apucase cu un cuţitaş să sape la repezeală o mică scobitură sub una dintre traversele înnegrite de catran.

— Merge, spuse Sandu în şoaptă. Pune repede cutia că eu montez clapa...

În câteva secunde treaba fu gata. Romică luă servieta goală de jos, apucă apoi arma şi porni să urce panta la deal, pe cărăruia pe care

coborâseră cu câteva minute mai înainte. Sandu mai stătea încă aplecat asupra cutiei metalice controlând fitilul.

— Haide, măi băiatule, că nu mai avem timp să ne îndepărtăm! îi strigă şoptit Romică. Auzi, se apropie trenul...

Deodată, ca o confirmare a celor spuse de el, una dintre locomotive şuieră lung şi ascuţit de trei ori, trimiţând în văzduh ca un semnal de alarmă, glasu-i de groază. În secunda următoare şuieră şi cealaltă şi pe deasupra copacilor se zăreau acuma destul de limpede cele două suluri groase de fum negru, vălătucit, ce le scoteau coşurile lor. Jerbe de scântei jucau în înalt peste coama întunecată a pădurii, ca nişte licurici.

Sandu alergă pe pantă în sus, se strecură printre copaci şi suflând greu de osteneală îl ajunse în sfârşit pe Romică.

— Nu coborâm în satul Şimian, spuse el cu răsuflarea întretăiată, prinzându-l de braţ pe boxer. Ocolim niţel pe la marginea pădurii şi cădem drept în spatele fabricii de spirt din Banoviţa...

— Nu sunt militari prin partea asta?

— Cred că nu sunt. Ştiu că tabăra lor e în partea cealaltă, pe unde am urcat şi unde am dat de furgonul acela...

Ajunseră sus, în coama dealului împădurit şi deodată, ca şi mai înainte, li se dezvălui ochilor jos, în vale, panorama oraşului, cu miile de acoperişuri ale caselor scăldate în lumina lunii. Era atâta limpezime în noapte, încât se desluşeau şi străzile drepte ce traversau de la un capăt la altul oraşul, ca şi Dunărea a cărei apă liniştită de-un luciu mai, ca de plumb parcă sta în loc, încremenită.

— Pe aici, pe cărarea asta! zise Sandu, apucându-l pe Romică de mână.

— Aha, uite satul Banoviţa...

Dar nu făcură decât un pas, că deodată, în clipa aceea, sus, în coama dealului împădurit, o răbufnitură puternică, ca un tunet, zgudui parcă pământul din temelii şi ecoul ei hăui prelung şi sinistru minute în şir prin văile adânci şi negre. Stoluri de păsări adormite îşi fâlfâiau aripile înălţându-se speriate deasupra copacilor. Instantaneu, o goarnă prinse a suna, în chemări repetate, alarma. Se auziră împuşcături răzleţe prin pădure, apoi şuierul lung şi ascuţit al unei locomotive, în acea parte se desluşeau foarte vag glasuri de oameni care se strigau sau se chemau, nu se auzea bine ce anume, dar era o învălmăşeală de ţipete ce nu prevestea nimic bun.

Sandu şi Romică stătură o clipă locului, ascultând toate aceste zvonuri alarmante ale nopţii, apoi se priviră în tăcere şi-şi zâmbiră, strângându-se de mână.

— S-a făcut! şopti Sandu în ai cărui ochi se putea citi bucuria. Îl prinse apoi în braţe pe Romică şi-l sărută repede pe obraji, peste măsură de entuziasmat. Sunt fericit, mă Pius, mă boxerule! adăugă el,

sunt fericit că le-am dat la cap nemţilor! I-am făcut cnocaut, mă! Cnocaut în trei secunde!

— Haide, măi băiatule, hai că dăm de dracu, dacă mai zăbovim prin locurile astea, zise Romică grijuliu şi, desprinzându-se din braţele lui Sandu, luă arma în mână şi începu să alerge printre copaci la vale, sărind peste răchite şi boschete, greoi ca un urs.

Sandu porni în urma lui, căutând să se ţină cât mai aproape. Sărea ca un copil, ţopăind ştrengăreşte, zvârlind servieta goală în sus, strecurându-se cu greu prin lăstărişul copacilor. Faţa şi mâinile îi erau zgâriate de crengi şi spini, abia mai răsufla de atâta alergătură, dar bucuria ce-l stăpânea în clipele acelea era neasemuit de mare, ca să mai poată simţi usturimea micilor răni.

Când ajunseră în marginea comunei Banoviţa, un cocoş urcat pe gardul fabricii de spirt prinse a trâmbiţa lung şi strident ca un ţignal de vardist, vestind a doua jumătate a nopţii. Romică se lăsă lângă un gard, îşi scoase maieul şi începu să-şi şteargă cu el sudoarea ce-i şiroia în dâre lucii pe faţă, pe gât. Sandu îşi scoase şi el cămaşa şi făcu la fel. Apoi, după ce se mai odihniră niţel, acuma fiind în afară de orice pericol, porniră către oraş, apucând-o peste câmpul de instrucţie al regimentului.

Sublocotenentul de rezervă Victor Ganea era un tânăr înalt, voinic şi atât de robust, încât privindu-l aveai impresia că a coborât de undeva din basmele copilăriei. Călca greoi, ca un urs, mergând legănat, fără să se grăbească, bocănind cu cizmele pe caldarâmul străzii, de i se auzea umbletul de la două colţuri.

În ciuda staturii sale impunătoare, de ridicător de haltere sau luptător de circ, ochii lui albaştri ce-i luminau faţa măslinie exprimau multă blândeţe şi bunătate. Era de prin părţile Sighişoarei. Crescuse de mic în lipsuri şi nevoi, copil al unor ţărani săraci, argaţi la un bogătan, căruia băiatul îi vindea în fiecare dimineaţă laptele la oraş, transportându-l cu bidoanele într-o cabrioletă hodorogită, lăsată pe arcuri. Victor Ganea îşi avea biografia lui foarte cunoscută de colegii săi de şcoală. Îl vedeau cum din revărsatul zorilor şi până către ora şapte, desculţ şi prăfuit, numai în cămaşă şi pantaloni de pânză, pe care abia se ţineau petic de petic, trăgea după el calul de căpăstru, o gloabă râioasă şi costelivă de-o sufla vântul, oprind cabrioleta pe la toate porţile. Îl vedeau apoi cum împarte laptele în crătiţi, oale sau sticle pe la casele arătoase din centrul oraşului, după care, văzând că se ridică tot mai în înalt soarele, arunca claie peste grămadă, bidoanele goale în cabrioleta aceea hodorogită şi, în zgomotul tinichelelor lovite ce stârneau câinii de după garduri, dădea bice calului, alergând către un han de la marginea oraşului, al cărui proprietar era fratele stăpânului său. Băga cabrioleta sub un şopron, spăla repede bidoanele, priponea gloaba sub un acoperiş, şi după ce-i dădea un braţ de fân, zorea către şcoală, ostenit şi îmbrobonat de sudoare, cu cărţile învelite într-un ştergar alb la subsuoară. Se aşeza cuminte în bancă, în rând cu toţi elevii şi, atent să nu-i scape o vorbă, asculta cu luare aminte lecţiile profesorilor. La vremea prânzului, grăbit, alerga către han, scotea cabrioleta în stradă, dădea două-trei bice gloabei şi pornea la drum cale de cincisprezece kilometri până la satul unde trăia împreună cu părinţii săi.

Într-o odăiţă de lângă grajdul bogătanului, în care mai creşteau trei frăţiori, la lumina unei lămpi de gaz fumegânde, Victor îşi făcea lecţiile până noaptea târziu, ostenit de toată alergătura de peste zi prin ograda stăpânului. El aducea apă, ţesăla calul, mulgea vacile, se ducea cu sapele la ascuţit, mătura, dădea de mâncare la porci şi câte alte multe treburi ce se aflau la fiecare pas în gospodăria aceea.

Era un băiat milos din fire şi cu toate că se arăta a fi cel mai voinic din şcoală şi-şi putea face dreptate cu pumnii, nu-i plăcea să se certe cu nimeni, evita discuţiile aprinse şi nu răspundea batjocurilor ce i le adresau unii copii de oameni avuţi, care strigau în urmă-i prin curtea şcolii: „Uriaşul vinde caşul!”

— Loveşte-i, Ganea! îl îndemna câte unul văzând cu câtă neruşinare aceia nu-i dădeau pace.

El însă zâmbea, dădea a lehamite din mână şi-şi vedea mai departe de-ale lui, fără să-i bage în seamă pe răutăcioşi. Avea atâta grijă să nu facă rău nimănui, încât ocolea până şi muşuroaiele de furnici ce i se iveau în cale, luând seama să nu le calce sub tălpile desculţe.

În ultimii ani de liceu, prin ce împrejurare nimeni nu ştia, făcuse rost de-o pereche de bocanci mari, sparţi, cu tălpile descusute, pe care-i încălţa iarna pe piciorul gol. Pentru a-i face mai arătoşi, îi stropea când şi când cu zeamă de bozi şi-i înnegrea, trecând repede peste bombeurile lor un ghemotoc de hârtie în chip de perie. Odată însă, spre primăvară, n-a mai venit cu bocancii aceia în picioare, ci desculţ, călcând apăsat, cu tălpile lui mari pe duşumeaua clasei. Era trist, cu ochii înlăcrimaţi, abătut, cuprins de-o mare şi adâncă durere.

— Ce s-a întâmplat, Victore? l-a întrebat colegul de bancă. Ai ochii plânşi, ţi-au furat bocancii?

— A murit tata ieri dimineaţă, a răspuns el cu glasul stins, sugrumat. Ridica un şopron pentru stăpânul nostru şi a căzut o bârnă pe el. L-am încălţat cu bocancii mei, să meargă cu cinste la groapă...

Cu toate că era cel mai bun la învăţătură, Victor Ganea n-a fost niciodată premiantul clasei. Se bucura însă de o deosebită consideraţie în rândurile elevilor, care-i recunoşteau în mod tacit meritele la învăţătură şi superioritatea în răspunsurile date.

În vacanţe sau când avea puţin timp liber, muncea din greu, argăţind pe la cei cu stare sau făcând pe salahorul la diferite construcţii din oraş, ca să câştige bani şi să se ţină la şcoală. A terminat liceul şi, dând lecţii unor odrasle de bogătaşi, în Bucureşti, a putut să urmeze şi facultatea; a devenit apoi profesor de latină în oraşul din care plecase în urmă cu şase ani şi pe străzile căruia, până în preajma examenului de bacalaureat, umblase cu cabrioleta încărcată de garniţele cu lapte ale bogătanului din satul său. La doi ani după izbucnirea războiului făcuse un curs redus de şcoală militară şi primise gradul de sublocotenent de rezervă.

Fusese repartizat la Turnu Severin, la partea sedentară a regimentului de infanterie, unde îndeplinea funcţia de comandant de companie, având drept subalterni pe plutonierul major Petre Grădinaru, iar ca furier şi magazioner pe caporalul Tudor Dincu. Timp de trei săptămâni se aflase în delegaţie, la Bucureşti, după nişte armament, lucrase un timp detaşat pe la Corpul de Armată şi acum se întorsese acasă. Locuia pe strada Unirii, aproape de spitalul militar al oraşului, la o bătrână pensionară, fostă profesoară de lucru manual la şcoala profesională de fete.

Era dimineaţa, pe la orele opt, şi Victor Ganea trecea către regiment cu mersu-i legănat, ca de urs, pe sub bătrânii castani de pe

bulevardul Carol. Purta o bluză militară kaki, de doc, ajustată şi bine călcată. Pantalonii bine croiţi, ca şi cizmele noi, nouţe, lustruite oglindă, îi dădeau un aer de eleganţă şi de bun gust cu care puţini dintre ofiţerii regimentului se puteau mândri.

Când ajunse în dreptul liceului Traian, se întâlni faţă în faţă cu Dana, care mergea zorită în sus, către clădirea teatrului.

— Ave Dana![10] zise el, ducând mâna la caschetă şi înclinându-se în faţa fetei, cu un gest de vădită curtoazie.

O cunoscuse pe fată cu aproape patru luni în urmă, prin aprilie, într-un adăpost în timpul unei alarme aeriene şi datorită unei discuţii inteligente pe care o purtaseră, rămăseseră prieteni, fără însă să se mai întâlnească pentru vreun motiv sau altul. Numai când întâmplarea îi scotea unul în faţa celuilalt se bucurau sincer, schimbau câteva cuvinte de complezenţă, uneori banalităţi şi la atât se rezuma totul.

Dana simţea că îi face curte, dar ea, fără să-şi explice de ce, nu-i împărtăşea sentimentele şi-i acceptase prietenia numai pentru plăcerea de a cunoaşte un om cu erudiţie, de înaltă factură intelectuală, cu bună pregătire în meseria de profesor. Atât şi nimic mai mult.

— Încotro aşa de noapte?

— La munca de război, răspunse Dana, îmbujorându-se din pricina acestei neaşteptate şi matinale întâlniri.

— Îmi închipui că n-ai nici o plăcere pentru treaba asta, zise Victor Ganea şi ochii săi albaştri luciră viu, blând, pe faţa-i măslinie. Nu te-am mai văzut de mult, de fapt am fost plecat. Cum mai stai cu dragostea?

Dana plecă ruşinată fruntea, fără să ştie ce să răspundă. Cât era de îndrăzneaţă în alte împrejurări, devenea de nerecunoscut în discuţiile pe care întâmplător le avea cu acest profesor de latină, îmbrăcat în haine militare. Şi nu-şi putea explica în nici un fel motivul acestei stări sufleteşti deosebite. Poate erudiţia lui sau bunătatea pe care i-o citea sincer în privirea-i blândă, sau poate marea afecţiune ce-o avea pentru ea, declarată fără rezerve într-una din zile... Totuşi acum îndrăzni să-l privească în ochi şi-i răspunse:

— M-ai întrebat cum stau cu dragostea, nu? Stau la fel ca dumneata...

— O, nu, asta n-o mai cred! spuse Victor complet contrariat de această afirmaţie. Ştii ce spune Ovidiu, dragă Dana? *Dilligitur nemo, nisi cui fortuna secunda est!*[11]. Ori, cum sunt un om simplu, crescut la ţară, n-am un asemenea noroc să-mi fie prielnic, să întâlnesc o fată pe potriva simplităţii mele...

— Şi totuşi eşti atât de complex!

---

[10] Te salut, Dana! (l. latină, n.a.)

[11] Iubit e numai acela căruia norocul îi este totdeauna prielnic (l. latină, n.a.)

— Se prea poate, fu de acord Victor. Bineînţeles *exceptis excipiendis!*[12] râse el arătându-şi cu mâna fizicul enorm. Încolo, poate că se mai găseşte câte ceva care să placă şi la mine. Dar cum *impossibilium nulla obligatio est*[13], zic şi eu, cum ziceau vechii latini*:* *„Ita diis placuit!”*[14]... Aşa au voit zeii...

— Poate că sunt zeiţe care vor altfel, aruncă Dana o vorbă încurajatoare şi râse, îndepărtându-şi cu un gest al capului părul de pe frunte. Mai ştii?

— O, de-aş afla aceste zeiţe, puse Victor mâinile la piept ca pentru rugăciune. Sau măcar una...

— Speră, domnule, speră, zise Dana zâmbind. Şi pentru că mă alinţi numai în dictoane latineşti, îţi răspund în acelaşi mod, sfătuindu-te să te gândeşti la cele spuse de Horaţiu în ale sale Epistole: *„Grata şuperveniet, quae non sperabitur, hora!”* [15]. Îţi aminteşti?

— Da... desigur... un profesor de latină să nu-l ştie pe Horaţiu?

— Dacă-ţi aminteşti, gândeşte-te la acest ceas şi sunt sigură că el va veni negreşit. Acum, iartă-mă, se scuză ea şi-i întinse mâna, dar mă duc, că întârzii la adunarea elevelor. Şi avem o dirigintă tare nesuferită. Domnişoara Lizzi Hintz...

— O ştiu. Ochelaristă, pistruiată şi rea!

— Şi amorezată! râse Dana. De şeful comandamentului german!

— Ştiu. Dar mă rog, cine nu ştie? Ei, atunci petrecere frumoasă şi la revedere! zise Victor ducând palma la cozorocul caschetei.

— Aşa petrecere nu doresc nimănui! răspunse zâmbind Dana şi se îndepărtă făcând semne de bun rămas cu mâna.

Peste o jumătate de oră, sublocotenentul Victor Ganea intră în curtea regimentului. Se lăsase o căldură moleşitoare, sufocantă, de te ameţea nu alta. În faţa pavilionului administrativ, la umbra castanilor, era trasă la scară trăsura colonelului. Pe capră, un soldat cu faţa tuciurie, suptă, ţinea hăţurile pe genunchi şi dormita cu capul lăsat în piept, tresărind uneori din pricina muştelor care nu-i dădeau pace. Prin curte nu era mai nimeni. Doi-trei soldaţi măturau aleile cu nişte mături mari, stufoase, confecţionate din ramuri de tei, iar mai încolo, în faţa bucătăriei, sergentul major Găluşcă, proaspăt bărbierit, cu pantalonii la dungă şi cizmele sale bilgher sclipind să-ţi ia ochii, striga cât îl ţinea gura la un soldat bătrân şi cocârjat care se străduia să stea drepţi în faţa lui, în mână cu o cratiţă mare, roşie, smălţuită:

— Te ia mama dracului, ostaş! ţipa el, înghiontindu-l mereu în coaste cu cravaşa. Cine te-a pus, bă, să bagi la cazan şi cartofii ăia.

---

[12] Exceptând ceea ce trebuie exceptat (l. latină, n.a.)

[13] Nimeni nu-i dator să facă ceea ce nu se poate (l. latină, n.a.)

[14] Aşa au voit zeii, aşa a fost să fie! (l. latină, n.a.)

[15] Ceasul norocos îţi va veni pe negândite (l. latină, n.a.).

Cantitate dublă, hai? Vrea mârlanul să mănânce iahnie în loc de ciorbă? Scoate-i imediat de la fiert, că te ia mama dracului! Imediat!

Ganea stătu o clipă locului privind către bucătărie şi o umbră de mâhnire i se aşternu pe chip. „Mare pezevenghi e şi chiaburaşul ăsta de subofiţer! zise el în gând. Se crede buricul pământului şi loveşte oamenii ca pe animale. Până când l-oi apuca eu odată de beregăţi, să dau cu el de pământ, încât să-i iasă cizmele alea boiereşti din picioare!”

Tocmai pe când cugeta astfel şi vroia să intre în pavilionul administrativ, îl văzu pe colonelul Predoiu, comandantul părţii sedentare a regimentului. Cobora afectat treptele de ciment zăngănindu-şi pintenii, cu cascheta în mână, roşu la faţă ca un rac şi foarte agitat.

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel! zise Ganea şi, ducând palma la cozorocul caschetei, se dădu la o parte, să-i facă loc să treacă.

— Ce-i cu tine, mă, ai venit? se opri comandantul în faţa lui, măsurându-l de sus până jos cu privirea.

— Am venit, domnule colonel. Azi dimineaţă, la patru am venit.

— S-a terminat detaşarea aceea?

— S-a terminat, domnule colonel...

— Ce mai e nou pe la Corp?

— Ce să fie, domnule colonel? înălţă din umeri Ganea. Vorbind sincer, toţi de la cel mai mic până la cel mai mare, sunt neliniştiţi de soarta ţării. Numai aliaţii noştri, nemţii, sunt optimişti şi-şi tot laudă mereu trupele ce le vor băga în luptă: viteze, de elită, eroism fanatic... mă rog chestii din astea... Vorba lui Seneca: *„Magnifica verba mors prope admota excutit!”*

— Ce înseamnă asta? întrebă colonelul, în timp ce-şi punea cascheta pe cap. Ştiindu-l pe sublocotenent cam limbut, îl privea cu ochii mici, întredeschişi, ironic.

— Moartea apropiată stoarce vorbe admirabile celui în agonie, răspunse Ganea zâmbind... Adică...

— Ia mai lasă tu citatele astea, că până la urmă am să te cam văd la Curtea Marţială, îi tăie vorba colonelul privindu-l aspru. De la o vreme sunt informat că arunci nişte cugetări nu tocmai potrivite pentru onoarea de ofiţer şi aceea de aliat al armatelor germane. Da, da, ascultă ce-ţi spun! mai bine ocupă-te de educaţia oamenilor din companie şi vorbeşte-le pe româneşte, să bage la cap, că soldatul nu pricepe o iotă din latina ta.

— Am înţeles, domnule colonel, zise Ganea, luând poziţia de drepţi.

— Ştii ce s-a întâmplat alaltăieri noapte cu un soldat din compania ta?

— Nu ştiu, domnule colonel, mărturisi sincer Ganea, cu ochii măriţi

de uimire. V-am raportat, am sosit azi dimineaţă, la ora patru, cu o maşină... Ce s-a întâmplat?

— Uite pentru asta mă cheamă acuma şi şeful comandamentului german, locotenent colonelul Klausing.

— E ceva grav?

— Destul de grav, însă nu te prea fac răspunzător pentru că ai lipsit atâta vreme şi de instruirea lor s-a ocupat Grădinaru, cu toate că ştii, vorba aceea, care ţi-o spun eu pe româneşte: „Peştele de la cap se împute!” Dacă te ocupai mai mult de educaţia lor, era altceva. Dar dumneata le tolerezi orice, te baţi pe burtă cu ei, le dai ţigări, iar ălor neştiutori de carte, am auzit că le scrii scrisori către cei de-acasă...

— Şi ce vedeţi rău în asta, domnule colonel? întrebă plin de mirare Ganea. Din pricina unor împrejurări nenorocite, nişte oameni – şi durerea mare e că sunt cam mulţi – nu ştiu să scrie şi să citească... Îi ajut. Sunt şi eu ţăran ca şi ei. Am fost şi sunt un sărac... Cunosc necazurile...

— Ce vrei să înţelegi dumneata prin „împrejurări nenorocite”?

— Astea în care se zbate ţara...

— Cu războiul?

— Cu războiul şi altele mai de mult, completă Ganea. Că doar plaga mizeriei şi a analfabetismului s-a întins cam de mult pe trupul ăsta bolnav al ţării... Mă iertaţi că vă reţin, dar citeam ieri într-o revistă engleză că din banii pentru construirea unui avion s-ar fi putut face, mi se pare, douăzeci de şcoli. Dar guvernanţii noştri...

— Spusele dumitale, sublocotenente, au iz de propagandă bolşevică! decretă aspru colonelul. Parol! Vezi, ai grijă. Te previn. De altfel, în armata bolşevică ofiţerii, subofiţerii chiar şi ostaşii, aşa toţi de-a valma îşi zic „tovarăşi”. Până la urmă, nu-i de mirare ca şi ostaşii dumitale au să te tovărăşească... Îţi spun sincer, atitudinea dumitale e foarte primejdioasă... Ai grijă, repet. Eşti prea indulgent, nu dai dovadă de asprime în raporturile cu subordonaţii, aşa cum i se cere unui ofiţer.

— Domnule colonel, părerea mea este că nu prin asprime şi prin pumni un ofiţer îşi poate comanda cu bune rezultate subalternii, vorbi Ganea cu hotărâre, sigur pe el. Nu ştiu cum să mă exprim mai limpede, dar vă rog să fiţi de acord cu mine că ostaşii sunt oameni, nu animale, ei trebuie educaţi, trebuie să li se explice totul cu calm îşi răbdare şi atunci, vă asigur, ordinele vor fi executate mult mai bine decât de frica centurii sau a lopeţii Linemann...

— Ai vederi prea libertine, sublocotenente! îi replică tăios colonelul Predoiu. Se vede că nu eşti militar de carieră şi că sub vestonul ăsta al dumitale bate tot o inimă de civil.

— Inimă de om, domnule colonel.. Un om cu dragoste de oameni, cu înţelegere pentru necazurile lor...

— Am văzut cu ce fel de înţelegere te răsplătesc ei, sub locotenente! îi aruncă în obraz colonelul Predoiu. Mâine-poimâine parcă te văd la Curtea Marţială...

— Vă rog, domnule colonel, făceţi-mă să pricep totuşi ceva, stărui Ganea vădit neliniştit. Mereu îmi vorbiţi de nişte nereguli, de Curtea Marţială. Credeţi-mă, sunt direct interesat...

— Ce să pricepi? zise colonelul îndreptându-se către trăsură cu Ganea alături. De fapt, nici nu prea am timp acuma să-ţi vorbesc, că mă grăbesc. Dar în două cuvinte... Uite despre ce-i vorba...

— Vă ascult, domnule colonel...

— Un dobitoc de soldat din cei din contingentele vechi, a fost trimis ieri noapte de Grădinaru cu un furgon, să ducă nişte saci de merinde goi şi câteva perechi de bocanci reparaţi la recruţii care-s în pădurea Balota. Şi ce crezi? Mamelucul a fost atacat de partizani, i s-a luat arma şi apoi aceia au aruncat şi un tren german, cu vreo cincizeci de vagoane, în aer. Înţelegi dumneata? Numai tancuri şi maşini... Asta e situaţia! Şeful comandamentului german e supărat foc. Am primit ordin de la Corp să fac cercetări. Dacă boşorogul ăla de soldat era instruit şi avea cât de cât simţ milităresc în el, punea mâna pe partizani, că doar era înarmat şi, dacă punea mâna pe ei, aceia nu mai aruncau nici trenul în aer. Dar ăia şi-au făcut de cap, vorba ceea, ca-n târgul lui Cremene!

Ganea era de-a dreptul uluit. Şi aceasta nu pentru faptul că unui soldat din compania sa i se luase arma, doar se pierduseră sute de mii de arme pe front, ci pentru senzaţionala ştire că şi în această regiune a Dunării acţionează grupuri de partizani. Avea unele informaţii foarte vagi despre asemenea oameni prin valea Prahovei, sub conducerea comuniştilor – chiar îi căzuse în mână, cu totul ocazional, un manifest şi-l citise cu foarte mare interes – dar nu-şi închipuise că detaşamentele lor se întinseseră până în această parte a Olteniei. Într-un anume fel îl bucura lucrul acesta: regimul antonescian pe care nu-l putea suferi din o mie şi una de considerente, primea lovituri tot mai puternice, şi dintr-o zi în alta avea să se prăbuşească.

— Du-te imediat, Ganea, zise colonelul, în timp ce se urca în trăsură, şi ia în mână cercetările în locul lui Grădinaru. Până la prânz să-mi întocmeşti actele de dare în judecată!

— Am înţeles, domnule colonel...

Trăsura porni în goana cailor şi în urma ei. Se ridică un nor de praf alburiu şi dens. Ieşi pe poarta larg deschisă de către santinela de la postul numărul unu şi se aşternu la drum către oraş, pe strada pietruită şi murdară.

Ganea privi o clipă în urma trăsurii, apoi porni cu pas moale către cancelaria companiei sale. „Să întocmesc acte de dare în judecată, chibzuia el, amintindu-şi spusele colonelului. Desigur, e foarte uşor să

dai ordin şi este foarte uşor să întocmeşti astfel de acte... Dar să vedem mai întâi care e vina soldatului? Că dacă nu are nici o vină, de ce să mai stricăm hârtia şi cerneala de pomana dracului?”

Urcă treptele tocite ale pavilionului companiei şi intră în cancelarie. De cum îl văzu, plutonierul major Grădinaru, care stătea în picioare cu centura în mână, luă imediat poziţia de drepţi, zicând un „să trăiţi”, tare, din toţi bojogii, aşa cum ştia el că le place superiorilor. Într-un colţ, mai după uşă, se afla soldatul Niţă Dogaru, descheiat la bluză, fără moletiere şi curele la bocanci, cu faţa trasă de nesomn, nebărbierit şi amărât, aproape cu lacrimi în ochi de durere. Lângă el, un soldat tânăr, de santinelă, cu arma la picior.

— Ce e aici, Grădinarule? întrebă Ganea şi scoţându-şi cascheta o puse pe masă. Ce-i Niţă Dogaru, cu dumneata?

— Ce să fie, dom’sublocotinent, înălţă din umeri bătrânul soldat şi în ochii lui, Ganea citi ca într-o carte durerea şi suferinţa ce-l stăpâneau. Uite, a dat necazu peste capu meu...

Oftă, clătină capul plin de amărăciune şi rămase tăcut, fără să mai scoată, o vorbă, cu fruntea plecată, ca un înfrânt.

— El e cel căruia i s-a luat arma? se întoarse Ganea şi-l întrebă pe Grădinaru.

— El, dom’sublocotenent, el, dar-ar dracii în burta lui să dea, de neghiob! vorbi plin de venin plutonierul major şi-l fulgeră o dată cu privirea, pe Niţă Dogaru. Că le-am isplicat mârlanilor, dar ei ce să înţeleagă, că au capete de dovleac, firar-ai dracului cu capetele lor cu tot, zic le-am isplicat cum îi treaba cu *supriza*, cu inamicu. Şi uitaţi dumneavoastră la el, n-a ştiut cum să umble cu *supriza* şi i-a luat ăia arma. Nişte golani, nişte prăpădiţi, auziţi dumneavoastră, ei cu mâinile goale şi el, melitarul, cu puşca la el...

— Bine, ieşi dumneata puţin afară, zise Ganea liniştit către plutonierul major. Şi dumneata, se adresă după aceea santinelei. Veniţi când vă chem eu...

Grădinaru îşi petrecu centura în jurul pântecului voluminos, încheindu-i cu greu catarama, luă din cuier cascheta decolorată şi slinoasă, cu cozorocul spart, şi şi-o aruncă pe ceafă, iar după ce mai rândui pe masă nişte registre, hârtii, călimara, tocul şi câteva dosare, îi făcu semn santinelei să-l urmeze, ieşind afară în curte.

— Ei, ia spune-mi mie adevărat cum s-a întâmplat tot necazul? se adresă după aceea ofiţerul lui Niţă Dogaru. Stai colo jos, pe scaunul acela şi povesteşte. Tot, absolut tot, dar să nu mă minţi...

— Pe dumneavoastră să vă minţăsc, dom’sublocotinent? zise bătrânul soldat şi se aşeză pe scaun cu mare greutate, că primise la spate de la Grădinaru vreo cincizeci de lovituri cu centura. Pe dumneavoastră să vă minţesc eu, un om cu o inimă atât de bună, că uite mă ţinea în pumni şi-n curele dom’majur iar eu mă rugam la

sfânta fecioară pe unde-ţi fi să veniţi mai degrabă că simţeam că mor cu zile nevinovat, să veniţi zic şi să mă scăpaţi. Şi parcă rugăciunea mea a auzit-o ăl de sus, că uite taman aţi picat pe uşă, uf, să vă dea dumnezău multă sănătate, că n-am mai întâlnit de cinci ani de când o ţin în concentrări şi-n război, n-am mai întâlnit zic printre comandanţi un om atât de bun ca dumneavoastră...

— Ei, ia spune cum a dat necazul peste dumneata? întrebă Ganea. Şi aşezându-se la masa lui Grădinaru scoase o ţigară, o aprinse şi slobozi fumul către tavan. Fumezi? îl întrebă el pe soldat.

— Fumez, dom'sublocotinent, dar acum nu-mi arde de nimica...

— Bine, ia spune, că te ascult, dar ştii... adevărul adevărat...

— Adevărat, dom'sublocotinent... Pe dumneavoastră nu vă minţăsc. V-am spus că m-ar bate dumnezău pentru o faptă ca asta!

Şi bătrânul Niţă Dogaru se apucă să povestească, cum cu două seri în urmă plutonierul major Grădinaru l-a chemat pe el şi pe soldatul Chirică şi le-a dat ordin să transporte cu furgonul nişte materiale la recruţii din tabăra aflată în pădurea Balota...

— Şi Chirică a fost cu dumneata?

— Şi el, dom'sublocotinent...

— Aşa, mai departe. Spune cum a fost mai departe...

— Păi, mai departe cum să fie, dom'sublocotinent? zise Niţă Dogaru, ştergându-şi nasul cu mâneca bluzei de doc. Chirică a rămas mai în urmă, că zicea că-şi pierduse un molitir şi s-a întors pe drum să-l caute, că după aia avea bocluc cu dom'major Grădinaru şi cum a rămas el în urmă, eu am îndemnat boii la deal, că ziceam că m-ajunge. Şi dac-am văzut că nu m-ajunge, am oprit furgonul, m-am uitat pe la osii şi până a veni el din urmă, am zis să mă duc şi eu să-mi fac nevoile, de, ca omu, iertaţi de vorba asta, dar aşa s-a întâmplat, dom'sublocotinent, uite mi-e martor dumnezău de vă minţăsc, că am avut şi eu un băiat mare, putrezeşte nu ştiu pe unde în pământ străin. Şi cum m-am dat după un pom, numa că aud o vorbă venită din pădure, şi numa ce-am întins mâna după puşcă s-o iau că era răzămată de pom în faţa mea, când atunci în clipa aia numa ce s-a prăbuşit unul peste mine, voinic ca un taur, un băietan zdravăn, în putere, şi fără să zică nimic a scos batista din pozonar şi mi-a băgat-o în gură. Apoi a venit un altul, tot aşa băietan şi ăla, m-au legat de mâini şi de picioare cu cureaua de la pantaloni şi cu centura, m-au legat zdravăn încât aşa m-a aflat Chirică după un ceas, când a dat peste mine acolo jos... Când m-am uitat, arma nu mai era. Mi-o luaseră...

— Asta-i tot?

— Tot, dom'sublocotinent, adevărul adevărat, uite să mă bată dumnezău dacă minţăsc cu ceva, zise Niţă Dogaru şi-şi făcu semnul crucii pe toată lăţimea pieptului.

— Dar trenul cum a fost aruncat în aer? întrebă sublocotenentul trăgând leneş din ţigară. Că aşa am auzit că un tren german cu tancuri şi maşini a fost aruncat în aer...

— Da, aşa am auzit şi eu, confirmă Niţă Dogaru şi-şi şterse iar nasul cu dosul mânecii. Dar nu l-am văzut. Atuncea când eram jos, legat burduf de nu mă puteam răsuci nici pe o parte, nici pe alta, la puţină vreme după plecarea băetanilor ălora, am auzit o bubuitură atât de tare, cum numai pe front mi-a fost dat să aud, când trăgea artileria grea a ruşilor. Ziceam că se prăbuşesc copacii peste mine în pădure, nu alta, iar ţărâna din aer a venit până deasupră-mi, de mi-a intrat şi-n ochi...

— Bine, soldat Niţă Dogaru, zise Ganea, şi se ridică de la masă. Uite, – trase el sertarul şi scoase o foaie de hârtie – te rog scrie dumneata aici tot ce s-a întâmplat, aşa cum mi-ai povestit mie, cu cuvintele acelea, după care te iscăleşti. Uite şi toc... Stai jos şi scrie... Ştii carte, nu?

— Aşa şi-aşa, dom'sublocotinent, vorbi moale bătrânul. Că pe vremea mea taica a zis că de ce să mai umblu la şcoală, că n-o să mă facă popă, să văd numai de boul de la plug şi de casă...

— Bine, scrie cum te pricepi dumneata.

— Dar o să păţesc ceva, dom'sublocotinent? întrebă el cu teamă.

— O să vedem noi, îl linişti Ganea. Deocamdată, nu-ţi face griji. Eu te cunosc pe dumneata, aşa că...

— Of, să vă ajute dumnezău, să mă scăpaţi de beleaua asta, dom'sublocotinent şi din puţinul ce-l am oi fi şi eu recunoscător, că zău îs om de treabă şi de cuvânt...

— Ei, lasă, lasă, că nu pentru plocoane fac eu treaba asta, zise Ganea ocolind masa. Eu vreau să iasă la lumină dreptatea cea adevărată, înţelegi dumneata?

— Înţeleg, dom'sublocotinent... Că toţi din companie vă ştim om drept şi apropiat de sufletele noastre...

— Bine, aşează-te la masă şi scrie...

Niţă Dogaru îşi şterse palmele lui mari, crăpate, de fundul pantalonilor, apucă după aceea tocul privindu-i peniţa multă vreme ca pe un lucru rar, nemaivăzut, o muie încet, cu grijă în sticla cu cerneală violetă şi se aplecă asupra colii albe de hârtie. Sublocotenentul stătea deoparte şi-l privea. Chipul lui Niţă Dogaru, asprit de mizeria vieţii, îi aducea în faţă aievea pe cel al tatălui său, tot aşa cocârjat de suferinţă, cu barba mare, nerasă de multă vreme, cu ochii stinşi şi trişti, om ce şi-a dus cu greu traiul zilelor amare la curtea stăpânului, numai ca să aibă o bucată de pâine. Poate că asemenea dureri îl apăsau şi pe Niţă Dogaru, şi pe alţii şi alţii ca el din companie şi îl mustra conştiinţa că trecuse atâta vreme de când îi avea în subordine şi nu făcuse mai mult pentru a-i cunoaşte îndeaproape ca să le fie

prieten şi ajutor la nevoie...

— Zic şi de Chirică, dom'sublocotinent? întoarse capul cu ochii săi plânşi Niţă Dogaru.

— Zi-i şi de el, întări Ganea. Aşa cum mi-ai povestit mie, aşa să povesteşti şi pe hârtie.

— Bine, dom'sublocotinent...

Afară, prin curtea largă a cazărmii, sub soarele dogoritor de august, sergentul major Găluşcă, descheiat la veston şi cu capul gol, fugărea în salturi patru ostaşi, oameni de serviciu de pe la bucătărie, dându-i cu burta de pământ, învăţându-i să se târască pe brânci, uneori urcându-se cu cizmele pe grumajii lor, şi zbierând cât îl ţinea gura:

— Aşa, mârlanilor, geniliera cât mai mică, cât mai mică, dumnezeii mamilor voastre de putori! Trageţi chiulul pe la bucătărie, nici n-aţi mirosit frontul ca mine şi aţi uitat cum se înaintează către inamic... Mergi, mârlane, cu burta lipită de pământ şi râmă cu nasul până faci tranşeu, să nu te vază din faţă bolşevicii! Aşa, mă! Aşa... Asta-i geniliera, s-o ţineţi minte...

Parcă absent la toată această instruit, plutonierul major Grădinaru stătea pe un scăunaş în cerdacul bucătăriei având în faţă o masă scundă cu trei picioare. Pe ea un talger de lemn, cu bucăţi mari de carne fiartă, aburindă, abia scoase de la cazan. Le prindea între degetele lui butucănoase, suflând să nu-l ardă, dădea capul pe spate, căsca gura mare, până la urechi şi cu o dexteritate nemaivăzută, şi le zvârlea între fălci, mestecând după aceea ca un hămesit, cu ochii bulbucaţi de poftă şi lăcomie.

— Luaţi şi-o cinzeacă de la popotă, dom'majur! îi strigi Găluşcă, scuturându-şi praful de pe pantaloni cu lovituri scurte de cravaşă. Are puşlamaua aia o ţuică mamă-mamă! Termin instrucţia cu bucătarii ăştia şi vă vin şi eu în ajutor...

Grădinaru însă parcă nu-l auzea. Înfuleca de zor, mozolit pe la gură şi pe bărbie de grăsime, cu şapca dată pe ceafă şi fruntea asudată, înghiţind totul fără pâine, fără sare, grăbit să termine mai repede, să nu-l vadă careva.

Atunci, se ivi de după colţul bucătăriei plutonierul major Tănăsică, un om în vârstă, slăbuţ, cu părul albit la tâmple, îmbrăcat curat, cu ochi căprui şi privirea blândă. Era unul dintre cei mai cumsecade subofiţeri din unitate, săritor la orice treabă, calculat şi cu măsură în tot ce făptuia. Mergea şchiopătând de-un picior, abia ieşise din spital, explodase un focos de proiectil la o tragere şi câteva schije îi sângeraseră pulpa.

— Te îndopi ca un porc, mă Grădinarule, nu te laşi de fel, tot aşa te ştiu! îl luă el de departe cu vorba pe Grădinaru, care tocmai se ştergea la gură cu şorţul unui bucătar.

— A... ai înviat, mă Cristos? râse cu toată gura Grădinaru, că aşa îl

poreclise el pe Tănăsică, Cristos, deoarece era blând, zicea el, ca sfinţii din biblie.

— Am înviat, numai mi-e teamă c-ai să mori tu de toate câte le bagi în tine, aruncă Tănăsică. Credeam că te-ai schimbat, dar tot aşa ai rămas. Ne faci pe ăilalţi subofiţeri de ruşine cu hămăseala asta a ta!

— Mă Cristos, ştii una? îl luă peste picior Grădinaru. Hai, ia-o din loc că te-apucă ploaia! Pă cinstea mea!

Tănăsică dădu scârbit din mână şi se depărtă. Grădinaru râse cu poftă în urma lui după care vorbi de unul singur cu gura plină:

— Toţi e grozavi în regimentu ăsta. Până şi ăsta, face pe deşteptu!

„Sfântă nedreptate, cum încălzeşti tu prostimea dintre zidurile cazărmii! cugetă Ganea, privindu-şi majorul prin fereastră. Greu, foarte greu să schimbi năravul unora... Mai ales dacă năravul ăsta ţine de zeci de ani”... Mai stătu o clipă, cu coatele rezemate de pervaz, apoi îşi descheie vestonul, îşi slăbi nodul cravatei şi se aşeză pe scaun înapoia mesei, ascultând în liniştea odăii cântecul peniţei cu care soldatul Niţă Dogaru îşi scria destul de chinuit povestea tristei sale năpăstuiri.

În biroul său spaţios, cu draperii de pluş vişiniu la ferestre, Paul Alboiu, şeful poliţiei, stătea tolănit pe scaunul tapisat cu piele, cu spătar înalt, sculptat, şi dintr-o ceşcuţă ce-o ţinea pe farfurioară sorbea încet, fără grabă, cafeaua pe care numai ce i-o adusese un gardian. De două zile şi două nopţi n-avea odihnă, nu închisese ochii, nu putea nici să mănânce. Catastrofa feroviară de pe dealul Balotei îl slăbise cu cel puţin zece kilograme. Ochii ascunşi în grăsime erau încercănaţi, fălcile mari se lăsaseră ca două pungi peste gulerul alb, scrobit, iar părul îi încăruntise puţin pe la tâmple. Chiar în noaptea accidentului fusese sculat din somn de către telefonul şefului comandamentului german, locotenent-colonelul Hans von Klausing, care-i ceruse, nici mai mult nici mai puţin, ca până dimineaţa la ora zece să-i afle pe vinovaţi. Dimineaţa îl chemase telefonic Siguranţa generală de la Bucureşti, apoi Biroul 2 de la Corp, iar pe la ora prânzului din nou Klausing, supărat şi enervat peste măsura că nu se făcuse nimic.

Zeci de gardieni şi patrule militare cutreieraseră pădurea din dealul Balotei, să caute indicii care să ducă la arestarea vinovaţilor, dar totul fusese zadarnic. Se făcuseră pânde de noapte, razii şi percheziţii la unii cetăţeni vizaţi a nu simpatiza regimul antonescian, dar nimic nu dusese la vreun rezultat favorabil. Fusese interogat şi soldatul Niţă Dogaru, aici la poliţie, însă bătrânul nu ştia cu nimic mai mult decât cele ce declarase şi la regiment. Un tânăr voinic, puternic, l-a cuprins în braţe, i-a băgat o batistă în gură, iar un altul i-a legat mâinile şi picioarele cu curelele. După aceea i-au luat puşca şi au fugit...

— N-au vorbit între ei nimic? îl întrebase la primele cercetări şeful poliţiei care se ocupa personal de treaba asta.

— Ba parcă au grăit ceva, dom'şef, căutase a-şi aminti Niţă Dogaru.

— Ce anume?

— Unul a zis: „Măi Pius, dar cu ce-l legăm?” iar celălalt a zis să-mi scoată centura şi cureaua de la pantaloni.

— Pius ai zis?

— Da, dom'şef, Pius.

— Bă, hodorogule, ăsta-i numele papei de la Roma, bă! îi lovise Alboiu pe bătrân, în cap, cu degetul îndoit. Te-ai scrântit la minte sau ai venit aicea să faci pe prostul cu noi?

— Nu ştiu al cui nume o fi, dom'şef, dar eu ăsta l-am auzit, nu s-a lăsat Niţă Dogaru. Uite, să mă bată dumnezău dacă vă minţăsc...

— Lasă, că o să te batem noi mai întâi să ne spui adevărul adevărat! l-a ameninţat mai marele poliţiei. Deocamdată o să-ţi aducem câţiva băietani să vedem dacă vreunul dintre ei seamănă cu cei care te-au atacat. I-ai recunoaşte dacă i-ai vedea?

— Eu aşa cred, dom’şef. Cu toate că era noapte, tot le-am văzut oleacă chipurile...

Patru ceasuri la rând au fost aduşi la poliţie şi au fost puşi să treacă prin faţa lui Niţă Dogaru, mulţime de tineri, dar de fiecare dată cum îl zărea pe cel ce intra în cameră, el dădea din cap negativ, spunând că nu aduce nici pe departe cu vreunul dintre cei care l-au atacat.

— Bă, boşorogule, eşti smintit? îl zgâlţâise de umeri Alboiu, enervat peste măsură, gata să-i repeadă o palmă peste ceafă. Ce dracului, n-ai ţinere de minte sau faci pe nebunul? Vrei să intri în puşcărie?

— Dacă e nevoie, intru, dom’comisar, vorbise moale bătrânul. Ce să fac, dacă nu-l văd pe ăla de mi-a băgat batista în gura?

Au fost cercetate toate fişele şi registrele cu buletinele de identitate, registrele de stare civilă de la primărie, dar nicăieri nu s-a aflat vreo persoană cu numele de Pius... Atunci, Alboiu ceruse să i se aducă la cercetări şi recunoaştere de către bătrân toţi sportivii din oraş, în special cei care practicau luptele şi boxul. Alte ceasuri la rând, aproape din sfert în sfert de oră, în odaia în care se afla Niţă Dogaru au intrat fel de fel de copilandri sau băieţi mai mari, dar bătrânul soldat obosit, cu pleoapele lăsate nici măcar nu le mai arunca vreo privire.

— Nu e dom’comisar! înălţa el din umeri. Dacă nu e, nu e şi gata!

Când Romică Dumitraşcu a fost înştiinţat de către un gardian că este şi el invitat la poliţie pentru a da unele lămuriri, tocmai se afla la antrenament, într-o sală mică şi întunecoasă, unde cu mănuşile lui mari de box lovea de zor un sac de nisip. Dacă nu ar fi fost întunericul acela din sală, poate că omul poliţiei ar fi observat cum tânărul tresărise şi se făcuse pe dată alb ca varul la faţă.

Când a intrat în odaia în care pe un scaun se afla Niţă Dogaru, Romică a avut imediat o uşoară tresărire şi parcă un nod i se oprise în gât, gata-gata să-i taie răsuflarea. S-a stăpânit însă pe dată şi printr-un mare efort de voinţă şi-a recăpătat calmul. Cu toate că atunci în pădure fusese noapte şi deci nu-i putuse desluşi bine faţa, totuşi acum îl recunoscuse într-o clipă pe bătrânul soldat.

— Ei, moşule, ia spune, îl cunoşti pe ăsta? l-a zgâlţâit de umeri comisarul-ajutor Anghelescu într-atât de tare, încât era cât pe-aci să-l dea jos de pe scaun. Primise ordin să continue el cercetările, întrucât şeful poliţiei se simţea peste măsură de extenuat.

Bătrânul l-a privit lung pe Romică, apoi a făcut ochii mari şi băiatul îngheţând de spaimă, a citit în ei o uşoară tresărire, ca o părere. Dar după o clipă, bătrânul a clătinat capul ca întotdeauna, desfăcând larg braţele.

— Nu-i nici ăsta, dom’comisar!

Anghelescu şi-a prins tâmplele în palme şi a ieşit pe uşă, înjurând de toţi sfinţii din calendar, blestemându-şi ziua când intrase în poliţie,

slujbă ingrată, grea şi nepreţuită de cei mari, îţi macini ficaţii cu toţi netrebnicii, îţi mănânci sănătatea cu bagabonţii şi revoluţionarii şi până la urmă de reuşeşti ceva tot şefii sunt ăia de primesc prime şi avansări în posturi. Uite, i se dăduse pe mână o asemenea anchetă, tare a dracului de încurcată încât nu ştia cum să mai conducă cercetările, cum să afle un capăt de aţă care să-l ducă spre făptaş. De dimineaţă şi până acum către prânz, numai confruntări peste confruntări, obositoare, enervante, sâcâitoare şi... nimic! De bună seamă, şeful poliţiei se dăduse în mod diplomatic la o parte sub pretextul oboselii şi-i lăsase lui pe cap beleaua acestui caz neasemuit de greu.

— Anghelescule, ia-n mână chestiunea că-n ea stă avansarea ta! îi atrăsese atenţia Alboiu. Am şi raportat „sus” că am dat cazul unui om destoinic, ce plesneşte de inteligenţă, al dracului din născare.

— Vă mulţumesc, dom’şef, se arătase măgulit Anghelescu. Am să-mi dau toată silinţa.

Şi a început să şi-o dea, dar toată treaba bătea pasul pe loc: parcă încerca să umple din Dunăre, cu furca, un butoi cu apă...

După două zile, ameninţat de şeful poliţiei că dacă a doua zi nu-i aduce un cât de mic indiciu îl va înainta legat Siguranţei generale, s-a dus la bătrânul Dogaru şi i-a spus:

— Moşule, primul care intră mâine dimineaţă aici în cameră, spui că ăla e criminalul...

— Da de ce să fac treaba asta? se mirase bătrânul privindu-l pe omul poliţiei cu ochi mari, neliniştiţi.

— Uite aşa, ca să sfârşim odată ancheta asta blestemată.

— Şi să intre un om nevinovat la apă?

— Dar ce te priveşte pe dumneata? Ce, intri dumneata?

— Mă priveşte, că eu am suflet, dom’comisar, şi am *coştinţă*, şi nu pot să intru în păcat.

— Atunci să ştii că vei fi băgat tu la puşcărie, îl ameninţase Anghelescu, agitat, roşu la faţă de supărare. Tu ai aruncat trenul în aer...

— Dacă aşa socotiţi dumneavoastră, faceţi cum ştiţi...

— Moşule, primeşti zece mii de lei, să spui ce te-am învăţat eu? Uite, poftim douăzeci de mii, o pereche de boi!

Bătrânul l-a privit lung pe comisarul cel roşcovan, după care a dat scârbit din mână şi s-a ridicat de pe scaun.

— Ce-i moşule?

— Apăi, domnule comisar, eu mă duc în vale, la noi, la cazarmă, nu mai stau aici, a zis el îndreptându-se către uşă. Dac-am început a ne târgui ca la piaţă, înseamnă că nu-i *coştinţa*, nu-i nimic...

— Deocamdată eşti la dispoziţia noastră, mă, maţe fripte, îi tăiase calea Anghelescu, şi-l îmbrâncise gata să-l răstoarne de pe scaun. Uite

al dracului de pârlit, n-are după ce bea apă şi-mi dă zor cu conştiinţa! Stai dracului aici, că nu s-a terminat încă ancheta!

Acum, comisarul şef Alboiu stătea în biroul său, sorbind agitat cafeaua şi se gândea la mersul cercetărilor. Era enervat la culme, „Mnezeii mă-si de treabă! înjura el plin de venin. N-am dom’le subalterni capabili, şi pace! constata declarativ poate pentru a mia oară în zilele acelea. Cu cine să fac cercetări? Cu Anghelescu, incultul ăsta care a făcut poliţia de râs la percheziţia casei profesorului Gheorghiu? Auzi, tâmpitul, să confunde cercetările arheologice ale ăluia cu cercetările noastre judiciare! Cretin, dom’le, minte seacă şi cap umplut parcă cu tărâţe, ’tui mama lui de puturos! Şi, colac peste pupăză mai face şi gafa cu confiscarea bijuteriilor ceasornicarului Hintz... Gata să-mi aprind paie în cap cu Klausing, iar neamţul ăsta de când cu catastrofa nu mă slăbeşte nici el, de parcă are draci! Aproape din zece în zece minute, presat şi el pesemne de mai marii lui, dă mereu telefoane şi întreabă una şi aceeaşi problemă: „Ce aflat nou? Cercetări merge bun? Rezultat?” „Ce rezultat să-i dau? Am vreun rezultat?”

Tocmai când Alboiu cugeta astfel, se deschise deodată uşa şi în birou intră ca o vijelie Anghelescu, îmbrăcat civil, cu gulerul cămăşii răsfrânt peste haină, cu faţa toată lucie de sudoare şi părul vâlvoi de parcă-l răvăşise vântul.

— Ce-i, mă? tresări supărat Alboiu cu ceaşca de cafea în mână. Ce dai buzna aşa ca la dame?

— Să trăiţi, dom’şef, vorbi întretăiat Anghelescu, abia trăgându-şi răsuflarea, vă raportez că am găsit criminalul!

— Ai găsit criminalul? întrebă mirat şeful poliţiei şi punând încet ceaşca de cafea pe birou, fără să-şi ia ochii de la Anghelescu, se ridică brusc în picioare, gata să răstoarne scaunul. Păi cum l-ai găsit, mă? Ia spune...

Pe faţa-i buhăită de nesomn a şefului se revărsă pe dată o lumină vie, aprinsă, iar ochii prinseră a-i sclipi ca de bucuria unei izbânzi.

— Ei, sunt copoi bătrân, dom’şef, zise Anghelescu îndreptându-şi umerii şi dându-şi oarecare importanţă. V-am spus eu, lăsaţi totul pe mine şi-n câteva zile îi mănânc ficaţii, dumnezeii mamii lui de bolşevic...

— L-ai adus aici?

— L-am arestat imediat, dom’şef, ce, mai stăteam la tocmeală? zise cu aceeaşi importanţă Anghelescu. Să-l bag în birou?

— Ia adu-l încoace!

Anghelescu ieşi în uşă şi strigă în lungul coridorului:

— Măi, Boboruţă, Tontoroiule, ia aduceţi-l, mă, încoace pe criminalul ăla, aici la dom’şef... Hai, trap!

Pe sala murdară şi întunecoasă se auziră răcnete, îmbrânceli şi vaiete. Duşumeaua putredă scârţâia jalnic sub tropotul paşilor. Cineva plângea sfâşietor, parcă o femeie sau un copil, şi glasul se pierdea tot mai mult sub năvala înjurăturilor şi a ameninţărilor. Peste câteva clipe, doi gardieni împinseră în biroul lui Alboiu pe micuţul Maxim, ucenicul de la întreprinderea de panificaţie „Fraţii Graff". Băiatul era legat de mâini şi de picioare, cu o frânghie groasă, încât abia se putea mişca. Faţa îi era roşie de sânge, un ochi i se umflase, gata parcă să-i iasă din orbite, iar pe gât, pe umeri, atât cât se putea vedea prin sfâşieturile cămăşii zdrenţuite, se zăreau dungi vineţii în urma loviturilor primite cu bastonul de cauciuc. Băiatul avea privirea tulbure, stinsă, era mai mult leşinat de pumnii gardienilor şi sufla greu, tremurând din tot trupul lui firav, cuprins parcă de friguri.

Şeful poliţiei îl privi câteva clipe pe Maxim, îl prinse de bărbie şi căută să i se uite în ochi, apoi se dădu un pas înapoi şi, tăcut, grav, îl măsură de câteva ori din cap până-n picioare. După aceea, aruncă o privire nedesluşită lui Anghelescu, neîncrezătoare şi plină de mirare.

— Mă, tu eşti întreg la minte? îl întrebă.

— De ce, dom'şef? sări speriat comisarul-ajutor.

— Păi ăsta are mutră de partizan, mă?

— Dar ce are, dom'şef? L-am prins asupra faptului...

Alboiu întoarse iară privirea asupra lui Maxim, îl cercetă din nou de sus până jos, cu un fel de scârbă după care se duse şi se reaşeză pe scaunul tapisat în piele dinapoia biroului.

Maxim purta pantalonii cei vechi militari, rupţi şi peticiţi, cu picioarele desculţe, murdare şi crăpate.

— Cum te cheamă, măi băiete? întrebă Alboiu şi, ca să facă ceva, împinse uşor cu latul palmei ceaşca de cafea de dinaintea sa.

Maxim se clătina pe picioare, ameţit, inconştient, cu aceeaşi răsuflare greoaie de la început, cu chipul învineţit şi plin de sânge. Pleoapele şi le ţinea pe jumătate lăsate, cuprins parcă de un somn şi de-un tremur fără sfârşit.

— Bă, tu n-auzi, cum te cheamă? strigă la el Anghelescu şi-i dădu o palmă atât de tare peste faţă, încât firavul Maxim se prăbuşi imediat pe covorul din faţa biroului. Se zbătu în câteva spasme scurte, apoi rămase nemişcat, gemând uşor, cu gura năclăită de sânge şi ochii vineţii stinşi. Uite, al dracului, face pe nebunul aicea!

— Lasă-l, mă Anghelescule, lasă-l în mă-sa două-trei ore până se reface şi apoi băgaţi-l în viteză, spuse Alboiu de la biroul său în timp ce, tolănit în scaun îşi aprindea tacticos o ţigară. Dacă tu spui că ai dovezi, începe imediat ancheta, cu toate că eu, să-ţi spun drept, mă îndoiesc de adevăr. Cum l-ai dibuit? E în legătură cu vreo organizaţie comunistă?

— Vă raportez eu îndată, dom'şef, răspunse Anghelescu,

deschizând uşa camerei. Numai să-i chem pe gardieni să ia pramatia asta de-aici. Hei, Boboruţă, Tontoroiule! Veniţi, măi, şi luaţi-l pe-ăsta din biroul domnului şef!

Gardienii se prezentară de îndată, îl prinseră pe Maxim de subsuori, şi-l târâră afară pe coridor ca pe-un sac. Băiatul cu capul plecat, leşinat, ţinea pleoapele tot lăsate, de parcă îşi dăduse sufletul.

— Boboruţă, băiete, trei găleţi cu apă rece pe el, şi pe urmă din nou la întrebări, zise Anghelescu autoritar din uşă. Cunoşti tu regulile că doar eşti curvă bătrână în poliţie...

Stătu o clipă în prag, privind cum îl târau pe Maxim pe duşumeaua roasă către camera de anchete, după care intră iar în biroul lui Alboiu.

— Ia zii mă, cum l-ai dibuit?

— Păi, dom'şef, simplu de tot, cum nici nu mă gândeam, începu vorba Anghelescu, şi la îndemnul superiorului său se aşeză într-unul din fotoliile din faţa biroului, fericit la culme că superiorul îi făcea asemenea cinste. Puşlamaua asta n-are tată, n-are mamă, e ucenic şi vânzător de covrigi la „Fraţii Graff". Azi dimineaţă, de credeţi, am şi eu antenele mele, vine unul din ăştia, un invalid, pe nume Vărzaru, a avut el o mică prăvălioară prin piaţă, e un om devotat, are şi-o „Cruce de fier" primită pe front, zic vine ăsta la mine şi-mi spune că aşa cam pe la miezul nopţii, cum venea el în jos pe Strada Mare, prin dreptul magazinului de coloniale al lui Ostian, vede pe trotuarul celălalt o fată, iar înapoia ei un băietan cu pantaloni soldăţeşti, desculţ. Fata mergea liniştită înainte şi în urma ei, cam la distanţă de patruzeci-cincizeci de paşi, derbedeul tot umbla cu palma pe geamurile de la vitrinele prăvăliilor, pe burlane, pe porţi şi pe garduri. Invalidul, curios, a trecut strada şi scăpărând un chibrit a luminat geamul unei vitrine şi a citit micul afiş lipit cu clei...

— Ce afiş? întrebă Alboiu trăgând liniştit din ţigară. Vreun manifest?

— Manifest, dom'şef. Am unul dincolo la mine, la dosar, am să vi-l arăt...

— Ce spune manifestul?

— Păi dumneavoastră nu ştiţi ce spune fiţuicile astea? îl măguli cu vorba Anghelescu. Tot îndemnuri la sabotaj, la nesupunere la mobilizare şi câte şi mai câte. Cică, „ostaşi refuzaţi să mai luptaţi şi să mai muriţi pentru criminalii Hitler şi Antonescu". Auziţi dumneavoastră, dumnezeii mamii lor de bandiţi, cum îi zic domnului mareşal al nostru? Şi celui mai mare comandant de armate, domnului Hitler?...

— Bine, lasă asta, că am să văd eu manifestul, dar spune-mi, îl opri Alboiu, lăsându-se pe spătarul înalt al scaunului şi trăgând alene din ţigară, spune-mi mai întâi cum ai descoperit toată afacerea? Cum ai ajuns la concluzia că ăsta a aruncat trenul în aer, că el i-a luat arma soldatului şi toate celelalte...

— Păi, dom’şef, uitaţi cum a fost, urmă Anghelescu, trecându-şi palma peste părul înfoiat ca o coamă. Azi-noapte, invalidul a încercat să se ţină după băietan, să pună mâna pe el, dar vă daţi seama că omul de-abia îşi trăgea cârjele. Şi-apoi ăla, puştanul, văzând că-i luat la ochi, a întins-o, şi la primul colţ a dispărut. Şi a dispărut şi fata...

— Bănuieşti că fata era în legătură cu el?

— Categoric, dom’şef! spuse Anghelescu sigur pe sine. Altfel nu dispărea odată cu puştanul.

— Şi cine este fata?

— Pe ea n-am putut pune mâna, răspunse Anghelescu, arătându-se total dezamăgit. L-am snopit pe covrigaru ăsta în bătaie dar al dracului nu scoate un cuvânt!

— Despre fată?

— Nici despre fată, nici despre el. Spune că nu ştie nimic, că nu el a fost pe stradă la miezul nopţii, că nu e în legătură cu nici o organizaţie comunistă şi aşa mai departe...

— Ei, aşa spun ăştia, că aşa sunt învăţaţi, zise Alboiu, scuturând ţigara cu un gest elegant în scrumiera de pe birou, însă, tu ştii cum e chestiunea, trebuie învăţat să declare. De aruncarea trenului în aer nu ştie nimic?

— Absolut nimic. Tace ca peştele. Al dracului, parcă e mut. Dai în el ca-ntr-un sac şi degeaba. Aţi văzut că l-am făcut cârpă, nu alta...

— Poate că nu este el acela care lipea manifestele azi noapte, încercă Alboiu să pună la încercare abilitatea subalternului său. Cum ai ajuns la concluzia asta? Ai spus doar că invalidul nu l-a putut identifica...

— Într-adevăr, nu l-a putut identifica, fu de acord Anghelescu, trecându-şi iar mâna prin părul înfoiat. Însă câteva indicii tot mi-a dat. Ce statură avea, că purta pantaloni soldăţeşti, umbla desculţ... Şi-apoi, dom’şef, am găsit corpul delict. Am găsit chiar în brutărie, sub nişte tăvi ruginite, un manifest.

— Din acelea ce se găsesc lipite pe geamuri şi pe garduri?

— Nu, un altul, un alt text, dar tot dracul ăla îl spune.

— Şi cum ai ajuns la concluzia că trebuie să faci o descinderi la brutărie?

— Simplu de tot, dom’şef, se umflă în pene Anghelescu, plin de sine, şi faţa i se lumină toată de satisfacţie. Să vedeţi, azi dimineaţă a fost invalidul la mine, chiar acasă, că ştiţi, de când mi-a bombardat casa, m-am mutat în altă parte, stau la un cumnat al invalidului, pe strada Eroii de la Cerna, în sus către târgul de vite. Şi cum vă raportam, după ce a venit şi mi-a dat relaţiile respective, eu m-am îmbrăcat civil şi am pornit la identificarea individului. Cred că n-am făcut douăzeci de paşi prin piaţă, mergând aşa cu mâinile la spate ca omul fără treabă, când l-am zărit – auziţi dumneavoastră ce baftă! –

zic l-am zărit prin lume pe puştanul cu pantalonii soldăţeşti. Umbla cu coşul în urma unei cucoane, mi se pare că nevasta unuia din domnii Graff, n-o cunosc, una grasă, cu capul rotund şi pieptul lăbărţat, mă rog, nu pot şti cine era, cum zic l-am ochit pe individ şi am şi pus mâna pe el. „Unde lucrezi, mă?” m-am înfipt eu în el şi l-am apucat de piepţii cămăşii. „La domnul Graff”, a răspuns el moale şi pe dată s-a pierdut cu firea. „Hai cu mine!” i-am poruncit şi am încercat să-l prind de subsuori. Dar al dracului a început să dea din picioare, să mă lovească cu pumnii peste piept, peste gură, auziţi de ce-i în stare jigodia dracului, dar l-am prins zdravăn de ceafă, am chemat doi gardieni care treceau pe-acolo şi l-am umflat. Până a se dezmetici cucoana, eram cu el la domiciliu, la prima percheziţie...

— Păi spuneai că ai găsit manifestul acela sub nişte tăvi... la brutărie deci...

— Da, e adevărat, confirmă Anghelescu. Puştanul nu are locuinţă, dom’şef, el doarme pe nişte saci rupţi, într-un ungher întunecos al brutăriei. Ei, şi întorcând brutăria cu susul în jos, am dat sub un teanc de tăvi de drăcia aia de manifest. Aşa că nu mai încape nici o îndoială în privinţa vinovatului...

Alboiu rămase puţin pe gânduri parcă absent, bătând darabana pe tăblia biroului cu degetele lui groase, încărcate de inele, în timp ce privea pe fereastră, afară, cerul limpede ca sticla. Zise apoi după o vreme:

— Vezi tu, mă Anghelescule, e bine cum ai lucrat, dar ce ne facem cu nemţii? Ăsta, puştanul o fi în legătură cu vreo organizaţie de comunişti, n-o fi, nu ştim, numai ce presupunem, dar n-avem probe că el a aruncat în aer trenul cu tancuri şi maşini ale aliaţilor noştri. Înţelegi tu?

— Ăsta să fie necazul, dom’şef? sări Anghelescu, şi-şi trecu iar mâna prin claia de păr roşcat. Lăsaţi-l pe mine, şi dacă mâine n-o declara că el a aruncat în aer nu numai trenul ăsta, ci şi pe ăla din luna trecută, uitaţi, să mă zvârliţi cât colo ca pe-o treanţă! Păi se poate, dom’şef? se sumeţi comisarul-ajutor. Ce, lucrez în poliţie de două-trei zile? Un singur caz am rezolvat eu? Ascultaţi-mă pe mine, dacă n-o spune ăsta până diseară şi laptele care l-a supt de la mă-sa, uitaţi, îmi leg un bolovan de picioare şi să fiu al dracului m-arunc în Dunăre! Lăsaţi-l pe mine... Este el aşa pirpiriu, slăbuţ, de-l suflă vântul numai când îi arzi o palmă peste mutră, dar e al dracului, să ştiţi, nu scoate un cuvânt. Dar cu mine nu-i merge, puşlamaua! Nu-i merge, dom’şef, că unu-i Anghelescu în poliţia oraşului! Aşa că eu am să continui ancheta...

— Bine, Anghelescule, continu-o... aprobă Alboiu, uşurat ca de o grea povară şi apăsând cu degetul chiştocul ţigării, îl stinse încet în scrumiera de porţelan de pe birou. Dacă aşa stă chestiunea, atunci

am să-i telefonez şi şefului comandamentului german, să ştie şi dumnealui în ce stadiu suntem cu cercetările, să se liniştească şi să nu creadă că dormim aici de pomana dracului...

Ridică cu un gest moale receptorul de pe furcă, dar în clipa aceea uşa se deschise şi în cameră intră însuşi Hans von Klausing, urmat de un plutonier neamţ, scund şi îndesat, cu faţa albă ca laptele. Anghelescu se trase repede înapoia uşii, stând în picioare într-o poziţie respectuoasă, iar Paul Alboiu lăsă receptorul din mână şi vru să se ridice de la birou.

— Nu deranjat! *Nein!* zise Klausing şi cu un gest repezit zvârli mănuşile în cascheta pe care o pusese în braţele plutonierului. Buna dimineaţa...

— Să trăiţi! răspunse Alboiu şi se ridică în picioare, aranjându-şi ţinuta. Luaţi loc, domnu' colonel. Luaţi loc...

Ocoli repede biroul şi potrivi în faţa ofiţerului neamţ fotoliul, poftindu-l să se aşeze. Dar Klausing arătă că nu ia în seamă gestul acesta de curtoazie şi se aşeză nepăsător în fotoliu, scoţându-şi cu un aer degajat ochelarii pe care începu să-i şteargă calm cu batista.

— Care-i noutate? întrebă el, punându-şi ochelarii şi privindu-l de sus pe Alboiu.

— Tocmai voiam să vă telefonez, domnule colonel, despre mersul cercetărilor, când dumneavoastră...

— Ha, ha, ha, râse forţat Klausing, mai mult rânjind ironic de potriveala lucrurilor. Este un proverb: *„Wenn man von Wolfe spricht, so ist er nicht weit!”* Înţeles cum vine german? Forbeşti de lupul şi lupul la uşa...

— Întocmai, domnule colonel, zâmbi la rându-i şi şeful poliţiei, un zâmbet şters, mai mult silit, de complezenţă. Şi în româneşte avem proverbul ăsta...

— *Jawohl!* aprobă Klausing pe un ton autoritar, arătând că nu vrea să se întindă mai mult la vorbă. *Jawohl*... Ei, resultat? înălţă el sprâncenele deasupra ochelarilor cu ramă de aur.

— Cercetările merg foarte bine, domnule colonel, vorbi Paul Alboiu. Suntem pe urmele cele bune. Comisarul-ajutor Anghelescu care-i aici de faţă, impulsionat, a pornit la treabă cu rezultate foarte bune...

— Făzut? zise Klausing, privindu-l peste umăr pe Anghelescu, căruia nu-i ierta nesocotinţa cu ancheta la ceasornicarul Hintz. Eu spus odat: *Műssiggang ist aller Laster Anfang!*

— Nu înţeleg, domnule colonel, zise plecăcios Alboiu. Scuzaţi... Noi, ştiţi, cu limba germană... greu...

— Weber! făcu un semn Klausing plutonierului scund şi îndesat, care tocmai vroia să-şi ceară permisiunea să aprindă o ţigară. *Bitte*...

— Domnul comandant, se adresă acesta lui Alboiu, spune că din trândăvie se nasc toate relele!

— Am înţeles, domnule colonel, am înţeles! zise Alboiu satisfăcut şi prinse a râde. Sunteţi mare filozof, pe onoarea mea, şi aveţi dreptate. Multă dreptate... Sigur că din trândăvie se nasc toate relele. Dar noi am luat măsuri...

— *Herr* Alboi, îl întrerupse Klausing înălţând profesoral degetul arătător. Prea multe forbe! Trebuie fapte, înţeles?

— Desigur, domnule colonel, desigur, aprobă şeful poliţiei. Tocmai despre fapte vroiam să vă raportez. Uitaţi, azi dimineaţă, comisarul-ajutor Anghelescu a arestat pe unul dintre partizanii care se crede că au acţionat în pădurea Balota. Un băieţandru, ucenic la o brutărie. S-au găsit la el manifeste comuniste. A fost văzut chiar lipind aceste manifeste noaptea pe geamurile vitrinelor, pe burlane...

Plutonierul Weber traduse îndată lui Klausing cele relatate de Paul Alboiu şi şeful comandamentului german făcu deodată ochii mari.

— Partizan? întrebă el privindu-l când pe Alboiu, când pe Anghelescu, care se dăduse mai aproape, gata să povestească el despre felul cum l-a prins pe băiat. *Ein Kind Partisan?*[16]

— Da, da, kinder, domnu’ colonel, kinder comunist! întări Anghelescu, făcând un pas înainte. Kinder, fir-ar al dracului de bagabond! Păi să vedeţi dumneavoastră...

Dar Alboiu îi făcu un semn discret ajutorului său să nu se întindă la vorbă şi acesta se retrase bombănind lângă uşă unde stătuse mai înainte.

— *Ist hier das Kind?*[17]

— Este, domnule colonel, răspunse Alboiu. E la camera de arest. Doriţi să-l vedeţi?

— *Jawohl!*

Zicând aceasta, Hans von Klausing se ridică în picioare şi ceru lui Weber cascheta şi mănuşile. Alboiu, cât era de gras, ocoli cu repeziciune biroul, se duse către uşă şi o deschise larg în faţa ofiţerului german.

— Anghelescule! ordonă după aceea, întorcându-se către comisarul-ajutor. Dă fuga şi deschide arestul!...

— E deschis, dom’şef, sări comisarul-ajutor ca ars. E Boboruţă acolo şi cu Tontoroiu, fac cercetări...

Hans von Klausing porni înainte pe coridorul întunecos, murdar, cu pereţii afumaţi şi geamurile nespălate, urmat la un pas în urmă de Weber şi de cei doi poliţişti. Podelele sparte, scârţâiau jalnic la fiecare pas. După puţin ocoliră la dreapta pe un coridor tot aşa de întunecos şi murdar ca cel dintâi, dinspre fundul căruia răzbea insistent un miros greţos de urină. Aci, uşile de pe dreapta şi stânga erau acoperite cu drugi groşi de fier şi în tăbliile lor erau tăiate ferestruici mici cât un lat

---

[16] Un copil partizan? (l. germană, n.a.)

[17] Este aici copilul? (l. germană, n.a.)

de palmă, zăbrelite cu gratii. Dintr-una din camere se auzea un geamăt stins, sfâşietor şi când şi când răcnetul de fiară al unuia dintre gardieni:

— Spune, bagabondule, spune că te-mpuşc, ’mnezeii mamii tale de bolşevic! Spune, mă, nu mă face să-mi ies din minţi!

Alboiu făcu semn lui Anghelescu şi acesta, depăşind grupul se duse repede şi deschise uşa camerei în care se auzea geamătul. Cei doi gardieni, înalţi, voinici, numai în cămăşi, asudaţi, în mâini cu bastoanele de cauciuc, tresăriră uimiţi şi prinzând din zbor şoapta lui Anghelescu îşi şterseră repede frunţile de sudoare cu mânecile cămăşilor şi se dădură lângă perete, aşteptând în poziţia de drepţi. Jos, pe podeaua roasă şi murdară, plin de sânge şi de vânătăi pe faţă şi pe grumaji, zăcea micul Maxim, făcut ghem, cu genunchii la gură, zvârcolindu-se în spasme scurte. Cămaşa îi era numai zdrenţe, sfâşiată de sus până jos, udă de apa zvârlită cu găleata de gardienii ce vroiau să-l aducă în simţiri. Cu unghiile, bietul de el zgâria podeaua putredă, plângea şi şoptea printre sughiţuri cuvinte care pentru gardieni n-aveau nici un înţeles:

— Nu ştiu... Nu ştiu... Fugi, prinţeso... Fugi...

— Ce spune, mă, ce spune? zise repede Anghelescu şi se lăsă în genunchi, aplecându-se asupra lui Maxim, să prindă mai clar vorbele acestuia.

— Dracu-l ştie ce spune, dom’comisar! răspunse unul dintre gardieni. Îi tot zice mereu de-o prinţesă şi atâta tot. Dar încolo nu scoate o vorbă...

Hans von Klausing veni şi el mai aproape şi se opri locului, cu mâinile la spate, stând drept şi ţeapăn ca o statuie. Îl privi un timp acru şi dispreţuitor pe micuţul Maxim, după care cu vârful cizmei sale lustruite încercă să-l întoarcă cu faţa în sus. Dar zadarnică îi fu încercarea şi până la urmă renunţă, de necaz lovindu-l pe băiat cu bombeul în coastă.

— Să-l scol în picioare de subţiori, dom’şef? zise slugarnic Anghelescu, dând să pună mâna pe băiat împreună cu gardienii. Poate vrea să-l vadă mai bine domnu’ comandant...

— *Nein!* renunţă printr-un gest al mâinii ofiţerul neamţ. Nu-i nefoie...

— Îi dau una, domnu’ comandant, de sare ca ars în sus! vorbi mai departe Anghelescu. O să iau eu personal în mână interogatoriul. Trebuie să declare, trebuie să-i denunţe pe cei cu care era în legătură...

— *Ist hart wie Stahl!* zise Klausing, arătându-l pe Maxim. Nu forbeşti...

— Ce spune domnu comandant? îl întrebă Alboiu pe Weber.

— Zice că vagabondul ăsta e tare ca oţelul.

— Tare ca oţelul? se miră Anghelescu deodată cu Alboiu. Domnule comandant, cât o fi el de oţel dar în doi timpi şi trei mişcări îl fac cârpă, sa fiu al dracului! Numai să veniţi mâine să-l vedeţi...

— Eu zic să-l mai lăsăm două-trei zile, poate că are să facă unele declaraţii, propuse unul dintre gardieni. Dacă-l ţinem tot aşa în bătaie, se duce dracului, moare...

— Ce e? se interesă Klausing la Weber, curios să afle ce vorbise gardianul. Plutonierul îi traduse în germană şi ofiţerul neamţ prinse a zâmbi, dând scârbit din mână: *„Unkraut vergeht nicht!”*

Şi pentru a arăta că într-adevăr buruiana rea nu piere, Klausing se duse din nou lângă Maxim şi-l mai lovi o dată în coaste cu vârful cizmei, apoi în cap şi iar în coaste. Băiatul gemu sfâşietor, se zvârcoli pe podeaua roasă, zgâriind cu unghiile de durere, iar ofiţerul neamţ, imperturbabil, îi mai dădu una, de astă dată cu tocul cizmei, în fluierul piciorului.

— *Hei, Partisan, spreche! Und bist du nicht willig, so brauch’ ich Gewalt!* [18]

Dar Maxim nu se clinti. Continua să plângă stins şi să zgârie cu unghiile, la nesfârşit, podeaua putredă a odăii.

— *Ich bin zu gut für diese Welt*[19], zise într-un târziu şeful comandamentului german şi potrivindu-şi cascheta pe cap se întoarse să plece. Trebui împuşcat! *Wird verbrannt mit...*[20] asta... bricheta, *verbrannt und* forbeşti imediat! *Also nicht*, impuşcat! Eu împuşcat!

Părăsi apoi încăperea, urmat îndeaproape de Alboiu şi Anghelescu. Weber rămăsese mai în urmă să-şi aprindă o ţigara.

— Îi vom face acte de trimitere în judecată, domnule comandant! spuse Alboiu venind alături de Klausing. Îl trimitem la Curtea Marţială.

— *Wird* impuşcat! Împuşcat... Asta este... Dacă nu forbeşti *fertig*, împuşcat...

Coborî în grabă scările tocite ale clădirii, fără să-i mai dea vreo atenţie lui Alboiu şi împreună cu Weber se urcară în Mercedesul albastru care demară într-o clipă, pornind în goană pe Strada Mare a oraşului, în sus, către primărie.

---

[18] Hei, partizanule, vorbeşte! Dacă n-o faci de bună voie, o vei face de nevoie! (l. germană, n.a.)

[19] Sunt prea bun pentru lumea aceasta! (l. germană, n.a.)

[20] Trebuie ars cu... (l. germană, n.a.)

În comuna Cerneţi, la o depărtare de trei kilometri de oraş, într-o casă mică, din trei odăi şi cu pridvorul acoperit cu zorele, locuia gardianul Petre Măciucă, ce făcea de câţiva ani serviciu la penitenciarul Turnu Severin. Mai înainte fusese măturător la atelierele căilor ferate, dar renunţase la acest post din pricină că se certase cu un şef de secţie care-l dăduse afară pentru indisciplină. Într-un timp vânduse ziare, apoi zarzavaturi în piaţă şi până la urmă se angajase gardian, după ce în prealabil făcuse vreo şase cereri în acest scop, mereu fiind amânat fără vreun motiv anume. În noul său serviciu, Petre Măciucă dădu dovadă, încă din primele zile, de un zel deosebit şi de o conştiinciozitate neasemuit de mare. I se duse faima printre deţinuţi de greutatea pumnului său cu care lovea fără milă pe oricine nu executa ordinele date de directorul închisorii. Adevărată măciucă! spunea câte unul, văzându-l cum dintr-o singură lovitură trimitea drept în zid pe câte un borfaş care nu se supunea poruncilor vreunui gardian să iasă la corvoadă. N-a greşit cine i-a pus numele ăsta... Noaptea, în timpul patrulărilor de la un post la altul, era numai ochi şi urechi şi rar îi era dat să nu prindă în auz cel mai mic zgomot de prin preajma închisorii. N-au trecut decât două luni de la angajarea sa că a şi descoperit aranjamentul unor hoţi de buzunare de a evada peste câteva zile. I-a prins asupra faptului şi imediat a fost recompensat cu câteva sute de lei, chiar de directorul închisorii. Iar altădată, cu simţul lui deosebit, descoperise într-o pâine adusă la vorbitor de o femeie o mică pilă cu care deţinutul (un măcelar ce-şi omorâse cumnatul într-un scandal) vroia să taie gratiile celulei şi lanţurile de la picioare şi să o şteargă peste zidul închisorii. Nu e de mirare deci că, după şase luni, Petre Măciucă fu avansat în funcţia de şef de detaşament şi dat ca exemplu celorlalţi gardieni pentru felul conştiincios cu care-şi făcea serviciul. Iar în urmă cu două luni avusese un conflict şi cu Ion Raicu, închis aici până a fi transferat într-un lagăr, pentru bănuiala de a fi comunist. Acesta ridicase tonul în faţa lui Petre Măciucă cerând regim de deţinut politic şi şeful gardienilor, cum îi era obiceiul, îl admonestase imediat ameninţându-l că dacă mai vorbeşte îl „bagă în viteză”. „N-ai dreptul să loveşti deţinuţii! strigase Ion Raicu de se cutremuraseră zidurile închisorii. Am să fac plângere la Direcţia Penitenciarelor!...” „Vrei plângere? întrebase cu spume la gură Petre Măciucă. O să-ţi dau eu plângere!”...

Cazul devenise public şi conflictul dintre deţinut şi şeful detaşamentului de gardieni era cunoscut de toţi cei închişi care apreciau actul de curaj şi în acelaşi timp de demnitate al muncitorului Ion Raicu.

Dar într-o noapte, Ion Raicu a evadat din penitenciar şi, cu toate

cercetările făcute, nimeni n-a putut afla cum a reuşit deţinutul politic cu numărul 6 să iasă din celulă şi să escaladeze zidul închisorii. Petre Măciucă şi cu încă doi gardieni au fost găsiţi înapoia grajdului legaţi unul de altul cu o frânghie şi bătuţi măr, cu vânătăi pe faţă. Iar pe panta din spatele închisorii ce cobora spre cazărmile Regimentului 37 artilerie au fost descoperite dimineaţa urme ale unor pantofi de femeie. Atât şi nimic mai mult... Cine a putut să înfăptuiască acea îndrăzneaţă operaţiune de răpire a deţinutului, nimeni nu a putut afla. Totul a rămas învăluit într-un mister nedezlegat şi multă vreme s-a comentat nefavorabil lipsa de vigilenţă de care dăduseră dovadă gardienii penitenciarului în paza lui Raicu care nu peste multă vreme urma să fie transferat. „Cum dau cu ochii de el, îl împuşc! decretase aspru şi plin de venin Petre Măciucă. I-auzi ce-a fost în stare, să mă lege şi s-o şteargă... Nici nu mi-am dat seama cum m-a prins somnul. Pesemne mi-a pus prafuri în apa de băut din căldarea fântânii...”

Acestea sunt faptele. Dar cititorul să nu se mire dacă va afla că de la evadare, Ion Raicu se adăpostea chiar în casa lui Petre Măciucă, din comuna Cerneţi. Acest simpatizant al partidului, care fusese atras în mişcare chiar de pe vremea când mătura birourile la atelierele căilor ferate, era un om de nădejde al organizaţiei locale şi se pusese mare temei pe acţiunea sa. Nu-i mai puţin adevărat că riscase foarte mult, însă planul întreprins de Haralamb reuşise, şi acum Ion Raicu, aflat în siguranţă, putea conduce prin el toată activitatea de partid din oraş.

Secretarul organizaţiei de partid locuia într-o cămăruţă ale cărei ferestre erau veşnic acoperite cu o pătură. Nimeni din comună, unde gardianul trecea drept un om închis şi morocănos, n-ar fi îndrăznit să-i treacă pragul, tocmai datorită firii lui respingătoare şi aspre, mereu pus pe gâlceavă din te miri ce. Măciucă îi procurase lui Raicu un aparat de radio cam vechi, pe care-l aşezase într-un dulap de haine ca să-i fie amortizată rezonanţa difuzorului. Astfel, zi şi noapte, el putea asculta veştile venite pe calea undelor din întreaga lume. Ţinea legătura cu organizaţia de partid prin Haralamb. Acesta venea când şi când, către miezul nopţii, dădea scurte rapoarte şi primea instrucţiuni cum trebuie îndeplinite sarcinile. Aici, în cămăruţa aceasta, Haralamb şi Raicu întocmiseră într-o noapte, până în cele mai mici amănunte, planul de organizare a formaţiunilor de luptă patriotice din oraş. Se trecuse după aceea la constituirea grupelor, la numirea comandanţilor şi la stabilirea obiectivelor. Dar stând şi cântărind lucrurile pe toate părţile, Raicu găsea mereu câte ceva de modificat, cu grijă ca totul să fie temeinic organizat, să nu se ivească nici o fisură în acţiunea ce trebuia întreprinsă în oraş când conducerea partidului avea să dea semnalul.

Într-o seară, după ce sfârşise de mâncat, Raicu stătea în cămăruţa

lui, cu coatele rezemate de tăblia mesei şi tocmai vroia să-şi aprindă o ţigară la sticla lămpii, când se auzi o scurtă bătaie în uşă. Tresări şi rămase nemişcat, cu ţigara în mână. Aruncă o privire fugară spre uşa dulapului de haine. Era închisă. După o clipă, în încăpere intră Haralamb, suflând din greu, aprins la faţă cu cămaşa leoarcă de sudoare. Se vedea că alergase.

— Noroc, tovarăşe Raicu! zise el şi întinse mâna secretarului care se şi ridicase în clipa aceea în picioare să-i dea un scaun. Ce făceai?

— Uite, te aşteptam şi eram îngrijorat că nu mai vii...

— A fost o razie în oraş şi a trebuit să ocolesc mult până să pot ieşi în câmp, încoace, către comună, vorbi întretăiat Haralamb, în timp ce cu o batistă îşi ştergea, cu gesturi pripite, sudoarea de pe frunte şi de pe ceafă. Şi, ca să nu întârzii, să te nelinişteşc că mi s-ar fi întâmplat ceva, am tras un pic de alergătură!

— Credeam că te-au fugărit copoii poliţiei... Hai, stai colea, pe scaunul ăsta...

— Aşi! N-au ei norocul ăsta! zise Haralamb, trăgând scaunul mai aproape de masă. Sunt bătrân în meserie, ştiu să mă feresc...

Scoase şi el o ţigară şi o aprinse tot de la flacăra lămpii ce se afla pe masă, sfârâind uşor şi fumegând. Pe pereţi jucau lumini şi umbre. În odaie era linişte.

— Petre era afară?

— Afară, zise Haralamb. Stă la colţul casei, înspre grădină şi supraveghează, cu vestonul de gardian pe umeri.

— Ei, ia spune, ce veşti îmi aduci? întrebă Raicu şoptit, scuturând scrumul ţigării în capacul unei cutii de cremă ce se afla pe masă în chip de scrumieră.

— Veşti foarte bune, începu Haralamb, continuând să-şi şteargă faţa cu batista. Dom’le, dar cald mai e!

— Cum stăm cu organizarea oamenilor în formaţiunile de luptă? S-au completat grupele acelea de la Ateliere? Trebuie să terminăm odată!

— S-au completat. Oamenii sunt gata pregătiţi. Aşteaptă semnalul să pună mâna pe arme...

— Bine, despre treaba asta vom vorbi mai mult la urmă, de aceea te-am chemat. Spune-mi acuma ce s-a făcut cu sarcinile?

— Toate la ţanc. Celula de şantier a îndeplinit sarcina dată cu câtva timp în urmă. Lanţul granicului s-a rupt şi lăzile cu piese pentru vasele germane s-au dus la fund, în Dunăre, în două secunde!

— Le-au scos?

— Le-au scos, dar îţi închipui ce fel de piese mai erau şi alea. S-a întârziat reparaţia cu două săptămâni.

— Foarte bine. Dar la Atelierele C.F.R.?

— Şi acolo treburile merg bine. Se dau mereu alarme false, cum de

altfel se dau şi la Şantier, oamenii aleargă afară, părăsind lucrul şi ziua de muncă s-a dus! A venit un ordin să se ia măsuri severe împotriva celor care părăsesc serviciul de capul lor. Sunt consideraţi sabotori şi spune ordinul că vor fi trimişi în faţa Curţii Marţiale.

— Ei, să le fie de bine celor care dau asemenea ordine! zise Raicu dând nepăsător din mână. Au descoperit pe careva?

— Pe nimeni...

— Să le fie de bine!

— Două locomotive oprite alaltăieri în gară, pe motiv că au defecţiuni, au fost băgate în ateliere pentru reparaţii, urmă Haralamb, vorbind în şoaptă. Erau de la un tren cu cisterne pline cu benzină pentru Germania. Au fost demontate complet...

— Asta-i grozav. Ce fac uteciştii?

— Ce să facă? Bine. Se descurcă destul de frumos până acum, spuse Haralamb. Trenul cu maşini şi tancuri germane de pe Balota a sărit în aer.

— Am auzit explozia şi m-am bucurat, zise Raicu şi ochii îi luciră viu în lumina lămpii. A „căzut” cineva?

— Nu.

— Cine a lucrat acolo?

— Doi băieţi. Unul Gabriel de la Şantier şi celălalt, Pius, de la Ateliere...

— Sunt numele lor conspirative, nu-i aşa?

— Da.

— Transmite-le prin Valeriu mulţumiri din partea „Fulgerului”. Ai înţeles?

— Am înţeles.

— Dar cum s-a întâmplat dom’le, cu puştanul acela, covrigarul de la „Fraţii Graff”? întrebă Raicu îngrijorat şi chipul i se încruntă pe dată. Era utecist? Mi-a spus Petre că-l chinuie în mod barbar ăia de la poliţie, de-i gata-gata să-l lase fără zile...

— E utecist, confirmă Haralamb. Mi-a relatat Valeriu la ultima întâlnire cum s-au petrecut lucrurile. Un invalid l-a zărit noaptea lipind fluturaşi pe vitrinele magazinelor şi l-a denunţat comisarului-ajutor Anghelescu... Dar băiatul se ţine tare. N-a trădat nimic. Nu scoate un cuvânt.

— E păcat că trebuie să acţionăm cu jertfe, zise Raicu, abătut şi îngândurat. Şi mai ales că e vorba de copii din aceştia care luptă alături de noi, însufleţiţi de speranţa unei vieţi mai bune! Ce pot spune că au făcut în anii lor puţini la număr? Mai nimic. Decât că şi-au jertfit copilăria pentru o cauză măreaţă, şi uite, se întâmplă câte unul să nu ajungă să vadă împlinirea ei...

Raicu tăcu, scutură scrumul ţigării în capacul cutiei de tinichea şi rămase câteva clipe gânditor, privind la fumul ce se ridica în rotocoale

alburii. Către tavanul scund al odăii, într-un târziu întrebă:

— Ştii ceva de Sandu al meu?

— E bine, răspunse Haralamb în şoaptă. S-a întors de la Constanţa şi lucrează la Şantier. L-am întâlnit săptămâna trecută, umbla prin piaţă cu un braţ plin de zarzavaturi. Îşi găteşte singur...

— Nu-i spui nimic despre mine, auzi, tovarăşe Haralamb? Poţi să aduci vorba pe departe, că ai aflat de la cineva că sunt bine, sănătos şi mă gândesc tot timpul la el. Să fie cuminte şi să aibă grijă de casă...

— Bine...

— Cum stăm cu armele? Aţi mai făcut rost de ceva?

— Unul dintre utecişti care au aruncat trenul în aer a capturat o armă de la un ostaş bătrân, concentrat. Putea să-l coste scump această treabă. Mă gândesc la compromiterea acţiunii...

— S-a prelucrat cazul în organizaţia de tineret?

— S-a prelucrat. Mă rog, băiatul şi-a justificat fapta prin aceea că ori trebuia să-l omoare pe ostaşul ce-i descoperise, ori să-l lege şi să-i ia puşca, – de fapt cum a şi fost.

— Unde e arma?

— A fost dată lui Valeriu, iar acesta a dus-o la locul ştiut, alături de celelalte.

— Foarte bine. Uite, îţi spun dumitale şi te rog transmite-i şi lui Valeriu, aveţi grijă de arme, de grenade şi de muniţie ca de lumina ochilor din cap. Dintr-o clipă într-alta, vom avea nevoie de ele. Când le vom împărţi la oameni, să meargă ca ceasul...

— Se aude ceva? întrebă în şoaptă Haralamb. Ştiu c-a fost la dumneata cineva de sus. Nu mai am răbdare, au început să mă mănânce al dracului palmele...

— Da, a fost tovarăşul acela care a venit mi-a înapoiat planul nostru de acţiune, cu unele îndrumări precise.

— Ceva modificări?

— Nu, grupele rămân organizate aşa cum le-am stabilit noi, plus alea de la Ateliere care spui că s-au completat.

— Da, s-au completat.

— Aşa. Dar ce facem cu militarii din garnizoană? se arătă îngrijorat Raicu. Asta m-a întrebat şi tovarăşul de la regiune. Uite, trece zi după zi şi dumneata parcă baţi pasul pe loc. Doborârea regimului ăstuia şi întoarcerea armelor împotriva nemţilor trebuie făcute cu participarea militarilor. E o indicaţie dată de sus şi trebuie să lucram aşa cum s-a stabilit. Noi am constituit grupele, ştim pe ce forţe ne bazăm, dar oare e de-ajuns?

— Tovarăşe Raicu, nu te nelinişti, frate, căută să-l îmbuneze Haralamb. Sublocotenentul Ganea, singurul de altfel indicat a participa la acţiune, a fost plecat din oraş. Cum s-a înapoiat, am şi luat legătura cu el, aşa cum mi-ai dat sarcina...

— Şi...

— Este de acord. Chiar s-a bucurat că e chemat într-o asemenea treabă, că i se acordă încredere de către acel grup de iniţiativă, cum am numit eu faţă de el organizaţia noastră. I-am arătat ce trebuie să facă şi a rămas să întocmească şi el un plan de acţiune pentru militarii din garnizoană. El contează sigur pe compania ce-o comandă, de altfel singura la *peseul* regimentului de infanterie.

— Bine, dar ne rezumăm numai la Ganea? Pe altcineva în plus n-ai mai reuşit dumneata sau caporalul să atrageţi în această treabă?

— Nu s-a putut face mai mult, tovarăşe Raicu, zise Haralamb, desfăcând larg braţele. Este riscant să se procedeze la alte depistări. De altfel, în oraşul ăsta, după cum mi-a spus Valeriu, n-a găsit pe altcineva potrivit. Mai este un ofiţer, un locotenent de la *peseul* regimentului de cavalerie, pe nume Sabin Nuţulescu, care, de, ar cam putea fi atras, dar n-avem încă destule confirmări asupra convingerilor lui reale. Rămânem, deocamdată, la Victor Ganea...

— Bine, rămânem la el, dar nu trebuie neglijat nici acest ofiţer, Nuţulescu. Să ne fie în atenţie, să-l influenţăm pe linia vederilor noastre... Cât priveşte pe Ganea mi se pare că e limpede.

— Te asigur că e un om de nădejde, ţi-am spus, am stat de vorbă cu el. După cum a reieşit din discuţia ce am avut-o, mi se pare că acest Ganea a mai avut unele legături cu partidul...

— Ei, asta mă bucură, zise Raicu. Mai ales că după câte mi-ai spus, sublocotenentul are mare influenţă asupra ostaşilor din unitate.

— Întocmai. De la Valeriu cunosc acest lucru.

— Atunci, avându-l pe Victor Ganea alături de noi, înseamnă că putem trece la definitivarea planului de acţiune, conchise secretarul. Să punem de acord propunerile lui cu ale noastre, bineînţeles această îmbinare făcându-se pe linia planului elaborat de noi. Trebuia mai de mult să facem treaba asta, dar, mă rog, dacă spui că omul n-a fost aci... Să ne grăbim totuşi. Până mâine seară să-mi aduci propunerile lui. Se poate?

— Cred că da. Voi lua chiar azi legătura cu el să-mi pregătească materialul, aşa că mâine voi avea planul.

— Eu voi întocmi planul general de acţiune şi apoi îl vom discuta în cadrul unui mic colectiv, unde fiecare va primi sarcini precise...

— Când convocăm acest colectiv şi unde?

— Duminică seara, la ora douăzeci şi două, în podul fabricii de spirt Banoviţa. Locul este verificat.

— Cine participă?

— Toţi cei care răspund de această acţiune: eu, dumneata, Florea, nituitorul de la Şantier, Valeriu şi bineînţeles, sublocotenentul Ganea...

— Şi el?

— Da, şi el. Vom discuta numai probleme strict legate de trecerea

la acţiune împotriva nemţilor din oraş: sarcini, obiective, mijloace de realizare...

— Bine, tovarăşe Raicu, zise Haralamb, ridicându-se, gata de plecare. Deci, mâine seară îţi aduc materialul de la Ganea, iar duminică la ora douăzeci şi două, aşa cum s-a stabilit... Să trăieşti şi rămâi cu bine.

Îşi strânseră cu putere mâinile, după care Haralamb, deschizând uşor uşa, ieşi în vârful picioarelor în tindă. Stătu câteva clipe, ascultând liniştea nopţii calde de vară, după care, avertizat de semnalul lui Petre Măciucă, coborî în curte, ocoli casa ca o umbră şi se pierdu printre pomii livezii, într-o întunecime de nepătruns.

Părăsind comuna cât mai pe ascuns, Haralamb traversă câmpul ce se întindea către oraş şi, pe când se apropia de primele case, auzi în întuneric la poarta uneia dintre ele zarvă multă. Câţiva bărbaţi se certau ridicând glasul, o femeie plângea cu sughiţuri, câinii lătrau pe întrecute, iar noaptea amplifica totul, dând scandalului proporţii de nebănuit. În beznă se vedea agitându-se un felinar aprins, iar cel ce-l purta se vede treaba că nesocotea cu vădită intenţie legea camuflajului, atât de riguros impusă localnicilor în ultima vreme. Lumina felinarului aci se înălţa, aci cobora în faţa acelei porţi, uneori fiind ascunsă, de cei ce-o înconjurau.

— Lasă-măăă, lasă-măăă, Dumitre! se auzea destul de limpede în noapte glasul femeii care plângea. Uite, îmi vine rău...

Haralamb stătu o clipă locului, ascultând cu auzul încordat, după care chibzui ce să facă. Era într-adevăr curios să ştie ce se întâmpla acolo, dar în situaţia lui trebuia să evite orice întâlnire cu cineva cunoscut sau cu vreun poliţist. Aşa că fără a mai da importanţă larmei ce spărsese liniştea nopţii, apucă pe a doua stradă, zorind către inima oraşului. Dar nu făcu decât câţiva paşi prin întuneric, că se întâlni piept în piept cu o femeie bătrână, îmbrăcată destul de sărăcăcios, ce trăgea după ea un copil de vreo cinci ani, numai în cămăşuţă şi desculţ.

— L-au prins, domnule? întrebă ea, oprindu-l cu un gest al mâinii pe Haralamb care tocmai vroia s-o ocolească.

— Pe cine să prindă? se arătă mirat Haralamb.

— Pe ucigaş.

— Care ucigaş?

— Păi dumneata nu vii de acolo? De la casa lui Zamfiroiu, frate, ce te uiţi aşa la mine?

— Nu, nu vin de-acolo, vorbi încet Haralamb şi căută să-şi ascundă faţa, chipurile ştergându-şi fruntea cu batista. Dar ce s-a întâmplat?

— A, va să zică nu ştii despre ce-i vorba? se arătă lămurită femeia. Păi, uite, găsiră oamenii un soldat neamţ mort, în spatele casei lui

Zamfiroiu. Cine a dat, a dat zdravăn cu cuţitul, că plutonierul ăsta – se spune că e plutonier neamţul – n-a zis nici pâs şi s-a prăbuşit ca un copac în bălăriile alea de lângă gard...

— Dar ce au avut cu el?

— Da' cine poate şti ce-au avut cu el? înălţă femeia din umeri. Umblă fel de fel de vorbe. Unii spun că l-ar fi mai văzut şi altădată, venea la femeia lui Zamfiroiu şi că bărbatul ei ar fi plătit nişte bătăuşi să-l omoare, că pe ea o omoară el. Alţii zic că i-au luat viaţa nişte ţigani şătrari ca să-i umble prin pozonare după bani şi să-i ia şi ceasul de la mână, că avea ceas din alea scumpe, de aur... Că, auzi dumneata, i-au tras până şi cizmele din picioare. Cizme bune din toval, sănătoase, noi...

— Ce vorbeşti? se arătă surprins Haralamb.

— Uite, asta e tărăşenia, sufleţele, încheie femeia, stăpânind cu greu copilul care o trăgea mereu de mână să meargă. Dar oricum o fi, că unii zic că la mijloc ar fi nişte partizani din ăia de dau trinurile cu roatili în sus, bine fac că le dau la cap nemţilor, că din cauza lor avem şi răzbel şi năcazuri...

— Răzbel ca răzbel, dar ce necazuri ne-au adus mătuşă? o stârni la vorbă Haralamb.

— Ce năcazuri? oftă ea din adâncul pieptului. Poate că ai ce îmbuca, ce îmbrăca, sau nu trăieşti pe lumea asta? îl luă la rost bătrâna.

Haralamb începu să râdă.

— Geaba râzi dumneata, urmă ea. Uite, după ce că s-a ales prafu' de oraş, de nu se mai ţine cărămidă pe cărămidă, nu mai avem nici ce mânca... A venit de dimineaţă o căruţă cu pâine în vale, pe Strada Mare şi n-a apucat lumea să se bată pe câteva amărâte de turte din alea cu tărâţe, că stăteau bieţii oameni de la miezul nopţii aşteptând, că s-a şi ivit de după colţ o patrulă nemţească, a spus ălor de se îmbulzeau acolo să se ducă fiecare *ţuhaus*[21] – auzi dumneata cum i-au înjurat blestemaţii! –, după care au luat pâinile şi-au plecat, ocărâţi de toată lumea...

— Păi de ce-au luat pâinile?

— Cică să mănânce trupa lor, zise supărată femeia, că ei ne păstrează rânduiala în ţară să nu vină comuniştii la guvern. Şi amărâţii ăştia de copii ai noştri n-au cu ce-şi astâmpăra foamea. Rod toată ziulica la poame... Aşa că bine face cine face de le mai dă nemţilor câte una la cap!... Apoi, sănătate şi s-auzim de bine!

Femeia se mistui în noapte cu copilul de mână şi Haralamb privi câteva clipe în urma ei, vădit mişcat de cele auzite. „Oricare ar fi mobilul acestei crime, cugetă el, gândindu-se la plutonierul neamţ

---

[21] acasă (l. germană, n.a.)

ucis în spatele casei acelui Zamfiroiu, un lucru e limpede: ai noştri nu-i mai pot răbda pe nemţi, le-a ajuns cuţitul la os...”

Cugetând astfel, nu mai zăbovi locului şi grăbind pasul traversă câteva străzi întunecoase, scufundate în beznă şi se îndreptă către casă. Undeva, foarte aproape, se auzea huruitul înfundat al unui motor. Era pesemne maşina poliţiei sau a comandamentului german, care se îndrepta în mare viteză spre locul unde fusese ucis plutonierul neamţ.

Odăiţa din podul fabricii de spirt, unde se ţinea consfătuirea, fusese pe vremuri locuinţa unuia dintre paznicii acestei întreprinderi, acum aflată aproape în părăsire. Era o încăpere mică, strâmtă, cu tavanul coşcovit, căzut, de care spânzurau ici-colo pânze de păianjen. Podeaua de scândură, murdară şi putredă, era spartă în mai multe locuri, şi prin crăpături se desluşeau greu, în lumina lunii, jos, sub ea, într-o hală mare, câteva cazane imense, înconjurate de pasarele de fier uşor estompate în întunericul nopţii. Un geam mic, rotund, cât gura unei căldări, ce da spre curtea fabricii, era acoperit cu o haină, aşa încât lumina lămpii cu gaz nu se putea zări afară.

La ora zece fără cinci, toţi cei convocaţi erau prezenţi în încăperea aceea sărăcăcioasă, neprimitoare, îmbâcsită de praf, cu miros stăruitor de mucegai şi lemn putred. Gligor, nituitorul, cunoscut în munca de partid sub numele de Florea, un om bine legat, cu umerii largi şi faţa aprinsă parcă de dogoarea focului, se aşezase pe un butuc de lemn şi cu palmele-i mari netezea o foaie de ziar pe care încerca să citească, la lumina puţină a lămpii, rândurile unui articol pe jumătate rupt. Lângă el, Haralamb stătea pe un alt butuc de lemn şi îşi ştergea cu o batistă ochelarii, privindu-l când şi când pe Ganea care vorbea ceva pe şoptite cu caporalul Dincu. Ofiţerul era îmbrăcat civil. Purta o haină cadrilată, de croială sport, pantaloni golf, iar în picioare nişte ghete de munte cam uzate, cu şireturi late şi albe. Masiv, greoi, abia îl ţinea o ladă răsturnată pe care se aşezase de cum venise. Ganea îl asculta pe caporal care-i povestea ceva în legătură cu fântâna americană pe care o lucra în curtea colonelului Predoiu, dar gândurile ofiţerului zburau mereu în altă parte. Încă de când avusese loc întâlnirea cu Haralamb, dar mai ales acum, în această odăiţă, departe de oraş şi de ochii poliţiei, pe ofiţer îl încerca un sentiment deosebit – găsise, în sfârşit, drumul către mâine, întâlnise oamenii care alături de alţii, de aici şi din alte locuri aveau să schimbe lucrurile în ţară. În acelaşi timp însă îl apăsa teama pentru noua sa activitate. Din clipa în care acceptase propunerea lui Haralamb de a participa la acţiunea grupului de patrioţi avea impresia că pătrunde tot mai mult în locuri necunoscute, ca într-o pădure cu tainice cărări neumblate, că treptat şi într-un chip interesant, chiar surprinzător de interesant i se dezvăluie lucruri pe care până atunci doar le intuise, le bănuise, dorise să le cunoască în adevărata lor esenţă. Iată, aşadar, lângă el, sub acest tavan cu tencuiala căzută şi în lumina plăpândă a acestei lămpi de gaz, pe câţiva dintre oamenii cu care vroise să se întâlnească şi către care pornise uneori numai cu gândul, pe care-i simţea că există uniţi într-o forţă unică, comună dar pe care nu-i putuse afla, nu-i putuse depista fizic, şi care acum se pregăteau în

ascuns, aici ca şi în toate colţurile ţării, să doboare strâmba rânduială a regimului antonescian şi să întoarcă armele împotriva adevăraţilor duşmani ai poporului: fasciştii lui Hitler. Privirile i se opriră asupra lui Gligor, nituitorul. Câtă forţă, câtă hotărâre exprimau ochii săi negri, pătrunzători! Dar Haralamb? Un om în aparenţă liniştit, cuprins însă de o nesecată efervescenţă, de o energie fără seamăn, un adevărat „argint viu”, desigur şi el muncitor, undeva în Atelierele C.F.R., sau poate în Şantier... Apoi Tudor Dincu, caporalul, tânăr, entuziast, inteligent şi calculat în discuţii, ponderat în afirmaţii, cu mare putere de pătrundere, de analiză, rezervat şi totuşi foarte activ în problemele ce priveau interesele colectivităţii... Şi câţi n-or mai fi ca el în armată? Iată, de dimineaţă se întâlnise pe Strada Mare, mai sus de primărie, cu locotenentul Sabin Nuţulescu, de la *peseul* regimentului de cavalerie, un tânăr înalt, slăbuţ, cu privire ageră şi înfăţişare de sportiv. Îl cunoştea mai de mult, era un „învârtit” după cum îl bârfeau alţii, făcuse numai opt zile de front şi apoi nimeni nu ştie prin ce împrejurări rămăsese în ţară la diverse servicii administrative, mutat mereu dintr-o unitate într-alta. Era un om dintr-o bucată, se ciondănea într-una cu superiorii săi. Fiu de general, după câte se auzea, avea concepţii total deosebite de cei care sprijineau regimul antonescian. Visa să fie pace, să poată călători în toată lumea, să cunoască oameni, locuri istorice, peisajele diferitelor ţări, obiceiurile de pe alte meleaguri, să scrie apoi o carte de reportaje; era un visător şi nu putea înţelege în nici un fel argumentele propagandei germane pentru susţinerea războiului.

— Ce mai faci, măi ursule? îl oprise el pe Ganea. Apoi cu totul confidenţial îl luase deoparte şi-i şoptise că ştie el dintr-o sursă sigură că războiul n-o să mai ţină mult, că într-o lună-două se duce dracului toată piesa pe care-o joacă Antonescu. Ştii ce-am găsit la mine în escadron? vorbise el misterios. Ţigări pe care când le aprinzi şi tragi primele fumuri, apare scris pe ele, aşa ca la comandă, „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!” Sau, „Ostaşi, părăsiţi frontul!” Sau apare secera şi ciocanul.

— Ai văzut tu?

— Mi-a adus un sergent şi mie câteva, găsite într-un pachet. M-am făcut că nu dau importanţă faptului şi mi-am văzut de treabă. Ei, ce spui de asta? Ostaşii, dragă Victore, au pulbere în tălpi. Aşteaptă să le pună careva scânteia şi sar ca nişte zmei pe nemţi, pe slugile lui Antonescu. Pe cuvânt de onoare! Şi pe la voi, pe la pifă e tot aşa, dar nu ştii tu. Sunt comuniştii, care lucrează şi în armată. Îţi spun eu, o lună-două, şi gata piesa!

Deodată se auzi scârţâind scara de lemn şi Ganea tresări din gândurile lui. Ceilalţi se mişcară brusc. Haralamb se ridică repede de

pe butucul de lemn şi le făcu semn să stea liniştiţi. Apoi scoase din buzunar o lanternă cu lentila camuflată, o aprinse şi se opri în pragul uşii.

— Aici stă paznicul Cristea Tudoraşcu? auzi venind de jos, ca din adâncuri, o şoaptă.

— Nu, s-a mutat în comuna Gura-Văii, răspunse Haralamb din uşă şi se dădu un pas la o parte. Acum trei săptămâni...

— Avea o maşină de gătit de vânzare.

— Nu, o sobiţă, dar a vândut-o. Hai, intră, eşti aşteptat...

Toţi întoarseră privirile. În încăpere, aplecându-se să nu se lovească cu capul de pragul de sus al uşii, intră un om potrivit de înalt, cu o pălărie neagră trasă adânc pe ochi, într-o cămaşă cafenie, cu mânecile suflecate. Era Ion Raicu.

— Bună seara! zise el şi depăşindu-l pe Haralamb se duse şi se aşeză la masa din colţul încăperii, pe care se afla lampa de gaz. Scoase apoi pălăria, îşi netezi părul pe frunte cu palma, după care privi cu atenţie pe cei din încăpere.

— Cine este dumnealui? întrebă în şoaptă Ganea, aplecându-se la urechea caporalului.

— Nu ştiu, nu-l cunosc! înălţă Dincu din umeri. Vedem noi îndată...

În odaie se făcu linişte. Raicu trase lampa mai aproape, s-o aibă în faţă, apoi se scotoci prin buzunare şi scoase la iveală o bucăţică de hârtie pe care o puse pe masă. Haralamb îşi aşeză ochelarii şi se dădu şi el mai aproape. Privi apoi fugar către Raicu; văzând încuviinţarea acestuia zise:

— Aşadar, să începem consfătuirea noastră. Dar înainte de toate, pentru cei care nu-l cunosc – mă refer la dumneata, întoarse el capul către Raicu şi la Florea, se adresă apoi lui Gligor, vreau să vi-l prezint pe sublocotenentul Victor Ganea de la Regimentul 95 infanterie din localitate, ofiţer de rezervă, care s-a integrat în aceste zile în familia grupului de patrioţi din oraş...

Toţi întoarseră capetele către Ganea. Raicu îi zâmbi şi ridică pentru o clipă lampa deasupra capului să-l vadă mai bine. Gligor îşi luă butucul de lemn şi veni şi el mai în faţă, în apropierea mesei la care stătea Raicu.

— Acum să intrăm în ordinea de zi, zise Haralamb. Te rog, ai cuvântul... se întoarse el către Raicu. Trebuie să terminăm totul în cel mult douăzeci de minute...

Raicu înclină capul în semn că a înţeles, după care, calm, fără să se grăbească, potrivi lumina lămpii, mărindu-i uşor flacăra până ce aceasta era cât pe-aci să fumege. Netezi apoi cu palma bucăţica de hârtie din faţa lui, privi din nou pe rând feţele celor adunaţi în jurul lui şi începu să vorbească rar, parcă alegându-şi cu grijă cuvintele, căutând să fie cât mai convingător. În ţară forţele patriotice populare

– spunea el – pregătesc o mare acţiune: răsturnarea prin forţa armelor a lui Antonescu şi începerea luptei împotriva adevăraţilor duşmani ai poporului nostru, nemţii lui Hitler. Când se va declanşa această acţiune, nu se ştie. Deocamdată, sarcina principală a tuturor patrioţilor este să se înarmeze, să se pregătească, să fie gata de luptă.

— Pentru asta, vorbi mai departe Raicu, cu acelaşi glas egal, de la început, încă cu mult timp în urmă, comuniştii au început organizarea forţelor patriotice din oraşul nostru, s-au ocupat de înarmarea oamenilor, de pregătirea lor. De ce ne-am adunat aici mâna asta de oameni? Să ne sfătuim, să dezbatem ultima formă a planului de acţiune, să luăm unele măsuri organizatorice concrete, în aşa fel ca totul să fie pregătit până în cele mai mici amănunte. Înainte însă de a porni la treabă, vreau să vă spun că alături de noi îl avem pe prietenul Victor Ganea, ofiţer după câte aţi auzit, ale cărui cunoştinţe militare sunt preţioase în treaba ce vrem să înfăptuim. Îl felicităm că face parte din rândurile noastre...

Ganea era de-a dreptul mişcat. Îşi frământa mâinile mari pe genunchi, neştiind ce să facă. Chipul i se îmbujorase, ochii îi străluceau într-o lumină vie, aprinsă. Se foi o clipă pe lada aceea, gata s-o sfărâme sub greutatea lui, apoi se ridică încet în picioare, înalt şi masiv, lovind cu capul tavanul murdar şi coşcovit.

— În primul rând trebuie să vă mulţumesc eu, zise el cu glas moale, privindu-i roată pe toţi cei din încăpere. Să vă mulţumesc că prin dumneavoastră am găsit drumul pe care şi-l doreşte orice om cinstit din ţara asta, drumul de luptă împotriva nedreptăţilor, drum ce duce – sunt sigur – către alte vremi, mai sănătoase, mai fericite pentru cei necăjiţi... Eu nu cunosc îndeajuns de bine politica partidului comunist, n-am de unde s-o cunosc, însă sunt alături de această politică, pentru că urmărind desfăşurarea evenimentelor din 1933 de la Griviţa şi mai apoi procesul de la Craiova, mi-am dat seama că această politică este politica oamenilor simpli, a celor de jos, a muncitorilor... Şi cum şi eu am fost pălmaş, am dus-o din greu, dar... ce mai... asta este! încheie el fâstâcit, socotind că nu e momentul să vorbească despre el. Mulţumesc şi caporalului Dincu, de aici de lângă mine, care m-a luat de mână şi m-a adus între dumneavoastră... Vă rog să vă bizuiţi pe sprijinul meu devotat. Nu mă sperie riscurile, greutăţile, să ştiţi. Eu, după cum o să vedeţi, sunt dintr-o bucată. Încă o dată, vă mulţumesc că m-aţi luat alături de dumneavoastră. Vom lupta şi vom învinge...

Raicu era de-a dreptul mişcat. La fel ceilalţi, Gligor, Haralamb, Dincu. Le plăcuseră cele spuse de Ganea, apreciau această mărturisire atât de simplă, atât de sinceră... Un intelectual crescut din masa oamenilor necăjiţi, oropsiţi, se frământase de unul singur să găsească drumul de luptă şi să se înroleze în rândurile partidului. L-a

aflat, şi iată mărturisirea lui, bucuria lui, angajamentul lui... Câţi n-or mai fi ca el pe întreg cuprinsul ţării?

— Cuvântul prietenului Victor Ganea, urmă Raicu, exprimă cum nu se poate mai bine gândurile oamenilor cinstiţi din ţara noastră, din oraşul nostru. Nu e singurul care gândeşte aşa. Mii, sute de mii de patrioţi ce urăsc din adâncul fiinţei lor regimul antonescian, sunt gata, în ceasurile acestea grele, să pună mâna pe arme.

— Compania mea, domnule – iartă-mă că te întrerup, înălţă mâna Ganea – e toată de partea acestei acţiuni care cred că-i întreprinsă de partidul comunist. Vă asigur eu, comandantul ei... Îmi cunosc oamenii... Aşa e, caporale?

— Aşa e, domnule sublocotenent, confirmă Dincu, cu certitudine. Am stat şi eu de vorbă cu oamenii, îi cunosc, le ştiu năzuinţele...

— Apăi, asta el Vă rog iertaţi-mă pentru intervenţie...

— Bravo, domnule sublocotenent, zise Gligor în şoaptă şi-i strânse mâna tare, bărbăteşte. Eşti un bun tovarăş de-al nostru...

— Dragă domnule, *alea jacta est!*[22] cum spun latinii, răspunse el tare, de răsunară pereţii cămăruţei. Acum mă consider că sunt şi eu în partidul dumneavoastră. Ori nu toţi de-aici sunteţi comunişti? Mă rog, n-are importanţă, nici nu cer să-mi spuneţi, poate nu e cazul, dar tare mult aş vrea să fiu în partid! Nu ştiu ce trebuie să fac ca să fiu, dar eu, domnule, ţi-am spus, mă şi consider ca făcând parte din rândurile lui. Din toată inima mă consider...

Haralamb atrase atenţia să se vorbească în şoaptă, cu mai multă prudenţă, deoarece s-ar putea auzi în afară. Ganea înclină din cap în semn că a înţeles şi, cu palma pe piept, vădit jenat, se scuză că dăduse drum glasului fără socoteală.

— Iertaţi-mă că m-am aprins, zise el. Am mocnit destul ca jarul sub cenuşă, şi acuma...

— Nu-i nimic, interveni Raicu. O să vină vremea, dom’le sublocotenent, să vorbim şi tare. Acuma însă... Legile conspirativităţii, trebuie să ştii, sunt aspre şi trebuie respectate cu sfinţenie. Orice greşeală ne poate costa chiar viaţa. Aşa că nu luaţi în nume de rău intervenţia prietenului...

— Nu, nicidecum, vai de mine, îl asigură Ganea zâmbind. Numai că eu m-am pornit aşa cu vorba, tare, răspicat, ştiţi ca la cazarmă...

Râseră cu toţii, după care Raicu făcu semn să i se dea ascultare şi urmă:

— Aşa, să continuăm. După cum vă spuneam, a fost întocmit un plan de acţiune pentru lupta împotriva nemţilor. Planul este cunoscut de unii dintre dumneavoastră. A fost însă îmbunătăţit cu unele propuneri făcute de domnul sublocotenent Ganea.

---

[22] Zarurile au fost aruncate! (l. latină, n.a.)

— Ei, mare lucru n-am prea gândit eu, dar oricum, e bine că am găsit nişte soluţii care ţin seama de realităţile garnizoanei noastre...

— Sunt foarte bune soluţiile dumitale, zise Raicu. Ele m-au ajutat să dau o structură nouă planului iniţial. După mine sunt soluţii realizabile. Şi acuma, prieteni, pentru că ceasul merge, merge înainte şi timpul zboară, să trecem la treabă. M-am gândit ca dintre cei prezenţi aci să constituim un grup local de acţiune. Prietenul Florea primeşte sarcina de comandant al formaţiunilor de luptă patriotice din oraş, ajutat de domnul sublocotenent Victor Ganea. Mi se pare că ai făcut armata la marină, ai fost sergent, dar te descurci şi pe uscat...

— Mă descurc şi-n aer, când e vorba să pun mâna în gât nemţilor...

— Ei, eşti de acord, prietene Florea?

— Cu ce să fiu de acord?

— Ţi-am spus, să fii comandantul formaţiunilor de luptă patriotice.

— De acord! răspunse grav Gligor de la locul său, înălţând mâna. Să stabilim numai ce trebuie să facem...

— Vom stabili, n-ai grijă, zise Raicu. Acuma să discutăm planul de acţiune pe care l-am întocmit...

Netezi iar cu palma foaia de hârtie din faţa sa, mai potrivi o dată flacăra lămpii şi urmă:

— Planul se cheamă „Dunărea Vest”. El cuprinde următoarele puncte: organizarea formaţiunilor de luptă patriotice pe grupe formate din câte 6 până la 8 oameni, fiecare grupă având un comandant. Grupele vor fi dotate cu arme de diferite tipuri: puşti, pistoale automate, pistoale, iar unele dintre ele vor avea puşti-mitraliere. Muniţia şi armele se distribuie la timpul potrivit, asupra fiecărui luptător care răspunde de buna lor păstrare şi întrebuinţare. Lucrurile astea se cunosc jos, de către oameni, s-a vorbit cu ei la vreme. Ce nu se ştie sunt următoarele: la ordinul dat prin indicativul „Răsăritul”, grupele, după o repartiţie ce o vor stabili ulterior în amănunţime prietenii Florea şi Ganea, vor ocupa imediat următoarele obiective: poşta şi telefoanele, gara, Şantierul naval, Atelierele C.F.R., primăria, prefectura, penitenciarul local, poliţia. Se vor tăia legăturile telefonice dintre comandamentul german şi restul oraşului. De asemenea legăturile telefonice ale poliţiei şi jandarmeriei locale. Grupe de muncitori înarmaţi şi ostaşi din compania domnului sublocotenent Ganea vor înconjura comandamentul german, arestându-l pe locotenent-colonelul Hans von Klausing. Avem informaţii sigure că efectivele germane nu sunt mari. Aproape zece ofiţeri, vreo cincisprezece subofiţeri şi restul soldaţi. În total vreo cincizeci de oameni. Aşa e, domnule sublocotenent?

— Întocmai, aprobă Ganea. Dacă doriţi, vă pot procura o situaţie exactă.

— În privinţa efectivelor militare româneşti şi nemţeşti din

garnizoană avem date concrete, urmă Raicu. Pe baza lor am întocmit şi planul iniţial de acţiune. Acuma nu ştiu în ce măsură mai corespund realităţii.

— Mă voi îngriji şi de treaba asta, zise Ganea. Nu-i lucru greu. Când vom întocmi planul concret, cu misiunea fiecărei grupe în parte, vom dispune de toate datele...

— Foarte bine, zise Raicu. Deci, la indicativul „Răsăritul”, ce-l veţi primi din partea mea, dumneavoastră, cei din acest grup, veţi începe acţiunea după cum am arătat mai înainte. Domnul sublocotenent Ganea va organiza efectivele garnizoanei în sprijinul acţiunii, după planul conceput iniţial...

— Trebuie să iau imediat comanda părţii sedentare a regimentului, propuse Ganea. Astfel...

— Poate că nu e nevoie de acest lucru, interveni Raicu. Dându-şi seama de situaţie, cred că şi colonelul Predoiu va simţi datoria patriotică, va înţelege imperativul acestor zile...

— Dacă înţelege, dacă nu, bineînţeles că voi lua comanda.

— În cazul acesta desigur că veţi lua comanda, aprobă. Raicu. Când veţi fi înştiinţat cu indicativul „Răsăritul”, trebuie să fiţi în cel mai scurt timp la cazarmă. Să fiţi pregătit pentru orice eventualitate.

— În privinţa asta, să n-aveţi nici o grijă, asigură Ganea. Dacă e nevoie, chiar din noaptea asta dorm în cazarmă. Să ştiţi că un rând din cheile magaziei de armament şi muniţie se află la caporalul Dincu. Aşa că armamentul este la dispoziţia noastră.

— Asta-i un lucru bun, aprobă Raicu. Acuma ascultaţi mai departe. În continuare, trebuie luate măsuri ca la obiectivele ce le-am enumerat mai înainte, poşta, telefoanele, gara, Şantierul, şi aşa mai departe, să fie organizată apărarea lor. Grupele din formaţiunile de luptă patriotice şi militarii destinaţi în acest scop să intre în acţiune imediat. Încă o problemă, prieteni, urmă Raicu. După cum ştiţi, oraşul nostru este situat pe o arteră principală de comunicaţii. Dacă ceilalţi militari români din garnizoană nu ni se alătură, iar nemţii nu vor să depună armele, e posibil ca aceştia să ceară ajutoare. E necesar deci să prevedem măsuri pentru supravegherea intrărilor în oraş. În afară de aceasta, o echipă să arunce în aer calea ferată între Balota şi Şimian. Alta către Gura Văii. Să li se taie posibilitatea de a primi ajutoare pe drumul de fier. Asta, repet, numai în cazul când nemţii nu se predau, iar forţele noastre sunt puţine, rămân doar la câteva detaşamente comandate de militari apropiaţi de noi.

— În ceea ce priveşte subunităţile române aflate în garnizoană – interveni caporalul Dincu – nu trebuie să ne punem problema c-o să ne batem cu ele deoarece la ora actuală starea de spirit a ostaşilor dovedeşte că nimeni n-ar reuşi să-i facă să acţioneze de partea nemţilor. Dimpotrivă, sunt convins că din primele clipe ei vor fi în

totalitate alături de noi...

— Ne-am bucura să-i avem din primele clipe de partea noastră, zise Raicu, însă planurile trebuie să cuprindă şi cele mai dificile variante...

— Vreau să întreb ceva, ceru Gligor şi dădu să se ridice.

— Spune.

— S-a vorbit aici că vom tăia legăturile telefonice cu exteriorul. Foarte bine, dar atunci ce rost mai au aceste măsuri? Cei care ni se împotrivesc n-au cum să mai ţipe după ajutoare.

— O clipă, prietene Florea, interveni Raicu, înălţând mâna să fie ascultat. Vom vorbi despre treaba asta. Acum să mai stabilim un lucru. Comandamentul forţelor de luptă patriotice va avea sediul în localul şcolii de comerţ din spatele Telefoanelor. Prin agenţi trebuie ţinută legătura permanentă cu prietenul Florea care, repet, chiar din seara asta va stabili în amănunţime, împreună cu prietenul Ganea, măsurile concrete ce trebuie luate, în privinţa fiecărei grupe în parte. Unde va fi instalată, de ce armament dispune, cum ocupă obiectivele etc. De stabilit totul, până în cele mai mici amănunte...

— Vom discuta aici sau în altă parte?

— Aici, hotărî Raicu. Fabrica de spirt e sub supravegherea oamenilor noştri. Însă nu zăboviţi mult. În cel mult o jumătate de oră, părăsiţi clădirea.

— Cum e cu tăierea legăturilor telefonice? aminti Gligor foindu-se pe butucul de lemn.

— Prieteni, vorbi mai departe Raicu, planul „Dunărea Vest” are două variante, create în raport de situaţiile ce se ivesc în timpul desfăşurării acţiunii noastre. „Dunărea Vest-unu” va fi aplicat în cazul când restul militarilor români din garnizoană nu ni se alătură, iar comandamentul german se opune cu tărie, începând lupta armată cu formaţiunile noastre patriotice. Atunci, prietene Florea, vom proceda prin tăierea firelor telefonice, ca să izolăm oraşul sau instituţiile din interior, să nu poată comunica şi primi ajutoare. Înţelegi?

— Înţeleg.

— Foarte bine. În varianta asta, vom începe lupta pe viaţă şi pe moarte cu duşmanii poporului nostru. Trebuie să acţionăm repede, fulgerător, cu hotărâre, fără să ne pierdem capul. Să dăm dovadă de mult calm şi sânge rece. Surprinderea joacă un mare rol, aşa-i, domnule sublocotenent?

— Aşa-i, întări Ganea. De altfel, după cum aţi spus, noi vom întocmi mai apoi un plan amănunţit al celor două variante ale planului „Dunărea Vest”. Dar care e concepţia în varianta a doua?

— Varianta a doua este următoarea, zise Raicu, privind o clipă hârtia din faţa sa. Dacă restul militarilor români trec de partea noastră din primele clipe şi noi vom fi stăpâni pe situaţie, îngenunchindu-i pe nemţi, atunci, vă daţi seama că avem nevoie de legături telefonice. E

posibil să punem stăpânire pe fiecare instituţie în parte fără măcar să tragem un singur foc de armă. Trebuie conceput un plan de acţiune şi în acest sens, deci varianta a doua...

— Nemţii nu se vor preda atât de uşor, interveni Gligor sceptic. Sunt ai dracului, nu-şi pleacă ei capul cu una cu două...

— Dacă nu şi-l pleacă, îl vom reteza! decretă autoritar Raicu. Îi izolăm şi-i atacăm, silindu-i să se predea. Trebuie însă ca mai întâi să-l arestăm pe Klausing.

— E posibil ca militarii români în totalitate să treacă fără nici o împotrivire de partea noastră, după cum ne-a asigurat Valeriu, zise Gligor, iar nemţii încăpăţânaţi cum sunt, să nu cedeze. În situaţia asta cred că e bine să concepem o a treia variantă.

— Anume?

— Trecerea ostaşilor români de partea formaţiunilor de luptă patriotice, izolarea şi lupta împreună cu ei împotriva trupelor germane din oraş, până le silim să capituleze.

— Da, e posibilă şi această variantă, consimţi Raicu. Atunci vă rog să concepeţi şi un plan „Dunărea Vest-trei”, ne-am înţeles?

— Vom analiza situaţia în toate felurile, zise Ganea cu glasul său profund. Şi vom întocmi aceste planuri potrivit cu fiecare situaţie.

— Însă după cum v-am spus, treaba asta o faceţi acum, după ce încheiem această consfătuire, stărui Raicu. Chiar în noaptea aceasta, dumneata, prietene Florea, şi dumneata, prietene Haralamb, trebuie să luaţi măsuri ca oamenii noştri să cunoască până în cele mai mici amănunte ce au de făcut: de unde iau arme, unde se vor aduna, cine sunt comandanţii de grupe, consemne, parole, legături, tot, e clar?

— S-a stabilit o dată treaba asta, zise Haralamb. Planul de acţiune e cunoscut de oamenii noştri, de mai bine de o lună...

— Ştiu, dar uite că au intervenit măsuri noi... Avem acum trei variante. Ai înţeles, prietene Haralamb?

— Am înţeles.

— Iată, urmă Raicu, am aicea planul general, iniţial, completat după indicaţiile date de Comitetul Central, prin delegatul regiunii cu care am luat legătură săptămâna trecută. Şi în raport de acele indicaţii am căutat să adaptez totul la situaţia reală din oraşul nostru, la posibilităţile existente. Apoi am mai adăugat şi propunerile sublocotenentului Ganea. De aceea ţi-am spus dumitale că acum sunt elemente noi, iar oamenii noştri din formaţiuni să cunoască fiecare amănunt şi cât mai neîntârziat ce au de făcut.

— De mare importanţă cred că trebuie să fie pregătirea oamenilor, interveni Gligor, cerând şi el planul să-l studieze. E bun, chiar foarte bun planul, dar el devine realitate numai prin oameni...

— Ei, da, asta e foarte adevărat, confirmă Raicu. În acest sens ai şi primit dumneata sarcina să fii comandantul formaţiunilor de luptă

patriotice locale. Să te ocupi în primul rând de pregătirea oamenilor... Fiecare să ştie ce are de făcut. Curaj, entuziasm, vigilenţă, hotărâre, chibzuinţă, tact, foarte mult tact... Totul trebuie să ducă la victorie. Asta e!

Raicu tăcu. În lumina gălbuie a lămpii ochii lui arătau multă oboseală, dar privirea lor era totuşi limpede, încrezătoare, tinerească. Cercetă ceasul de buzunar, apoi îşi puse pălăria trăgând-o adânc peste ochi şi se ridică. Zise, vorbind cât mai convingător:

— Vă rog, prieteni, să depuneţi tot efortul ca treaba să meargă bine. Să izbândim şi acţiunea noastră aici, în acest oraş, să triumfe, aşa după cum sunt sigur că va triumfa în întreaga ţară. Vă doresc sănătate şi victorie!

Se întoarse, dădu mâna cu Haralamb, apoi ocolind masa întinse palma pe rând lui Gligor, caporalului Dincu, sublocotenentului Ganea.

Haralamb veni lângă Raicu şi în timp ce-l conducea spre uşă, îl prinse de braţ.

— Ai grijă de dumneata! îi spuse în şoaptă. Petre te aşteaptă...

— Nu-ţi fie teamă, îl asigură el. Te rog, să mă ţii la curent cu toate problemele. Orice greutate se iveşte pe parcurs, vino, te rog, să găsim soluţiile cele mai potrivite pentru ca Florea să fie ajutat şi treaba să meargă bine... Mâine seară la ora opt te aştept să-mi spui că planurile au început să prindă viaţă, iar oamenii noştri sunt gata de acţiune. Dumneata răspunzi de tot...

— Fii fără grijă...

Raicu deschise uşa, stătu o clipă în prag ascultând cu încordare ecourile stinse ale fabricii pustii şi prăfuite, după care coborî în grabă scara de lemn putred, sub fasciculul de lumină al lanternei lui Haralamb.

După câteva zile, într-o dimineaţă, sublocotenentul Ganea stătea în cabinetul colonelului Predoiu şi de zece minute îl aştepta pe superiorul său. Fusese încunoştinţat prin plutonierul major Grădinaru să se prezinte urgent la el, dar iată că încăperea era goală şi comandantul regimentului nicăieri. Neavând ce face, Ganea se duse la fereastră. Dimineaţa de august luminată de un soare blând se arăta liniştită. Dincolo de perdelele de mătase ce vălureau uşor în adierea vântului matinal, în curtea umbrită de bătrânii castani, câţiva ostaşi cărau apă cu căldările şi udau nişte flori înşiruite ici-colo pe lângă aleile acoperite cu pietriş mărunt, de râu. Erau militari din ultimele contingente mobilizate, oameni bătrâni, cocârjaţi din şale ca sub apăsarea unor greutăţi, în cămăşi, cu mânecile suflecate, cu chipurile triste, întunecate şi trase ca după boală. Purtau cu greutate căldările cu apă, cumpănindu-le în mâinile slăbite, vânoase, fără să se privească şi fără să-şi vorbească, de parcă erau străini. „Iată pentru ce sunt ţinuţi amărâţii ăştia sub arme, cugetă Ganea privindu-i cu compătimire. Ca să ude florile regimentului. De cinci ani au tot trăit cu spaima glonţului în suflet, târându-se prin noroaie, sub năvala proiectilelor şi acuma, bieţii de ei, cară căldări cu apă. Ei, câţi oameni a smuls războiul ăsta de la rosturile lor! Câte vieţi a secerat, câte cămine a distrus, câte inimi a îndurerat!... Şi pentru ce? Care-i filozofia războiului? Am căutat deseori explicaţii, argumente sănătoase, piloni de susţinere pentru ideile propagandiştilor antonescieni. N-am găsit... Totul e atât de şubred, atât de fals, de neconvingător, încât numai bunul simţ te opreşte să-i scuipi în obraz şi să le rupi fiţuicile cu care otrăvesc şi înşală omul de rând”...

Tocmai pe când cugeta astfel, uşa se deschise şi Ganea se întoarse brusc luând poziţia de drepţi. Intrase colonelul Predoiu, roşu la faţă, cu privirea obosită şi părul răvăşit. Sub braţ avea un dosar. În două zile parcă îmbătrânise cu zece ani.

— Să trăiţi, domnule colonel!

— Noroc, Ganea, răspunse el moale, aproape plictisit şi trecând în apropierea biroului zvârli cu un gest de dispreţ dosarul pe mapa de lucru. Ce faci?

— Am venit la ordinele dumneavoastră, domnule colonel!...

— Ştii pentru ce te-am chemat?

— Nu...

— Uite, ia şi citeşte asta...

Zicând acestea, colonelul scoase dintre foile dosarului o hârtie şi i-o întinse. Sublocotenentul o luă şi încruntându-se la chip ca înaintea unei rele prevestiri începu să parcurgă repede cu privirea rândurile dactilografiate.

— A început ofensiva sovieticilor pe frontul din Moldova. Corpul ne cere să mai trimitem un batalion de marş pentru front?

— Închipuieşte-ţi! făcu iritat colonelul. De unde să scoatem, dom'le oamenii? Să-i facem din lut şi apoi să suflăm peste ei dându-le viaţă ca-n prima zi a facerii lumii? Spune-mi, de unde?

Ganea tăcea. Mai reciti o dată nota telefonică adresată părţii sedentare a regimentului, apoi puse uşor, cu un gest delicat hârtia pe biroul colonelului şi se retrase un pas înapoi, aşteptând.

— Ei, ce părere ai? Aşa-i că ăştia de la Corp nu cunosc situaţia?

— Ba cred c-o cunosc destul de bine, domnule colonel, zise Ganea, luând o poziţie cât mai militărească în faţa superiorului său.

— Cunosc ei situaţia efectivelor? se arătă contrariat colonelul.

— Nu, m-am referit la situaţia frontului.

— Nu înţeleg. Ce vrei să spui cu asta? făcu Predoiu micşorând ochii.

— Cred că e destul de limpede, domnule colonel, zise Ganea, stând mai departe, în aceeaşi poziţie rigidă, în faţa superiorului său. E evident că frontul se va prăbuşi. De lucrul acesta sunt conştienţi şi cei de la Corp, dar cum primesc ordinele de sus aşa ni le transmit şi ei, „ordine de urmare” cum se spune. Mai-marii ţării cer acum ostaşilor noştri „eroism fanatic”. Eroismul, domnule colonel, şi-l pot dovedi ostaşii numai împotriva adevăraţilor duşmani ai poporului. În acest sens sunt convins că dacă armele ostaşilor noştri ar începe să tragă în nemţi, ar arăta soldatul român ce înseamnă eroism, aşa cum le-a mai arătat o dată la Mărăşeşti!

Predoiu tocmai vroia să-şi aprindă o ţigară. Rămase năuc, cu tabachera de argint în mână, privindu-l pe Ganea cu ochii mari, puţin speriat de parcă tânărul ofiţer picase în faţa sa din altă lume.

— Măi Ganea, zise el după un timp, moale, dojenitor, aprinzându-şi ţigara, uite, să fiu sincer mie nu prea-mi plac reflecţiile dumitale. Parol! Ţi-am mai spus o dată: te poţi foarte bine trezi în faţa Curţii Marţiale...

— Depinde cine mă poate acuza, domnule colonel, răspunse prompt Ganea. În nici un caz, dumneavoastră nu sunteţi acela care să pledaţi, eventual, ca martor al acuzării... Sunteţi pe linia vederilor mele şi...

— Eu? sări ca ars Predoiu la fel de speriat ca înainte. Eu, Ganea? Dar ce-ţi trece prin cap, măi băiete?! Fugi de-aici, să nu te-audă careva că ia totul de bun şi cine ştie în ce bucluc mă mai bagi. Te-am avertizat o dată că ai atitudini cam libertine...

— Domnule colonel, mi-a plăcut întotdeauna să fiu un om sincer, deschis, mărturisi Ganea cu aceeaşi siguranţă în glas. Sunt ferm convins că şi dumneavoastră – v-am mai spus – în adâncul conştiinţei dumneavoastră îmi daţi dreptate, că dialogând cu propriul dumneavoastră eu, nu se poate să nu ajungeţi la concluzia enunţată

succint de mine.

— Uite ce-i, Ganea, vorbi de astă dată mai liniştit Predoiu, slobozind fumul ţigării şi împrăştiindu-l apoi cu palma. Eu te simpatizez, pentru că eşti un om sincer, inteligent, dintr-o bucată, dar nu-ţi dau dreptul să mi te substitui, mă înţelegi?

— Nu vă supăraţi, domnule colonel, dar nu-i vorba de nici o substituire. E vorba de-o presupunere bazată pe considerente viabile, adevărate... Credeţi că numai eu, sau dumneavoastră, gândim aşa? Vai de mine! Dar sunt sigur că azi, în toată ţara, din zece oameni, nouă au aceleaşi reflecţii, discută cu propriul lor eu, – din teamă să nu se trădeze discutând cu altcineva – că din zece, nouă trag aceleaşi concluzii: poporului nostru i-a ajuns cuţitul la os şi nu va trece mult şi va scutura cu arma-n mână jugul actualei situaţii. Domnule colonel, iertaţi-mă, suntem conştienţi de dezastrul în care a ajuns ţara, dar ne mulţumim să fim simpli spectatori ai propriei noastre tragedii şi atât!

— Dar ce-am putea face?

— Ce-am putea face? Să nu mai fim spectatori, domnule colonel. Să ne urcăm pe scenă şi să schimbăm acţiunea piesei, mă înţelegeţi dumneavoastră?

— Ganea, ce te-a apucat, băiete? zise speriat colonelul, privind neliniştit în toate părţile. Vrei să mă bagi în bucluc că-ţi aprob asemenea păreri fulminante? Că stau cu tine la taifas şi punem ţara la cale? Dracu ştie cine te mai aude şi...

— Mă iertaţi, domnule colonel, se scuză sublocotenentul. Faceţi-mi acte de trimitere în judecata Curţii Marţiale, dacă socotiţi că sunt un instigator...

— Nu-i vorba de asta, ci de prudenţa de care trebuie să dai dovadă, măi băiete. Ştii, câteodată şi pereţii au urechi... Fii mai calm, măi flăcăiaş, nu te avânta aşa. Stăpâneşte-te...

— Dumneavoastră sunteţi stăpânit? nu se lăsă Ganea. Se vede de la o poştă că sunteţi în derută. Iată, acum trebuie să trimiteţi oameni pe front... Să trimiteţi oameni la moarte. Aţi trimis mereu... De unde să mai trimiteţi? Sunt convins că dumneavoastră singur condamnaţi aceste ordine care trebuie să susţină un război absurd... Pentru ce am luptat? Pentru ce mai luptăm? Care-i sensul jertfelor noastre? Cunoaşteţi situaţia frontului... Oamenii s-au săturat... Au început să vadă mai departe, au început să gândească cu capetele lor nu cu ale unora dintre comandanţi, aruncă armele şi fug... Nemţii, „fraţii noştri de arme”, ne bagă numai în linia întâi, pentru ca prin foc şi moarte să le creăm lor siguranţa retragerilor „elastice”...

— În sfârşit să lăsăm astea. Spune, cum vezi dumneata rezolvarea acestei note telefonice? zise Predoiu trăgând alene din ţigară. Ce putem face?

Îşi dădea seama că fără voia lui fusese angajat într-o discuţie pe

care n-o dorise şi de aceea găsise nimerit să schimbe vorba..

— Dumneavoastră ce părere aveţi?

— Mă gândeam să trimitem măcar două companii, răspunse nesigur Predoiu. Să executăm ordinul Corpului...

— Şi de unde vreţi să formaţi aceste două companii?

— De la dumneata, şi să vedem poate ceva oameni de la batalioanele de recruţi...

— Domnule colonel, iertaţi-mă că trebuie să nu fiu de părerea dumneavoastră, zise Ganea punându-şi palma pe piept ca o apărare. În primul rând, eu vă raportez că din compania mea nu e bine sa dăm nici un om. Şi nici din batalioanele de recruţi nu-i bine să trimiteţi.

— Pentru că sunt neinstruiţi?

— Ar fi un motiv în plus...

— Atunci? făcu nedumerit colonelul.

— Ce-a fost ieri, nu mai e azi, domnule colonel, căută să se facă cât mai înţeles Ganea. Dumneavoastră nu vedeţi cum se precipită lucrurile? În ţară oamenii au ajuns la marginea răbdării, a suferinţei, se organizează, se pregătesc de luptă. Din ce ne spun ordinele venite de sus, reiese că comuniştii conduc această luptă. Ei adună arme, organizează poporul la unele acţiuni împotriva actualului regim antonescian...

— Crezi într-o apropiată lovitură de stat? întrebă în şoaptă Predoiu, privind cu teamă către uşă, să nu intre careva.

— Nu ştiu! înălţă din umeri Ganea. Presupunerile mele sunt intuitive, nu mă bazez pe nimic sigur, trag numai concluzii analizând situaţia actuală din ţară. Gândesc, judec ca fiecare om care priveşte înainte, care caută azi să vadă ce va fi mâine... Şi aceste concluzii, domnule colonel, mă fac să cred că indiferent de situaţia frontului, datorită faptului că în ţară lucrurile s-au precipitat foarte mult – vedeţi doar ce spun rapoartele Biroului 2 – în curând forţele din interior conduse de comunişti vor face să se prăbuşească actualul regim.

— E cam hazardată presupunerea dumitale! făcu ochii mari colonelul. Mergi prea departe cu raţionamentele...

— Aveţi perfectă dreptate, întări Ganea. Da, e o presupunere şi încă hazardată... însă se bazează pe concluzii evidente, juste...

— Anume?

— Dumneavoastră nu vedeţi ce se întâmplă în ultima vreme, domnule colonel? vorbi tot mai aprins Ganea. Se sabotează continuarea războiului: ajung pe front proiectile cu focoase defecte, în canistre benzină care nu ştiu ce dracului are, dar înfundă carburatoarele maşinilor şi tancurilor, locomotive care pleacă din gară şi se opresc, stricându-se după treizeci de kilometri de mers, zeci şi sute de arme, grenade, lăzi cu muniţie sustrase din depozite, dispărute de pe front... Pot fi acestea presupuneri, nimic de zis, dar ce

părere aveţi de circularele disperate ale Siguranţei şi ale serviciilor militare speciale care confirmă în fraze laconice şi totuşi alarmante aceste lucruri, care cer să fim cu ochii în patru, să luăm măsuri de siguranţă şi mai ştiu eu ce? Apoi, în afară de asta, aţi văzut că numai aici, în regiunea asta partizanii au aruncat două trenuri germane în aer... D-apoi acţiunile lor din Moldova, de pe Valea Prahovei, din Banat... Cunoaşteţi circulara...

— Ei, şi-atunci? întrebă nedumerit colonelul.

— Cum „şi-atunci”?

— Unde vrei s-ajungi cu pledoaria asta a dumitale?

— În orice caz nu departe, îl linişti Ganea. Spuneţi dumneavoastră, e posibil acum, în perioada aceasta, când, după cum aţi văzut, acţiunile împotriva actualului regim se intensifică, repet, e posibil să lăsăm garnizoana fără militari? Ce părere aveţi?

— Avem două batalioane de recruţi la câţiva kilometri de oraş, vorbi calm Predoiu. Aceste batalioane să stea pe loc, să avem garnizoana asigurată cu militari aşa cum sună ordinul Marelui stat major. Iar pe front să trimitem pe cei instruiţi, oameni vechi, de aceea spuneam să luăm din compania dumitale...

— Cu atât mai rău, domnule colonel, mă iertaţi că intervin în felul acesta, se scuză jenat Ganea.

— De ce „cu atât mai rău”?

— Păi punem temei în garnizoană pe nişte copilandri care abia au învăţat să dea onorul cu puşca? Se poate aşa ceva? În primul rând că în felul acesta contravenim ordinelor Marelui stat major în privinţa asigurării garnizoanelor. Spuneţi să trimit militarii din compania mea. Deci ne dispensăm de nişte oameni instruiţi...

— Sunt bătrâni, Ganea... Nici ăştia...

— Sunt, domnule colonel, da, sunt bătrâni, priviţi-i afară, de-abia cară căldările cu apă, arătă sublocotenentul cu capul spre fereastră, dar au experienţa frontului, ştiu ce-i aceea deschiderea focului la comandă, lupta în apărare, atacul şi atâtea altele. Sunt luptători, ne putem bizui pe ei aici în garnizoană, în caz de nevoie...

— Atunci să formăm două companii din recruţii aflaţi în cantonament în comuna Ergheviţa sau pădurea Balota, propuse colonelul.

— Iertaţi-mă, dar nici de părerea asta nu sunt, protestă Ganea. Puteţi oare dumneavoastră semna sentinţa la moarte a două sute de tineri neinstruiţi, care n-au învăţat nici măcar a se feri de glonţ? Nişte băietani care n-au altă vină decât aceea că venindu-le vremea stagiului militar mai devreme decât trebuia, din cauza războiului, au îmbrăcat uniforma de ostaş şi sunt obligaţi să execute nişte ordine, încă o dată iertaţi-mă, absurde... Aveţi dumneavoastră o inimă atât de lipsită de simţul umanităţii? Unde e atunci conştiinţa dumneavoastră?

Vă stimez şi vă apreciez, domnule colonel... Sunt un simplu profesor de latină, concentrat şi port cel din urmă grad de ofiţer din armată... Dar nu cu gradele vă judec eu, vă apreciez, ci cu inima...

— Dar ce pot face, măi omule? se arătă descumpănit Predoiu. Ce pot face? Dumneata nu vezi cât de categorică e nota telefonică?

— Raportaţi Corpului că nu mai avem posibilităţi – fu de părere Ganea. Asta este. Cine are oameni de trimis să mai trimită, noi nu mai avem. Trebuie să executăm şi ordinele, tot ale lor, cu siguranţa garnizoanei în vremurile astea foarte precipitate şi tulburi... Ce, emit ordine care se bat cap în cap? Ce-i aicea? Sac fără fund? Efectivele astea sunt interminabile? Să se mai trezească şi domnii comandanţi de sus, să nu execute la rându-le ordinele domnului mareşal orbeşte, să vadă mai întâi care-i situaţia reală...

Colonelul Predoiu mai trase un fum, apoi strivi restul ţigării în scrumiera de pe birou. Era de-a dreptul înnebunit, nu ştia ce să facă, simţea că fruntea îi e cuprinsă într-un cerc de fier care-l strânge puternic, gata să-i plesnească ţeasta capului. „În toată viaţa mea, dedicată carierei armelor – cugetă el – n-am ştiut altceva decât să fiu un om disciplinat, să-mi fac datoria şi ca un adevărat militar să execut „fără murmur şi fără şovăire” ordinele superiorilor mei, ordine care întotdeauna mi s-au părut juste, de necontestat. Dar acum nu mai înţeleg nimic! Ce dracului, m-am scrântit eu la minte sau vorba lui Ganea ăsta, pe acolo, pe sus sunt comandanţi care „ar trebui să se mai trezească!”. Pentru că am ajuns să nu ştiu ce hotărâre să iau: aci trimit ordine să asigurăm garnizoanele cu militari, aci expediază telegrame prin care cer noi şi noi efective... Dar tot vorba lui Ganea, regimentul ăsta ce-i? Sac fără fund? Are dreptate băiatul ăsta, are foarte multă dreptate! Dar pot oare să i-o spun? Pot oare să comentez împreună cu el ordinele superioare? Unde-ar mai fi atunci disciplina, disciplina de fier „mama vieţii ostăşeşti?”

Chibzuind astfel, rămase câteva clipe pe gânduri, apoi înălţă privirea şi zise:

— Bine, Ganea, îţi mulţumesc pentru părerile dumitale. Discutând parcă mi-am mai uşurat sufletul. Voi mai reflecta până către ora prânzului.

— Mă rog... cum socotiţi dumneavoastră.

— Eşti un om capabil, inteligent şi-mi plac raţionamentele dumitale logice, chiar dacă eşti de fapt un civil. Încă o dată, îţi mulţumesc.

— Să trăiţi, domnule colonel! zise Ganea şi punându-şi cascheta pe cap duse palma la cozoroc. Pot să plec?

— Da, consimţi colonelul. Vezi, ai grijă şi întocmeşte planul de apărare al cazărmii după indicaţiile ce ţi le-am dat aseară. Şi fă şi schiţa...

— Nu se găseşte hârtie de calc, domnule colonel.

— Las-o dracului, fă-o pe-o hârtie obişnuită, numai fă-o, hotărî Predoiu. S-o am până la prânz.

— Am înţeles.

Peste câteva minute, Ganea intră în cancelaria companiei. Caporalul Dincu, aplecat asupra mesei desena cam stângaci, pe o coală de hârtie, planul cazărmii.

— Aşa, bine că te-ai apucat de el, zise sublocotenentul, punându-şi cascheta în cuier. Să trec după aceea planul apărării, cu mijloacele de foc, că trebuie să-l dăm până la prânz domnului colonel... Unde e Grădinaru?

— Nu ştiu. Cred că umblă lelea prin cazarmă. Ce se mai aude cu plecarea pe front, domnule sublocotenent? întrebă în şoaptă Dincu. Ostaşii au şi auzit că se mai cer efective.

— Acuma vin de la colonel, zise Ganea, aşezându-se la masa lui. M-am opus să mai trimitem vreun om. Şi mai ales din compania noastră... Ştii care-i motivul...

— Ştiu, făcu conspirativ caporalul, nici nu e cazul. Noi ne bazăm pe oamenii de aici...

— Nici o grijă, îl asigură Ganea. Tot ce am discutat *acolo* e sfânt. Trebuie să îndeplinim sarcina primită. Numai te rog pe dumneata, cu grijă, continuă munca de lămurire a oamenilor noştri. Fiecare să ştie ce are de făcut... Prudent însă, Dincule... cât mai prudent... Zău, nu ştiu cum să-ţi spun, dar mă simt un alt om de când m-ai îndreptat pe drumul pe care-l căutam de mult. Îţi mulţumesc din inimă. Totdeauna am să-ţi mulţumesc... Însă n-aş vrea ca tocmai acum, în ceasul hotărâtor, să-mi fie barat acest drum... Te rog, ai grijă. Să facem totul să izbândim.

— Vom izbândi, domnule sublocotenent. Să ştiţi că în calea noastră nu există piedici de netrecut!

— Ssst! se aude cineva afară...

Într-adevăr, intră plutonierul major Grădinaru, cu faţa roşie, buhăită, duhnind a rachiu, sub braţ cu o capelă plină cu lame de încărcătoare.

— Dumnezeii mamii lui de mârlan, zise el bombănind ca pentru sine. Uite, bagabonţii, îi pui să-ţi cureţe lamili şi le uită pe lângă zidurile magaziei... Să le-adun eu, om bătrân, cu capela... Că-i averea lui tata...

Dar Ganea nu-l asculta. Stătea la masă, gânditor, şi privea pe fereastră, undeva afară, departe, peste pavilioanele cazărmii, învăluite în lumina soarelui ce se înălţa tot mai mult pe cerul albastru ca de sineală.

Întunericul se lăsase pe nesimţite, învăluind oraşul într-o tăcere neagră, apăsătoare şi tristă. Străzile pustii erau cufundate în beznă. Aproape că nu se mai vedea la doi paşi. Ferestrele caselor încă nevătămate erau camuflate cu hârtie neagră sau cu pături, să nu se strecoare nici o şuviţă de lumină afară. După o vreme însă, de dincolo de dealul Balotei, se ivi peste păduri luna, mare, rotundă, ca o imensă pecete de aramă, şi deodată lumina ei se revărsă darnică peste întinderi, aurind contururile caselor, făcând să sclipească viu turnul înalt al bazinului de apă, dezvăluind privirilor, ca ziua, parcurile răvăşite de bombe, străzile, ruinele aşezărilor doborâte la pământ. Caporalul Dincu mergea agale prin umbra zidurilor îndreptându-se către cazarmă. Fusese acasă la plutonierul major Grădinaru şi reparase o uşă, că nu se închidea prea bine. Primise drept cinstire de la „coana Florica” o ceaşcă de ţuică şi o bucăţică de brânză cu pâine de manutanţă şi se simţea sătul, cu toate că mâncarea fusese drămuită ca la farmacie. Acum, mergea către cazarmă, obosit şi îngândurat. De când aflase de arestarea lui Maxim nu mai avea o clipă de linişte; îl îngrijora tare mult soarta acestui băieţaş atât de săritor la îndeplinirea oricărei sarcini încredinţată de organizaţia de tineret. Se gândise mult, analizase în fel şi chip situaţia, dar nu-şi putea explica în nici un fel „căderea” băiatului. Cum de fusese atât de imprudent, cum de nu luase seama la cine-i venea pe urme? Dana justificase într-un fel toată întâmplarea şi Dincu îi dăduse crezare. La mijloc fusese o clipă de neatenţie a ei. Îi asigurase lui Maxim numai drumul înainte, dar trebuia când şi când să vadă şi cine vine din urmă, mai ales că era noapte şi zgomotul paşilor s-ar fi desluşit cu uşurinţă chiar de la distanţe mai mari. „Nu, Valeriule, crede-mă, oricât a bocănit invalidul acela cu piciorul său de lemn pe trotuar, tot nu l-am auzit, s-a scuzat ea la prima întâlnire cu caporalul. De altfel eram şi departe de Maxim, la cel puţin cincizeci de metri, aşa cum mi-ai spus că trebuie să merg. Dar cred că invalidul a venit de undeva, de pe altă stradă, a dat numai colţul, altfel era imposibil să nu-l fi auzit Ştefan...”

Dincu se interesase prin legăturile ce le avea şi aflase că micuţul Maxim era supus la chinuri groaznice de către comisarul-ajutor Anghelescu, dar că în ciuda bătăilor n-a scos un cuvânt care să trădeze activitatea organizaţiei de tineret. Într-un fel îi părea bine că băiatul se comportă astfel, că deşi n-avea decât paisprezece ani, dovedea totuşi o anume maturitate, o voinţă neabătută şi o hotărâre deosebită în privinţa păstrării secretului de organizaţie. „Nu-mi închipuiam să găsesc atâta tărie la puştiul ăsta, se gândise el, după aceea, de multe ori. Se vedea că e plin de ambiţie şi că doreşte din toată inima să îndeplinească şi el o sarcină mai deosebită... Şi iată că

prima lui misiune s-o soldat cu un eşec... Şi baremi de-ar fi numai asta... Dar lucrurile pot deveni foarte grave... Dacă totuşi până la urmă băiatul nu rezistă şi scapă ceva despre acţiunea întreprinsă de Gabriel şi Pius pe dealul Balotei? Şi el şi fata au fost de faţă când cei doi au primit instrucţiuni în ce fel să lucreze... Nu, sper să se ţină tare aşa cum s-a ţinut până acuma, sper... dar cu câtă suferinţă îşi va ţine el această tărie!”

Lui Dincu îi părea nespus de rău că celui mai tânăr membru al organizaţiei îi era dat să suporte torturile bestiale ale anchetatorilor de la poliţie. Din prima clipă când îl cunoscuse, simţise că-i este foarte drag, foarte apropiat, întocmai ca şi un frate şi că băiatul acesta inimos, cu ochi căprui, blânzi, zdrenţuit, adesea nemâncat şi bătut de oamenii patronului, avea un suflet mare, ales, deosebit. „Tovarăşe Valer, îi spunea el uneori caporalului, aşa e că o să vină vremea când şi noi muncitorii o să fim stăpâni, o să avem fabricile noastre, o să mâncăm pe săturate şi o să avem bani câţi are domnul Graff al meu?” Tudor Dincu îl asculta zâmbind, după care îl mângâia cu duioşie pe părul crescut sălbatic. „Vor veni timpurile acelea, băiete. Vor veni... Nu ne vom face patroni în felul lui domnul Graff al tău, dar vom trăi bine...”

Pe Strada Mare, în curtea unei foste prăvălii bombardate, din care nu mai rămăseseră decât zidurile înnegrite de fum, mulţime de lume se îngrămădea în jurul a două butoaie negre şi pântecoase. Vestea că venise uleiul se dusese ca vântul prin toate cartierele, şi alergaseră cu toţi într-un suflet, care cu sticle, cu borcane, cu damigene mici sau cu bidoane de tablă, să apuce să primească raţia acum, chit că era miezul nopţii şi nu a doua zi dimineaţa, când nu se ştia dacă va mai rămâne vreun strop sau nu. Oamenii, mai mult femei şi copii, se îmbulzeau vorbind gălăgios, agitând în mâini cartelele de alimente, aruncându-se claie peste grămadă fără să ţină socoteală că se calcă în picioare, îşi rup hainele de pe ei sau îşi dau ghiont un mai mult sau mai puţin nevinovate.

— Huo, cucoană, nu da buzna, că mă călcaşi, ia, acolea pe deşt de nu mai pot! zise o femeie desculţă, cu picioarele prăfuite, îmbrăcată într-o rochie de stambă decolorată şi ruptă.

— Mă împing şi pe mine alţii, zise cucoana tot privind mereu către un burlan de care legase căţelul. Uite, sunt nevastă de colonel de cavalerie şi stau cu dumneata aici la rând să-mi iau raţia de ulei. Colonelul Dona, dac-ai auzit...

— Şi ce dacă eşti nevastă de colonel? se stropşi cea călcată pe picior. Trebuie pentru asta să-mi dai cu copita, fă? Parc-ai umbla călare ca bărbatu-tău!...

Un râs general cuprinse mulţimea şi doamna colonel, intrigată, cu faţa aprinsă de supărare, îşi făcu loc cu coatele, ieşi din îmbulzeala

aceea, desprinse cureluşa câinelui din inelul burlanului şi zise înţepat:

— Hai, Pufi, dragă, hai, că inculţii şi mahalagiii ăştia n-au loc de coada ta...

— Ia-o din loc, grăbeşte-te, mai du-te şi pe la alte cozi cum ţi-e obiceiul că de, nu-ţi ajung câte-ţi cară acasă primarul! sări o femeie mică, subţirică, ce ţinea de mână un băieţel de vreo patru ani numai într-o cămăşuţă scurtă şi desculţ. Zău, oameni buni – se întoarse ea către mulţime – mai în fiece dimineaţă vine la sulemenita asta trăsura primăriei cu pachete. Eu văz, că stau la trei case mai în sus de ea. Şi-acuma, uite-o, fără obraz, se înghesuie şi la amărâta noastră de raţie!

— Te rog, impertinento, să-ţi măsori cuvintele! strigă doamna colonel, cu glas răguşit, aproape înecându-se de furie. Nu ţi-e ruşine? Auzi la ea? O spălătoreasă mă insultă în public! Domnul colonel Jurăscu, primarul, să ştii şi tu, trenţăroaso, îi camarad cu bărbatu-meu... Amândoi de la cavalerie... Şi ca prieteni, are grijă şi de casa celui plecat pe front...

— Poate are grijă şi de muiere-sa! ţâşni din mulţime un alt glas de femeie.

— Mizerabilo! Mahalagioaice prost crescute!

Zicând acestea, doamna colonel plecă toată numai nervi, cu pas mărunt, repezit, trăgând căţelul după ea, smucindu-i mereu cureluşa gata s-o rupă. Apoi, după câţiva paşi se întoarse şi spuse înăbuşit ridicând glasul:

— Neciopliţilor! Bărbatu-meu e pe front, luptă pentru ţară şi mareşal şi voi vă bateţi joc! Am să mă duc să vă reclam!

— Bărbatu-tău luptă pentru moşia lui! se auzi o voce groasă din mulţime... Nu pentru ţară...

— Pentru a lui, pentru a mareşalului... Ce parcă mareşalul nu-i tot boier? răspunse femeia aceea cu copilul de mână. Tot boier îi şi el... În vremurile astea când abia găseşti o coajă de pâine, el are ce bea, ce mânca, cred că nu stă cum stăm noi colea, la miezul nopţii, pentru o ceaşcă de ulei pe care trebuie să ne-o dea din aprilie şi uite acuma îi sfârşitul lui august...

— Uleiul nostru l-a luat Hitler, prăjeşte cartofi la Berlin!

— Mai bine s-ar pune el în tigaie!

Râsul izbucni din nou, mai puternic decât cel dintâi, dar deodată, la apariţia caporalului Dincu, care se oprise să vadă de ce-i îmbulzeala aceea, veselia încetă de parcă lumea s-ar fi ferit de el. Desigur, Dincu auzise tot ceea ce vorbiseră oamenii, îi părea bine că din zi în zi creştea ca o furtună revolta populaţiei, dar îşi zise că nu e bine prin prezenţa lui să-i stânjenească în a-şi spune gândurile – deh, oamenii se feresc acum şi de umbra lor, darămite de un militar! – fiind mai nimerit să-i lase, să-şi verse fiecare năduful cum vrea, să se răcorească.

Porni, aşadar pe sub castanii de pe Strada Mare, zorind să ajungă cât mai degrabă la cazarmă. Cu toate că era aproape de miezul nopţii, stăruia totuşi atâta zăpuşeală în aerul încins după căldura de peste zi, încât dintr-o clipă într-alta părea că te înăbuşi, gata să-ţi dai sufletul. Ajungând la colţul străzii Independenţei, zări un gardian, în uniforma lui cafenie, decolorată, cu şapca dată pe ceafă, vorbind cu un ţăran. Îl întrebă cât e ceasul şi aflând că nu era încă vremea să se prezinte la cazarmă, hotărî să treacă puţin şi pe acasă, să vadă ce mai este nou pe acolo. Apucă înspre cartierul Moara de Foc, ale cărui case mici, sărăcăcioase, cu pereţi crăpaţi şi acoperişuri lăsate într-o parte, erau în parte bombardate, altele numai zdravăn muşcate de schijele proiectilelor. Dar când să dea colţul pe strada lui, se pomeni brusc, chiar lângă bordura trotuarului, cu o maşină de piaţă, un Ford negru, hodorogit. Portiera se deschise şi caporalul se trezi faţă-n faţă cu Haralamb.

— Ce-i, ce s-a întâmplat? se sperie Dincu şi privi îngrijorat în toate părţile.

— Unde umbli, măi băiete acum aproape de miezul nopţii? îl dojeni Haralamb. Alerg de-o oră după tine şi nu te aflu nicăieri. Mi-a spus Ganea că eşti plecat la major acasă şi acum mă duceam într-acolo... Hai, urcă...

— Dar ce este?

— „Fulgerul” comunică: „Răsăritul!”

— Gata? A început? se opri deodată locului caporalul şi-l privi uluit pe Haralamb. Apoi într-o clipă faţa i se lumină şi prinzându-l în braţe, îl sărută repede pe obrazul acoperit de ţepii bărbii... Ura! Să trăieşti, tovarăşe Haralamb! Uraa! Când a început? Unde mergem?

Era tot o explozie de bucurie, de entuziasm şi neastâmpăr. Îi venea să sară în sus, să joace, să chiuie...

— Mai încet, măi băiete, mai încet că scoli strada, îl opri Haralamb. Şi dacă ne punem de-acuma clopoţei...

— Iartă-mă, se scuză caporalul, vorbind repede, precipitat. Dar dac-ai şti dumneata ce-i în inima mea în clipele astea!...

— Dar ce, parcă într-a mea nu este? făcu Haralamb fără să-şi ascundă emoţia. Dar acuma n-avem timp să ne bucurăm. Hai repede, urcă în maşină! Peste zece minute avem o adunare a grupului de acţiune.

— Comandantul meu a venit?

— E acolo. L-am adus tot eu de-acasă... Sunt toţi... Numai dumneata lipseai...

Peste o clipă, maşina demară brusc, cu motorul duduind din plin şi porni să alerge pe străzile pietruite ale cartierului, luminate de lună ca ziua. Şoferul, un bătrânel uscăţiv, cu mustăţi mari şi şapcă de pânză trasă adânc peste ochi, conducea cu multă siguranţă, gonind cu toată

viteza de parcă era un apucat, ocolind atât cât putea gropile şi şanţurile ce le întâlnea în cale.

— Cine e dânsul? întrebă în şoaptă caporalul, aplecându-se la urechea lui Haralamb.

— E de-al nostru.

— Maşina lui?

— A lui. E pieţar...

Peste câteva minute, Fordul opri în dreptul unei case scunde, cu acoperiş de tablă, îmbrăcată până sub streaşină cu viţă de vie. Coborâră repede, mai întâi Haralamb, apoi Dincu şi intrară, zoriţi, în curtea aproape cufundată în întuneric din pricina unui tei mare ale cărui ramuri se întindeau până peste acoperişul casei. Un câine îşi zornăi lanţul, lătră puţin, apoi cunoscându-l pesemne pe Haralamb care începuse a-i vorbi în şoaptă, se domoli şi tăcu.

Trecură printr-o bucătărie scundă, cu tavanul crăpat, în care se vedeau o maşină de gătit, o postavă plină cu rufe şi un pat de fier alături de-o masă încărcată cu farfurii murdare, cratiţe şi oale. O uşă li se deschise în cale. În prag, Gligor, înalt, voinic, oarecum neliniştit:

— Hai, măi tovarăşilor, bine c-aţi venit! Trece vremea şi...

Raicu se ridică de pe patul pe care stătea şi dădu mâna cu Dincu. Caporalul privi nedumerit în jur. În lumina lămpii cu gaz, cocoţată pe-un şifonier demodat, desluşi chipul lui Ganea care-i zâmbi prieteneşte şi-i făcu semn să se aşeze lângă el pe-un cufăr.

— Acum suntem toţi, zise Raicu grăbit. Prieteni, tovarăşi, începu el, vădit emoţionat, prea multe n-am să vă spun. Fiecare minut e preţios în acţiunea noastră. Ceasul mult aşteptat a sosit. Acuma o oră – poate vreunul dintre dumneavoastră a ascultat la radio – s-a comunicat că dictatura antonesciană a fost doborâtă, şi că începe războiul pentru eliberarea Transilvaniei, cu alte cuvinte ne batem cu nemţii. După cum se vede, forţele patriotice, conduse de partidul nostru comunist, au acţionat cu succes. S-a început, tovarăşi, lupta împotriva adevăraţilor duşmani ai poporului. Deci, trebuie să punem mâna pe arme.

— Ce variantă a planului aplicăm? întrebă sublocotenentul Ganea, trăgând din buzunarul de la piept al vestonului câteva hârtii frumos împăturite.

— Aplicăm planul „Dunărea Vest-trei”, interveni Gligor, şi luând scaunul se aşeză lângă ofiţer să privească hârtiile pe care acesta şi le întinsese pe genunchi.

— Exact, confirmă Raicu. Domnule Ganea, se adresă el apoi sublocotenentului, luaţi măsuri să fixaţi posturi de santinelă la poştă, telefoane, la Şantier şi Atelierele căilor ferate, mă rog, aşa cum aţi conceput planul... Eliberaţi băiatul acela de la poliţie...

— Şi cu nemţii ce facem? întrebă Gligor.

— Vom înconjura clădirea comandamentului lor şi-i vom împiedica să iasă sau să facă vreo mişcare...

— Trebuie să-i dezarmăm!

— Trebuie, dar mai întâi luăm această măsură. În orice caz, să fim pregătiţi pentru o acţiune hotărâtă. Dacă consimt de bună voie să se predea, cu atât mai bine.

— Legăturile telefonice?

— Tăiaţi numai cele către comandamentul german, hotărî Raicu. Restul rămân intacte. Avem nevoie de legături. Oamenii noştri au primit armele?

— Le au asupra lor, răspunse Gligor.

— Ţi-am spus eu dumitale, totul e pregătit, interveni Haralamb. Am aşteptat numai ceasul ăsta.

— Foarte bine, zise Raicu. Acum, la treabă. Sediul comandamentului forţelor de luptă patriotice îl ştiţi unde este. Florea, ai luat măsuri să ocupi şcoala? E doar pustie, elevii-s în vacanţă...

— Am luat.

— În regulă. Ţineţi legătura cu Florea. De altfel, eu voi fi tot timpul acolo în noaptea asta. Vom trece apoi să vedem cum am pus stăpânire pe obiectivele vizate în planul nostru de acţiune. Tovarăşe Haralamb, oamenii au brasarde tricolore?

— Li s-au împărţit o dată cu armele.

— Domnule sublocotenent, zise Raicu întorcându-se către Ganea, în oraş să fie patrule formate din militari şi muncitori. Nimeni n-are voie să circule după lăsarea serii. Ne-am înţeles?

— Am luat notă.

— Te rog, vino la sediu peste două ore şi spune-mi care este situaţia trupelor, cum a reacţionat colonelul Predoiu, să vedem ce măsuri mai trebuie luate.

— Am înţeles.

— Acuma, tovarăşi, destul! hotărî Raicu. Să pornim acţiunea noastră. Cât mai repede, mai sigur, prin surprindere...

— Ce facem cu maşina? întrebă Gligor.

— O iei dumneata şi prietenul Ganea. Să ajungeţi cât mai repede la posturi... Haide, grăbiţi-vă!

Se ridicară cu toţii. Îşi strânseră mâinile.

— Nu uitaţi, tovarăşi, li se adresă pentru ultima dată Raicu. Totul prin surprindere. Şi cu multă hotărâre. Acum, în clipele astea, în toată ţara s-a sărit pe nemţi. Ca toţi ceilalţi patrioţi, şi noi, aici, în acest colţ al pământului nostru, să ne facem datoria. Deci, la treabă! Noroc şi numai bine! Victorie!

Încă o dată îşi strânseră mâinile şi ieşiră în curte, trecând prin bucătăria în care stăruia mirosul de mâncare şi de rufe muiate pentru spălat.

Ţinând-o tot într-o alergătură, caporalul trecu pe la băieţandrul pistruiat, legătura lui, şi-i dădu sarcina să-i anunţe chiar în noaptea aceea pe toţi membrii organizaţiei de tineret despre faptul că a sosit clipa cea mare.

— Cum? Începem? se miră acesta, ieşind la poartă, în toiul nopţii, desculţ, numai într-un maieu şi chiloţi, cu părul ciufulit.

— Începem. Anunţă indicativul „Răsăritul”, apoi „Dunărea Vest-trei”...

— Am înţeles. Dar ce-i cu dumneata îmbrăcat militar? Te-au concentrat între timp?

— Hai, măi băiete, îmbracă-te şi dă-i drumul, că n-avem timp de vorbă acuma! îi porunci Dincu. Auzi tu? Din om în om, după legăturile lor, toţi utecişti să fie la posturi. Deci, nu uita: „Răsăritul – Dunărea Vest-trei”. Ţii minte?

— Se poate, tovarăşe Valeriu? se simţi jignit pistruiatul. Uite, într-o clipă am şi zburat!

Dincu porni apoi într-o goană să ajungă cât mai repede în cazarmă. Trebuia în clipele acelea să fie şi printre militarii companiei. Când să iasă în Strada Mare, se întâlni cu soldatul Chirică, tot numai o apă, asudat, cu boneta în mână, gâfâind de alergătură.

— Ce-i mă, unde te duci? îl întrebă caporalul, mirat de această neaşteptată întâlnire.

— E alarmă, dom’caporal, răspunse cu glasul întretăiat Chirică. M-a numit dom’majur agent şi m-a trimis fuga acasă să-l chem la cazarmă pe dom’ colonel...

— Dar ce s-a întâmplat de-i alarmă? făcu pe miratul caporalul.

— Nu ştiu! înălţă din umeri Chirică. Am scos armamentul, muniţia... Oamenii stau cu căştile pe cap în curte şi aşteaptă.

— Bine, vezi-ţi de drum şi vino tot în trap înapoi! zise Dincu şi fără să mai stea pe gânduri porni şi el repede către cazarmă.

De cum intră în curtea regimentului, caporalul zări în lumina lunii forfota militarilor care acuma, la miezul nopţii, umblau buimaci de colo până colo, sub strigătele şi înjurăturile gradaţilor. Unii cărau în braţe saci de pânză plini cu cartuşe, raniţe, lăzi cu marmeladă. Alţii, cu căştile pe cap, cu armele la picior, se aliniau în grabă în faţa pavilioanelor tropăind scurt din picioare, speriaţi şi năduşiţi, cu feţele roşii, bulucindu-se, căutând în fierberea aceea grupa sau plutonul din care făceau parte, îmbrâncindu-se, agitaţi ca în faţa unei apropiate primejdii. Sergentul major Găluşcă, cu mâna lui ţeapănă pe lângă corp, se urcase pe o ladă de muniţii, ca să-l vadă toată lumea şi dădea ordine peste ordine, cărora numai el le înţelegea rostul.

— Plutonul întâi, aveţi câte zece cartuşe de fiecare? Aveţi mă, sau n-aveţi?

— Daaa! răspundeau fără vlagă ostaşii.

— Aşa, să nu mai aveţi! Scoateţi cartuşele şi adunaţi-le pe companie. Hai, repede, leat, că acum mă reped la tine!

Înălţa pumnul în care ţinea cravaşa lui din curele împletite şi privea scrutător peste rânduri să vadă care-i acela care nu se mişcă „ca argintul viu” când dă el porunci. Ostaşii stricaseră rândurile, se îngrămădiseră în jurul unei lăzi de muniţii, unde un gradat primea în mare grabă de la fiecare cartuşele pe care le distribuise cu numai câteva minute mai înainte.

— Hai, leat, mişcă, mişcă... tu-ţi dumnezeirea cui te-a făcut, de mârlan, că de puturoşi nu vă întrece nimeni!

Strigăte, îmbulzeală, căşti şi bidoane, gamele şi lopeţi Linemann lovite, zdrăngănite, tropot înfundat de bocanci sub norii de praf ce se înălţau de pe platoul de adunare al trupei.

— Gata, mă?

— Daaa!

— Aşa, leat. Alinierea! Sfoară, mă!...

Oamenii jucau mărunt din picioare, stârnind şi mai mult praful, privind către dreapta că fie rândurile „sfoară”, că cel care se găsea numai cu câţiva centimetri mai înainte sau mai înapoi cunoştea îndată cravaşa lui Găluşcă. Sergentul major coborî de pe ladă ca de pe o tribună, grav şi încruntat, cu cizmele lui bilgher lustruite, cu cravaşa la spate, se apropie de ostaşi, privi rândurile şi apoi tot tăcut se trase mai la o parte.

— Drepţi! comandă el ca un turbat şi toţi militarii întoarseră faţa către înainte. Ascultă leat! Treci acuma şi primeşte câte cincisprezece cartuşe. Trap, mă, că acu vine domnu sublocotenent şi trebuie să dăm raportu!

Caporalul Dincu se apropie şi privi mirat la cele ce se întâmplau, fără să înţeleagă nimic. De ce se cerea înapoi muniţia, dacă se împărţea din nou oamenilor? Îl zări îndată Găluşcă şi îi făcu semn cu cravaşa să se apropie.

— Unde ai fost, mă?

— În misiune la dom’majur, răspunse Dincu, luând poziţia de drepţi. Dânsul m-a trimis...

— Aşa, ştiu, îşi aminti Găluşcă. Treci trap la magazie, vezi că-i dom’majur acolo, ajută-l să scoată afară şi restul de muniţie!

Dincu salută şi alergă către magazie. Dar uşa era încuiată şi Grădinaru nicăieri. Scoase repede cheia, descuie lacătul, dădu ranga de fier la o parte şi deschise larg uşa. În mijlocul magaziei se aflau îngrămădite lăzi de muniţie goale, răsturnate, aşa cum le aduseseră în grabă ostaşii. Ieşi din nou afară, privi cu grijă în toate părţile şi

încredinţându-se că nimeni nu putea veni în clipa aceea la magazie, trase uşa după el şi o încuie cu cheia. Se duse apoi la uşa cămăruţei şi ciocăni scurt de câteva ori, repetat, după semnalul stabilit. După câteva clipe se auzi un zăvor trăgându-se şi Mihai se ivi în prag.

— Domnule caporal, bine c-ai venit! şopti şi îl trase de mână înăuntru. Evenimente deosebite!

Ochii îi luceau viu, aprinşi de un foc lăuntric care parcă atunci izbucnise.

— Stai să încui uşa...

— Ce s-a întâmplat? făcu caporalul pe neştiutorul, luându-şi boneta de pe cap.

— Ceea ce am aşteptat de multă vreme, vorbi Mihai precipitat, cu glasul sugrumat de emoţie, dar tot în şoaptă. Antonescu a fost doborât şi România a trecut de partea coaliţiei antifasciste.

— Ce vorbeşti?

— Aşa e, cum îţi spun, vorbi tot mai înfierbântat Mihai.

— S-a comunicat la radio?

— Da, la radio.

— Păi cum...

— Stai să vezi cum a fost, îl opri Mihai. Aşa, cam pe la orele opt, se transmitea muzică. Deodată emisia se întrerupe şi crainicul anunţă cu o voce gravă cerând ca toată lumea să stea pe recepţie pentru că în curând se va face o comunicare importantă. Nu ştiu, dar parcă mi-a trecut prin corp un curent electric. Măi, ce să fie? mi-am zis. Au trecut cam la douăzeci de minute, iar muzică, iar se întrerupe emisia şi iar anunţă crainicul să nu părăsim postul de recepţie. Domnule, m-a ţinut aşa sub tensiune până la ora zece şi un sfert, când am auzit în difuzor un comunicat, că dictatura lui Antonescu a luat sfârşit şi că alături de armatele aliate vom elibera pământul Transilvaniei de sub ocupaţia străină. Deci, am întors armele împotriva nemţilor... S-au mai citit apoi nişte decrete – un decret pentru numirea generalului Sănătescu în funcţia de preşedinte al Consiliului de Miniştri, un altul de amnistie, altul pentru desfiinţarea lagărelor de concentrare... Ei, ce zici, domnule caporal? încheie Mihai cu lacrimi în ochi. Nu se mai putea, domnule, nu se mai putea!

Emoţionat, se întoarse, luă de lângă aparatul de radio un petic de hârtie şi-l întinse caporalului.

— Uite, am scris aici acel comunicat, atât cât l-am putut prinde în fuga condeiului. Şi unele din decrete.

Tudor luă hârtia, o parcurse în grabă, o împături şi o vârî în căptuşeala bonetei.

— Dumneata nu ştiai chiar nimic? întrebă Mihai, trecându-şi mâna prin părul mare, crescut sălbatic. Nu cred să nu fi aflat...

— Ba da, am aflat şi eu. Însă nu cunosc atâtea amănunte ca

dumneata.

— Cred că regimentul a primit unele ordine, reluă Mihai în şoaptă. Aud afară mare zarvă şi eram îngrijorat că nu aveam nici o posibilitate să-ţi comunic cele aflate...

— Da, s-a dat alarma, confirmă Dincu şi-şi puse boneta pe cap. Mă duc să văd ce se mai întâmplă. Te rog, continuă să-mi întocmeşti acele mici informaţii scrise. Acum am mare nevoie de ele...

— E-n ordine! zise Mihai şi pe faţa lui acoperită de ţepii mari ai bărbii trecu o undă de lumină. Cred că mâine dimineaţă voi ieşi şi eu din... cantonament!

— Poate chiar în noaptea asta, răspunse evaziv caporalul. Deocamdată nu-ţi dau nici o asigurare... Să vedem mai întâi cum se vor desfăşura evenimentele...

Zicând acestea, întinse mâna lui Mihai şi ieşi repede, încuind uşa.

În cancelaria companiei, slab luminată de-o lampă de gaz, Dincu îl găsi pe sublocotenentul Ganea stând la masa lui, cu faţa lac de apă, descheiat la veston, răsuflând greu din pricina alergăturii prin cazarmă. Îşi ştergea fruntea de transpiraţie, gâtul, ceafa şi, parcă absent, privea afară, prin geamurile prăfuite, la ostaşii care forfoteau de colo până colo, cu căştile pe cap şi cu sacii de merinde doldora la şold.

— Să trăiţi! zise Dincu şi, luând poziţia de drepţi, duse palma la marginea bonetei.

— A, tu erai? tresări ofiţerul şi întorcând capul îl privi zâmbind.

— Eu, domnu'sublocotenent.

— Domnule, ai avut dreptate în privinţa celor ce mi-ai spus cândva, zise Ganea şi se ridică greoi de la masă, venind lângă Dincu. Uite, de la adunarea noastră de adineaori, am venit direct în cazarmă, pentru că aici e locul meu. În clipa asta stăteam şi mă gândeam câte evenimente deosebite s-au întâmplat în ultimele zile: ofensiva ruşilor pe frontul din Moldova, pregătirile noastre de aici, tot mai febrile, acuma ştirea aceasta pe care o aşteptam dar care să-ţi spun drept m-a uluit. Şi ştii de ce? Domnule, mi-am dat seama ce forţă e partidul comunist! Câtă înţelepciune, ce perfectă organizare a acţiunii, de cât sprijin se bucură din partea poporului! Poate te miri că am asemenea sincere reflecţii, dar ştii, îmi place să-mi dezvălui gândurile intime către cineva apropiat, cu atât mai mult când e vorba de dumneata, care m-ai scos la lumină...

— Şi mie îmi place să vă ascult, domnule sublocotenent, îl asigură caporalul. Tocmai pentru că reflecţiile astea, cum le numiţi dumneavoastră, sunt sincere şi vă arată cum nu se poate mai bine ca om.

Câteva clipe domni tăcerea între pereţii afumaţi ai cancelariei. Se

auzeau afară, în noapte, comenzile repezite, scurte, tropăitul bocancilor, clinchetul căştilor şi al bidoanelor lovite de lopeţi şi baionete.

— Ceva ordine au mai venit? se interesă caporalul, vorbind în şoaptă.

— Nu ştiu, că n-am fost pe sus, pe la biroul colonelului. Ţi-am spus, abia am picat. E stare de alarmă, aşa că desigur situaţia asta n-a creat-o colonelul de capul lui; înseamnă că a primit şi el ceva ordine de sus. În orice caz, compania noastră va ocupa chiar în noaptea asta cele mai importante obiective. Conform planului...

În clipa aceea sună telefonul şi încăperea se umplu de larma soneriei stridente. Calm, sublocotenentul se duse la masă şi ridică receptorul. O voce răguşită, repezită, vorbea agitat, întretăiat, aproape strigând în capsula de ebonită.

— Am înţeles, domnule colonel, viu la dumneavoastră, zise Ganea şi puse încet receptorul în furcă. Apoi, adresându-se caporalului: Uite că mă cheamă. Să vedem ce se mai întâmplă...

— Vedeţi cum puneţi problema, domnule sublocotenent, i se adresă caporalul, dându-i cascheta din cuier. În caz că nu vrea să acţioneze de partea noastră, luaţi comanda unităţii. Compania noastră e pregătită...

— Nici o grijă, Dincule, zise Ganea liniştit. Ştiu eu să mă descurc.

Se încheie la veston, îşi potrivi centura şi punându-şi cascheta ieşi afară, în curtea regimentului.

Nu făcu decât câţiva paşi, că se întâlni cu cei patru ostaşi dezertori, urmaţi de o santinelă cu baioneta la armă. Oamenii erau cu capetele descoperite, în haine numai zdrenţe, cu feţele supte, fără moletiere şi cu bocancii pe piciorul gol. Cum îl văzură pe ofiţer, se opriră, rânduindu-se pe o singură linie şi luară poziţia de drepţi.

— Încotro, frumoşilor? râse sublocotenentul, oprindu-se în faţa lor.

— La tăiat lemne, dom’sublocotenent, răspunse unul dintre ei, pe nume Vasile Plopşor, cel mai bătrân, cu barba crescută mare şi neagră. Omul avea privirea stinsă, ochii albaştri duşi în fundul capului. Trebe lemne pentru bucătărie, e alarmă şi pleacă trupa. Se dă mâncare caldă cică...

— Cine v-a scos la lemne?

— Dom’majur Grădinaru, răspunse santinela în locul celui escortat. A venit acum un sfert de oră şi a dat ordin caporalului de schimb să-i scoată la lemne...

— Foarte bine, să-i scoată, zise sublocotenentul. Dar se pot duce şi fără tine, camarade. Aşa că, fă bine, pune baioneta în teacă şi întoarce-te la gardă. Iar voi, frumoşilor, daţi-i drumul la îndeplinirea misiunii. După aceea o să am eu o vorbă cu voi...

Cei patru dezertori se priviră miraţi unul pe altul, îl priviră şi pe

ostaşul de santinelă care se chinuia să scoată baioneta de la armă şi apoi ochii lor se îndreptară neîncrezători asupra ofiţerului care-i fixa pe rând, pe fiecare în parte, zâmbind, căutând a înţelege ce se petrecea în clipele acelea în sufletele lor.

— Hai, frumoşilor, înainte marş! ordonă sublocotenentul. Ori v-aţi învăţat cu paznicul după voi, să nu vă fure vreo fată acuma pe lună? Gata, daţi-i drumul către lemne...

Ostaşii se întoarseră nehotărâţi, fără să mai înţeleagă nimic din tot ce se petrecea cu ei şi porniră cu paşi şovăitori către magazia din fundul curţii. Când şi când, speriaţi şi neîncrezători, priveau înapoi, să vadă dacă-i ajunge din urmă santinela sau nu. Dar militarul acela reuşise în sfârşit să scoată baioneta de la armă, o pusese în teacă şi pornise şi el către corpul de gardă. Dacă i se ordonase să-i lase liberi pe dezertori, el nu se putea împotrivi. Executase ordinul superiorului său şi nimic mai mult.

Victor Ganea urcă treptele de piatră tocite ale pavilionului administrativ, până la etajul întâi şi intră în camera în care se afla comandantul părţii sedentare a regimentului. O lampă de gaz, cu sticla afumată, aşezată pe birou abia pâlpâia, împrăştiind în jur o lumină slabă, bolnăvicioasă. Colonelul stătea în picioare la fereastră şi privea undeva în noapte, gânditor. Auzind uşa, se întoarse şi spuse:

— Ai venit, Ganea?

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel! zise sublocotenentul, luând poziţia de drepţi. M-am prezentat la ordinul dumneavoastră...

— Ai auzit evenimentul? zise colonelul, mai mult în şoaptă, parcă speriat de propriul lui glas şi veni cu pas rar în întâmpinarea lui Ganea. Extraordinar, domnule! Extraordinar! După câte am înţeles, mi se pare că mareşalul Antonescu a fost arestat... În orice caz din cele spuse la radio reiese limpede că guvernul lui a fost doborât de la putere...

— Ştiu, domnule colonel, răspunse calm Ganea. Am aflat şi eu. Vorbeşte lumea în oraş... Am auzit chiar la radio. De aceea am şi ordonat, drept măsură iniţială, ca dezertorii cei închişi să fie lăsaţi liberi prin curtea cazărmii, să nu mai fie escortaţi...

— Pentru ce ai dat asemenea ordin? întrebă mirat colonelul.

— Pentru că-l socotesc logic.

— Nu înţeleg...

— Foarte simplu, reluă sublocotenentul cu acelaşi calm de la început. Oamenii au fost acuzaţi că au dezertat de pe front, nu?

— Da.

— Ei, cum acel front nu mai există, mai poate dăinui vreo culpabilitate acuzatoare împotriva lor? Niciuna! E o măsură profund democratică şi... cred că înţelegeţi sensul... *Cessante causa, cessat*

efectus! [23]

Colonelul clipi din genele-i alburii şi obosit se aşeză pe scaunul de piele, cu spătar înalt, dinapoia biroului. Zise, împreunând mâinile deasupra unor dosare ce le avea în faţă:

— Cum ţi-ai permis să dai un asemenea ordin, când încă nu ai confirmarea oficială despre încetarea ostilităţilor?

— Dar dumneavoastră n-o aveţi?

— O am, dar n-o ai dumneata. Şi chiar dacă o am, mai întâi am verificat raportând telefonic la Corpul de Armată... Or, dumneata te iei după spusele unuia şi ale altuia, aplicând măsuri contra disciplinei militare...

— Domnule colonel, mă iertaţi, zise Ganea, fără să se piardă cu firea, dar n-am făcut altceva decât să anticipez o măsură democratică pe care sunt sigur că aţi fi luat-o şi dumneavoastră cât mai neîntârziat.

— Eu?

— Da, dumneavoastră.

— O măsură... democratică?

— Întocmai.

— Democraţia nu-i proprie armatei, sublocotenente! zise pe un ton autoritar colonelul. Aşa că nu puteam lua o asemenea măsură...

— Nu este acum, dar poate va fi mai târziu, domnule colonel, nu se lăsă Ganea. *Tempora mutantur, et nos mutamur cum illis!* [24]

— Dumneata faci exerciţii de vorbire în latină, sperând că dintr-o zi în alta te vei întoarce la catedră, spuse Predoiu. Ei, află sublocotenente, că nu te vei întoarce aşa de curând în viaţa civilă! Lucrurile sunt atât de tulburi, încât nu ştim ce se întâmplă mâine. Auzi, guvernul Antonescu a fost doborât! Cine s-ar fi aşteptat la lucrul ăsta?

— Istoria.

— Cum istoria?

— Foarte bine, istoria, reluă sigur pe sine Ganea. Istoria pe care o făuresc oamenii prin propriile lor fapte, pe care o făureşte poporul. Şi poporul nostru desigur că s-a aşteptat la acest deznodământ.

— Poporul?

— Da, poporul. Masele largi de cetăţeni, prin exponenţii cei mai devotaţi unei cauze drepte, au dat curs evenimentelor pe care poate dumneavoastră le consideraţi bizare, de neînţeles... Acum, domnule colonel, dacă-mi permiteţi, hai să discutăm deschis...

— Totdeauna dumneata vrei să discutăm deschis...

— Dumneavoastră singur aţi apreciat cândva acest lucru drept o calitate a mea, fapt ce m-a bucurat nespus de mult, mărturisi Ganea.

---

[23] Încetând cauza, încetează efectul! (l. latină, n.a.)

[24] Se schimbă vremurile şi noi odată cu ele! (l. latină, n.a.)

— Mă rog... Ce vrei să spui? Ce vrei să discutăm?

— Eu, domnule colonel, sunt un om sărac, după cum ştiţi, sunt un simplu profesor de latină, vorbi Ganea cu modestie. Nu sunt un filozof, şi nici nu trebuie să fiu ca să am unde reflecţii de ordin personal, aşa cum le are orice om care gândeşte logic.

— Desigur...

— Vreau să vă întreb, urmă Ganea, cunoscându-vă după cum v-am mai spus, ca un om drept, integru chiar cu dumneavoastră înşivă, zic, vreau să vă întreb: în propria dumneavoastră conştiinţă nu se reflectă câtuşi de puţin ideea că tot regimul acesta dictatorial, că toată această guvernare antonesciană a fost clădită pe nişte piloni şubrezi, că mai curând ori mai târziu avea să-i vină sfârşitul? Fiţi sincer... Dacă vă mai amintiţi, am mai discutat chestiunea asta... Şi iată a sosit ceasul...

— Sunt militar şi n-am dreptul să gândesc în nici un fel asupra ordinei de stat! răspunse rece şi grav colonelul. Militar de carieră. Or, militarii nu fac politică! Ştii bine lucrul ăsta! Politica o fac civilii, cei care n-au jurat credinţă regelui şi patriei.

— Şi civilii aceştia au fost odată militari şi au jurat.

— O fi jurat ei, dar se vede că jurământul acela l-au dat la dos, dacă după cum spui dumneata, mulţimea, poporul, mă rog, a aşteptat de mult evenimentele astea...

— Şi dumneavoastră sunteţi convins că le-au aşteptat, stărui Ganea. Merg mai departe: sunt sigur că în mulţimea aceasta oricând vă puteaţi sau vă puteţi număra şi dumneavoastră.

— Uite ce-i, sublocotenente, îi tăie vorba colonelul pe acelaşi ton aspru. Dumneata eşti civil şi poţi gândi ca toţi civilii. Eu sunt militar de carieră şi gândesc ca un militar de carieră. Ţi-am mai spus: nu-ţi permit să faci aprecieri ale situaţiei politice din ţară pe seama persoanei mele! Profiţi de faptul că am o anume stimă pentru dumneata, o anumită consideraţie şi îndrăzneşti să afirmi cum că aş gândi la fel ca dumneata... Ei, uite că nu gândesc! Şi chiar dacă aş gândi ca militar n-am nici un interes să-mi provoc, prin trădarea gândurilor, un act de acuzare din partea mai marilor mei! Asta mi-ar lipsi acuma, să mă văd pe la Curtea Marţială pentru motivul că am început să fac politică!

Zicând acestea, Predoiu se ridică, ocoli biroul şi cu pas apăsat, ţinând mâinile la spate, se duse din nou la fereastră. Trase cu un gest nervos perdeaua de mătase şi privi în curte. Se întoarse apoi după câteva clipe şi se opri în faţa lui Ganea care continua să stea în picioare într-o poziţie respectuoasă, lângă uşă, în locul în care se afla de când intrase în cabinetul comandantului.

— Să ne întoarcem, mai bine, la problemele ce ne interesează direct, spuse el pe un ton grav, marţial, dar care vroia să arate calm şi

stăpânire de sine. După câte ştii, unitatea noastră e în alarmă, conform ordinelor superioare...

— Ostaşii s-au şi adunat pe platou, domnule colonel.

— Foarte bine. Te rog să controlezi starea armamentului, a muniţiei, felul cum s-a distribuit hrana rece...

— Am înţeles, domnule colonel.

— Ca singurul ofiţer din regiment, mă vei înlocui la comandă, urmă Predoiu pe acelaşi ton autoritar.

— Plecaţi undeva?

— Da. Am să iau trăsura şi am să dau o fugă până în comuna Ergheviţa şi pădurea Balota unde avem cele două batalioane de recruţi. Vreau să văd ce măsuri s-au luat acolo după ordinele pe care le-am dat. Dumneata ai grijă aici ca totul să fie în regulă.

— Am înţeles, domnule colonel!

— Încă ceva: am primit un ordin de la Corp, pe care trebuie să-l executăm chiar în noaptea aceasta. E vorba de întărirea gărzilor existente, de instalarea unor posturi de santinele duble la poştă, telefoane, instituţii şi întreprinderile cele mai importante. De asemenea, să organizăm câteva patrule prin oraş. Totodată trebuie să supraveghem trupele germane aflate în garnizoană.

„Va să zică, treburile merg bine, cugetă în sinea lui Ganea. Armata a şi primit ordin să treacă de partea forţelor patriotice”.

— Mă iertaţi, n-am reţinut, ce se spune în privinţa nemţilor? întrebă sublocotenentul, vădit interesat de acest lucru. Ce ordin?

— Deocamdată numai ce-ai auzit, zise colonelul. Să-i supraveghem... Nu ne mai sunt aliaţi, aşa că...

— Dacă nu ne mai sunt aliaţi, poate că ne sunt duşmani, încercă Ganea să dea o interpretare proprie dispoziţiilor venite de sus. Şi dacă ne sunt duşmani, poate că ar fi bine să trecem la dezarmarea lor...

— Domnule sublocotenent, mă exasperezi cu teoriile dumitale hazardate! izbucni colonelul, cu faţa congestionată de enervare. Dumneata nu înţelegi că nu avem voie să facem presupuneri, din moment ce ordinele superioare nu fac nici o precizare în acest sens? Nu zic, s-or fi dat ordine şi pentru dezarmarea nemţilor, dar acestea s-au emis, cred, către garnizoanele mari unde se ştie că există efective serioase ale trupelor germane. Dar nouă, de ce să ne fie dat un asemenea ordin? Pentru cincizeci de oameni cât numără comandamentul lui Klausing? S-a presupus că aceştia – datorită numărului mic al efectivului – nu se vor gândi să înceapă a opune rezistenţă şi înţelegând situaţia nou creată se vor preda fără multe parlamentări. Asta cred că ar fi o explicaţie... Iar dumneata vii cu nişte idei...

— Nu vă supăraţi, domnule colonel, zise Ganea imperturbabil, dar chiar aşa fiind, cred că măsura adoptată de Corp, de a supraveghea

deocamdată trupele germane din garnizoana noastră are un înţeles mai adânc.

— O avea, dar noi n-avem voie să interpretăm, îl opri colonelul aspru. Ai înţeles? Ce-o mai fi, vom vedea. Deocamdată trebuie să executăm ordinul aşa cum e dat şi nimic mai mult!

— Dar noi nu putem să avem puţină iniţiativă în privinţa acestor evenimente?

— Ce iniţiativă? făcu ochii mari colonelul.

— În privinţa celor ce v-am raportat adineauri, zise Ganea. Să trecem la dezarmarea trupei germane şi apoi să raportăm măsura...

— Domnule, eşti nebun? izbucni Predoiu abia stăpânindu-se, roşu de mânie, cu ochii numai scântei. Eu vreau să te fac să înţelegi că nu trebuie să ieşim din litera ordinului şi dumneata îi dai înainte cu una şi cu alta, vrei să faci ce te taie capul!

— Domnule colonel...

— Am terminat, îi tăie vorba Predoiu. Nu văd rostul unei astfel de iniţiative total riscante! De altfel, am raportat acum o jumătate de oră şi domnului colonel Jurăscu, primarul, situaţia şi dânsul a fost de aceeaşi părere, anume, că nu e bine să începem o luptă fără rost când nimeni nu ne-a cerut acest sacrificiu complet gratuit...

— Gratuit? înălţă Ganea sprâncenele a mirare. Nici nu putea un primar antonescian să aibă alte reflecţii. Şi dumneavoastră îi cereţi sfatul...

— Mă rog, antonescian, neantonescian, dar până l-or schimba – dac-or găsi de cuviinţă acest lucru – e tot primar. Şi-apoi eu i-am cerut sfatul ca unui militar mai vechi în grad, în meseria armelor, ca unui om cu experienţă. I-am arătat şi ordinul telefonic. Într-adevăr – a concluzionat şi dumnealui – nemţii nu ne mai sunt aliaţi, dar nici nu se precizează că ne sunt duşmani. Nu reiese de niciunde acest lucru...

— Cum nu reiese? se arătă contrariat Ganea. Dar chiar din cele spuse la radio se deduce acest lucru: „Vom trece – mi se pare că s-a spus – hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pământul Transilvaniei de sub ocupaţia străină”. Deci, e destul de limpede: război împotriva nemţilor şi fasciştilor unguri care sunt în cârdăşie cu ei...

— Astea-s presupunerile dumitale, şi atâta tot...

— Ale dumneavoastră nu sunt?

— Or fi, dar n-am dreptul să iau măsuri în afara ordinelor superioare. Ce dracului, măi Ganea, armata asta a ajuns chiar aşa, o turmă fără stăpân? Face fiecare ce vrea? Luăm iniţiative de capul nostru?

— Vă asigur, domnule colonel, că nemţii vor căuta să se răzbune pe această hotărâre a noastră de a rupe alianţa cu ei şi a pune mâna pe arme să ne facem dreptate. Şi atunci vor lovi tocmai când nu ne

aşteptăm.

— Te înţeleg, dar uite că până acum la miezul nopţii nu s-au manifestat în nici un fel în acest sens. Şi-apoi, nu uita dumneata un lucru, sublocotenent Ganea: aşa cum ţi-am mai spus, cred că apreciind lucid evenimentele, vor da dovadă de loialitate şi de o deplină înţelegere a lucrurilor.

— Nu cred că aceeaşi impresie o au ei despre noi, domnule colonel, zise Ganea. Şi atunci, sunt singur că vor proceda în consecinţă.

— Evenimentele următoare vor confirma sau vor infirma părerile dumitale, vorbi de astă dată calm colonelul. Deocamdată lucrurile se prezintă în stadiul pe care-l cunoaştem. Te rog să treci la executarea măsurilor ordonate...

— Am înţeles, domnule colonel!

— Totul în spiritul ordinelor superioare.

— Da, domnule colonel...

Zicând acestea, Ganea îşi puse cascheta pe cap, salută şi ieşi din biroul comandantului.

În aceeaşi noapte, Mihai intră pe poarta casei părinteşti de pe strada Aurelian, grăbit să-i revadă cât mai neîntârziat pe ai săi. Barba îi crescuse mare, părul de asemenea, iar cămaşa nespălată de multă vreme era grea de sudoare şi murdărie. Curtea casei era pustie. Primul care-i ieşi înainte fu Costeluş, ce apăruse ca o umbră de dinapoia cuştii câinelui cu o nuia în mână.

— Ura! A venit nenea Mihai! dădu el un strigăt de bucurie şi se repezi înainte-i cu braţele larg deschise.

— Ce faci, măi sfârlează, nu te-ai culcat încă? îl sărută Mihai pe amândoi obrajii şi luându-l de subsuori îl ridică în sus ca pe un fulg. Îţi era dor de mine?

— Îmi era. Unde-ai fost?

— Departe.

— Mai pleci acuma?

— Nu mai plec... E cineva acasă?

— Numai mama şi tanti...

Mihai intră în casă. La apariţia lui, maică-sa, care tocmai ştergea nişte farfurii era cât pe-aci să le scape jos de emoţie.

— Mihai, ce-i cu tine, băiatule?

— Bine, mamă... S-a terminat exilul şi am venit acasă.

— Unde ai stat? Ai fost plecat din oraş?

— Îţi spun eu...

Îl îmbrăţişă, mângâindu-l pe păr, apoi îl întrebă cu îngrijorare în glas:

— Să fie oare adevărate toate câte se aud?

— Dar ce se aude?

— Că s-a încheiat pace şi că nemţii pleacă din ţară.

— E adevărat.

— Bine c-a dat dumnezeu să se întâmple minunea asta! zise mama şi se închină de câteva ori făcând cruci mari pe piept. Că nu se mai putea trăi. Şi tu, întrebă ea după o clipă, nu mai eşti ameninţat acuma de nici un pericol?

— De nici unul. Sunt liber şi nu mai pluteşte nici o primejdie asupra mea...

Mama îşi îmbrăţişă din nou fiul şi începu să plângă. Lacrimi de fericire îi lunecară pe obraji. Costeluş stătea de-o parte şi-i privea tăcut, fără să scoată o vorbă. Înţelegea că în acele clipe se întâmpla ceva deosebit, dar ce anume nu-şi putea da seama.

După un minut-două, pe-o uşă alăturată îşi făcu apariţia şi tanti Emilia. Era fardată exagerat de mult cu roşu pe obrajii supţi, cu părul vâlvoi şi privirea rătăcită. Trecu pe lângă cei doi ca o umbră şi ieşi afară în curte, lăsând uşa larg deschisă în urma ei.

— Săraca de ea! zise Mihai, desprinzându-se din braţele mamei. Victimă a nenorocitului ăsta de război, a suferit şi suferă mai mult decât toţi... Dar unde-i Dana?

— A plecat acum două ceasuri în oraş. S-a dus pare-mi-se la o colegă. Aşa mi-a spus...

— Şi tata?

— Trebuie să sosească din clipă în clipă. S-a dus până la domnul Pintilie, judecătorul, să asculte la radio.

Într-adevăr, peste un sfert de oră sosi acasă şi profesorul Gheorghiu. Era slăbit, cu faţa trasă, iar hainele îi cădeau prea largi pe trupul său vlăguit. Numai sticlele ochelarilor îi luceau dând ochilor o expresie deosebită.

— Mihai! zise el, văzându-şi fiul în sufragerie şi grăbit îl îmbrăţişă, sărutându-l apăsat pe amândoi obrajii. Ai venit? Ce bine-mi pare că s-a terminat totul! Cred c-ai auzit, altfel nu te întorceai acasă. Unde-ai stat până acuma?

— N-are importanţă unde am stat, zise Mihai rece, oarecum rezervat. Principalul e că trăiesc şi că am avut posibilitatea să mă întorc acasă fără să-ţi mai pricinuiesc dumitale vreo neplăcere...

— Eşti nedrept, băiete, zise profesorul, prinzându-şi fiul de braţ. Dacă m-ai înţelege...

— Te înţeleg destul de bine, tată. Dumneata vrei să fii bine cu toată lumea. Şi din cauza asta n-ai o poziţie precisă, clară, un drum propriu pe care să mergi drept, după propriile dumitale gânduri, după propriile dumitale convingeri. Şi totuşi cred că-ţi sunt limpezi anumite lucruri, dar n-ai curaj să le afirmi, sau mai bine zis să-ţi exprimi poziţia...

— Mihai!

— Uite ce-i, tată, să lăsăm clarificările, propuse băiatul. De acord? Vom avea timp de ele mai târziu şi sunt ferm convins că vei înţelege mai bine unele lucruri. Acum spune-mi, te rog, ce noutăţi mai sunt anunţate la radio? căută el să schimbe vorba. Am auzit că ai fost la judecătorul Pintilie.

— Da, am fost. Cum, nu cunoşti nimic din cele întâmplate? Eu credeam că din moment ce-ai putut veni acasă...

— Cunosc foarte multe, zise Mihai şi se aşeză pe un scaun lângă masă. Datorită acestor evenimente deosebite mă şi pot mişca în voie, fără să-mi mai pese de ceva. Dar de vreo două ceasuri n-am mai ascultat nici un comunicat...

— Păi ce să fie nou? căută a-şi aminti profesorul. Cică s-a format un nou guvern, prezidat de generalul de corp de armată Sănătescu. S-a dat apoi un decret de amnistie, apoi un altul pentru desfiinţarea lagărelor de concentrare...

— Cunosc toate astea. Altceva nou?

— Altceva? înălţă profesorul din umeri. La amiază, Parisul a fost eliberat de forţele franceze din interior, iar guvernul lor s-a instalat din nou acolo. A fost eliberată şi Marsilia... Cam asta este... Când ai venit?

— Acum o jumătate de oră.

— Şi unde spui c-ai stat?

— În regiment.

— În regiment? făcu ochii mari profesorul. În care regiment?

— În Regimentul 95 infanterie...

— Ce vorbeşti, dom’le? Păi cum ai stat acolo? Sub ce formă? Concentrat?

La întrebările insistente ale tatălui, Mihai povesti totul, arătând cum prin bunăvoinţa unui caporal trăise atâtea zile în siguranţă în cămăruţa unei magazii de armament fără să-l ştie nimeni. I se aducea hrană, avea la dispoziţie un aparat de radio cu ajutorul căruia ştia absolut tot ce se întâmplă în lumea largă...

— Numai ce se întâmpla aici acasă, cu mata şi cu mama, nu puteam şti, încheie Mihai cu tristeţe în glas.

— Am dus-o şi noi greu, Mihai, zise profesorul copleşit de amărăciune. Alimente nu se găsesc, apa o aducem tocmai din vale, de la fântânile de lângă liceul Traian, apoi bombardamentele, unul după altul, percheziţia de la poliţie din pricina ta, declaraţii peste declaraţii, grosolăniile comisarilor... Liceul e mutat în comuna Şişeşti şi săptămânal fac un drum sau două până acolo, atâţia kilometri, ca să închei situaţia şcolară a elevilor. Acuma vin şi examenele celor care dau în particular... Ei, sunt multe greutăţi, dar bine că s-a sfârşit totul. Speram în zile mai bune... Războiul ăsta a fost o mare durere pentru ţara noastră...

— Abia acum ai înţeles lucrul ăsta? se miră Mihai.

— L-am înţeles mai demult, dar l-am înţeles numai pentru mine, zise profesorul, clătinând capul a părere de rău. Puteam spune unuia şi altuia ce e în inima mea? Sau altul îmi putea spune ce gândeşte despre tot ceea ce se petrece în jurul nostru? Ştii cum sunt oamenii... E bine să fii prudent... În aceşti câţiva ani care au trecut, atâtea lagăre de concentrare, atâta suferinţă, atâtea mizerii...

— Regimul dictatorial al lui Antonescu nu ne putea aduce altceva mai bun.

— Foarte adevărat, dragul meu, foarte adevărat, întări profesorul. Dar acuma lumea răsuflă uşurată... Nemţii ăştia, prin ambiţia lor prostească, prusacă, ne-au adus numai necazuri. Am fost împinşi într-un război pe care poate nu l-a dorit nimeni...

— Nu „poate”, ci în mod cert nu l-am dorit, zise Mihai, împreunând mâinile deasupra mesei. Aventura lui Antonescu şi a celor care l-au adus la putere ne-a costat atâtea vieţi omeneşti!

— E adevărat că a fost arestat? se arăta profesorul vădit interesat.

Aşa se aude... Chiar judecătorul Pintilie mi-a spus adineaori. L-a informat cumnată-sa care-i telefonistă la oficiu, cică aşa se aude la Bucureşti: Antonescu a fost arestat...

— Nu ştiu. Tot ce e posibil...

Profesorul clătină gânditor capul, apoi rămase tăcut. Îl privea pe Mihai şi parcă nu-l mai recunoştea. Nu mai era cel de acum doi-trei ani în urmă. Îi plăcea, de altfel, perseverenţa lui, constanţa în concepţii, hotărârea şi dârzenia pe care o dovedea în susţinerea afirmaţiilor ce aveau la baza lor anumite adevăruri de necontestat. Nu disperase când în discuţia lor aprinsă îi poruncise să părăsească în grabă casa. Plecase ca un înfrânt şi iată-l că se întorcea după atâta vreme stăpân pe sine şi pe faptele sale. Desigur, băiatul avea dreptate. Numai el, prin suferinţele şi mizeriile îndurate, putea cunoaşte grozăviile regimului lui Hitler. Îşi inoculase în suflet ura împotriva nemţilor, ură provocată de comportarea acelora în care poate crezuse în primele zile ale încorporării sale, dar care, îşi dăduseră mai apoi arama pe faţă. Dar bine că se sfârşiseră toate...

— Nu ştiu dacă mă înţelegi, tată, zise Mihai în cele din urmă, dar port aici în inimă o anume sete de răzbunare împotriva tuturor celor care mi-au călcat în picioare demnitatea de om, împotriva celor care şi-au bătut joc de anii mei tineri, care m-au băgat în lagăr, de unde cu mari riscuri am reuşit să evadez...

— Bine, lasă-i dracului acuma! îl întrerupse profesorul, dând a scârbă din mână. Nu te mai gândi la tot ce a fost. Gândeşte-te la viitor.

— Tocmai că gândindu-mă la viitor nu pot uita trecutul, zise Mihai aprins, înfierbântat. Nu pot!

Tăcu, oftă din adâncul pieptului şi mângâind capul lui Costeluş urmă parcă cu un alt glas:

— Mă gândesc la o posibilitate să lupt împotriva nemţilor, să mă răzbun pentru tot ce-au făcut din viaţa mea şi a altora...

— Cum să lupţi? se miră profesorul potrivindu-şi mai bine ochelarii pe nas.

— Dacă-mi înţelegi inima, înţelegi şi rostul hotărârii, zise băiatul, privind undeva, pe fereastră, afară, în noapte. Aş fi decis să lupt dar nu se vede o asemenea posibilitate. Decât numai dacă m-aş înrola voluntar în armată...

— Ce tot vorbeşti, măi, băiete!? protestă profesorul. Ce idei îţi mai flutură prin cap? În loc să fii mulţumit că totul s-a sfârşit cu bine, că ai scăpat de primejdii, vrei acuma să te aventurezi în altele? Tu, băiete, trebuie să te gândeşti la viitorul tău, la situaţia ta. Acuma, că s-au limpezit vremurile, la toamnă să te înscrii la o facultate, vor începe cursurile universitare şi trebuie să-ţi faci un rost, o carieră...

— Până la toamnă mai sunt multe de făcut! zise Mihai gânditor. În

primul rând să ne aşezăm liniştea în ţară cu arma.

— Eşti obosit, măi băiete, căută a încheia discuţia profesorul, vădit nemulţumit de întorsătura lucrurilor. Trebuie să mănânci ceva şi apoi să te culci. Hai, Ana, pune, te rog, masa! strigă el spre odaia de alături. Uite, e aproape trecut de miezul nopţii... Lasă, îşi prinse el fiul iară de braţ, mâine sunt sigur că ai să judeci altfel lucrurile...

Peste un sfert de oră, mama aprinse încă o lampă în sufragerie şi în jurul mesei se adunară toţi ai casei. Lipsea numai Dana, care nu se întorsese încă din oraş.

Dana veni acasă abia pe la orele două din noapte. Chipul îi era tras, palid, iar părul despletit îi cădea în neorânduială pe umeri. Pe mâneca stângă a bluzei purta o brasardă tricoloră, iar în mână avea un automat „Mauser”. Era însoţită de un băieţaş firav, slăbuţ, îmbrăcat într-o cămaşă sfâşiată şi pantaloni soldăţeşti. Faţa acestuia era vânătă, brăzdată de dungi negre şi răni încă nevindecate; ochiul drept umflat şi buza de sus însângerată arătau că băieţaşul fusese bătut zdravăn. De altfel, din câte se vedea, abia se mai ţinea pe picioare.

— Ce-i cu tine, fata mea? o întrebă Ana, văzând-o intrând în sufragerie cu un necunoscut trenţăros după ea. De unde vii şi pe unde-ai umblat de aseară şi până acuma? Şi ce ai în mână? Ah, fugi cu pistolul ăsta din faţa mea, că mă sperii! începu ea să strige, cuprinsă de frică. Fugi...

— Nu-ţi fie teamă, o asigură Dana. Ştiu să umblu cu el.

— Dar cine ţi l-a dat?

— Las’ că vă spun eu. Hai, Maxime, se întoarse ea, îndrăzneşte şi treci pragul...

— Dar cine-i copilul ăsta?

— E Maxim, ucenic la „Fraţii Graff”. Va locui la noi...

— Cum va locui la noi? se miră mama, vădit nemulţumită de hotărârea fetei. Ce înseamnă toate astea?

— Înseamnă multe! vorbi autoritar Dana şi făcând un semn lui Maxim îl pofti să se aşeze pe scaun. Băiatul e membru al organizaţiei noastre de tineret, Uniunea Tineretului Comunist. A fost arestat de poliţie şi schingiuit, pentru că a fost prins împărţind manifeste antifasciste... A fost eliberat azi-noapte.

— Ce-i asta... Uniunea... şi cum ai mai spus? făcu ochii mari mama şi, deschizând uşa, îl strigă pe profesor din odaia alăturată. Vlade dragă, ia vino încoace niţel!

Îndată se iviră în pragul odăii Vlad Gheorghiu şi Mihai. Profesorul era în pijama, ţinea o carte în mână, iar Mihai numai ce se bărbierise şi avea încă spumă de săpun pe faţă.

— Ce-i, ce s-a întâmplat?

— Mihai! exclamă Dana şi, lăsând automatul pe masă, se repezi şi-

şi îmbrăţişă fratele. Ai venit? Când ai venit?

Mihai se desprinse din braţele soră-si şi cu palma încercă să-şi ştează urmele de săpun de pe faţă.

— Aseară am venit, zise el fără să-şi ia privirea de pe chipul răvăşit al Danei, de la brasarda tricoloră ce-o purta pe braţ, de la automat...

— Şi... cum a fost?

— Mai întâi spune ce-i cu tine? întreba Mihai vădit interesat de noua postură în care-şi vedea sora. Faci pe revoluţionara? De unde ai arma asta?

— Îţi voi răspunde îndată, pentru că acuma a trecut primejdia, băiete, vorbi Dana cu dezinvoltură şi-şi prinse cu exagerata cochetărie o agrafă în păr. Am ieşit cu toţii la lumină. Putem să ne spunem cu glas tare tot ce avem pe inimă...

— E foarte adevărat, zise Mihai, dar spune-mi ce-i cu tricolorul pe braţ? Ce faci cu automatul ăsta. Şi cine-i musafirul pe care l-ai adus?

Aceleaşi întrebări se vedeau a stărui şi pe faţa profesorului ce-şi potrivise mai bine ochelarii şi privea cu stăruinţă când către Dana care mutase automatul pe-o etajeră, când către Maxim ce stătea pe scaun mai lângă uşă, cu capul plecat şi mâinile vineţii tremurânde pe genunchi.

— Ia nu-l mai priviţi atâta, că n-a căzut din lună, zise Dana zeflemitor. Un băiat ca toţi băieţii... Staţi mai bine jos, uite aici pe scaunele astea, să vă spun tot ce vă pot spune astăzi. Tu, Maxime, nu te speria, că nu se întâmplă nimic, îl asigură ea liniştitor. Părinţii mei sunt oameni cumsecade, oameni de inimă, ai auzit tu de ei, cu dragoste pentru cei necăjiţi. Te rog, tată, mamă şi tu, Mihai, vă rog staţi jos, să discutăm...

— Ce putem discuta acum, în puterea nopţii? întrebă vădit enervat profesorul. Ce-mi vii aici în casă cu toţi vagabonzii găsiţi pe stradă şi vrei să pozezi în chip de zeiţă a filantropiei? De unde până unde ai devenit prietenă cu orice nespălat şi coate-goale, tu fiica unui profesor cu reputaţie? Şi ce-i cu pistolul ăsta sau ce dracu e de pe etajeră?

— Tată, te rog încetează! vorbi autoritar Dana şi-l fulgeră cu o privire atât de tăioasă încât profesorul înmărmuri.

— Ceee? Se poate?

— Ţi-am spus, te rog încetează! reluă Dana pe acelaşi ton aspru, neînduplecat. Totdeauna n-ai ştiut altceva decât să faci uz de reputaţia dumitale, de cartea dumitale de vizită, te-ai închis în carapacea unei aşa-zise neutralităţi şi n-ai vrut să vezi – dincolo de lentilele ochelarilor – realitatea asta absurdă. Asta e! Mă doare că fac asemenea constatări, dar făcându-le acum simt că mă uşurez, că prea mult am ţinut în mine veninul unei revolte ce trebuia tăinuită!

— Dana, se poate? o luă mama de braţ, căutând să-i vorbească cu glasul blând liniştit.

— Lasă-mă mamă, am şi eu necazurile mele, ce ştii dumneata? nu se domoli ea. Ştii bine că-l iubesc foarte mult pe tata, e un om capabil, inteligent, îl apreciez pentru erudiţia lui, dar nu-i pot înţelege purtarea, atitudinea, lipsa asta de orientare politică. Cum s-a comportat cu Mihai? Aproape că l-a alungat din casă. Se poate aşa ceva? Ştiţi cât l-am aşteptat! Noroc că s-au găsit oameni de inimă să-l adăpostească. Altfel ce se întâmpla? Tot tata ne-a învăţat să-i stimăm pe semenii noştri, să nu facem deosebire de stare socială. Şi acuma? Uite, nu-i place prietenia mea cu acest băieţaş...

— Eu te-am crescut şi am căutat să-ţi dau altfel de educaţie, fata mea, zise profesorul ştergându-şi cu o batistă lentilele ochelarilor. Văd însă că te-ai îndepărtat de preceptele mele... Regret că trebuie să constat acest lucru, dar...

— Nu m-am îndepărtat de loc, tată! îi tăie vorba Dana, dimpotrivă, sunt pe linia preceptelor dumitale. Aşa cum îţi spunea şi Mihai. Iată, dumneata ne-ai învăţat să iubim adevărul, oamenii, să urâm nedreptatea, să fim cinstiţi... Şi dumneata iubeşti oamenii. Cum poţi atunci pune problema unei diferenţieri între starea mea socială, că am avut să zic aşa norocul să fiu fata unui profesor, şi a acestui micuţ orfan care şi-a pus în pericol viaţa pentru un viitor care să aducă numai fericire oamenilor?

— Despre ce viitor e vorba? Despre ce fericire?

— Tată, cred că Dana are perfectă dreptate, intră în vorbă şi Mihai, privindu-l cu bunătate pe Maxim. Din unele puncte de vedere, e explicabilă atitudinea dumitale, dar trebuie să fii înţelegător şi să accepţi unele situaţii fireşti în împrejurările pe care le trăim. Dana ne-a invitat să-i dăm puţină ascultare întrucât are să ne facă unele destăinuiri... Aşa că... Fii calm şi...

— Ce sunt aceste enigmatice invitaţii? întrebă enervat profesorul. Să ne spună mai direct ce are de spus şi gata. Crezi că acum la miezul nopţii avem timp de consilii în care să pălăvrăgim vrute şi nevrute?

— Te rog, tată, ia loc, stărui Dana şi ducându-se la Vlad îl prinse de braţ şi, mai cu voie, mai fără voie, reuşi până la urmă să-l aşeze pe un scaun. Ţi-am spus, eu te stimez şi te preţuiesc. Şi dumneata, mamă... Uite că Mihai m-a ascultat din capul locului... Maxim, băiatule, dă-te şi tu mai aproape...

Dar Maxim clătină capul a refuz şi rămase acolo pe scaun, lângă uşă, cu privirea plecată, cu mâinile pe genunchi, răsuflând din greu, răvăşit şi însângerat, aşa cum scăpase în după-amiaza aceea din mâinile comisarului-ajutor Anghelescu. După o clipă îşi şterse nasul cu mâneca cămăşii şi dădu să se ridice.

— Ce-i, unde pleci? îl întrebă speriată Dana.

— Nu vreau să vă supăr... zise el cu glas stins şi privirea tot plecată. Oi găsi e un adăpost.

— Stai pe scaun, măi puştiule şi lasă, nu te nelinişti, îl opri Mihai.

— Maxim, te rog să stai jos! îi porunci şi Dana şi el se supuse cuminte, fără să înalţe privirea. Apoi se aşeză şi ea pe un scaun, împreună mâinile deasupra mesei şi după ce-şi privi pe rând părinţii, pe Mihai, zise cu un aer grav, ce înlătura orice posibilitate de interpretare echivocă:

— Dragii mei, n-aţi ştiut până acum şi nici nu era cazul să ştiţi, deoarece situaţia nu-mi permitea să vă aduc la cunoştinţă...

— ???

— Să vă aduc la cunoştinţă că sunt membră a Uniunii Tineretului Comunist, în organizaţia din acest oraş, iar el, se întoarse către Maxim, este un tovarăş de-al meu de organizaţie... Suntem în formaţiunile de luptă patriotice. Am primit după cum vedeţi arme. De aseară facem de gardă la toate instituţiile din oraş. Eu sunt la poştă...

— Ce spui, ce spui? sări profesorul cu ochii holbaţi sub lentilele ochelarilor, gata parcă să-i sară din orbite. Explică-te mai limpede...

— Cred că am vorbit destul de limpede, reluă Dana cu aceeaşi dezinvoltură şi siguranţă în glas. Sunt membră a Uniunii Tineretului Comunist...

Mihai îşi privi tatăl cu mirare, o privi apoi pe Dana, pe maică-sa, în timp ce profesorul, rămas năuc la cele auzite, n-avea astâmpăr pe scaun şi, nervos, răsucea mereu un nasture de la pijama gata să-l rupă. Chipul mamei se întunecase pe dată, neliniştit şi în acelaşi timp aprins, ca de o febră continuă.

— Ce-i asta – Uniunea Tineretului Comunist? întrebă după o clipă de ezitare profesorul.

— Există în ţara noastră un Partid Comunist, vorbi Dana în chip profesoral. Un partid al muncitorilor din România, care până astăzi a fost în ilegalitate.

— Da, cunosc, vorbi moale tatăl. Cei cu procesul de la Craiova, pentru greva din Bucureşti, de la Griviţa, pe vremuri...

— Întocmai, aprobă Dana. Acest partid, reluă ea, are şi o organizaţie de tineret. Rezerva de mâine a partidului. Viitorii membri de partid în marea familie a comuniştilor.

În odaie se aşternu o tăcere de gheaţă. Se auzea numai cum bate pendula rar şi statornic în perete, iar afară, în curte, tanti Emilia, instalată în şezlongul ei de totdeauna fredona nedesluşit un cântec, mai mult lălăind cuvintele în demenţa ei.

— Şi de când faci tu parte din organizaţia asta? întrebă într-un târziu profesorul cu glasul stins, fără să-şi fi revenit din starea aceea de uluială de la început.

— Din primăvară, zise Dana, cu oarecare semeţie. Am activat în ilegalitate. Acum Partidul Comunist şi-a cucerit dreptul să activeze la lumină. În legalitate... Este cel mai important partid din ţară, cel mai

popular, cel mai iubit de muncitori... Partidul care a adus pe primul plan evenimentele de aseară, care a mobilizat şi mobilizează forţele pentru lupta împotriva fasciştilor aflaţi încă în ţară. De aseară cred că vă e cunoscut faptul că ţara noastră se află în război cu Germania lui Hitler, alături de Uniunea Sovietică... Nu ştiaţi? Ce vă uitaţi aşa la mine? A fost şi un comunicat la radio...

Profesorul era de-a dreptul uluit de cele auzite. La fel Ana căreia parcă îi luase cineva glasul. Stătea mută, cu faţa împietrită de mirare, cu mâinile în poală, fără să ştie ce să mai creadă.

— Va să zică suntem în stare de război cu Germania? reflectă Mihai, căruia nu i se păreau surprinzătoare ştirile aduse de sora sa, în afară de faptul că activase în organizaţia tineretului comunist. E bine că ne batem cu ei, reflectă el. Avem posibilitatea să încheiem anumite socoteli...

În odaie se aşternu din nou liniştea. Maxim stătea pe scaun lângă uşă, cu fruntea plecată, parcă vinovat de ceva, străin şi îngândurat, frământându-şi mâinile pe ale căror încheieturi se vedeau urme vineţii rămase de la cătuşele de fier ce le purtase atâta vreme. Profesorul începu a-şi şterge din nou, poate pentru a suta oară, lentilele ochelarilor, aşa numai ca să facă ceva, în timp ce se gândea la uluitoarele veşti aduse de Dana. Ana aduna mereu cu dosul palmei de pe faţa de masă nişte firimituri imaginare, fără să-l privească, iar Mihai zâmbea complice soră-si, mulţumit că o ştia astfel, pe un drum pe care poate îl căutase şi el dar încă nu-l aflase la timp.

— Şi acum, continuă Dana, întorcându-se către micuţul Maxim, să vă spun ce e cu băiatul acesta, tovarăş cu mine de organizaţie. A fost prins pe când lipea pe ziduri şi pe geamurile vitrinelor manifeste de-ale organizaţiei noastre, a fost bătut la poliţie, schingiuit şi uitaţi-l în ce hal a ajuns. Aproape că nici nu mai poate vorbi. Acuma, în urma decretului de amnistie pe care l-a dat noul guvern, l-am eliberat de la poliţie. Dar ce-am păţit cu cei de acolo! Închipuiţi-vă, ştiau de decret dar nu, şi nu, că nu pot lua nici o măsură până nu vine comisarul şef Alboiu. Mai ales roşcovanul ăla care a fost aici la percheziţie, a început să ţipe la noi, la utecişti care am fost să-l eliberăm pe Maxim. Dar când Romică, ăsta-i un băiat voinic, boxer, şi-a băgat o dată capu-n pieptul lui şi i-a mai plimbat şi automatul pe sub nas făcându-l „coadă de topor” a lui Antonescu şi câte şi mai câte, pe dată s-a muiat şi l-a lăsat liber pe Maxim. Ei, şi la şedinţa de astă seară a organizaţiei noastre, am primit sarcina să-l iau eu în grijă, să se întremeze, până ce îşi va face şi el, în vremurile astea, un rost în viaţă...

— N-ai părinţi, măi băiete? îl întrebă profesorul pe Maxim.

— N-am domnule, răspunse moale Maxim, abia vorbind, cu buza umflată, însângerată. Tata a fost hamal în port şi a murit pe front, iar mama a fost spălătoreasă şi a murit în noaptea de 4 aprilie, atunci, la

primul bombardament...

— O femeie slăbuţă, firavă, cu o şuviţă de păr alb în creştetul capului? întrebă vădit interesată Ana, privindu-l cu bunătate pe Maxim. Care a murit în parcul din faţa primăriei?

— Da, doamnă, aceea...

— O cunosc, Vlade, se adresă ea soţului ei, cu o undă de lumină pe chip. Ne-a spălat astă-primăvară de două ori la rând rufele. Femeia aceea cu cârpă neagră pe cap care plângea că-i lipsită de ajutor, că i-a murit bărbatul...

— A, da, îşi aminti profesorul. Cea care spunea că are un copil şi vrea să-l bage la şcoala profesionala de la Atelierele C.F.R.? Şi m-a rugat să intervin pentru el...

— Da, da, aceea. Uite, e mama băiatului.

— Tu vroiai să intri ucenic la gară, măi băiete? îl întrebă profesorul pe Maxim.

— Eu, domnule... Dar dacă a murit şi mama...

Băiatul stătea cu fruntea tot plecată, stingherit şi neliniştit, fără să îndrăznească să ridice privirea.

— Şi unde ai trăit tu până acuma?

— La domnii Graff, răspunse Maxim fără să ridice privirea. Dimineaţa vindeam covrigi, după-masă la corvoadă prin brutărie sau la casa dumnealor. Seara dormeam pe nişte saci în cocătorie...

— Şi cum te-a prins poliţia? Ce-a avut cu tine?

— V-a spus domnişoara Lila...

— Care domnişoara Lila?

— Dumneaei, fata dumneavoastră.

— O cheamă Dana, măi băiete.

— Aşa? se miră Maxim. Noi uteciştii îi spuneam Lila...

— Da, am avut nume conspirativ, găsi nimerit să explice Dana, văzând mirarea de pe chipul părinţilor săi şi al lui Mihai. Tocmai pentru a nu fi descoperiţi de poliţie în cazul că unul dintre noi ar fi căzut pe mâna vreunui agent.

Discuţia se prelungi până către ziuă şi abia acum profesorul îşi putu explica unele atitudini „refractare” ale fiicei sale, unele comportări „ciudate” ale ei ca şi aversiunea ce o avea faţă de profesoara de limba germană, Lizzi Hintz. Dar discuţiile în contradictoriu ce-i scoteau uneori din sărite pe Vlad Gheorghiu? Unele ieşiri ale ei, ce vădeau anumite concepţii politice...

Într-un târziu, când pendula din perete bătu ora patru spre dimineaţă, profesorul zise:

— Fata mea, crede-mă, nu prea sunt mulţumit că te-ai înscris şi ai activat într-o asemenea organizaţie. Dintr-o clipă într-alta îţi puteai primejdui viaţa. Dar dacă faptele sunt consumate şi rezultatul este acesta care este, n-am ce face! Cum îţi aşterni, aşa vei dormi...

— Cred că şi-a aşternut destul de bine, tată, intră în vorbă Mihai. Un asemenea aşternut am să-mi caut şi eu cât de curând. Văd că mă priveşti cam ciudat dar mă poţi privi oricât, nu mă interesează. Dacă m-ai înţelege şi ai judeca lucrurile mai profund, ai vedea că am perfectă dreptate.

— Aş vrea să te înţeleg, dar nu pot, mărturisi rece profesorul, înălţând din umeri. Iartă-mă, dar nu pot.

— Vezi dumneata, tată, noi suntem oameni cu vederi deosebite, zise Mihai cu un glas egal, liniştit. Până cu un an în urmă, aş putea spune că le-am avut la fel. Însă realitatea, cruda realitate pe care am întâlnit-o în ţara lui Hitler, m-a făcut să înţeleg pe deplin lupta oamenilor împotriva regimului fascist. De altfel, lucrurile acestea ţi le-am mai spus eu dumitale, atunci când am venit din pribegia prizonieratului. Am avut unele prejudecăţi, aşa cum încă le mai ai dumneata, dar viaţa m-a învăţat să-mi limpezesc orizontul înţelegerilor. În ţara fascismului am învăţat să-i urăsc pe fascişti. Iar în ţara noastră am învăţat să-i iubesc pe oamenii vremurilor noi, pe comunişti. Un comunist a făcut ceea ce n-a putut, sau mai bine zis n-a vrut, să facă tatăl pentru fiul său: m-a adăpostit şi m-a apărat de primejdia arestării. Înţelegi ce înseamnă lucrul acesta pentru conştiinţa mea, pentru noua mea conştiinţă? De aceea am să mă străduiesc ca în scurt timp să fiu şi eu alături de Dana. Îţi spun sincer, tată, auzindu-i destăinuirea, am rămas deodată mirat că face parte din rândurile comuniştilor, dar în acelaşi timp m-am bucurat că iată, am o soră care a găsit drumul pe care poate l-am căutat şi eu în închipuirea mea...

— Treaba voastră, zise profesorul, ridicându-se de la masă. Sunteţi mari, aveţi minte destulă, slavă domnului şi puteţi să răspundeţi de faptele voastre. Dar să vă spun drept, mie unul, personal, nu mi-a plăcut niciodată politica, mai ales când ea comportă şi anumite riscuri. Nu m-am băgat, mi-am văzut de treburile mele... Ce mai, acum vorbesc în zadar, faptele sunt consumate. Ana, se adresă el soţiei, dă-i te rog băieţaşului să mănânce ceva şi aranjaţi-i şi lui undeva să se culce. Ce-o mai fi om vedea...

Toţi ai casei s-au culcat. Chiar şi tanti Emilia a adormit afară, sub ramurile dese ale pomului, în şezlong, cu bărbia sprijinită în piept, cu părul pe ochi, aşa cum o prinsese somnul.

În seara de 23 august, locotenent-colonelul Hans von Klausing, şeful comandamentului german din oraş, se afla la locuinţa sa particulară din strada Decebal. Stătea afară pe o terasă largă, acoperită cu plăci de marmură, înconjurată de trandafiri căţărători, într-un fotoliu din pai de orez, numai în pijama şi îşi sorbea liniştit obişnuita cafea de după-amiază. În faţa lui, pe un alt fotoliu, se afla domnişoara Lizzi Hintz, veselă şi surâzătoare, îmbrăcată cu o bluză uşoară de mătase şi o fustă înflorată, exagerat de înfoiată, ca o paraşută în cădere. Sorbea din ceaşca de cafea şi-l privea admirativ pe logodnicul ei care cu câteva clipe înainte îi povestise nişte întâmplări extraordinare de la o vânătoare de pantere în sudul Africii, la care fusese împreună cu tatăl său cu aproape cincisprezece ani în urmă.

— Pantera, draga mea, continuă Klausing discuţia începută, este un animal sălbatic, foarte periculos. Trebuie să ştii cum să o ocheşti, altfel, rănită, însă nu îndeajuns de bine, se repede şi te sfâşie în bucăţi...

— Nu-ţi era frică, dragul meu? întrebă Lizi, privindu-l galeş cu ochii săi miopi prin lentilele ochelarilor. Vai, dar cred că n-aş fi putut face nici un pas prin jungla aceea...

— Frică? pufni pe nări Klausing şi cu un gest elegant scutură scrumul ţigării pe marginea farfurioarei de cafea. De ce să-mi fi fost frică? Dacă e să fiu sincer, mi-e mai frică de perfidia oamenilor, decât de răzbunarea animalelor.

— Mda, aşa este, aprobă fără rezerve Lizzi.

— Ştii ce făceam câteodată în Africa? urmă Klausing plin de sine, pe un ton grandilocvent. Vânam şi gazele.

— Gazele?

— Da, gazele. Au un mers felin, graţios... Puneam servitorii, le prindeau de vii şi apoi ca să mă distrez, le împungeam cu nişte săgeţi înroşite în foc, până ce-şi dădeau sfârşitul... Ah, e un spectacol splendid să vezi chinurile unei asemenea gazele în ţepuşa de fier înroşit până la topire! Spasmele acelea au în ele ceva sublim, degajă o anume dăruire morţii care se lasă aşteptată, prea mult aşteptată... D-apoi privirea gazelei! Ochii i se sting cu încetul, pleoapele îi cad uşor în zvâcniri moi, scurte, mă rog, nu-ţi pot descrie prin cuvinte, e ceva fantastic! Tata a filmat câteva zeci de metri de peliculă, o am acasă în Germania, am să-ţi fac proiecţia când vom merge acolo.

— Când vom merge, Hans?

— Cât de curând, draga mea. Cât de curând. Locuim într-o regiune minunată, de un pitoresc fermecător. Stăm la ferma de vaci a tatei, în acel peisaj încântător, sau dacă vrei la Berlin, ori la o soră a tatei la

München... Mă rog, peste tot eşti bine primită... Dar serveşte-te, te rog, se răceşte cafeaua...

Lizzi Hintz luă ceşcuţa de pe masă şi începu să soarbă cafeaua cu încetul.

— Ah, e încă fierbinte! exclamă ea.

— Aşa e bună... surâse Klausing, mângâind uşor mâna logodnicei sale. La noi în Germania există o zicală, după mine destul de reuşită în privinţa cafelei.

— Daa? Ce zicală?

— Cafeaua trebuie să fie fierbinte ca iadul, neagră ca diavolul, curată ca un înger şi dulce ca iubirea. Frumos nu?

— Foarte frumos! întări Lizzi. Dulce ca iubirea noastră aş fi adăugat eu...

— Fie „ca iubirea noastră”, cum spui tu, fu de acord el şi, apropiindu-şi fotoliul de cel al profesoarei de germană, o sărută uşor pe frunte, apoi pe gât şi pe buze.

Se simţea fericit Klausing. Încă din primul ceas al sosirii sale în acest oraş, i se oferise prilejul de a fi îndrăgostit de fiica ceasornicarului Peter Hintz. Cunoscuse multe femei, prin diferite localităţi din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, pe unde îl purtase serviciul său de comandament, dar nicăieri nu găsise această corespondenţă intimă a sentimentelor, această afecţiune reciprocă, aşa cum o aflase cu Lizzi, afecţiune ce i se părea fără egal. Încă din prima seară ea îi cedase şi acest act îl considera pecetluirea dragostei ce se statornicise între ei în mod trainic, pentru totdeauna. Aflase după câteva zile că prin jurul ceasornicăriei lui Peter Hintz se mai învârtiseră prin toamnă şi nişte aviatori italieni, că într-o noapte, după ce Lizzi petrecuse cu ei la restaurantul Teatrului până spre ziuă, au găsit-o paznicii de serviciu beată, numai în furou, dormind pe o bancă în grădina publică, dar Hans considera că totul era numai o calomnie ordinară, o clevetire lipsită de temei, aşa cum se întâmplă uneori la adresa femeilor frumoase, înjosiri propagate fie de femeile ce nu sunt băgate în seamă de către bărbaţi, la mijloc fiind deci gelozia, fie de bărbaţii care, din lipsă de posibilităţi de a fi în graţia femeilor, născocesc pe seama lor fel şi fel de istorioare voit adevărate. Pentru el, Lizzi rămânea prima, şi cea mai mare iubire a sa!

Încetul cu încetul se lăsă amurgul. Umbre violete învăluiau ca într-o mantie de mătase transparentă peisajul mizer al oraşului bombardat. Casele, pe jumătate dărâmate, cu ziduri negre, ciuntite, pomii sfârtecaţi, cu ramurile frânte, căzute, stâlpii de telegraf îndoiţi, cu firele rupte şi încâlcite în juru-le, totul se topea într-o culoare sumbră, tot mai întunecată şi tristă. Într-un târziu, Hans o luă pe Lizzi pe genunchi şi începu a-i mângâia sânii, fredonând încet o melodie din filmul „Un vals cu tine”, în care juca celebra actriţă germană Lizzi

Waldmüller...

— E un cântec minunat, şopti încântată domnişoara Hintz.

— Am văzut filmul la cinematograful Casandra, în Bucureşti, lămuri Hans. Numele actriţei noastre îţi seamănă. Şi la chip semeni puţin cu ea. Numai că ea nu poartă ochelari. Dar ori de câte ori aud cântecul, îmi amintesc de tine...

Klausing o sărută din nou şi Lizzi cuprinsă de o dulce reverie căzu în extaz cu capul pe umărul iubitului ei. Îi simţea bătăile inimii, răsuflarea tot mai precipitată şi adâncă, tremurul nervos al mâinilor care o cuprinseseră de după mijloc cu o anume tandreţe. Stătu aşa nemişcată multă vreme, în răcoarea serii, privind clipirea stelelor pe bolta întunecată a cerului, fără să scoată un cuvânt, cu grijă să nu strice acest tablou intim ce i se părea total deosebit. Era fericită; zilele pe care le petrecuse alături de Hans i se păreau de aur, calde, fermecătoare... Clipele acestea de plăcută desfătare – o, de-ar fi cât mai multe! – o reconfortau sufleteşte, îi dădeau o anume relaxare fizică. Când va veni oare ceasul plecării ei definitive în Germania? Să se ştie stabilită acolo odată pentru totdeauna, într-un oraş, fie el Berlin, München sau oricare altul, împreună cu Hans şi cu tatăl ei, să scape de insinuările şi privirile batjocoritoare ale unora dintre profesoare care o bârfeau în ascuns sau îi făceau apropouri, uneori mai vagi, alteori destul de evidente, că e amanta ofiţerului german. Constatase, însă, că de câteva zile Hans îşi pierduse din voioşia de altădată, era tot supărat, cu chipul încruntat, nervos, neliniştit şi repezit în gesturi. Nu puteai să-i adresezi un cuvânt, că-i sărea ţandăra din te miri ce. Dar, în după-amiaza aceea, parcă se ivise un soare strălucitor printr-o spărtură de nori negri. Hans redevenise omul vesel, bine dispus de altădată... Curtenitor, amabil, drăgăstos şi plin de gingăşie. Cel puţin aşa aprecia Lizzi. A invitat-o, şi ea, fireşte, a acceptat să facă o scurtă plimbare cu Mercedesul în afara oraşului. Au pornit pe şoseaua asfaltată de pe malul Dunării până la insula Ada-Kaleh, şi acum, pe seară, s-au întors şi s-au instalat pe terasă. „Spune, Hans, l-a întrebat pe drum, constatând că e în bună dispoziţie, de ce-ai fost supărat până acum? Nu cumva eu sau tata...” „O, draga mea, ce-ţi trece prin cap? protestase Hans zâmbind în timp ce ţinea cu o anumită eleganţă volanul maşinii, privind drumul înainte. Supărările mele au fost de altă natură... Eşti neîncrezătoare, dar ţi-o jur că au fost de altă natură...” Şi spre a-şi convinge iubita că acesta era adevărul şi nu altul, i-a mărturisit că totul se datorează unor cauze strict militare sau profesionale mai bine zis. De duminică dimineaţa, când sovieticii au dezlănţuit marea ofensivă pe frontul din Moldova, parcă i-a vârât cineva un cuţit în inimă. Trei zile a fost ca şi paralizat, nu ştia ce să mai facă, simţea că înnebuneşte dintr-o clipă într-alta de supărare. Dar azi, pe la vremea prânzului, s-a întâlnit cu domnul

Prange, şeful agenţiei fluviale germane DDSG din port abia întors din Germania şi care i-a adus o veste de-a dreptul senzaţională: în curând, armata führerului va pune în aplicare o nouă armă secretă, cu efect extraordinar. „Şi, atunci draga mea, toate ofensivele astea rapide ale ruşilor nu mai fac doi bani. Vor fi opriţi şi daţi peste cap într-o fracţiune de secundă. Mai mult! Armatele germane se vor întoarce biruitoare de astă dată, cucerind chiar Moscova şi Londra! Îţi dai seama ce armă e aceasta? Ceva uluitor, nemaipomenit!”

Acum Hans era în aceeaşi stare de bună dispoziţie şi-şi săruta mereu iubita, mângâindu-i fruntea părul, sânii...

— O, Lizzi, Lizzi! spuse el patetic. Eşti un adevărat elixir pentru mine. Ştii ce? Nu vrei să bem câte-un pahar de vin? Sunt obosit de pe drum, credeam că mă reconfortează cafeaua, dar, dimpotrivă...

— Cum vrei tu...

— Am un vin grozav, draga mea. Mi l-a procurat primarul din podgoriile Corcova, proprietatea unui anume principe Anton Bibescu. Am şi trimis trei sute de sticle în Germania...

— Da, am auzit şi eu că e un vin bun.

— Rudi! strigă Klausing spre uşa verandei. Rudi!

După câteva clipe, apăru pe terasă un soldat neamţ înalt, deşirat, cu o faţă prelungă şi sprâncene alburii, ce purta pe dinainte un şorţ alb, semn că venea de la bucătărie.

— Ce făceai, Rudi? îl întrebă binevoitor Klausing.

— Spălam vasele, Herr oberstleutnant.

— Adu-mi trei sticle de vin din acela adus de domnul primar...

— O, e mult, dragul meu, protestă Lizzi.

— Nu, nu e mult, interveni Klausing. Am plăcerea să beau cu tine. E un vin bun, admirabil. Ai să-l savurezi cu plăcere... Rudi, executarea!

Soldatul salută cu mâna la bonetă şi dispăru după uşa verandei. În mai puţin de trei minute se înapoie cu sticlele în braţe şi două pahare pe care le puse cu multă grijă pe masa din pai de orez.

— Cafea mai serveşte, Herr oberstleutnant? întrebă el atent, adunând căştile şi farfuriile de pe masă.

— Deocamdată nu. Du-te şi vezi-ţi de treabă.

— Herr oberstleutnant şi doamna servesc astă-seară masa acasă sau la restaurant?

Klausing o privi o clipă întrebător pe Lizzi şi ea, cu o naivitate copilărească ridică din umeri, dând a înţelege că nu ştie ce să răspundă. Cum hotărăşte el, Hans...

— Pregăteşte nişte şniţele, pentru orice eventualitate, ordonă Klausing soldatului.

— Am înţeles, Herr oberstleutnant.

Puţin după orele zece din noapte, Klausing era cherchelit de-a binelea. Sub masa din pai de orez zăceau răsturnate cinci sticle de vin

goale, iar cea de a şasea pe jumătate goală o ţinea în braţe domnişoara Lizzi, împotrivindu-se s-o mai dea iubitului ei.

— Nu, Hans, ajunge dragul meu, vorbea ea împleticindu-şi limba, cu privirea molatică, prostită şi părul răvăşit, despletit, căzut pe frunte. Ajunge... Ajunge...

— *Nein!* protesta Hans bâjbâind cu mâna prin întuneric peste masă, să apuce sticla. Vreau să... mai... beau... Ei, ai dracului românii ăştia, ce vinuri au ei! Îţi toarnă nectar în inimă şi plumb în picioare. Dă-mi sticla... Lizzi Waldmüller, tu auzi? Dă-mi sticla...

Ea începu să râdă de neputinţa lui de a-i prinde mâna şi el enervat se ridică peste masă, lovi cu cotul şi sparse un pahar făcându-l cioburi, după care vru să plece dar nu-l mai ţineau picioarele şi se prăbuşi greoi în fotoliul din pai. Pentru a-l linişti, Lizzi se ridică, veni lângă el cu sticla ascunsă la spate şi-l sărută fugar pe frunte, ţuguindu-şi buzele şi maimuţărindu-se ca un copil răsfăţat.

— Gata, dragul meu, acuma la culcare...

— Vrei tu?

— Da...

Se aplecă asupră-i să-l mai sărute o dată, dar în clipa aceea se auzi telefonul sunând strident în holul casei. Peste un minut, ordonanţa apăru în uşa verandei.

— Ce-i, Rudi? întrebă cu glas moale, bâlbâit, Klausing.

— Herr oberstleutnant este poftit la telefon.

— Cine mă cheamă, Herr Rudi acum, la ora asta? Cine mă deranjează când...

— Herr Prange, şeful agenţiei fluviale germane.

— A, Herr Prange?... Bine, viu... Afurisit porc bătrân şi Prange ăsta... un afacerist... Ei, Herr Prange ce m-ai bucurat tu azi-dimineaţă... cu... secretul... aia... arma... secretă... Stai să te invit la un pahar de vin... Vin de Corcova... Cor-co-va... Lizzi dragă, aşteaptă-mă puţin... Vin imediat...

Ajutat de ordonanţă, Klausing se ridică încet, cu greutate din fotoliul de pai şi târându-şi papucii de piele, plecă mai mult clătinându-se, către uşa holului pe care Rudi se grăbise s-o deschidă cât mai larg.

Rămasă singură, Lizzi scoase pieptenul din geantă şi începu să-şi aranjeze părul. Era ameţită, simţea că totul se învârte cu ea şi o uşoară amăreală îi stăruia în gură, venind parcă din adâncul stomacului. O dată cu lăsarea nopţii răcoarea se întărise tot mai mult. Frisoane îi lunecară deodată pe şira spinării. Se scutură, apoi zgribulindu-se, îşi frecă braţele, umerii cu palmele, să se mai încălzească. Privi ceasul de la mână: era aproape zece şi jumătate. Destul de târziu. Şi era atâta beznă în tot oraşul acela cu miros de lemn ars şi funingine, că desigur, dacă s-ar fi aflat singură pe stradă,

s-ar fi înfricoşat. Şi răcoarea o pătrundea parcă tot mai mult. Luă sticla, îşi mai puse un pahar de vin şi dintr-o singură suflare îl dădu peste cap. Se cutremură ca de-un fior, dar simţi cum un şuvoi cald îi străbătu o clipă tot corpul. Vru să ascundă sticla, dar rămase cu ea în mână ascultând. Din casă răzbăteau până pe terasă strigătele lui Hans. Ce să se fi întâmplat oare? Cine l-a supărat? Ordonanţa? Ţipa cât îl ţinea gura, răguşit, înecându-se şi tuşind gata parcă să-şi verse plămânii. Se răstea la cineva. Acel cineva se vede treaba că nu-i dădea voie să vorbească dar el protesta cu vehemenţă şi până la urmă începu să înjure murdar, întocmai ca un beţivan de rând. Trânti ceva, pesemne un pahar sau o cană de sticlă, se auziră cioburi căzând şi, după o clipă, năvăli pe terasă cu faţa congestionată, aprinsă, trezit dintr-o dată din aburul băuturii. Se trânti în fotoliul de pai şi-şi prinse capul în palme, plecându-şi fruntea ca un înfrânt.

— Ce este? Ce s-a întâmplat, dragul meu? întrebă Lizzi speriată, venind lângă el, şi căutând să-i dea la o parte mâna de pe frunte. Ce e cu tine? Cine te-a supărat şi de ce? Ţi-e rău? Eşti cu totul schimbat...

— Nişte porci! decretă el vânturându-şi mâna în aer, de parcă ar fi vrut să lovească pe cineva. Canalii!

Avea glasul sugrumat, răguşit, aspru, de tinichea zornăitoare.

— Bandiţii! Ei, de ştiam eu că lucrurile iau o asemenea întorsătură...

Clătină din cap ameninţător, grav, neînduplecat. Faţa răvăşită de băutură i se crispase ca de o mare durere. Ochii verzi îi scăpărau aprinşi de mânie. Mâinile îi tremurau uşor pe braţele fotoliului.

— Porcii! Valahii ăştia nesuferiţi...

— Ce-i dragă, ce s-a întâmplat? Spune-mi, te rog, şi mie, insistă Lizzi şi trăgându-şi fotoliul aproape, se aşeză lângă Klausing. E ceva grav la mijloc?

— Mareşalul Antonescu şi guvernul lui au fost doborâţi de la putere. Alianţa cu noi, vax! Ba mai mult, se pare că noul guvern ne-a declarat război...

— Cuuum? făcu Lizzi, şi ochii i se măriră de spaimă. E posibil aşa ceva? Dar cum s-a întâmplat? Cine ţi-a spus?

— Mi-a telefonat Prange să ascult repede la radio cuvântarea regelui României. N-am prins-o decât la jumătate când vorbea de dictatura lui Antonescu care a încetat, sau a luat sfârşit, aşa ceva. De fapt nici n-am înţeles prea bine ce tot gângăvea bâlbâitul ăla încoronat... Ei, să-l ia dracu! Am închis aparatul şi am încercat să vorbesc repede cu Bucureştiul, cu comandamentul sau cu legaţia, la telefon.

— Ei, şi? Ai vorbit?

— Pe dracu! dădu supărat din mână Klausing. Centralista oraşului îmi spune că ambele numere nu răspund la apel, iar prin firul nostru mi-a fost imposibil să obţin legătura. Subofiţerul de serviciu

raportează că de asemenea numerele noastre nu răspund.

— O fi vreun deranjament pe fir.

— Poate şi mai rău! îşi dădu cu părerea Klausing. Dată fiind situaţia asta – românii au trecut de partea ruşilor – cred că ne-au tăiat toate legăturile telefonice!

— Şi ce-o sa facem acuma? întrebă îngrijorată Lizzi, palida şi speriată, cuprinsă parcă, de febră. Ce-o să se întâmple, Hans?

Klausing îşi cuprinse iar fruntea în palme şi rămase tăcut, gânditor, cu capul plecat. Stătu aşa câteva minute, fără să scoată un cuvânt, după care deodată, cuprins de-o furie isterică, luă un pahar de pe masă şi dădu cu el în marmura terasei. Se ridică apoi în picioare şi răcni:

— Rudi!

Într-o clipă, soldatul se ivi în capul terasei, şi, rămase în aşteptare, smerit, în poziţie de drepţi.

— Pregăteşte-mi uniforma, plec la comandament. Maşina duce pe domnişoara acasă şi apoi vine să mă ia numaidecât!

— Am înţeles, Herr oberstleutnant.

Ordonanţa se răsuci pe călcâie ca o sfârlează şi dispăru în casă.

Hans o prinse pe Lizzi de mână şi, apropiind-o de el, îi şopti pe un ton calm, liniştit:

— Nu te îngrijora, draga mea. Mi-a venit în minte un plan, grozav. După ce voi sfârşi treaba la comandament, trec pe la tine...

— Nu mă culc, te aştept...

— Te rog chiar.

— Sunt neliniştită, mi-e teamă...

— Nici o grijă, Lizzi. Vom pleca din acest oraş. În mod sigur vom pleca. Dar nu înainte de a mă răzbuna. Mă voi răzbuna şi încă cumplit de tot...

— Poate că aranjezi ceva cu primarul, ştiu că-ţi poartă respect, o anumită prietenie...

— Nu mai cred nici în dumnezeu! Singurul nostru dumnezeu e Führerul!

Chiar în noaptea aceea, Klausing convocă la sediul comandamentului său de pe bulevardul Carol pe principalii săi colaboratori, ca să le aducă la cunoştinţă ordinele superioare. Un căpitan pe nume Otto Willke, mic şi slăbuţ, cu faţa suptă, cadaverică, înlocuitorul său la comandă, alţi doi ofiţeri de diferite grade şi cincisprezece subofiţeri, printre care şi translatorul Weber, stăteau în jurul mesei, gravi, încordaţi, fiind gata să-l asculte pe comandantul lor ce se arăta foarte agitat, nervos, repezit...

— Cred că aţi aflat, camarazi, situaţia nou creată în raporturile noastre cu România, începu Klausing, cu glas scăzut, uşor tremurat, aşezându-se în capul mesei. Guvernul mareşalului Antonescu, credincios Führerului, a fost doborât de la putere, iar România a denunţat alianţa cu noi...

Ofiţerii şi subofiţerii încremeniră şi mai mult în poziţiile lor rigide, iar feţele lor grave deveniră deodată livide, ca de ceară.

— Camarazi, continuă Klausing cu acelaşi glas scăzut, egal, nu trebuie să ne pierdem capul. Am primit ordin, minţi el, să nu părăsim oraşul ca nişte înfrânţi. Victorioşi am colindat Europa de la un capăt la altul, victorioşi trebuie să plecăm şi de aici. Pentru aceasta am întocmit un plan de acţiune care chiar în noaptea asta trebuie pus în aplicare. Vă rog să fiţi numai ochi şi urechi şi să vă notaţi fiecare misiunea ce-i revine. Mâine dimineaţă veţi raporta de executare...

Şi, urmărind o hârtie ce o avea în faţă, Klausing lămuri subalternilor săi ce trebuie să facă fiecare. Se vor mina, folosind mine cu explozie întârziată, cele mai importante puncte ale oraşului: atelierele C.F.R., atelierele Şantierului naval, spitalul din grădina publică, clădirea teatrului, primăria, prefectura, castelul de apă, uzina electrică, calea ferată în cinci locuri pe o porţiune de doi kilometri, triajul, clădirea gării, casa telefoanelor. Sub motivul unor patrule germane de control, care merg în misiune din loc în loc, echipe formate din câte un ofiţer şi doi subofiţeri vor pătrunde în locurile sus-amintite, vor instala minele şi vor pleca imediat, fără a da ceva de bănuit... Asta e tot!

Încântat şi oarecum liniştit de cele ordonate, Klausing se ridică grav şi fără să mai spună vreun cuvânt, părăsi clădirea comandamentului la ora două după miezul nopţii în Mercedesul său albastru care-l duse direct la locuinţa sa din strada Decebal.

Fără măcar să-şi scoată cascheta de pe cap, se trânti în fotoliul de pai de pe terasă, comandă ordonanţei o sticlă de coniac şi bău singur, până spre zori, cu gândul să uite tot, absolut tot ce-i provocase cumplita surescitare.

Când se făcu ziuă, ordonanţa îl găsi tot afară în fotoliu, dormind cu capul pe masă, iar doi paşi mai încolo, într-o mică băltoacă rămasă de

cu seară de la stropitul florilor, cascheta înaltă, cu vulturul cusut în fir de argint zăcea înmuiată într-o zeamă noroită, murdară.

În aceeaşi dimineaţă, Sandu care cu toate că era obosit – făcuse de gardă la telefoane şi venise acasă în zori – se apucase în mare grabă înainte de a pleca la lucru, să pregătească ceva de mâncare raţelor. Stătea pe treptele de piatră ale casei, numai în maieu şi pantalonii lui de doc şi pe un taler de lemn toca cât mai mărunt cu un cuţit, frunze de lobodă. Soarele abia începuse să se ridice peste coama casei din faţă şi dimineaţa se anunţa călduroasă ca toate celelalte de până atunci.

În jur totul era liniştit. Pe stradă trecea o lăptărească, care striga când şi când „lapte dulce, ia cucoană lapte dulceee...”, iar câinii de prin curţi o primeau cu lătrături, aruncându-se cu labele pe uluci. În curtea profesorului Gheorghiu, tanti Emilia era singura care la acea oră matinală se vedea umblând de colo până colo. Trecea ca o umbră pe sub coroanele pomilor din grădină, târşâindu-şi după ea papucii de postav şi murmurând cuvinte fără rost. Departe, în port, sirena unui vas suna gros, în repetări scurte, chemând pesemne pilotul de la agenţie ca să poată pleca în cursă.

Raţele se adunaseră în jurul lui Sandu, măcăind puternic iar el le împingea deseori cu piciorul la o parte să-l lase în pace, să sfârşească treaba. Una mai dolofană, neascultătoare şi insistentă, începuse să-i ciugulească sandaua, trăgând zdravăn de-o cureluşă, dar băiatul îi dădu una peste cap cu latul cuţitului şi ea se depărtă pentru o clipă, după care veni din nou şi tot de cureluşa aceea prinse a trage.

— Hai, ţaţelor-raţelor, astâmpăraţi-vă! zise el, amintindu-şi cum le spunea odinioară mama ca să le alinte şi să-i facă lui bucurie, îndemnându-l să se joace cu ele. Uite, acuma vă servesc meniul...

În clipa aceea se auzi poarta şi Sandu întoarse brusc capul.

— Tată! zise el explodând de bucurie şi zvârlind cuţitul se repezi înaintea lui Raicu, ce venea spre el zâmbind, cu braţele deschise. Tată, ce bine că te-ai întors!

I se aruncă de gat, îl sărută pe amândoi obrajii, apoi îl prinse de braţ şi porni cu el alăturea către casă. Era în culmea fericirii, aproape că-i venea să ţopăie, să bată din palme şi să sară în sus ca un copil. Toată durerea acelei singurătăţi şi nelinişti ce-l stăpânise atâta vreme se risipise acum parcă dintr-o dată. Nu, nu se schimbase de fel tatăl... Era tot aşa precum îl ştia. Cât de mult îi aşteptase! Câte nopţi de groază şi chin... Zile de zbucium şi căutări... Şi acum, dintr-o dată, iată-l! Era aici, lângă el, cu toată fiinţa lui, cu toată dragostea lui de părinte. Raicu era nebărbierit, cu faţa răvăşită de nesomn şi părul mare, netuns de multă vreme. Dar faţa-i cenuşie, asprită de vreme şi necazuri, radia optimism şi tinereţe. Iar ochii te învăluiau cu o lumină

vie, limpede, aşa cum nu-l văzuse nimeni de multă vreme.

— Unde-ai fost? Ce-ai făcut? Spune-mi, spune-mi totul! zise Sandu nerăbdător să afle cât mai multe despre cele petrecute cu tatăl său în ultimele luni. Ai fost închis şi ai evadat, ştiu, am aflat, dar unde ai trăit până acuma? Ai auzit că aseară Antonescu a fost doborât? S-a spus la radio. Stai, tată, să-ţi aduc un scaun din casă... Sau să-ţi pregătesc repede ceva de mâncare? Hai, că m-am specializat la gătit mâncare...

— Nici nu stau, nici nu mănânc! îl opri tatăl cu un gest al mâinii. Am treabă, măi băiete, trebuie să plec în oraş...

— Mergi la Şantier?

— Da, acolo merg. După aceea am să mă duc şi pe la Atelierele C.F.R... Trebuie să stabilim un sediu al organizaţiei noastre, să iau legătura cu unii membri de partid. Pe cei mai mulţi i-am şi întâlnit azi-noapte cu arma în mână, patrulând pe străzi...

— Dumneata conduci formaţiunile de luptă patriotice din oraş?

— Nu eu, ci partidul...

— Ce mândru sunt de tine, tată! exclamă Sandu şi-şi lipi fruntea de pieptul lui. Ştii cât de mult m-am gândit la dumneata? Ştiam că suferi, că o duci greu şi-mi era ciudă că nu te puteam ajuta în nici un fel. De altfel, nici nu ştiam de unde să te iau...

— Nu-i nimic, bine că au trecut toate! zise Raicu, urcând treptele de piatră ale casei. Ce mai e nou pe-aici, Sănducule?

— Nimic, tată, totul e aşa cum ai lăsat dumneata când te-au arestat... Numai că după ultimul bombardament tavanul de la odaia din faţă a crăpat puţin şi peretele dinspre stradă la fel. Câteva ţigle de pe acoperiş s-au spart şi ca să nu ajungă apa de ploaie în casă, m-am urcat în pod şi am pus o postavă acolo. Ştii, am vrut să zugrăvesc că făcusem rost de un rulou, de la un băiat, dar dacă m-au mutat pentru un timp la Constanţa...

— Şi tu ai fost plecat cu lotul acela de muncitori?

— Şi eu. M-am întors acum vreo trei săptămâni.

Raicu trecu prin cele două odăi, privind cu multă luare-aminte în jur, de parcă atunci ar fi intrat pentru prima dată în ele. Camere sărăcăcioase, cu lucruri puţine şi ieftine, două paturi de fier, cu tăblii înalte a căror vopsea verde se scorojise, acoperite cu macaturi ţărăneşti, o masă, o oglindă cu luciu ruginiu, şters, prinsă în perete, un lavoar de lemn cu un ştergar pus deasupra ligheanului, un dulap pentru haine, de modă veche, cu uşile sculptate, dar crăpate de-a curmezişul, un raft cu cărţi învelite mai toate în hârtie de ziar, bufetul cu ceşcuţe şi pahare rânduite pe broderii simple, lucrate de soţia lui, în serile când îl aştepta să vină de la lucru... Raicu revedea încăperile pustii şi triste şi i se părea că lipsise de acasă nu trei luni, ci ani întregi, în care imaginea odăilor parcă i se ştersese cu desăvârşire. Totul reînvia acum ca o lumină vie, strălucitoare. Amintirea nevestei îi

întuneca însă deodată chipul, întristându-l. Altădată când se întorcea acasă după absenţe îndelungate, fiind închis sau trimis în delegaţii cu alţi muncitori, femeia lui îi ieşea înainte veselă şi surâzătoare, cu ochii plini de fericire, îl îmbrăţişa şi în clipele acelea parcă toată casa era alta, încăperile prindeau viaţă, mobilele vechi şi demodate străluceau. Acum ea nu mai era, îl privea blând şi cuminte dintr-o fotografie mare, prinsă în perete, deasupra paturilor şi ochii parcă-i vorbeau şi-l îmbrăţişau cu privirea lor caldă şi bună.

— Ce mai este nou pe la Şantier? întrebă Raicu într-un târziu, întorcându-se către băiat care nu se mai dezlipea de el.

— Ce să fie, tată? înălţă Sandu din umeri. Tot aşa cum ştii... Numai că acuma oamenii sunt alţii. Plini de bucurie şi entuziasm. Ştii, încă din schimbul de azi-noapte au apărut peste tot lozinci şi chemări ale partidului. Abia te aşteaptă să te întorci...

— Şi mie mi-e dor de ei...

— Spune, tată, zise Sandu prinzându-l de mâna şi privindu-l rugător drept în ochi, e adevărat că dumneata eşti secretarul organizaţiei de partid din oraş?

Raicu rămase surprins de întrebarea fiului, dar după o clipă prinse a zâmbi.

— Cine ţi-a spus lucrul ăsta?

— Vorbesc muncitorii. I-am auzit azi-noapte cum discutau. Nu ştiu cine le-a spus. Abia acuma le-a spus...

— E adevărat, Sandule. Eu sunt secretarul.

— Dar nouă, în organizaţia U.T.C. mereu ni se vorbea de „Fulgerul”... „Fulgerul” a dat sarcina... „Fulgerul” întreabă...

— Tu eşti în U.T.C.? se miră Raicu şi vesel îşi prinse fiul de umeri cu amândouă mâinile. De când eşti în organizaţia de tineret?

— Din iarna trecută.

— Ce vorbeşti? Uite că deşi sunt secretar, nu i-am cunoscut pe membrii organizaţiei de tineret. Bineînţeles că regulile conspirativităţii nu mi-au permis să-i cunosc nici pe unii membri de partid... Mă bucur, băiete, să ştii că mă bucur foarte mult pentru treaba asta!

— Am avut şi două acţiuni mari, prinse a se lăuda Sandu. Cu vasul acela german din Şantier, dacă ai auzit de treaba asta şi cu aruncarea trenului în aer de pe dealul Balotei...

— Zău? Tu ai purtat numele conspirativ Pius?

— Nu, Gabriel. Pius e un băiat de la Atelierele C.F.R. A lucrat cu mine în noaptea aceea.

— Ce vorbeşti, măi băiete?! zise bucuros Raicu şi-şi bătu băiatul cu palma pe umăr. Bravo! Îmi place! Crezi, oare, că eu nu sunt mândru de tine? Sunt şi vreau să fiu şi în viitor.

— Acum sunt şi în formaţiunile de luptă patriotice. Mi-au dat o puşcă azi-noapte. Am şi brasardă tricoloră. E în casă...

— Vezi, ai grijă de tine, îl povăţui Raicu. Să nu ieşi din cuvântul comandantului tău de grupă. Cine ţi-e comandant?

— Nea Tomiţă Grozea, vopsitorul...

— Aha, îl cunosc. De altfel tu eşti ascultător, te ştiu eu...

Îl îmbrăţişă din nou pe Sandu şi-l ţinu multă vreme la pieptul său, simţindu-i bătăile inimii aproape, ca zbaterile unei păsări vii. I-auzi utecist! Nu ştia treaba asta. Poate că ar fi stat tot timpul cu inima strânsă pentru el. De, ce să-i faci, inimă de părinte! Cât de mult se gândise Raicu la el în clipele de linişte, de singurătate, acolo, în cămăruţa lui Petre Măciucă din Cerneţi. Ce dor îi fusese de el, cât de mult ar fi vrut să ştie ce face şi cum se descurcă singur... Dar nu putuse să-l ajute cu nimic. Faptul că trebuia să stea ascuns, ferindu-se cât mai mult de ochii şi urechile poliţiei, nu-i îngăduia să-şi mângâie într-un fel inima aflând câte ceva despre fiul său. I se aducea uneori câte o veste, în termeni telegrafici, că e bine, munceşte, vede de gospodărie, însă totul era vag, parcă lipsit de conţinutul acela profund al sentimentelor după care tânjea. Dar acum toate se sfârşiseră şi iată, se afla iar lângă Sandu al lui, singuru-i fecior, cu ochi căprui, luminoşi şi faţa smeadă, chip atât de asemănător cu al maică-si...

După câteva clipe, în stradă se opri trăsura regimentului de infanterie. Raicu se afla în curte. Văzând-o, îl lăsă pe Sandu şi se îndreptă grăbit către poartă. Îl întâmpină sublocotenentul Ganea, care coborî greoi din trăsură, cu faţa aprinsă, enervat, clocotind de supărare.

— Ce-i dom’le sublocotenent? Ce s-a întâmplat? întrebă Raicu şi-i întinse mâna. Poftim înăuntru...

— Ce să fie? zise indignat Ganea intrând în curte. Uite, nu mă pot de loc înţelege cu colonelul Predoiu.

— În ce fel?

— I-am propus – şi asta nu-i prima dată, că i-am mai propus şi aseară – să trecem imediat la dezarmarea nemţilor. Nici nu vrea s-audă de acest lucru. Spune că încă nu are ordin de sus în acest sens.

— Cum nu are ordin? El nu cunoaşte comunicatul de aseară? N-a auzit azi dimineaţă la radio ce-au făcut nemţii în Bucureşti? Nu ştie că ne aflăm în stare de război cu Germania?

— Ştie, dar dracul să-l mai înţeleagă pe omul ăsta! vorbi tot supărat Ganea. Stă mereu în umbra împintenatului ăla de primar! Gata, una-două, hai la el să se sfătuiască! Îl convinsesem într-un fel azi dimineaţă în privinţa dezarmării nemţilor, dar discutând cu Jurăscu, ăsta l-a întors iar din părerea lui.

— Şi ce spune?

— Spune că au ajuns la concluzia că trebuie să-i propună lui Klausing să se predea de bună voie. El şi întreg comandamentul lor. Fără vărsări de sânge... Şi pentru asta mai aşteaptă... Zice, să

menţinem în continuare sub supraveghere comandamentul, iar la momentul oportun să acţionăm.

— Şi când dracului e momentul oportun?

— Nu ştiu, înălţă din umeri Ganea.

— Dumneata ai vreo propunere? îl iscodi Raicu.

— Mă gândesc că dacă vom aplica unul din planurile noastre de acţiune, îl vom ridica în cap pe Predoiu cu garnizoana lui.

— Dar compania dumitale va fi alături de noi...

— Este, dar el poate va aduce recruţii din Ergheviţa... spuse bănuitor şi în acelaşi timp temător Ganea. Pe ei nu contez în totalitate. În cazul acesta se vor isca ciocniri între militari care nu ştiu cum se vor rezolva.

— Şi atunci? Ce crezi că trebuie să facem în situaţia asta?

— Eu zic să mai aşteptăm până mâine, să vedem cum evoluează lucrurile, zise Ganea mai liniştit. Vom ţine comandamentul german sub supraveghere şi...

— Nu domnule Ganea! îl contrazise cu hotărâre Raicu. Nu vom aştepta să vedem cum evoluează lucrurile... Te rog discută încă o dată cu comandantul dumitale. Şi dacă acest dom'colonel Predoiu vrea să-şi facă de cap, n-are decât! Ciocnirea cu nemţii este inevitabilă şi trebuie să procedăm ca atare! Vom acţiona peste capul lui! Şi vom acţiona chiar în cursul acestei zile. Îl vom aresta întâi pe Klausing, apoi vom lua cu asalt viesparul fascist. Te rog, pregăteşte-ţi oamenii şi comunică acestea şi tovarăşului Florea. Gligor, că de fapt Gligor îi spune. Aşa... O să vorbesc şi eu cu el chiar în dimineaţa asta.

— Cum vedeţi arestarea lui Klausing? întrebă Ganea.

— În orice caz nu în comandamentul lui, zise hotărât Raicu. Îl vom urmări în oraş. Îl vom aresta şi-apoi îl vom forţa să accepte capitularea, să ordone subalternilor lui să se predea. De nu, vom lua cu asalt şi comandamentul.

— Bine, domnule Raicu, aşa vom face!

— Este limpede?

— Foarte limpede!

— Ei, noroc bun şi s-auzim de bine!

Sublocotenentul Ganea dădu mâna cu Raicu, apoi se urcă în trăsură.

— Mă ţii la curent cu tot ce se întâmplă! îi strigă Raicu în urmă. Sunt la Şantier, la Atelierele C.F.R. şi după aceea la sediul formaţiunilor de luptă patriotice... Mă găseşti dumneata...

După o oră, în timp ce Raicu ieşea cu Sandu pe poartă, pornind către Şantier, profesorul Vlad Gheorghiu tocmai se înapoia de la piaţă cu o sacoşă încărcată de verdeţuri iar în mână cu un pepene galben. Văzându-şi vecinul care absentase atâta vreme de acasă, profesorul lăsă sarcina jos şi-i întinse mâna cu multă bunăvoinţă şi amabilitate.

— Bine-ai venit, domnule Raicu! zise el vădit bucuros de neaşteptata întâlnire. Ce mai faci?

— Ce să fac? deschise larg braţele Raicu. Am lipsit atâta vreme, acuma mă duc la lucru.

— Ai fost închis, după câte am aflat. Nu mai ştiu nimic de dumneata de când ne-am întâlnit pe sala poliţiei.

— Da, de atunci, confirmă Raicu. M-au închis preventiv pentru încheierea dosarului, să mă trimită ia Curtea Marţială, dar până la urmă au rămas numai cu dosarul...

— Ai evadat? se miră profesorul şi ochii îi sclipiră pe după lentilele ochelarilor.

— Am evadat. Am umblat de colo-colo şi acuma m-am întors acasă.

— Da, s-au amnistiat toate pedepsele începând – auzi dumneata – chiar cu cele din anul 1918! Extraordinar! Am ascultat comunicatul la radio.

— E o măsură logică şi profund democratică, zise Raicu.

— Foarte bine, domnule, foarte bine, încuviinţă profesorul cu convingere. Nu se mai putea trăi în situaţia de până acum. Bine că s-a terminat cu tirania, vin alte vremuri...

— Au şi venit! îi spuse Raicu zâmbind, şi-i întinse mâna. Ei, vă salut şi sănătate!

— Am onoare, domnule Raicu! Sănătate şi toate bune...

După ce făcură câţiva paşi Sandu spuse:

— Tată, ştii că şi fata profesorului e utecistă?

— Serios? se miră Raicu. De când activează?

— De câteva luni. Când m-am întors de la Constanţa am găsit-o în organizaţie.

— Dac-ar fi ştiut tat-său, cred că în primul rând el, cu apolitismul lui, o deconspira! zise Raicu, grăbind pasul. E un om drept, cinstit, dar îmi pare cam lipsit de hotărâre, prea rezervat... ca un melc care se retrage în casa lui şi nu-i mai pasă de ce-i în jur...

Curând intrară pe Strada Mare a oraşului. Raicu mergea agale şi privea cu tristeţe ruinele caselor ce se înşiruiau ca nişte mormane de moloz în tot lungul acestei artere comerciale. Firmele: „Ostian Dimitriu – coloniale, delicatese, băuturi”, „La capul de bou – Gheorghe Bosoancă”, „La generalul Dragalina – manufactură, Gh. Trandafir”, „Restaurantul Cărăbuş – Dumitru Grumăzescu”, „Bragageria şi

cofetăria „La Caraiman”, „La Vânătorul – manufactură, galanterie, mărunţişuri, Constantin Roibu”, „Depozitele Generale, fierărie, sticlărie, porcelanuri – Gh. D. Stănică şi Gh. Budaşca”, „Bodegă şi coloniale – Leonida Tahu”, cele de la prăvăliile lui Blagoe şi Iacob, Rotărescu şi Anghelescu, Nae Giurescu, Nicolae Cristescu, de la librăria „Arta românească”, toate, absolut toate erau smulse şi amestecate cu cărămizi, cioburi de sticlă, burlane turtite, acoperişuri de tablă, totul de-a valma până în mijlocul străzii. Ici-colo se înălţau pereţi singuratici, înnegriţi de fum, cu coşuri izolate, ridicate ca nişte turnuri groteşti în mijlocul grămezilor de cărămizi sparte. Castanii, de crengile cărora pe vremuri negustorii agăţau marfa s-o vadă trecătorii, aveau acuma ramurile sfârtecate de schijele bombelor, iar stâlpii de telegraf, mare parte dintre ei erau culcaţi la pământ. În pivniţa unui fost magazin ce se căsca neagră sub podeaua roasă, pe jumătate prăbuşită, se zărea un cărucior de copil, răsturnat cu roatele în sus, lângă el o maşină de gătit din plita căreia răsăriseră printre crăpături ierburi, câteva pleduri şi haine putrezite de ploi şi năpădite de bălării. Puţin mai încolo, pe un zid rămas ca prin minune în picioare, cu zugrăveala ştearsă, murdară, se vedea prins în perete un tablou înfăţişând un ginere şi o mireasă, lipiţi unul de altul şi zâmbind fericiţi aparatului fotografic. Sub acest tablou, o diplomă înrămată, ce atesta calitatea de tehnician dentist a unuia pe nume Nicu Kauffman...

Raicu păşea în dimineaţa aceea alături de feciorul său, Sandu, în drum către Şantierul naval; vedea tot acest dezastru pe care nu şi-l închipuise să fie chiar atât de mare, de înfiorător şi se gândea cu părere de rău la oamenii care cu câteva luni mai înainte locuiseră în acele case, intraseră în magazine după cumpărături, se bucuraseră de viaţă, trăiseră şi munciseră să-şi ducă zilele de azi pe mâine... Din tot ce fusese odinioară, acum rămăseseră numai ruine. Soarele încălzea dimineaţa aceea de vară, în aer stăruia un miros înecăcios de fum şi lemn ars, peste tot se aşezase o linişte de pustietate şi în acest decor sumbru, rareori câte o pasăre săgeta văzduhul ciripind veselă în zborul ei avântat.

— Ce nenorocire, măi băiete! spunea când şi când Raicu fiului său. Uite ce a mai rămas din oraşul ăsta atât de frumos altă dată... Şi domnii nemţi din pricina cărora au avut loc toate crimele astea stau liniştiţi, fără teamă că-i va deranja cineva.

— Cum aşa? se miră Sandu.

— Foarte bine, zise apăsat Raicu. Domnul primar, mai marele oraşului, nu vrea deocamdată să-i dea de-a dura, l-a influenţat şi pe colonelul Predoiu de la Regimentul 95 infanterie să stea deocamdată să aştepte şi să nu le pună nemţilor mâna-n gât, vor să se poarte cu mănuşi, să parlamenteze, să ajungă la înţelegere...

— De asta a venit ofiţerul acela la dumneata?

— De asta. Dar lasă că le venim noi de hac nemţilor ăştia! Noi, formaţiunile de luptă patriotice... Uite ce-au făcut blestemaţii din oraşul nostru... Numai ruine şi jale...

Sandu tăcea. Privea şi el îndurerat în dreapta şi-n stânga. Fără să scoată un cuvânt.

— Îmi amintesc că la Şantier, reluă vorba Raicu, atunci, înainte de arestarea mea, în preajma lui 1 Mai, erau bombardate numai câteva ateliere. Mi se pare că cel de tâmplărie, cel de...

— Acum nici n-ai să mai recunoşti Şantierul, vorbi moale Sandu. Cala de lansare a vaselor au făcut-o numai gropi. Bombele au lovit uzina electrică, tinichigeria, atelierul de mecanică, de asamblare... De aceea am şi lucrat un timp refugiaţi în comuna Malovăţ şi în pădurea Crihala... Când şi când s-au mai întors oamenii, au pus mâna şi au mai înălţat ici un acoperiş, colo un şopron, să protejeze materialele...

Către primărie, unele prăvălii rămase intacte, ridicaseră obloanele şi negustorii scoseseră pe tarabe mărfurile spre vânzare – viguri de stofă, papuci de muşama cu ciucuri coloraţi de mătase, galoşi de cauciuc lucraţi grosolan, basmale şi mărgele, pălării cu fundul bombat, curele de pantaloni, piepteni, oglinjoare, agrafe, ace de siguranţă, papiote de aţă, într-un cuvânt tot ce socoteau că în acele zile puteau să intereseze pe cumpărătorii ocazionali.

În faţa librăriei lui Victor Măldărescu, înaintea vitrinei celei mari de pe „centru”, Toma, lustragiul, stătea pe scăunaşul lui, în faţa cutiei de văcsuit şi dintr-o pungă mânca fără grabă nişte struguri. Când şi când, din pâinea ce-o ţinea subsuoară rupea câte-o bucată, dădea capul pe spate şi zvârlea deodată în gura larg deschisa miezul alb şi boabele negre de struguri, savurându-le cu mare poftă. Mesteca rar, fără grabă, iar pe faţa-i tuciurie cu nas îndoit ca de uliu se putea citi o anume satisfacţie, în timp ce ochii lui alburii, priveau neastâmpăraţi în toate părţile, să vadă ce se întâmplă în juru-i.

Pe trotuarul celălalt, câţiva birjari, obişnuiţii lui rivali, râdeau şi puneau la cale noi şotii ca să-l necăjească. Unul dintre ei încerca acuma să-l lovească, aruncând cu praştia nişte corcoduşe mari, roşii, după care, împreună cu ceilalţi se ascundeau repede înapoia coşului primei trăsuri. Lustragiul se strădui să descopere direcţia de unde veneau corcoduşele, care de cele mai multe ori îşi greşeau ţinta şi se opreau în geamul vitrinei, dar zadarnic, nu-l putu afla pe făptaş. Se mulţumi numai să clatine din cap necăjit, ameninţând cu pumnul către birjarii pe care mai întotdeauna îi bănuia de necuviinţe.

— Ce-i, nea Toma, ce vrei? îl luă la rost unul dintre proprietarii trăsurilor, făcând pe supăratul, dar abia stăpânindu-şi râsul. De ce ne ameninţi? Ne vezi pe noi că-ţi facem ceva?

Mutul care înţelegea ce spune acela, după felul cum i se adresa, se ridică în picioare, prinse una din perii în mâna şi ameninţă iar, arătând

cu degetul la obraz în semn că sunt oameni în toată firea şi n-au ruşine, se ţin de blestemăţii, nu-i dau pace.

În rândul birjarilor şi al celor ce se opreau să privească, izbucni un râs general şi lustragiul, vădit supărat de veselia aceea nelalocul ei, întoarse tuturor spatele fără să le mai dea vreo atenţie.

După vreo jumătate de oră, Mercedesul albastru al şefului comandamentului german din oraş se auzi claxonând repetat şi strident pe Strada Mare. Ajungând la colţul primăriei, maşina îşi încetini mersul, întoarse cu un viraj scurt depăşind şirul de trăsuri şi opri apoi mai jos, chiar în faţa cutiei de văcsuit a lustragiului. Din maşină coborî grav, marţial, locotenent colonelul Hans von Klausing, însoţit de traducătorul său, plutonierul Weber.

— *Ein Moment!*[25] spuse el şoferului, un soldat cu faţa albă, stafidită şi cu sprâncenele alburii.

Apoi Klausing, mergând ţanţoş, cu pieptul scos în afară şi mâinile la spate, porni urmat îndeaproape de plutonier şi urcă în grabă scările primăriei.

— Hei, nea Toma, uite-ţi, dom'le, prietenul! îi strigă lustragiului unul dintre birjari. Ţi-a dat ceasul acela?

Şi prin anume semne îmbinate ale mâinilor, ajutându-se şi de mimica feţei, îi traduse în limbajul necuvântătorilor acest lucru. Lustragiul ascultă cu atenţie ce i se spunea, apoi văzând că acela a terminat, se ridică în picioare, se întoarse cu spatele şi se bătu cu palma pe fundul pantalonilor negri, bazonaţi cu piele.

— Tă mă pupe iţi! zise el arătând către maşina ofiţerului german. Tacu să-l ia de pătătit. A-ata lu Icler kaput! Kaput!

Şi pentru a demonstra mai bine cele ce vroia să spună, luă repede în mână o perie, o plimbă pe deasupra capului în chip de avion, după care imitând nişte trageri antiaeriene, lăsă peria să-i cadă pe lădiţă.

— Kaput aioane... taturi... tot... ţuhause!

Se întoarse, căută din ochi măturică, o luă şi pe aceea în mână şi arătă cum trebuie să fie luaţi pe făraş nemţii şi zvârliţi afară din ţară.

Raicu şi Sandu, alături de mulţimea adunată atunci pe trotuare, asistară la întreaga scenă, după care plecară mai departe în jos, către bulevardul cel mare, să ajungă la Şantierul naval.

— Vezi cum se plimbă neamţul în voie prin oraş? zise în cele din urmă Raicu, vădit nemulţumit de acest lucru. Autorităţile noastre, militarii din garnizoană nu trec la dezarmarea comandamentului. Să vezi ce-o să mai facem noi treaba asta.

— Nu ştiu ce se întâmplă, răspunse Sandu. Aud că în Bucureşti se duc lupte cu nemţii şi aici – nimic.

— N-o să-i fie prea bine domnului primar, vorbi tot supărat Raicu. Îi

---

[25] Un moment! (l. germană, n.a.)

e greu să strice prietenia cu Klausing.

Trecură pe lângă clădirea înaltă a teatrului, coborând pe autostrada largă, pe stânga căreia se afla Cercul Militar şi Baia Comunală şi apoi, depăşind cişmeaua birjarilor, traversară calea ferată şi se îndreptară către port. După puţin, intrară pe poarta Şantierului naval, o poartă mare de fier, deasupra căreia pe o plasă de sârmă sta scris cu litere de tablă „P.C.A. Şantierul naval T. Severin”. De cum îl văzu pe Raicu, nea Tudose, portarul, un bătrânel subţirel şi sprinten, fost nituitor, acum pensionar, îi ieşi înainte şi-l îmbrăţişă, fără să înceteze o clipă a-i spune cum se gândise tot timpul la el, că doar el l-a învăţat meserie, că a aflat şi de fapt toată lumea ştie că cel care l-a pârât atunci, la 1 Mai, la director, n-a fost altul decât Anghel de la dulgherie, o coadă de topor a Siguranţei, iar între timp, maiorul Atanasescu, fostul comandant militar al Şantierului a fost trimis pe front şi a murit în luptele de la Iaşi în urmă cu o lună de zile.

— Bine, nea Tudose, mulţumesc pentru toate informaţiile astea, zise Raicu, strângându-i mâna cu putere. Vreau să ne vedem săptămâna viitoare, să bem amândoi o ţuică...

— Bem, cum să nu bem! aprobă bătrânelul. Să ne bucurăm că trăim şi c-am scăpat cu viaţă. Ei, s-auzim de bine şi sănătate!

De cum intră în Şantier, Raicu fu plăcut surprins de lozincile ce se aflau scrise peste tot locul şi prin care P.C.R. chema muncitorimea să fie vigilentă, să pună mâna pe arme şi să pornească la luptă împotriva nemţilor, a rămăşiţelor fasciste. Cuvinte mobilizatoare scrise cu creta sau cu vopsea roşie, pe bucăţi de tablă, pe ziduri sau pe uşile mari ale atelierelor, arătau că sarcina de partid, trasată de către el, prin Haralamb, tovarăşilor din organizaţie, prinsese viaţă chiar din prima zi.

Dincolo de uzina electrică, pe pântecul masiv de tablă al unui şlep urcat pe cală, cineva lipise încă din zorii zilei un afiş mare, tipărit în noaptea aceea la tipografia din oraş. Aproape o sută şi ceva de muncitori, mai tineri şi mai vârstnici, în mână cu ciocane, chei, burghie, aşa cum se aflaseră la lucru, se îngrămădiseră în faţa acelui afiş, căutând să-i desluşească cuvintele adânc răscolitoare; oamenii se înălţau pe vârfurile picioarelor, se îmbulzeau, ridicau cât mai mult capetele, dar oricât se străduiau nu puteau citi destul de bine cele scrise acolo. Unii protestau că erau călcaţi în picioare, alţii că erau daţi la o parte de cei mai îndrăzneţi sau că nu li se făcea loc să se urce pe o stivă de colţare, să vadă şi ei mai bine...

— Măi, oameni buni, fiţi de înţeles şi nu vă îngrămădiţi aşa, că până la urmă nu vedem niciunul nimic! zise un lăcătuş bătrân, în cămaşă cafenie, cu păr cărunt, zbârlit şi rar.

— Să citească unul cu glas tare pentru toată lumea!

— Aşa e, să citească şi noi să-i dăm ascultare...

Atunci, printre oameni se produse o mişcare. Cineva îşi făcu loc cu coatele, îmbrâncind şi lovind în dreapta şi-n stânga, fără să ţină seama de nimic. Puse mâna pe umărul unui ucenic mai înalt, îşi făcu vânt şi dintr-o săritură fu sus. Era Anghel de la dulgherie, un om între două vârste, scund şi rotofei, cu faţa spânatecă şi mustăcioară neagră sub nasul cât un ardei gras. Purta pe el o bluză de salopetă, făinită de rumeguş, din al cărei buzunar de la piept se vedea ieşind capătul unui metru de tâmplărie şi un creion mare, roşu şi lat. Din acelea ce le folosesc dulgherii.

— De ce v-aţi adunat aici? începu el să strige, agitând deasupra capului şapca de piele pe care o ţinea în mână. Duceţi-vă fiecare la atelierele voastre! Domnul director a ordonat să vă vedeţi de treabă şi să nu beliţi ochii la afişele astea care vă ţin din muncă! Hai, cărăbăniţi-vă!

Se întoarse după aceea, smulse afişul de pe tabla vasului şi începu a-l face sul, gata să plece cu el. În clipa aceea, însă, muncitorii începură să protesteze şi glasurile lor se contopiră într-un vacarm din care cu greu puteai înţelege ceva. Se auzeau strigăte, înjurături, îndemnuri, chemări, fluierături – toate la tonul cel mai înalt, încât vuietul dezlănţuit deveni de-a dreptul înspăimântător.

— Dă-te jos, de-acolo, pramatie! îi strigă unul dintre muncitori lui Anghel şi zvârli în el cu o piatră. Dar Anghel se feri la vreme şi piatra, destul de mare de altfel, lovi pântecul de tablă al vasului.

— Lasă afişul, nu pune labele tale spurcate pe el!

— Măi, dumnezeirea cui te-a fătat, stai că-ţi fac eu de petrecanie! zise unul cu glasul răguşit.

Era un muncitor înalt, cu o frunte lată şi ochi mari negri, cu privire stranie, ameninţătoare. De umăr purta agăţat un automat, iar pe mâneca stângă era prinsă o brasardă tricoloră.

— Zdrobeşte-l ca pe o muscă, nea Gligore! se auzi un glas venind din spate.

Gligor îşi făcu îndată loc printre oameni, trecu în faţă şi dintr-o singură mişcare îl prinse pe Anghel de-un picior şi-l trase atât de puternic în jos, încât îl dădu de-a berbeleacul. Dulgherul prinse a ţipa cât îl ţinea gura, dar glasul i se stinse pe dată sub loviturile celor din jur care se năpustiseră cu toţii asupra-i. În clipa aceea, prin curtea Şantierului, trei militari în frunte cu sergentul major Găluşcă, veneau în pas alergător. Văzându-i, oamenii se domoliră, îl lăsară pe Anghel slobod, şi dulgherul, cu gura plină de sânge şi-un ochi vânăt, se ridică cu greu de jos, şchiopătând.

— Ce se întâmplă aici? întrebă de departe sergentul major Găluşcă, venind tot într-o fugă. Hei, să stea toată lumea pe loc, nimeni să nu facă un singur pas, că ordon deschiderea focului!

Oamenii nu se clintiră. Stătură locului, unul lângă altul, îngrămădiţi,

aşa cum îi surprinsese porunca subofiţerului. Îi priveau cu ochii întunecaţi pe militarii ce se apropiau în trap, cu armele în cumpănire.

— Cine a provocat scandalul ăsta? întrebă Găluşcă cercetându-i pe rând pe muncitori, în timp ce, nervos, lovea cu cravaşa în cizmele-i bilgher, lucii ca oglinda. De ce nu se lucrează?

— Domnule subofiţer, ieşi în faţă Anghel, domnul director mi-a poruncit să dau jos afişul lipit pe coasta vasului, că din pricina lui nimeni nu mai lucrează şi stau cu ochii la el. Şi, uite şi dumneata ce mi-au făcut...

Îşi arătă gura însângerată, ochiul vânăt şi umflat, hainele sfâşiate, tânguindu-se cu glas mieros şi linguşitor.

— Unde-i afişul? întrebă Găluşcă aspru. Daţi-mi-l încoace!

Făcu trei paşi înainte cu palma întinsă, să ia din palma nituitorului Gligor afişul, dar acesta duse hârtia la spate, ascunzând-o.

— Uite, el m-a tras jos şi mi-a cărat la pumni de nici nu mai aud de-o ureche! se tângui mai departe Anghel, pipăindu-şi nasul, maxilarele, încheieturile mâinilor.

— Adu, domnule, afişul încoace! porunci Găluşcă şi, privind ameninţător peste zecile de muncitori făcu un semn cu cravaşa militarilor ce până atunci stătuseră de-o parte, să se apropie. Vrei să te duc legat la poliţie?

— Pe mulţi ai mai dus, să mă duci şi pe mine? îl scrută cu privirea lui tăioasă Gligor. Ce, crezi că mă sperii de puştile alea? Se vede că nu ştii cu cine stai de vorbă...

— Nu mă interesează!

— Azi nu mai poţi porunci ca ieri, domnule subofiţer, căută să-l lămurească Gligor. Armata are ordin să fie alături de noi, de formaţiunile de luptă patriotice. Ori, dumneata văd că ţii tot parte cozilor de topor, reacţionarilor...

— Ţi-am spus, nu mă interesează! decretă autoritar Găluşcă înălţând cravaşa ca să fie ascultat. Armata-i armată, nu se bagă în cârdăşie cu civilii!

— Se vede că eşti străin de evenimentele ce au loc.

— Nu discut. Nu cunosc nici un eveniment. Am ordin să asigur liniştea în Şantier, şi asta fac. Restul nu mă interesează! Aşa că adu-mi afişul! Dă-mi-l, n-auzi! ceru ameninţător Găluşcă şi făcu un pas înainte.

Atunci se ivi de după şlepul urcat pe cală Ion Raicu, împreună cu Sandu. Văzând muncitorii strânşi grămadă în faţa militarilor şi de-o parte pe Anghel zdrobit în bătaie, întrebă repede pe un ucenic ce se întâmplase. Apoi îşi făcu loc, se duse lângă Gligor, îi luă afişul din mână, îl despături citindu-l în fugă, după care îl înfăşură iar şi se opri în faţa lui Găluşcă.

— Ce-ţi doreşte inima, domnule subofiţer? Hai, spune, să aud şi eu,

că uite numai ce-am venit!

Un murmur de uimire trecu ca un curent prin masa muncitorilor. Venise din nou în şantier Ion Raicu!... Nu-l văzuseră de atâta vreme, îl ştiau arestat. Iată-l acuma, după trei luni, din nou în mijlocul lor. Arăta destul de bine. Ba, parcă i se înăsprise mai mult faţa şi părul îi albise pe la tâmple.

— Ce-i mă, ce se întâmplă acolo în faţă? Pe cine se îngrămădesc oamenii?

— A venit nea Raicu, nituitorul...

— Comunistul?

— El.

Oamenii se înălţară pe vârfurile picioarelor să-l vadă mai bine, îmbulzindu-se şi strângându-se atât de mult în jurul său încât era cât pe-aci să-l dea jos.

— Să trăieşti, nea Raicule, şi bine-ai venit!

— Bun sosit, mă frate Ioane!

— Raicule, ţi-au dat drumul, mă?

Din toate părţile se auzeau strigăte, chemări, saluturi de bun venit. Familia muncitorilor îşi primea fiul încercat şi iubit în mijlocul ei, cu acea bucurie cu care este întâmpinat de obicei cel drag întors după vreme îndelungată de pe meleaguri îndepărtate. Uitând parcă pentru o clipă de bătăiosul şi înfiptul subofiţer, Raicu se întorcea către fiecare în parte dintre cei ce-l strigau, zâmbindu-le tuturora cu bunăvoinţă şi făcându-le cu mâna semne prieteneşti de hun găsit, în cele din urmă, reveni la subofiţer şi-l privi din nou aspru, tăios, neînduplecat.

— Ţi-a pierit glasul, domnule subofiţer? îl întrebă el, şi-l fulgeră cu privirea, gata parcă să treacă prin el ca lama unui cuţit.

— De ce să-mi piară glasul? se sumeţi sergentul major, lovindu-şi uşor podul palmei cu cravaşa de piele. Că n-ai fi vreun dumnezeu picat acu din cer ca să mă plec în faţa dumitale? Ei, drăcia dracului!

— Am spus eu că sunt dumnezeu? vorbi liniştit Raicu, înălţând sprâncenele a mirare. N-am spus. De fapt, n-am nici haine de popă pe mine şi nici raze sfinte din alea de aur în jurul capului. Sunt muncitor, de-aci, din Şantier, ca oricare altul şi te-am întrebat ce-ţi doreşte inima?

— M-ai întrebat?

— Da, te-am întrebat.

— Dar cine-oi fi dumneata să-mi pui întrebări?

— Ţi-am spus: un muncitor. E limpede, nu? Şi uite, de-aia am zis că ţi-a pierit glasul, că nu vrei să vorbeşti...

Mijind ochii şi înălţând o sprânceană, Găluşcă începu a-l privi cam de sus pe Raicu, ca şi când întreaga lui poză de acum ar fi spus: „Ce, mă, mârlane, mă iei peste bombeu pe mine, militar de carieră, care am luptat şi am fost rănit pe front?” Dar nu îndrăzni să dea glas

gândului, ci tăcea continuând a-l privi pe Raicu în acelaşi fel, lovind uşor cravaşa în podul palmei.

— Ei, stărui Raicu. Am dreptate sau nu?

— În definitiv, ce vrei, domnule, de la mine? ridică glasul Găluşcă. Sunt autoritate şi...

— Ai luat afişul că eşti autoritate?

— Da, l-am luat. L-am luat să-l duc la direcţiune, zise Găluşcă pe un ton arogant, distant.

— Dar chiar ca autoritate, cum spui că eşti, asta poţi fi acolo la cazarma dumitale, ce cauţi aici în Şantier? îl întrebă mai departe Raicu. Ştiu că încă de ieri carcerile au fost desfiinţate, jandarmii ne-au fost luaţi din spinare...

— Eu nu sunt jandarm!

— Dar te porţi ca un jandarm, îi tăie vorba Raicu. Noi, comuniştii, am cerut ca alături de muncitorii din formaţiunile de luptă patriotice, domnul sublocotenent Ganea să ne trimită ostaşi devotaţi poporului, nu jandarmi antonescieni ca dumneata!

— Ţi-am spus, domnule, nu sunt jandarm! aproape că strigă Găluşcă. Şi nu m-a trimis domnul sublocotenent Ganea! Sunt aici din ordinul comandantului garnizoanei, care a hotărât ca la fiecare întreprindere în aceste zile tulburi să fie instalată câte o pază de doi-trei soldaţi...

— Vremurile astea or fi ele tulburi pentru dumneata şi mai marii dumitale, îi spuse răspicat Raicu ţintuindu-l cu privirea. Pentru noi, muncitorii, pentru ăştia care trudim cu mâinile, sunt foarte luminoase vremurile, să ştii, nespus de limpezi, că putem, domnule sergent major, privi înainte prin ele, ăhă! să fii sănătos până departe în viitor!... Cred că e cazul să-ţi vezi de paza dumitale, că treburile noastre muncitoreşti ni le rezolvăm noi, între noi...

— Nu mă lua pe mine cu vorba aşa, nenicule! îi sări ţandăra lui Găluşcă. Sunt în misiune şi...

— Nenicule să-i spui lui tat-tu, îl repezi aspru Raicu, ai înţeles, galonatule? Lui să-i spui, nu mie!

— Nu-ţi permit... începu a striga iar Găluşcă, roşind ca un rac fiert. Nu-ţi permit să fii obraznic! Ostaşi, se întoarse el către cei trei militari ce stăteau mai la o parte, arestaţi-l. Imediat arestaţi-l!

Ostaşii se priviră între ei, neştiind ce să facă, apoi se uitară spre muncitori, nehotărâţi, încurcaţi, şi până la urmă rămaseră locului fără măcar a face o singură mişcare.

— Vă ordon! ţipă el din nou, făcând spume la gură. Soldat Niţă Dogaru! Totelică! Zamfir! Mă auziţi? Mă, mocofanilor, nu executaţi ordinul superiorului? Bine, am să raportez situaţia domnului sublocotenent Ganea...

Zicând acestea, se răsuci pe călcâie ca o sfârlează şi, enervat,

plecă repede, urmat îndeaproape de Anghel care şchiopăta şi se ţinea cu mâna de falcă.

— Să le ordoni să tragă în nemţi, mă zevzecule! strigă Raicu în urma lui. În ei să deschidă focul, nu în muncitori... Fir-ai al dracului de chiaburoi sau ce-i fi, că de-ai noştri, cu palmele crăpate de muncă, nu te arăţi a fi!

— Că chiar îi neam de chiabur, domnule! zise Niţă Dogaru, cel mai în vârstă dintre soldaţi, cu barba crescută mare, alburie şi ţepoasă. Numai noi ştim cum ne mănâncă ăsta zilele în cazarmă...

— Taci, nea Niţă, nu vorbi aşa, că puşcăria ne mănâncă, îl înghionti de alături Totelică, îmbrăcat cu o bluză decolorată de soare, pe cap cu o bonetă veche, ponosită, pusă strâmb.

— De-acuma s-a zis cu puşcăria, măi băiete, făcu pe atotştiutorul Niţă Dogaru. Acuma a venit vremea noastră, a ăstora care uite, muncim ca şi dumnealor, ei cu ciocanul, noi cu sapa, necăjiţi, vai de zilele noastre...

Între timp, Raicu se urcase sus pe cala de lansare şi cerea cu insistenţă să se facă linişte.

— Fraţi muncitori! zise el cu glas tare.

— Lăsaţi, măi, gălăgia să-l auzim ce spune!

Vorbele încetară; se stinseră şi şoaptele. Se făcu pe dată o linişte adâncă, într-atât de adâncă încât se auzea apa Dunării clipocind jos în, vale la ţărm, lângă granicul cel mare.

— Fraţi muncitori, reluă Raicu şi cu privirea căuta să cuprindă toată mulţimea aceea. Am în mână acest manifest, acest afiş, pe care o coadă de topor, un ticălos pus în slujba lui Antonescu, a vrut să-l rupă. I-aţi dat peste bot şi bine i-aţi făcut!

— Şi-o să-i mai dăm dacă nu se astâmpără! strigă dintre rânduri, cu glas grote şi răguşit, nituitorul Gligor. Câte amenzi n-am luat din pricina puşlamalei ăsteia!

— Ce este cu acest afiş? întrebă Raicu, arătând mulţimii manifestul. După cum poate aţi văzut, este o chemare a Partidului Comunist din ţara noastră, chemare care a fost lansată şi adresată poporului într-un ceas deosebit de important al istoriei. Măi oameni buni, ani de zile noi am fost batjocoriţi, ni s-a furat munca, banii, am trăit în mizerie şi în întuneric, pentru că aşa au vrut domnii exploatatori şi slugile lor ca alde Anghel de la dulgherie şi alţii. Mai-marii ţării au vândut ţara capitaliştilor străini, au scos-o cum se spune la mezat, iar în ultimii ani nemţii au dat buzna în România, unde nu numai că s-au făcut stăpâni pe bogăţiile noastre, dar ne-au trimis şi la moarte într-un război pe care nu l-am dorit niciunul dintre noi. Priviţi oraşul nostru şi vedeţi ce-a mai rămas din el! Ruine fumegânde, ruine şi moloz, iar frumoasele noastre parcuri au fost răvăşite de bombe de parcă ar fi intrat cineva cu plugurile în ele... Priviţi atelierele noastre! Priviţi-vă chipurile

slăbite de nemâncare şi mizerie!

— Moarte fascismului! strigă cineva din mulţime şi deodată, ca la o comandă, sute de glasuri prinseră a scanda lozinci cu o tărie fără seamăn.

— Moar-te fas-cis-mu-lui! Moar-te fas-cis-mu-lui!

— Afară cu nemţii din ţară!

— Jos cozile lor de topor!

Mulţimea se agita, se răzvrătea, era într-o continuă fierbere, ca o apă nestăvilită aflată în clocot.

— Linişte, vă rog! strigă din nou Raicu. Linişte...

Cu greu se potoliră glasurile. Se auzeau numai nişte murmure înfundate, ca un vuiet surd, care după câteva clipe se stinse, spulberat parcă de vânt.

— Cineva a strigat aici să-i dăm afară din ţară pe nemţi, reluă Raicu cu vocea lui puternică. Să-i dăm, fraţilor muncitori, să-i dăm afară din ţară, să stârpim molima de pe capul nostru, lipitorile astea care ne-au supt sângele, care ne-au furat bogăţiile şi, cârdăşind cu guvernanţii antonescieni, ne-au trimis la moarte. Dar fraţilor, ursul de la miere nu pleacă de bună voie, asta o ştiţi prea bine. Aţi auzit comunicatele de azi dimineaţă, că nemţii au zburat cu avioanele deasupra Bucureştiului, adăugând noi ruine peste cele pricinuite de bombardamentele aviaţiei anglo-americane. Nemţii nu vor să părăsească teritoriul ţării noastre cu una, cu două, înainte de a ne pedepsi – aşa cum spun ei – pentru că am rupt alianţa cu ei. Dar atunci să-i pedepsim noi. Să-i pedepsim pe ei şi pe codoşii lor pentru toate suferinţele ce ni le-au adus în anii din urmă. Partidul Comunist Român care a mobilizat la luptă masele muncitoare şi a doborât dictatura antonesciană, vine astăzi în faţa voastră, fraţi muncitori, şi vă cere să puneţi mâna pe arme, să alungaţi din ţară nemţii lui Hitler care ţin cu dinţii de acest pământ bogat, din care au supt ani de zile...

— Afară cu ei! strigă cu glasul lui răguşit, Gligor.

— Să-i dezarmăm!

— Să le luăm cu asalt comandamentul!

— În oraşul nostru, continuă Raicu, ştergându-şi cu o batistă fruntea de sudoare, se află, după cum bine ştiţi, un comandament german şi trupa care-l deserveşte. Ei bine, nici până la această oră autorităţile noastre – mă refer la primar care-l influenţează şi pe comandantul regimentului de infanterie – n-au dat curs Declaraţiei către ţară a noului guvern, care arată că am pornit războiul împotriva Germaniei şi că deci trebuie luate măsuri urgente pentru a-i dezarma pe aceşti criminali în uniforme verzui. Dar în oraşul nostru, nimeni nu-l deranjează pe domnul comandant Klausing pe care acum un ceas l-am văzut plimbându-se liber şi nevătămat, ca un stăpân, cu maşina prin oraş. Asta e o ruşine pentru autorităţile noastre!

— Să ni se dea nouă arme şi o să le facem de petrecanie nemţilor! strigă un glas din mulţime.

— Aşa e, nea Raicule, să ni se dea dom'le, arme!

Ion Raicu înălţă mâna şi ceru să se facă din nou linişte. Apoi urmă:

— Fraţi muncitori! Nemţii din oraşul nostru, personal criminalul de Klausing, împreună cu şeful poliţiei şi cu comisarii lui au bătut şi schingiuit oameni cinstiţi, oameni care au luptat pentru adevăr şi dreptate. De ieri a răsărit un soare nou pe cerul patriei, dar în oraşul nostru nu s-a schimbat încă nimic. Toate se petrec ca mai înainte. Vă chem, fraţi muncitori, să dăm ascultare chemării partidului nostru, Partidul Comunist Român, şi să trecem noi la înfăptuirea dreptăţii, să trecem noi la curăţirea oraşului de elementele reacţionare şi de criminalii germani! Intraţi în formaţiunile de luptă patriotice şi la arme!

— Mie mi-au trimis feciorul la război, şi pe-acolo i-au rămas oasele! strigă din grupul de muncitori soldatul Niţă Dogaru care se dăduse mai aproape, să audă mai bine ce cuvânta Raicu. Iar neamţul Claisin sau cum îi spune, a împuşcat şi pe tatăl unui băiat de la noi din companie, pe tatăl soldatului Chirică... Avem noi socotelile noastre cu ăştia...

Unul dintre soldaţi îl trase de mâneca vestonului pe bătrân să-şi ţină gura, să nu se amestece, dar el se smuci, mai făcu un pas înainte şi strigă din nou cât îl ţinu gura:

— Eu, măi oameni buni, uite am şi puşcă şi bainetă, poci merge chiar acuma cu dumneavoastră să facem curăţenia aia! Bravo taică, că bine vorbişi, adăugă el adresându-se lui Raicu. Parcă glăsuişi cu vorbele mele! Adevăr spui: foamete şi mizerie la oraş, dar şi la ţară. Vitele la răchiziţie, nu are cine munci pământu, am ajuns în sapă de lemn că uite numa eu de cinci ani stau în concentrări şi mobilizări pentru boieri... Cred c-ajunge!

Tăcu, îşi şterse sudoarea de pe frunte cu mâneca vestonului de doc alburiu şi se trase înapoi lângă ceilalţi doi militari cu care se afla de dimineaţă în Şantier pentru pază.

Raicu prinse la loc pe tabla vasului afişul cu chemarea partidului, apoi se întoarse şi vorbi iar muncitorilor:

— Aţi auzit ce-a spus dumnealui, tovarăşul nostru de muncă, soldatul cel bătrân. Cum îţi spune tovarăşe?

— Soldatul Niţă Dogaru, domnule. De la compania Depozit.

— Aţi auzit, deci, ce-a spus soldatul Niţă Dogaru, zise Raicu, şi-l arătă cu mâna pe bătrânul militar care stătea cu gura căscată să nu-i scape cumva vreun cuvânt din cele ce se spuneau. Să ştiţi, fraţilor, că ostaşii noştri de rând, uite ca dumnealui ce se află aici, oameni simpli, muncitori sau ţărani îmbrăcaţi în haine militare, vor fi de partea noastră. Ca dumnealui, soldatul Niţă Dogaru, mai sunt atâţia în

garnizoana noastră. Deci, cu toţii la arme! Veniţi în rândul formaţiunilor de luptă patriotice! Să dăm viaţă chemării partidului!

Un „ura” puternic şi prelungit izbucni deodată din sutele de piepturi ale muncitorilor. Glasurile parcă zburau în văzduh, se contopeau şi vibrau asemeni unor coarde uriaşe şi nevăzute. Oamenii, descătuşaţi din teroarea dictaturii fasciste, se manifestau acuma la prima lor adunare liberă, fără teamă de baioneta jandarmului sau pistolul agentului de siguranţă, îşi exprimau în entuziasmul uralelor bucuria pentru zilele noi ce începeau în această dimineaţă de august.

Ajutat de câţiva muncitori, Raicu coborî de pe cală şi se amestecă printre oameni. Strângea mâinile tuturor care-l îmbrăţişau, căuta să răspundă în grabă întrebărilor, îşi făcea cu greu loc să iasă dintre rândurile lor.

— Mă întorc, fraţilor, mă întorc îndată! îi asigura el, abia răzbind prin mulţimea ce-l înconjura. Mă duc până la Atelierele C.F.R. şi viu îndată...

Porni cu pas mare, zorit către poartă şi toţi priviră în urma lui până ce nu se mai văzu.

În dimineaţa zilei de 24 August, pe la orele zece, când Klausing sosi la comandament, căpitanul Otto Willke îi raportă că subordonaţii săi executaseră ordinul, însă nu tocmai în întregime, din lipsă de posibilităţi, dar că se vor strădui ca în curând totul să fie gata. Spre ziuă, pătrunseseră cu uşurinţă la spital, la prefectură, la teatru, în gară, la triaj, minaseră calea ferată, castelul de apă, uzina electrică şi celelalte puncte, însă nu se putuseră apropia de Şantierul naval, de Atelierele C.F.R., de clădirea telefoanelor, a poştei... Au întâlnit patrule formate din militari români şi muncitori înarmaţi, care nu dădeau voie în nici un chip să se apropie cineva de acele puncte. Cu două ore mai înainte, la Şantierul naval avusese loc chiar un incident între muncitori şi un subofiţer român care voise să rupă un afiş ce fusese lipit pe pântecul unui vas. Vor încerca însă şi la noapte...

— Dacă nu vom reuşi, îşi dăduse cu părerea căpitanul Otto Willke, atunci, domnule locotenent-colonel, va trebui neapărat să mergeţi la comandantul garnizoanei, să-i cereţi aprobarea scrisă pe câteva delegaţii, prin care să se autorizeze echipelor germane ca în cursul nopţii să strângă firul telefonic în locurile cutare şi cutare...

Klausing părea absent la tot ce i se propunea. Stătea gânditor, cu privirea aţintită undeva pe fereastra deschisă, cu chipul întunecat de supărare şi într-o joacă parcă total nevoită lovea uşor cu mănuşile-i galbene cristalul de pe birou. Aflase din comunicatele unui post de radio german despre înăsprirea şi mai accentuată a relaţiilor dintre ţara sa şi România. Încă de dimineaţă, în Bucureşti, aveau loc lupte crâncene. În câteva rânduri, avioanele germane bombardaseră în picaj capitala României. Aprige schimburi de focuri se dezlănţuiseră la Şcoala de război, pe cheiul Dâmboviţei, la Comandamentul german al aerului, la Băneasa. Antiaeriana română doborâse numeroase avioane germane. În Moldova, resturile armatei germane se retrăgeau în dezordine, ducând grele lupte cu forţele sovietice. În alte locuri făceau cu greu faţă atacurilor prin surprindere pe care le dădeau unităţile române în diferite puncte ale ţării...

Situaţia era destul de încordată şi în acelaşi timp primejdioasă. Klausing nu mai avea nici un fel de legătură cu superiorii săi. Totul depindea acuma de hotărârea pe care avea s-o ia. Stând şi cântărind lucrurile pe toate părţile, ajunse la concluzia că propunerea căpitanului Otto Willke e destul de interesantă şi în acelaşi timp nu lipsită de posibilităţi de succes. Aşa că luă hotărârea ca la ora prânzului să părăsească oraşul. Planul va fi următorul: se va duce la logodnica lui să-i spună ca în cel mult un ceas să-şi facă bagajul, deoarece va trece cu maşina s-o ia. Apoi va trece pe la colonelul Predoiu, comandantul garnizoanei române, şi va căuta să-l convingă

că vrea să părăsească în linişte oraşul, cu întreaga trupă, nu însă înainte de a-şi ridica firele telefonice ce i-au făcut legătura până acuma cu unele instituţii. Vrea ca vechile relaţii de prietenie să se încheie ca între buni camarazi. Îl va ruga să-i semneze delegaţiile de acces în punctele ce i le va desemna. Sub acoperirea acestor delegaţii, ostaşii germani vor putea mina în linişte locurile stabilite. Apoi îşi va lua rămas bun şi cu părere de rău va părăsi oraşul atât de ospitalier... Bineînţeles, împreună cu logodnica sa, domnişoara Lizzi Hintz, şi cu tatăl ei, ceasornicarul Peter Hintz. La ora prânzului o garnitură feroviară va transporta către Timişoara şi trupa. Va lua legătura cu gara în acest sens...

Chibzuind bine la acest plan şi întrezărind succesul aplicării lui, faţa lui Klausing prinse iarăşi a se lumina. Dându-şi seama că e privit cu insistenţă de subalterni, îşi reveni din acea contemplare, zvârli cu un gest degajat mănuşile pe birou şi zise:

— În regulă, camarazi. Aprob propunerea domnului căpitan Willke. Pregătiţi explozivul şi aşteptaţi să mă întorc cu acele delegaţii aprobate. Luaţi măsuri să evacuăm totodată şi comandamentul. Adunaţi şi împachetaţi arhiva, documentele, mobilierul...

Peste un sfert de oră, Klausing, împreună cu translatorul său, trecu pe la Regimentul 95 infanterie şi negăsindu-l pe colonelul Predoiu, află că este plecat la primăria oraşului. Se hotărî aşadar să-l caute acolo. Opri Mercedesul în faţa cutiei de văcsuit a lustragiului Toma, coborî din maşină cu un aer marţial, grav, şi urmat de plutonierul translator, urcă scările primăriei, călcând rar ca un bărzoi, în pantalonii de şeviot cu bufă înaltă şi vestonul strâns în centură de lac negru pe corpu-i atletic.

Se anunţă secretarei şi rămase în aşteptare în anticameră.

În acest timp, în cabinetul său, colonelul Dimitrie Jurăscu, primarul oraşului, şi colonelul Predoiu stăteau unul în faţa celuilalt la o măsuţă rotundă şi discutau tocmai dispoziţiile superioare primite de la Bucureşti referitoare la dezarmarea resturilor armatei germane aflate pe teritoriul ţării. Predoiu propusese arestarea tuturor militarilor germani ce formau comandamentul din bulevardul Carol, dar Jurăscu se opunea cu vehemenţă unei asemenea măsuri.

— Nu în modul acesta trebuie să se sfârşească o camaraderie de arme, argumentase el. Uiţi, Predoiule, esenţialul, şi anume că dacă s-a întârziat până acum contaminarea comunistă a ţării, acest fapt grăitor îl datorăm în exclusivitate armatei germane, fostei noastre aliate, Germania. Şi atunci, care sunt considerentele noastre? Atitudinea noastră?

— Ba, dimpotrivă, pretinse Predoiu, eu socotesc, analizând evenimentele, că declanşând războiul împotriva Uniunii Sovietice,

Germania a grăbit de fapt această contaminare comunistă de care vorbiţi dumneavoastră şi nicidecum n-a întârziat-o. Dovadă, acţiunile tot mai numeroase ale partizanilor împotriva maşinii de război germane, actele de sabotare a producţiei în fabrici, sustragerea armamentului... Ce sunt acestea, domnule colonel? N-a fost o intensificare a acţiunii comuniştilor în întreaga ţară? Intensificare provocată pe lângă altele şi de venirea trupelor germane în România?!

Până la urmă, colonelul Jurăscu convenise că vor respecta dispoziţiunile superioare, şi în acest scop vor cere lui Klausing să depună tot armamentul, aşa cum sună ordinul, după care le vor pune în vedere nemţilor să plece în Germania lor. În felul acesta – socotea el – nu vor avea loc nici incidente, nici vărsări inutile de sânge şi totul va fi adus la îndeplinire în cea mai perfectă ordine. În fond – continuase a argumenta Jurăscu – ordinul prevede curăţirea teritoriului ţării de elementele germane. Vor executa în acest mod ordinul cu rezultat destul de echitabil pentru ambele părţi.

— Nu, nu sunt de acord cu acest fel de a vedea lucrurile, domnule colonel, se opuse Predoiu. Eu sunt comandantul garnizoanei şi trebuie să execut ordinele aşa cum s-au dat. Răspund pentru asta. De azi dimineaţă tot discutăm şi nu ajungem la nici un rezultat.

— Şi eu sunt militar şi chiar colonel cu stea, Predoiule! nu se lăsă mai prejos Dimitrie Jurăscu. Am gradul de general în buzunar. Eu răspund, ca primar şi ca militar în acelaşi timp, de aducerea la îndeplinire a acelor ordine superioare. Dar nu pot fi de acord cu propunerea ta...

— Propunerea mea e în spiritul ordinelor de mai sus.

— Dar a mea nu este? se sumeţi Jurăscu. Este! Iată, spui că de azi dimineaţă discutăm fără a cădea la un acord. Spune, te rog, în acest timp, armata germană din oraş a dat loc la incidente? Nici pomeneală! E linişte deplină, *mon ami*... Loialitatea lor, dragul meu, se manifestă până în ceasul al doisprezecelea! Şi dacă n-au dat loc la incidente de ce să le provocăm noi? De ce să mai aruncăm încă un dezastru asupra oraşului acesta martir când şi aşa a avut atât de mult de suferit şi el şi locuitorii lui?

Când secretara îl anunţă pe primar că a sosit Klausing, cei doi militari români se priviră în tăcere câteva clipe, surprinşi de neaşteptata vizită, după care, liniştit, Predoiu spuse:

— A venit la timp, domnule colonel, de parcă l-am fi chemat noi. E cazul deci, să-i aducem la cunoştinţă hotărârea guvernului nostru, pe care sunt sigur că şi el o ştie prea bine...

— În spiritul celor susţinute de mine, adăugă Jurăscu, în timp ce-şi aprindea destul de degajat o ţigară. Să-i punem în vedere ca în cel mult opt ore, dezarmată, întreaga trupă să părăsească garnizoana.

Apoi vom raporta Marelui stat major îndeplinirea ordinelor date.

— Raportăm cam târziu, observă Predoiu. Trebuia de azi dimineaţă să trecem la acţiune.

— Raportăm mai târziu, însă raportăm o situaţie exactă, o situaţie efectuată în întregime, zise Jurăscu, trăgând adânc din ţigară. În alte părţi se duc lupte şi situaţia asta abia e la început. Prin acele părţi încă nici nu poate fi vorba de dezarmarea nemţilor, de vreme ce trupele sunt angajate în luptă.

Hans von Klausing intră în cabinetul primarului şi, după ce salută cu un gest elegant, îşi scoase cascheta, mănuşile galbene şi întinse celor doi mâna. Îl invită apoi pe plutonierul ce-l însoţea să vină mai aproape.

— Tocmai vroiam să vă chemăm să discutăm o problemă cam delicată, zise colonelul Jurăscu, poftindu-l pe Klausing să ia loc într-un fotoliu alăturat. E vorba de situaţia nou creată, prin forţa împrejurărilor... Aţi luat cunoştinţă şi cred că vă daţi seama... e neplăcut... dar...

Plutonierul Weber traduse imediat şi Klausing nu se arătă de loc surprins de cele auzite.

— Înţeleg, zise el calm, frământând în mână mănuşile. Am aflat încă de aseară...

— E regretabil că prietenia noastră comună, reluă colonelul Dimitrie Jurăscu, trebuie să se sfârşească în ceasurile astea: Recunoştinţa noastră însă...

— *Was ist vergesslicher als Dankbarkeit?* [26] îi întrerupse Klausing care de astă dată înţelesese totul fără ajutorul traducătorului. Zâmbea ironic, sfidător, privindu-i pe cei doi militari români cu dispreţ şi aroganţă. Asta cum spune... urmă el căutând în minte cuvintele româneşte, a, da... asta lofitur graţie! *Aber, Herr Komandant von einem Streiche fällt keine Eiche!*[27] Înţeles? German tare! *Wir Deutschen fürchten Gott, aber sonst nichts in der Welt!* [28] Weber!...

Plutonierul traduse imediat. Traduse de asemenea şi cuvintele colonelului Predoiu care-i puse în vedere lui Klausing că se teme sau nu se teme de nimic în lume, dar trebuie să părăsească garnizoana în cel mult opt ore cu întreaga trupă. Altfel se va crea o situaţie neplăcută atât pentru domnul colonel cât şi pentru militarii germani. Spre mirarea celor doi militari români, însă, şeful comandamentului german nu reacţionă în nici un fel. Nu se arătă tulburat, neliniştit. Dimpotrivă, cu un zâmbet de regret în colţul buzelor, deschise larg

---

[26] Ce se uită mai uşor decât recunoştinţa? (l. germană, n.a.)

[27] Dar, domnule commandant, nu se doboară stejarul dintr-o singură lovitură! (l. germană, n.a.)

[28] Noi, germanii, ne temem de Dumnezeu, dar încolo de nimic altceva în lume! (l. germană, n.a.)

braţele, arătând prin acest gest că n-are ce face, trebuie să se supună şi îi asigură că totul va decurge în cea mai perfectă ordine. Are însă o rugăminte: dacă se poate aproba să i se permită ridicarea firului telefonic de la Şantierul naval, Atelierele C.F.R., poştă şi telefoane... E material din dotarea armatei germane şi...

— De acord! hotărî fără nici o ezitare Jurăscu. Veţi ridica acest fir telefonic.

În acea clipă, uşa se deschise, intră cât mai ferit secretara şi printr-un gest discret făcu semn colonelului Predoiu să poftească până afară, deoarece îl caută cineva. Comandantul regimentului şi în acelaşi timp al garnizoanei se scuză faţă de Klausing şi de Jurăscu şi ieşi pe sala primăriei. Dar abia deschise uşa, că rămase surprins de scena ce i se înfăţişa ochilor: vreo doisprezece muncitori cu puşti în mâini şi grenade agăţate la centurile petrecute peste haine, cu banderole tricolore pe braţ, stăteau înşiruiţi lângă zid pe-o bancă şi aşteptau. Dintre ei se ridică unul cu faţa cenuşie, aspră şi cu pas apăsat, hotărât, veni în faţa lui Predoiu. Omul avea în mână un pistol cu prăselele de bachelită neagră.

— Domnule colonel, salută el respectuos, scoţându-şi şapca din cap, mă cheamă Ion Raicu şi sunt secretarul organizaţiei locale a Partidului Comunist Român. Iar dumnealui de colo – arătă el spre Gligor ce se şi ridicase în picioare – e comandantul formaţiunilor de luptă patriotice din acest oraş.

— Cum ai spus? făcu ochii mari Predoiu.

— Comandantul formaţiunilor de luptă patriotice din acest oraş, repetă Raicu cu glas tot mai apăsat, fără să se piardă cu firea.

— Bine, dar trupe din acestea muncitoreşti am auzit că sunt la Bucureşti...

— Sunt în toată ţara, domnule colonel, pentru că acţiunea întreprinsă şi condusă de Partidul Comunist Român se desfăşoară concomitent în toată ţara.

— Va să zică dumneata eşti preşedintele Partidului Comunist...

— Secretar al organizaţiei locale, corectă Raicu.

— Şi ce doriţi? întrebă neliniştit colonelul Predoiu, privind cu ochii mari când pe Raicu, când pe muncitorii ce se ridicaseră de pe bancă şi făcuseră roată în jurul lui.

— Dorim să vă întrebăm pentru care motiv nemţii din oraş continuă încă a se plimba liberi, fără a fi arestaţi, când ordinele superioare sună destul de clar cum trebuie procedat?

— Uite, domnule... cum ziceai că-ţi spune?

— Raicu.

— Uite, domnule Raicu, chiar acum se află în cabinetul primarului şeful comandamentului german căruia i-am pus în vedere ca în opt ore să părăsească oraşul cu întreaga trupă.

— De ce să părăsească oraşul? sări contrariat Gligor, făcând un pas înainte. Guvernul, după câte ştim foarte bine, a ordonat armatei, deci dumneavoastră, să înceapă imediat lupta împotriva tuturor formaţiunilor militare germane aflate pe teritoriul ţării.

— Bine, să înceapă acolo unde situaţia se pretează, unde nemţii se opun a fi dezarmaţi, căută a lămuri lucrurile Predoiu. Or, cum noi am căzut la o înţelegere, vedeţi dumneavoastră...

— Aţi căzut la înţelegere să-i luaţi şi prizonieri? întrebă Raicu.

— Nu, n-am căzut la o asemenea înţelegere.

— Nemţii lui Hitler, domnule colonel, cum prea bine ştiţi şi dumneavoastră, sunt duşmanii de moarte ai poporului nostru, vorbi apăsat Raicu. Ei trebuie să plătească pentru toată suferinţa adusă ţării ăsteia. Ne aflăm în război cu Germania. Şi dacă ne aflăm în război, dacă în alte părţi ale ţării nemţii atacă populaţia paşnică, bombardează oraşe, distrug căile ferate, aici de ce noi am proceda altfel de cum sună legile războiului?

— Bine, domnule Raicu, dar înţelege că nemţii din oraşul nostru nu s-au manifestat în nici un fel...

— Au încă timp să se manifeste, domnule colonel! vorbi tot apăsat Raicu. Mâţa blândă zgârie rău, spune un proverb de-al nostru. Trebuie deci să luăm măsuri pentru dezarmarea şi arestarea nemţilor. În numele cetăţenilor acestui oraş, al Partidului Comunist, vă cer acest lucru. Noi, formaţiunile de luptă patriotice, vom trece îndată la acţiune. Aşa să ştiţi!

Colonelul Predoiu plecă fruntea şi rămase câteva clipe gânditor. Tot chibzuind îşi descheia şi încheia la nesfârşit un nasture de la veston, gata să-l rupă. Nu ştia ce să răspundă. Desigur, şi el fusese la început de părerea asta şi nu prea înţelegea în nici un fel atitudinea colonelului Dimitrie Jurăscu care acţiona în afara ordinelor superioare. Situaţia era destul de gravă şi în acelaşi timp delicată.

— Uite ce-i, domnule Raicu, zise el într-un târziu, dă-mi te rog răgaz câteva minute, să-i şoptesc şi colonelului Jurăscu cele discutate cu dumneata. Da? Poate că-l arestaţi pe Klausing chiar acum.

— Bine, fie...

Colonelul Predoiu îşi potrivi centura, îşi trase vestonul şi apoi intră în cabinetul primarului. Raicu împreună cu Gligor şi restul muncitorilor se retraseră pe aceeaşi bancă de pe sală unde stătuseră mai înainte. Unii îşi aprindeau ţigări. Alţii controlau închizătoarele puştilor, cartuşele ce le aveau prin buzunare, vorbeau între ei, nerăbdători şi în acelaşi timp cu grijă ca totul să se termine cât se poate de repede. De afară, prin ferestrele înalte şi prăfuite, acoperite în cruciş de fâşii late de hârtie, pătrundea lumina blândă a dimineţii de august. Undeva, în piaţă, se auzea nechezatul unui cal şi vocea spartă, ca de tinichea a unui chefliu care începuse a cânta lălăind cuvintele, strigând şi

înjurând pe cei care nu-i dădeau pace. După un timp omul se potoli şi nu i se mai auzi glasul. De afară răzbea acum clinchetul clopoţeilor prinşi în salbe la gâtul cailor de la trăsurile birjarilor ce aveau staţia lângă primărie.

Trecură cinci, zece, cincisprezece minute şi uşa de la cabinetul primarului nu se mai deschidea. Parcă cineva o bătuse în cuie şi o înţepenise pentru totdeauna. Raicu stătea numai cu privirea asupra ei, fără să clipească, dar clanţa rămânea neclintită. Când şi când îşi privea ceasul de buzunar şi clătina nemulţumit din cap. Timpul trecea şi tăcerea asta îl nelinişte. După o vreme se sculă în picioare şi nervos începu să se plimbe de colo până colo, fără să-şi găsească locul. Fierbea. Faţa i se crispase, fruntea se încreţise iar ochii îi scăpărau de mânie. „De ce-i întârzierea asta? se întrebă el nedumerit. Să-l fi dus oare cu vorba colonelul Predoiu? Se prea poate, conchise el. Unii dintre ofiţerii ăştia, ce-i drept nu mulţi, s-au pupat în bot trei ani de zile şi mai bine cu nemţii şi acuma le e greu să le pună mâna-n gât. Ştiu eu ce fel de om o fi Predoiu ăsta? Nu sunt toţi ca sublocotenentul Ganea...”

În cele din urmă, Raicu se duse cu pas apăsat, hotărât şi deschise uşa de la biroul secretarei. Vroia s-o trimită înăuntru să-l cheme din nou afară pe colonelul Predoiu. Aceasta însă nu era în încăpere.

— Ce mai aşteptăm, nea Raicule? întrebă ridicându-se de pe bancă nituitorul Gligor. Ce mumă-sa tot fac ăştia acolo înăuntru?

— Ne-au dus cu vorba, Raicule! interveni Vişan, un muncitor de la Atelierele C.F.R., care-şi făcea de lucru ştergând mereu cu o cârpă unsoarea de pe închizătorul puştii. Zic să intrăm peste ei...

— Aşa-i, nea Raicule, de ce nu intrăm peste ei? făcu şi Gligor. Are dreptate, nea Vişan. Suntem doar puterea muncitorilor şi ţăranilor...

Raicu nu răspunse. Stătea gânditor la capătul sălii cu pistolul în mână, îl cântărea mereu în palmă şi se vedea cât de colo că e neliniştit, încordat, un pachet de nervi. În cele din urmă făcu semn lui Gligor să-l urmeze şi stătu o clipă în cumpănă la uşa cabinetului în care se afla primarul.

— Măi fraţilor, se întoarse el şi vorbi şoptit tovarăşilor săi, Klausing, neamţul, e înăuntru, aţi auzit, discută cu cei doi colonei, după cum spunea Predoiu. Îl arestăm şi apoi cu tot detaşamentul nostru lichidăm şi trupa germană ce s-o găsi acolo, în vale, pe bulevard. Acuma, fiţi vă rog atenţi, cu armele pregătite...

Bătu în uşă, o dată, de două ori şi fiindcă nu i se răspunse, apăsă pe clanţă şi intră. Cei doi colonei, aflaţi în picioare în faţa biroului, întoarseră speriaţi capetele. Klausing nicăieri.

— A, dumneata! făcu Predoiu bâlbâindu-se şi roşind pe dată până-n vârful urechilor. Uitasem să-ţi dau răspunsul acela... De fapt...

— Unde-i neamţul?, tună Raicu şi-n aceeaşi clipă mânui închizătorul

pistolului.

— Ce-i domnule, unde te trezeşti aicea? strigă Dimitrie Jurăscu, fără să se piardă cu firea. Monoclul îi căzu de la ochi şi rămase spânzurat de un şnur negru peste eghileţii galbeni de stat majorist. Îl căută fără să-l privească şi îl puse repede la ochi cu mâna tremurândă de enervare. Cum îţi permiţi...

— Unde-i neamţul? mai întrebă o dată Raicu şi întorcându-se către uşă strigă: Tovarăşe Gligor, ia oamenii şi înconjuraţi repede clădirea, primăriei! Iar cu dumneata, domnule primar, vom sta de vorbă mai pe urmă...

Zicând acestea şi fără să-i mai bage în seamă pe cei doi militari, trecu ca o vijelie pe lângă ei şi se năpusti pe uşa ce se afla întredeschisă în spatele scaunului de la biroul primarului. Apucă apoi pe un coridor strâmt, la capătul căruia o scară de ciment cobora în spirală undeva în parterul clădirii. Predoiu alergă într-un suflet după el şi-l prinse de mână.

— Domnule comunist, vorbi el precipitat, gâfâind, gata parcă să-şi de sfârşitul. Să ştii că primarul a hotărât să-i facă vânt neamţului pe uşa asta. Eu i-am propus să intraţi şi să-l arestaţi, dar nici n-a vrut s-audă. Nu i-a spus nici că dumneavoastră, muncitorii, aşteptaţi afară, pesemne ca să nu-l înspăimânte. A vrut să evite unele neplăceri, mai ales că Klausing a acceptat să plece din oraş de bună voie cu întreaga trupă... Aşa că, domnule comunist...

— Lasă-mă, domnule, în pace, că n-am timp de discursuri, îi tăie vorba Raicu şi smucindu-se îşi desprinse braţul din încleştarea mâinii colonelului. Cozi de topor ce sunteţi!

Klausing tocmai ieşise în curtea primăriei, mirat că primarul, total nepoliticos, îl poftise să coboare pe scara de serviciu a clădirii, strâmtă, întortocheată, încât în semiobscuritatea aceea cu greu găsea treptele de piatră, roase, tocite. Nu înţelegea sensul acestei măsuri, total nepotrivite şi neobişnuite până atunci. Chiar îi spunea acest lucru plutonierului translator, în timp ce, privind cerul limpede şi însorit, îşi punea mănuşile de piele galbenă. Deodată, însă, îi ieşi înainte Gligor, însoţit de şase muncitori înarmaţi.

— Mâinile sus, tâlharule! îi porunci nituitorul cu un glas atât de puternic, că răsună aproape întreaga piaţă.

Klausing rămase stană de piatră. Sângele îi pieri din obraz, ochii albaştri, spălăciţi, i se bulbucară ca la broască sub lentilele aburite ale ochelarilor. Buzele îi tremurau, iar picioarele i se muiaseră dintr-o dată, de parcă erau de ceară. Totul îl surprinsese atât de neaşteptat, încât simţea că este pe punctul de a se prăbuşi. Dând dovadă de mai mult sânge rece, Weber se răsuci pe dată, cu gândul să fugă înapoi, pe scări, în timp ce cu mâna umbla înfrigurat la tocul pistolului. Dar abia se întoarse că Raicu venind din urmă vijelios, tropăind pe trepte,

îl şi prinse în braţe ca pe un sac şi dintr-o singură smucitură îl puse la pământ. În aceeaşi clipă Gligor îl doborî pe Klausing. Scena acestei arestări se petrecu atât de repede încât niciunul dintre muncitorii înarmaţi nu-şi puteau da seama care cum acţionase. Klausing se zbătu, încercă să lovească cu picioarele, să strige, dar Gligor, ajutat de încă doi muncitori, reuşi să-şi scoată cureaua de la pantaloni şi să-i lege mâinile la spate. Apoi îşi luă şapca de pânză de pe cap, plină de unsoare şi i-o vârî în gură, după care înnodă repede două batiste şi-l legă zdravăn pe neamţ peste faţă, acoperindu-i şi ochii.

Într-o clipă lumea ce se afla în stradă şi prin piaţă se strânse în jurul celor doi arestaţi. Toma, lustragiul, care întâmplător urmărise întreaga scenă, lăsă cutia de văcsuit, trecu strada, veni într-o fugă cu mersul lui legănat, greoi şi, făcându-şi loc cu coatele, se opri în faţa lui Klausing ce se bătea în braţele muncitorilor. Îi trase batista de pe ochi, îl scuipă şi-i zise cu glasul lui gângăvit:

— Kaput!... pătătitule! Tata cu tine! Ă-mi... asul...

Şi, repezit, începu a umbla la încheietura mâinii lui Klausing, să-i desprindă cureaua ceasului de aur.

— Fugi dracului de-aici! îi dădu Gligor una peste mână. Hai, cară-te şi vezi-ţi de cremurile tale!

Dar lustragiul nu se clinti. Luând martori birjarii, începu, gângăvind cuvintele şi gesticulând, să arate că neamţul îi datora ceasul de la mână, că el câştigase pariul deoarece armata germană pierduse războiul, că a fost bătut la poliţie din pricina „pătătotului” şi câte şi mai câte.

— Hai, hai, ia-o din loc până nu-i prea târziu! îl îmbrânci cât colo Gligor.

După un minut fu arestat şi şoferul maşinii germane. Când acesta se întoarse, venind de la un debit cu un pachet de ţigări în mână, fu imobilizat într-o clipă de muncitorii înarmaţi şi legat îl aruncară în Mercedesul albastru alături de Klausing şi de plutonierul traducător. Raicu se urcă la volan, porni motorul şi maşina demară în cea mai mare viteză prin piaţă, către bariera Târgu-Jiului.

Peste o jumătate de oră, arestaţii legaţi la ochi, coborâră scările de pământ ale unei pivniţe de ţară şi rămaseră sub paza înarmată a câtorva dintre muncitorii din formaţiunile de luptă patriotice.

În oraş evenimentele se succedau cu repeziciune. Chiar în după-amiaza acelei zile, colonelul Dimitrie Jurăscu primi în cabinetul său doua vizite neaşteptate. În primul rând, anunţat de secretară îşi făcu intrarea, cu un aer jovial, avocatul Titus Panaitescu, şeful organizaţiei locale a partidului liberal, un bărbat înalt, bine făcut, aproape de şaizeci de ani, în haine albe, sobre, cu lavalieră neagră. Întinse amical mâna colonelului Jurăscu şi, fără vreo introducere prealabilă, intră direct în discuţia ce-l interesa.

— O, ce plăcere, Titus! exclamă plăcut surprins primarul şi ocolind repede masivul birou de mahon, veni în întâmpinarea respectivului, îi întinse mâna, după care îl îmbrăţişă. Ce faci, dragul meu? Unde-ai fost? Pe unde-ai trăit?

— Am fost la moşie, dragă Miti, răspunse maliţios Panaitescu, trecându-şi mâna prin părul uşor albit. Unde mă puteam retrage ca să mă feresc de această urgie de apocalips? Din moment ce nici viaţa politică n-a mai fost pe prim plan în activitatea mea, iar baroul a funcţionat sporadic, am socotit că o lecuţă de odihnă e binevenită la vârsta asta...

— O, desigur, desigur, aprobă Jurăscu. Dar, dragă, ia te rog loc...

— Mulţumesc, dragă Miti, dar nu vreau să te reţin, se scuză destul de politicos Panaitescu. Am venit la tine într-o problemă, aş putea spune, fără să exagerez, vitală pentru viaţa politică a judeţului nostru.

— Te ascult, dragă Titus...

— Este vorba de reînfiinţarea organizaţiei locale a partidului liberal. Din februarie 1938, odată cu dictatura carlistă, şi până astăzi, când s-au reinstaurat libertăţi democratice şi când sperăm că de-acum vom reveni la sistemul de guvernare din anii buni, de-atunci şi până acum zic, ne-ajunge cât am lâncezit fără să ne înfruntăm opiniile pe tărâm politic şi bineînţeles fără ca ţara să prospere.

— Şi cu ce te-aş putea ajuta, dragul meu Titus?

— A, c-o nimica toată. O mică aprobare. Vreau să-mi stabilesc sediul tot pe strada Decebal, lângă cinematograful Regal, unde l-am avut pe vremuri. Şi am nevoie de o autorizaţie...

— S-a făcut, consimţi primarul. Voi da ordin secretarei să ţi-o înmâneze în cel mult un sfert de ceas.

— Mulţumesc, dragă Miti, foarte mulţumesc, înclină capul, cu o reverenţă solemnă, Titus Panaitescu. Eşti un om adorabil... Apropo, ce-a fost azi dimineaţă aici, în localul primăriei? Am auzit că nişte golani l-au arestat pe colonelul german.

— Da, dragă...

— Cine-s ăştia, domnule, de poartă arme şi cine le-a autorizat îndrăzneala asta?

— Formaţiuni de luptă patriotice, lămuri primarul pe un ton ironic, desfăcând larg braţele. Aşa se intitulează. Sunt conduse de Partidul Comunist. Vezi tu, dragă, situaţia e de aşa natură, încât trebuie să mă supun că n-am ce face...

— Şi pentru ce l-au arestat pe colonelul german?

— Zic c-am întârziat cu dezarmarea trupelor germane, aşa cum sună ordinul Marelui stat major şi au pornit ei să facă treaba asta. De fapt eu convenisem azi dimineaţă cu Klausing să plece de bună voie din oraş cu întreaga trupă ce forma comandamentul. Dar dacă ei au procedat aşa, n-am ce face! Chiar m-au şi ameninţat că vor sta cu mine de vorbă mai târziu.

— Zău? se miră Titus Panaitescu. *Quels misérables!*

— Închipuieşte-ţi în ce situaţie precară sunt.

— Nu-i nimic, vorbi liniştitor Titus Panaitescu în timp ce cu o anume eleganţă îşi aranja lavaliera la gât. Fii însă prudent, că-ţi va prinde bine. *La prudence est la mère de la sûretê. Au revoir, mon ami et merçi!* [29] Apropo, când facem unul în patru? Hai, că acum m-am instalat din nou în vechea mea vilă. Şi să nu-ţi fie de deochi, am auzit că doamna colonel Dona, vecina mea, te simpatizează. Ori ţi-e teamă de Artemiza?

— *Je crains Dieu, cher Titus, et n'ai pas d'autre crainte!* [30]

— Perfect! surâse enigmatic Titus Panaitescu. Să ştii că Melani Dona... Dar lasă! *Le reste ne vaut pas l'honneur dêtre nommé. Encore une fois merçi et au revoir!* [31]

O jumătate de oră mai târziu, deschise uşa cabinetului profesorul Constantin Stanciu, de mulţi ani preşedinte al organizaţiei locale a partidului naţional-ţărănesc, un om gras, cu faţa tuciurie, părul alb şi pleoapele mereu lăsate ca într-o continuă adormire. Şi, ca şi primul musafir, ceru şi el – şi bineînţeles că primarul acceptă – să i se dea autorizaţie pentru stabilirea sediului organizaţiei.

Aşa se făcu că în după-amiaza aceea, cele două tăbliţe, frumos scrise de acelaşi pictor, erau prinse în cuie, pe zidurile vechilor clădiri ale căror geamuri nu o dată fuseseră făcute ţăndări în toiul propagandei electorale.

Dar cel mai însemnat eveniment care atrase atenţia tuturor localnicilor se petrecu pe la ora şase după-amiază, în împrejurări cu totul dramatice. O companie din Regimentul 95 infanterie, comandată de sublocotenentul Victor Ganea, împreună cu vreo treizeci de muncitori înarmaţi înconjurară clădirea comandamentului german de

---

[29] Prudenţa este mama siguranţei. La revedere, dragul meu şi îţi mulţumesc (l. franceză, n.a.)

[30] Mă tem de dumnezeu, dragă Titus, şi de nimic altceva! (l. franceză, n.a.)

[31] Restul nu face să-l mai amintesc. Încă o dată mulţumesc şi la revedere! (l. franceză, n.a.)

pe bulevardul Carol şi-i somară pe nemţii baricadaţi înăuntru să se predea.

Încă de pe la amiază, se prezentase la colonelul Predoiu o delegaţie a formaţiunilor de luptă patriotice şi-i ceruse ca acum în ceasul al doisprezecelea să dea dovadă de înţelepciune şi să acţioneze împotriva nemţilor până nu e prea târziu.

— Poporul acesta, dom'le colonel, vorbise Gligor cât mai convingător, poporul acesta atât de mult umilit şi batjocorit zeci de ani sub apăsarea mizeriei, a foametei, a nedreptăţilor sociale a pus mâna pe arme... Şi dacă a pus mâna pe arme...

— Domnule Grigore...

— Gligor mă cheamă...

— Domnule Gligor, iartă-mă, nu ţi-am reţinut exact numele, cele ce mi-ai spus dumneata sunt lucruri cunoscute pentru mine. De altfel eu am mai discutat şi cu sublocotenentul Ganea aceste treburi. Vezi dumneata, în principiu eu sunt hotărât pentru o acţiune împotriva trupei germane, însă înfruntarea forţelor eu consider că trebuie să se facă într-un război legal, declarat, cu eşalonarea efectivelor, aici artileria, dincolo brandurile, în dreapta mitraliere, mai aproape tunurile anticar, mă rog, război în toată legea. Dar ce intenţionaţi dumneavoastră să faceţi asta-i o treabă de poliţie, de jandarmerie, auzi să arestaţi cincizeci de oameni! Spune dumneata ăsta se cheamă război?

— Domnule colonel noi n-avem nevoie de teorii acuma când ţara se află în primejdie! strigă Gligor, fulgerându-l pe Predoiu cu privirea. Trebuie să ne batem pentru eliberarea acestui pământ, apoi ne batem, fără să alegem forme de luptă, „război legal” sau ce aţi mai spus aicea! Aşa că spuneţi-ne hotărât: vă alăturaţi nouă patrioţilor în lupta împotriva nemţilor sau nu?

Predoiu era de-a dreptul uluit. Fusese luat prea repede, i se cerea un răspuns prompt, fără echivocuri. Desigur el şi-a spus punctul său de vedere, dar ce poate face cu colonelul Jurăscu care-i un încăpăţânat şi-şi susţine mereu părerea că trebuie evitată vărsarea de sânge. „Şi uite-i şi pe anarhiştii ăştia, auzi, se bat pentru patrie, luptă pentru eliberarea ei, iar eu credeam că s-au înarmat să-şi rezolve anumite treburi politice, anumite treburi ale partidului comunist! Încurcată socoteală...”

— Ei, ce faceţi, domnule colonel? îl făcu Gligor să tresară din gândurile ce-l cuprinseseră.

— Păi... dumneavoastră cum vedeţi această acţiune?

— Vrem să ne-ajute compania sublocotenentului Victor Ganea...

Predoiu plecă puţin privirea, îşi mângâie bărbia cu palma, tot gânditor, şi până la urmă zise:

— Bine. Voi da ordin să acţioneze...

Iată, aşadar, că planul studiat în amănunţime de Raicu, Gligor şi sublocotenentul Ganea fu pus în aplicare.

De trei ori li s-a cerut nemţilor să depună armele şi tot de atâtea ori ei au refuzat categoric acest lucru. Căpitanul Otto Willke, cel mai mare în grad aflat în sediu, luase cunoştinţă de arestarea fulgerătoare a locotenent-colonelului Hans von Klausing şi, turbând de furie, hotărâse ca întregul efectiv al comandamentului să lupte până la unul, dar să nu se predea. La cea de a treia somaţie, făcută de sublocotenentul Ganea, el răspunse aruncând cu praştia un bileţel departe, în lungul bulevardului.

— Ia fugi, mă, şi vezi ce-au aruncat ăia pe geam! ordonă Ganea şi un soldat porni în fugă în direcţia aceea. Gloanţele unui automat scrijelară trotuarul în urma lui, dar nu-l atinseră. Ostaşul se întoarse, mai mult de-a buşilea pe lângă zidurile caselor şi-i înmână ofiţerului biletul.

Ganea, ascuns înapoia unei clădiri de pe bulevard, îi făcu semn lui Raicu să se apropie şi acesta, părăsind grădina în care era adăpostit, veni lângă ofiţer.

— Ce este?

— Uite, domnule Raicu, ne-au trimis un bileţel, zise ofiţerul şi-i arătă hârtia în timp ce-o despăturea.

— Păi nouă ne arde acuma de corespondenţă? se arătă supărat Raicu. Peste puţin se lasă amurgul şi noaptea nu mai putem să facem nimic!

— N-ai nici o grijă, domnule Raicu, îl asigură Ganea netezind hârtia cu palma. În cel mult un ceas i-am scos din vizuină. Am trimis un agent, să mi se aducă şi două tunuri antitanc. Să vezi atuncea nuntă!

Se aplecă asupra bucăţelei de hârtie, dar nu putu descifra scrisul. Era un text în limba germană, scris în grabă cu creion chimic şi semnat Otto Willke.

— Ei drăcie! exclamă Ganea. Nu înţeleg o boabă din ce mâzgăleşte ăsta aici. Să vedem poate că s-au hotărât să se predea. Dacă nu, deschidem focul. Cine ştie nemţeşte dintr-ai noştri?

— Întrebaţi cine ştie nemţeşte, dom'sublocotenent? se ivi tocmai atunci de după scara casei caporalul Dincu, ţinând în mână un binoclu.

— Da.

— Mihai Gheorghiu, băiatul profesorului Gheorghiu. E la grupa de muncitori care e instalată în vale, la fântâni, lângă liceu.

— Roagă-l, te rog, să vină aici în mare grabă, ordonă sublocotenentul. Dar cât mai ferit. Să treacă prin spatele caselor, folosind grădinile...

Peste zece minute, Mihai se afla în faţa lui Ganea.

— Ordonaţi, domnule sublocotenent! zise el, obişnuit cu disciplina

militară pe care n-o uitase de când lepădase uniforma. M-am prezentat la ordin.

— Ştii limba germană?

— Ştiu, domnule sublocotenent, zise Mihai, abia stăpânindu-şi bătăile inimii de alergătura ce-o trăsese. Nu mi-am petrecut atâtea blestemate luni în şcoala militară din Germania? Câte ceva s-a prins de mine pe-acolo...

— Te rog să traduci textul ăsta...

Mihai luă în mână hârtiuţa, o parcurse repede cu privirea, după care citi cu glas tare: *„Lieber ein Ende mit Schrecken als ein Schrecken ohne Ende! Hauptman Otto Willke”*...

— Ce înseamnă în traducere? întrebă nerăbdător Ganea.

— Spune că mai bine un sfârşit cu groază, decât o groază fără de sfârşit. Şi semnează, căpitan Otto Willke. Asta e tot.

— ...tu-i paştele mă-sii, ăsta îşi bate joc de noi, dom'le, nu vedeţi? zise Raicu şi privi cu ură către clădirea înaltă, cu un etaj, ce se înălţa semeaţă dincolo de cea a tribunalului.

— Situaţia e limpede, domnule Raicu, zise Ganea, mototolind biletul şi aruncându-l în nişte boschete de alături. Nemţii sunt hotărâţi să reziste până la unul...

— Păi ce credeai dumneata că ne ies înainte cu temenele? vorbi tot supărat Raicu. Haidade! nu-i cunoşti pe-ăştia, domnule sublocotenent. Cu ăştia trebuie procedat radical. Deschidem un foc viu, ucigător, mai punem şi tunurile alea care spui dumneata că trebuie să vină şi fir-ar mămiţica lui a dracului de neamţ dacă i-o mai arde lui de bileţele după treaba asta!

Ganea zâmbi şi-l bătu prieteneşte cu palma pe umăr pe Raicu, în semn că-i va da ascultare. Trecuse la somaţii, crezând că poate se va rezolva totul fără să mai facă risipă de muniţie, dar dacă lucrurile se prezintă astfel, va acţiona în consecinţă. Desigur, avea dreptate Raicu. Îi plăcea acest om şi-l preţuia nespus de mult pentru iniţiativa lui, pentru dârzenia şi hotărârile pe care le lua, pentru entuziasmul ce-l arăta în orice clipă. Era un om dintr-o bucată cum se spune, intransigent şi drept, care chibzuia totul cu calm, îngrijorat să nu greşească, modest şi prietenos, aşa cum puţini îi fusese dat lui Ganea să întâlnească. Îl îndrăgise încă din prima clipă a întâlnirii lui şi i se lipise de suflet ca un frate mai mare, pentru care era în stare să sară şi-n foc la o simplă poruncă a lui. De aceea, îi înţelegea pornirea bătăioasă în acele clipe când se punea problema lichidării tuturor nemţilor din oraş, graba cu care căuta să termine totul cât mai repede, convins fiind că trebuie să intre în alte lupte, mai mari, mai importante pe drumul noii vieţi pe care Partidul Comunist îl croia poporului. Şi nu-l surprinsese în nici un fel faptul că de dimineaţă, Raicu, în fruntea celor doisprezece muncitori înarmaţi din formaţiunile

de luptă patriotice, reuşise ca în mai puţin de un sfert de ceas să-l aresteze pe şeful comandamentului german, eveniment prilejuit favorabil de vizita acestuia la primăria oraşului. „Desigur, îi spusese lui Dincu la aflarea veştii, numai un om ca el putea să acţioneze în acest fel. Îmi place că e neînduplecat, hotărât, dintr-o bucată...”

— Ei, ce facem? îl trezi din gânduri vorba lui Raicu de alături. Ai căzut în meditaţie?

— Mă gândeam la dumneata, domnule Raicu, mărturisi sincer Ganea. Eşti un om simplu, dar atât de plin de măreţie! Pe cuvântul meu, te admir! Eşti un *hommo novus*, cum spun latinii, un om nou...

Raicu îl privi lung şi stăruitor pe Ganea, cu chipul înăsprit, încruntat, de parcă ochii aceia cu sclipiri metalice, cu reflexe de oţel ar fi vrut să spună cine ştie ce gravă acuzaţie, apoi deodată chipul prinse a i se lumina cu încetul şi un zâmbet îi înflori în colţul buzelor aspre.

— Dom’le sublocotenent, zise el clătinând capul a dojană, zău, vorba aia, casa arde şi baba se piaptănă! Să mor dacă nu-i aşa! Ai început să mă lauzi de parc-aş fi o fetişcană cu care ai plecat în peţit... Şi ne-am găsit şi-n vremea asta...

Ofiţerul, caporalul Dincu, Mihai şi încă vreo doi ostaşi care se aflau în jur începură să râdă. Deodată însă se auzi un pocnet de armă. Apoi, după o secundă urmă un altul. O rafală de automat pârâi lung şi zgomotul ei se stinse îndată.

— Ce să fie asta? se întrebă Raicu făcând semn celor de faţă să fie atenţi.

— Cred că nemţii au deschis foc.

— În cine trag? Să fi făcut oamenii lui Gligor vreo mişcare în grădini?

Caporalul Dincu se duse repede la colţul clădirii, se trânti înapoia unui boschet aproape uscat şi cu binoclul privi stăruitor în lungul bulevardului către comandamentul german. Apoi se ridică şi venind în faţa lui Ganea raportă scurt:

— Domnule sublocotenent, un ostaş de-al nostru a traversat strada şi crezându-l agent, sau cine ştie ce, nemţii l-au luat la ochi.

— L-au lovit?

— Nu, nu l-au lovit.

— Deschidem şi noi focul! hotărî ofiţerul. Nu mai avem ce aştepta. Caporalul Dincu, transmite plutoanelor următorul ordin: mitraliera dată plutonului unu ţine sub foc continuu, împreună cu puştile mitraliere, podul casei şi toate ferestrele de la etaj. Mitraliera de la plutonul doi va trage serii scurte, repetate, asupra parterului, în timp ce cele două puşti-mitraliere vor trage tot timpul asupra ferestrelor şi în special asupra celor două uşi: cea de la intrare şi aceea de sus de la balcon. În tot acest timp puşcaşii şi cei din formaţiunile de luptă patriotice execută foc individual la vedere asupra oricărui neamţ ce

apare în rama vreunei ferestre sau prin curtea casei. Comunică, te rog, treaba asta şi domnului Gligor. Să aibă grijă acolo, comandă doar flancul drept.

Peste câteva minute un foc ucigător se năpusti asupra casei îmbătrânită de vreme, cu tencuiala scorojită, îmbrăcată în iederă până sub streaşină. Gloanţele şfichiuiau aerul în snopuri şuierătoare, sinistre, înfricoşătoare. Într-o clipă, geamurile se sparseră în ţăndări, căzând în curte şi pe trotuar, în timp ce cioburi de ţiglă de pe acoperiş zburau în toate părţile ca nişte schije de foc. Ghereta santinelei de la poartă fu ciuruită ca o ţintă de poligon. Un camion cu prelată ce se afla tras în curte sub coroana umbroasă a unui cais fu luat şi el sub foc şi cauciucurile, ciuruite de gloanţele mitralierelor, se dezumflară încet, rămânând pe jantă. După câteva minute, o baltă de benzină şi ulei se întinse sub cutia motorului. Apoi maşina luă foc şi începu să ardă ca o torţă vie, mişcătoare, vâlvătaia înălţându-se printre ramurile bogate ale caisului. Crenguţe fură aprinse şi ele de foc într-o clipă, incendiul lua proporţii. Lumina flăcărilor ţâşnea spre înalt vălătucindu-se în fumul gros, ce împrăştia o funingine densă şi înecăcioasă. O clipă după aceea o rafală scurtă de mitralieră rupse în două hampa steagului german ce era arborat la balconul de pe colţul etajului, către bulevard, şi pânza lui roşie cu marele cerc alb şi zvastica neagră rămase spânzurând ca o aripă frântă. Sute de gloanţe muşcau din tencuiala scorojită a clădirii şi ricoşau cu ţiuituri prelungi ca nişte vaiete ascuţite în aerul încins al după-amiezii de august. Ascunşi după colţurile clădirilor, înapoia boschetelor de prin parcul liceului Traian sau în gropi săpate la repezeală, pe panta dinspre fântâni, muncitorii şi militarii români urmăreau cu încordare efectul atacului dezlănţuit. Îi mira faptul că nemţii tăceau şi nu ripostau în nici un fel. Nu trecură însă decât câteva minute şi răspunseră şi ei cu focuri repetate de automat, ţintind adăposturile. Gloanţele scrijelau în dâre lungi, lucii, asfaltul bulevardului şi ricoşau în sus, zumzuind prelung ca nişte bondari. Unele loveau resturile de geamuri ale caselor bombardate din jur, înapoia zidurilor cărora ei bănuiau că se ascund muncitorii şi ostaşii români sau săgetau boschetele mai apropiate din grădina liceului. Ganea, având-l alături pe Raicu, urmărea prin binoclu tragerile companiei, stăruind cu privirea asupra clădirii comandamentului german. De zece minute se făcea o risipă enormă de muniţie şi totul părea zadarnic. Nemţii stăteau înapoia zidurilor intacte ale vechii case, hotărâţi să reziste, după cum îşi mărturisiseră intenţia şi prin acel mesaj aruncat cu praştia ca în vechile bătălii romane. Ofiţerul îşi privi ceasul de la mână. Vremea se scurgea destul de repede. Soarele trecuse către asfinţit şi umbrele aşezărilor se întindeau peste tot ca nişte pete cenuşii, prelungi, ce se contopeau într-un tot uniform, fără contur. Cu fiecare clipă, se simţea apropierea

amurgului. Aerul devenea pe nesimţite mai răcoros şi dinspre Dunăre se strecura până aici, sus, în bulevard, o boare umedă ca o binefacere a naturii după zăpuşeala de peste zi. Curând, ultimele raze ale soarelui sclipiră viu în ochiul unui geam rămas intact de la etajul clădirii ţinută sub foc, apoi lumina astrului se stinse ca o părere şi totul deveni cenuşiu, şters.

Faptul că nemţii rezistau în continuare îl neliniştea pe Ganea. Peste puţin se lăsa seara şi acţiunea de bunăseamă avea să se desfăşoare mai greu. La adăpostul nopţii, duşmanul poate ieşi la un contraatac, mai ales dacă dispune de rezerve suficiente de muniţii şi mijloace de foc puternice. Sublocotenentul cercetase cu de-amănuntul faţada clădirii şi constatase că cele mai active cuiburi de foc se aflau la etaj unde, prin câteva creneluri sparte în grabă în zid, trăgeau fără istov două sau trei mitraliere grele. De acolo se vedeau ţâşnind limbi de foc la intervale scurte, repetate. Ganea plănuise să dezlănţuie la început acel foc de puşti şi mitraliere, sperând într-o capitulare rapidă a duşmanului, acţiune bazată mai mult pe efectul moral al atacului. Apoi, în cazul că nemţii nu vor ceda, gândise să încerce a lua cu asalt clădirea, bineînţeles după câteva lovituri bine ţintite, trase de tunurile antitanc. Prima parte a acţiunii se putea socoti încheiată. Iar rezultatul ei era destul de edificator: asediaţii nu vroiau în ruptul capului să cedeze. Pesemne că bazau pe o renunţare din partea militarilor români cu care să ajungă la o înţelegere sau poate că aveau rezerve serioase de alimente şi muniţii ce le permiteau o rezistenţă mai îndelungată.

— Cunoaşteţi careva topografia casei? întrebă Ganea pe cei care se aflau în juru-i.

Toţi înălţară din umeri. N-o cunoştea nimeni, că nimeni nu avusese vreodată ocazia să viziteze clădirea mai înainte de război, cu atât mai mult în perioada cât servise drept adăpost comandamentului german.

— Mă gândesc, urmă Ganea, vorbind mai mult pentru Raicu decât pentru ceilalţi, să încercăm un atac direct din faţă, iar cu ceva forţe să manevrez prin spate, prin parcul dinspre Dunăre. Să pătrundem în clădire şi prin lupte, eventual corp la corp, în fiecare cameră, la parter şi la etaj, să-l silim pe neamţ să pună capela în vârful baionetei... Dar uite, zise el, şi-i dădu binoclul lui Raicu, priveşte sus acolo, din zid se văd ţâşnind mereu şuvoaie de foc. Acolo au ei câteva cuiburi de mitralieră...

— Da, se văd destul de bine, confirmă Raicu, potrivind lentilele binoclului. În dreapta balconului de la mijloc, nu?

— Exact, spuse Ganea. Or, n-aş vrea să risc, urmă el. Mă gândesc în primul rând la atacul frontal, deoarece se prăpădesc multe vieţi. Oamenii merg în teren deschis, n-avem aproape nici o acoperire în faţă şi blestematele de mitraliere bat strada la centimetru.

— Dar cei care ar trebui să ocolească prin parc... încercă Raicu să dea o soluţie. E vorba de grupele de sub comanda lui Gligor.

— Acelea nu pot acţiona prin învăluire decât dacă ţinem sub focul frontal atenţia inamicului, înţelegi dumneata?

Raicu nu răspunse. Puse iar binoclul la ochi şi continuă să privească spre etajul de sus al clădirii din ale cărei ziduri săreau bucăţi de tencuială ca nişte schije.

Victor Ganea scoase batista şi-şi şterse cu gesturi repezi fruntea îmbrobonată de sudoare. Nu făcuse frontul, nu participase la nici un fel de lupte şi deci nu mai avusese niciodată ocazia să se găsească într-o situaţie atât de dificilă. Ştia doar din exerciţiile efectuate în cadrul şcolii militare că luptele în localităţi şi în teren acoperit sunt cele mai riscante, că îndeosebi cuceririle de case comportă nu numai multă ingeniozitate din partea atacatorului, dar şi riscuri.

— Domnule sublocotenent, ceru voie să vorbească Mihai Gheorghiu venind mai aproape, am o propunere.

— Care? întoarse Ganea privirea către el.

— Să nu atacăm. Ţinem sub foc viu frontal clădirea din locurile unde ne aflăm acum, timp în care cei care manevrează au posibilitatea să se apropie prin parc.

În clipa aceea însă, un soldat, lac de sudoare, cu faţa roşie de alergătură, sări gardul înapoia casei unde se afla ascuns Ganea şi mai mult târâş se apropie pe după boschete.

— Ce-i, mă, camarade? se întoarse ofiţerul către el. Ce s-a întâmplat?

— Dom’sub’lent, au venit tunurili, raportă agentul abia trăgându-şi răsuflarea. Era asudat şi prăfuit din cap până-n picioare. M-a trimis încoace dom’majur Tănăsică, că nu ştie ce să facă cu ele.

— De ce-a venit omul ăsta care abia a ieşit din spital? Unde-i sergentul major Găluşcă?

— Nu l-am văzut. Zicea unul din băieţii de la tunuri că a rămas în cazarmă, are treabă cu nişte măşti de gaze şi că dom’majur Tănăsică a cerut singur să vină ’mnealui... Tot n-avea cine...

— Bine, făcu nemulţumit Ganea. O să-l dau eu odată pe pezevenghiul ăsta de Găluşcă cu burta de pământ să se sature!

Se ridică din locul în care stătuse până atunci şi începu să-şi şteargă hainele de praful ce i se aşezase pe piepţii vestonului şi pe pantaloni.

— Rămâneţi aici, se adresă el după aceea lui Raicu, caporalului Dincu şi lui Mihai Gheorghiu. Fac planul de foc al tunurilor, le amplasez, trec şi pe la grupele comandate de domnul Gligor, să văd ce mai e pe-acolo şi apoi mă întorc. Tu, Dincule, continuă supravegherea focului asupra clădirii...

După şase minute, prima lovitură de tun vui puternic, zdruncinând din temelii vechea clădire îmbrăcată în iederă. Proiectilul pătrunse prin zid între două dintre ferestrele de la etaj şi peretele crăpă transversal pe o porţiune destul de mare. La câteva secunde urmă a doua lovitură şi în aceeaşi clipă una dintre mitralierele nemţilor îşi

încetă focul. Apoi se auzi o nouă răbufnitură şi peretele unei camere de la etaj se prăbuşi de-a întregul, într-un nor de praf. Îndată se dezvălui vederii interiorul clădirii – o sobă dărâmată, nişte draperii de la ferestre spânzurând ca nişte zdrenţe în bătaia vântului, resturile unui birou şi mulţime de hârtii ce după o clipă începură a pluti peste curte, asemenea unor afişe aruncate din avion. Urmă a patra lovitură şi un alt perete se nărui în norii alburii de praf. Mitraliera germană se prăbuşi în curte o dată cu unul dintre servanţi, un neamţ înalt, deşirat, care, după ce se zbătu de câteva ori în ultimele licăriri de viaţă, rămase lat pe caldarâmul de piatră. În acest timp, se dezlănţui deodată un uragan de foc – atacul frontal – şi în acele clipe zeci de puşti şi mitraliere prinseră a ţăcăni îndrăcit, sacadat, continuu, şirul neîntrerupt al răpăiturilor contopindu-se cu strigătele prelungi de „ura” ale militarilor români ce înaintau pas cu pas, prin grădini şi pe lângă garduri către clădirea comandamentului german. Muncitorii din formaţiunile de luptă patriotice, în frunte cu Gligor, porniseră şi ei şi se târau de-a buşilea prin parcul de pe malul Dunării, pentru a se infiltra prin spatele clădirii. Acţiunea se desfăşura cu succes; tunurile trăgeau neîncetat, proiectil după proiectil. Flăcările cuprinseseră giurgiuvelele primelor ferestre dinspre stradă şi luminau roşietic în amurgul tot mai cenuşiu.

— Înainte, băieţi! se auzi deodată strigătul de îndemn al lui Gligor şi într-un iureş nestăvilit zecile de glasuri ale atacatorilor se înălţară ca un vuiet de moarte peste răpăiturile puştilor şi mitralierelor ce ţăcăneau la nesfârşit în noaptea ce se lăsa.

Când, după câteva minute, sublocotenentul Ganea se înapoie la vechiul punct de comandă, caporalul Dincu îi ieşi înainte şi-i raportă în mare grabă:

— Domnule sublocotenent, veniţi repede şi priviţi. Nemţii au scos steaguri albe. Se predau...

Ofiţerul luă binoclul din mâna caporalului şi cercetă faţada clădirii. Într-adevăr, la câteva ferestre se agitau nişte pânze albe. Păreau aripi ce se zbat în amurgul serii. Întoarse faţa zâmbind către Raicu şi zise:

— În sfârşit...

Dar în clipa aceia un glonţ îi şuieră pe la ureche, Ganea feri capul şi geamul unei verande de la clădirea ce se afla în spate se făcu ţăndări.

— Tot mai trag? întrebă mirat Raicu, care se trântise repede la pământ înapoia treptelor de piatră.

— Se vede treaba că nu toţi sunt de acord cu prizonieratul.

Într-adevăr, presupunerile sublocotenentului Ganea se adeveriră. Ostaşii români şi muncitorii văzând pânzele albe, se opriseră locului, care pe unde apucaseră, fără să mai facă un pas, cu ochii însă tot înainte, observând mişcările duşmanului. Chipurile asudate le erau înnegrite de fum şi praf. Răsuflau greoi din adâncul pieptului, obosiţi,

cu mâinile pe arme, privindu-se în tăcere, aşteptând. Vor continua oare asaltul? sau vor deschide de aici, de pe loc, foc asupra clădirii? Se dumiriră însă repede. Nemţii nu mai rezistau. Unii dintre ei, ofiţeri şi subofiţeri, coborâră scările şi cu pas clătinat, nesigur, ieşiră în curte, aliniindu-se cuminţi în faţa uşii principale, cu mâinile ridicate în semn că se predau. Erau cu capetele descoperite, în bluzele descheiate, prăfuite, cu mânecile suflecate, şi priviri fie încruntate, duşmănoase, fie rătăcite, speriate. Nici unul nu avea vreo armă asupra lui. Câţiva dintre militarii români se ridicară în picioare să-i escorteze şi către ei porni şi sublocotenentul Ganea, urmat îndeaproape de Raicu, caporalul Dincu şi Mihai. Dar n-apucă să părăsească grădina casei în care se aflau şi să iasă în stradă, că un snop de gloanţe le trecu fulgerător pe deasupra capetelor. Într-o fracţiune de secundă se trântiră cu toţii la pământ şi târâş se rostogoliră înapoi în grădina dinapoia casei, cu feţele livide de spaimă. Mitraliera perfidului neamţ deschise apoi instantaneu focul asupra militarilor români care se ridicaseră în picioare şi câţiva dintre ei, seceraţi de gloanţe, căzură îndată, frânţi de mijloc, în vaiete prelungi, sfâşietoare. Nemţii ce se aflau în curte în faţa camionului nu ştiau ce se întâmplă şi priveau miraţi spre ferestrele etajului de unde insistentul mitralierist continua să tragă cu înverşunare. După puţin, unul câte unul lăsară mâinile în jos şi-şi întoarseră privirile către militarii români. Aceştia stăteau lipiţi de pământ, cu capetele plecate şi astfel adăpostiţi aşteptau fără să mai facă un pas. Unii dintre ei începuseră să se retragă, căutând locuri cât mai ferite pe lângă ziduri sau garduri.

— Ei, drăcia dracului! exclamă Ganea, plin de mânie. Cum s-ar spune lucrurile se complică...

Luă binoclul din mâna caporalului Dincu şi, atât cât îi permitea locul în care se afla, cercetă încă o dată metru cu metru faţada clădirii, să vadă de unde se trage. În sfârşit, după câteva clipe, descoperi flăcările de la gura ţevii mitralierei. Era un crenel spart lângă ultima fereastră de la etaj. De acolo un neamţ ambiţios ţinea sub foc toată strada şi grădinile caselor din jur. Trăgea rafale scurte sau lungi, mutând snopul gloanţelor pe diferite puncte încât aveai impresia ca se distrează.

— Trebuie să-l reducem la tăcere pe dobitocul ăla! zise Ganea şi, precizându-i lui Dincu locul exact unde se afla mitraliera, îl trimise să ceară tunarilor trei lovituri asupra ţintei.

Caporalul alergă într-un suflet la cele două tunuri, raportă plutonierului major Tănăsică ordinul ofiţerului şi după câteva clipe două detunături simultane vuiră năprasnic pe deasupra străzii. Jumătate din peretele etajului se prăbuşi cu fereastră cu tot, într-un nor de praf. Mitraliera încetă focul. În clipa aceea militarii români şi muncitorii ce atacau pe partea dreaptă se ridicară să pornească spre

clădire, încredinţaţi că neamţul fusese omorât, dar noi rafale se dezlănţuiră îndată, parcă mai aprige ca cele dintâi. Flăcările de la gura ţevii se vedeau acum destul de bine la baza unei alte ferestre de la etajul întâi, spre partea către Dunăre a clădirii. După o secundă o a treia lovitură porni din tun şi fulgerător peretele acela se prăbuşi şi el tot într-un nor de praf. De astă dată mitraliera amuţi pentru totdeauna. Nemţii din curte, văzând situaţia, începură a intra unul câte unul înapoi, în clădire, furişându-se pe după camionul incendiat, dar câteva gloanţe trase după ei îi făcură să se întoarcă din drum, cu mâinile sus, şi să coboare smeriţi treptele de piatră. Peste patru minute, uşa de la balconul circular de pe colţul clădirii se deschise şi o mână înălţă acolo, la etajul întâi, spre bulevard, o coadă de mătură de capătul căreia prinsese la repezeală un prosop alb. Întregul efectiv al comandamentului german capitulase.

Sublocotenentul Ganea, împreună cu Raicu, cu Gligor, cu Mihai şi cu vreo alţi şase oameni, militari şi muncitori, pătrunseră primii în clădire. Se întunecase destul de bine. Prin camerele răvăşite mirosea a praf de puşcă, a rom şi a mucegai. Atenţi la cel mai mic zgomot, urcară treptele unei scări interioare, presărată cu cioburi de sticlă, bucăţi de moloz şi tencuială. Ganea se opri pentru o clipă locului şi, fără să lase pistolul din mână, căută cu cealaltă prin porthart şi scoase lanterna. O aprinse. Fasciculul de lumină destramă întunericul, dezvăluind din umbre culoarul întunecos, camerele, fiecare firidă sau colţişor.

— Haideţi după mine! ordonă el, făcând celor dinapoia lui un semn să-l urmeze... Tu, Totelică şi tu, Damian luaţi-o înainte, cercetaşi. Însă fiţi atenţi, să nu ne răsară vreo fantomă în cale.

— O fantomă cu carabină, zise Raicu.

— Sau cu grenade...

Porniră. Ganea păşea cu atenţie pe culoarul întunecos cercetând cu fasciculul de lumină ai lanternei pereţii, uşile date de perete, camerele cu tavane prăbuşite şi ferestrele cu geamuri sparte de gloanţe. Încăperile, mobilate cu birouri şi dulapuri metalice erau goale. În unele cuiere se vedeau mantale de ploaie din cauciuc cenuşiu, centuri cu tocuri de pistoale agăţate de ele, caschete şi bonete ale personalului ce se aflase în serviciu până după ora prânzului. Într-una din camere, pe o masă, erau înşiruite câteva ceşti de cafea, un termos cu capacul deşurubat, câteva pachete de ţigări, scrumierele încărcate cu mucuri şi chibrituri arse. În altă încăpere, de mânerul unei ferestre spânzura o oglindă de cristal, cu ramă de nichel, iar alături, pe pervaz, stăteau răvăşite o pensulă de ras, un săpun şi câteva pachete de lame. Vreunul dintre soldaţii nemţi ţinuse pesemne să se facă fercheş şi îl surprinsese ordinul de luptă al căpitanului Willke cu spuma pe faţă, nemaiavând timp să-şi strângă ustensilele. Victor Ganea, cu pistolul

într-o mână şi cu lanterna în cealaltă, călca prudent pe duşumelele culoarului, acoperite cu linoleum, cerceta o clipă tăbliţele cu inscripţii în limba germană de pe fiecare uşă după care întorcându-se îi cerea din ochi lui Mihai, care venea la un pas în urmă, să-i traducă în grabă cele scrise. Erau nume de servicii ale comandamentului: aprovizionare, transmisiuni, poştă, transporturi etc. Către capătul coridorului, în camerele dinspre grădină, se vedeau şi primii nemţi ucişi de gloanţele mitralierelor sau de schijele proiectilelor. Stăteau întinşi pe coridorul acoperit cu linoleum sau pe covoarele din birouri, îngenunchiaţi lângă ziduri sau în tocurile uşilor, încovoiaţi şi răsuciţi, cu chipurile livide, aşa cum îi surprinsese moartea după minute în şir de zvârcoliri zadarnice. Unii aveau în mâini pistolete, cu ţevile încă fierbinţi, fumegânde, semn că-şi puseseră singuri capăt vieţii, văzând deznodământul scurtei lor rezistenţe sau poate că se împuşcaseră chiar atunci când auziseră paşii greoi ai lui Victor Ganea urcând scările interioare ale clădirii.

— Aici e biroul şefului comandamentului! atrase atenţia Mihai, punând mâna pe braţul lui Ganea. Uşa aceasta de stejar...

Ganea se opri, cercetă cu fasciculul de lumină tăblia uşii de sus până jos, citi mica firmă scrisă cu litere aurii pe sticla neagră, apoi, prudent, apăsă pe clanţă. Nu făcu decât un pas, ca deodată rămase împietrit locului de spectacolul ce i se dezvăluia ochilor. În raza de lumină, un cadavru de femeie! Prăbuşită pe covor, în mijlocul camerei, în mână cu un pieptene negru, Lizzi Hintz îşi dăduse sfârşitul, lovită de o schijă de proiectil ce-i sfârtecase pieptul. Mâna cealaltă, cu degetele crispate, strângea puternic capacul unei valize de piele galbenă, peste care căzuse târându-se în ultimele clipe ale vieţii. Ochelarii cu ramă de aur, cu una din lentile spartă, zăceau lângă scaunul biroului. Ochii moartei se bulbucaseră ca în faţa unei spaime cumplite, gura i se strâmbase într-un rânjet dureros, în timp ce din colţul buzelor se prelingea pe albul bluzei de mătase un firicel de sânge ca o aţă roşie. Alte două valize, grele, strânse în curele, încărcate cu diferite obiecte, se aflau rânduite lângă zid.

— Era gata de plecare, scorpia dracului! zise Raicu, lovind cu piciorul în valize. Se aplecă, desfăcu curelele, săltă capacul uneia din ele şi exclamă plin de uimire: Uite, dom’le sublocotenent ce de aur aici! Numai danturi, inele şi brăţări... Ptiu! scuipă el, fir-aţi ai dracului de jecmănitori, uite, dom’le, cu ce plecau ăştia din ţară, uite ce-au fost capabili să jefuiască; auzi, dinţii oamenilor!

Pe biroul lui Klausing, caporalul Dincu descoperi o hârtie. Cineva scrisese pe jumătate din lungimea ei, apoi se vede că renunţase. Tocul era căzut pe podea, călimara de cristal de pe birou răsturnată. Degetele mânjite de cerneală ale moartei dovedeau că ea voise să scrie cuiva o ultimă misivă, pesemne în acele clipe de groază când

snopul gloanţelor şi schijele proiectilelor vuiau asurzitor pe deasupra capului ei. Renunţase însă.

— Ce scrie şi cui? se interesă Victor Ganea. La lumina lanternei, Mihai Gheorghiu parcurse în graba cu privirea hârtia de la un capăt la altul, după care zise:

— Scrisoarea este adresată lui Klausing: „Dragă Hans. Nu ştiu nimic de tine şi ceasurile îmi sunt numărate. Te aştept şi nu vreau să dau crezare zvonurilor că...”

— Sunt cuvintele acestei târâturi... interveni Gligor dinapoia lui Ganea.

— Ia las-o dracului! zise Raicu, şi-l prinse pe Mihai de mână, făcându-i semn să arunce hârtia. Nu ne interesează acum scrisoarea ei. Hai, dom’le, să mergem mai departe...

Dar din camera de alături ajunse până la ei o exclamaţie de groază. Năvăliră cu toţii într-acolo. Caporalul Dincu stătea în pragul uşii acelei odăi cufundate în întuneric, cu ţeava puştii întinsă înainte, fără să mai facă un pas. În fasciculul lanternei se vedea un om lipit de zid, puţin aplecat de şale, cu mâinile înălţate deasupra capului, de parcă s-ar fi apucat de-un cuier sau o agăţătoare. Bătrânul, căci era un om trecut de şaizeci de ani, avea privirea speriată, rătăcită, îi curgeau bale din colţul gurii şi tremura din tot corpul, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Era îmbrăcat în nişte haine de culoare neagră, uzate, cu guler alb, tare şi lavalieră de asemenea neagra. Când şi când râdea hohotind înfundat şi strâmbându-se caraghios ca o maimuţă, în timp ce ochelarii cu ramă de sârmă îi căzuseră pe vârful nasului.

— Ăsta-i ceasornicarul Hintz! zise surprins Raicu.

— A înnebunit! constată Ganea şi printr-un gest al mâinii arătă că e cazul să fie lăsat în pace şi să nu i se dea nici o atenţie. Vroia pesemne să fugă cu fiică-sa în Germania. Haideţi mai departe...

Porniră în lungul coridorului. Alţi morţi zăceau întinşi pe lângă pereţi, sau prin camerele cu birourile întoarse în chip de parapete către geamurile ce dădeau spre grădină. În lumina lanternei chipurile lor se dezvăluiau sumbru, pline de hidoşenie, aşa cum îi surprinsese moartea, cu gurile crispate, rânjite în spasmele ultimelor dureri. Ganea nu le dădea atenţie, ci treceau mai departe, să vadă ce mai poate afla în această clădire ce adăpostise timp de aproape doi ani de zile viesparul acela de nemţi.

— Domnule sublocotenent, veniţi repede aici! strigă un ostaş din pragul unei uşi.

— Ce este acolo?

— Căpitanul neamţ, şeful lor. E rupt în două deasupra mitralierei...

— A, va să zică el era ambiţiosul mitralierist, constată Ganea. Bine, lasă-l dracului şi cercetaţi cu de-amănuntul tot etajul...

Într-un târziu, Ganea ordonă caporalului Dincu ca, împreună cu alţi

doi-trei militari, să strângă din întreaga clădire a comandamentului toate hârtiile, dosarele, obiectele, hărţile şi orice găsesc prin încăperi. Urmau să fie inventariate piesă cu piesă.

— Începem operaţiunea în seara asta?

— Nu, mâine dimineaţă, zise Ganea privindu-şi ceasul de la mână. În seara asta, vom pune câteva posturi de santinelă în jurul clădirii. Hai, domnule Raicu, să mergem jos, deoarece avem atâtea treburi urgente. Să văd dacă ostaşii răniţi au fost evacuaţi, să organizez escortarea prizonierilor către cazarmă...

Se înnoptase de-a binelea. Prin întuneric militarii români se chemau pe şoptite, ridicându-se din gropile pe care şi le săpaseră în grabă, se căutau, se adunau. Cei răniţi, trei recruţi, fuseseră transportaţi imediat la spitalul militar din cealaltă parte a oraşului. Nemţii, tăcuţi, se încolonaseră în rânduri de câte trei, în curtea fostului comandament, şi priveau nelinişti la ostaşii români care se tot învârteau pe lângă ei, cu armele în mâini, formând escorte. Unul înalt, slăbuţ, cu faţa spânatecă şi ochii cârpiţi, alburii, şopti altuia de alături, cu ochelari şi mustăcioară blondă ce-şi înfăşurase o batistă în jurul gâtului.

— *Ist schwer, mein Kamarad. Das Glük*... [32]

— Ia lăsaţi gălăgia şi aliniaţi-vă! le tăie vorba Niţă Dogaru, ce-şi pusese piciorul pe aripa maşinii şi-şi lega moletiera. V-a găsit vorba acuma...

Cei doi nemţi întoarseră capul să vadă cine le dăduse porunca, apoi tăcură şi, supuşi, tropăiră scurt din picioare, să fie aliniaţi la rând cu ceilalţi. Nu îndrăzneau să mai fie aroganţi şi poruncitori, ca până acuma, ci se adaptau noii situaţii...

— Dacă mai gângăveşte vreunul dintre voi, urmă Niţă Dogaru, luând arma în cumpănire, îi bag baioneta în burtă, să ştiţi!

— *Jawohl... Jawohl...*

— Vol-nevol, asta este! Hai, gata, intră în rând... Româneşte nu mai ştiţi acuma, numai când ne înjuraţi pe front cunoşteaţi graiul nostru...

În noapte se auziră comenzi scurte, repetate. În sfârşit, coloana prizonierilor porni. Pe o parte şi pe alta a ei, militarii din escortă erau numai ochi şi urechi, să nu le fugă vreun neamţ de sub pază. Restul ostaşilor se adunară pe unul din trotuarele bulevardului, cu puştile la umăr, ştergându-şi cu mânecile vestoanelor feţele de sudoare, obosiţi şi prăfuiţi după lupta care abia se sfârşise.

— Hai, camarazi, hai mai repede să pornim către cazarmă! îi zorea pe cei întârziaţi caporalul Dincu. Alinierea...

Prin întuneric, un soldat mâna caii să-i înhame la tunuri, lovindu-i mereu cu căpestrele peste crupele lucii.

---

[32] Este greu, camarade. Soarta ... (l. germană, n.a.)

— Măi, voi sunteţi de capul vostru? îl întrebă pe acela Tudor Dincu.

— Suntem cu dom'majur Tănăsică... 'mnealui e înainte.

— Grăbiţi şi voi cu tunurile alea!

Atunci se ivi de după colţul străzii plutonierul major Grădinaru, călare pe o bicicletă. Se clătina de parcă era beat, abia ţinându-şi echilibrul. Se opri lângă militari, mai-mai să se prăbuşească.

— Măi, unde-i don's'lent, mă? întrebă el aprins de alergătură, în timp ce-şi rotea privirea în toate părţile, ca să-l desluşească pe ofiţer prin întuneric. Nu-i acilea?

— A plecat mai adineaorea, încolo, pe strada asta, răspunse un ostaş dintre rânduri. A plecat cu vreo zece inşi din gărzile civile după 'mnealui...

— Mă duc să-l caut, vorbi întretăiat Grădinaru. Dacă cumva s-o întoarce pe altă cale, spuneţi-i să vină degrabă la cazarmă că aşa a ordonat dom'colonel. Dincule! strigă el răguşit, dar cu toată puterea, privind în dreapta şi-n stânga, Dincule, unde eşti băiete?

— Aici, dom'major! răsări caporalul din întuneric.

— Băiete, ai grijă, nu pleacă mârlanu de-aici până nu adună tuburili arse, m-ai înţeles, mă?

— Păi, dom'major... încercă caporalul. Cum, la război îi ca la tragere în poligon? E greu... Fiecare om a luptat...

— Vorba! i-o tăie scurt Grădinaru. Să iese tuburili şi gata! Ce, vrei să le plătesc eu din buzunar?

— Dar, dom'major, e caz special. În poligon, da, e ordin să se adune tuburile, dar acum, în situaţia asta? E stare de război şi...

— Mă, eşti într-o ureche? îi sări ţandăra lui Grădinaru. Ce tot vorbeşti de război? Război în oraş? Războiul îi acolo pe front, nu aici. Acolo da, trage mârlanu ca la nuntă, nu dă socoteală, dar aici cum le scad? Să iese numaidecât tuburili, ai înţeles? Zece lăzi de muniţie, am situaţia...

Zicând acestea, încăleca pe bicicletă, pedală clătinându-se, gata-gata să cadă, în ocolişuri largi, şi dispăru în întuneric sub privirile mirate ale militarilor.

În acest timp, departe, pe bulevard către internatul liceului Traian, se auzeau răpăituri surde, cadenţate. Tropăitul tălpilor dubite răsuna înfundat în noapte şi coloana prizonierilor se îndepărta tot mai mult, în timp ce Niţă Dogaru, cu glas răguşit, comanda plin de importanţă:

— Ainţ, ţvai, ainţ, ţvai! Ţine cadenţa, domnu Friţ şi nu ieşi din coloană. Cum faci un pas la dreapta, kaput să ştii! Ainţ, ţvai, ainţ, ţvai!...

A doua zi după-amiază, cam pe la scăpătatul soarelui, la podul de peste râul Topolniţa, cam la o jumătate de kilometru de intrarea în oraş, o coloană de trupe germane, formată din 56 de ofiţeri de diferite grade, 280 subofiţeri, cam 1200 ostaşi înarmaţi, 140 de femei din serviciile auxiliare, precum şi peste 80 de maşini şi 10 tunuri antiaeriene, fu oprită de militarii români ce se aflau de pază la intrarea în oraş.

— *Was ist?*[33] întrebă un ofiţer neamţ, prăfuit din cap până-n picioare, ce coborâse dintr-o maşină decapotabilă şi se oprise drept în faţa sergentului care comanda garda. Nu-i foie?

— Nu! răspunse scurt sergentul.

— *Warum*[34] nu-i foie?

— Avem ordin să nu lăsăm soldaţi germani să intre în oraş.

— *Jaaa?* se miră ofiţerul scuturând cu un gest leneş, mai mult a scârbă praful de pe piepţii vestonului. Armata german aliat... prieten...

— O fi fost, răspunse rece sergentul, fără să se piardă cu firea. Avem ordin aşa cum v-am spus să nu lăsăm pe nimeni să intre în oraş.

Ofiţerul neamţ plescăi nemulţumit din buze, stătu niţel pe gânduri, apoi privindu-şi ceasul de la mână, zise supărat:

— *Ach, verdammt nochmal!* [35]

Întoarse după aceea sergentului spatele şi cu pas apăsat se duse la a patra maşină în urmă, în care se aflau mai mulţi ofiţeri germani, cu caschetele înalte, în vestoane gri, prăfuiţi, cu genele şi sprâncenele alburii. Duse mâna la cozorocul caschetei, raportă ceva foarte respectuos, după care se apropie de portiera maşinii şi împreună cu ceilalţi avu loc o scurtă discuţie. Unul dintre acei ofiţeri, înalt şi voinic, cu ceafa roşie, obrajii rumeni şi monoclu, coborî din maşină, întinse braţele să se dezmorţească şi începu să-şi scuture hainele de praf lovindu-le uşor cu mănuşile. Luă apoi cascheta din cap, îşi şterse părul blond, lins, cu o batistă şi, împreună cu ofiţerul care parlamentase mai înainte cu sergentul, porni către capul coloanei.

— Tumnealui comendant! căută a vorbi cât mai lămurit ofiţerul ce-l însoţea pe cel cu monoclu. Vrea mergem la comendant fostru.

Sergentul stătu niţel în cumpănă, nehotărât, fără să ştie ce sa facă.

— Maşini stau pe loc, reluă vorba ofiţerul neamţ vrând să fie cât mai convingător. Noi mergem comendantul fostru. *Verstehst du?* [36]

— Bine, bine...

---

[33] Ce este? (l. germană, n.a.)
[34] Pentru ce? (l. germană, n.a.)
[35] Ah, să te ia dracu'! (l. germană, n.a.)
[36] Înţelegi? (l. germană, n.a.)

Sergentul se întoarse, strigă către zăvoiul ce mărginea şoseaua şi din crâng ieşiră doi militari înarmaţi. La semnul gradatului, veniră în pas alergător şi se opriră în faţa lui.

— Mă-i Chirică şi tu ălălalt, ia duceţi-i pe dumnealor la domnul colonel, la cazarmă. Numai, fiţi cu ochii în patru la ei...

Chirică se holbă la cei doi ofiţeri germani, cercetându-i cu interes din cap până-n picioare, apoi se întoarse şi şopti sergentului niţel amărât:

— Credeam că-i ăla, Klausing, cu care aveam eu o răfuială mai veche, dar nu-i ăla. Ăla avea două geamuri la ochi, nu unul, ca ăsta...

— Hai, daţi-i drumu şi fiţi atenţi aşa cum v-am ordonat.

Peste o jumătate de oră cei doi ofiţeri germani se aflau în cabinetul colonelului Predoiu care îi invită să ia loc. Dar ei refuzară categoric şi rămaseră în picioare, gravi, ţepeni, înfipţi în podele, de parcă erau de piatră, vădit nemulţumiţi că erau puşi în situaţia de a veni escortaţi de doi simpli soldaţi, ca să poarte o discuţie, după ei, complet inutilă. Cum să nu li se permită să treacă prin oraş înarmaţi? Unde să lase armamentul şi pentru ce? Dar e posibil să existe un soldat german fără armă? Însăşi noţiunea de soldat implică portul armei...

— Vă ascult, domnule colonel! zise Predoiu, rămânând şi el în picioare înapoia biroului. Care sunt doleanţele? Vorbiţi româneşte, nu?

— *Venig*... puţin... forbeşte, răspunse glacial cel cu monoclu şi faţa roşie, buhăită. Eu oberstleutnant Obst, se prezentă el înclinând uşor capul într-o reverenţă forţată, reţinută. Freau forbeşte tumneata, tai ausweis, asta...

— Permis... zâmbi Predoiu.

— *Ja, ja*... permis, dai permis trecem armata german Timişoara...

Şi într-o românească destul de stricată, totuşi inteligibilă, arătă că are ordin de la comandamentul german din Bucureşti să plece spre vest. Coloana are un efectiv de atâţia oameni şi materiale... Înţelege situaţia nou creată şi-i pare rău de cele întâmplate, dar vor căuta să se comporte ca adevăraţi prieteni şi să nu dea naştere la incidente. De altfel, ştie că în oraş se găseşte locotenent-colonelul Klausing şi va trebui să ia legătura şi cu el.

— Nu mai este în oraş domnul locotenent-colonel Klausing, îi răspunse calm colonelul Predoiu.

— *Nein? Aber wo ist?* [37]se miră Obst înălţând privirea.

— A plecat azi dimineaţă la Timişoara, ocoli el adevărul. Cu toată trupa...

— *Ja, ja,* aprobă din cap Obst în semn că a înţeles. Forte bun, plecat, forte bun, *aber* noi trebuie mers tot la Timişoara...

Predoiu îl lăsă pe ofiţerul german până ce sfârşi vorba, apoi tot el îi

---

[37] Nu? Dar unde este? (l. germană, n.a.)

explică foarte pe larg că în urma evenimentelor petrecute, cunoscute desigur şi de el, de Obst, armata română se află în stare de război cu armata Reichului. Aşadar, el, Predoiu, trebuie să se încadreze în litera ordinelor superioare şi nu le poate permite trecerea prin oraş, nici chiar dezarmaţi. Ba, mai mult: întreaga coloană să depună armele şi apoi să se predea militarilor români...

— Cum asta... prisonier? întrebă cu ochii holbaţi de uimire Obst şi faţa i se roşi şi mai mult de enervare. Soldat german prisonier?

— De ce nu, domnule locotenent-colonel? vorbi calm Predoiu. Cred că nu-i o noutate pentru dumneavoastră. V-au mai prins şi alţii în aceşti ani de război, şi chiar noi, altădată, în 1917, când cred că recunoaşteţi, soldaţii germani au fost trataţi cu multă corectitudine. V-am spus, suntem în stare de război şi în consecinţă, fiind în contact cu armata noastră, vă propunem să vă predaţi de bună voie. De nu...

Predoiu desfăcu larg braţele, arătând prin aceasta că n-are ce face, că legile războiului îl obligă altfel să-i ia prizonieri prin forţa armelor.

— *Ein Moment!* spuse Obst şi-i făcu semn lui Predoiu să aştepte puţin până ce se va sfătui cu însoţitorul său.

În cameră începuse să se întunece. Prin unghere prinseră a stărui umbre. Mobilierul îşi pierdea încetul cu încetul conturul. După câteva clipe, un soldat intră în vârful picioarelor şi aprinse cu un chibrit lampa de gaz de pe biroul colonelului. În acest timp, retraşi lângă fereastră, într-o discuţie confidenţială, cei doi ofiţeri nemţi vorbeau în şoaptă, însă destul de aprins, deoarece din gesticulaţia mâinilor şi ridicarea uneori a tonului se vedea că n-au ajuns la un punct de vedere comun.

Predoiu profită de acest scurt răgaz în convorbirea cu interlocutorii săi şi ridicând receptorul ceru centralistului să-i dea urgent legătura cu domnul colonel Jurăscu, primarul oraşului.

— A, Predoiu, ce faci amice? vorbi, bine dispus, de la celălalt capăt al firului, Jurăscu.

Predoiu îi raportă în franţuzeşte despre neaşteptata vizită, privind mereu către cei doi ofiţeri nemţi care, lângă fereastra camerei, erau preocupaţi de discuţia ce se întrezărea foarte aprinsă şi nu-i dădeau nici o atenţie. Predoiu vroia să-l întrebe pe primar, militar mai vechi în carieră, cu oarecare experienţă, ce trebuie să facă, deoarece se află într-o situaţie neplăcută, destul de periculoasă: nu cunoaşte efectivele nemţilor dar, dacă sunt mulţi, după câte se pare, îi poate, oare, dezarma cu puţinii ostaşi români ce se află în garnizoană? Artileriştii şi cavaleriştii de la partea sedentară sunt în tabără tocmai la Padina. Să intervină şi cu batalioanele de recruţi? Ordinul Corpului I de Armată e clar: unitatea să ia măsuri pentru oprirea, dezarmarea şi capturarea oricăror trupe germane care ar trece prin oraş prin preajma localităţii.

— Când ţi-a venit ordinul ăsta, Predoiule?

— Astăzi, domnule colonel. Ordinul telegrafic numărul 41619.

Pesemne Corpul ştia de această coloană germană şi în mod special a telegrafiat să întărească ordinele anterioare.

— Şi ce, vrei să execuţi orbeşte acest ordin? întrebă cu ironie Jurăscu. Dacă nemţii au la porţile oraşului o divizie întreagă, vrei să-i iei prizonieri cu mâna ta de oameni?

— Ei, nu e chiar aşa. Mai am două batalioane, ştiţi...

— Fii, domnule, serios, nu te baza pe neinstruiţii ăia sau pe boşorogii din cazarmă! Aici trebuie lucrat diplomatic. Aşteaptă că viu eu acolo...

Peste un sfert de oră colonelul Dimitrie Jurăscu, proaspăt bărbierit, cu monoclul la ochi, în impunătoarea sa uniformă de cavalerie, cu pintenii zornăind, intră grav în cabinetul lui Predoiu şi salută printr-o uşoară înclinare a capului pe cei doi ofiţeri nemţi. Aceştia îl priviră oarecum miraţi, neştiind cine este, dar Predoiu le explică îndată şi ei deveniră puţin mai maleabili, chiar binevoitori, sperând că tratativele cu acest nou sosit vor avea succes pe linia propunerilor lor. Veniră în faţa biroului şi mai mult gesticulând dădură a înţelege că vor să reia discuţia.

— Vă rog... îi îndemnă Jurăscu şi, cu un gest de amabilitate, îi pofti să se aşeze pe singura canapea din cameră.

Dar ei refuzară.

— V-ascult, domnilor...

— Trebuie mers Timişoara... începu Obst înălţând bărbia şi privindu-l pe primar cam de sus. Nu putem preda arm... Nu-i ordin... Şi tot căutând cuvintele româneşti cât mai potrivite, spuse mai departe că are următoarea soluţie: se vor întoarce la coloana oprită la porţile oraşului. Prin radio, personal va lua legătura cu cineva din comandamentul armatei germane, iar a doua zi dimineaţa, dacă domnul colonel este atât de amabil ca şi în seara asta, va reveni pentru a-i comunica ce hotărâre a luat. Poate că predau armele şi se constituie prizonieri. Sau îşi continuă drumul fără arme. Cum vor primi ordinul. Deocamdată, ostaşii germani stau pe loc şi aşteaptă. Vor petrece noaptea în maşini şi eventual în corturile ce le vor instala.

— Mda, aprobă nehotărât colonelul Dimitrie Jurăscu, în timp ce-i conducea pe cei doi ofiţeri nemţi până la uşă. Suntem de acord. Să sperăm că totul se va rezolva cu bine...

Locotenent-colonelul Obst şi însoţitorul său, plecară urmaţi îndeaproape de soldatul Chirică şi de tovarăşul său, care călcau la un pas înapoia lor cu armele în mâini, gata de tragere.

— Tact, Predoiule, trebuie mult tact, amice, în problemele astea, spuse Jurăscu după plecarea ofiţerilor germani. Ai văzut ce diplomatic am procedat? Acuma, având răgaz până mâine dimineaţă, te rog ia măsuri de prevedere. Anunţă-i şi pe aceia de la Padina să vină încoace. Ei, ce zici? Să-i vezi cum depun armele în zori şi evităm

vărsarea de sânge...

— Totuşi, chiar dacă depun armele, îi vom lua prizonieri, nu se lăsă Predoiu. Ordinul Corpului de Armată e clar în acest sens.

— Iar te pripeşti, *mon ami*, îi puse mâna pe umăr Jurăscu. Iar te pripeşti. Ce să faci cu prizonierii? N-avem noi ce mânca şi să le mai dăm şi lor? Şi-apoi ar fi o acţiune lipsită de glorie militară. Auzi, să iei inamicul prizonier, fără un foc de puşcă! Şi ce inamic? Pe cine? Aliaţii noştri până mai acum câteva zile... Puţină condescendenţă, Predoiule, ce dracu!

— Nu ştiu, dom'le colonel, condescendenţă, necondescendenţă, dar eu voi executa ordinul Corpului de Armata. Suntem militari şi n-avem dreptul să luăm măsuri ce ne depăşesc...

— Dar când l-au arestat pe Klausing, de ce-ai tolerat acţiunea ălora?

— Au fost tot măsuri în spiritul ordinelor superioare.

— Şi risipa de muniţie cu asaltul asupra comandamentului german?

— Şi aceea...

— Păi bine, Predoiule, dacă-ţi faci de cap sau te laşi dus de mână de răzvrătitul ăla de Ganea – că sunt informat că ăsta e de-al comuniştilor, – atunci de ce dracului îmi mai ceri mie sfatul?

— Îmi fac datoria de militar, dom'le colonel şi nimic mai mult. Vă informez şi pe dumneavoastră şi vă respect ca militar mai vechi.

— Ai face mai bine să-mi respecţi părerile.

— Le respect pe acelea care sunt în spiritul ordinelor superioare.

— Bine, dragă, fă ce vrei, căută Jurăscu să încheie discuţia. Eşti un încăpăţânat şi gata!

Zicând acestea, ieşi trântind uşa cu putere şi Predoiu, surescitat, dar cu un zâmbet amar în colţul buzelor, rămase multă vreme nemişcat în mijlocul cabinetului său, ascultând zornăitul pintenilor lui Jurăscu pe sălile goale ale cazărmii.

Când sublocotenentul Ganea intră în cabinetul lui Predoiu, colonelul tocmai vorbea la telefon cu tabăra celor două batalioane de recruţi aflaţi în pădurea Balota, comuna Ergheviţa şi nord Şimian.

— Subunităţile să fie în stare de alarmă, ordonă Predoiu autoritar, vorbind tare ca să se facă înţeles. Câte două unităţi de foc pentru fiecare om. Tunurile cu muniţia pregătită... Comandanţii să fie mereu între militari. Fixaţi posturi fixe şi mobile pe liziera sud pădurea Balota... Nu intraţi în panică, nu aveţi de ce... Sunt măsuri de prevedere. Raportaţi la orele 22 de executare!

Predoiu puse receptorul pe furca aparatului şi se întoarse către Ganea.

— Te felicit, sublocotenente! zise el şi-i întinse mâna. Bravo, după succesul de-aseară, acum am auzit că ai reuşit să înlături orice

pericol.

— Vă referiţi la locurile minate de hitlerişti?

— Da, la ele.

— Azi am lucrat toată ziua cu militarii, dom'le colonel, vorbi Ganea, stând în poziţia de drepţi. Cred că am reuşit să depistăm toate minele amplasate.

— Eşti sigur?

— Cel puţin, cercetând planul găsit în biroul căpitanului Willke, am certitudinea că nu ne-a scăpat nimic.

— Foarte bine, aproba colonelul. Acum să ai grijă să întocmeşti inventarul complet al documentelor, al armamentului şi al mobilierului, tot ce s-a ridicat azi de la comandamentul german. Apropo, ai auzit vestea?

— Cu nemţii care stau şi aşteaptă la marginea oraşului?

— Exact.

— Am auzit, dom'le colonel...

— Acum o jumătate de oră au fost aici la mine comandantul coloanei, un locotenent-colonel, şi un căpitan să ceară permisiunea de a trece înarmaţi prin oraş.

— Şi?

— Bineînţeles că n-am acceptat, vorbi sigur pe el Predoiu. Ordinele de sus sunt clare în acest sens. Dar a venit şi domnul colonel Jurăscu şi a convenit cu ei să le permită până dimineaţă să-i întrebe pe mai marii lor dacă se predau sau nu.

— Trebuie dezarmaţi şi făcuţi prizonieri, dom'le colonel, vorbi categoric Ganea. Nu trebuie parlamentat atâta, n-are rost. Chiar pe cei doi care au fost la dumneavoastră să-i fi reţinut. Aţi văzut cum plănuiseră bestiile astea de-aici să arunce în aer cele mai importante instituţii ale oraşului! Sub masca ridicării firului telefonic...

— Am văzut, dragă Ganea, răspunse amărât Predoiu. Şi eu căutam ieri să mă port omeneşte cu canalia aia de Klausing. Am şi cedat părerilor primarului, fiind de acord să-i fac vânt pe uşa din dos... Ei, nu-i nimic, din greşeli înveţi. Acuma, te rog, ia şi dumneata măsuri pentru punerea la punct a companiei. Dacă nemţii nu se predau, mâine o să avem din nou de furcă cu ei.

— Am înţeles, dom'le colonel.

— Prizonierii cum se comportă?

— Bine, dom'le colonel. Azi li s-a asigurat masa. I-am închis pentru mai multă siguranţă în depozitul manutanţei şi am pus o pază straşnică.

— Ce efectiv are paza?

— Sunt şase ostaşi şi patru inşi din gărzile muncitoreşti.

— De ce-ai amestecat în treburile noastre civilii? se arătă mirat şi în acelaşi timp supărat Predoiu.

— Ce vedeţi nepotrivit în asta, domnule colonel?

— Sunt treburi ostăşeşti, ce rost au ei?

— Acelaşi rost care l-au avut în seara de 23 august, care l-au avut ieri la asaltul comandamentului german şi care-l vor avea totdeauna de-acum încolo în înfăptuirea prefacerilor democratice din ţară, vorbi calm Victor Ganea. Cred că înţelegeţi destul de bine, domnule colonel, de cine se scrie noua istorie a ţării...

— Vorbe mari, Ganea!

— *Res, non verba*[38], domnule colonel. Faptele sunt mari, iar vorbele care ne dezvăluie aceste fapte trebuie să fie asemeni lor.

— Bine, Ganea, fu de acord Predoiu, rămâne paza aşa cum ai hotărât dumneata. Altădată poate că m-aş fi făcut foc şi pară pentru faptul că-mi bagi civilii în treburile cazărmii, dar pentru că avem nevoie de ostaşi şi mai ales că lucrătorii ăştia au făcut ieri fapte extraordinare... Mda, rămâne aşa...

— Pot să plec?

— Da, încuviinţă Predoiu.

— Am onoarea să vă salut!

Când Ganea coborî scările, ieşind din cabinetul colonelului, se întâlni drept în faţă cu sergentul major Găluşcă. Subofiţerul, pus la punct ca întotdeauna, cu cizmele lustruite şi pantalonii la dungă, ţinând în mână nelipsita-i cravaşă, vroia să treacă înainte, când, zărindu-l pe comandantul companiei, se trase lângă perete şi luă poziţia de drepţi.

— Ascultă, Găluşcă, îl luă în primire Ganea, de ieri de la prânz nu te-am văzut. Unde-ai umblat?

— Păi, ieri am rămas în cazarmă să fac nişte situaţii şi azi dimineaţă m-am dus până la Craiova cu o corespondenţă urgentă. Raportul domnului colonel cu bătălia de aseară.

— Dar cum îţi găseşti tu mereu alte treburi când e nevoie fie să iei parte la lupte, fie la deminări? îl luă la rost ofiţerul.

— Păi, dom'sʼlent, v-am spus, se scuză Găluşcă mieros, ştiţi... am avut treabă... a cerut dom'colonel situaţia cu măştile de gaze şi dom'major Grădinaru nu ştiu pe unde era şi am făcut-o eu... că dacă n-o făceam tot compania noastră cădea rău... Iar azi dimineaţă...

— De ce n-ai venit dumneata cu tunurile acolo la comandamentul german? îl mustră Ganea. Eşti tunar doar. A venit din proprie iniţiativă plutonierul major Tănăsică, om bolnav, abia ieşit din spital, şi dumneata te-ai fofilat. Mi se pare că fugi de glonţ, dom'le Găluşcă! îl apostrofă destul de aspru ofiţerul.

— Toată lumea fuge de glonţ, dom'sʼlent! crezu că scapă cu o glumă sergentul major. Cine-i ăla să-şi pună pielea în bătaia puştii? Ca

---

[38] Fapte, nu vorbe! (l. latină, n.a.)

tot omu, ştiţi dumneavoastră...

— Când interesele ţării o cer, dom'le Găluşcă, fiecare îşi pune pielea în bătaia puştii! vorbi tăios Victor Ganea.

— Tot pentru interesele ţării mi-am pierdut şi eu mâna pe front, dom's'lent... zise Găluşcă şi-şi arătă braţul ţeapăn ce-l ţinea nemişcat de-a lungul corpului.

— L-ai pierdut pentru interesele nemţilor şi ale lui Antonescu, dom'le Găluşcă. Acuma alte interese dictează politica ţării.

— Ştiu, dom's'lent... cu democraţia... am înţeles eu cam cum vine rostu. Chiar că vorbeam aseară la un păhărel de ţuică cu dom'majur Grădinaru despre democraţia asta... Şi dumnealui...

— Hai şi lasă, că nu mă interesează pe mine ce vorbeşti la un păhărel de ţuică! îi reteză vorba Ganea. Să te duci imediat şi să te îngrijeşti ca toţi oamenii din companie să aibă asupra lor câte două unităţi de foc, ai înţeles? Ostaşii să se odihnească... La ora nouă stingerea. La ora douăzeci şi trei vei controla garda de la ieşirea din oraş spre Şimian.

— Da, dom's'lent.

— Ştii că acolo a fost oprită o coloană germană?

— Ştiu...

— Instruieşti oamenii gărzii să fie cu ochii în patru. Dacă observă vreo mişcare, să se dea imediat alarma.

— Am înţeles, dom's'lent!

— L-ai schimbat pe caporalul Trandafir de acolo?

— Da, l-am schimbat la ora cinci după masă. Se simţea rău şi...

— E un sergent acuma acolo, cine-i acela?

— Sergentul Comănici.

— Bun băiat, Comănici. Ăsta era sus la Centrul de Exploatare până ieri, nu?

— Da, de acolo ne-a venit. De fapt tot de noi ţine ca efectiv...

— Hai, dă-i zor şi fă treabă! îl porni din loc ofiţerul. Şi să ştii, îl avertiză sublocotenentul, că dacă-ţi mai găseşti de lucru când suntem în misiuni de luptă, îţi fac acte de dezertare din faţa inamicului şi te trimit în judecata Curţii Marţiale.

Sergentul major Găluşcă duse mâna dreaptă la cozorocul caschetei, salută şi plecă glonţ pe sala întunecată a clădirii, fără să se mai uite înapoi. „Scot eu untul din tine, puşlama, ce eşti! vorbi în urmă-i ofiţerul, privindu-l cum se depărtează. De chiulangiu ce eşti, nu mai ai pereche”!

În acest timp, în casa profesorului Gheorghiu era o adevărată sărbătoare. Când era aproape să se însereze, o telegramă fulger expediată de un anume Măghinici din Focşani adusese uluitoarea şi neaşteptata veste că Alexandru, soţul Emiliei şi cumnatul lui Vlad, cel care fusese dat dispărut pe front, trăieşte, e sănătos şi a intrat în ţară cu Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”...

— Emilia, auzi tu, Emilia? o scutura mereu de umeri Vlad pe sora lui. Alexandru, bărbatul tău, e în viaţă... e sănătos... va fi aici peste câteva zile...

Emilia stătea neclintită în şezlongul ei de sub pom, cu privirea fixă, imobilă şi nu scotea un cuvânt. Părul încărunţit îi cădea în şuviţe despletite peste fruntea crispată, obrajii i se vestejiseră, deveniseră cenuşii, scorojiţi şi aspri. Purta aceeaşi rochie decolorată şi uzată, iar în picioare papucii din postav, rupţi, cu tălpile găurite.

— Emilia, tu nu înţelegi ce spun?

— Las-o, Vlade, of, nenorocita de ea... interveni Ana.

Costeluş sărea în sus de bucurie, bătea mereu din palme şi făcea fel de fel de giumbuşlucuri în neastâmpărul său, strigând cât îl ţinea gura de răsunau toate camerele:

— Vine tata cu armata! Vine tata cu armata!

Cu toate că nu se înnoptase de-a binelea, în toate încăperile fuseseră aprinse lămpile cu gaz, cu lumina crescută la maximum, de parcă atunci ar fi trebuit să sosească Alexandru. Vlad, care numai ce venise din comuna Şişeşti, citea şi recitea de zeci de ori telegrama şi aproape că nu-i venea să dea crezare conţinutului ei atât de laconic şi totuşi atât de limpede. Nu se putea dumiri ce este cu acea divizie de voluntari şi cum de ajunsese Alexandru să facă parte din ea. Nu cumva la mijloc era vreo eroare, vreo confuzie care a adus bucuria şi veselia în casă numai pentru scurtă vreme?

Peste puţin veni acasă Mihai împreună cu Dana şi Maxim. Purtau brasarde tricolore pe braţ, iar în mână automate.

— Şi tu, băiete? îl întâmpină profesorul pe Mihai arătându-i brasarda de pe mâneca cămăşii. De când?

— De când mi-am delimitat propria conştiinţă, tată!

— Ieri au fost lupte acolo la clădirea comandamentului german. Ai fost şi tu?

— Şi eu.

— Şi Dana şi Maxim?

— Ei au fost de gardă la primărie...

— Măi, măi, ce vremuri trăim! zise profesorul, dezbrăcându-şi haina. Ai auzit de unchiul tău, Alexandru? Uite telegrama... Trăieşte... Citeşte. Să fie oare adevărat?

Mihai luă hârtia de pe etajera bufetului, o parcurse în grabă cu privirea şi explodă într-o bucurie fără margini.

— Să fie oare adevărat? întrebă din nou neîncrezător profesorul, potrivindu-şi ochelarii, cu o nervozitate exagerată.

— Cred că e adevărat, tată, îl asigură Mihai. Am auzit vorbindu-se şi în oraş de această divizie de voluntari.

— Dar cum l-au arestat pe şeful comandamentului german? se arătă interesat profesorul. Am fost plecat, am venit acum o oră, mărturisi el, n-am de unde şti toate câte s-au întâmplat de ieri până azi.

— Atunci, stai, tată, că-ţi fac eu o relatare demnă de cel mai bun reporter.

Şi Mihai povesti tatălui său tot ceea ce se întâmplase cu o zi înainte, cum fusese arestat Klausing, cum muncitorii înarmaţi şi soldaţii luaseră cu asalt comandamentul german.

Ana asculta înmărmurită, sprijinindu-şi bărbia în palme, profesorul stătea şi el împietrit, fără să scoată un cuvânt, iar Dana completa pe ici pe colo, cu unele amănunte ce i se păreau deosebite, interesanta povestire a fratelui său.

— Şi cum, domnul Raicu, vecinul nostru de alături, a făcut toate astea?

— Da, el, întări Mihai. În fruntea muncitorilor din Atelierele C.F.R. şi din Şantier. Formaţiunile de luptă patriotice...

— Mihai, interveni Dana, spune-i lui tata şi ce-aţi găsit aseară în biroul lui Klausing.

— Da, în biroul lui am găsit-o omorâtă de schije sau de gloanţele mitralierelor noastre, nu pot şti exact, pe profesoara de germană a Danei...

— Domnişoara Hintz? întrebă mirat Vlad Gheorghiu.

— Da, ea. Iar în altă cameră, înnebunit de spaimă, bătrânul ceasornicar, tatăl ei. Vroiau să fugă în Germania... Aveau valizele pregătite. Dar soarta a hotărât altfel.

— Extraordinar! exclamă profesorul, fără să-i vină să creadă toate câte se întâmplaseră în ziua aceea. Câte evenimente!

Se întunecase de-a binelea. Strada era liniştită, pustie, oraşul cufundat într-o beznă atât de adâncă, de nu se vedea nici la doi paşi. În întunericul acela dens, compact, casele îşi pierduseră conturul, căpătând un aspect nedefinit. Dinspre lunca Topolniţei răzbătea foarte vag, ca un zvon continuu, un zgomot de motoare. Soldaţii germani ambalau motoarele camioanelor, ale motocicletelor şi ale maşinilor, le verificau sau pesemne mutau maşinile de colo-colo, deoarece uruitul acela aci creştea, intensificându-se în noapte, aci scădea, aproape gata să se stingă. În cazarma regimentului o trompetă prinse a vesti prelung ultimele semnale ale stingerii. Glasul de alamă pluti un timp

în bezna nopţii, apoi pieri ca luat de vânt. Emilia continua să stea afară în şezlong, tăcută şi împietrită, cu pleoapele pe jumătate lăsate în timp ce toţi cei ai casei se pregăteau de culcare. De dimineaţă, Maxim îi confecţionase lui Costeluş un cărucior cu patru roţi, îl învăţase să facă cozonăcei din lut pe care să-i coacă într-un cuptor săpat în pământ, dar cu toate astea acum se ţinea scai de el să-i arate cum să-şi lucreze un vaporaş din cartonul ce-l şterpelise fără să fie văzut din biroul profesorului.

— Am să-ţi arăt mâine dimineaţă totul, căuta să-l liniştească Maxim. Acuma, uite, e timpul de culcare.

În camera dinspre stradă, Dana se pregătea să calce nişte cearceafuri. Tocmai le scosese din şifonier şi voia să le întindă pe pat pentru a le stropi cu apă, când auzi pe cineva trântind poarta. Le lăsă şi se duse repede la fereastră să vadă cine este.

— Sandule, tu eşti? întrebă ea în şoaptă, căutând să desluşească în întuneric chipul vecinului ei.

— Eu, Dana, zise acesta apropiindu-se de fereastră. Hai, nu mergi?

— Unde?

— Păi tu n-ai fost convocată?

— Unde să fiu convocată?

— La adunarea cetăţenească ce se ţine în seara asta la Casa Poporului, sus, pe Strada Mare...

— Nu ştiu nimic, se scuză sincer fata, potrivindu-şi părul pe frunte. Tocmai vroiam să mai calc ceva şi apoi să mă culc.

— În seara asta, organizaţia locală a Partidului Comunist a organizat o adunare cetăţenească, căută Sandu să explice cum stau lucrurile. Trebuie şi noi uteciştii să luăm parte. E vorba doar de ameninţarea ce pluteşte asupra oraşului... Ameninţarea fascistă...

— Ce ameninţare, mă, ce tot vorbeşti? făcu contrariată Dana. Nemţii din comandament s-au predat aseară, aşa că...

— Ehe, nu ştii nimic! îi dădu peste nas Sandu. Aproape două mii de nemţi stau la podul de fier de peste râul Topolniţa, gata pregătiţi să intre cu forţa în oraş. Auzi maşinile lor...

Sandu tăcu şi înălţă un deget în sus în semn de ascultare; în aceeaşi clipă, Dana desluşi îngrozită un uruit continuu de motoare. Îl privi împietrită de spaimă pe Sandu, apoi îşi acoperi pentru o clipă ochii cu palmele. Era uluitor ceea ce-i auzeau urechile.

— Adevărat? Nu cumva glumeşti? întrebă ea înspăimântată. Poate-s alte maşini...

— De ce să glumesc? Crezi oare că situaţia asta e de glumă? Hai, că mă grăbesc, urmă el. Du-te şi cheamă-l şi pe Maxim...

Peste câteva clipe, Dana se întoarse la fereastră împreună cu tatăl său, cu Mihai, Ana şi chiar cu micul Costeluş ce se urcase pe pervaz să vadă ce s-a întâmplat de toţi ai casei se alarmaseră aşa deodată.

— De unde ştii treaba asta, Sandule? întrebă îngrijorat profesorul. Este oare adevărat?

— Foarte adevărat, domnule profesor, răspunse Sandu venind mai aproape de fereastră. Mi-a spus tata. Apoi am fost şi eu până aproape de bariera Craiovei şi am zărit în vale, către zăvoiul Topolniţei mulţime de maşini germane, pline de praf iar în jurul lor sute de soldaţi nemţi.

— Ce vor ăştia? întrebă Mihai, sprijinindu-şi mâna de umărul tatălui său.

— Pesemne represalii în urma arestării lui Klausing şi a întregului său comandament, îşi dădu cu părerea profesorul. Ăştia de aici au telefonat şi...

— Când să mai telefoneze? zise Mihai. De ieri dimineaţă le-am tăiat legăturile! Aşa că... Ce fel de adunare spui că este, măi Sandule?

— O adunare cetăţenească, sus, la Casa Poporului.

— În problema asta cu nemţii?

— Da.

— Aşteaptă-ne că mergem şi noi... Mergi, tată?

— Hai să vedem ce-i acolo.

Peste douăzeci de minute, familia profesorului Gheorghiu împreună cu Maxim şi Sandu se afla în sala Casei Poporului din Strada Mare, o clădire ce servise pe vremuri muncitorilor din oraş pentru diferite serbări organizate de sindicate. Sala, închisă cu ani în urmă de poliţie, era neaerisită de multă vreme, mirosea a mucegai şi a igrasie. Uşile dinspre stradă fuseseră acum deschise larg de perete, dar mirosul aerului stătut persista. Ora era destul de târzie. Cu toate acestea pe băncile de lemn rânduite în faţa scenei nu se mai găsea nici un loc. Chiar în picioare, pe lângă pereţii umezi, stăteau mulţime de oameni, bărbaţi, femei şi copii, şi, în lumina lămpilor de gaz prinse de tavanul coşcovit, se priveau în tăcere aşteptând să vadă ce se întâmplă. Vlad Gheorghiu şi soţia sa, îşi făcură loc şi trecură mai în faţă. Mihai, Maxim, Dana şi Sandu rămaseră în mijlocul unui grup de tineri, băieţi şi fete ce stăteau mai pe lângă uşă şi vorbeau între ei mai mult în şoaptă. Venise acolo Romică Dumitraşcu, scund şi voinic, într-un maieu alb, cu umerii bronzaţi de soare, care în joacă îl lovea într-ascuns cu câte un ghiont pe Sandu. Tanţa, ucenica de la croitorie, bondoacă, roşie în obraji, retrasă şi ruşinoasă, cu privirile plecate, nu intrase cu nimeni în vorbă; apoi Pavel, Aurel şi ceilalţi băieţi din organizaţia de tineret. Liliana Mihăilă lipsea; plecase în urmă cu trei săptămâni la spitalul din comuna Vânjuleţ, unde se operase de apendicită şi acum se afla la o soră a mamei ei, la ţară, în Rogova, să se întremeze puţin.

— Cum a fost, Maxime, la... băi? râse Romică şi-l prinse pe micul ucenic brutar prieteneşte de după umeri. Te-ai distrat bine cu

comisarul Anghelescu.

Maxim, cu vânătăi pe faţă şi cu ochiul umflat, zâmbi şi clătină capul, fără să scoată un cuvânt.

— Nu credeam c-ai să rezişti, vorbi de astă dată cu seriozitate Romică. Tu, cel mai puţin băgat în seamă de noi toţi, eşti acuma cel mai preţuit. Pentru comportarea ta!

După câteva clipe sosi şi caporalul Tudor Dincu. Era îmbrăcat militar şi, văzându-l în uniformă, toţi îl priviră cu mirare, întrebându-se din ochi dacă acesta era Valeriu sau vreun frate de-al lui.

— Ascultă, Valeriule, te-au concentrat? întrebă Dana, plină de curiozitate, în timp ce-i strângea mâna şi mirată-l măsura de sus până jos cu privirea.

— Sunt chiar militar, mărturisi el zâmbind. Uite, domnul Mihai, fratele tău, poate să confirme... Am fost amândoi în aceeaşi cazarmă. Apoi aseară am luptat tot împreună...

— Va să zică, tu eşti caporalul care l-ai găzduit şi-i aduceai de mâncare? Ne-a povestit de cum a venit acasă...

— Chiar eu... Şi tu, Maxime, cum te mai simţi?

Dincu îl prinse pe Maxim de după cap, apoi şi-l apropie la piept, strângându-l frăţeşte în braţe.

— Te-ai întremat puţin?

— Da... vorbi moale Maxim. Stau la Lila... la Dana, se corectă el zâmbind, aşa cum ai spus matale. Am şi eu o familie. Dar nu ştiu unde să muncesc... Că ştii matale, nu pot să stau aşa, să mănânc pe degeaba...

— Lasă, măi Maxime, vorba în front! zise Mihai şi-i răvăşi părul din cap cu degetele răşchirate. Ce tot trăncăneşti aici? Uite la el, l-a sărăcit pe tata...

Maxim plecă privirea ruşinat. Faţa i se îmbujorase. Aflase în sfârşit clipe de linişte în casa profesorului, simţea că este înconjurat cu dragoste, că nu se făcea nici o deosebire între el şi ceilalţi copii ai lui Vlad Gheorghiu, dar găsea că este dator să facă şi el ceva, să nu stea degeaba cât era ziua de mare. De aceea, încă din prima dimineaţă, când abia putea să umble din pricina loviturilor date la tălpi, pornise mai mult şchiopătând către magazia din spatele casei, să spargă lemne pentru bucătărie. Bineînţeles că Dana îl văzuse şi-i tăiase pe loc calea, întorcându-l înapoi în casă. Nu ştia cum să mulţumească acestei fete atât de bună la suflet, părinţilor ei...

— La toamnă, domnule caporal, reluă Mihai, eu am să plec la facultate şi Maxim la liceu. Aşa am hotărât.

Maxim înălţă privirea, puţin speriat de cele auzite. Ochiul zdravăn clipi des, apoi o lacrimă se ivi în colţul genelor.

— Da, da, Maxime, ai să mergi să înveţi carte, zise Mihai. Cu mine nu-ţi merge, băiete. Când am zis una, apăi aşa este, să ştii!

Încet-încet sala se umplu de oameni şi aproape că nu mai aveai loc unde să te întorci. Pe bănci sau în picioare, înghesuindu-se pe lângă ziduri sau în faţa scenei, mulţimea stătea ticsită, într-o fierbere mută, aşteptând. Se vorbea în şoaptă, dar uneori se auzeau râsete şi îndemnuri la linişte. Unii copii mai mici adormiseră în braţele mamelor cu mânuţele agăţate în deschizătura bluzelor, iar alţii, mai mărişori, stăteau cuminţi pe lângă părinţi, plini de-o anume importanţă că fuseseră luaţi şi ei la „serbare”. Se vedeau în sală muncitori, în haine de lucru, unsuroase, murdare, cu şepcile pe cap şi sufertaşele pe genunchi, aşa cum ieşiseră din schimbul de după-amiază, fumând cu ţigările ascunse în pumn, unii dintre ei cu brasarde tricolore pe braţ şi cu armele alăturea, de care nu se despărţeau nici ziua, nici noaptea. Se vedeau elevi de liceu, vânzători de pe la magazinele oraşului, oameni tineri sau mai vârstnici, câţiva intelectuali din cartier, care veniseră din simplă curiozitate să vadă ce se spune, vreo doi gardieni publici, birjari, precupeţi, ucenici de la Atelierele C.F.R., sau de la Şantierul naval. Murmurul vocilor creştea cu fiecare clipă, un vuiet surd plutea acum peste sală, sub norii de fum ce se târau în lumina împuţinată a lămpilor pe sub tavanul crăpat şi coşcovit, cu tencuiala murdară.

Deodată, zgomotele încetară. Se făcu linişte. Înaintea cortinei albastre, decolorate şi cârpite în mai multe locuri, se ivi un om trecut de cincizeci de ani, cu obrazul uscat, ras proaspăt, cu gura strânsă, ceea ce-i dădea o înfăţişare severă, rece. Avea sprâncenele groase, stufoase şi părul albit la tâmple. Încet, fără grabă, îşi puse ochelarii, apoi privi lung peste sală şi zise, înălţând mâna:

— Vă rog, să-mi daţi puţină ascultare!

Băncile scârţâiră, oamenii se mişcară să se aşeze mai bine, se auziră sâsâituri şi îndemnuri şoptite, să se facă linişte deplină.

— Ăsta-i tovarăşul Haralamb, de la partid, zise încet caporalul Dincu, apropiindu-se de urechea Danei.

Dana înclină din cap, în semn că a înţeles, se ridică pe vârfurile picioarelor să vadă mai bine, înainte, peste capetele celor din faţă şi rămase nemişcată, cu privirea aţintită către scenă.

— Cetăţeni ai oraşului nostru! începu Haralamb, întinzând mâna şi adresându-se sălii. Vreau în primul rând ca în numele organizaţiei locale a Partidului Comunist Român să vă mulţumesc pentru că la o oră atât de târzie aţi răspuns chemării noastre şi aţi venit într-un număr foarte mare la această adunare cetăţenească, prima adunare din oraş pe care, după atâţia ani de teroare, partidul nostru o organizează în libertate...

Un ropot de aplauze izbucni spontan şi puternic acoperind ultimele cuvinte ale vorbitorului.

— Dau acuma cuvântul muncitorului Ion Raicu, secretarul

organizaţiei locale a Partidului Comunist Român, care vă va spune câteva cuvinte...

Zicând acestea, Haralamb îşi scoase ochelarii şi se trase într-o parte, aşteptând. După o clipă, din stânga scenei se ivi Raicu, într-o cămaşă albă, deschisă la piept, în pantaloni bleumarin şi sandale maron. Înclină uşor capul în semn de salut adresat sălii, apoi stătu câteva clipe să se potolească murmurul ce stăpânea mulţimea. Ochii lui cercetau pe rând feţele oamenilor, zâmbea unora dintre ei, cunoscuţi, muncitori aflaţi în primele rânduri. Întreaga-i înfăţişare îl arăta om deschis, sincer, care venise în faţa unor fraţi, a unor prieteni, să le spună tot ce avea pe inimă.

— Iubiţi cetăţeni! începu el cu glas egal, profund, cuprinzător. Tovarăşul meu de muncă, aflat aici lângă mine, v-a mulţumit adineauri pentru faptul că aţi venit la această adunare cetăţenească la o oră atât de târzie. Şi eu vă mulţumesc. Trebuie, însă, iubiţi cetăţeni, să ştiţi că atunci când este vorba de libertatea noastră, când este în joc viaţa noastră niciodată nu-i târziu să ne adunăm şi să ne organizăm lupta!

Tuşi în pumn, îşi drese glasul şi urmă:

— Desigur, iubiţi cetăţeni, că v-aţi întrebat şi vă întrebaţi încă şi acuma care-i rostul acestei adunări iniţiate de organizaţia locală a Partidului Comunist Român. Vă voi răspunde îndată. De când există, partidul nostru comunist a luptat cu hotărâre pentru apărarea libertăţilor poporului nostru, pentru apărarea drepturilor cetăţeneşti, pentru salariu egal la muncă egală, pentru opt ore de muncă, pentru înlăturarea exploatării omului de către om. Partidul nostru comunist a luptat pentru independenţa ţării, pentru pace, a demascat uneltirile unora şi alte altora dintre exploatatorii români sau de peste hotare care au crescut la sânul lor fascismul şi l-au asmuţit asupra popoarelor pustiind pământul, făcând milioane de jertfe omeneşti în noi şi cumplite războaie. Partidul nostru a tras un semnal de alarmă când ţara a fost călcată în picioare de cizmele grele ale nemţilor, iar Antonescu mobiliza contingente peste contingente pregătind războiul. Aflându-se în ilegalitate, din porunca mai-marilor ţării, cărora le-a fost teamă de cuvântul nostru muncitoresc, Partidul Comunist a condus neobosit lupta maselor largi populare pentru demascarea regimului fascisto-antonescian, arătând adevăratele cauze ale războiului, a condus lupta pentru sabotarea maşinii de război germane, fapt pentru care mulţi dintre membrii săi au umplut închisorile sau au sfârşit în faţa plutoanelor de execuţie. Astăzi, iubiţi cetăţeni, partidul nostru, partid care şi-a cucerit dreptul să activeze la lumină, e hotărât să continue lupta pentru victoria asupra fascismului, pentru refacerea ţării distruse de urmările războiului şi jaful oamenilor lui Hitler, pentru instaurarea unui regim de drepturi şi libertăţi publice, drepturi

cetăţeneşti şi democratice. După cum bine ştiţi, acum două zile, un eveniment de seamă a fost înscris în istoria poporului nostru. Prin lupta dusă de partidul nostru, s-a înfăptuit actul revoluţionar al doborârii dictaturii antonesciene, am întors armele împotriva adevăraţilor duşmani ai poporului nostru, fasciştii germani şi, alături de armata sovietică, poporul român şi armata română vor duce lupta până la victoria definitivă asupra lui Hitler.

Raicu se opri, scoase batista din buzunarul pantalonilor şi-şi şterse încet fruntea de sudoare, după care urmă, privind cuprinzător peste sală:

— Oraşul nostru, iubiţi cetăţeni, a fost unul dintre oraşele martire ale ţării. Nouă bombardamente aeriene ale aviaţiei anglo-americane ne-au distrus din temelii sau au avariat aproape 1500 de clădiri din totalul de 4500 câte are întregul oraş. Deci, o treime din case sunt nelocuibile! Cât despre celelalte, nu mai vorbim, au suferit şi ele loviturile schijelor sau pârjolul incendiilor. Gara, atelierele C.F.R., atelierele Şantierului naval, magazinele de pe Strada Mare, principalele instituţii, şcolile, hotelurile au fost parte distruse, parte avariate... Din ce cauză a trebuit, iubiţi cetăţeni, să suferim noi toate acestea? Din cauza războiului pe care nu l-a dorit şi nu l-a pornit omul de rând, muncitorul, funcţionarul, ţăranul de la coarnele plugului, ci l-a pornit clica antonesciană, slugă a lui Hitler!

Ieri la amiază formaţiunile de luptă patriotice din oraşul nostru, conduse de organizaţia locală a Partidului Comunist, au reuşit să-l aresteze pe şeful comandamentului german, pe locotenent-colonelul Klausing, asupra căruia am găsit, dragi cetăţeni, închipuiţi-vă ce mârşăvie! – am găsit, spun, planul minării celor mai importante instituţii din oraşul nostru...

Un murmur de revoltă se rostogoli peste sală. Se auzeau exclamaţii de mirare, proteste, vociferări.

— Să-l fi împuşcat, măi omule, să-l fi pus la zid! strigă un muncitor din fundul sălii.

— Mai bine să-l fi spânzurat colo de-o cracă în faţa primăriei, să-l scuipăm toţi! zise un altul.

— Sunt mine cu explozie întârziată, urmă Raicu, înălţând mâna să se facă linişte, mine pe care astăzi militarii noştri le-au demontat şi le-au distrus. Aseară, ostaşii noştri împreună cu grupurile de muncitori din formaţiunile de luptă patriotice, după cum poate aţi auzit, i-au silit pe nemţii ce se baricadaseră în comandamentul lor să se predea. I-am făcut prizonieri, după un înverşunat schimb de focuri, şi acuma şi ei, ca şi comandantul lor, se află sub pază în loc sigur.

— Bine le-aţi făcut! zise o bătrânică din primele bănci. Să fi rămas în ţara lor, să nu umble cu flacăra războiului peste tot locu. Uite, băiatul meu s-a prăpădit pe front de nu-i mai aflu mormântu, of,

blestemaţi să fie faciştii ăştia!

— Măi, fraţilor, dar cu poliţaiul şef, cu zbirul ăla n-aţi făcut nimica? strigă un muncitor în vârstă de lângă zidul din dreapta, ce se urcase pe-o lădiţă cu scule, să fie văzut mai bine. Eu cu ăsta şi cu roşcovanul ăla de Anghelescu m-aş fi răfuit prima dată. Ei, ce bătaie mi-au dat ăştia mie astă-toamnă!

— Că şi primarul nu-i mai breaz...

— Ssst, linişte, nu-l întrerupeţi pe vorbitor!

— Iubiţi cetăţeni, urmă Raicu, înălţând iară mâna şi cerând sălii să se facă linişte. Daţi-mi, vă rog, ascultare!

Vocile încetară, murmurele se potoliră şi în câteva clipe nu se mai auzi nici o şoaptă. În sală se lăsase o zăpuşeală moleşitoare. Când şi când, dinspre stradă, prin uşile date larg la perete, intra din noaptea de-afară câte o undă de aer curat, înviorător.

— Am lichidat comandamentul nemţesc, urmă Raicu, i-am arestat pe fascişti, dar, iubiţi cetăţeni, necazurile noastre nu s-au sfârşit încă. O ameninţare de moarte pluteşte acum, în clipele astea, asupra oraşului nostru, asupra noastră a fiecăruia în parte. Unii dintre dumneavoastră poate aţi auzit, de două ceasuri, la porţile Severinului, acolo în vale, la bariera Craiovei, cum se spune, pe drumul spre Şimian, s-a oprit o lungă coloană germană de maşini şi trupă, formată din circa 1500 de oameni, care vor să treacă cu forţa prin oraşul nostru, să-şi croiască drum spre apus, să distrugă în calea lor alte şi alte oraşe. Dar militarii noştri nu le-au dat voie să facă un singur pas dincolo de posturile lor instalate în marginea oraşului. Li s-a pus în vedere nemţilor să predea armele şi ei nu vor. Au cerut voie să staţioneze acolo pe şosea, în zăvoiul Topolniţei şi să chibzuiască până mâine dimineaţă ce trebuie să facă. Ei bine, noi avem credinţa că nemţii au cerut acest răgaz pentru a se pregăti de luptă, pentru a trece prin oraş, la adăpostul tunurilor şi al mitralierelor, eventual poate că vor chiar să pună stăpânire pe el, să-l cucerească. Îi cunoaştem, sunt răzbunători, pot întreprinde orice, ca dovadă, au bombardat Bucureştii cu avioanele şi tunurile... Nu vor să plece fără să ne dea „o lecţie”, după cum latră la posturile lor de radio!

— Să le dăm noi lecţia aia! strigă cineva din sală. O lecţie care să le fie de învăţătură!

— Iubiţi cetăţeni, reluă Raicu, înălţând mâna să fie ascultat, am îndurat destul mizeria, suferinţele, asuprirea şi batjocura. Vrem să ne reclădim casele, să avem linişte, să ne vedem de munca noastră, să trăim liberi într-o ţară liberă. Nemţii, care ne-au pricinuit atâtea dureri cu războiul lor aventurist, vor acuma să ne îngenunche din nou, să ne „pedepsească” cum spuneam adineauri, să radă de pe suprafaţa pământului şi ultimele case ale oraşului. Să nu-i lăsăm, cetăţeni, să treacă porţile oraşului. Organizaţia locală a Partidului Comunist

Român vă cheamă la arme! Cu mic, cu mare, femei şi bărbaţi, muncitori, funcţionari, ţărani, chiar pensionari, de orice meserie aţi fi, tineret din şcoli şi din ateliere, intraţi în formaţiunile de luptă patriotice, puneţi mâna pe arme şi să pornim la luptă pentru a-i dezarma şi face prizonieri pe nemţi!

— La arme! La arme! începură a se auzi strigăte pline de entuziasm în toată sala.

— Să le arătăm noi cum se trece prin oraş!

— Cu capul plecat şi între baionete!...

— Iubiţi cetăţeni, urmă Raicu tot mai înfierbântat. Să ajutăm ostaşii noştri care vor şti să-şi facă datoria. Să luptăm alături de ei de va fi nevoie, până la ultima picătură de sânge. Ne apărăm oraşul, ne apărăm libertatea, ne apărăm viitorul de mâine! Chemarea noastră e chemarea poporului, a patriei! Comuniştii au dovedit că ştiu să lupte pentru popor şi ei vor lupta mai departe! Fiţi alături de noi în această luptă împotriva fasciştilor, luptă ce se desfăşoară în toată ţara sub conducerea partidului nostru! Să dăm dovadă de eroism, de abnegaţie, de dragoste faţă de patrie, de grijă faţă de viitorul ei! Să le dăm, fraţilor, o mamă de bătaie nemţilor aşa cum le-am dat pe vremuri la Mărăşeşti, dar să dăm cu nădejde, să ţină minte şi să nu uite, că ăştia dacă nu-i cotonogim bine de tot acuma, să le piară pofta de război, iar încep a umbla să pornească măcelul în lume. Aşa că dacă mâine ei nu se vor preda de bună voie şi vor începe luptele, vă chemăm, să vă adunaţi la bariera Craiovei, mobilizând şi pe alţi cetăţeni ai oraşului, să vă adunaţi, zic, şi să primiţi arme... Să arătăm viitorului că ştim să ne scriem istoria cu sânge de va fi nevoie!

Un ropot de aplauze izbucni ca un tunet în toată sala. Mulţimea se ridică în picioare, bătând furtunos din palme. Dar nu se potoli bine larma sălii, că Mihai, după ce-şi trecu repede mâna prin păr, îşi croi drum prin mulţime şi dintr-o săritură fu sus pe scenă, alături de Raicu. Profesorul rămase înmărmurit, privindu-l cu ochii mari, prin lentilele ochelarilor.

— Ia uite-l, Ana, pe Mihai al nostru...

De nedumerire, femeia amuţise. Ce să spună? Ce ştia ea ce-i în capul băiatului ei? De la un timp devenise neascultător, irascibil, făcea ce vroia, intrase ca şi soră-sa Dana în iureşul evenimentelor din ultimele zile... Era prea înflăcărat ca să-l fi putut domoli taică-său, cu atât mai mult ea.

Larma din sală se potoli. Încet-încet, oamenii se aşezară la loc pe bănci. Cei de pe lângă perete, care stăteau în picioare, sau cei din fundul sălii îşi găsiră poziţii mai potrivite şi rămaseră nemişcaţi.

— Cetăţeni! vorbi Mihai rotindu-şi ochii peste mulţime. Desigur, nu mă cunoaşteţi... Dar asta n-are importanţă. Sunt un simplu tânăr din oraşul nostru, un tânăr care aici a crescut şi aici a învăţat, căruia îi e

dragă fiecare floare a parcurilor, fiecare piatră a străzilor, căruia îi e dragă libertatea şi viaţa. Am fost închis până mai acum câtva timp într-un lagăr din Germania, cunosc bestialitatea fasciştilor, cruzimea lor, acţiunile lor răzbunătoare. De două zile, un soare nou luminează ţara noastră, soarele libertăţii şi al înfăptuirilor democratice viitoare. Duşmanii noştri, nemţii lui Hitler, aşa cum vi se spunea aici de către domnul Raicu, vor să ne treacă prin foc şi sabie, să întunece soarele acesta strălucitor şi dătător de viaţă, de energie... Ca tânăr, chem tineretul din oraşul nostru la arme, să ne alăturăm ostaşilor şi la ceasul hotărâtor să pornim lupta împotriva celor ce ne ameninţă la porţile oraşului, să-i dezarmăm şi să-i facem inofensivi. E o datorie patriotică şi tineretul trebuie să-i răspundă în primul rând!

Ascultaţi deci chemarea organizaţiei locale a Partidului Comunist şi, la arme!

Zicând acestea, Mihai coborî de pe scenă în aplauzele entuziaste ale mulţimii şi trecu printre oameni, către fundul sălii, cu capul sus, plin de o anume semeţie, cu obrajii îmbujoraţi. Când întâlni privirea tatălui său, îi zâmbi şi se strecură mai departe, spre grupul din care plecase. Caporalul Dincu îl îmbrăţişă şi-i strânse mâna cu putere. Mihai era emoţionat, pentru prima dată în viaţa lui se urcase pe o scenă şi vorbise mulţimii, mai ales într-o acţiune ca aceasta, atât de importantă. Dana îi strânse braţul, fericită, şoptindu-i:

— Bravo, Mihai, mi-a plăcut. Ai fost la înălţime!

Pe scenă se urcă apoi un om slăbuţ, cu păr bogat şi frunte înaltă, netedă, după câte se spunea funcţionar la Atelierele C.F.R., apoi o femeie între două vârste cu basma neagră şi ochii înlăcrămaţi de durerea pierderii bărbatului în război. Urmă după aceea un zugrav cu cămaşa şi pantalonii plini de var, scund şi îndesat, cu şapca dată pe ceafă şi obrazul rumen, apoi încă vreo patru alţi vorbitori. Toţi prin cuvinte simple, înflăcărate, cerură ceea ce ceruse şi Mihai, sprijinirea luptei pentru dezarmarea nemţilor ce ameninţau viaţa oraşului...

Târziu, aproape la miezul nopţii, pe uşile larg deschise ale Casei Poporului, mulţimea se revărsă zgomotoasă în stradă, umplând trotuarele. În jur totul era liniştit şi pustiu. Casele cu zidurile afumate şi ciuntite, fără acoperişuri, cu ferestrele negre se ridicau sumbre în beznă ca nişte lăcaşuri ale morţii. Departe în vale, spre Dunăre, se auzea în noapte pufăitul unei locomotive şi ţăcănitul sacadat al roţilor unui tren ce atunci intra în gară.

La primul colţ, Raicu îl prinse de braţ pe profesorul Gheorghiu şi-i zise zâmbind:

— Domnule profesor, vă felicit sincer, pentru că aţi crescut doi copii ca Dana şi Mihai. Vă fac cinste...

— Mulţumesc, îngână încurcat Gheorghiu, vădit surprins de această neaşteptată apreciere. De fapt... nu ştiu... cum să spun, vezi

dumneata, ei au cam făcut ce-au vrut...

— Au făcut ceea ce trebuiau să facă, domnule profesor, zise Raicu cu hotărâre. Au pornit pe drumul adevăratelor năzuinţi. Pentru mulţi ei pot fi exemplu!

— Tot ce se poate... răspunse Gheorghiu încurcat.

Raicu întinse profesorului mâna, salută printr-o uşoară înclinare a capului pe soţia acestuia, apoi, depăşindu-i, se îndepărtă pierind în mulţimea care se îndrepta în grupuri compacte către centrul oraşului.

— Ce spui de aprecierea vecinului nostru? se întoarse profesorul spre Ana care mergea alături, ţinându-l de braţ.

— Mai bine aş vrea să aud aprecieri că s-au distins undeva la învăţătură, nu în...

Tăcu, înecându-se, tuşi în pumn şi apoi îşi şterse ochii de lacrimi.

— ...în chestii din astea politice sau ce naiba sunt... reluă ea cu glasul răguşit. Au mintea necoaptă şi s-au şi băgat în politică! Cine l-o fi îndemnat pe Mihai să se apuce să vorbească de acolo de pe scena aceea? Ei, mulţi peri albi mi-a scos mie băiatul ăsta!

— Nu mai puţini mie, adăugă Gheorghiu. A crescut şi...

Vru să mai spună ceva, dar din urmă îi ajunseră gălăgioşi Dana, Mihai şi Maxim. Aşa că tăcu şi-şi văzu liniştit de drum, închizând în el nemulţumirea care-i măcina de câteva zile inima: singurul lui băiat nu-şi făurise încă un rost în viaţă şi se şi lansase în activităţi politice.

În aceeaşi noapte, într-o casă de pe Strada Mare, unde se instalase în mod provizoriu sediul organizaţiei locale a Partidului Comunist, avu loc o adunare a grupului de acţiune la care luau parte Raicu, Haralamb, Gligor, caporalul Dincu şi sublocotenentul Ganea. Era trecut de miezul nopţii. În odaia cu pereţii acoperiţi de scoarţe olteneşti, în jurul mesei pe care ardea o lampă cu gaz cu sticla afumată, Raicu făcu o scurtă informare asupra noilor evenimente din oraş şi ceru membrilor grupului de acţiune să depună toate eforturile pentru ca insurecţia să triumfe şi aci, ca în toate colţurile ţării.

— Situaţia, tovarăşi, încheie el, este destul de complicată. Aşa după cum ştiţi, nemţii sunt la porţile oraşului. Înfuriaţi, ei vor face tot posibilul să treacă cu forţa către Timişoara şi pentru asta vor arunca asupra noastră întreaga muniţie de care dispun: gloanţe, proiectile de tun, grenade. Vor căuta cu orice preţ să-şi croiască drum, având în vedere că trecerea prin oraş e singura cale de acces pe şoseaua principală către Timişoara. Pentru a-i da peste cap, iată ce propun eu...

Raicu tăcu pentru o clipă. Scoase din buzunar un carneţel, îl răsfoi şi se opri asupra unei pagini. Ceilalţi tăceau la rându-le şi-i urmăreau cu atenţie fiecare mişcare.

— Aşa... zise el netezind hârtia cu palma. Mi-am făcut aici un plan şi vreau să mă uit peste el. Va să zică, după cum spuneam, oraşul

nostru se găseşte pe o arteră principală de comunicaţie, drumul Craiova-Timişoara. Nemţii nu se pot retrage spre Banat, ca să se regrupeze cum au primit ei ordin, decât folosind şoseaua naţională, calea ferată sau apa Dunării.

— Dunărea a fost minată azi de nişte vase româneşti, lămuri Gligor. Eram în şantier când am văzut două remorchere, deservite de marinari militari români care lansau mine.

— Deci această cale se exclude, conchise Raicu, bineînţeles rămânând să verificăm situaţia minărilor. Aşadar, e vorba numai de calea ferată şi de şoseaua naţională.

— Să tăiem orice posibilitate de acces pe ele, propuse Victor Ganea.

— Despre asta vroiam să vă vorbesc eu, zise Raicu. Despre tăierea acestei posibilităţi...

— În ce fel? fu curios să afle Gligor.

— O grupă din formaţiunile de luptă patriotice, urmă Raicu, se va strecura prin pădurea Balota şi va defecta acele la macazurile aflate la Valea Albă. Orice tren care ar intenţiona să intre în Şimian şi apoi în Severin va fi deviat pe linia de rezervă şi oprit acolo sus, în tampoanele fixe. Câteva grupe de militari şi muncitori vor asigura malul Dunării de la gura Topolniţei până către Şantierul naval şi mai sus, pentru a nu permite nici unei ambarcaţiuni care ar veni de dincolo, de pe celălalt mal sau chiar din cursă, de pe Dunăre, să acosteze la mal.

— Mă gândesc să fixăm două tunuri antitanc la malul apei, propuse Ganea. Unul, jos, pe linia ferată, la intrarea în cartierul Tabaci, altul undeva lângă granicul din Şantier sau dincolo de calele de lansare... Să ţină sub supraveghere toată apa Dunării în dreptul oraşului.

— Asta-i bine! aprobă Raicu.

— Nu pot fi şi trei tunuri? întrebă Gligor. Încă unul amplasat la intrarea în Schela Cladovei, pe malul apei.

— Se poate şi trei, încuviinţă Ganea.

— Dacă se poate, atunci să stabilim trei, zise Gligor. Să fim siguri că având piesele astea amplasate pe malul Dunării, supraveghind întregul sector, nici un vas nu se va putea apropia de oraş, fie să debarce trupe nemţeşti, fie să deschidă foc asupra noastră din mijlocul apei.

— Deci rămân trei piese, hotărî Raicu. Dom’le sublocotenent, te rog notează dumneata treaba asta. Mâine în zori să fie deja amplasate, cu servanţii lângă ele.

— În noaptea asta se va executa totul.

— Foarte bine, conchise Raicu. Acum să stabilim cum vom mobiliza populaţia pentru a o constitui în grupe organizate, să primească arme, muniţie, grenade... Totul trebuie făcut în noaptea asta. Să nu ne

surprindă atacul inamicului nepregătiţi...

Încă un ceas cei din grupul de acţiune purtară discuţiile în jurul mesei pe care lampa de gaz începuse să înalţe spre tavan o şuviţă de fum negru. Când se ridică şedinţa, în acel cartier mărginaş, cocoşii urcaţi pe coteţe şi garduri vesteau că trecuse miezul nopţii.

A doua zi dimineaţa, cam pe la răsăritul soarelui, un soldat veni în cancelaria companiei şi-l vesti pe sublocotenentul Ganea că la poarta regimentului au sosit cei doi ofiţeri nemţi care fuseseră în ajun, seara, la colonelul Predoiu.

— Şi ce vor? întrebă sublocotenentul întinzând braţele să se dezmorţească. Venise în a doua jumătate a nopţii la regiment, luase măsuri pentru a aduce la îndeplinire cele hotărâte în şedinţa cu Raicu şi apoi când începură a miji zorile îl prinsese puţin somnul, doborât de oboseala de peste zi. Se culcase în cancelarie pe un pat improvizat din câteva lăzi, gata în orice clipă pentru alarmă.

— Nu ştiu ce vor, dom'sublocotenent, răspunse moale soldatul. Au treabă, spun ei, cu domnul colonel.

— Spune-i plutonierului Avram, ofiţerul de serviciu, să le dea drumul. Am să stau eu de vorbă cu ei până ce vine domnul colonel...

Ostaşul salută luând poziţia de drepţi şi dădu să plece.

— Stai puţin! îl opri Ganea. Să plece imediat trăsura şi să-l aducă pe domnul colonel la cazarmă. Trap!

Peste o jumătate de oră colonelul Predoiu, nebărbierit, cu faţa trasă de nesomn, încheindu-se pe drum la veston, sosi la cazarmă şi intră în cabinetul său, unde îi găsi pe cei doi ofiţeri nemţi stând de vorbă cu sublocotenentul Ganea.

— *Gut morgen!* [39] zise rece Obst şi, cu bărbia înălţată, grav, privindu-l de sus pe Predoiu îi întinse mâna. Am fenit pentru discuţie...

Celălalt neamţ, căpitanul, stătea cu mâinile la spate, cu picioarele răşchirate şi se legăna uşor când înainte, când înapoi, într-o clătinare continuă ca într-o joacă. Cu ochii micşoraţi privea statura masivă a lui Victor Ganea şi-l măsura pe ofiţerul român din cap până-n picioare, stăruind cu ochii mai mult asupra umerilor săi laţi şi puternici de atlet.

— Aţi vorbit cu comandamentul dumneavoastră? întrebă Predoiu în timp ce-şi punea cascheta în cuier.

— E ordin se merge Timişoara! răspunse scurt Obst, înălţând bărbia în aceeaşi poziţie rigidă, de aroganţă. Înarmat...

— Ordinul acela e valabil în ţara dumneavoastră, pentru armata dumneavoastră, zise Predoiu enervat, trecându-şi degetele prin părul încă răvăşit după somn. Pentru mine n-are nici o valabilitate... Mie nu-mi pot da ordine decât comandanţii mei.

— Ordin trebe executat! vorbi înţepat Obst şi cu un gest repezit îşi potrivi mai bine monoclul la ochi. Executat *schnell... blitz...* [40]

— Imediat! interveni cu impertinenţă şi căpitanul neamţ continuând a se legăna pe picioare.

[39] Bună dimineaţa! (l. germană, n.a.)
[40] Repede... fulger... (l. germană, n.a.)

— Imediat... reluă Obst, amintindu-şi termenul corespunzător din limba română.

Predoiu aruncă o privire fugară lui Ganea şi acesta înţelegând gândurile superiorului său îi răspunse printr-o uşoară înclinare a capului. Într-adevăr, nemţii se arătau tare obraznici! Câteva clipe în cabinet domni o tăcere adâncă. Apoi Obst îşi privi cu nervozitate ceasul de aur de la mână şi, punându-şi cascheta pe cap, zise înălţând iară bărbia:

— Noi plecat. Merge Timişoara...

— Dar ce, unde se trezesc ăştia aicea, dom'le colonel? îi sări ţandăra lui Ganea. Ne tratează ca pe nişte supuşi, ne vorbesc de sus şi continuă a se considera stăpânii armatei noastre? Gata, „el plecat, merge Timişoara”, de parcă nici nu vrea să ţină seama de noi. Ne aflăm cu ei în stare de război, nu se predau, înseamnă că sunt prizonierii noştri. Scurt şi cuprinzător!... Aşa că...

— Ganea, nu-i încă momentul, şopti Predoiu. N-am verificat batalioanele...

Căpitanul neamţ înţelese pe dată discuţia dintre cei doi ofiţeri români şi fulgerător aruncă o privire bănuitoare lui Predoiu, apoi din nou lui Victor Ganea. Instinctiv şi cât mai pe ascuns duse mâna la spate, desfăcând dintr-o singură mişcare tocul de lac negru al pistolului. Dar în aceeaşi clipă Ganea, sesizând gestul, se năpusti asupră-i, îi prinse mâna de la încheietură şi cu toată puterea celor peste o sută de kilograme ale sale, i-o răsuci atât de tare încât neamţul, strâns ca într-o menghine, scoase un vaiet scurt şi se îndoi brusc din mijloc, gata să se frângă. În aceeaşi clipă, Obst, cu ochii măriţi de spaimă, se dădu un pas înapoi, monoclul îi căzu, rămânând agăţat de un şnur negru pe piept. Apoi, ca un turbat, se repezi şi-l prinse pe Ganea cu ghearele de gât. Masivul ofiţer român însă nu descumpăni. Se aplecă, îl luă repede în spinare şi dintr-o smucitură bruscă, îl zvârli peste cap ca pe un sac tocmai lângă birou. Se întoarse apoi într-o piruetă scurtă şi cu pumnul îi trânti o lovitură zdravănă între ochi căpitanului neamţ ce venea către el.

— *Räuber!*[41] strigă acesta, urlând de durere în timp ce încerca să-l lovească cu piciorul în pântec, dar Ganea se feri într-o parte şi făcându-şi vânt îi dădu cu pumnul o a doua lovitură atât de puternică încât neamţul îşi dădu ochii peste cap şi se prăbuşi peste Obst.

În acest timp, Predoiu scosese repede din sertar pistolul şi cu el întins îi cerea lui Obst, încă prăbuşit pe podea, să ridice mâinile şi să se predea. Neamţul însă, cu uniforma răvăşită şi cravata strâmbă la gât, cu faţa congestionată, zgâriat la tâmplă şi cu gura însângerată, se făcea a nu înţelege. Gâfâind, se ridică greoi şi vru să ducă mâna la

---

[41] Tâlhar! (l. germană, n.a.)

spate să scoată şi el pistolul. Dar nici nu schiţă bine gestul, că Victor Ganea, tot cu o lovitură de pumn, tare ca de ciocan, îl rostogoli cu fundul în sus, tocmai lângă uşă, peste căpitanul ce umbla buimac în patru labe fără să-şi poată afla echilibrul.

— Mama voastră de puşlamale, pe unde aţi pus piciorul aţi jecmănit ca-n codru, aţi furat cât aţi vrut şi cum aţi vrut şi acuma tot pe noi ne faceţi tâlhari?? Na! Uite aşa ştie să dea hoţul de păgubaş român! zise gâfâind Ganea, dându-şi la o parte cu palma părul răvăşit pe frunte. Domnule colonel, telefonaţi gărzii să vină să-i ridice, că dacă mă mai învârtesc de vreo două ori cu pumnii prin fălcile lor, nu ştiu dacă n-or veni ostaşii de pomana dracului!

Cele întâmplate în cabinetul colonelului Predoiu la acel ceas matinal se răspândiră ca fulgerul în toată cazarma. Primul care dădu de veste militarilor fu plantonul de la uşa comandantului de regiment. Ostaşii care abia se echipaseră erau de-a dreptul uluiţi. Unii dintre ei ieşiră în curte, alţii stăteau curioşi pe la ferestre, să-i vadă pe cei doi ofiţeri nemţi bătuţi măr, escortaţi de către patru militari în drum către o cameră rezervată special a fi arest, într-una din magaziile de materiale.

— Măi, frati-miu, da’ i-a făcut zob dom’s’lent al nostru! zicea câte unul dintre ostaşi, plin de admiraţie pentru comandantul său.

— Are tărie în pumn, nu glumă!

— Dă cu suferinţa lui, cu aia dă! căută să lămurească lucrurile soldatul Niţă Dogaru, care tocmai se bărbierea într-un ciob de oglindă rezemat de pervazul ferestrei. Că şi ’mnealui nu-i mai înstărit ca oricare dintre noi. Fecior de oameni sărmani, a crescut necăjit şi amărât cum numai inima lui o ştie. Mi-a spus mie dom’caporal Dincu...

În acest timp, jos, în vale, pe şoseaua ce trece spre Şimian traversând zăvoiul Topolniţei, ofiţerii nemţi stăteau adunaţi în jurul unui foc de vreascuri ce arsese toată noaptea marcând mica tabără improvizată. În aşteptarea comandantului lor, locotenent-colonelul Obst, şi a căpitanului însoţitor, comentau în fel şi chip situaţia armatei lor şi soarta războiului. Erau nedormiţi, cu feţele livide, nebărbieriţi şi prăfuiţi, dar tot gravi şi solemni, afişând un aer de sfidare pentru tot ce se întâmpla în jurul lor. Nerăbdători, îşi cercetau mereu ceasurile de mână şi priveau în lungul drumului către oraş, pe şoseaua pe unde cu aproape un ceas mai înainte plecaseră Obst şi însoţitorul său. Soldaţii se învârteau în jurul maşinilor înalte, cenuşii, acoperite de colbul drumului, se spălau turnându-şi unii altora apă din canistre, sau fumau stând ciorchine în jurul câte unui aparat de radio portativ ce transmitea muzică sau diferite ştiri de pe fronturile de luptă. Cei mai mulţi însă, conform unui ordin primit încă de la ridicarea nopţii, verificau starea armamentului automat – mitralierele, puştile-

mitralieră. Tunurile, cu husele scoase din capul ţevilor, fuseseră luate din drum şi împrăştiate în diferite puncte, pe valea Topolniţei, chipurile pentru a fi curăţite. În realitate, prevăzători, nemţii se pregăteau pentru un eventual atac pe care l-ar fi dezlănţuit în caz că li se refuza categoric de către garnizoana română trecerea prin oraş. Mult mai încolo, cam pe linia ce marca începuturile grădinilor de zarzavat şi mai departe până către apa Dunării sau către fabrica de spirt Banoviţa, erau înşiruite posturile de pază ale micii gărzi de infanterişti români, comandată de sergentul Comănici. Nemţii priveau prin binocluri sau cu ochiul liber către acele posturi şi nu-şi puteau da seama dacă militarii deserveau mitraliere ori eventual tunuri uşoare de câmp, sau erau dotaţi numai cu puşti. Şi nu puteau face acest lucru pentru că ostaşii români stăteau ascunşi în hăţişurile zăvoiului sau înapoia dâmburilor înalte de pământ, fără să se arate sau să facă vreo mişcare care le-ar fi trădat locul de pândă. Numai sergentul Comănici, un muntean înalt şi voinic, cu mustăcioară neagră şi sprâncene stufoase, se arăta când şi când la şosea, mergând cu pas rar, fără grabă, ca omul care aşteaptă ceva sau n-are nici un fel de treabă.

Când Chirică şi celălalt militar ce-i însoţiseră şi în dimineaţa aceasta pe cei doi ofiţeri nemţi se întoarseră şi-i povestiră sergentului toate cele întâmplate în cazarmă, acesta înţelese imediat că situaţia era destul de gravă şi că, dintr-o clipă într-alta, nemţii vor căuta să-şi salveze comandantul prin luptă şi să treacă prin oraş retrăgându-se către Timişoara. Aşa că fără a mai aştepta un alt ordin, el trecu pe la fiecare ostaş, pe la fiecare post de pândă şi dădu de ştire cele aflate, îndemnând pe toată lumea să stea cu mâna pe armă şi să fie cu ochii în patru.

Dar amănuntul întoarcerii celor doi militari fără Obst şi căpitanul lui însoţitor nu scăpă nici ofiţerilor nemţi care stăteau la taifas în jurul focului de vreascuri. Cel mai mare în grad dintre ei, maiorul Schultz, ca şi ceilalţi din juru-i, trase concluziile corespunzătoare. Maiorul era un om înalt, slab, cu gâtul lung şi capul mic, în care abia se zăreau ochii lui albaştri, spălăciţi, ce luceau şters pe chipul cu obrazul roşu, ars mult de soare. Purta o capelă de campanie, din postav verzui, cu cozorocul destul de lung, ce-i umbrea ochii, şi o bluză tot verzuie, decolorată de soare, pe care sclipea argintul însemnelor de grad, iar la una dintre cheutori panglica roşie, tivită cu negru, a „Crucii de fier”, clasa a II-a. Stând mai de-o parte, maiorul trăgea nervos dintr-o ţigară de foi şi privea stăruitor către sergentul Comănici ce pornise alături de cei doi ostaşi către marginea zăvoiului. Fumul focului în jurul căruia se strânseseră ofiţerii nemţi se înălţa în fuioare alburii către cer, răspândind în jur un miros acru, înţepător, care-l irita foarte mult pe maiorul Schultz. Din această pricină, el se îndepărtă de acest loc, dar

fără să-şi ia ochii de la şoseaua ce intra în oraş cât şi de la sergentul Comănici care, destul de calm, mergea împreună cu ostaşii către adăposturi. Un soldat german aduse o marmită de cafea fierbinte şi, deşurubând capacul de zinc, începu să toarne în bidoanele ofiţerilor lichidul cafeniu şi aromat. Trecu apoi la maiorul Schultz, dar acesta, cu un gest al mâinii, îi făcu semn că nu serveşte şi rămase mai departe, îngândurat, cu privirea aţintită spre şoseaua pe care plecaseră de atâta vreme Obst şi căpitanul însoţitor. Era obosit şi flămând, dar nu putea mânca, nu putea sorbi nici măcar o cană de cafea, din pricina neliniştii şi a îngrijorării ce-l cuprindea cu fiecare clipă tot mai mult. Nu-şi putea explica de ce întârziau atât de mult cei doi, de ce nu se mai întorceau? De ce veniseră militarii români singuri şi nu se mai înapoiaseră, ca în ajun, împreună cu ofiţerii germani? Nu cumva la mijloc e o cursă? Dacă au fost arestaţi?

Citindu-i îngrijorarea pe chipu-i alb şi stafidit, un locotenent destul de în vârstă pentru gradul lui – rezervist pesemne – gras şi cu o faţă blondă, buhăită, veni lângă maior şi-l întrebă de ce se arată neliniştit, când mai sunt încă speranţe ca cei doi să se întoarcă. Poate că discuţiile s-au prelungit fără să se ajungă la o înţelegere, sau poate că colonelul român a cerut o convorbire telefonică cu Bucureştiul şi aşteaptă răspunsul, mă rog, sunt o mie şi una de posibilităţi...

Maiorul nu răspunse. Clătină numai capul abătut, parcă absent la cele ce i se spunea şi continuă să tragă mereu din ţigara de foi, sugându-i coaja cu buzele lui subţiri şi vinete. Nu ştia ce hotărâre să ia. Era înlocuitorul la comanda coloanei în lipsa lui Obst şi acest fapt implica răspundere, chibzuială şi eventual unele măsuri care să le asigure ieşirea din această situaţie critică. Îşi mai privi încă o dată ceasul de la mână, apoi într-un târziu, întorcându-se către grupul ofiţerilor ce sorbeau liniştiţi din bidoane cafeaua caldă, ordonă adunarea lor la marginea zăvoiului.

În cabinetul său, colonelul Predoiu, încă surescitat de cele întâmplate cu un ceas mai înainte, stătea la birou şi vorbea la telefon cu comandantul unuia dintre batalioanele de recruţi aflate în tabăra din comuna Ergheviţa, Balota şi Poroiniţa.

— Alo, Popescule, aveţi grijă, măi, acolo, cum pregătiţi oamenii, avertiza el. Căşti, muniţie... întocmiţi un plan de luptă. Maiorul Băiatu, căpitanul Bocănete de la armament greu, Bărbulescu de la 120, sunt gata?

— Gata, dom’le colonel. De aseară, de când ne-aţi anunţat dumneavoastră...

În clipa aceea, în afara cazărmii, către zăvoiul Topolniţei, se auzi o răbufnitură surdă ca un tunet, apoi încă una şi urmă îndată o a treia. O mitralieră prinse să ţăcăne continuu cu ecouri prelungi şi câteva

puşti răzleţe detunară şi ele la intervale egale în diferite puncte de la marginea oraşului. Predoiu rămase o secundă cu receptorul în mână, ascultând cu atenţie către fereastra deschisă, apoi vorbind precipitat şi neliniştit, spuse:

— Bine, Popescule, ai grijă, e la mijloc onoarea regimentului nostru. Văd că s-a deschis foc. Mă duc să văd ce este...

Lăsă receptorul să cadă în furcă şi ieşind repede pe coridor trimise plantonul să cheme pe ofiţerul de serviciu. Dar în timp ce-l aştepta pe acesta în capătul scărilor, pe poarta cazărmii intră ca o vijelie soldatul Chirică, cu obrajii roşii de alergătură, într-o mână cu boneta iar în cealaltă cu arma.

— Ce-i, măi camarade? îi ieşi înainte Predoiu.

— Domnule colonel, vorbi gâfâind Chirică, nemţii au deschis foc asupra noastră. M-a trimis dom’sergent Comănici să raportez domnului sublocotenent Ganea, să trimită ajutoare, altfel ne răpun blestemaţii ăia... Sunt puhoi în toată lunca Topolniţei şi au început să se răspândească în trăgători pentru atac. Maşinile le-au tras înapoi şi au împins tunurile înainte. Şi tunurile, şi mitralierele...

O nouă răbufnitură răsună ca un vuiet de furtună către lunca Topolniţei. Urmă o alta parcă mai aprigă, adâncă şi cutremurătoare, cu ecouri prelungi, încât geamurile pavilioanelor prinseră a zbârnâi abia perceptibil. Îndată, mitralierele îşi începură muzica lor continuă, sacadată, prevestitoare de groază şi moarte. Îngrijorat, colonelul Predoiu alergă la colţul clădirii, privi atât cât putea printre ramurile copacilor din curte către valea Topolniţei după care se întoarse şi spuse plutonierului Avram, ofiţer de serviciu, ce-l urma îndeaproape:

— Să vină sublocotenentul Ganea la mine! Să sune alarma!

După câteva clipe, peste acoperişurile pavilioanelor răsună glasul de alamă al goarnei. Sunetele dese, repetate ale trâmbiţei, zbucneau în aerul cald al dimineţii, alarmant şi neliniştitor ca o chemare înflăcărată şi totodată plină de speranţă. De prin dormitoare ostaşii începură a năvăli în mare grabă, bocănind pe scările de piatră, înjurând, strigând, învălmăşindu-se şi înghesuindu-se să ajungă cât mai repede la adunare. Unii îşi prindeau centurile din mers, blestemând cataramele care nu se închideau, alţii nu nimereau să vâre nasturii în cheutorile bluzelor de doc, dar o ţineau tot într-o fugă, cu armele în cumpănire sau în bandulieră, în mână cu lopeţi Linemann, pe cap cu căşti şi la şold cu bidoane ce se loveau zgomotos de tecile baionetelor.

— Hai, trap, leat, trap! îi îndemna din urmă sergentul major Găluşcă, lovindu-i pe unde nimerea cu cravaşa. Trap, măăă, că-ţi mănânc ficaţii acuma! Uite-acuma intru-n tine!

Se formau rândurile, se împlineau plutoanele, se auzeau tropăituri scurte, înfundate de bocanci frământând pământul; oamenii cu feţele

lucii de sudoare şi cu bluzele leoarcă în spate se aliniau privind speriaţi către colţul pavilionului unde colonelul Predoiu aştepta la umbra unui castan să vadă în cât timp se aduna subunitatea.

— Hai, trap, leat, trap... tu-ţi cădelniţa cu care te-ai botezat! îi tot zorea din urmă Găluşcă lovind cu cravaşa când carâmbii lucii ai cizmelor sale bilgher, când spinarea câte unui ostaş întârziat care în alergare îşi trăgea după el arma, lopata, centura sau foaia de cort.

Unul, în graba aceea mare, scăpă casca şi un altul din urmă, venind în fugă, o lovi cu piciorul ca pe-o minge înălţând-o de la pământ. Blestemata se opri drept în spatele sergentului major Găluşcă, ce sări ca ars, neştiind cine-l lovise. Frecându-şi spinarea cu palma, se întoarse aprins la faţă ca un rac fiert, îl dibui dintr-o ochire pe acela şi înălţă cravaşa gata să-l lovească; dar în clipa aceea pe treptele de piatră ale pavilionului apăru sublocotenentul Ganea.

— Lasă bătaia, Găluşcă! îi strigă el înfierbântat. Nu te mai laşi de apucăturile astea murdare. Ia-ţi imediat cască, puşcă şi treci la tunuri! În cinci minute să-mi tragi piesele acolo pe alee, ai înţeles?

Subofiţerul aruncă o privire plină de ură către ostaşul care scăpase ca prin minune de loviturile cravaşei sale şi plecă înjurând către remize unde se vedeau deja nişte militari deschizându-le larg uşile.

— Trebuia să izbeşti mai bine casca aia, măi Totelică! zise râzând Niţă Dogaru din frontul ce abia se încheiase. Să i-o fi pus drept în cap lui dom’ Găluşcă, zău, că ăsta a mirosit frontu, cum am mirosit eu parfum de împărăteasă! Să se înveţe şi el cu tinicheaua pe cap...

Un râs înfundat se auzi în tot plutonul; cel mai bătrân soldat din companie avu darul acum ca şi altă dată să aducă veselie în atmosfera aceea atât de apăsătoare.

— Lăsaţi, mă, glumele, că uite-l colo pe dom’colonel.

— Nu ne-aude el, n-avea grijă...

— Mă, frati-meu, dac-aş pune mâna pe Clausin ăla, cu care are bietul Chirică o socoteală, zise de astă dată şoptit Niţă Dogaru, zău că i-aş băga baineta drept în burtă...

— Geaba, nea Niţă, că Clausin a fost arestat de alaltăieri dimineaţă, vorbi un ostaş tinerel din grupa din spate.

— Zău, mă?

— L-au arestat muncitorii, sus la primărie, tocmai când vroia să se urce în otomobil.

— Ce vorbeşti, vericule? se miră Niţă Dogaru. Şi bietul Chirică stă la posturi în vale la Topolniţa şi îl tot aşteaptă să răsară de undeva, ca dracu din baltă! Ei, nu-i nimica, îşi luă el seama, dacă începem bătălia pescuim noi alţi Clausini, n-aţi văzut, lui dom’sublocotinent al nostru ce i-a fost dat să-i cadă în mână cu noaptea-n cap? Numa unu şi unu...

Peste câteva minute, întreaga companie era adunată pe platoul din faţa pavilioanelor. Dincolo de dealul Balotei soarele se înălţase de-a

binelea pe cerul curat ca sticla. Se anunţa o zi călduroasă, aşa cum fuseseră mai toate până atunci, şi prin aerul încins prinseseră a ţiui cosaşii în alergarea lor nevăzută. Sublocotenentul Ganea trecu prin faţa rândurilor, privindu-l cu insistenţă pe fiecare ostaş în parte şi se declară mulţumit de felul cum se prezentaseră la adunare oamenii de sub comanda sa. La timp, echipaţi în ordine, cu armamentul din dotare asupra lor, pe cap cu căşti şi la şold cu lopeţi Linemann, bidoane, baionete...

— Aveţi fiecare asupra voastră câte două unităţi de foc? întrebă el cu glas tare, privind peste ostaşi.

— Daaa! răspunseră toţi în cor.

— Câte unităţi de foc ai asupra dumitale, nea Niţă?

— Am o sută, dom'sublocotenent. O sută în cap!

Auzind răspunsul, ostaşii prinseră a râde pe înfundate, cu capetele plecate, să nu-i vadă comandantul.

— Câte, nea Niţă? începu a râde şi Ganea şi veni mai aproape să vadă dacă bătrânul ostaş nu are cumva vreo raniţă încărcată cu muniţie lăsată jos lângă picior.

— O sută, dom'sublocotinent! confirmă încă o dată Niţă Dogaru. Am cartuşe şi prin pozonare că n-au intrat toatele în drăcia asta de piele, iacă o sută de cartuşe în cap... Ni le-a împărţit aseară dom'sergent major Găluşcă.

— Cincizeci de cartuşe fac o unitate de foc! îi şopti o voce din spate. Deci nea Niţă, dacă ai o sută, se cheamă...

— Lasă, bre omule, nu mă mai boscorodi atâta că ştiu eu ce spun, se întoarse el şi vorbi supărat către acela. Ehe, băiete, când eu făceam armata, tu trăgeai câinii de coadă pe uliţă! Nu vezi că dom'sublocotinent, iacă a plecat şi n-a zis nimica? Ba parcă a început să şi râdă...

În acest timp, dinspre zăvoi răbufneau tot mai des tunurile, iar mitralierele ţăcăneau ca turbate. Ecourile prelungi ale tragerilor se înălţau sinistre peste cazărmi ca nişte aripi ale morţii.

— Aoleo, măiculiţă, i-auzi turbaţii! zise unul dintre militari.

— Las'că îi luăm noi de gât acuşica. Ah, ce mă mănâncă palmele!

— Da unde-i dom's'lent?

— Uite-l, ia, colo cu dom'colonel...

Cu frunţile în soare, sub căştile grele, încinse, cei din companie priveau către comandantul lor care la colţul pavilionului, sub un castan umbros, vorbea ceva cu Predoiu. Ganea porni apoi alături de acesta şi cei doi ofiţeri veniră în faţa militarilor. În câteva cuvinte, colonelul ţinu să le arate ce misiune importantă îi aşteaptă, cum trebuie să se comporte în luptă, cum fiecare trebuie să dea dovadă de acelaşi eroism pe care-l arătaseră la curăţirea comandamentului german. Compania nu va acţiona singură. Cele două batalioane de

recruţi din pădurea Balota, dacă va fi nevoie, vor ataca din spate, iar în sprijinul lor direct vor veni artileriştii şi cavaleriştii care au primit ordin de-aseară să plece din tabăra de la Padina şi să pornească încoace.

— Fiţi demni, ostaşi, de înaintaşii neamului nostru! încheie colonelul Predoiu scurta sa cuvântare. Vă doresc izbândă şi să vă întoarceţi sănătoşi!

Peste câteva clipe, compania se puse în mişcare. În faţa magaziei de armament, caporalul Dincu şi plutonierul major Grădinaru, care tocmai curăţau nişte puşti de unsoare şi le băgau în lăzi, se opriră din lucru şi priviră şi ei plecarea ostaşilor. Oamenii călcau rar, în cadenţă, sub apăsarea armamentului şi a echipamentului de război, se priveau în tăcere pe sub marginile căştilor sclipitoare, iar unii dintre ei, luptători pentru întâia dată, încercau un sentiment de nelinişte şi îngrijorare.

Pe aleea învecinată, sergentul major Găluşcă, căruia abia i se vedea nasul de sub casca prea mare pentru, capul său, supraveghea înhămarea cailor la atelajele tunurilor, agitând în aer cravaşa de piele şi strigând la ostaşi cât îl ţinea gura, de parcă turbase. Nu-i convenea de fel că trebuia să ia direct parte la lupte, el care fusese declarat inapt pentru serviciul combatant.

Vestea atacului trupelor germane se răspândi ca fulgerul în tot oraşul. Negustorii celor câtorva magazine deschise în ultima vreme pe Strada Mare zăvorâră uşile, traseră în grabă peste ele rulourile de tablă, acoperiră vitrinele cu obloanele şi plecară să-şi adune lucrurile şi să fugă undeva prin comunele învecinate. Pe străzile cartierelor lumea ieşise pe la porţi îngrozită de vuietul proiectilelor şi şuierul gloanţelor ce creştea într-un chip înspăimântător. În vale, către Dunăre, la Şantierul naval şi la Atelierele C.F.R., întocmai ca în vremea bombardamentelor aeriene, sirenele vapoarelor şi ale locomotivelor prinseră a şuiera prelung, alarmant, iar clopotele bisericilor Grecescu şi Maioresii îşi uniră şi ele glasurile de bronz în strigătele acelea de spaimă şi moarte. Muncitorii lăsară lucrul, aruncară sculele pe bancuri, coborâră de pe schelele vapoarelor şi de pe cazanele locomotivelor şi astfel, într-un şuvoi continuu, neîntrerupt, îndemnaţi de comunişti, porniră către centrul oraşului, strângându-se grămadă în parcul din faţa primăriei. Pe ziduri şi pe garduri, pe obloanele prăvăliilor şi pe panourile de afişaj apăruseră într-o clipă sute de manifeste ale Partidului Comunist Român, organizaţia locală Turnu Severin, care chema populaţia la arme, pentru salvarea oraşului de puhoiul fascist. Oamenii se opreau din fugă, citeau rândurile acelea tipărite cu litere mari, negre, şi, fără să mai aibă timp de comentarii, tălăzuiau continuu către parcul înţesat de lume.

— Ce facem? întrebă cineva cu îngrijorare şi toţi cei care stăteau îngrămădiţi pe sub pomii cu coroane bogate întoarseră capetele către el. Era vorba să ne organizăm, să primim arme...

— Eu am fost dat în grupa lui Panait, zise unul scund şi slăbuţ, în mână cu o carabină. Uite, am şi armă. Unde eşti, Panaite, frati-miu?

— Păi de ce ne-am strâns aici ca oile la stână? întrebă aproape strigând un altul peste mulţime. Să putem fi luaţi mai uşor la ochi de tunurile nemţeşti? Hai să pornim la vale, către cazarmă...

— Porniţi, dar în ordine, măi oameni buni, interveni Voinea, muncitorul de la Atelierele C.F.R., care atunci numai ce sosise şi îl căuta prin mulţime pe Gligor, nituitorul. În ordine, vă rog.

Dar Gligor nu se zărea nicăieri. După puţin, acesta se ivi pe capra unei trăsuri ce oprise drept în faţa primăriei. Avea în mână o puşcă, iar peste umăr petrecută o bandă de cartuşe ce sclipeau argintiu în soare.

— Cetăţeni! strigă el către toţi cei adunaţi în parc şi pe străzile laterale. Fraţi muncitori! Nu mai staţi locului! Porniţi cu toţii către marginea oraşului să-i întâmpinăm pe nemţi aşa cum se cuvine. La regiment se dau arme! Cu toţii la arme! Tovarăşe Voinea, şi tu, Panaite, Cristescule, formaţi grupele...

— Le formăm acolo după ce luăm arme.
— Hai să ne luăm puşti, băiete.
— Poate şi grenade...
— Hei, ăla cu trăsura, stai niţel să mergem şi noi!
— Uite, măi, un camion trece prin faţa farmaciei. Opreşte-l, şi în el, fraţilor!
— Ţine-i calea şi ăluia cu căruţa. Aşa, sus toată lumea...
Un şir neîntrerupt de vehicule, format din trăsuri, maşini, căruţe, gabriolete începu să se îndrepte într-o goană nebună către bariera Craiovei, unde nemţii dezlănţuiseră atacul. Oamenii, urcaţi pe caprele trăsurilor sau claie peste grămadă în căruţe, strigau şi agitau mâinile deasupra capetelor, îndemnându-i şi pe cei care alergau pe jos să se grăbească, să ajungă la timp acolo.
De la fereastra cabinetului său, Paul Alboiu, cu faţa buhăită de nesomn şi ţigara atârnându-i între buzele groase, privea toată scurgerea aceea de oameni şi nu ştia ce să creadă. În spatele său, comisarul-ajutor Anghelescu, speriat la culme de evenimentele din ultima vreme, îşi tot trecea degetele prin părul înfoiat şi căuta să-l convingă pe Alboiu:
— Zău, domnu'şef, ce interesuri avem să-i alungăm pe germani? Să-i lăsăm să intre în oraş şi să pună la loc ordinea dinainte.
— Am dat un ordin, trebuie să se execute imediat! decretă Alboiu impasibil. În cinci minute detaşamentul de gardieni să pornească înarmaţi către bariera oraşului.
— Zău, n-are rost, domnu'şef...
— Anghelescule! se întoarse aspru spre el Alboiu. Nu discuta ordinele mele... Garnizoana ne-a cerut sprijinul, trebuie să-l dăm. Vin vremuri noi... Uite-i cum aleargă muncitorii.
— Să fiu al dracului, domnu'şef, zău aţi întors-o şi dumneavoastră, vorba aia, ca la Ploieşti! nu se lăsă Anghelescu şi i-o zise mai-marelui său, pornind către uşă. V-aţi dat cu democraţia...
— Hai, lasă vorba şi execută ordinul. S-au dat jos de pe pereţi tablourile mareşalului Antonescu?
— Încă nu, dom' şef...
— Păi ce mai aşteptaţi? Daţi jos tablourile! Imediat! Umblă prin toate birourile să nu rămână vreunul. Poate pică vreo inspecţie, de ce să nu ieşim bine?
— Dom'şef, zău dacă vă mai înţeleg! bolborosi Anghelescu din pragul uşii. V-am spus eu, ca la Ploieşti...
Dar Paul Alboiu se făcu că nu-l aude şi continuă să stea mai departe la fereastră privind cu aceeaşi impasibilitate de mai înainte alergarea neîntreruptă a populaţiei către porţile oraşului.

Bubuiturile tunurilor se ţineau lanţ. Bufneau surd pe străzile

mărginaşe ale cartierelor, iar schijele şuierau prelung şi sinistru în aerul încins al dimineţii. Mitralierele ţăcăneau şi ele fără istov, ca nişte meliţe aprige şi de neoprit. Deasupra zăvoiului Topolniţei, peste frunzişul verde, plutea un fum subţirel, albăstrui ce se împrăştia pierind în înalt, ca o ceaţă.

Sergentul Comănici rezista cu mica sa gardă de aproape treizeci de minute atacului dezlănţuit, dar muniţia era pe sfârşite şi oamenii văzând că nu le mai vin ajutoare gândiseră că dacă-i vor răzbi nemţii, vor trece la contraatac lovind cu baionetele sau cu paturile puştilor. Dar tocmai atunci apărură, venind târâş prin grădini şi prin curtea Cercului de recrutare, strecurându-se pe lângă clădiri şi garduri, ostaşii companiei comandate de sublocotenentul Ganea. Într-o clipă militarii se răspândiră în trăgători, ocupară poziţii cât mai bune de tragere, deschiseră timp de un minut un foc viu împotriva nemţilor, după care începură să-şi sape în grabă adăposturi. Pe deasupra capetelor ţiuiau gloanţele duşmane în zborul lor rătăcitor, dar ei nu le luau în seamă şi plini de râvnă şi avânt, cu bluzele leoarcă în spate de transpiraţie, înfigeau cu nădejde lopeţile în pământ, adâncind gropile, înălţând parapete. Când şi când, câte un proiectil se spărgea cu zgomot asurzitor undeva în malurile de pământ, schijele zburau vuind ascuţit în toate părţile, şi îndată urmau rafale scurte şi dese de mitraliere şi puşti-mitralieră ce-i ţineau câteva minute pe ostaşi cu capetele lipite de pământ.

În acest timp, pe poarta larg deschisă a regimentului, intrară primele trăsuri şi căruţe în goana mare a cailor, învăluite în nori groşi de praf. Oamenii săriră jos din mersul acela vertiginos şi privind întrebători în jur începură a rătăci prin curte, umblând ca ameţiţi prin toate părţile, neştiind de unde să ia arme. Unii prinseră a bate cu pumnii în uşile închise şi zăvorite ale magaziilor, alţii prinseră să se apuce cu mâinile de drevele ferestrelor, încercând să le scoată pentru a pătrunde înăuntru. Un tinerel cu capul gol şi în cămaşă albă, agitat şi gălăgios, aruncă o piatră şi sparse un geam de la o magazie. Privi apoi înăuntru şi constatând că în încăpere erau numai câteva butoaie goale şi lăzi sfărâmate, sări jos de pe pervaz, dezamăgit şi înjurând că nu zărise urmă de puşcă. Vreo câţiva muncitori urcară repede scările în pavilionul central, dar se întoarseră şi ei nemulţumiţi, spunând că au dat peste birouri, nu peste arme. De pe o alee ce ocolea prin spatele dormitoarelor, se ivi Raicu în fruntea a vreo treizeci de muncitori, elevi şi câteva femei, ce alergau tot către magazii. Gligor îi ieşi repede înainte şi puţin încurcat, îl întrebă privind în toate părţile:

— Nea Raicule, să fiu al dracului, ce fel de cazarmă e asta, fără militari? Mă uit de câteva minute şi nu văd picior de ostaş! Trebuie să înarmăm oamenii, aşa am hotărât. Unde-o fi caporalul nostru?

— Cred că ostaşii sunt deja în vale la zăvoiul Topolniţei. Nu auzi? A

început lupta. Dar uite acolo un plutonier major...

Într-adevăr, în faţa magaziei sale, plutonierul major Petre Grădinaru, scund şi gras, cu cascheta dată pe ceafă şi burta înainte gata să-i plesnească centura, încuia tacticos şi liniştit uşile mari de tablă, peste care petrecuse drugul de fier. Văzând mulţimea aceea care se apropia gălăgioasă şi ameninţătoare către el, apoi zecile de trăsuri şi căruţe ce aduceau în mare grabă alte detaşamente de bărbaţi, femei şi copii, rămase pentru o clipă ca o stană de piatră, cu lacătul în mână, mirat, fără să înţeleagă nimic. „Ce caută civilii în curtea regimentului? se întrebă el, mânios pe acea forfotă care parcă nu se mai sfârşea. Cine le-a dat drumul pe poartă şi ce umblă ca bezmeticii prin toate părţile?”

Se întoarse, vru să agaţe repede lacătul de belciug, ca să-l încuie, dar în clipa aceea vreo douăzeci de muncitori iviţi de după colţul magaziei îl şi înconjurară, vociferând care mai de care mai gălăgios, încât Grădinaru, nedumerit şi speriat, se pierdu de-a binelea cu firea.

— Unde-s armele, domnule major? îl prinse Raicu de braţ, strângându-l cu putere.

— Ce arme? întrebă bâlbâindu-se şi plin de mirare Grădinaru.

— Armele regimentului, depozitul de arme!

— Dar ce te priveşte pe dumneata? bolborosi majurul amestecând cuvintele, în timp ce umbla cu mâinile tremurânde la lacăt. Ce, civilii inspectează regimentu?

— Domnule, eşti prost sau faci pe prostul? ieşi dintre muncitori nituitorul Gligor şi cu mâna lui vânjoasă îl prinse zdravăn pe Grădinaru de reverele bluzei de doc. Dumneata n-auzi ce prăpăd e la marginea oraşului? Năvălesc nemţii încoace şi noi stăm la discuţie, ei drăcia dracului! Dă-ne arme, să pornim la luptă...

— Uite, văz că dumneata ai puşcă... şi dumnealui... Uite şi copilandrul ăla are...

— Nu-s de-ajuns armele astea! îi tăie vorba Gligor, fără să-l slăbească din strânsoare. Trebuie să pornim toată suflarea asta la luptă... Cei de aici şi care-or mai veni.

— Cum să... Dar ce, civilii e militari să lupte? Io-te-te, drăcie! Ia mai lasă-mă, dom’le, în pace, cu chestii din ăstea! îşi reveni pe dată Grădinaru şi dându-se un pas înapoi căută sa se desprindă din strânsoarea mâinii lui Gligor. Avem trupă, acolo luptă trupa, ce vă băgaţi dumneavoastră? Pierdeţi armili şi pe-urmă cui îi fac buletin de imputaţie? Că şi alaltăieri sară, în vale la bulivard mi-au rămas o grămadă de tuburi arse neadunate... Ce, să plătesc cu averea mea nesocotinţa unuia şi-a altuia?

Pe deasupra curţii cazărmii trecu şuierând sinistru un proiectil de tun antitanc şi după o secundă se sparse cu o răbufnire surdă în peretele unui grajd de lângă manutanţă, doborându-l la pământ.

Câteva gloanţe trasoare punctară cu dâre luminoase drumul lor prin crengile castanilor, ţiuind ascuţit şi prelung, iar după o clipă un alt proiectil trecu ca un bolid nevăzut, lovind acoperişul manutanţei pe care-l făcu praf. Un nor de pulbere alburie se înălţă în locul acela şi nu apucă praful să se împrăştie, că o nouă răbufnitură izbucni în acelaşi loc, parcă mai puternică, zguduind pământul din temelii. Oamenii stăteau neclintiţi şi înfricoşaţi, lipiţi acum pe lângă zidurile magaziei şi priveau cu spaimă în direcţia de unde veneau proiectilele şi gloanţele, nu mai departe de câteva sute de metri spre est de gardul regimentului.

— Să ştiţi că năvălesc nemţii, pe aici, prin spatele cazărmii, zise careva în şoaptă. Văd că nu se lasă...

Grădinaru vru să profite de încremenirea oamenilor şi de faptul că erau atenţi la tragerile duşmanului, ca să plece cât mai neobservat, dar Gligor sesiză acest lucru şi-i aţinu calea:

— Domnule plutonier major, spune-ne, domnule, unde este armamentul regimentului? Regimentul nu are arme?

Se înfierbântase. O şuviţă de păr negru îi căzuse pe fruntea umezită de sudoare.

— Ce, dumneata îţi baţi joc de noi? urmă el, aproape ţipând şi-l prinse iară, cu putere, pe Grădinaru de reverele bluzei. Adă cheile încoace că în magazia asta mi se pare că sunt armele...

Gligor întinse mâna, dar plutonierul major căută să vâre lanţul de chei în buzunarul pantalonilor. Nituitorul, cu forţa lui cunoscută, îl prinse însă de încheietura mâinii şi încercă să-i ia cheile.

— Lasă-mă, dom’le-n pace, nu-i nici o magazie de armament aici! vorbea gâfâind Grădinaru, ferindu-se într-o parte. Unde vezi arme?

— Sunt arme, Gligore, uite, le vedem pe geam! zise cineva care se urcase pe pervazul unei ferestre. Rastele întregi cu arme.

În clipa aceea, o cărămidă sparse geamul prefăcându-l în ţăndări, iar câţiva muncitori găsind o rangă de fier începură să lovească puternic în drevele puse de-a curmezişul, ca să le îndoaie şi să pătrundă înăuntru. Alţi câţiva prinseră după aceea ranga şi dădură câteva lovituri zdravene uşii, dar ea nu cedă, ci numai tabla se tăie în mai multe locuri.

— Încă o dată, măi, dar tare, cu putere! dădu cineva îndemn şi ranga fu repezită iarăşi în uşă. Unu, doi, trei, ruup! Unu, doi, trei, ruup!

— Curtea Marţială vă mănâncă! striga cu spume la gură Grădinaru, în timp ce se zbătea în braţele lui Gligor, fără să scoată mâna cu cheile din buzunarul pantalonilor. Garda! ţipa el răguşit, cu glasu-i spart, dogit de tutun şi băutură. Gaar-daaa! Mă, n-auziţi, mă, mârlanilor!... tu-vă dumnezeirea voastră de puturoşi!

Atunci se ivi în fuga mare de după colţul magaziei caporalul Dincu.

Era tot numai o apă, cu bluza leoarcă în spate şi faţa aprinsă de alergătură. Aducea cu el vreo douăzeci de oameni, mai mult locuitori ai cartierului Tabaci, de lângă Dunăre, pe care-i întâlnise îndreptându-se fără arme spre locul luptelor. Cei din Tabaci se amestecară cu muncitorii sosiţi de prin Şantierul naval şi Atelierele C.F.R. şi curând numărul celor din faţa magaziei crescu. Caporalul, fără să mai stea pe gânduri, scoase repede lanţul de chei, trecu prin mulţimea ce umplea gălăgioasa cerdacul şi în câteva clipe deschise larg uşile magaziei. Se repezi apoi înăuntru, trase o masă în prag, după care se duse şi din întunericul încăperii ce mirosea a unsoare şi igrasie, începu să aducă cu braţul puşti pe care atunci le scotea din lăzi sau le desprindea din rastele.

— Luaţi, cetăţeni! îi îndemna el pe oameni. Luaţi fiecare câte o puşcă! Hei, măi oameni buni, să vină careva şi să-mi ajute să împărţim muniţia...

— Ce „luaţi, mă”, ce luaţi? îi sări ţandăra lui Grădinaru gata să-l mănânce din ochi pe caporal. Ce bă, aci îi averea lui tac-tu? ţipă el zbătându-se în braţele lui Gligor să scape. Ei, Dincule, tată, Curtea Marţială te mănâncă, băiete!

— Lăsaţi dom’major...

— Dai armilii statului, mă? Aşa ca pe castraveţi?

— Hei, am spus, să mă ajute careva, strigă spre mulţime Dincu fără să-l mai ia în seamă pe Grădinaru. Repede!

Deodată, patru muncitori trecură unul după altul pe sub masa trasă-n pragul uşii, intrară în magazie şi după câteva clipe scoaseră afară două lăzi cu cartuşe. Capacele fură date la o parte şi din cutiile de carton prinseră a curge în pălării, în şepci, sau în saci de pânză mulţime de cartuşe sclipitoare, cu plumbii noi, nouţi.

— Dă-mi şi mie, măi, nea Costică!

— Am luat puşcă, vreau şi cartuşe...

— Trage lada mai la lumină, frati-miu! strigă unul. Hai şi nu le mai alegeţi, că toate se potrivesc pe ţeavă!

Mulţimea celor care veneau pe poarta cazărmii să ceară arme, creştea mereu. În faţa magaziei, o mare de capete. Fierberea se înteţea cu fiecare clipă. Se formau grupe, plutoane, se numeau în grabă comandanţii. Gligor îl lăsase pe Grădinaru şi dădea acuma ordine în dreapta şi-n stânga, cerea să fie ascultat, trecea pe la fiecare om în parte, vrând să vadă cu ochii lui dacă toţi au arme, muniţie...

— Mai repede, fraţilor, mai repede! îndemna el pe cei care distribuiau puştile. Vă rog, nu vă îngrămădiţi, că avem arme pentru toată lumea!

Plutonierul major Grădinaru de-o parte, asudat şi necăjit, stătea ca un înfrânt şi privea tot vacarmul acela de oameni, încercând să-şi

şteargă fruntea cu o batistă mare, albă, tivită cu tricolorul naţional, aşa cum o apucase de pe la cei de la „Îmbrăcăminte”. Lângă el, Raicu, cu o armă la umăr, căuta să-l convingă de importanţa evenimentelor, arătându-i ce i-a determinat pe oameni să procedeze aşa cum au procedat, dar Grădinaru clătina mereu capul, plin de supărare şi năduf, fără să înţeleagă o iotă din strădania muncitorului.

— Domnule, nu ştiu! desfăcea el mereu braţele vrând să arate că se spală pe mâini de orice răspundere. Aţi venit, m-aţi atacat să-mi luaţi cheile, o să daţi socoteală în faţa judecăţii... Iar caporalul ăsta, care nu mai ştie de respect şi de ordine şi a deschis magazia de parcă ar fi deschis cârciuma lui tat-su, o să-şi primească şi el pedeapsa!

— Nu va fi pedepsit nimeni, dom’le plutonier major îl asigura Raicu. În clipele astea când e în joc viaţa oraşului, trecem peste orice, numai să învingem.

— Bine, bine, treceţi, cât vreţi, dar uite, am să mă duc eu acuşica şi la don’colonel... ameninţă Grădinaru continuând să-şi şteargă cu batista ceafa roşie ce se revărsa din plin peste gulerul slinos al bluzei. Să vină şi ’mnealui încoace, să vadă ce-au făcut civilii din cazarmă...

Plecă, legănându-şi burta pe picioarele butucănoase înfăşurate în moletiere noi, cu cascheta în mână şi batista în cealaltă, fără să privească înapoi, bombănind şi înjurând de tot ce-i trecea prin minte.

Într-o jumătate de oră, prin curtea cazărmii era un du-te-vino de oameni cu armele încă pline de unsoare în spate, târând după ei lăzi de muniţie sau saci cu grenade, îndreptându-se în mare grabă către lunca Topolniţei. Mulţime de copii ce răsăriseră ca din pământ de prin cartierele oraşului, cărau şi ei în ghiozdane, în saci de merinde sau în căldări cartuşe şi benzi de mitralieră. Câte unul mai mititel se poticnea gata-gata să cadă, dar venea un altul din urmă şi-l ajuta, zorind să ajungă cât mai repede pe linia unde erau adăpostiţi luptătorii noştri. Caporalul Dincu, neobosit şi plin de energie, scotea mereu braţe întregi de arme, împingea afară lăzi de muniţie, cutii cu încărcătoare de puşcă-mitralieră şi mănunchiuri de grenade. În colţul cerdacului, câţiva copii mai măricei, numai în cămăşuţe şi cu feţele arse de soare, organizaseră sub îndrumarea unui tânăr muncitor, un atelier de încărcat benzi de mitraliere. Patru maşini mergeau continuu şi copiii, bucuroşi că sunt puşi la o treabă atât de importantă, învârteau cu repeziciune de manivele, ţineau benzile la încărcat sau le luau la spinare şi fugeau cu ele către lunca ce răsuna de împuşcături.

Trecuse cam un ceas şi jumătate de la începerea luptei. Militarii români, ascunşi în gropile ce le săpaseră în grabă, rezistau cu tenacitate atacurilor ce le dezlănţuiau mereu nemţii. Pe şosea rămăseseră numai o parte din maşini, abandonate, albe de praf, cu parbrizele sparte de gloanţe şi cauciucurile dezumflate. La poalele dealului Balota şi de-a lungul râului Topolniţa, nemţii se răspândiseră în trăgători, amplasaseră tunurile şi mitralierele în locuri cât mai ferite, iar prin iarba deasă, ascunşi de verdeaţa crângurilor, se zăreau ici-colo capetele celor care îndrăzniseră să se ridice la atac şi fuseseră opriţi cu foc viu şi ucigător. Întreaga vale a Topolniţei răsuna de zgomotul armelor automate şi răbufniturile de proiectile, iar uneori zgomotul acela se amplifica într-un crescendo asurzitor ca vuietul unui uragan.

Sublocotenentul Ganea, cu un automat în mână şi cu casca căzută peste ochi, se târa la groapa fiecărui ostaş în parte, dând indicaţii cum să se deschidă focul, în ce loc să fie concentrat şi când anume să se intensifice mai mult. Când şi când ducea binoclul la ochi, privea stăruitor lunca Topolniţei, malul râului, căuta să descopere cuiburile de foc duşmane, după care, grăbit, cu un ciot de creion îşi însemna pe o bucată de hârtie totul în vederea întocmirii unui plan de foc mai cuprinzător pentru întreaga subunitate, pentru tunuri şi mitraliere.

Soarele se ridicase sus, în crucea cerului; se lăsase o căldură înăbuşitoare, moleşitoare. De pe frunţile ostaşilor se prelingea sudoare amestecată cu praf, mânjindu-le feţele aprinse; ochii le erau roşii, injectaţi, căştile le apăsau frunţile; centurile, lopeţile, sacii cu grenade le stânjeneau mişcările, dar ei nu se clinteau din locurile lor şi cu o ambiţie fără seamăn trimiteau clipă de clipă snopi ucigători de plumbi, producând panică şi derută în rândurile nemţilor. Apariţia lui Ganea lângă adăpostul fiecăruia era un îndemn şi mai aprig la luptă.

— Cum e, nea Niţă? Merge, merge?

Niţă Dogaru întoarse capul, cu obrazul plin de ţărână şi sudoare, şi zâmbi.

— Merge, dom’sublocotinent, de ce să nu meargă? vorbi moale, întretăiat, bătrânul. Dac-a venit ziua asta să ne răcorim sufletele, apoi ne străduim şi noi să fim cum spunea don’colonel, ca vitejii neamului...

— Bravo, nea Niţă!

Ofiţerul îl bătu cu palma pe spate, apoi dădu să plece către ostaşul de alături.

— Dom’sublocotinent, îl opri Niţă Dogaru. Vă supăr cu o întrebare...

— Zii, nea Niţă!

— Mi s-a uscat gura, aş trage şi eu un fum. N-aveţi cumva vreo

ţigară?

— Am, nea Niţă, cum să n-am! zise Ganea, întorcându-se pe-o parte în aşa fel ca să nu se ridice şi să fie văzut de inamic. Scoase din buzunarul pantalonilor un pachet de ţigări şi-l dădu bătrânului ostaş.

— Ţine. Nea Niţă... Ia-le toate, să ai aci.

— Să trăiţi şi să vă dea dumnezeu sănătate dom’sublocotinent!

Ganea se trase pe burtă şi trecu la ostaşul de alături. Veni lângă el, se aplecă peste umerii lui, cercetă felul cum ia linia de ochire. Nu, nu era bine aşa. Prea ţintea departe de inamic... Şi-apoi, când apăsa pe trăgaci, ferea capul într-o parte.

— Totelică, frate, ai cam uitat instrucţia focului şi doar ai fost şi pe front... tu-i mama mă-si de treabă! zise Ganea făcând pe supăratul.

— Păi dac-am fost pe front, dumneavoastră credeţi că acolo eu luam linia de ochire? răspunse soldatul zâmbind. Aşi! Trăgeam în vânt, dom’le sublocotinent, aiurea, ca la nuntă, ce-aveam eu cu oamenii ăia de dincolo de tranşee? Nu mi-au făcut nimica, nu le-am făcut nici eu...

— Bine, dar acum îi altă socoteală.

— Este, dom’sublocotinent.

— Glonţul şi neamţul. Ai înţeles, Totelică?

— Am înţeles, dom’sublocotinent.

— Cum saltă unul capul, dă-i la mir! Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles, dom’sublocotinent! zâmbi Totelică, înveselindu-se. Sunt la întrecere cu nea Niţă Dogaru de alături, să ştiţi...

— Bine. Fiţi la întrecere, dar cine vă ţine contabilitatea vânatului? râse ofiţerul. Ia vedeţi, să nu-l împuşcaţi pe unul de două ori şi pe urmă să vă certaţi.

Niţă Dogaru prinse a râde o dată cu Totelică şi amândoi priviră după comandantul lor care încet, mergând târâş, ascunzându-se pe după tufele de buruieni cu frunza prăfuită, trecu la alţi ostaşi în lungul şirului de luptători.

Nu trecu mult şi primii muncitori înarmaţi îşi făcură apariţia prin grădinile cu zarzavat, mergând aplecaţi din şale, cu grijă să nu fie zăriţi de inamic. Se opreau când şi când, trântindu-se la pământ, observau înainte, apoi îşi reluau înaintarea cu multă prudentă, ocolind gropile de proiectile, şanţurile cu apă ce udau grădinile, micile sere ce le întâlneau din loc în loc.

— Măi, nea Costică, ia-o mai la dreapta... Atenţie că se aude un şuierat...

— Capul la cutie, măăă!

Într-adevăr, în clipa aceea proiectilul vâjâia sinistru pe deasupra şi răbufnea undeva în urmă într-o explozie surda, înălţând în sus trâmbe de pământ şi nori de praf. Oamenii se trânteau la pământ, cu capetele lipite de iarbă sau de lutul moale, apoi se târau şi tot cu grijă porneau

să ocupe poziţii de tragere.

— Mai avem puţintel şi deschidem şi noi focul...

Ganea se bucură nespus de mult văzând că-i vin asemenea ajutoare, cum de altfel se bucurară şi ostaşii, care începură a privi înapoi, cu feţele luminate de nădejde. Rândurile luptătorilor români se îngroşau. Chemat de un agent, Ganea se duse repede într-un şanţ dinapoia unei case şi acolo îi găsi pe Raicu şi pe Gligor.

— Ei, cum merge? se interesă Raicu.

— Merge bine, răspunse Ganea, scoţându-şi pentru o clipă casca de pe cap. Câţi oameni au venit?

— Sute, poate mii! zise Raicu. Cine-i poate număra?

— Să-i organizăm atuncea, propuse Ganea.

— I-am organizat eu, zise Gligor. Pe grupe şi plutoane. Numai să faci dumneata un plan de foc.

— Îndată...

— Porniţi împreună pe la oameni, terminaţi repede treaba şi ţineţi-mă la curent cu tot ce faceţi, îi sfătui Raicu. Veniţi apoi să hotărâm în grabă planul de apărare a oraşului.

— Am înţeles!

Peste un sfert de oră totul era gata. Ganea trecu apoi pe la noii combatanţi să-i sfătuiască asupra căror obiective să deschidă focul. Înapoia unui tufiş de liliac, cu frunza ruginie, prăfuită, dădu peste Mihai, Dana şi Maxim. Fata, îmbrăcată într-o bluză albastră, deschisă la gât, cu părul ei blond strâns într-o basma, sprijinise arma pe-un parapet de pământ şi, îndrumată de Mihai, învăţa să ochească asupra duşmanului. Apleca mult capul pe patul armei, strângea ochiul până la durere apoi încerca încet trăgaciul, pipăindu-l cu degetul.

— Ţine-ţi respiraţia când ocheşti, îi vorbea Mihai, cu cămaşa udă, lipită de spate şi părul mare, răvăşit. Când l-ai prins în vârful catarii şi crestătura înălţătorului, numai atunci apasă pe trăgaci. Înţelegi?

Dana dădea uşor din cap, afirmativ. Începu apoi a încărca mânuind cu stângăcie închizătorul, închidea ochiul şi apăsa pe trăgaci. Tunetul armei o făcea să tresară, dar nu se da bătută şi mânuia din nou închizătorul cu o ambiţie tot mai crescândă.

— E bine, dar ia linia de ochire puţin mai la dreapta, o sfătuia Mihai. Şi nu apăsa pe trăgaci dacă neamţul nu se arată ca o ţintă...

— Nea Mihai, vezi matale, eu fac bine? interveni de alături şi Maxim, abia ridicând puşca să o aşeze mai bine pe parapetul de pământ şi frunze. Nu ştiu ce are că închizătorul ăsta se poticneşte şi mânerul nu se dă de tot la dreapta.

Ganea veni aproape, asistă un timp la strădania lui Mihai şi după câteva clipe zise:

— Ehei, instructor cu calităţi pedagogice, nu glumă!

Cei trei întoarseră deodată capetele, surprinşi de neaşteptata

vizită. Dana zâmbi puţin stânjenită şi încercă să-şi tragă mai bine fusta peste coapsele uşor dezvelite, arse de soare. Chipul i se îmbujorase, un sentiment ascuns o emoţiona în acele clipe. Mihai zâmbi şi el şi întinzând mâna strânse tare palma ofiţerului.

— Plăcută întâlnire şi totodată o neaşteptat de mare surpriză, domnule Mihai! zise Ganea, arătând cu capul spre Dana. Ce zici? O luptătoare încercată, după câte se vede... Pătrunsă de simţ patriotic... Aşa-i, domnişoară Dana?

Dana zâmbi clipind uşor din ochii săi albaştri, parcă să-i ferească de lumina puternică a soarelui. Puţin încurcată sau emoţionată de prezenţa ofiţerului, nu ştia ce să-i răspundă. De altfel, se simţea şi oarecum ruşinată că trebuia să stea culcată la picioarele lui şi că nesuferita de fustă se ridica mereu, parcă într-adins să-i facă în necaz şi s-o pună într-o situaţie neplăcută.

— După cât se vede, zise Ganea aplecându-se lângă ea, ai prins repede meşteşugul tragerii. Poate şi al atacului... Parcă văd că s-a născut o nouă Ecaterina Teodoroiu!

Râse dezvelindu-şi şirul dinţilor albi şi-i făcu cu ochiul lui Mihai.

— *Nil mortabilus arduum est!* [42] răspunse Dana, fâstâcindu-se, roşind uşor pentru replica dată.

— Oho, umbli la Odele lui Horaţiu! observă Ganea râzând iarăşi. Foarte frumos!

— Ce să fac? zise fata, înălţând din umeri. Să vadă şi frate-meu că unui profesor de latină trebuie să-i vorbeşti numai în limba lui Virgiliu şi Horaţiu ca să fii... admirată...

— O, dar admiraţia mea... Cum? se opri deodată Ganea încurcat, privind mirat când către Dana, când către Mihai. Sunteţi fraţi? Zău că n-am ştiut... Extraordinar! făcu el sincer tulburat. Ştiţi, era chiar să comit o greşeală, socotindu-l pe dumnealui drept un iubit al dumitale. Mii de scuze, domnişoară, o dată cu plăcuta surpriză ce mi-a oferit această întâmplare... Îmi pare bine, domnule Mihai!

Mihai zâmbi la rându-i, apoi privi din nou înainte, către lunca Topolniţei, căutând să descopere rezultatul tragerilor pe care le efectua de câteva minute micul Maxim. Se părea că nu prea învăţase el să ia linia de ochire, deoarece gloanţele lui muşcau mult mai departe pământul decât acolo unde se afla ascuns un neamţ ai cărui ochelari sclipeau din când în când ca nişte oglinzi. Dar Mihai avea multă răbdare şi până la urmă Maxim începu să tragă destul de bine. La un moment dat, neamţul cu ochelari se clătină, rostogolindu-se în şanţ şi micul trăgător avu o explozie de bucurie. În sfârşit ochise cum trebuie... Dar după o clipă neamţul se ridică din nou şi din nou ochelarii săi luciră în soare.

---

[42] Muritorilor nu le este nimic prea greu! (l. latină, n.a.)

— Măi, puştanule, ia dă niţel arma la mine!

Ganea luă puşca din mâna lui Maxim, o puse pe parapetul de pământ din faţă şi mânuind închizătorul duse patul la umăr.

— Trebuie să ocheşti liniştit, calm, îl sfătui el. Şi cum spunea dumnealui, domnul Mihai, când scoate neamţul capul, numai atunci apeşi pe trăgaci... Ia uite la mine... Dar priveşte şi în faţă să vezi ce face ţinta.

Ochelaristul îşi mişca uneori capul înapoia unor tufe, aci văzându-i-se capela, aci dispărând. După câteva clipe, el se înălţă uşor de la pământ şi în fracţiunea aceea de secundă, Ganea apăsă pe trăgaci. Arma detună puternic iar neamţul sări o dată în sus, împins parcă de un resort, prăvălindu-se apoi ca doborât de-o coasă.

— Ai văzut? zise Ganea, înapoind arma lui Maxim. Acuma ia un alt neamţ la ochi...

— Tot cu ochelari?

— Tot... dacă găseşti, râse Ganea. Se vede mai uşor...

Maxim, roşu la faţă, luă puşca şi-o puse pe parapet. Mânui închizătorul şi vârî un nou cartuş pe ţeavă. Mâna îi tremura uşor.

— Calm, băieţaşule, calm, măi... îl sfătui Ganea. Nu te grăbi, că-ţi rămân şi ţie destui nemţi.

Făcu cu ochiul Danei care-l privea admirativ şi vru să plece mai departe, când deodată se auzi un strigăt prelung, ca un vaiet de moarte. Din poala dealului Balota se ridicase un lanţ destul de lung de nemţi, apoi încă unul şi înapoia acestora un al treilea, ce începură să alerge în goana cea mai mare năpustindu-se înfricoşător, cu strigăte sălbatice, trăgând din mers către poziţiile militarilor români. Li se răspunse cu rafale scurte de puşti-mitraliere şi detunături de puşti, dar cu toate acestea, parcă fără să se sinchisească de plumbii ucigători nemţii trecură în grabă apa Topolniţei ce le venea până la glezne şi începură să înainteze vertiginos către marginea dinspre dreapta a poziţiilor infanteriştilor români.

— Uite-i, atacă bateria noastră de tunari! observă îngrijorat Ganea, privind prin binoclu către stânga poziţiei. Să deschidem focul din flanc. Domnule Mihai, ia te rog dumneata comanda plutonului de civili din marginea grădinii. Văd că nu-i nimeni... Pe cine-o fi numit Gligore? Şi dacă poţi să iei mitraliera...

— Numaidecât...

Zicând acestea, Mihai lăsă puşca sa pe parapet, se ridică şi porni de-a buşilea, mai mult rostogolindu-se, către gardul grădinii ce se afla în stânga şoselei.

— Atenţiuneeee! strigă Ganea către şirul luptătorilor militari şi civili care ţăcăneau de zor închizătoarele armelor. Toată lumea foc de flanc asupra atacatorilor! Gata?

— Gata!

— Salvă, foc!

O ploaie de gloanţe se revărsă ca un uragan asupra nemţilor. După câteva secunde aceştia se opriră locului, loviţi dintr-o parte de focul ucigător al muncitorilor şi infanteriştilor, dar mai apoi, înverşunaţi, se ridicară din nou şi-şi reluară atacul parcă mai înfuriaţi ca înainte. Stând în genunchi înapoia unui dâmb de pământ, Ganea privea prin binoclu către poziţia tunarilor. Servanţii mânuiau cu repeziciune aparatele, băgau proiectil după proiectil şi trăgeau fără istov asupra duşmanilor. În rândurile atacatorilor se vedeau explozii ce ridicau pământul în trâmbe uriaşe, dar ei nu se lăsau şi continuau să treacă mereu albia râului înaintând pas cu pas, în salturi scurte şi dese. Sergentul major Găluşcă era înnebunit de groază. Ţipa cât îl ţinea gura şi, răsucindu-se când într-o parte, când în alta, alergând de la un tun la altul, îi lovea pe ostaşi cu cravaşa, îndemnându-i în acest fel să accelereze ritmul deschiderii focului. Casca îi căzuse pe ochi, cizmele de obicei lucii se umpluseră până sus pe carâmbi de noroiul grădinilor, iar centura şi-o pierduse nici el nu mai ştia pe unde.

— Mişcă, leat!... tu-ţi dumnezeirea cui te-a făcut! Foc, mă! Fooooc!

Răguşise, ochii i se măriseră de spaimă şi fără să obosească vâjâia prin aer cravaşa, ameninţând în dreapta şi-n stânga pe servanţii tunurilor.

Iată, însă, că după câteva minute, puţin mai dinspre stânga, nemţii reuşiră să treacă prin pânza gloanţelor şi se năpustiră ca o vijelie asupra tunarilor români. Îngrozit de moarte, Găluşcă, după ce privi o secundă în dreapta şi-n stânga, sări pe parapetul poziţiei, scoase o batistă albă şi începu s-o fluture deasupra capului. Porni apoi către nemţi tot fluturând batista aceea pesemne să se predea, dar nu făcu decât câţiva paşi, că prins în snopul unei mitraliere se prăbuşi deodată în ţărână, săltând şi zbătându-se ca o pasăre lovită de alice. Trădarea o plătise cu moartea. Casca îi căzuse de pe cap, rostogolindu-se la câţiva metri mai încolo. Nemţii în atacul lor nu-l luară în seamă, săriră peste el şi se îndreptară către tunarii ce se ascunseseră în spatele scuturilor de la piese şi aruncau acuma cu grenade, ferindu-se să fie loviţi. Situaţia era destul de critică.

— Domnule Mihai! strigă disperat Ganea, lăsând binoclul de la ochi. Uite-i, au pătruns în poziţia tunarilor. Să nu-i lăsăm! Mitraliera... acuma'...

Mihai înţelese comanda. Prinse repede *propriu-zisa* înfierbântată şi după ce făcu semn unui ostaş să ia afetul, înainta urmat de acesta, câţiva metri mergând ne brânci, cât mai ferit, în câteva clipe ocupă o poziţie pe un dâmb mai înalt, dincolo de gardul grădinii. Sudoarea i se scurgea pe obraz, o simţea sărată în colţul buzelor, ochii îl usturau. Sufla din adâncul pieptului, iar cămaşa i se sfâşiase de-a curmezişul, dezvelindu-i spatele lat, arămiu. Instală mitraliera, apoi se trânti în

pământ, armă, luă repede linia de ochire şi apăsă pe trăgaci. Flăcări prelungi, ca nişte limbi roşii şi ascuţite izbucniră la pura ţevii. Snopurile de gloanţe, adevărate suliţi de foc, ţâşniră înainte pe deasupra câmpului şi a grădinilor. Primele şiruri de duşmani fură secerate fulgerător şi, în vaiete prelungi, zguduitoare, nemţii căzură la pământ, de parcă ar fi executat o comandă de adăpostire. Alţii, venind vijelios din urmă, intrară şi ei în snopul morţii, rostogolindu-se peste primii căzuţi. Acolo, în faţa tunurilor, toţi cei care în iureşul atacului îndrăzneau să mai înainteze câţiva paşi, se frângeau de mijloc ca tăiaţi de-o coasă nevăzută şi se prăbuşeau în strigăte de groază. Văzând cum se schimbă situaţia, după câteva clipe, tunarii, cu armele la baionetă, ieşiră la contraatac. Se năpustiră peste parapetele poziţiilor, ca o avalanşă de fier, cu strigăte de „uraa” prelungi, zguduitoare şi se avântară tot mai mult înainte, băgând groaza în nemţi.

— Domnule Mihai, strigă Ganea, ai grijă, acum, spaţiul de siguranţă! Ai grijă, domnule Mihai! Mă auzi? Deplasează focul!

Mihai cu părul căzut pe ochi şi fălcile încleştate, înclină din cap în semn că a înţeles. Ţinând strâns mânerele mitralierei, mută fasciculul gloanţelor cu câţiva zeci de metri în faţa atacatorilor români, cu grijă să nu-i lovească pe tunari. Nemţii, atâţi câţi mai rămăseseră în picioare, o luară la fugă înapoi, către apa Topolniţei, zvârlind armele, îngenunchind şi rămânând unul câte unul întinşi pentru totdeauna pe nisipul mărunt al vadului.

— Bravo, domnule Mihai! zise într-un târziu Ganea, cu ochii sticlind de bucurie. Eşti un excelent trăgător! Să-ţi spun sincer, te admir şi te felicit! Am reuşit să-i dăm peste cap...

Cu mâneca zdrenţuită a cămăşii, Mihai îşi şterse sudoarea de pe frunte, îşi scutură apoi pantalonii de praf şi, ridicându-se dinapoia mitralierei, veni cu pas moale lângă Dana şi Maxim.

— Am să iau în primire mitraliera asta, zise el adresându-se lui Ganea şi arătă cu capul către piesa înfierbântată ce se odihnea pe dâmbul de pământ. Fac mai multă treabă cu ea decât cu puşca. Ostaşul e recrut, nu prea se descurcă el...

— Te-aş ruga, totuşi, domnule Mihai, să ai grijă de pluton... răspunse Ganea. Oricât, dumneata ai experienţa unei şcoli militare, după câte mi-ai spus, a frontului...

— Bine, sunt de acord, dar voi fi şi trăgător la mitralieră.

— N-am nimic împotrivă, zise satisfăcut Ganea. Nu pot decât să-ţi mulţumesc.

Sublocotenentul plecă şi după câţiva paşi întoarse capul. Dana, cu ochii micşorări de lumina soarelui, îl privea, urmărindu-l cum se depărtează. Ofiţerul îi făcu un mic semn de bun rămas cu mâna şi ea zâmbi, după care veselă lipi obrazul de patul puştii.

— Îţi cam face curte, după cât se pare... observă cu prefăcută naivitate Mihai şi aşezându-se alături de soră-sa îşi dezbrăcă cămaşa zdrenţuită, scoţând-o peste cap.

— Se poate să ai dreptate, răspunse moale Dana, fără să întoarcă privirea. Însă nu-i dau nici o importanţă.

— De ce? se miră el, ştergându-şi pieptul şi spatele cu cămaşa făcută mototol. E un om cumsecade, inteligent...

— Nu mă interesează, repet! răspunse rece Dana, parcă plictisită de această discuţie ce i se părea total nepotrivită.

— Dar ce ai, domnişoară? Inima nu-ţi spune totdeauna ce-ţi spun şi ochii? Că ochii te cam trădează...

— Uite, Mihai, întoarse ea capul, să lăsăm interogatoriile astea care nu-şi au rostul! Eşti de acord?

— Ce vorbeşti, dom’le! Te pomeneşti că ţi-a sărit ţandăra?! Bine domnişoară...

Zicând acestea, se ridică şi porni de-a buşilea către mitraliera pe care o deservea acuma ostaşul recrut. Pe deasupra continuau să ţiuie gloanţele duşmane şi şuierul proiectilelor de tun ce se spărgeau undeva în urmă, în marginea oraşului. Peste întreaga luncă a Topolniţei plutea un nor des de fum şi praf, iar parcă din adâncul hăţişurilor se înălţa un vaier de fier, cu ecouri prelungi, metalice.

În cartierul Tabaci, locuit în parte de tăbăcari şi în ale căror curţi se vedeau întinse la soare piei argăsite, mai precis pe strada Pandurului, se duceau lupte înverşunate. O parte dintre nemţi, trecând râul Topolniţa prin dreapta, peste podul de fier al căii ferate, căutau să se strecoare în oraş pe această stradă sau pe poteca de pe malul Dunării, îndreptându-se către clădirea unde se afla internatul liceului Traian. Profitau de acoperirile variate ale terenului, dar mai ales de depozitul de cherestea al întreprinderii „Cloşani” prin curtea căruia, la adăpostul stivelor de scânduri şi buşteni, intenţionau să se infiltreze către periferiile Severinului. Dar tăbăcarii le-au venit repede de hac. Câţiva dintre ei, veniţi în permisie de pe front, au ieşit în stradă, au făcut rost de arme şi s-au alăturat celorlalte grupuri de muncitori. Experienţa frontului şi-a spus îndată cuvântul. Orice neamţ care apărea de după cantonul de cale ferată, la capul podului de fier, era luat la ochi şi dat peste cap dintr-un singur foc. Unii dintre ostaşii companiei lui Ganea se amestecaseră printre locuitorii Tabaciului şi printre muncitori, constituindu-se în grupe pestriţe şi, acţionând după îndemnurile localnicilor care cunoşteau ascunzişurile, focul lor având mai mult succes împotriva atacatorilor.

Deodată, dintr-o curte a unuia Poiană, ieşi un băieţandru de vreo 16 ani, scund, cu picioarele niţel arcuite, cu părul cânepiu şi ochi căprui, în mână cu un automat. Părea speriat, neliniştit, căuta cu privirea în toate părţile.

— Ce-i mă, Mircea? îl întrebă din şanţul străzii unde era culcat unul dintre mobilizaţii aflaţi în concediu şi care purta uniforma militară. Unde te duci?

— Nea Cristescule, haide repede, să coborâm în vale către Dunăre, că nemţii au început să se strecoare ca şerpii prin bălăriile de pe malul apei.

Câţiva luptători civili, la semnul aceluia ce i se spunea Cristescu, îl urmară pe Mircea prin curtea acestuia şi ieşiră lângă calea ferată, pe marginea Dunării. Văzându-i, nemţii rămaseră deodată locului, ca de piatră. Vroiră să facă cale întoarsă, dar focul fu instantaneu şi ucigător. Câţiva doar scăpară cu viaţă şi fugeau împleticindu-se ca beţi, la adăpostul bălăriilor fără să-şi găsească echilibrul, căzând în brânci şi iar ridicându-se, urmăriţi de spaima morţii.

— Nea Cristescule, nea Eugene, nea Vasile! strigă Mircea, întorcându-se spre grupul ce înainta prin şanţul terasamentului de cale ferată. După ei, să nu ne scape!

Gloanţele şuierau ascuţit ca nişte bondari. Unele loveau piatra terasamentului şi cioburile de granit se împrăştiau ca mii de schije în toate părţile. Un sergent de vânători de munte, răsărit şi el printre

luptători nu se ştie de unde, ceru lui Mircea automatul şi-i dădu în schimb puşca sa. Ochind cu precizie, sergentul doborî dintr-o singură rafală trei nemţi, ce se prăvăliră la picioarele podului metalic. Unii o luară la fugă înapoi pe traversele podului, alţii săriră în apă, îndreptându-se către şoseaua dinspre Şimian unde se retrăsese grosul maşinilor lor. Încercarea de a pătrunde în oraş, folosindu-se de terasamentul căii ferate şi de poteca ce mărginea Dunărea, nu le reuşise. Se constituise aici, în mod voluntar, încă un sector de apărare al severinenilor, tenace şi de netrecut.

Ion Raicu, împreună cu Victor Ganea şi cu Gligor îşi instalaseră punctul de comandă la casa unui grădinar, către marginea oraşului. După un timp prinseră fiecare să se amestece printre luptători, să dea o mână de ajutor în lupta pentru respingerea atacurilor duşmane, deoarece în ultimele minute nemţii se năpusteau tot mai aprig asupra poziţiilor luptătorilor români, încercând să-i dea peste cap şi să intre în oraş. De câteva minute Raicu se oprise în apropierea lui Niţă Dogaru, ascunzându-se după un dâmb înalt de pământ, pe care aruncase în grabă nişte crengi de salcâm să-l mascheze. Ochea calm şi deschidea focul cu o precizie atât de mare, încât atât bătrânul soldat cât şi Totelică, ce stătea ghemuit în groapa lui, erau uimiţi cum îi dădea pe nemţi peste cap.

— Şi zici dumneata că vor veni alte rânduieli? întrebă după o vreme Niţă Dogaru, văzându-l pe Raicu că se odihneşte oleacă. Că ar fi bine după spusa dumitale...

— Vor veni, taică Dogarule, vor veni, zise Raicu, vorbind peste buza gropii. Stătea trântit pe-o parte, scotea cartuşe de prin buzunare şi le înşiruia pe-o lamă metalică. Atunci tot omul îşi va afla cu cinste rodul muncii lui. Şi noi cei de la oraş, muncitorii, şi dumneavoastră, ţăranii săraci de la sate.

Un proiectil de tun şuieră ca o săgeată prin aer şi se sparse cu o explozie surdă în peretele casei din spate. Instinctiv, Raicu îşi trase capul între umeri, stătu aşa câteva clipe, să vadă dacă nu mai vine o nouă lovitură, apoi privi peste parapet înainte, către lunca Topolniţei. Nemţii erau trântiţi la pământ de-o parte şi de alta al şoselei, pe malul râului şi dincolo de podul de fier.

— Trag blestemaţii, nu se lasă, zise Niţă Dogaru înălţând fruntea peste marginea gropii sale. Dar şi-ai noştri nu-i slăbesc o clipă. Au încercat vreo două atacuri şi nu le-a mers.

— Tunarii au fost la înălţime!

— Au fost, săracii de ei, că şi alaltăieri sară, când am luat cu asalt comandamentul nemţesc, tot ei ne-au ajutat, n-aţi văzut? Cum pleca o ghiulea din alea drăcoase, cum se prăvălea peretele!

Bătrânul soldat îşi scoase casca de pe cap şi cu mâneca bluzei

militare îşi şterse creştetul şi fruntea de sudoare.

— E cald, tare cald, reluă el, adresându-se lui Raicu. Nici nu ştiu dacă-ai noştri or fi treierat la vremea asta, oftă el, aducându-şi aminte de acasă. Dacă nici n-o fi având cine să secere... şi ce să secere...

Clătină capul a durere şi tăcu, făcându-şi de lucru cu închizătorul puştii.

— Ai mult pământ, taică Dogarule? întrebă Raicu în timp ce, întors pe-o parte cât mai ferit să nu ofere o ţintă inamicului, căuta să bage lama cu cartuşe în magazia puştii.

— De pământ întrebi dumneata? Apăi am o juma’ de pogon şi-olecuţă de grădină. Atâta am. Încolo, sufletul...

Tăcu, oftă iară şi trase adânc aer în piept. Zise, după o vreme:

— Pământ tare ca iasca, domnule, abia intră fieru plugului în el. Cine să-l muncească, păcatele mele? Cine? Am muierea oloagă de vreo şase ani, abia se trage pe prispă, băiatu mi-a murit departe, pe front, că drept vorbeai dumneata alaltăieri, în vale, la Şantier, că uite stăteam şi te-ascultam cu gura căscată şi parcă-mi mergea la inimă spusele dumitale. Pentru ce-a murit? Pentru interesele boierilor, ca alde moşieru Tintorescu de la noi din sat. Om cu sute de pogoane! Numa ăi săraci, fără bani la poznar, numa ăştia, domnule, au dus greul frontului.

— Aşa e, taică Dogarule... Dar moşia aceea a lui Tintorescu de care spui dumneata, trebuie să o împărţiţi între dumneavoastră, ţăranii săraci. El singur cu atâta pământ – auzi, sute de pogoane – şi dumneavoastră de-abia vă duceţi zilele pe câte-o palmă de loc? Ce socoteală e asta?

— Păi e drept cum grăieşti dumneata, dar cine să facă treaba asta? Că Tintorescu de bunăvoie nu ne dă el pământu nici în vânzare, darămite pe degeaba...

— Dumneavoastră, ţăranii, trebuie să luaţi pământul. Nu-l munciţi dumneavoastră?

— Ba noi îl muncim.

— Păi dacă-l munciţi, tot dumneavoastră trebuie să culegeţi şi roadele! vorbi cât mai convingător Raicu. Acum au venit alte timpuri, taică Dogarule. Intraţi cu plugurile, împărţiţi totul frăţeşte şi gata. Noi, muncitorii, comuniştii, vă vom ajuta...

Niţă Dogaru se scarpină în cap, îl privi cu mirare, lung şi stăruitor pe Raicu, parcă fără să-i vină a crede toate câte le vorbea acesta, după care se întoarse şi-i strigă soldatului din dreapta lui:

— L-auzi, mă, Totelică, ce zice ’mnealui...

— Am auzit, nea Niţă, că am stat cu urechea tot într-acolo, zise Totelică, înălţând mai mult capul. Să fie oare adevărat?

— Păi de ce să nu fie, măi, oameni buni? îi întrebă Raicu, glăsuind mai tare să-l audă şi acela peste răpăiturile puştilor şi mitralierelor. De

ce să nu fie? Partidul nostru comunist luptă pentru ca în ţară să fie dreptate, cine munceşte să primească răsplata muncii lui după cuviinţă.

— Da, partidu ăsta îi numai pentru muncitori? întrebă cu oarecare sfială Niţă Dogaru.

— Cum numai pentru muncitori?

— Adică sunt trecuţi în el numai muncitori?

— Ba şi ţărani, zise Raicu. Şi profesori, şi studenţi, şi învăţători... toţi cei care vor să lupte alături de noi, de muncitori. Toţi cei care vor să nu mai fie în lume exploatare, să nu mai fit trântori care să mănânce din sudoarea altuia şi ei numai să tragă câştigul, ca alde Tintorescu de la dumneata din sat şi câţi or mai fi ca el pe pământul ăsta...

Niţă Dogaru lăsase puşca pe parapet şi fără să-i mai pese de gloanţele care treceau pe deasupra sau îi ţiuiau pe la ureche, se uita năuc la Raicu, de parcă acesta îi povestise cine ştie ce năzdrăvănii de prin basme, să le auzi şi să te minunezi, întoarse capul, îl privi în tăcere tot cu ochii măriţi de uimire pe Totelică, apoi iar pe Raicu şi iar pe Totelică şi până la urmă îi zise acestuia:

— Auzişi, mă vecine, cum stă chestia?

— Auzii, nea Niţă.

— Ştii ce mă gândesc eu? Iaca, ar fi bine să ne trecem şi noi în partidu în care-i ’mnealui, în partidul comuniştilor. Zău aşa. Luăm pământu boierilor şi pe urmă... om mai vedea noi ce-o mai fi.

— Să ne trecem, nea Niţă, întări Totelică. De ce să nu ne trecem? Că ne-o fi numai de bine...

— Apăi rău de ce să ne fie? făcu Niţă Dogaru scărpinându-se în barbă. Şi domnu’ caporal Dincu mi-a mai spus în câteva rânduri cum îi cu isploatarea boierilor. Păi cum? Tintorescu cu poznarele pline de crăiţari numai din ăia de aur şi eu cu ele pline de seminţe de floarea soarelui? Că de ălea am, cu ălea mă hrănesc...

N-apucă să-şi sfârşească vorba, că un iureş de foc se năpusti deodată asupra poziţiilor infanteriştilor români şi ale civililor înarmaţi. Proiectilele începură să curgă ca ploaia şi exploziile se ţineau lanţ, răbufnind când în spate, prin straturile grădinilor, când înainte, în faţa parapetelor. Trâmbe de pământ se înălţau negre ca nişte umbrele şi apoi de sus cădeau bulgări şi ţărână într-atât de deasă, de nu mai vedeai la un pas înainte. Mitralierele nemţilor prinseră să toace toate deodată şi valea aceea largă a Topolniţei începu a răsuna într-atât de înspăimântător, încât ziceai că dintr-o clipă într-alta se scufundă pământul. Pe deasupra zăvoiului înverzit plutea o ceaţă albăstruie ca un fum care parcă luat de vânt se tot ducea către apa Dunării. Drept răspuns, începură să tragă şi tunurile militarilor români. Şi mitralierele. Şi puştile-mitralieră. Iar puşcaşii, civili şi militari,

deschiseră un foc într-atât de dens încât nu era palmă de pământ în toată lunca aceea nisipoasă, să nu fie zgâriată de gloanţele ce zumzăiau în aerul fierbinte al zilei.

După câţiva minute, ieşind dinapoia maşinilor răsturnate şi găurite de proiectile, de după tulpinile plopilor ce mărgineau şoseaua, sau de după malul râului unde stătuseră ascunşi, sute de nemţi porniră într-un iureş turbat la un nou atac. Strigau, ţipând „iuriii”... „iuriii”, făceau salturi cât mai scurte şi repezi şi trăgeau din mers cu automatele asupra poziţiilor româneşti din faţă. Pesemne era ultimul atac decisiv pe care-l încercau şi erau hotărâţi cu orice preţ să-i dea peste cap pe luptătorii români care le pricinuiseră atâtea pierderi.

— Ţin-te bine, taică Dogarule! zise Raicu ferind capul după parapet. Au pornit ca turbaţii...

În aceea clipă, din spate îşi făcu apariţia, venind mai mult de-a buşilea, un soldat cu capul descoperit, cu părul năclăit de praf şi sudoare, în mână cu un automat.

— Hei, care-i dom’ Raicu pe-aicea? strigă el dinapoia unor tufe.

— Eu, măi camarade! zise Raicu, şi-i făcu semn să se apropii. Ce ai cu mine?

— Uite, te caut, domnule, de-o jumătate de ceas şi nu te găsesc. Am fost mai întâi la casa aceea, că acolo mi-a spus domnu’ sublocotinent că e postul de comandă, dar casa e pustie.

— Care-i necazul, camarade? căută să-i curme sporovăielile Raicu.

— Iaca o hârtie de la domnu’sublocotinent Ganea al nostru. Să-mi dai matale şi răspuns.

Zicând acestea, ostaşul vârî mâna în sân, şi trase de sub veston o hârtie împăturită în patru pe care i-o întinse lui Raicu.

— Un raport, mi se pare...

— Bine, dă-l încoace!

Raicu luă hârtia şi o parcurse în mare grabă cu privirea. Ganea se afla în cartierul Tabaci unde conducea lupta unui detaşament de militari şi civili împotriva unor forţe nemţeşti care dăduseră un nou atac. Ceruse regimentului, şi colonelul Predoiu îl anunţa că trimite ultimele efective din garnizoană: cavalerişti şi gardieni publici, vreo câţiva marinari... Unde socotea, dumnealui, Ion Raicu, că s-ar putea folosi aceste noi întăriri? Să-i comunice de urgenţă, pentru că trebuia să amplaseze noile efective la teren.

Raicu împături hârtia şi rămase o clipă pe gânduri. „Să mă sfătuiesc şi cu Gligor, cugetă el. Dar unde-l pot găsi eu acuma pe omul ăsta? Aleargă şi el de colo până colo unde e situaţia mai grea”. Privi apoi înainte, pe câmpul de luptă şi îşi zise: „Văd că aici, de o parte şi de alta a şoselei, lângă pod îşi concentrează nemţii cele mai puternice forţe. Deci aici trebuie să fim şi noi pregătiţi să-i dăm peste cap. Ar fi nimerit chiar un contraatac...”

— Măi camarade, se întoarse Raicu către ostaşul ce stătea culcat pe burtă în aşteptare, în apropierea lui. Spune-i domnului sublocotenent Ganea să trimită noile efective tot pe direcţia podului. Ai înţeles?

— Am înţeles!

— Şi dacă nu mai are treabă acolo, să vină încoace.

— Hârtie nu-mi mai dai mata?

— Nu-ţi mai dau. Comunică verbal.

— Ce să fac? înălţă ostaşul sprâncenele alburii dt praf şi pe faţa-i de mucalit, mânjită de fum şi sudoare se aşternu pentru o clipă mirarea.

— Zic să-i comunici verbal, reluă Raicu. Adică să-i spui prin viu grai cele ce-ai auzit de la mine.

— Apăi, aşa da... se lumină ostaşul şi, prinzând automatul în mână, se răsuci pe burtă cu capul către înapoi. Mă duc şi sănătate bună.

— Mergi sănătos... Hei, dar unde ţi-e boneta? Sau casca, ce-ai avut?

Ostaşul însă nu-l mai auzi. Porni repede, mergând pe brânci printre gropi, boschete şi după câteva clipe se pierdu înapoia unui gard prăbuşit.

Peste un sfert de oră, prin grădini, apărură în spatele poziţiei, câţiva gardieni publici, în uniformele lor cafenii, cu eghileţi albi pe piept, în mâini cu puşti şi pistoale. Îndată după ei, se văzură vreo două plutoane de ostaşi în cizme, cu rozeta la carâmbi şi pinteni lucitori. Apoi câţiva marinari şi grăniceri. Se strecurau tiptil, cu spinările aplecate, în mâini cu carabine scurte şi puşti-mitralieră. Un ofiţer tânăr, cu capul descoperit şi casca în mână – era locotenentul Sabin Niţulescu – le tot arăta cum să ocupe dispozitivul, strigând şi răcnind prin ploaia de gloanţe, parcă fără să-i pese de moarte.

— Uite, domnule Raicu, ne vin ajutoare, observă Niţă Dogaru. Vin cavaleriştii de la Padina. Uite, mă, Totelică, se întoarse el către soldatul din dreapta, ţi-a venit cumnatu-tău, care-i mobilizat la roşiori... Măi Totelică! Toteli...

Vorba lui Niţă Dogaru îi îngheţă pe buze. Inima i se frânse pe dată. Ochii i se măriră de groază. Trupul lui Totelică fără cap, smuls probabil de vreun proiectil, se zbătea zvârcolindu-se în groapa adăpostului, în spasme scurte, din ce în ce mai molatice. Din gâtul retezat ţâşnea un şuvoi de sânge ce stropise frunzele de pe parapet, puşca, întreg pământul în jur.

— Săracu de el! zise împietrit de durere Niţă Dogaru şi, luându-şi pentru o clipă casca de pe cap, se închină, făcând o cruce mare pe piept. Uite-l, domnule, cum se duse... Nici n-am băgat de samă... N-a scos o vorbă...

Raicu, crispat, clătină capul, oftă, dar nu răspunse. Mânui parcă mai aprig închizătorul puştii, duse arma la ochi şi apăsă pe trăgaci. Dădu afară tubul ars şi cu repeziciune introduse un nou cartuş pe ţeavă. Când să apese iară pe trăgaci, simţi că cineva se apropie târâş prin spate şi-l scutură de laba piciorului. Întoarse speriat capul.

— Sandule, ce-i cu tine?

Sandu, feciorul lui, cu trei copii în urmă-i, lipiţi una cu pământul, încât nici nu li se desluşeau spinările, zvârli tatălui doi săculeţi de pânză doldora de cartuşe.

— Ţine şi mai trec eu pe la mata, să ştii, vorbi băiatul gâfâind. Sunt cu echipa de împrospătători...

Zâmbi, şi cu un gest al capului arătă către puştanii ce încercau să ridice frunţile de la pământ, ca să privească înainte.

— Capul la cutie, mă! le strigă Sandu autoritar. Ei, am plecat. Cu bine, tată, şi ai grijă de mata...

— Mai bine ai de tine, îl povăţui Raicu cu vocea scăzută. Nu veni prea mult înainte cu copiii ăia după tine... Aruncă sacii ăştia de departe, că ajung ei aici în gropile noastre.

Îi era teamă pentru viaţa fiului său şi de aceea căuta să-l

ocrotească. Nu-l mai avea decât pe el şi de la moartea nevestei îşi concentrase întreaga dragoste asupra lui. Îl încerca totuşi un sentiment de jenă că se gândise măcar la treaba asta când în jurul său atâţia oameni erau gata să-şi jertfească viaţa pentru cauza poporului, pentru ţară. Stăpânit de aceste reflecţii, privi mult timp în urma lui Sandu. Băiatul se îndepărta sprinten şi vioi cu copiii după el, târându-se una cu pământul pe după tufişuri şi resturi de garduri. Se oprea când şi când şi după povaţa tatălui, zvârlea de departe, cu precizie, săculeţii cu cartuşe, drept în gropile trăgătorilor. „Îmi place că m-ascultă, constată cu mulţumire Raicu. Barem să aibă grijă să se ferească de glonţ, că uneori face pe eroul când nu trebuie.”

Nemţii, înverşunaţi, continuau încercările de atac, dar fără vreun rezultat deosebit. Se opriseră după câţiva zeci de metri de la plecare şi, cu capetele lipite de pământ aşteptau să se sfârşească potopul de foc ce cădea asupra lor, ca să reia înaintarea.

Mihai, cu mâinile încleştate pe mânerele mitralierei, ochea destul de calm şi apăsa pe trăgaci, simţind cum i se zguduie umerii în trepidaţiile puternice ale *propriu-zisei*. Alături, ostaşul recrut care-l ajuta, ţinea pe palmă banda metalică cu cartuşe, să poată trece mai uşor pe sub capacul cutiei închizătorului şi-l privea cu un respect ascuns pe Mihai, văzând cu câtă precizie şi sânge rece declanşa focul.

Ganea se ivi de după nişte boschete, mergând cât mai aplecat, cu un automat în mână şi cu binoclul spânzurat de gât. Faţa i se aprinsese sub viziera metalică a căştii, iar ochii parcă-l usturau, că-i ţinea tot timpul pe jumătate închişi, acoperiţi de pleoapele prăfuite.

— Domnule Mihai, zise el venind aproape şi punând mâna pe umărul mitralieristului. Eu sunt, Ganea...

— Te-ascult, domnule sublocotenent, răspunse Mihai fără să întrerupă tragerea, ţinând privirea tot înainte.

— Situaţia e următoarea, vorbi ofiţerul cu glasul întretăiat de osteneală. A sosit vremea să dăm contraatacul decisiv. Pentru asta, în poziţia noastră a venit şi colonelul Predoiu. A fost la cele două batalioane, care stau ascunse în pădurea Balota. La o rachetă verde cu cinci stele, batalioanele vor ataca prin surprindere din spate şi flanc. Tot atunci vom porni şi noi... Ai, te rog, grijă cum deschizi focul prin culoar. Fixează pe şina gradată câteva miimi dreapta şi stânga pentru spaţiul de siguranţă. Apoi, când noi vom ajunge pe linia şirului aceluia de mâncături galbene de pământ, faci salt şi ocupi loc de tragere acolo în dreapta, după ciotul acela de lemn, unde văd parcă o tulpină...

— Da, e o tulpină de plop, retezată...

— Aşa, acolo ocupi o nouă poziţie de tragere. Ne-am înţeles?

— E-n regulă, domnule sublocotenent!

— Să nu încetezi o clipă să ne susţii cu foc!

— Nici o grijă, domnule sublocotenent!

Ganea puse binoclul la ochi, privi înainte câmpul de luptă, apoi se trase pe brânci înapoi, să treacă pe la alte cuiburi de foc. Maxim, cu obrazul lui fraged aplecat pe patul puştii, trăgea de zor, ochind calm, aşa cum îl învăţase Mihai mai de dimineaţă. Îi era gura uscată de arşiţă, obosise peste măsură de mult, dar nu se da bătut şi, cu o voinţă fără seamăn, trimetea glonţ după glonţ în rândurile duşmanilor. Chiar îi spusese lui Sandu când trecuse pe la el, că e bine să se înapoieze cât mai curând, deoarece numai doi săculeţi de cartuşe nu-i ajung până la sfârşitul luptei.

Trecând prin preajmă-i, sublocotenentul veni lângă el, stătu o clipă de-o parte privindu-i zelul cu care încărca puşca şi ochea, apăsând pe trăgaci, după care îl întrebă zâmbind:

— Cum merge treaba, voinicule, ai învăţat să ocheşti?

— Am învăţat, răspunse oarecum sfios Maxim, cu privirea plecată.

— Dar cine te-a lovit la ochi, de s-a umflat şi s-a învineţit aşa? Am vrut să te întreb mai de dimineaţă, dar am uitat...

Maxim nu răspunse. Lăsă puşca cu închizătorul deschis pe parapet şi trecându-şi dosul palmei peste frunte plecă iară privirea, de parcă îi era greu să vorbească despre el. Era încă plăpând, neîntremat, i se vedeau coastele prin cămaşa de pânză subţire ce fusese cândva a lui Mihai. Faţa o avea tot suptă, slabă, dar se mai luminase întrucâtva, nu mai era cenuşie, bătrânicioasă ca pe vremea când era la brutărie.

— Nu spui cine te-a lovit la ochi? stărui Ganea. Bine, atunci poate-mi spui al cui eşti? Cum de-ai ajuns chiar aici, în linia întâi? Părinţii tăi ştiu unde te afli acum?

— N-am părinţi, domnule ofiţer, vorbi moale, cu glas stins Maxim.

— Dar ce s-a întâmplat cu ei? Cum de-ai rămas orfan?

Băiatul se codi la început să vorbească, dar până la urmă povesti ofiţerului cum rămăsese singur pe lume, fără nici un ajutor de nicăieri...

— Şi ce-ai păţit la ochi? Şi la buză? Eşti vânăt şi umflat...

— Am fost închis la poliţie şi bătut. M-au aflat că într-o noapte am lipit manifeste comuniste pe ziduri şi pe ferestrele vitrinelor şi m-au arestat.

— Cine, tu? făcu ochii mari Ganea. Dar... cum... păi... mă, mă minţi... te lauzi...

— Sunt membru al Uniunii Tineretului Comunist, domnule ofiţer, spuse cu hotărâre Maxim. Şi de aceea...

— Serios?

— Aşa cum vă spun!

Ganea rămase uimit de cele auzite. Iată, un băieţaş neîmplinit încă la trup, firav şi pricăjit, găsise – cum asta, numai el ştie! – drumul luptătorilor comunişti. Dar el, cum de n-a aflat decât foarte târziu

acest drum? De ce oare nu l-a căutat cu mai multă insistenţă, că doar preocupare a avut, a fost interesat să-l afle. Şi, deodată, Ganea constată fără surprindere că din clipa acelor puţine destăinuiri, Maxim îi devenise foarte drag inimii lui, apropiat ca un frate mai mic întâlnit după o îndelungată despărţire.

— Hai, du-te, lasă puşca şi du-te! îl îndemnă ofiţerul să plece, socotind că nu e bine să-şi primejduiască viaţa, mai ales că peste puţin avea să se declanşeze contraatacul decisiv.

Dar Maxim nu se clinti. Înălţă numai privirea mirată către ofiţer, contrariat pentru această neaşteptată hotărâre a lui.

— Hai, mă, nu pleci? vorbi Ganea blând şi-l mângâie pe cap, pe obrajii aprinşi de fierbinţeala soarelui.

— Nu... răspunse moale Maxim. Nu plec... Vreau să lupt şi eu, domnule ofiţer.

— Să nu-mi mai spui „domnule ofiţer”, zise Ganea continuând să-l mângâie pe păr.

— Dar cum?

— Nenea Victor. Auzi tu? Să-mi spui nenea Victor...

— Bine, domnule ofiţer...

— Mă, tu nu înţelegi? Nenea Victor...

— Nenea Victor...

— Aşa. Acum du-te, lasă puşca şi du-te...

— Nu mă duc, nenea Victor, vorbi Maxim, pe un ton rugător. Ţi-am spus: vreau să lupt şi eu.

— Uite, copiii de-o vârstă cu tine fac alte treburi, cară cartuşe mai înapoia poziţiilor.

— Eu nu sunt copil!

— Dar ce eşti?

— Sunt utecist, am spus, răspunse cu gravitate Maxim. Matale trebuie să ştii că comuniştii luptă în primele rânduri. Aşa că... Ce mai...

Ganea începu să râdă.

— Bine, măi, luptă şi tu aici în linia întâi, dacă vrei aşa, dar ai grijă să te fereşti, zise el şi-l mângâie din nou pe copil pe creştetul capului cu palma lui mare şi grea. Acuma o să înceapă atacul.

Dădu apoi să plece, dar parcă amintindu-şi de ceva se întoarse, îşi scoase casca şi o aşeză pe capul băiatului.

— Uite zise ofiţerul, ţine asta, e cam grea, dar te fereşte de glonţ. Eu am să fac rost de alta...

— Mulţumesc, şopti moale Maxim şi-l privi pe Ganea pe sub viziera metalică a căştii. Faţa i se îmbujorase de emoţie, sau poate de recunoştinţă. Zâmbind, începu sa pipăie casca de oţel din creştetul capului, mângâindu-i marginile, cureluşa. Nu mai purtase aşa ceva, ca un adevărat luptător şi nici nu-şi închipuise că avea să poarte. Puşcă,

de, mai treacă-meargă, avea toată lumea, dar dintre civili până acuma nimeni n-avea cască.

— Maxime, zise Ganea, prinzându-l cu mâna de după cap. Vrei să-mi dai puţină ascultare?

— Da...

— Uite, zic să rămâi să lupţi, dar ai grijă cum spuneam şi nu scoate capul din groapă decât când tragi cu puşca, da? Şi să nu stai mult afară să iei linia de ochire, că te pândeşte un neamţ de la distanţă şi te ia el pe urmă la ochi, ai înţeles?

— Da, am înţeles, domnule ofiţer...

— Mă, ai uitat?

— Am înţeles, nenea Victor...

— Aşa... Ai grijă de tine...

Zicând acestea, Ganea îl mângâie încă o dată pe obraji şi cu capul descoperit se trase înapoi tot pe brânci, aşa cum venise. După câţiva metri dădu peste Dana, ascunsă în groapa ce i-o adâncise mai mult Sandu cu puţin timp înainte. Basmaua îi căzuse pe ceafă şi părul blond îi flutura acum în voie pe fruntea arsă de soare. Umerii rotunzi şi goi se înnegriseră şi ei în fierbinţeala zilei. Faţa îi era mânjită de sudoare şi praf; din pricina aceasta, ştiindu-se murdară, la apariţia lui Ganea lăsă capul în jos şi duse mâna în dreptul frunţii, acoperindu-şi ochii.

— Te-ai ascuns ca struţul, domnişoară! glumi Ganea, oprindu-se lângă ea.

— A, dumneata erai? se făcu ea a tresări, chipurile surprinsă de apariţia ofiţerului. Nu ştiam...

— *Ego sum qui sum!* [43] decretă Ganea înălţând degetul arătător şi începu să râdă. Cum merge treaba, domnişoară?

— Merge destul de bine, zise fata şi lăsând jos puşca scoase din sân o batistă de mătase cu care începu să-şi şteargă faţa. Uite în ce hal m-am murdărit, făcu ea îmbufnată. Meseria dumneavoastră, a militarilor, nu-i de loc elegantă...

— Însă e practică!

— Da, în situaţia asta, ai dreptate, e practică, zise ea şi arătă cu capul înainte către câmpul de luptă. Vai, am crezut că înnebunesc de groază! De câte ori au pornit nemţii încoace, tot de atâtea ori mi-a fost teamă că vin aproape, aproape şi ne împuşcă...

— Şi ce făceai dacă veneau foarte aproape? întrebă Ganea făcându-şi de lucru cu cureluşa diagonalei. Dacă reuşeau bineînţeles...

— Eu ştiu? înălţă ea din umeri. Nu-mi pot da seama. Poate că aş fi fugit înapoi, sau poate că aş fi stat aici să trag până la ultimul cartuş. Zău că nu ştiu ce să zic. Sunt situaţii din astea groaznice, când

---

[43] Sunt acela care sunt! (l. latină, n.a.)

acţionezi nepremeditat...
— Da, aşa este. Dar vecinul dumitale, pe care am aflat că-l cheamă Maxim, e plin de hotărâre, nu alta! Uite-l cum încarcă arma şi trage.
— Vai de el, sărăcuţul! îl compătimi Dana. Noi i-am spus să stea acasă, dar n-a vrut. A zis că merge şi el fiind şi de datoria lui să lupte împotriva nemţilor. E în organizaţia noastră de U.T.C.
— Cum în organizaţia noastră de U.T.C.? se miră Ganea. Şi dumneata eşti în U.T.C.?
— Şi eu, întări fata zâmbind. Ce te uiţi aşa?
Ganea era de-a dreptul uluit de cele ce auzise. Căută prin buzunare o batistă, să-şi şteargă faţa de sudoare, dar negăsind renunţă şi rămase tăcut, privind gânditor undeva departe peste lunca Topolniţei ce vuia sub răpăitul puştilor şi mitralierelor.
— Uite batista mea, zise Dana şi i-o întinse.
— Nu, nu, mulţumesc, se împotrivi el vădit ruşinat. Am avut şi eu, dar se vede treaba că am pierdut-o.
— Tocmai de aceea, pe asta am să ţi-o prind uite aici, zise ea şi aplecându-se legă batista cu un nod de cureluşa diagonalei de la centură. Aşa, acum n-ai s-o mai pierzi!
Ofiţerul era de-a dreptul fâstâcit. Totdeauna îl fascinaseră şi-l încântaseră discuţiile cu Dana, chiar sperase într-o prietenie mai apropiată, dar de fiecare dată ea se arătase indiferentă. Şi îi plăcea nespus de mult fata asta, era frumoasă, avea un aer deosebit, întreaga ei făptură degaja prospeţime şi îndemna la dragoste... Dar speranţele sale erau iluzii deşarte, visuri irealizabile... Şi-acum, iată, i-a oferit şi un talisman...
Emoţionat, cum poate nu-l mai văzuse nimeni până atunci, sublocotenentul mângâie cu duioşie batista de mătase prinsă de cureluşa diagonalei şi zise zâmbind:
— Îţi mulţumesc, domnişoară. Am s-o păstrez ca amintire de la dumneata.
— O, se miră ea contrariată, o batistă murdară?
— Nu interesează, făcu el categoric. E de la dumneata. Numai că...
Îşi aminti parcă ceva şi chipul i se întunecă pe dată.
— Ce este?
— Batista nu înseamnă oare despărţire?
— Prostii! râse Dana. Ce, dumneata crezi în lucruri de-astea?
— Nu cred, dar aşa se spune...
Ganea stătu o clipă pe gânduri continuând a mângâia batista prinsă de cureluşa diagonalei, după care zise:
— Îţi spun la revedere!
Luă automatul, vru să pornească înapoi târâş, dar îşi aminti de ceva, se întoarse şi zise:
— Apropo, era să uit: la o rachetă verde cu cinci stele toată poziţia

noastră va porni la atac. Dumneata, domnişoară Dana şi Maxim, să staţi, vă rog, pe loc. Pericolul e prea mare, nu e bine să vă expuneţi. Am uitat să-i spun puştiului treaba asta, comunică-i te rog dumneata. E tare simpatic...

Făcu un semn de bun rămas cu mâna şi se trase înapoi pe brânci, pornind târâş către locurile unde se găseau Raicu şi Niţă Dogaru.

Într-un şanţ se întâlni cu caporalul Dincu. Era cu faţa mânjită de praf, negru ca un fund de ceaun şi numai dinţii îi luceau albi în gură.

— Ce-i cu tine, Dincule?

— L-am lăsat pe plutonierul major Tănăsică la împărţit muniţia şi-am pornit şi eu încoace. El, ştiţi, cu piciorul...

— Bine, treci la grupa din dreapta. Vezi că la o rachetă verde pornim la atac!

În clipa aceea, nemţii se ridicară din nou la atac. Trăgând cu toate armele, într-un vuiet asurzitor, furişându-se pe după maşinile răsturnate şi pe după tulpinile plopilor, rostogolindu-se prin şanţurile drumului şi prin gropile de proiectile, puhoiul de uniforme verzi-cenuşii se avânta metru cu metru către poziţiile ostaşilor şi civililor români. Sublocotenentul Victor Ganea duse repede binoclul la ochi şi privi înainte. Îi vedea acum destul de bine. Le distingea feţele lucii de sudoare, ochii micşoraţi de ură şi neputinţă, le zărea bluzele prăfuite, descheiate la gât, cu mânecile suflecate. La centuri aveau înfipte grenade, în mâini automate cu ţevile bronate, pistolete. Se opreau, culcându-se la pământ, trăgeau şi iar se ridicau, într-un iureş ce parcă nu mai avea sfârşit. Începură să strige, să urle, bezmetici, agitând deasupra capetelor pumnii cu pistoletele şi automatele, îndemnându-se unii pe alţii să alerge cât mai repede, să pătrundă în poziţiile româneşti, să le dea peste cap şi să intre în oraş. Între ei, se distingea figura maiorului Schultz, înalt, slab, cu faţa crispată, şi arsă de soare, cu ochii albaştri, răi şi întunecaţi de ură, cu capela gri-verzuie cu cozoroc mare adânc trasă pe frunte.

— Dom'le Mihai! strigă către dreapta Ganea şi Mihai care tocmai alimenta mitraliera, întoarse capul să vadă cine îl strigă. Ascultă, dom'le Mihai!

— Ordonaţi, dom'le sublocotenent! zise Mihai şi înălţă mâna să se vadă că e atent.

— Uite, îl vezi pe lunganul acela de neamţ?

— Acela slab, cu panglică de decoraţie la cheutoarea bluzei?

— Acela. Mai lasă-l să înainteze câţiva zeci de metri şi apoi fă-l să muşte ţărâna! E comandantul acestei hoarde verzi-cenuşii...

— Am înţeles, dom'le sublocotenent! zise Mihai şi armă pe dată mitraliera. Îi trimit acum un salut în ţăcănit de morse. Telegrafia morţii...

Calm, Mihai privi iar înainte. Maiorul, în fruntea atacatorilor, înalt şi slab, alerga ca un bărzoi, cu paşi mari, legănaţi, de parcă mergea printr-o mlaştină.

Mihai îl lăsă să mai înainteze câţiva paşi, văzându-l cum agită în dreapta şi-n stânga automatul său, apoi îl prinse în aparatele de ochire şi apăsă pe trăgaci. O scurtă rafală de mitralieră sfâşie aerul şi ofiţerul neamţ se prăbuşi ca un sac. Stătu o clipă la pământ, apoi încercă să se ridice mergând în patru labe, cu capul descoperit, clătinându-se ca un om beat. În secunda aceea însă, o nouă rafală îl răsuci într-o parte şi-l lăsă nemişcat pentru totdeauna.

Cu tot potopul de gloanţe aruncat împotrivă-le, nemţii nu se lăsau însă cu una cu două. Ambiţioşi, se avântau tot mai mult înainte sub

norii de fum şi praf ce-i învăluiau ca o ceaţă. Zgomotul luptei se amplifica şi ecourile răpăiturilor şi exploziilor de proiectile răsunau prelung şi lugubru, ca un vaier fără de sfârşit. Deodată, din pădurea Balotei, ţâşni spre înalt o săgeată de foc şi, într-o clipă desfăcându-se în arcuiri largi se lăsară către pământ cinci stele verzi, sclipitoare, ca de argint.

— Racheta! zise Ganea. Acum atacă batalioanele...

Un potop de foc se revărsă brusc dintr-acolo şi după un minut îşi făcură apariţia, într-un atac surprinzător, impetuos, ţâşnind ca din pământ şi la nesfârşit zeci de plutoane de militari români, cu căştile sclipind în soare, cu armele în mâini, strigând şi alergând într-un iureş de nedescris. Buimaci, nemţii îşi opriră atacul. Total surprinşi de cleştele în care erau prinşi stătură o clipă locului, privind înapoi complet dezorientaţi, neştiind ce să facă, încotro s-o apuce.

— Înainte, băieţi! tună în clipa aceea Ganea, îndemnându-şi luptătorii să iasă la contraatac şi, aşa cum se afla, cu capul descoperit şi automatul în mână, se ridică în picioare, sări peste şanţuri şi gropi, şi cu mersul lui greoi, porni la vale, către lunca Topolniţei. După mine, înainte, uraaa!

Sutele de militari şi civili se ridicară toţi ca unul şi se avântară cu strigăte năprasnice înainte, urmându-l pe ofiţer, mânuind din mers închizătoarele, trăgând rafale după rafale, sărind cu paşi mari peste parapete, şanţuri sau ce întâlneau în cale.

Raicu, Gligor, Haralamb, Sandu – răsărise şi Dincu, nu se ştie de unde cu o puşcă-mitralieră în mână, mai către dreapta – Pius şi Chirică, apoi Niţă Dogaru mergând aplecat, c-o moletieră după el, şi în urmă-i locotenentul Sabin Nuţulescu cu roşiorii lui, marinarii şi cei câţiva gardieni, alergau cu toţii într-un iureş nestăvilit, prin ploaia de gloanţe, fără să le peste de moarte.

Nemţii o luară îndată înapoi la goană către apa Topolniţei, către desişul zăvoiului, împrăştiindu-se care încotro, ca potârnichile în bătaia puştii, răspândiţi şi înnebuniţi de groază, unii cu mâinile ridicate, alţii zvârlind din mers puştile, dezbrăcând vestoanele, aruncând centurile şi cizmele din picioare, dar cei mai mulţi prăvălindu-se sub snopul gloanţelor neiertătoare.

— După ei! îndemna Ganea tot frontul acela de luptători ce înainta vertiginos şi năvalnic ca un tăvălug de fier. După ei, să nu scape nici...

În clipa aceea însă, vorba i se frânse. Un glonţ îl lovi în piept. Se clătină o clipă pe picioare, bâjbâind cu mâinile înainte, de parcă ar fi căutat un sprijin şi apoi se rostogoli în marginea şoselei, lângă primul plop înalt, cu tulpina scorburoasă, rămânând întins sub tufele prăfuite ale unor mărăcini. Se zbătu câteva clipe, lovind aerul cu braţele şi picioarele, se răsuci, reveni cu faţa în sus, apoi rămase pe-o parte, chircit, zvârcolindu-se cu gura năclăită de sânge.

— Măi fraţilor, s-a prăpădit dom’sublocotinent, măăă! dădu în clipele acelea strigat de deznădejde Niţă Dogaru. Uite-l ia, acolo în şanţu drumului... Lângă plopu acela...

Desprinzându-se din şirul luptătorilor, bătrânul soldat alergă cât putu de repede, se opri lângă ofiţer, cu răsuflarea întretăiată, îngenunche şi-l cuprinse de grabă în braţe, scuturându-l cu putere, căutând să-l readucă în simţiri.

— Dom’sublocotinent! încercă el să-i vorbească şi cu degetele vru să-i ridice ploapele. Dom’sublocotinent, m-auziţi?

Înfrigurat, cu mâinile tremurânde, luă repede bidonul de la şold, turnă un şuvoi de apă rece peste faţa lui Ganea, îl scutură iarăşi, apoi îi şterse cu dosul palmei lui bătucite sângele ce începuse a-i năvăli pe gură.

— Dom’sublocotinent! se rugă iară bătrânul soldat. Dom’sublocotinent, m-auziţi?

— Apă... apă... mi-e sete... şoptea printre buze Ganea.

— Îndată, dom’sublocotinent, îndată... Uf, dumnezeule, că mi-a fost ca şi un copil! suspina bătrânul soldat în zbuciumul durerii. Cum de l-a nimerit glonţu tocma pe ’mnealui, om cu inima atât de bună? Cum?

Duse bidonul la gura muribundului şi-i turnă restul de apa peste buzele încinse. Ganea avu o uşoară tresărire, deschise ochii, apoi se lăsă şi mai moale în braţele bătrânului soldat:

— Apă... apă... mă arde... apă...

Cutremurat, Niţă Dogaru privi bidonul gol, îl scutură lângă ureche, îl răsturnă şi o încercare de groază îl cuprinse pe dată. Nu mai avea strop de apă. Privi deznădăjduit în jur. Lupta era în toi. Militarii şi civilii atacau cu înverşunare, strigând şi îndemnându-se în vacarmul acela peste răpăiturile puştilor şi mitralierelor care trăgeau fără oprire.

— Măi, fraţilor, măăă! prinse a striga Niţă Dogaru. Un bidon, mă! Care-aveţi un bidon, mă fraţilor, măăă?!

Nu-l auzea însă nimeni. Glasul i se pierdea în vuietul acela al luptei ca luat de vânt. Şi atunci, în clipele acelea de disperare, el văzu cum de după şirul de plopi, rostogolindu-se ca un ghem, apăru deodată Maxim, cu casca căzută pe ochi, cu puşca în mână, alergând şi poticnindu-se mai-mai să dea de-a dura. O rafală de mitralieră începu a şuiera pe deasupra capului său, dar el se aruncă într-o clipă la pământ, apoi se ridică asemenea unui titirez, şi porni s-alerge din nou prin ploaia de gloanţe.

— Mă, copilandre, mă! îi strigă Niţă Dogaru. Mă, băiete!

Într-o clipă, Maxim fu lângă bătrânul soldat. Se aplecă, privi înfrigurat faţa ofiţerului şi deodată lacrimi mari începură a-i şiroi pe obraji.

— Trăieşte? întrebă el cu teamă, înecându-se de plâns. L-am văzut de-acolo, din groapa mea cum a căzut şi am venit repede încoace...

— Stai aici, lângă ’mnealui, îl rugă Niţă Dogaru. Eu mă duc răpede după apă şi după un sanitar. Stai pitit după plopu ăsta, îl povăţui el. Viu îndată...

Zicând acestea, Niţă Dogaru plecă de-a buşilea prin şanţul drumului şi îndată se făcu nevăzut pe după boschetele prăfuite şi încremenite în arşiţa amiezii.

Rămas singur, Maxim se simţi deodată cuprins de teamă, pentru că nu ştia ce să facă. Scoase repede casca şi o puse alături, lângă tulpina plopului, alături de puşca încă plină de unsoare. Luă apoi capul ofiţerului şi-l puse pe picioarele sale, să fie sprijinit ca pe o pernă, după care începu să-i mângâie faţa, să-i sufle peste frunte, peste ochi, să-i facă aer cu palma lui mică şi plină de ţărână. „Of, doamne, să nu moară! se ruga el şi parcă-l cuprinseră dintr-o dată nişte friguri, că începu a tremura din tot corpul. Să nu moară... Barem de-ar veni mai repede sanitarul acela...”

— Apă... apă... şopti abia auzit Ganea.

Sufla din greu, înălţând şi coborând anevoie coşul pieptului, îşi sugea mereu buzele învineţite, faţa căpătase o culoare galben-cenuşie. O horcăială îl încerca deseori din adâncul pieptului, se zbătea şi atunci gura i se umplea de sânge.

— Apă... apă...

— Vine acuma apa, domnu’ofiţer... nene Victore! zise Maxim, aplecându-se asupră-i. Mă vezi, nene Victore? Uite-ţi spun cum vrei matale... Deschide ochii şi mă vezi, nene Victore, se ruga el cu glasul înecat de plâns... Sunt eu, Maxim... Băiatul care i-ai dat casca matale...

Ganea însă nu-l auzea. Răsufla tot mai greu, fără să ridice pleoapele, iar horcăiala aceea îl scutura parcă mai mult şi gura i se umplea de sânge.

— Să nu mori, nene Victore... Să nu mori...

Începu să plângă în hohote, cu capul aplecat peste faţa ofiţerului, încercând să-i şteargă cu mâneca zdrenţuită a cămăşii şuviţele de sânge ce i se prelingeau mereu din colţul gurii.

În jurul lui vuietul luptei creştea cu fiecare clipă, sute şi poate mii de gloanţe săgetau aerul fierbinte, se auzeau strigăte şi îndemnuri, comenzi, vaiete şi ţipete, răsunau explozii de grenade şi proiectile în ecouri prelungi peste întreaga luncă, dar micul Maxim, cu obrazul lipit de fruntea lui „nenea Victor”, nu mai auzea nimic din toate astea, nu înţelegea nimic, nu-l mai interesa nimic; totul în preajmă-i, întreaga fire atât de clocotindă şi de efervescentă i se părea că se scufundă cu încetul într-o apă liniştită şi adâncă.

Aşa îl găsiră după un sfert de oră sanitarii şi soldatul Niţă Dogaru, veniţi într-un suflet să dea primele ajutoare ofiţerului.

Spre seară totul se linişti. Ecourile acelei aprige lupte se stinseră. Peste întreaga luncă a Topolniţei se aşternu o tăcere grea, adâncă. Prizonierii nemţi încolonaţi într-un lung şir, parcă fără de sfârşit, au fost duşi sub pază în curtea regimentului de infanterie. Cu capetele descoperite, descheiaţi la vestoane, cu feţele năclăite de sudoare şi praf, stăteau în acel amurg al zilei, pe jos, în mijlocul platoului de adunare al trupei, înconjuraţi de militarii români, ce-i supravegheau cu armele în mâini. Fumau, îşi vorbeau în şoaptă, unii dintre ei glumeau, dar cei mai mulţi erau abătuţi cu privirile înnegurate, copleşiţi de povara gândurilor amare. Automatele, puştile, mitralierele, întregul lor armament fusese depozitat grămadă în faţa magaziei, unde plutonierul major Grădinaru nu mai prididea cu inventarierea.

Maşinile şi tunurile capturate încă nu fuseseră aduse. Abia acum erau remorcate de câteva automobile de piaţă rechiziţionate în grabă şi trase pe rând în curtea regimentului. Printre pavilioanele şi magaziile cazărmii era un du-te-vino de militari şi muncitori din formaţiunile de luptă patriotice. Abia sosiţi de la porţile oraşului, o parte dintre civili predau armele unui sergent, după care se adunau grupuri-grupuri aprinzând ţigări şi vorbind gălăgios, fără a se încumeta să plece către case; unii stăteau în jurul sutelor de prizonieri nemţi pe care-i priveau cu dispreţ şi scârbă ca pe nişte tâlhari ale căror fapte nu aveau să le uite niciodată.

În faţa pavilionului administrativ, sub un bătrân castan, Raicu abia sosit din lunca Topolniţei, stătea pe o bancă alături de fecioru-său Sandu, de Gligor şi de Mihai, şi-i asculta cum îşi reaminteau episoade ale luptei ce abia se sfârşise.

— Ai văzut neamţul ăla înalt cât un plop? îl întrebă Gligor pe Mihai. Năvălise peste dumneata la mitralieră. Nu mai aveam gloanţe şi cu patul automatului i-am dat una sub bărbie de i-am mutat capul din loc.

— Da, ştiu, zise Mihai. Eu tocmai în timpul acela scoteam buloanele *propriu-zisei*, să fac un nou salt. Noroc c-ai apărut dumneata... Şi ce mai iureş a fost atacul nostru...

— Dar ce ziceţi de marinar? întrebă Sandu.

— Care marinar?

— Ăla vânjos ca un taur, numai în cămaşă şi cu bereta pe cap, care a luat un neamţ de brăcinari, l-a ridicat deasupra capului şi-a dat cu el în apa Topolniţei.

— Da, l-am văzut, zise Gligor râzând. Vreo trei a aruncat aşa. Avea boala asta, mai întâi să-i ridice în aer, ca la haltere, şi apoi să dea cu ei de pământ. Măi, ce mai om şi ăsta! îi zvârlea ca pe nişte saci şi striga unuia din spate: „Mai trece unul în contul meu, Costică!”

— Dar ştiţi ce-a spus unul din ofiţerii nemţi luat prizonier? întrebă Mihai. L-am auzit spunându-i altuia: „Greşeala noastră e că am crezut că în oraş e o întreagă divizie şi când colo, numai o mână de oameni!”. „Puţini, dar ştim să ne batem! le-am zis eu în limba germană şi au tresărit de uimire că le auzisem vorba. Şi ştim să ne batem pentru că ne batem pentru o cauză dreaptă”.

Raicu îşi aprinsese o ţigară, trăgea fumul în piept, liniştit şi tăcut, asculta povestirile tovarăşilor săi de luptă şi zâmbea. Se simţea puţin obosit, avea cămaşa leoarcă în spate de sudoare, sandalele prăfuite, dar nu-i venea încă să plece către casă. Mai devreme, îi ceruse colonelului Predoiu ca din armele capturate de la nemţi să primească o parte pentru formaţiunile de luptă patriotice din oraş şi acum aştepta să vadă în ce fel şi când va intra în posesia lor. Apoi nu ştia încă nimic de Ganea. Dintr-o clipă într-alta trebuia să se întoarcă Dana şi cu caporalul Dincu de la spital.

Tot gândindu-se la toate acestea, văzu oprindu-se în faţa lui un zugrav bătrân, neras, cu faţa suptă, pământie, purtând o puşcă la umăr. Omul ţinea un copil de mână, un băieţaş de vreo zece ani, desculţ, cu părul ciufulit şi pantalonii scurţi, largi şi peticiţi spânzurând de două bretele scămoşate. La spate, copilul ţinea ascunsă o cască germană, cenuşie, ca de tuci, cu vulturul argintiu dintr-o parte găurit de glonţ. Zugravul ceru voie lui Raicu, îşi aprinse o ţigară, apoi plecă mai departe cu copilul de mână, dădăcindu-l:

— Măi Vasilică, tu nu m-asculţi, băiete? Dă casca asta blestemată la magazie, hai cu mine, să vedem ce fac şi eu cu puşca asta...

— Nu, n-o dau! se împotrivea copilul ascunzând casca la spate. Mi-a dat-o un nenea soldat, că i-am adus mereu cartuşe, şi-o iau acasă.

— Ce faci tu cu drăcovenia asta acasă?

— Au mai luat şi alţi copii. Punem apă în ea pentru găini sau pentru câine. Numai că a mea îi găurită într-o parte...

În curtea regimentului forfota nu se sfârşise încă. Pe porţile larg deschise continuau să intre maşini şi tunuri de captură; câteva căruţe cărau puşti, mitraliere, cutii de cartuşe. Pe platou, înconjuraţi de militarii români prizonierii sporovăiau între ei, zumzăind ca un viespar. Unul îşi rezemase capul de-o cutie pentru masca de gaze şi dormea. Un altul scria ceva într-un carnet. Lângă el un soldat tânăr, cu faţa ciupită de vărsat cânta nepăsător dintr-o muzicuţă. Alţii îşi scoseseră cizmele, vestoanele, stăteau cu capetele descoperite, cu căştile aruncate în jur, şi priveau neliniştiţi la santinelele ce se plimbau pe lângă ei, cu puştile în mâini şi degetele pe trăgaci.

Niţă Dogaru, plin de o anume importanţă, patrula de colo până colo cu arma sub braţ, vânătoreşte, numai ochi în toate părţile să n-o întindă vreunul chiar din sectorul ce-l avea în grijă. Călca apăsat, ţanţoş, parcă numărându-şi paşii, cu privirea cercetătoare,

neastâmpărată. Pierduse o moletieră şi obiala ruptă îi atârna ca o treanţă peste bocanc. Pantalonii îi fuseseră sfâşiaţi la genunchi în timpul atacului, iar bluza de doc, decolorată, udă în spate, îi atârna largă pe trupul slăbit şi cocârjat. Centura o pierduse nici nu mai ştia pe unde. Pesemne, o uitase acolo, lângă plop, când o desfăcuse să lege brancarda pe care-l pusese pe Ganea.

Neamţul cel tânăr cânta de zor din muzicuţă şi-l privea obraznic pe Niţă Dogaru. Când şi când, bătrânul soldat se oprea locului, îl scruta şi el tăios cu privirea, apoi pornea mai departe patrulând în jurul prizonierilor. Într-un târziu îşi aminti iar de Ganea. Ce-o fi făcut? L-or fi operat? I-or fi scos glontele din piept? Şi tot gândindu-se, cu sufletul plin de amărăciune, la comandantul său, îl cuprinse deodată o furie nestăpânită împotriva celor pe care-i păzea. Unul dintre aceştia slobozise glonţul acela blestemat. Poate chiar acela cu muzicuţa... Se opri şi-l privi atent, cu ochii micşoraţi, plini de ură, de dorinţa răzbunării...

— Ia mai lasă, mă, cântatu ăla! îi zise deodată Niţă Dogaru, şi arătă cu capul către el. Tu, tu, ăla ciupitu, ce beleşti aşa ochii la mine ca proasta-n bâlci? Eşti vesel că nu ţi-a găurit încă nimenea scăfârlia? Fire-aţi ai dracului de porci şi de criminali, să fiţi! Omorâţi oamenii şi apoi cântaţi. Lasă drăcia aia din gură, n-auzi?

Neamţul nu înţelegea ce-i spune. Zâmbind, se ridică, îi întinse muzicuţa şi prin semne, arătând gestul fumatului, îi ceru în schimb un pachet de ţigări.

— Ţine-ţi zdrăngăneaua, n-am nevoie de ea! îl respinse cu dispreţ Niţă Dogaru. Poate ai nevoie să-i cânţi prohodu lu Hitler al tău. Da' aicea nu mai sufla în ea, că ţi-o bag pe gât! Ţi-o bag pe gât, auzi tu, mă? Mi-e sufletu cătrănit de durere şi tu cânţi, fire-ai al dracului cu cine te-a adus pe lume!

Speriat, văzând că Niţă Dogaru umblă ameninţător la închizătorul puştii, neamţul se dădu un pas înapoi, se aşeză jos între ceilalţi prizonieri şi încet, parcă cu teamă, vârî muzicuţa în buzunarul vestonului, bâjbâind, abia nimerind nasturele clapei. Veselia îi pierise din ochi. Mâinile îi tremurau.

— Aşa! S-asculţi de comanda mea, mă Friţ, băiatule, că a venit vremea să comand şi eu! zise Niţă Dogaru mai liniştit şi, punând iar puşca sub braţ, porni în obişnuita-i patrulare în jurul celor prinşi. Eh, de când am aşteptat eu vremea asta! vorbi ca pentru sine. De când am aşteptat-o...

Soarele cobora încetul cu încetul după dealurile ce înconjurau oraşul. Umbrele pavilioanelor se alungeau tot mai mult în curtea cazărmii ca nişte pete cenuşii, diforme. De undeva, de peste Dunăre, răcoarea amurgului se făcea cu fiecare clipă tot mai simţită, înviorând

seara aceea de vară. Foarte vag, stăruia încă în aer mirosul prafului de puşcă, al pulberilor arse, ce venea ca o boare uşoară din vale, dinspre lunca Topolniţei.

— Ce-o mai fi cu sublocotenentul? întrebă într-un târziu Raicu, ridicându-se de pe bancă. L-or fi salvat?

— S-a interesat colonelul Predoiu la spital, zise Gligor privindu-şi ceasul de buzunar. A telefonat acum zece minute. Operaţia nu se sfârşise încă.

— E destul de grav mi se pare...

— Da, e grav. De două ori a intrat în comă. A pierdut mult sânge. Se spune că nu unul, ci două gloanţe i-au perforat plămânul...

— Cred c-a intrat în snopul vreunei mitraliere, interveni Mihai, ridicându-se şi el de pe bancă. Sau al vreunui automat...

Dar nu-şi sfârşi vorba, că în clipa aceea, afară, pe drumul din faţa regimentului se auzi duduind înfundat motorul unei maşini. Vorbele încetară. Toţi rămaseră într-ascultare.

— Ei sunt, se întorc de la spital...

Într-adevăr, peste câteva minute, ocolind cu grijă tunurile şi camioanele de captură înşiruite pe aleea principală, intră în curtea cazărmii, legănându-se pe arcuri, un automobil negru, mare, greoi, descoperit, cu capota de pânză cenuşie lăsată spre spate. Maşina opri încet, în faţa pavilionului administrativ ridicând în urmă-i un nor de praf. Din maşină coborî mai întâi Dana, cu faţa trasă, obosită, cu ochii trişti şi părul despletit căzut pe frunte, apoi caporalul Dincu şi la urmă Maxim, în pantalonii lui soldăţeşti, cu casca prea mare ce-i acoperea aproape ochii încă roşii de plâns.

— Ia uite şi la ghindocul ăsta! zise Gligor către Raicu. A fost şi el la spital...

— S-a căţărat de scara maşinii, nu s-a lăsat neam, până nu l-au luat şi pe el.

Într-o clipă, în jurul celor sosiţi se strânseră mulţime de militari şi muncitori aflaţi prin curte, dornici să audă veşti despre Ganea. Văzând maşina, colonelul Predoiu coborî şi el din birou, îşi făcu loc prin mulţime şi veni mai în faţă.

— Domnule secretar al partidului comunist din oraş, zise el văzându-l pe Raicu, veţi lua de la plutonierul major Grădinaru o sută de puşti, patru lăzi cu grenade şi douăzeci cu muniţie. Ajung?

— Ajung, răspunse Raicu. Foarte mulţumim.

— Ei, ce veşti ne-aduci, domnişoară? se întoarse apoi către Dana. Arăta îmbătrânit, peste măsură de îmbătrânit, cu ochii încercănaţi, obosiţi şi barba nerasă. Am încercat din nou să telefonez la spital, dar dracu ştie, s-a deranjat centrala noastră, n-am putut obţine legătura...

— Cum l-aţi dus? Ce face? întrebă şi Mihai. Se simte bine?

— Tot timpul pe drum i-am pus comprese cu apă rece pe tâmple,

spuse Dana cu glas obosit. Dincu l-a ţinut în braţe împreună cu sanitarii, iar Maxim îmi ajuta să schimb compresele, muind batistele în gamela cu apă...

— Lasă asta, spune cum se simte? interveni nerăbdător Raicu.

— L-au băgat la operaţie. Două ceasuri am stat lângă uşă şi-am aşteptat. Când l-au scos din sală, a deschis puţin ochii, l-a văzut pe Maxim şi a început să zâmbească...

— Da, aşa este! sări Maxim bucuros că putuse vorbi cu Ganea. Să vedeţi, stătea întins pe targă, în uşa salonului, aşteptau să-l ducă înăuntru. M-am apropiat şi l-am întrebat încet: „Ce faci, nene Victore?” că aşa a zis să-i spun, şi el a ridicat uşor pleoapele, m-a privit blând şi parcă-i râdeau ochii. „Cum te simţi?” „Bine, porumbelule, a zis, zău, aşa mi-a zis, „porumbelule”. Mi-a şoptit apoi să fiu cuminte că eu o să fiu fratele dumnealui. „Ce fac cu casca?” l-am întrebat. „Păstreaz-o, a zis, ai grijă şi de puşcă, lupta nu s-a terminat...” Asta e tot, apoi l-au băgat în salon. Aşa că, încheie Maxim, privind în jur, ce fac, tovarăşe Valer, iau puşca acasă sau pornim în noaptea asta după alţi nemţi?

Zicând acestea, Maxim îşi luă casca din cap şi cu mâneca zdrenţuită a cămăşii începu a se şterge pe obraji, pe ochi, aşteptând cu foarte multă seriozitate un răspuns.

Zâmbind, Raicu vârî degetele în părul lui Maxim, i-l răvăşi, zbârlindu-l, iar Dana îl cuprinse pe după umeri şi-l ţinu lângă ea, strâns la piept, cu lacrimi în ochi, stăpânită de durere. „Va scăpa oare Victor? se întreba ea în gând, cu nelinişte. Numai de nu s-ar ivi complicaţii... Desigur, doctorii vor face tot ce le stă în putinţă, au dat chiar asigurări în privinţa asta. Ce om minunat profesorul de latină! Ce om minunat!”

Târziu de tot, când începuse a se întuneca, Dana, Mihai, Maxim, Raicu şi Sandu porniră cu toţii către casă. Mergeau îngânduraţi, obosiţi de lupta istovitoare de peste zi, flămânzi, însetaţi şi parcă nici unul nu îndrăznea să vorbească. Fugar, îşi aminteau scene din încleştarea de foc ce abia se sfârşise. Aveau încă în faţa ochilor moartea unora dintre militarii căzuţi în timpul atacului, în auz le stăruiau încă şuieratul proiectilelor de tun, zumzetul gloanţelor, vaietele şi strigătele disperate ale muribunzilor. Apoi nu puteau uita rănirea destul de gravă a lui Victor Ganea pe care-l îndrăgiseră atâta...

— Îmi pare rău că s-a întâmplat aşa cu prietenul nostru, zise după o vreme Raicu. Trec pe acasă şi apoi mă duc la el, la spital...

— Cu jertfe am început să scriem noua istorie a ţării, vorbi Mihai prinzându-l pe Maxim de după umeri. Cu jertfe şi sânge...

— Adevărat spui, domnule Mihai, răspunse Raicu. Dar pe cei care au luptat şi au căzut pentru această istorie nu trebuie să-i uităm niciodată.

Se înnoptase de-a binelea. Oraşul se cufundase în întuneric. Străzile răvăşite de bombe erau pustii, tăcute, stăpânite de-o linişte adâncă. Nici o lumină nu lumina noaptea. Numai undeva, sus în înaltul întunecat strălucea o stea, cu sclipiri vii, de argint. Era luceafărul...

Bucureşti – Braşov
februarie 1963 – aprilie 1964.

Bucureşti
octombrie-decembrie 1971